

Anayasa Mahkemesi
KARARLAR DERGİSİ

SAYI : 29

2. Cilt

ANKARA - 1994

*Anayasa Mahkemesi Yayın İşleri Müdürlüğü'nce yayıma
hazırlanmıştır.*

ISBN : 975-7427-07-1

GAZİ ÜNİVERSİTESİ İLETİŞİM FAKÜLTESİ BASIMEVİ ANKARA-1994

Esas Sayısı : 1991/23

Karar Sayısı : 1991/47

Karar Günü : 10.12.1991

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : İstanbul 7. İş Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU : 17.7.1964 günlü, 506 sayılı "Sosyal Sigortalar Kanunu"nun 110. maddesinin, Anayasa'nın Başlangıç Bölümü'nün sekizinci fıkrası ile Anayasa'nın 2., 5., 41., 60. ve 61. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptali istemidir.

I- OLAY :

Davacı, geçirdiği iş kazası nedeniyle % 43 oranında malül kaldığını, ancak Sosyal Sigortalar Kurumu'nca kusurlu olduğu gerekçesiyle maluliyet aylığı bağlanmadığından iş kazasının saptanarak maluliyet aylığı bağlanmasını istemiştir.

Yargılamada davacının malül kaldığı iş kazasında % 100 kusurlu olduğunun saptanması üzerine davacı vekili, müvekkiline aylık bağlanmasına engel olan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası'nın 110. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı savında bulunmuştur.

Mahkeme Anayasa'ya aykırılık savını ciddi bularak maddenin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ :

İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin gerekçesinde;

"506 sayılı Yasa'nın 110. maddesinde (Kastı veya suç sayılır bir hareketi yüzünden iş kazasına uğrayan, meslek hastalığına tutulan veya hastalanan sigortalıya geçici iş göremezlik ödeneği ve sürekli iş göremezlik geliri verilmez. Sigortalıya yalnız gerekli sağlık yardımları yapılır) denilmektedir. Maddede kastı sonucunda ve-

ya suç sayılır bir davranış yüzünden iş kazasına uğramaktan veya meslek hastalığına tutulmaktan söz edilmektedir. Yani kasıt eyleme yönelik olacak, işçi kendisini yaralamak için böyle bir eyleme girecek veya suç işleyecektir. Suç denilince yalnız kasıtlı suçlar değil taksirli suçlar da söz konusu olmaktadır. Bu durumda taksirli suçta yüzde yüz kusurlu görülen işçiye olay iş kazası olsa da geçici iş göremezlik ve sürekli iş göremezlik geliri verilemeyecektir. Olayımızda olduğu gibi iki bacağını kaybeden bir işçi ve işçinin eşi, çocukları onun bakımına muhtaç, anası ve babası da geçimini sağlayamayacak ve açlığa mahkum edilebilecektir. Oysa, Anayasa'nın Başlangıç Kısmı'nın sekizinci fıkrasındaki sosyal adalet gereklerince yararlanması ve Anayasa'nın 2. maddesindeki devletin sosyal bir hukuk devleti olduğu ilkesine; 5. maddesindeki devletin temel amaç ve görevleri içinde yer alan kişinin temel hak ve hürriyetlerinin sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri ile bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli koşulları hazırlama görevine; davacı vekilinin ileri sürdüğü Anayasa'nın 41. maddesindeki devletin ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli önlemlerin alınmasına ve teşkilatının kurulmasına ilişkin açıklığa; 60. maddesindeki herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu, devletin bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri almasının ve bu yönde teşkilat kurması gereğine; 61. maddenin ikinci fıkrasındaki devletin sakatların korunmalarını ve toplum yaşamına uyumlarını sağlayacak önlemleri alması için öngördüğü buyurucu kurala, 506 sayılı Yasa'nın 110. maddesinin tamamı aykırıdır.

Sosyal Sigortalar Kurumu, espirisi itibariyle bir güvenlik kuruluşudur ve üstelik işçiler yönünden bir güvenlik kuruluşudur. İşçinin bu kuruluş içinde haklarının ve durumunun düzenlenmesi gerekir. Bu düzenleme yapılırken 506 sayılı Yasa'nın 110. maddesi Anayasa'nın yukarıdaki hükümleri düşünülmeden düzenlenmiştir. 1982 Anayasası'nın başlıca ayırıcı niteliği, öngördüğü devletin sosyal bir hukuk devleti olmasıdır. Devlet, kendi kusuru ile de olsa suç sayılır bir eylemi sonucunda malül kalan bir kimseyi sosyal güvenlikten yoksun bırakamaz ve hele olayda hiç bir ilgisi bulunmayan eşini, çocuklarını, annesini ve babasını yakınlarını yani tüm ailesini böyle bir güvenceden yoksun bırakamaz. İlgili 506 sayılı Yasa'nın 110. maddesinde belirtilen durumda bulunan bir işçiyi ve ailesini bir tür cezalandırmaktır. Esasen suç işleyen her kişi bir ceza yaptırımı ile zaten karşılaşmaktadır. Ayrıca 110. maddedeki gibi ek bir ceza ile hem de sosyal bir ceza ile tecziye edilmesi Anayasa'ya aykırıdır. Yerleşmiş Yargıtay içtihatlarına göre bir iş kazasından yüzde yüz kusurlu bulunan işçide kasıt olmasa da veya suç sayılan bir eylem işlemese de Sosyal Sigortalar Yasası'nın 110. maddesi kapsamında düşünülmektedir. Bu durum karşısında hiç olmazsa taksirli suçlarda durumun ayrık tutulması gerekir. Eğer illâ bir ayırım yapılmak

gerekirse iş kazasına uğrayan işçinin Sosyal Sigortalar Yasası'nın 110. maddesinde bir değişiklik yapılarak asgari yaşam ve geçim koşullarına uygun olarak kurumca gelir bağlanması düzenlenebilir.

Her ne kadar diğer sosyal güvenlik kurum ve kuruluşları aracılığı ile başka düzenlemeler yapılabileceği ileri sürülebilir ise de işçiye en yakın güvenlik kuruluşu Sosyal Sigortalar Kurumu'dur. Dolayısıyla Sosyal Sigortalar Yasası yani 506 sayılı Yasa'dır. Bu yasa içinde yer alan 110. madde yukarıda belirtilen nedenlerle yine yukarıda belirtilen Anayasa'nın Başlangıç Bölümü'nün sekizinci fıkrası, 2. maddesi, 5. maddesi, 41. maddesi, 60. ve 61. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptali gerektiği konusunda davacı vekilinin istemi ciddi bulunduğundan ve mahkememizce de aynı hususlar tespit edildiğinden iptal istemi ile dosyanın Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesine karar verilmesi gerektiği kanısına varılmıştır." denilmektedir.

III- YASA METİNLERİ :

A. İptali İstenilen Yasa Kuralı :

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Yasası'nın iptali istenen 110. maddesi şöyledir :

"Madde 110- Kastı veya suç sayılır bir hareketi yüzünden iş kazasına uğrayan, meslek hastalığına tutulan veya hastalanan sigortalıya geçici iş göremezlik ödeneği ve sürekli iş göremezlik geliri verilmez. Sigortalıya yalnız gerekli sağlık yardımı yapılır."

B. İtiraza Dayanak Yapılan Anayasa Kuralları :

İtiraz yoluna başvuran mahkemenin itirazına dayanak yaptığı Anayasa kuralları şunlardır :

1- BAŞLANGIÇ (Sekizinci fıkra)

.....

"Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;"

.....

2- "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

3- "MADDE 5.- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

4- "MADDE 41.- Aile, Türk toplumunun temelidir.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar."

5- "MADDE 60.- Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.

Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar."

6- "MADDE 61.- Devlet; harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle malül ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.

Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.

Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur."

IV- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Yekta Güngör ÖZDEN, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Servet TÜZÜN, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Erol CANSAL, Yavuz NAZAROĞLU, Güven DİNÇER ve Haşim KILIÇ'ın katılmalarıyla 6.6.1991 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, itiraz konusu yasa kuralı ile dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A) Sınırlama Sorunu :

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 506 sayılı Yasa'nın 110. maddesinin iptal istemini içeren kararında sınırlama yapmamıştır.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddelerinde, itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuruların mahkemenin görev alanı ve bakmakta olduğu davada uygulanacak yasa kuralı ile sınırlı olması öngörülmüştür.

İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin bakmakta olduğu dava, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası'nın 110. maddesinin uygulanmasından doğmuştur. Sözü edilen maddeye göre kası veya suç sayılabilir bir hareketi yüzünden iş kazasına uğrayan, meslek hastalığına tutulan ve hastalanan sigortalılara geçici ve sürekli iş göremezlik geliri verilmemektedir. İtiraza konu olay, kası olmayan ve suç sayılır bir eylemi yüzünden iş kazasına uğrayan sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanmasına ilişkindir.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, Sosyal Sigortalar Yasası'nın 110. maddesinin birinci tümcesinin, suç sayılan bir eylemi yüzünden iş kazasına uğrayan sigortalının sürekli iş göremezlik geliri almasına ilişkin kurallarını uygulama durumundadır. Anılan maddedeki eylem için suç unsurları arasında bulunan "kasıtlı bir hareket" ile "meslek hastalığı ve hastalık" durumlarında uygulanan sürekli veya geçici iş göremezlik ödeneğine ilişkin kuralların ve maddenin son cümlesinde yer alan "sağlık yardımlarının devamı" hakkındaki kuralın Mahkemece uygulanması olanağı yoktur.

Bu nedenlerle itiraz yoluna başvuran Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulayacağı itiraz konusu kurallara ilişkin esas incelemenin; Yasa'nın 110. maddesinin birinci tümcesinde yer alan "suç sayılan bir hareketi yüzünden iş kazasına uğrayan sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri verilmemesi" kuralı ile sınırlı olarak yapılması gerekmektedir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu :

a- Anayasa'nın 2., 5. ve 60. Maddesine Aykırılık :

Anayasa'nın "sosyal güvenlik hakkı" başlıklı 60. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olması öngörülmüştür. Sosyal güvenlik hakkı, çalışanların çalışma yaşamlarının ve yarınlarnın güvencesidir. Sosyal güvenlik toplumun parçası olan bireylere, gelirleri ne olursa olsun doğal bir olay olan yaşlılık ile hastalık, kaza, ölüm ve malüllük gibi sosyal riskler karşısında asgari bir yaşam düzeyi sağlama amacına yöneliktir.

Anayasa'nın 60. maddesinin ikinci fıkrasında ise devlete sosyal güvenliği sağlayacak gerekli önlemleri alma ve teşkilatı kurma görevi verilmiştir. T.C. Emekli Sandığı, Bağ-Kur ve Sosyal Sigortalar Kurumu, ülkemizde sosyal güvenliğin temelini oluşturan kurumlardır. Sosyal Sigortalar Kurumu, hizmet akdine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılanlara, iş kazalarıyla meslek hastalıkları, hastalık, analık, malüllük, yaşlılık ve ölüm hallerinde sosyal sigorta yardımları yapan sosyal güvenlik kuruluşudur. Çalışmaları yasal ölçüler içinde ve sigorta esaslarına göre düzenlenmiştir. Anayasa'nın 60. maddesi Kurum'un düzenlenmesinde temel kural olmakla birlikte, Anayasa'da çalışma hayatını düzenleyen diğer kurallar bütün sosyal güvenlik kurumları gibi Sosyal Sigortalar Kurumu için de geçerlidir.

Anayasa'nın 2. maddesi uyarınca sosyal devlet, vatandaşın sosyal durumu ve refahı ile ilgilenen ve onlara asgarî yaşam düzeyi sağlayan devlettir. Anayasa'nın 5. maddesinde ise, ". . . kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerine, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak . . ." devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır.

Sosyal Sigortalar Yasası'nın itiraz konusu 110. maddesi, kastî veya suç sayılır bir hareketi yüzünden iş kazasına uğrayan, meslek hastalığına tutulan veya hastalanan sigortalıya geçici iş görmezlik ödeneğiyle sürekli iş görmezlik gelirin verilemeyeceğini ve sigortalıya yalnız gerekli sağlık yardımlarının yapılacağını öngörmüştür. Buna göre sigortalının suç sayılır bir hareketiyle iş kazasına uğraması durumunda olayda kastı olup olmadığına bakılmaksızın geçici ve sürekli iş görmezlik gelirinden yararlanamamaktadır.

Sosyal Sigorta, yasalarla kurulmuş bir sistem olup sigortanın kapsamı, sigorta alanı ve kapsadığı riskler ve alınacak primler yasal ölçülerle belirlenmiştir. Sosyal sigortaların yasalarla kurulmuş olması, sigortanın temel özelliği ve nedeni olan sosyal riskin karşılaması işlevini ortadan kaldırmaz. Diğer yandan modern toplumun ulaştığı bilimsel düzey ve ileri teknolojik uygulamalar iş kazaları ve meslek hastalıklarına yeni boyutlar getirmiş ve yeni iş güvenliği sorunları ortaya çıkarmıştır. İleri ve karmaşık teknolojik uygulamalar bağlamında "Kusur" kavramı, ceza hukukundaki anlamıyla "suç kavramı"na dönüşebilmekte ve maddenin düzenlenişine göre kastî suç olmasa bile bu tür suç sayılabilir bir eylemi yüzünden işçi sosyal güvenliğinden yoksun kalmaktadır.

Emeğinden ve yasaların düzenlediği sosyal güvenliğinden başka hiçbir güvenceye sahip olmayan işçinin, kastî davranışı dışında suç sayılabilecek kusurlu herhan-

gi bir olay nedeniyle sosyal güvenlikten yoksun bırakılması prime dayanan sigorta anlayışına ters düşmektedir.

Yasa'nın 110. maddesinin taksirli suçları nedeniyle meydana gelen iş kazalarında işçiyi geçici ve sürekli iş görmezlik gelirinden yoksun bırakan kuralı, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun kuruluş ve varlık nedenine de aykırı düşmektedir.

Sosyal sigorta sisteminde işçilerin sosyal güvenliklerini kaldıran ya da bu sistemi güvence olmaktan çıkararak hükümler Anayasa'nın yukarıda açıklanan 2., 5. ve 60. maddelerine aykırıdır.

Bu nedenlerle 110. maddenin iptaline yönelik itirazın kabul edilerek sınırlama kararı uyarınca maddenin taksirli suç oluşturan eylemler sonucu uğranılan iş kazaları yönünden iptali gerekir.

Haşim KILIÇ bu görüşe katılmamıştır.

b- Anayasa'nın 41. Maddesi Yönünden İnceleme :

Anayasa'nın 41. maddesinin ilk fıkrasında; aile, Türk toplumunun temeli olarak tanımlanmakta ve ikinci fıkrasında ise; Devletin, ailenin huzur ve refahı, özellikle ana ve çocukların korunması ile ilgili önlemleri alması ve gerekli teşkilatı kurması öngörülmektedir.

Sosyal Sigortalar Yasası'nın itiraz konusu 110. maddesi, iş kazası sonucu sosyal güvenlikle ilgili temel bir uygulamayı düzenlemektedir. Maddeye yönelik Anayasa'ya aykırılık tartışmalarının, aile kurumu ile doğrudan bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Bu nedenlerle dava konusu kuralın Anayasa'nın 41. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

c- Anayasa'nın 61. Maddesi Yönünden İnceleme :

Anayasa'nın 61. maddesiyle harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malül ve gazilerinin, sakatların, yaşlıların ve korunmaya muhtaç çocukların devletçe korunmalarına yönelik özel kurallar konulmuştur.

Anayasa'nın 60. ve 61. maddeleri, geniş anlamda sosyal güvenlik konularını düzenleyen maddeler olmalarına karşın bu maddelerle düzenlenen sosyal güvenlik konuları, birbirlerinden tümüyle ayırılırlar. 61. madde, toplumun özel olarak korunması ve gözetmesi gereken bir kesimin sosyal güvenliğini, 60. madde ise sigorta esasına dayanan ve çalışanların geleceğini güvence altına alan sosyal güvenlik sistemlerini düzenlemektedir. Sosyal güvenliğin çalışanlara yönelik bölümünü düzenleyen Yasa'nın itiraz konusu 110. maddesinin toplumun özel olarak korunması gereken bir

kesimin sosyal güvenliğine ilişkin özel hükümler içeren Anayasa'nın 61. maddesi ile ilgisi görülmemiştir.

VI- SONUÇ :

17.7.1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun;

A- 110. maddesinin iptaline yönelik itiraza ilişkin esas incelemenin ". . . suç sayılır bir hareketi yüzünden iş kazasına uğrayan sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri verilmemesi . . ." sözcükleriyle sınırlı olarak yapılmasına OYBİRLİĞİYLE,

B- Sınırlama kararı uyarınca incelenen ve yukarıda belirtilen kuralın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE Haşim KILIÇ'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C- İptal hükmünün doğacak hukuksal boşluğun doldurulması için, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları uyarınca, Resmi Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine, Mustafa ŞAHİN'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

10.12.1991 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Servet TÜZÜN
Üye	Üye	Üye
Mustafa ŞAHİN	İhsan PEKEL	Selçuk TÜZÜN
Üye	Üye	Üye
Ahmet N. SEZER	Erol CANSEL	Yavuz NAZAROĞLU
Üye	Üye	
Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1991/23

Karar Sayısı : 1991/47

Anayasa'nın 153. maddesinde, iptal edilen kuralın, kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı günde yürürlükten kalkacağı, gereken durumlarda Anayasa Mahkemesi'nin iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabileceği hükme bağlanmıştır. 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü fıkrasında, Anayasa'nın anılan hükmüne koşt düzenleme getirildikten sonra, beşinci fıkrasında da, Anayasa Mahkemesi'nin, bir yasanın belirli bir hükmünün iptalinin hukuki boşluk doğurması ve bu hukuki boşluğun kamu düzenini tehdit ya da kamu yararını ihlal edecek nitelikte görülmesi durumunda iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırmak zorunda olduğu kurala bağlanmıştır.

Bu kurallar uyarınca iptal hükmünün yürürlüğe gireceği günün ayrıca kararlaştırılması, Anayasa Mahkemesi'nce gerek görülmesine ya da iptal sonucunda bir hukuki boşluk doğması ve bu durumun kamu düzenini tehdit ya da kamu yararını ihlal edici nitelikte bulunmasına bağlıdır. Bu unsurları taşımayan, iptal kararının doğuracağı hukuki boşluğun doldurulması için süre verilmesini öngören çoğunluk düşüncesine katılmadım.

Üye
Mustafa ŞAHİN

KARŞIOY GEREKÇEM

Esas Sayısı : 1991/23

Karar Sayısı : 1991/47

Anayasa'nın 60. maddesinde herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu belirtilerek sosyal riskler karşısında asgari bir hayat seviyenin teminatı altına alınması amaçlanmıştır. Yine aynı madde de, belirtilen sosyal güvenliği sağlayacak sosyal güvenlik kuruluşlarını kurma görevi de devlete verilmiştir. Sosyal Sigortalar Kurumu bu kapsamda görev yapan bir sosyal güvenlik kuruluşudur. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26. maddesi işveren sorumluluğunu düzenlemiştir. İşverenin kendi suç sayılır bir hareketi sebebiyle meydana gelen iş kazası ve meslek hastalığından

dolayı S.S. Kurumunun işçiye yaptığı ödemeler işverenden tahsil edilmektedir. Bu maddenin Anayasa'ya aykırılığı iddia edilmiş fakat Anayasa Mahkemesi 1990/28 esas, 1991/11 sayılı kararı ile maddenin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir. Kararda ". . . İşverenin Sosyal Sigortalar karşısındaki sorumluluğunu düzenleyen itiraz konusu kural, kurumun iş kazası ya da meslek hastalığına uğrayan sigortalı için yaptığı giderleri sigortalının zarara uğramasına neden olanlardan rücu yoluyla geri isteyebilme hakkı, kurumuna sigortalıya yardım yapma ödevi dolayısıyla malvarlığında meydana gelen eksiltmeyi kısmen ve tümüyle giderme olanağı sağlar. Öte yandan zararı ödemek durumunda bulunan kişilerin bundan böyle sigortalının sağlığını ve can güvenliğini korumak yönünden daha çok özen göstermesi sağlanmış, iş kazası ve meslek hastalıklarının meydana gelmesi önlenmiş olur." denmektedir. Kararda da belirtildiği gibi işveren sorumluluğunun temel amacı S.S. Kurumunun malvarlığının eksilmemesi ile işçinin can güvenliği konusunda gerekli önlemleri almasını temin için sözkonusu yasa hükmü düzenlenmiştir. Dava konusu Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 110. maddesi de işçi sorumluluğuna yönelik getirilmiş paralel bir hükümdür. İşçinin kası ve suç sayılır bir hareketi yüzünden iş kazasına uğraması ya da meslek hastalığına tutulması halinde sigortalıya geçici ya da devamlı daimi iş görememezlik geliri verilmemek suretiyle hem S.S. Kurumunun mal varlığının eksilmesi önlenmek istenmiş hem de işçinin işinde daha dikkatli davranması düşünülerek işyerinde başkalarına zarar vermemesi amaçlanmıştır.

Dava konusu yasa hükmü kasdi olmayan fakat suç teşkil eden fiiller sonucu uğranılan iş kazaları yönünden iptal edilmiştir. Özellikle taksirli suçlar açısından işçinin yasada belirtilen gelirlere mahrum edilemeyeceği vurgulanmıştır. Taksirli suç ağır olabileceği gibi hafif de olabilir. Ağır taksirde suçlu fiil sonunda doğacak ağır zararın olmasını arzu etmemesine rağmen bu zararın olabileceğini tahmin edebilecek durumdadır. Yasakoyucu işçinin belirtilen bu taksirli fiili sonunda (esasen tahmin edilebilir) meydana gelebilecek zararı önlemek için dava konusu yasa hükmünü getirmiştir. İptal edilmekle ağır kusur sonucu büyük zararların doğmasına sebep olan kişiler sosyal hak kavramına sığınarak suç sayılan bir hareketi yüzünden Sosyal Sigortalar Kurumundan yardım sağlayacaktır.

Sosyal güvenlik hakkını, devlet kuracağı sosyal güvenlik kuruluşları eliyle yürüteceğine göre Anayasa'nın 65. maddesi gereğince malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde bu görevini yerine getirecektir. Aksi halde sosyal güvenlik kuruluşlarının malvarlığında meydana gelen eksilme kurumu acze düşürebilir. İşçinin işyerinde aza-

mi özeni göstermesi ve S.S. Kurumunun mali yapısı düşünülerek yasakoyucu sosyal güvenlik hakkına belirtilen sınırlamayı getirmiştir.

Bu nedenlerle çoğunluğun iptal kararına katılmıyorum.

Üye

Haşim KILIÇ

Esas Sayısı : 1993/44
Karar Sayısı : 1993/45
Karar Günü : 25.11.1993

İPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanı A. Mesut YILMAZ.

İPTAL DAVASININ KONUSU : 13.9.1993 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 513 sayılı "1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 7.11.1985 Tarihli ve 3238 Sayılı Kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 Sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanuna Ek Maddeler Eklenmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

12.11.1993 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir :

"Tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasasında kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri ayrı ayrı belirlenmiş; Anayasanın 7. maddesi "yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğunu, bu yetkinin devredilemeyeceğini,

8. maddesi, yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle Anayasaya ve Kanunlara uygun olarak kullanılacağını,

9. maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını emretmiştir.

Ayrıca Anayasamızın 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun yapmak, değiştirmek ve kanun kaldırmakla görevlendirildiği ifade edilmiştir.

Yine Anayasanın "Başlangıç" kısmının altıncı fıkrasında, "Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir iş bölümü ve işbirliği olduğu, üstünlüğün ancak Anayasa ve Kanunlarda bulunduğu" belirtilmiştir.

Parlamentar demokratik rejimin temeli olan parlamentolar, iktidarı ve muhalefetiyle milletın temsilcilerinden oluşan Anayasal bir organdır. Bu nedenle tüm toplumu ilgilendiren, fertleri bağlayan, uyulması zorunlu objektif kurallardan oluşan kalıcı yasaların yapılması, ancak Mecliste toplumsal uzlaşma zemini yaratılarak mümkün olabilmektedir.

Devletin temel yapısını bu esaslara dayandıran Anayasamız; rejime işlerlik kazandırmak açısından bu konuda bazı istisnai kurallara da cevaz vermiştir. Anayasanın 91. maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın 2. kısmının 1. ve 2. bölümlerinde yer alan temel haklar kişi hakları ve ödevleri ile 4. bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin Kanun Hükmünde Kararnamelerle düzenlenemeyeceği" esasını getirerek bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi veremeyeceği belirlenmiştir.

Belirtilen konular dışında, verilecek yetki yasasında çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin, kullanma süresinin ve süresi içerisinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterilmesi kuralı öngörülmüştür.

Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisinin; acil hallerde beklemeye tahammülü olmayan zorunlu durumlara münhasıran kullanılacağı, olağan bir yol olmadığı, Anayasanın 91. maddesinin sekizinci fıkrasındaki "Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür." hükmünde ifadesini bulmaktadır.

Kanun yapma yetkisi yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisinin olunca ve özellikle bu husus yasada belirtilmiş ise artık Kanun Hükmünde Kararname çok zorunlu haller dışında 91. madde imkan vermiş olsa bile düşünülmemelidir. Yasamayı yürütmenin egemenliğine bağlayan yöntemin hukukun üstünlüğü ilkesi ile bağdaşamayaacağı gözetilmelidir.

Anavatan Partisi olarak çağdaş bir uygulama olan Kanun Hükümünde Kararname çıkarılması yetkisine karşı değiliz. Hatta Hukuk kuralları içerisinde olmak şartıyla bunun gerekli ve zorunlu olduğuna da inanmaktayız. Ancak Yüce Mahkemenizin de pek çok kararında belirttiği gibi bu yetki parlamentoyu dışlayan, açık bir yetki devri şeklinde olmamalıdır.

Yasaların çıkarılmasında, üstün olan Anayasaya uygunluğa gerekli özen gösterilmez ve buna uyulmaz; keza Anayasaya aykırılığı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ortaya konulmuş yasalar veya bu yasalara dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükümünde Kararnameler Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen yürürlüğe konulursa Hukuk devletinden söz etmek mümkün olamaz.

İptali istemi ile Yüce Mahkemenize başvuruda bulunduğumuz söz konusu Kanun Hükümünde Kararname Yüce Mahkeme tarafından "Esas 1993/26, Karar 1993/28" sayılı ve 16.9.1993 tarihli karar ile iptal edilen 3911 Sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu"na dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükümünde Kararnameler dizisinden bir tanesidir.

Yüce Mahkemenin 8.10.1993 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 3911 Sayılı Yetki Kanununa ilişkin iptal gerekçesinde de açıkça ifade edildiği gibi yasal dayanaktan yoksun olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükümünde Kararname ile Yasama Organının yetki ve görev alanına girilmekte, Bakanlar Kuruluna mahiyeti belirsiz geniş yetkiler verilerek Meclis devre dışı bırakılmıştır.

Hükümet yetkililerinin çeşitli açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu Kanun Hükümündeki Kararnameler Anayasada ifade edilen, belirli bir zorunluluk veya ivedilik gereği olarak çıkarılmamıştır. Meclisi çalıştıramayan Koalisyon ortakları tek çözümlü Meclisi devre dışı bırakarak her vesile ile eleştirdikleri Kanun Hükümünde Kararname çıkarma yoluna başvurmakta bulmuşlardır.

Nitekim 27.6.1993 tarih ve 3911 Sayılı Yetki Yasasına dayanılarak kısa süre içerisinde 36 adet Kanun Hükümünde Kararname yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun Hükümünde Kararnamelerin bir kısmı ise Yetki Yasasının iptal edildiğinin açıklandığı gün Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanmıştır.

Hükümetin bu hukuk tanımaz tutumunu Anayasanın 91. maddesinde ifade edilen "Yetki Kanunları ve bu Kanunlara dayanan Kanun Hükümünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" hükmü ile bağdaştırmak imkansızdır.

Bir hukuk devletinde; Kanunkoyucunun ve Hükümetin ilk işi Anayasayı üstün

tutmak ve Anayasadaki prensiplerle bağdaşmayan hükümleri ihtiva eden Kanunların ve Kararnemelerin iptal davası ve kararını beklemeden tadil ve ilgası cihetine gitmek olmalıdır. Oysa hükümet Anayasa Mahkemesi kararının açıklandığı günden bugüne kadar hiçbir çözüm yolu ortaya koymadığı gibi memleketi hukuki kaosun içine sürükleyecek beyanlarla vakit geçirmektedir.

Bu durum karşısında Grubumuz daha önce yaptığı başvurulara dayanılarak iptal edilen 8 Kanun Hükümünde Kararnameye ilave olarak iptal edilen 3911 Sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılmış olan ve dava açma süresi henüz dolmamış bulunan diğer Kanun Hükümünde Kararnemelerinde Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiğini düşünerek Yüce Mahkemenize başvurmaya karar vermiştir.

Anayasanın 2., 7., 87., 91. ve 153. Maddelerine Aykırılık Gerekçeleri :

- Anayasanın 2. maddesine aykırılık: Bilindiği üzere Anayasanın 2. maddesi, Devletin bir hukuk devleti olduğunu belirlemektedir. Hukuk devletinde her türlü eylem ve işlemin hukuka uygun olması esas prensiptir. Yukarıda genel gerekçelerimizde de izah edildiği üzere bu Kanun Hükümünde Kararname iptal edilen bir Yetki Yasasına dayanılarak çıkarılmış, daha doğrusu hukuki dayanağını kaybetmiş, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkesini zedeleyici unsurlar içermektedir. Bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 7. maddesine aykırılık : Yine genel gerekçelerde ifade ettiğimiz gibi bu Kanun Hükümünde Kararname Bakanlar Kuruluna çok geniş alanlarda mahiyeti önceden kestirilemeyen zorunlu hallerin dışında bir çok yasada değişiklik ve düzenleme yapma yetkisi veren ve iptal edilen bir yasaya dayanılarak çıkarılmıştır. Bu özelliği ile bu Kanun Hükümünde Kararname de diğerleri gibi Meclisi devre dışı bırakan yetki devri mahiyetinde unsurları taşıyan bir Kararnamedir. Bu itibarla Anayasanın 7. maddesindeki yetkinin devredilemeyeceği hükmüne aykırıdır, iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 87. maddesine aykırılık : Anayasanın 87. maddesi "Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir. Hükümet çıkardığı bu Kanun Hükümünde Kararnemelerle bir yıl süre ile Meclisi devre dışı bırakarak yasama yetkisini yürütmeye bırakmayı hedeflemiştir. Herhangi bir yetki devri ise Anayasanın bu maddesine aykırılık teşkil edeceğinden iptali gerekmektedir.

- Anayasanın 91. maddesine aykırılık : Anayasanın 91. maddesinin 8. ve 9. fıkraları :

"Karamameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür."

Hükümlerini amirdir.

Anayasanın bu açık hükmü ortada iken Hükümet ivedi ve zorunlu bir durum olmadığı halde pek çok konuyu Kanun Hükmünde Kararname yolu ile düzenleyerek yürürlüğe koymuştur. Hatta bazı Kanun Hükmünde Kararnameler Meclis gündeminde yer aldığı halde görüşülemediği için Kanun Hükmünde Kararname olarak yeniden düzenlenip Meclise sevk edilmiştir. Bu durum da göstermektedirki Anayasanın 91. maddesinin ruhuna aykırı olarak bir çok konuda Kanun Hükmünde Kararname Hükümet tarafından Meclise rağmen düzenlenip yürürlüğe konulmuştur. Hukuki dayanaktan yoksun olan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 153. Maddesine Aykırılık : Anayasanın 153. maddesinin 6. fıkrası "Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." hükmünü amirdir.

Kanunkoyucu yasal düzenlemelerinde hukuk ve Anayasanın üstün kurallarına bağlıdır. Buna göre Anayasaya aykırı bulunan hukuk kurallarının yeniden yasalaştırılmaması gerektiği Yüce Mahkemenin bir çok kararında defalarca açıklanmıştır. Hal böyle olduğu halde; Hükümet; Anayasa Mahkemesinin Esas 1991/27, Karar : 1991/50 sayılı kararları ile iptal edilen 3755 sayılı Yetki Yasasının iptal kararında ileri sürülen gerekçeleri hiçe sayarak aynı mahiyette, ancak daha geniş kapsamlı hükümler ihtiva eden 3911 sayılı Yetki Kanununu çıkarmıştır. Anayasanın 153. maddesinin sarıh hükmüne rağmen tanzim edilen 3911 sayılı bu Yetki Kanunu da Yüce Mahkeme tarafından 16.9.1993 tarihinde iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmü karşısında iptal edileceği açıkça belli olan bu yetki kanununa dayanılarak yürürlüğe konulan söz konusu Kanun Hükmünde Kararnamelerin hukuki dayanaktan yoksun olacağı bilinen bir gerçektir.

Anayasanın lafsına ve ruhuna aykırı olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin de diğerleri gibi iptal edilmesi gerektiği inancı ile Yüce Mahkemeye başvurmuş bulunmaktayız."

II- YASA METİNLERİ :

A. İptali İstenilen Kurallar :

İptali istenilen 513 sayılı "1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 7/11/1985 Tarihli ve 3238 Sayılı Kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 Sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanuna Ek Maddeler Eklenmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir :

"1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 3182 sayılı Bankalar Kanunu, 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu, 7/11/1985 tarihli ve 3238 sayılı Kanun, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanuna Ek Maddeler eklenmesi : 24/6/1993 tarihli ve 3911 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulunca 13/8/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

MADDE 1.- 28/5/1986 tarihli ve 3291 sayılı "1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 3182 sayılı Bankalar Kanunu, 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu, 7/11/1985 tarihli ve 3238 sayılı Kanun, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun"a aşağıdaki ek maddeler eklenmiştir.

EK MADDE 1.- Türkiye Elektrik Kurumu'nun mevcut veya yeniden yapılanma sonucu oluşacak teşebbüslerinin özelleştirilmesine Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın önerisi ile Bakanlar Kurulunca; Kurum'un mevcut veya yeniden yapılanma sonucu oluşacak müessese, bağlı ortaklık, iştirak, işletme ve işletme birimlerinin özelleştirilmesine ise yine Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın önerisi ile Yüksek Planlama Kurulunca karar verilir.

Bu şekilde özelleştirilmesine karar verilen teşekkül, kuruluş, müessese, bağlı ortaklık, iştirak, işletme ve işletme birimleri tamamen özelleştirilinceye kadar 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile ilgileri devam eder.

Bunların hisse ve varlıklarının satılmasına ilişkin işlemler 3291 sayılı Kanun hükümlerine göre Kamu Ortaklığı İdaresince yapılır.

EK MADDE 2.- Özelleştirilmesine karar verilen teşekkül, müessese, kuruluş, iştirak, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimleri, Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve ilgili diğer kanunlardaki şartlar aranmaksızın anonim ortaklığa dönüşmüş sayılır.

Sermayelerindeki kamu payı % 50'nin altına düşünceye kadar kuruluşları, faaliyetleri, organları, yönetimi, denetimi, sermaye miktarını tespiti, bu işlemleri kolaylaştırıcı tedbirleri almaya, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkilidir.

Türkiye Elektrik Kurumu'nun mevcut veya yeniden yapılanma sonucu oluşacak teşekkül, kuruluş, müessese, bağlı ortaklık, iştirak, işletme ve işletme birimlerinin özelleştirilmesi ile ilgili masraflar düşüldükten sonra elde edilecek gelir, oranları Yüksek Planlama Kurulu tarafından tespit edilmek suretiyle Elektrik Enerjisi Fonu ile elektrik üretim, iletim ve dağıtım yatırımlarında kullanılmak üzere bu alanda faaliyet gösteren teşebbüslere Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından tahsis edilir.

Elektrik enerjisi dağıtımı alanında faaliyet gösteren kamu ve özel sektör kuruluşlarının Elektrik Enerjisi Fonu'nda toplanmak üzere sektör altyapı giderlerine katkı paylarını, bunların enerji satış tarifelerinin % 10'unu geçmeyecek şekilde tesbite, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkilidir.

EK MADDE 3.- Özelleştirilmesine karar verilen teşebbüs, müessese, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimlerince ihraç edilen tahviller ile Devlet kefaletini haiz iç ve dış borçlar üzerindeki Devlet garantisi devam edebilir. Bunun şartlarını ve diğer hususları düzenlemeye, Yüksek Planlama Kurulu yetkilidir.

EK MADDE 4.- Türkiye Elektrik Kurumu'nun mevcut veya yeniden yapılanma sonucu oluşacak teşebbüs, müessese, bağlı ortaklık, iştirak, işletme ve işletme birimlerini özelleştirilmesinde 3291 sayılı Kanun'un bu Kanun Hükmünde Kararname'ye aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

MADDE 2.- Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3.- Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

2- "MADDE 7.- Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez."

3- "MADDE 87.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

4- "MADDE 91.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararname-ler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

5. "MADDE 153.- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürütimez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayınlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

C. İlgili Yasa Kuralları :

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" şöyledir.

Amaç

MADDE 1.- Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere bunların mali, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapmak; yürütme organı bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Genelkurmay Başkanlığı hariç) kuruluş, görev ve yetkilerini ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak ve Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum

ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda düzenlemeler yapılması için ivedi ve zorunlu hallerde münhasır olmak üzere Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermektir.

Kapsam

MADDE 2.- Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarla diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarıyla ilgili olan kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin olarak, kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasında bölünüşüne, bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulmasına, mevcut kurum ve kuruluşların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, bunların kuruluş biçimlerine, görev, yetki ve yükümlülüklerine ait esaslarla bu esaslar çerçevesinde teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine ilişkin hükümlerinde,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde,

d) Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda,

Yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar.

İlkeler

MADDE 3.- Bakanlar Kurulu, ivedi ve zorunlu durumlara münhasır olmak kaydıyla, 1 inci madde ile verilen yetkiyi kullanırken;

a) Kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini; ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarında, hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı,

b) Başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı kuruluşlar eliyle, genel idare

esaslarına göre yürütülmesi gereken kamu hizmetlerinde iş bölümü ve koordinasyonun sağlanması; bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulurken benzer hizmetlerin tek kuruluş veya birim tarafından yürütülmesini ve kaynak kullanımında israfın önlenmesini,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde değişiklik yapılırken ülke ekonomisine yararlılık, verimlilik ve karlılık esaslarını,

Gözönünde bulundurur.

Yetki Süresi

MADDE 4.- Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, bir yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu birden fazla kanun hükmünde kararname çıkartabilir.

MADDE 5.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

III- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca yapılan ilk inceleme toplantısında, ilk inceleme raporu, dava dosyası ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname ve dayanan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve öbür yasama belgeleri incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Anayasa'nın 151. maddesinde "Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya içtüzüğün Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer." denilmektedir.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında "Kanun'un 22. maddesinde ise Anayasa'nın bu hükmüne koşut olarak kanun hükmünde kararnamelerin veya bunların belli madde ve hükümlerinin şekil ve esas yönlerinden Anayasa'ya aykırılıkları savıyla doğrudan doğruya iptal davası açmak hakkının, bunların Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşeceği öngörülmüştür.

Aynı Yasa'nın 27. maddesi birinci fıkrası hükmü gereğince de iptal davası, dava dilekçesinin Anayasa Mahkemesi Genel Sekreterliği'nce kaleme havale edildiği tarihte açılmış sayılır.

Dava konusu 513 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 13.9.1993 günlü Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Doğrudan doğruya iptal davası açmak için Anayasa ve

2949 sayılı Yasa'da öngörülen altmış günlük süre 11.11.1993 günü sona ermiştir. Dava ise, dava açmak hakkı düştükten sonra 12.11.1993 gününde açılmıştır.

Şu durumda, süresinde yapılmayan başvurunun reddi gerekir.

IV- SONUÇ :

13.8.1993 günlü, 513 sayılı "1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 7/11/1985 Tarihli ve 3238 Sayılı Kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 Sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanuna Ek Maddeler Eklenmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname"nin iptaline ilişkin istem, Anayasa'nın 151., Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 22. maddesinde öngörülen süreden sonra yapıldığından başvurunun REDDİNE,

25.11.1993 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Üye Mustafa GÖNÜL	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
	Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL

Esas Sayısı : 1993/43
Karar Sayısı : 1993/46
Karar Günü : 25.11.1993

IPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanı A. Mesut YILMAZ.

IPTAL DAVASININ KONUSU : 4.9.1993 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 515 sayılı "Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değıştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanunda Değışiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- IPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

12.11.1993 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir :

"Tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasasında kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri ayrı ayrı belirlenmiş; Anayasanın 7. maddesi "yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğunu, bu yetkinin devredilemeyeceğini,

8. maddesi, yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle Anayasaya ve Kanunlara uygun olarak kullanılacağını,

9. maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını emretmiştir.

Ayrıca Anayasamızın 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun yapmak, değiştirmek ve kanun kaldırmakla görevlendirildiği ifade edilmiştir.

Yine Anayasanın "Başlangıç" kısmının altıncı fıkrasında, "Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir iş bölümü ve işbirliği olduğu, üstünlüğün ancak Anayasa ve Kanunlarda bulunduğu" belirtilmiştir.

Parlenter demokratik rejimin temeli olan parlamentolar, iktidarı ve muhalefetiyle milletin temsilcilerinden oluşan Anayasal bir organdır. Bu nedenle tüm toplumu ilgilendiren, fertleri bağlayan, uyulması zorunlu objektif kurallardan oluşan kalıcı yasaların yapılması, ancak Mecliste toplumsal uzlaşma zemini yaratılarak mümkün olabilmektedir.

Devletin temel yapısını bu esaslara dayandıran Anayasamız; rejime işlerlik kazandırmak açısından bu konuda bazı istisnai kurallara da cevaz vermiştir. Anayasanın 91. maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın 2. kısmının 1. ve 2. bölümlerinde yer alan temel haklar kişi hakları ve ödevleri ile 4. bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin Kanun Hükmünde Kararnamelerle düzenlenemeyeceği" esasını getirerek bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermeyeceği belirlenmiştir.

Belirtilen konular dışında, verilecek yetki yasasında çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin, kullanma süresinin ve süresi içerisinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterilmesi kuralı öngörülmüştür.

Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisinin; acil hallerde beklemeye tahammülü olmayan zorunlu durumlara münhasıran kullanılacağı, olağan bir yol olmadığı, Anayasanın 91. maddesinin sekizinci fıkrasındaki "Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür." hükmünde ifadesini bulmaktadır.

Kanun yapma yetkisi yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisinin olunca ve özellikle bu husus yasada belirtilmiş ise artık Kanun Hükmünde Kararname çok zorunlu haller dışında 91. madde imkan vermiş olsa bile düşünülmemelidir. Yasamayı yürütmenin egemenliğine bağlayan yöntemin hukukun üstünlüğü ilkesi ile bağdaşmaya çağrı gözetilmelidir.

Anavatan Partisi olarak çağdaş bir uygulama olan Kanun Hükmünde Kararname çıkartılması yetkisine karşı değiliz. Hatta Hukuk kuralları içerisinde olmak şartıyla bunun gerekli ve zorunlu olduğuna da inanmaktayız. Ancak Yüce Mahkemenizin de pek çok kararında belirttiği gibi bu yetki parlamentoyu dışlayan, açık bir yetki devri şeklinde olmamalıdır.

Yasaların çıkarılmasında, üstün olan Anayasaya uygunluğa gerekli özen gösterilmez ve buna uyulmaz; keza Anayasaya aykırılığı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ortaya konulmuş yasalar veya bu yasalara dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen yürürlüğe konulursa Hukuk devletinden söz etmek mümkün olamaz.

İptali istemi ile Yüce Mahkemenize başvurudu bulunduğumuz söz konusu Kanun Hükmünde Kararname Yüce Mahkeme tarafından "Esas 1993/26, Karar 1993/28" sayılı ve 16.9.1993 tarihli karar ile iptal edilen 3911 Sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu"na dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler dizisinden bir tanesidir.

Yüce Mahkemenin 8.10.1993 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 3911 Sayılı Yetki Kanununa ilişkin iptal gerekçesinde de açıkça ifade edildiği gibi yasal dayaktan yoksun olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararname ile Yasama Organının yetki ve görev alanına girilmekte, Bakanlar Kuruluna mahiyeti belirsiz geniş yetkiler verilerek Meclis devre dışı bırakılmıştır.

Hükümet yetkililerinin çeşitli açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu Kanun Hükmündeki Kararnameler Anayasada ifade edilen, belirli bir zorunluluk veya ivedilik gereği olarak çıkarılmamıştır. Meclisi çalıştıramayan Koalisyon ortakları tek çözümlü Meclisi devre dışı bırakarak her vesile ile eleştirdikleri Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yoluna başvurmakta bulmuşlardır.

Nitekim 27.6.1993 tarih ve 3911 Sayılı Yetki Yasasına dayanılarak kısa süre içerisinde 36 adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin bir kısmı ise Yetki Yasasının iptal edildiğinin açıklandığı gün Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanmıştır.

Hükümetin bu hukuk tanımaz tutumunu Anayasanın 91. maddesinde ifade edilen "Yetki Kanunları ve bu Kanunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" hükmü ile bağdaştırmak imkansızdır.

Bir hukuk devletinde; Kanunkoyucunun ve Hükümetin ilk işi Anayasayı üstün tutmak ve Anayasadaki prensiplerle bağdaşmayan hükümleri ihtiva eden Kanunların ve Kararnamelerin iptal davası ve kararını beklemeden tadil ve ilgası cihetine gitmek olmalıdır. Oysa hükümet Anayasa Mahkemesi kararının açıklandığı günden bugüne kadar hiçbir çözüm yolu ortaya koymadığı gibi memleketi hukuki kaosun içine sürülecek beyanatlarla vakit geçirmektedir.

Bu durum karşısında Grubumuz daha önce yaptığı başvurulara dayanılarak iptal edilen 8 Kanun Hükmünde Kararnameye ilave olarak iptal edilen 3911 Sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılmış olan ve dava açma süresi henüz dolmamış bulunan diğer Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiğini düşünerek Yüce Mahkemenize başvurmaya karar vermiştir.

Anayasanın 2., 7., 87., 91. ve 153. Maddelerine Aykırılık Gerekçeleri :

- Anayasanın 2. maddesine aykırılık: Bilindiği üzere Anayasanın 2. maddesi, Devletin bir hukuk devleti olduğunu belirlemektedir. Hukuk devletinde her türlü eylem ve işlemin hukuka uygun olması esas prensiptir. Yukarıda genel gerekçelerimizde de izah edildiği üzere bu Kanun Hükmünde Kararname iptal edilen bir Yetki Yasasına dayanılarak çıkarılmış, daha doğrusu hukuki dayanağını kaybetmiş, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkesini zedeleyici unsurlar içermektedir. Bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 7. maddesine aykırılık : Yine genel gerekçelerde ifade ettiğimiz gibi bu Kanun Hükmünde Kararname Bakanlar Kuruluna çok geniş alanlarda mahiyeti önceden kestirilemeyen zorunlu hallerin dışında bir çok yasada değişiklik ve düzenleme yapma yetkisi veren ve iptal edilen bir yasaya dayanılarak çıkarılmıştır. Bu özelliği ile bu Kanun Hükmünde Kararname de diğerleri gibi Meclisi devre dışı bırakan yetki devri mahiyetinde unsurları taşıyan bir Kararnamedir. Bu itibarla Anayasanın 7. maddesindeki yetkinin devredilemeyeceği hükmüne aykırıdır, iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 87. maddesine aykırılık : Anayasanın 87. maddesi "Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir. Hükümet çıkardığı bu Kanun Hükmünde Kararnamelerle bir yıl süre ile Meclisi devre dışı bırakarak yasama yetkisini yürütmeye bırakmayı hedeflemiştir. Herhangi bir yetki devri ise Anayasanın bu maddesine aykırılık teşkil edeceğinden iptali gerekmektedir.

- Anayasanın 91. maddesine aykırılık : Anayasanın 91. maddesinin 8. ve 9. fıkraları :

"Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür."

Hükümlerini amirdir.

Anayasanın bu açık hükmü ortada iken Hükümet ivedi ve zorunlu bir durum olmadığı halde pek çok konuyu Kanun Hükmünde Kararname yolu ile düzenleyerek yürürlüğe koymuştur. Hatta bazı Kanun Hükmünde Kararnameler Meclis gündeminde yer aldığı halde görüşülemediği için Kanun Hükmünde Kararname olarak yeniden düzenlenip Meclise sevk edilmiştir. Bu durum da göstermektedirki Anayasanın 91. maddesinin ruhuna aykırı olarak bir çok konuda Kanun Hükmünde Kararname Hükümet tarafından Meclise rağmen düzenlenip yürürlüğe konulmuştur. Hukuki dayanaktan yoksun olan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 153. Maddesine Aykırılık : Anayasanın 153. maddesinin 6. fıkrası "Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." hükmünü amirdir.

Kanunkoyucu yasal düzenlemelerinde hukuk ve Anayasanın üstün kurallarına bağlıdır. Buna göre Anayasaya aykırı bulunan hukuk kurallarının yeniden yasalaştırılmaması gerektiği Yüce Mahkemenin bir çok kararında defalarca açıklanmıştır. Hal böyle olduğu halde; Hükümet; Anayasa Mahkemesinin Esas 1991/27, Karar : 1991/50 sayılı kararları ile iptal edilen 3755 sayılı Yetki Yasasının iptal kararında ileri sürülen gerekçeleri hiçe sayarak aynı mahiyette, ancak daha geniş kapsamlı hükümler ihtiva eden 3911 sayılı Yetki Kanununu çıkarmıştır. Anayasanın 153. maddesinin sarıh hükmüne rağmen tanzim edilen 3911 sayılı bu Yetki Kanunu da Yüce Mahkeme tarafından 16.9.1993 tarihinde iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmü karşısında iptal edileceği açıkça belli olan bu yetki kanununa dayanılarak yürürlüğe konulan söz konusu Kanun Hükmünde Kararnamelerin hukuki dayanaktan yoksun olacağı bilinen bir gerçektir.

Anayasanın lafsına ve ruhuna aykırı olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin de diğerleri gibi iptal edilmesi gerektiği inancı ile Yüce Mahkemeye başvurmuş bulunmaktayız."

II- YASA METİNLERİ :

A. İptali İstenilen Kurallar :

İptali istenilen 515 Sayılı "Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir :

"Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değıştirilerek Kabulüne Dair 2809 sayılı Kanunda değışiklik yapılması; 24/6/1993 tarihli 3911 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 23/8/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

MADDE 1.- 28/3/1983 tarihli ve 2809 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

"EK MADDE 33.- Ankara'da Türkiye Organ Nakli ve Yanık Tedavi Vakfı ile Haberal Eğitim Vakfı tarafından 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere, kamu tüzelkişiliğine sahip Başkent Üniversitesi adıyla yeni bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.

Bu Üniversite;

a) Fen-Edebiyat Fakültesinden,

b) Sağlık Bilimleri Fakültesinden,

c) Rektörlüğe bağlı Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Fen Bilimleri Enstitüsü ve Sosyal Bilimler Enstitüsü ile Hemşirelik Yüksekokulundan

oluşur.

MADDE 2.- Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3.- Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- **"MADDE 2.-** Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

2- **"MADDE 7.-** Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez."

3- **"MADDE 87.-** Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değıştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesep kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç

olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

4- "MADDE 91.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

5. "MADDE 153.- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

C. İlgili Yasa Kuralları :

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" şöyledir.

Amaç

MADDE 1.- Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere bunların mali, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapmak; yürütme organı bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Genelkurmay Başkanlığı hariç) kuruluş, görev ve yetkilerini ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak ve Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda düzenlemeler yapılması için ivedi ve zorunlu hallerde münhasır olmak üzere Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermektir.

Kapsam

MADDE 2.- Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarla diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarıyla ilgili olan kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin olarak, kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasında bölünüşüne, bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulmasına, mevcut kurum ve kuruluşların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, bunların kuruluş biçimlerine, görev, yetki ve yükümlölüklerine ait esaslarla bu esaslar çerçevesinde teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine ilişkin hükümlerinde,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde,

d) Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ihtilafların çözölmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda,

Yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar.

İlkeler

MADDE 3.- Bakanlar Kurulu, ivedi ve zorunlu durumlara münhasır olmak kaydıyla, 1 inci madde ile verilen yetkiyi kullanırken;

a) Kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde yürütölmesini; ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarında, hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı,

b) Başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı kuruluşlar eliyle, genel idare esaslarına göre yürütölmesi gereken kamu hizmetlerinde iş bölümü ve koordinasyonun sağlanmasını; bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulurken benzer hizmetlerin tek kuruluş veya birim tarafından yürütölmesini ve kaynak kullanımında israfın önlenmesini,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde değişiklik yapılırken ülke ekonomisine yararlılık, verimlilik ve karlılık esaslarını,

Gözönünde bulundurur.

Yetki Süresi

MADDE 4.- Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, bir yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu birden fazla kanun hükmünde kararname çıkartabilir.

MADDE 5.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

III- İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 25.11.1993 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama :

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuza girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamentar rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadi ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tespit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması

zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve ögeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle TBMM tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanılarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" ögelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvi) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlemesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu ögeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre:

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği ögelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken ögelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde ". . . Bakanlar Kuruluna

belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek. . ." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenebilmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı" "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlatımlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki

Yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasa da gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermektен alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmaları da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararname, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

B- KHK'nin Yargısal Denetimi :

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağlıdır. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde oldukları için bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hemde Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözülmesi gerekir. Hernekadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarında uygunluğunun denetlenmesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarına dayanılarak yürürlüğe konulan 335 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 8.2.1989 gün E.1988/38, K.1989/7 ve 16.5.1989 gün E.1989/4, K.1989/23 sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabulü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirilerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya da-

yanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden, KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasaya aykırı olmaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "İptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmi Gazetede yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırı

rılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farksızdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

C- 515 Sayılı Kanun Hükümünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu :

Dava dilekçesinde 515 sayılı Kanun Hükümünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi istenilmiştir. Ancak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluğu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesi hkm gereğince Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılık konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka bir gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

Dava konusu edilen 515 sayılı Kanun Hükümünde Kararname 24.6.1993 gün ve 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3911 sayılı Yetki Yasası ise bir bölümünün Anayasa'nın 153. maddesine, kalan bölümünün de Anayasa'nın 7., 87. ve 91. maddelerine aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 gün ve Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Böylece, 515 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 515 sayılı KHK, Anayasa'nın Başlangında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluğu, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.", ilkeleriyle, KHK ıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenlerin üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşim KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

D- İptal Hükümünün Yürürlüğe Gireceği Gün Sorunu :

Anayasa'nın 153. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluğu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi hükümleri uyarınca, yasa, kanun hükümünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların belirli madde veya hükümleri iptal kararının Resm Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak, Anayasa Mahkemesi, iptal kararı ile meydana gelecek

olan hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir.

Dava konusu 515 sayılı KHK'nin iptaline karar verilmesi ile meydana gelen hukuksal boşluk kamu yararını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olduğundan, gerekli göreceği yeni düzenlemeleri yapması için Yasama organına süre tanımak amacıyla iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun bulunmuştur.

IV- SONUÇ :

A. 23.8.1993 günlü, 515 sayılı "Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin, dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı yetki yasaının Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 günlü, Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunması nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve IPTALINE, Haşim KILIÇ, ile Sacit ADALI'nın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA

B. İptal nedeniyle oluşan hukuki boşluğun doldurulması için Anayasa'nın 153. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 53. maddeleri gereğince iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine, OYBİRLİĞİYLE,

25.11.1993 gününde karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Üye
Mustafa GÖNÜL

Üye
İhsan PEKEL

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 1993/43

Karar Sayısı : 1993/46

Çoğunluk gerekçesinde özetle; 3911 sayılı Yetki Yasası iptal edilmiş olduğundan buna dayanılarak çıkarılmış KHK'lerinde yasal dayanağı kalmayacağından esasın incelenmesine geçmeden iptali gerekir denilmektedir.

Dava konusu KHK'nin esasına geçilerek Anayasal denetimi yapılmalı idi. Salt "yasal dayanağı kalmadığı gerekçesinden" hareketle esasa geçmeden Anayasa'ya aykırı görüp iptal etmek mümkün değildir.

KHK'ler Anayasa'nın 91. maddesi gereğince yetki yasasında belirtilen çerçeve içinde çıkarılabilir. Yani KHK'yi çıkarma yetkisi bu yasa ile verilir. KHK'nin çıktığı tarihte yetki yasası yürürlükte olduğuna, yani buna dayanarak çıkarıldığına göre "yasal dayanaktan yoksundur" demek hukuka uygun düşmez. KHK hukuk alemine çıktığı tarihte yetki yasası var mıdır yok mudur buna bakılmalıdır. Yetki Yasası, KHK'ye bu hayatiyeti verdikten sonra onun yürürlükten kaldırılması, süresinin sona ermesi KHK'nin yasal dayanaktan yoksun kaldığı anlamına gelemez.

Aynı durum Yetki Yasasının Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesi halinde de devam eder. "Dayanak" yönünden, bir yasanın yürürlükten kaldırılması, süresinin sona ermesi ya da iptal edilmesi arasında hiç bir fark yoktur. Bu üç halde de sonuçta yasa varmışçasına hukuki tasarruflarda bulunulamaz. Ama yasa sona ermeden evvel doğan hukuki neticeler hayattadır ve varlığını devam ettirirler.

Ancak bu yasalara dayanılarak yapılan tasarruflar hakkında hukuka aykırılık gerekçesi ile dava açılmışsa yasal dayanak yönünden değil, esastan inceleme yapılarak varsa aykırılık iptal edilir.

Yetki Yasası esastan Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Konusu, amacı, kapsamı ve ilkeleri yönünden tesbit edilen anayasal aykırılıklar ilgili KHK'leri de mutlaka etkiler. Yetki yasasının belirtilen unsurlarındaki bu aykırıklar KHK'lere intikal eder. Ama bu aykırılık "Yasal Dayanak" gibi şekli değil esasa ilişkin bir aykırılıktır. Bu da ancak KHK'nin esasına geçilerek yapılacak bir inceleme sonunda tesbit edilebilir.

Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle KHK'nin yasal dayanağının kalmadığını söylemek, iptal kararının etkisini KHK'nin hukuk alanına çıktığı tarihe kadar çekmek anlamını taşır. Böyle bir anlayışa Anayasa'nın 153. maddesindeki iptal kararlarının geriye yürüyemeyeceği ilkesi izin vermez.

Bu nedenle KHK'nin esasının incelenmesine geçmeden sadece "Yasal Dayanaktan Yoksun Kalması" sebebine dayalı bir Anayasa'ya aykırılık gerekçesine katılmıyoruz.

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1993/45
Karar Sayısı : 1993/47
Karar Günü : 25.11.1993

IPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanı A. Mesut YILMAZ.

IPTAL DAVASININ KONUSU : 13.9.1993 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 510 Sayılı "Sigorta Murakabe Kanunu'nun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- IPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

12.11.1993 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir :

"Tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasasında kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri ayrı ayrı belirlenmiş; Anayasanın 7. maddesi "yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğunu, bu yetkinin devredilemeyeceğini,

8. maddesi, yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle Anayasaya ve Kanunlara uygun olarak kullanılacağını,

9. maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını emretmiştir.

Ayrıca Anayasamızın 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun yapmak, değiştirmek ve kanun kaldırmakla görevlendirildiği ifade edilmiştir.

Yine Anayasanın "Başlangıç" kısmının altıncı fıkrasında, "Kuvvetler ayrımı-

nın, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir iş bölümü ve işbirliği olduğu, üstünlüğün ancak Anayasa ve Kanunlarda bulunduğu" belirtilmiştir.

Parlamentar demokratik rejimin temeli olan parlamentolar, iktidarı ve muhalefetiyle milletin temsilcilerinden oluşan Anayasal bir organdır. Bu nedenle tüm toplumu ilgilendiren, fertleri bağlayan, uyulması zorunlu objektif kurallardan oluşan kalıcı yasaların yapılması, ancak Mecliste toplumsal uzlaşma zemini yaratılarak mümkün olabilmektedir.

Devletin temel yapısını bu esaslara dayandıran Anayasamız; rejime işlerlik kazandırmak açısından bu konuda bazı istisnai kurallara da cevaz vermiştir. Anayasanın 91. maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın 2. kısmının 1. ve 2. bölümlerinde yer alan temel haklar kişi hakları ve ödevleri ile 4. bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin Kanun Hükmünde Kararnamelerle düzenlenemeyeceği" esasını getirerek bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermeyeceği belirlenmiştir.

Belirtilen konular dışında, verilecek yetki yasasında çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin, kullanma süresinin ve süresi içerisinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağına gösterilmesi kuralı öngörülmüştür.

Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisinin; acil hallerde beklemeye tahammülü olmayan zorunlu durumlara münhasıran kullanılacağı, olağan bir yol olmadığı, Anayasanın 91. maddesinin sekizinci fıkrasındaki "Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür." hükmünde ifadesini bulmaktadır.

Kanun yapma yetkisi yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisinin olunca ve özellikle bu husus yasada belirtilmiş ise artık Kanun Hükmünde Kararname çok zorunlu haller dışında 91. madde imkan vermiş olsa bile düşünülmemelidir. Yasamayı yürütmenin egemenliğine bağlayan yöntemin hukukun üstünlüğü ilkesi ile bağdaşamaya çağrı gözetilmelidir.

Anavatan Partisi olarak çağdaş bir uygulama olan Kanun Hükmünde Kararname çıkartılması yetkisine karşı değiliz. Hatta Hukuk kuralları içerisinde olmak şartıyla bunun gerekli ve zorunlu olduğuna da inanmaktayız. Ancak Yüce Mahkemenizin de pek çok kararında belirttiği gibi bu yetki parlamentoyu dışlayan, açık bir yetki devri şeklinde olmamalıdır.

Yasaların çıkarılmasında, üstün olan Anayasaya uygunluğa gerekli özen gösterilmez ve buna uyulmaz; keza Anayasaya aykırılığı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ortaya konulmuş yasalar veya bu yasalara dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen yürürlüğe konulursa Hukuk devletinden söz etmek mümkün olamaz.

İptali istemi ile Yüce Mahkemenize başvuruda bulunduğumuz söz konusu Kanun Hükmünde Kararname Yüce Mahkeme tarafından "Esas 1993/26, Karar 1993/28" sayılı ve 16.9.1993 tarihli karar ile iptal edilen 3911 Sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu"na dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler dizisinden bir tanesidir.

Yüce Mahkemenin 8.10.1993 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 3911 Sayılı Yetki Kanununa ilişkin iptal gerekçesinde de açıkça ifade edildiği gibi yasal dayanaktan yoksun olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararname ile Yasama Organının yetki ve görev alanına girilmekte, Bakanlar Kuruluna mahiyeti belirsiz geniş yetkiler verilerek Meclis devre dışı bırakılmıştır.

Hükümet yetkililerinin çeşitli açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu Kanun Hükmündeki Kararnameler Anayasada ifade edilen, belirli bir zorunluluk veya ivedilik gereği olarak çıkarılmamıştır. Meclisi çalıştıramayan Koalisyon ortakları tek çözümlü Meclisi devre dışı bırakarak her vesile ile eleştirdikleri Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yoluna başvurmakta bulmuşlardır.

Nitekim 27.6.1993 tarih ve 3911 Sayılı Yetki Yasasına dayanılarak kısa süre içerisinde 36 adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin bir kısmı ise Yetki Yasasının iptal edildiğinin açıklandığı gün Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanmıştır.

Hükümetin bu hukuk tanımaz tutumunu Anayasanın 91. maddesinde ifade edilen "Yetki Kanunları ve bu Kanunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" hükmü ile bağdaştırmak imkansızdır.

Bir hukuk devletinde; Kanunkoyucunun ve Hükümetin ilk işi Anayasayı üstün tutmak ve Anayasadaki prensiplerle bağdaşmayan hükümleri ihtiva eden Kanunların ve Kararnamelerin iptal davası ve kararını beklemeden tadil ve ilgası cihetine gitmek olmalıdır. Oysa hükümet Anayasa Mahkemesi kararının açıklandığı günden bugüne kadar hiçbir çözüm yolu ortaya koymadığı gibi memleketi hukuki kaosun içine sürükleyecek beyanlarla vakit geçirmektedir.

Bu durum karşısında Grubumuz daha önce yaptığı başvurulara dayanılarak iptal edilen 8 Kanun Hükmünde Kararnameye ilave olarak iptal edilen 3911 Sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılmış olan ve dava açma süresi henüz dolmamış bulunan diğer Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiğini düşünerek Yüce Mahkemenize başvurmaya karar vermiştir.

Anayasanın 2., 7., 87., 91. ve 153. Maddelerine Aykırılık Gerekçeleri :

- Anayasanın 2. maddesine aykırılık: Bilindiği üzere Anayasanın 2. maddesi, Devletin bir hukuk devleti olduğunu belirlemektedir. Hukuk devletinde her türlü eylem ve işlemin hukuka uygun olması esas prensiptir. Yukarıda genel gerekçelerimizde de izah edildiği üzere bu Kanun Hükmünde Kararname iptal edilen bir Yetki Yasasına dayanılarak çıkarılmış, daha doğrusu hukuki dayanağını kaybetmiş, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkesini zedeleyici unsurlar içermektedir. Bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 7. maddesine aykırılık : Yine genel gerekçelerde ifade ettiğimiz gibi bu Kanun Hükmünde Kararname Bakanlar Kuruluna çok geniş alanlarda mahiyeti önceden kestirilemeyen zorunlu hallerin dışında bir çok yasada değişiklik ve düzenleme yapma yetkisi veren ve iptal edilen bir yasaya dayanılarak çıkarılmıştır. Bu özelliği ile bu Kanun Hükmünde Kararname de diğerleri gibi Meclisi devre dışı bırakan yetki devri mahiyetinde unsurları taşıyan bir Kararnamedir. Bu itibarla Anayasanın 7. maddesindeki yetkinin devredilemeyeceği hükmüne aykırıdır, iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 87. maddesine aykırılık : Anayasanın 87. maddesi "Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir. Hükümet çıkardığı bu Kanun Hükmünde Kararnamelerle bir yıl süre ile Meclisi devre dışı bırakarak yasama yetkisini yürütmeye bırakmayı hedeflemiştir. Herhangi bir yetki devri ise Anayasanın bu maddesine aykırılık teşkil edeceğinden iptali gerekmektedir.

- Anayasanın 91. maddesine aykırılık : Anayasanın 91. maddesinin 8. ve 9. fıkraları :

"Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür."

Hükümlerini amirdir.

Anayasanın bu açık hükmü ortada iken Hükümet ivedi ve zorunlu bir durum olmadığı halde pek çok konuyu Kanun Hükmünde Kararname yolu ile düzenleyerek yürürlüğe koymuştur. Hatta bazı Kanun Hükmünde Kararnameler Meclis gündeminde yer aldığı halde görüşülemediği için Kanun Hükmünde Kararname olarak yeniden düzenlenip Meclise sevk edilmiştir. Bu durum da göstermektedirki Anayasanın 91. maddesinin ruhuna aykırı olarak bir çok konuda Kanun Hükmünde Kararname Hükümet tarafından Meclise rağmen düzenlenip yürürlüğe konulmuştur. Hukuki dayanaktan yoksun olan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 153. Maddesine Aykırılık : Anayasanın 153. maddesinin 6. fıkrası "Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." hükmünü amirdir.

Kanunkoyucu yasal düzenlemelerinde hukuk ve Anayasanın üstün kurallarına bağlıdır. Buna göre Anayasaya aykırı bulunan hukuk kurallarının yeniden yasalaştırılmaması gerektiği Yüce Mahkemenin bir çok kararında defalarca açıklanmıştır. Hal böyle olduğu halde; Hükümet; Anayasa Mahkemesinin Esas 1991/27, Karar : 1991/50 sayılı kararları ile iptal edilen 3755 sayılı Yetki Yasasının iptal kararında ileri sürülen gerekçeleri hiçe sayarak aynı mahiyette, ancak daha geniş kapsamlı hükümler ihtiva eden 3911 sayılı Yetki Kanununu çıkarmıştır. Anayasanın 153. maddesinin sarıh hükmüne rağmen tanzim edilen 3911 sayılı bu Yetki Kanunu da Yüce Mahkeme tarafından 16.9.1993 tarihinde iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmü karşısında iptal edileceği açıkça belli olan bu yetki kanununa dayanılarak yürürlüğe konulan söz konusu Kanun Hükmünde Kararnamelerin hukuki dayanaktan yoksun olacağı bilinen bir gerçektir.

Anayasanın lafına ve ruhuna aykırı olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin de diğerleri gibi iptal edilmesi gerektiği inancı ile Yüce Mahkemeye başvurmuş bulunmaktayız."

II- YASA METİNLERİ :

A. İptali İstenilen Kurallar :

İptali istenilen 510 sayılı "Sigorta Murakabe Kanun'unun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir :

"Sigorta Murakabe Kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılması; 24/6/1993 tarihli ve 3911 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 20/8/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

MADDE 1.- 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

MADDE 1.- Bu Kanunun amacı, ülke sigortacılığının geliştirilmesini, güven içinde yürütülmesini, sigorta sektöründe yer alan kişi ve kuruluşların mesleki kuralları içerisinde faaliyet göstermelerini, bu sektörde yaratılacak fonların ekonomik kalkınmaya katkısını sağlamak ve sigorta sözleşmelerinden doğan hak ve alacakları teminat altına almak üzere sigorta ve reasürans şirketlerinin kuruluşunu, yönetimini, çalışma esaslarını, tasfiyelerini ve murakabeleri ile sigortacılıkla ilgili ihtisas komite ve kuruluşlarının teşkilini, eksperlik, aktüerlik, acentelik, brokerlik ve prodüktörlük faaliyetlerini ve sigortacılıkla ilgili diğer hususları düzenlemektir.

Bu Kanunda geçen ;

a) Bakan veya Bakanlık: Hazine ve Dışticaret Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakan veya Bakanlık,

b) Müsteşarlık : Hazine ve Dışticaret Müsteşarlığını

c) Kurul : Sigorta Murakabe Kurulu'nu,

d) Birlik : Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'ni ifade eder.

Sosyal sigorta kuruluşları ve özel kanunlarına göre sigortacılık faaliyetinde bulunan kuruluşlar ile Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi bu Kanuna tabi değildir."

MADDE 2.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Kuruluş İzni

MADDE 2.- Bir sigorta veya reasürans şirketinin kurulması veya yabancı ülkelerde kurulmuş bir sigorta veya reasürans şirketinin Türkiye'de faaliyette bulunması Bakanlığın iznine tabidir.

a) Türkiye'de kurulacak sigorta veya reasürans şirketlerinin;

1) Anonim ortaklık şeklinde kurulmaları,

2) Kurucularının taksirli suçlar hariç olmak üzere, affa uğramış olsalar dahi

ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis veya zimmet, ihtilas, rüşvet, irtikap, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs suçlarında dolayı hüküm giymiş bulunmaması, iflas ve konkordato ilan etmemiş olması,

3) Ödenmiş sermayelerin 50 milyar liradan az olmaması,

4) Hisse Senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve nama yazılı olması,

5) Anasözleşmelerin bu Kanun hükümlerine uygun olması, şarttır.

b) Türkiye'de sigortacılık faaliyeti gösterecek yabancı sigorta veya reasürans şirketlerinin;

1) Şube şeklinde teşkilatlanmış olması,

2) Türkiye'ye ayrılan ödenmiş sermayelerinin bu maddenin (a) fıkrasının üçüncü bendine göre belirlenen tutardan az olmaması,

3) Kurulmuş oldukları veya faaliyette buldukları ülkelerde mevzuata aykırı işlemlerinden dolayı sigortacılık yapmaktan yasaklanmış olmamaları,

şarttır.

Türkiye'de merkez şube açarak faaliyet gösteren yabancı sigorta ve reasürans şirketlerinin müteakip şubeler için izin almalarına gerek yoktur.

Sigorta şirketleri, kooperatif şirketlerin tabi olduğu esaslara göre karşılıklı (mütüel) şirket olarak da kurulabilir. Bu takdirde ortak sayısı 200'den az olamaz.

Bakanlık bu maddede yazılı en az sermaye tutarını Devlet İstatistik Enstitüsü toptan eşya fiyatları endeksini aşmamak kaydıyla arttırmaya yetkilidir.

Türkiye'de sigorta ve reasürans şirketi kurmak, yurt dışında şube veya temsilcilik açmak veya yabancı ülkelerde kurulmuş sigorta veya reasürans şirketinin Türkiye'de şubesini açmak ve faaliyete başlamak için gerekli bilgi ve belgelerle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir."

MADDE 3.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Ruhsat

MADDE 3.- Sigorta şirketlerinin faaliyet göstermek istedikleri her bir sigorta dalı için Müsteşarlıktan sigortacılık, reasürans şirketlerinin ise reasürans ruhsatı almaları zorunludur.

Müsteşarlıkça kendilerine ruhsatname verilen şirketler ruhsatnamelerini usulüne uygun olarak tescil ve ilan ettirmek zorundadırlar.

Kuruluşuna izin verilen sigorta ve reasürans şirketleri, kuruluşları ticaret siciline tescil ve ilan edildikten sonra ruhsat için başvururlar.

Sigortacılık yapmak üzere ruhsat verilmiş olan sigorta ve reasürans şirketlerinin ruhsatları, Bakanlıkça;

a) Sigorta şirketlerinin aralıksız olarak bir yıldan fazla süre ile yeni sigorta sözleşmesi akdetmemelerinin,

b) Kuruluş ve faaliyet esasları ile ruhsatın verilmesine ilişkin şartların ortadan kalktığıının,

c) Mali bünyelerinin ciddi bir şekilde zayıflamakta olması halinde, tanınan süreler içerisinde bu durumun düzeltilmesi için öngörülen tedbirleri yerine getirmediklerinin,

d) Sigorta şirketlerinin yetkisiz olarak faaliyet gösteren acentalar ile acenta sözleşmesi yapmalarının,

e) Bu Kanun, yönetmelik ve ilgili diğer mevzuatla kendilerine düşen yükümlülükleri uymadıklarının,

tesbiti hallerinde, geçici veya sürekli olarak iptal edilebilir.

Bu maddenin (c) fıkrası dışındaki fıkralarına göre ruhsat iptali münhasıran ilgili dal için uygulanır.

Ruhsatların verilmesine veya iptaline ilişkin işlemler şirket tarafından ticaret siciline tescil ettirilerek, Türkiye çapında basımı ve dağıtımı yapılan günlük en az iki gazete ile de ilan edilir. Gerekli görülen hallerde ruhsat iptali Resmi Gazete'de ilan olunur."

MADDE 4.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Teşkilatı

MADDE 4.- Sigorta ve reasürans şirketinin yönetim kurulu üye sayısı genel müdür dahil beş kişiden az olamaz. Genel müdür, yönetim kurulunun doğal üyesidir.

Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan yabancı sigorta şirketlerinde, yönetim kurulu yetki ve sorumluluklarını taşıyan ve şube müdürünün de dahil olduğu en az üç kişilik bir müdürler kurulu kurulur.

Yönetim kurulu ve müdürler kurulu üyelerinin yarıdan fazlasının en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş ve sigortacılık, bankacılık, iktisat, işletmecilik, hukuk, maliye veya muhasebe konularının en az birinde bilgi ve deneyim sahibi kimselerden seçilmeleri şarttır.

Sigorta ve reasürans şirketlerinin denetçileri iki kişiden aşağı olamaz; denetçilerin en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş, sigortacılık, bankacılık, iktisat, hukuk, maliye, işletmecilik veya muhasebe konularının birinde bilgi ve deneyim sahibi kişilerden seçilmesi şarttır.

Sigorta ve reasürans şirketleri genel müdür ve yardımcılarının en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş olmaları ve genel müdürlüğe atanacakların en 7 yıl, genel müdür yardımcılığına atanacakların ise en 5 yıl sigortacılık, bankacılık, iktisat, işletmecilik, hukuk, maliye veya muhasebe alanlarının en az birinde bilgi ve deneyim sahibi olmaları, yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye'deki merkez şube müdürlerinin genel müdürde aranan nitelikleri taşımaları şarttır.

Sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden, dolaylı taksirli suçlar hariç olmak üzere; affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis veya zimmet, ihtilal, rüşvet, irtikap, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığını teşebbüs suçlarından dolayı hüküm giymiş bulunanlar, iflas ve konkordato ilan edenler hiç bir sigorta veya reasürans şirketinde yönetim kurulu başkanı, üyesi, genel müdür, genel müdür yardımcısı veya her ne sıfatla olursa olsun görevli olarak çalıştırılmazlar.

Sigorta şirketleri yeteri kadar müfettiş, hayat dalında faaliyet gösteren sigorta şirketleri ise ayrıca aktüer çalıştırmak zorundadırlar.

Sigorta ve reasürans şirketleri, doğrudan doğruya sigortacılıkla bağdaşan işler dışında ticari amaçla bir başka faaliyette bulunamazlar. Sigortacılıkla bağdaşan işlerin kapsamı ve sigorta şirketlerinin iştiraklerine, menkul değerlere, gayrimenkullere yatırabilecekleri kaynaklarının miktar veya oranları ile kar paylı hayat sigortalarına ilişkin yatırımlar ve bunların izlenmesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle tespit olunur."

MADDE 5.- 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Anasözleşme

MADDE 5.- Sigorta ve reasürans şirketlerinin anasözleşme değişikliklerine izin verilebilmesi, Müsteşarlığın uygun görüşünün alınmasına bağlıdır."

MADDE 6.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 3379 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

"Sigorta Dalları

MADDE 7.- Sigortalar, hayat sigortaları ve hayat dışı sigortalar olmak üzere iki ana gruba ayrılır.

Bakanlık bu ana gruplara girebilecek sigorta dallarını tespiti ve değişen ihtiyaçlara göre yeni sigorta dallarını tesise yetkilidir. Tesis edilen sigorta dalları Resmi Gazete'de ilan edilir.

Sigorta şirketleri, hayat sigortaları ve hayat dışı sigortalar ana gruplarından sadece birinde faaliyet gösterebilirler."

MADDE 7.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 3379 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 8 inci maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

"Hisse, İntifa veya Oy Kullanma Haklarının Edinilmesi

MADDE 8.- Bir gerçek veya tüzel kişinin, sermayenin % 10 veya daha fazlasını temsil eden hisseleri edinmesi ve elden çıkarması ile bir kişiye ait hisse senetlerinin, sermayenin % 10, % 33 veya % 50 sinden fazlasını temsil etmesi ya da bu oranların altına düşmesi sonucunu doğuran devirler Müsteşarlığın iznine tabidir.

İntifa hakkı ile oy hakkının edinilmesinde de yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

Ortakların sermayedeki pay oranlarının birinci fıkrada belirtilen şekilde değişmesi sonucunu doğuran sermaye artışları Müsteşarlığın iznine tabidir.

Müsteşarlıktan izin almaksızın yapılan devirler ve bu sonucu doğuran sermaye artışlarından dolayı sözkonusu oranlarının aşılması halinde, hak sahipleri bu oranı aşan kısma ait payların sağladığı temettü hakkı dışındaki hiç bir haktan faydalanamaz.

Sermayenin % 10 veya daha fazlasına sahip olacak ortakların kurucularda aranan nitelikleri taşıması şarttır. Kurucularda aranan niteliklerden herhangi birini kaybeden ortaklar bu oranı aşan kısma ait payların sağladığı temettü hakkı dışındaki haklardan yararlanamazlar. Bu durumda, diğer ortaklık hakları Birlik tarafından kullanılır.

Bu maddenin uygulanmasında;

Bir gerçek kişi ile eşi ve reşit olmayan çocuklarına, bunların sınırsız sorumlulukla katıldıkları veya yönetim ve denetimlerinde buldukları ortaklıkların,

Kamu tüzel kişilikleri hariç olmak üzere bir tüzel kişinin veya yukarıdaki bentte sayılanların sermayelerinin doğrudan veya dolaylı olarak % 25 ve daha fazlasına iştirak ettikleri ortaklıkların,

Sahip oldukları hisseler ve diğer haklar bir gerçek veya tüzel kişiye ait bu kişilere yapılan devirler bir gerçek veya tüzel kişiye yapılmış sayılır."

MADDE 8.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Sigorta Acenteleri

MADDE 9.- Her ne ad altında olursa olsun sigorta şirketine tabi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak, belli bir yer veya bölge içinde, daimi bir surette Türkiye'deki sigorta şirketlerinin ruhsatlı buldukları sigorta dallarındaki sözleşmelere aracılık eden veya bunları sigorta şirketi adına yapan gerçek veya tüzel kişilere sigorta acentesi denir. Bu Kanunda ve bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmeliklerdeki nitelikleri taşıyan gerçek veya tüzel kişiler sigorta acenteliği yapabilirler.

Sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya birden fazla ağır para cezası ile cezalandırılanlar ile emniyeti suistimal, dolandırıcılık, karşılıksız çek keşidesi, hırsızlık, zimmet, ihtilas, rüşvet, irtikap, sahtekarlık gibi yüz kızartıcı suçlardan dolayı mahkûm olanlar, müflisler ve konkordato ilan edenler, acentelik yapamazlar ve acentelik yapan tüzel kişilere ortak olamazlar.

Sigorta veya reasürans şirketlerinin yönetim kurulu, başkan ve üyeleri ile müdürler kurulu üyeleri ve şirket adına imza atmaya yetkili görevlileri ve diğer mensupları ve bunların eş ve velayeti altındaki çocukları görevli buldukları sigorta şirketinin acenteliğini yapamazlar ve sigorta acenteliği yapan tüzel kişilere ortak olamazlar.

Acentelere verilecek yetkilerin kapsam ve sınırı şirketlerce usulü dairesinde tescil ve ilan olunur. Tescil ve ilandan önce acentelik faaliyetinde bulunulamaz.

Sigorta sözleşmeleri yapmak, poliçe vermek ve prim tahsil etmek yetkileri münhasıran sigorta şirketlerine aittir. Bu hususlar acentelik sözleşmesinde ayrıca belirtilmek kaydıyla sigorta acentelerine devredilebilir.

Sigorta şirketleri, sigorta sözleşmesi yapma, poliçe düzenleme ve prim tahsil

etme yetkileri verdikleri acentelerini, tutulacak yetkili acenteler siciline kaydedilmek üzere Birliğe bildirmek zorundadırlar. Acenteler faaliyete başlamadan önce sigorta şirketi nezdinde teminat akçesi tesis ederler.

Sigorta acenteleri tazminat ödeyemezler.

Bankalar hariç, sözleşme yapmaya, poliçe vermeye ve prim tahsiline yetkili acenteler, sigorta acenteliği dışında başka bir ticari faaliyetle uğraşamazlar.

Bu madde gereğince Birlik tarafından tutulacak sicilde kaydı olmayan veya yetkili acente olarak faaliyette bulunmaması gereken acentelere yetki veren, sigorta şirketleri hakkında 3 üncü maddenin "d" fıkrası hükmü uygulanır.

Acentelere sözleşme yapma, poliçe verme ve prim tahsil etme yetkilerinin verilmesinde aranacak nitelikler ve bu yetkilerin devrine, acentelerin işe başlamalarına ve faaliyetlerine, tesis edecekleri teminatlara, yapamayacakları işlere ilişkin usul ve esaslar, defter, belge ve kayıt düzeni ile ilgili diğer hususlar; Yetkili Acenteler Siciline ilişkin esaslar Birliğin görüşü alınarak yönetmelikle düzenlenir."

MADDE 9.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 10 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Değişikliklerin Bildirilmesi

MADDE 10.- Sigorta ve reasürans şirketleri, bu Kanunun 2 nci, 3 üncü ve 4 üncü maddelerinde yazılı hususlarda meydana gelecek değişiklikleri, değişikliğin meydana geldiği tarihten itibaren bir ay içinde Müsteşarlığa bildirmek zorundadırlar.

Yabancı sigorta ve reasürans şirketlerinin Türkiye'deki merkez şubeleri, merkezleri ile ilgili devir, birleşme, tasfiye, bir veya birden fazla sigorta dalındaki sigortacılık faaliyetlerinin durdurulması veya sona erdirilmesi gibi esaslı değişiklikleri de ayrıca bildirmek zorundadırlar.

İzin ve tasfike tabi hususlardaki değişiklikler de Müsteşarlığın tasdiğiyle yürürlüğe girer."

MADDE 11.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 12 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Teminat

MADDE 12.- Sigorta şirketleri, yapacakları sigorta ve reasürans sözleşmeleri dolayısıyla vaki taahhütlerine karşılık olmak üzere, sigorta primleri ile orantılı olarak teminat göstermek zorundadırlar.

Hayat dışı sigortalarda teminat, fesih ve iptallere ait olanlar çıkarıldıktan sonra kalan prim tutarının % 5'inden az ve % 20'sinden çok olmamak üzere Müsteşarlıkça tespit edilir.

Hayat branşında sigorta şirketlerinin göstereceği teminat, hayat sigortalarının safi primleri üzerinden her hesap döneminde ayrılan matematik karşılıkları toplamından hayat poliçeleri üzerine yapılmış ikrazlar ve matematik karşılık hesabında yıllık olarak hesaba alınmış primlerin henüz vadesi gelmemiş kısımlarının düşülmesinden sonra kalan tutar ile hayat muallak tazminat karşılıkları ve tahakkuk etmiş kar payları ihtiyat toplamıdır.

Yeni kurulan şirketler, teminat ile ilgili karşılıklar tesis edilinceye kadar, sermayelerinin % 20'si kadar teminat tesis ederler.

Sigorta şirketleri, yurt dışındaki şubeleri tarafından yapılan sigorta sözleşmeleri için ilgili ülke mevzuatına göre teminat tesis ettikleri takdirde, bu işlemler için Türkiye sınırları içerisinde ayrıca teminat tesis etmezler.

Teminat olarak kabul edilebilecek değerlerin toplam teminat içerisindeki azami payı, hesap tarzı miktarı, değerlendirme esasları, değer düşüş marjı, tesis dönem ve süreleri, bu teminatlara ilişkin blokaj, deblokaj ve değiştirme usulleri ile teminatlara ilişkin diğer hususlar yönetmelikle belirlenir."

MADDE 11.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 13 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Teminat Karşılıklarının Tesisi

MADDE 13.- Teminat olarak gösterilen Türk Lirası ve dövizler ile menkul değerler Müsteşarlıkça uygun görülecek bankalarda Müsteşarlık adına bloke edilir.

Teminat olarak gösterilecek gayrimenkuller, teminat gösterilecekleri miktar için, müsteşarlık lehine birinci derece ve sırada ipotek edilir.

Teminat olarak gösterilen gayrimenkuller, Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre yeniden değerlendirildiği takdirde, teminat tesisinde bu değer esas alınır. Gayrimenkulün değerinin mahkemece tesbiti halinde ise bu değer esas alınır.

Müsteşarlık, teminat olarak gösterilen bütün aktiflerin değer takdirini yeniden yaptırmaya ve teminat eksikliklerini tamamlatmaya veya teminat olarak tesis ettirilen değerlerin değiştirilmesini istemeye yetkilidir.

Kıymet takdiri masrafları ilgili şirkete aittir.

Sigorta şirketlerinin tesis ettikleri teminat, bu Kanun ve ilgili yönetmelik hü-

kümleri uyarınca tesis edilmesi gereken teminata göre eksik olduğu takdirde, bloka edilmiş değerlerin faiz, temettü ve benzeri gelirlerinden eksik kısma tekabül eden kısım teminatın tamamlanmasına kadar serbest bırakılmaz. Müsteşarlık, sigorta şirketlerine ödemeye yetkili veya görevli kişi ve kuruluşlardan bu gelirleri, teminatın tesis edildiği bankaya bloka etmelerini istemeye yetkilidir. Bu kişi ve kuruluşlar, blokajla birlikte hak sahiplerine karşı borçtan kurtulurlar.

Teminat olarak gösterilen değerlerdeki değişimler dolayısıyla veya başka herhangi bir nedenle teminata gerek kalmaması halinde, bloke edilen teminatlar Müsteşarlıkça serbest bırakılır.

Bankalar, nezdlerinde tesis edilen teminatı, tesis tarihinden itibaren en geç beş iş günü içinde Müsteşarlığa bildirmek zorundadırlar."

MADDE 12.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 14 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Teminatın Kullanılması

MADDE 14.- Teminat, sigortalıların alacaklarına karşılık teşkil eder ve sigorta şirketlerinin tasfiyesi veya iflası halinde öncelikle tesis edildiği sigorta dalındaki sigortalıların alacaklarının ödenmesine tahsis edilir; artan kısım, diğer dallara ait bulunan teminata eklenir.

Teminatın kullanılması halinde nakde çevrilmesi ve ödenmesine ilişkin esas ve usuller 12 nci maddede öngörülen yönetmelikle belirlenir.

Bir sigorta şirketi belirli bir veya birkaç dalda veya bütün dallarda sigortacılık faaliyetlerine son vermek isterse, sigortalıların tüm alacaklarının ödenmiş olması şartıyla, ilgili dal veya dallara ait teminatlar Müsteşarlıkça serbest bırakılır.

Teminatlar, sigortalıların tüm alacakları ödenmeden iflas veya tasfiye masasına dahil ve başka nitelikteki alacaklar için dava edilemez veya icra takibine konu olamaz."

MADDE 13.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 15 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Teminat Akçelerinin Yatırım Türleri

MADDE 15.- Teminat akçeleri ancak aşağıdaki değerlere yatırılabilir :

a) Türk lirası olarak nakden tevdiat ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının alım satım konusu yapılan dövizler,

b) Devlet iç ve dış istikraz tahvilleri, hazine bonoları, gelir ortaklığı senetleri ile Devletin ihraç edeceği diğer menkul değerler,

c) Sermayesinin en az % 51'i Devlete ait şirketlerin hisse senetleri,

d) Sermaye Piyasası Kanunu'nda tanımlanan ve Müsteşarlıkça kabul edilen sermaye piyasası araçları,

e) Sigorta şirketlerinin Türkiye'de sahip oldukları gayrimenkuller."

MADDE 14.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 20 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Mali Bünyenin Güçlendirilmesi

MADDE 20.- Yapılan incelemeler sonucunda bir sigorta veya reasürans şirketinin Kanuna göre tesisi gereken teminatı ve karşılıkları tesis etmemesi veya edememesi yahut sözleşmelerinden doğan yükümlülüklerinin yerine getirilememesi gibi hallerde, mali bünyenin zayıflamakta olduğu dikkate alınarak Bakan;

a) Uygun bir süre vererek ilgili şirket yönetim kurulundan;

1- Genel kurula sermayenin artırılmasının veya ödenmemiş kısmının tahsilinin önerilmesini,

2- Genel kurula kar dağıtılmamasının önerilmesini, hayat sigortalılarına ilişkin ikraz ve iştirahların ve matematik karşılıklardan ödemelerin durdurulmasını, tahsilinde tehlike görülen alacaklar için karşılık ayrılmasını,

3- İştirahlerin veya sabit değerlerin kısmen veya tamamen elden çıkarılmasını,

4- Kanun ve kararlara aykırı fiilleri tespit edilen personelin şirketi veya şubeyi temsil yetkilerinin kaldırılmasını,

5- Reasürans anlaşmalarının ve saklama paylarının oran veya miktarlarının değiştirilmesini,

6- Tespit edilecek gündemle genel kurulun toplantıya çağrılmasını,

7- Mali bünyesinin güçlendirilmesine yönelik benzeri diğer tedbirlerin alınmasını, isteyebilir.

Yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye'deki şubelerinden bu tedbirlerden duruma uygun olanlar talep edilebilir.

Yönetim kurulu veya müdürler kurulu bu talimata uygun tedbirleri almak ve aldığı karar ve tedbirleri aylık raporlar halinde Müsteşarlığa bildirmek zorundadır.

b) Yönetim veya müdürler kurulu, birinci fıkraya göre alınması istenilen tedbirleri kısmen veya tamamen almadığı veya bu tedbirlerin alınmış olmasına rağmen sigorta veya reasürans şirketlerinin mali bünyesindeki zayıflama devam ettiği takdirde Bakan;

1- Mali bünyeyi zayıflatan karar ve işlemlerin yönetim veya müdürler kurulu-na ait olması halinde, yönetim veya denetim veya müdürler kurulu üyelerinden bir kısmını veya tamamını görevden alarak veya yönetim ve denetim veya müdürler kurulu üye sayısını artırarak bu kurullara üye atamaya,

2- Sigorta veya reasürans şirketinin yeni sigorta sözleşmesi yapma yetkisini kaldırmaya,

3- Şirketin faaliyette bulunduğu sigorta dallarından birine veya tamamına ait sigorta portföyünün teminat ve karşılıkları ile birlikte başka şirket veya şirketlere devrine karar vermeye,

yetkilidir.

c) Yukarıda sayılan tedbirlere rağmen mali bünyesinin güçlendirilmesine olanak sağlanamayan hallerde 3 üncü maddeye göre işlem yapılır."

MADDE 15.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 22 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Faaliyete Son Verilmesi ve Tasfiye

MADDE 22.- Ruhsatnamesi iptal edilen, hakkında iflas kararı verilen veya başka sebeplerle faaliyeti sona eren şirketler, Müsteşarlığın kontrolüne tabi olarak ve ilgili kanunlar hükümlerine göre tasfiye edilirler.

Sigorta veya reasürans şirketleri, faaliyetlerine son vermek ve işlemlerini tasfiye etmek istedikleri takdirde, Bakanlığın iznini alarak durumu Türkiye çapında basımı ve dağıtım yapılan günlük en az iki gazete ile ilan etmek ve sigortalılar ile alacaklılarına tebliğ etmek ve gerekli teminatı Müsteşarlıkça uygun görülecek bir bankaya tevdi etmek zorundadırlar.

Faaliyetlerine son vermek üzere Bakanlıktan izin alan şirketlerin ruhsatları, izin tarihinden itibaren kendiliğinden geçersiz olur ve bu husus Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edilir.

Müsteşarlık lüzümü halinde, iflas idare memurları ile tasfiye memurlarının değiştirilmesini talep edebilir.

Faaliyete son verme ve tasfiye işlemlerinin yürütülmesi sırasında teminatların

öncelikle sigortalıların alacaklarına tahsisi için Müsteşarlıkça gerekli tedbirler alınır.

Tasfiye halinde, en son ilan tarihinden itibaren bir yıl geçtikten ve bütün yükümlülüklerin yerine getirildiğinin belgelendirilmesinden sonra, teminatlar ilgililere iade olunur.

Sigortalılar, teminat akçeleri ile karşılanmamış olan alacakları için iflas masasına üçüncü sırada iştirak ederler."

MADDE 16.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 23 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"İflas Halinde Hayat Portföyünün Devri ve Teminat Akçelerinin Tamamlanması

MADDE 23.- Bir sigorta şirketinin iflası halinde, hayat sigorta portföyünün bütün hak ve yükümlülükleriyle devrini kabul eden bir veya birkaç şirket bulunduğu takdirde, tasfiye neticesi beklenmeksizin Müsteşarlığın izin ve muvafakati ile devir yapılır.

Bu suretle devrolunan sigortalıların mütehavvil teminat akçelerinin karşılıkları da birlikte devredilir veya devralan şirket tarafından tesis olunur."

MADDE 17.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 24 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Birleşme, Devir ve Portföy Devri

MADDE 24.- Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketinin bir veya birkaç sigorta şirketi ile birleşmesi, aktif ve pasifleri ile başka bir şirkete devrolunması, sigorta portföyünü kısmen veya tamamen diğer bir sigorta şirketine devretmesi Bakanlığın iznine bağlıdır.

Reasürans şirketleri de bu hükme tabidir.

Portföy devrine ilişkin anlaşma, sigortalıların hak ve menfaatlerine zarar veren hükümler taşıyamaz.

Bu anlaşmada;

a) Devredilecek sigorta sözleşmeleri ve bu sözleşmelerde korunan kişi, sigorta ettiren, kuruluşlar ve sigorta edilen menfaatler,

b) Portföy ile devredilecek varlıklar ve özellikle portföyle ilgili karşılık ve teminatların tabi olacağı hükümler,

c) Portföy devrinin geçerli olacağı tarih.

açıkça belirtilir.

Birleşme, devir ve portföy devri talepleri, Resmi Gazete'de ve Türkiye çapında basımı ve dağıtımı yapılan günlük iki gazetede birer hafta ara ile en az ikişer defa yayınlanmak suretiyle duyurulur.

İlan tarihinden itibaren üç ay içerisinde gerekçeleri ile itiraz etmeyen sigortalılar devir işlemini uygun görmüş kabul edilirler.

Portföy devrinde bu hususun sigortalılara hangi usul ve esaslara göre tebliğ edileceği Müsteşarlıkça tespit edilir.

Bu Kanuna göre devredilen portföyle ilgili olarak devreden tarafından tesis edilen teminat, devrolan tarafından varsa eksikliği de tamamlanarak tesis ettirilmesi kaydıyla serbest bırakılır.

Aktif ve pasifleri ile başka bir şirkete devir olunan, portföylerini devreden, başka bir şirketle birleşen, ruhsatları geçersiz olan sigorta ve reasürans şirketlerinin bu durumları, Müsteşarlıkça Ticaret Sicili Gazetesinden başka Resmi Gazete'de ve Türkiye çapında basımı ve dağıtımı yapılan günlük en az iki gazetede ilan ettirilmek suretiyle duyurulur."

MADDE 18.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 25 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Karşılıklar

MADDE 25.- (a) Sigorta ve reasürans şirketleri, bu Kanun ile Türk Ticaret Kanunu'nun ve anasözleşmelerinin ayrılmasını zorunlu kıldığı yedek akçelerden başka, gelir ve kurumlar vergisi kanunlarına göre kurum kazancı üzerinden ödenen vergi ve fon kesintilerinden sonraki karlarının % 5'ini, ödenmiş sermayeleri tutarına ulaşmaya kadar "Olağanüstü Hasar Karşılığı" olarak ayırmak zorundadırlar. Bu karşılıklar ancak teknik zararların mahsubunda kullanılır. Mahsup sonucu ortaya çıkan noksanlık giderilinceye kadar karşılık ayrılmasına devam olunur.

(b) Sigorta ve reasürans şirketleri yangın ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatının kendi saklama paylarında kalan cari rizikolar karşılığı düşüldükten sonraki net prim gelirleri ile bu tutarlarının gelirlerini onbeş yıl süre ile "Deprem Hasar Karşılığı" adı altında bir karşılık hesabında tutmak zorundadırlar. Bu karşılıklar münhasıran deprem hasarlarının karşılanmasında kullanılır.

(c) Sigorta ve reasürans şirketleri, hayat dalı dışındaki taahhütleri için cari rizikolar karşılığı ve tüm sigorta dallarındaki muallak hasarları için ise muallak hasar karşılığı ayırmak zorundadırlar.

Cari rizikolar karşılığı, yürürlükte bulunan poliçeler için tahakkuk etmiş primlerden komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarın gün esasına göre ertesi yıla sarkan kısmından oluşur; ancak poliçe bazında cari rizikolar karşılığının ayrılamaması halinde hesap dönemi itibariyle tahakkuk eden primlerden iptal ve süresi sona eren poliçelere ait primlerin düşülmesinden sonra kalan tutar üzerinden nakliyat dalında asgari % 25, diğer dallarda asgari % 33.5 oranlarında cari rizikolar karşılığı ayrılır.

Muallak hasarlar karşılığı, tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş tazminat bedellerinden veya bu hesap yapılmamışsa tahmini değerlerinden ibarettir.

(d) Sigorta şirketleri; sigorta sözleşmelerinden doğan ve tahsilinde tehlike görülen veya sigorta sözleşmesinin başladığı tarihten itibaren altı ay içerisinde tahsil edilemeyen alacakları için muhtemel zararlar karşılığı ayırmak zorundadırlar. Bu karşılıklarla ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça tespit olunur.

(e) Hayat dalında faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketleri, Müsteşarlığın uygun göreceği genel kabul görmüş aktüerya hesaplarına göre matematik karşılık ayırmak zorundadır.

Müsteşarlık, bu maddenin (a), (b), (c), (d) fıkralarında gösterilen karşılıkların kullanımına ilişkin usul ve esaslar ile bu bölümde yer alan karşılıkların tesis, dönem ve sürelerini tespiti yetkilidir."

MADDE 19.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 26 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Prim ve Tarifeler

MADDE 26.- Hayat sigortası ve süresi bir yılı aşan sağlık sigortaları ile zorunlu sigortalar dışında kalan sigorta işlemlerinde uygulanacak tarife, sigortacılık usul ve esaslarına aykırı olmamak üzere sigorta şirketi tarafından serbestce belirlenir.

Hayat sigortası ile süresi bir yılı aşan sağlık sigortasının düzenlenmesi ve tarifeleri, prim, formül ve cetvelinin uygulamaya konulabilmesi Müsteşarlığın onayına bağlıdır.

Bu Kanuna ve diğer kanunlara göre yapılması zorunlu kılınan sigortaların primleri ile bunların tarife ve talimatları Bakanlıkça tespit olunur ve Resmi Gazete'de yayımlanır.

Sigorta şirketleri, özellik arzeden sigorta konuları dışında uygulayacakları tarifelerini tespit etmek ve müşterilerinin emrine hazır tutmak zorundadırlar.

Bakanlık, gerekli gördüğü takdirde zorunlu sigortaların prim ve tarifelerini

serbest bırakmaya veya sigorta dalları ve türleri itibariyle uygulanacak sigorta tarife ve talimatlarını, aracılık komisyon hadlerini tespit etmeye veya sigortacılığın genel düzeyini dikkate alarak gerektiğinde birinci fıkradaki sigorta türleri de dahil tarifelerin onayından sonra yürürlüğe konulmasını kararlaştırmaya ve bu hususta tüm tedbirleri almaya yetkilidir.

Sigorta şirketleri ve sigorta aracılığı hizmeti yapan bilumum hakiki ve hükmi şahıslar; tanzim edilecek poliçe tecditname, zeyilname ve sair muameleler dolayısıyla sigortalılara veya sigorta emrini verenlere doğrudan doğruya veya dolaylı olarak her ne şekilde olursa olsun risturn ve iskonto yapamayacakları gibi, bu mahiyette telakki edilecek terk, tenzil ve ödemelerde bulunamazlar ve bu gibi menfaatler sağlayamazlar.

Sigorta priminin peşin tahsili esastır. Primin taksitle ödenmesi kararlaştırıldığı anda sigorta şirketi taksit tutar ve vadelerini poliçede göstermek zorundadır. Poliçe düzenleme ve primlerin tahsiline ilişkin usul ve esaslar Birliğin görüşü alarak Müsteşarlıkça belirlenir."

MADDE 20.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 27 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Sigorta Acenteleri Nezdindeki Şirket Alacağı

MADDE 27.- Yetkili acenteler, tahsil ettikleri primleri en geç on iş günü içerisinde komisyon ve ilgili vergiler düşüldükten sonra sigorta şirketine intikal ettirmek zorundadırlar. Tahsil ettiği sigorta ücretini sigorta şirketine intikal ettirmeye veya sigorta şirketince kendisine verilen yetkilerin dışına çıkarak, sözleşme akdeden acentelerin sözleşme yapma ve prim tahsil yetkileri sigorta şirketi tarafından kaldırılır ve bu husus sicile işlenmek üzere Birliğe bildirilir. Bu acenteler, sigorta şirketine intikal ettirmekle yükümlü oldukları primleri şirkete intikal ettirmedikçe sigorta acenteliği yapamaz.

Tahsil ettiği primleri süresi içinde sigorta şirketlerine intikal ettirmeyen acentelerin, poliçe tanzim ve prim tahsil yetkisini kaldırmayan sigorta şirketleri hakkında 3 üncü maddenin (e) fıkrası hükmü uygulanır."

MADDE 21.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 28 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Genel Şartlar, Tarife ve Talimat ve Sigorta Sözleşmesi

MADDE 28.- Sigorta sözleşmeleri Müsteşarlıkça onaylanan genel şartlara uygun olarak yapılır.

Sigorta poliçeleri, genel şartları kapsayacak şekilde düzenlenir. Poliçelere, mevzuata aykırı hükümler taşımamak kaydıyla, özel hükümler de konabilir.

Sigorta şirketleri, kişi ya da kuruluşları sigorta sözleşmesi yapmak için davet veya teşvik amacıyla gerçeğe aykırı, yanıltıcı veya aldatıcı beyan ve tahminde bulunamazlar, Söz veremezler. Ayrıca, sigorta şirketleri yayımlayıp dağıttıkları her çeşit tarife, broşür, izahname ve diğer belgeler ile reklam ve ilanlarını, taahhütleriyle sigortalıya sağlayacakları hak ve menfaatlerin sınır ve kapsamı dışında bir anlayışa neden olmayacak şekil ve surette düzenlerler.

Acente, broker ve üreticiler yukarıdaki fıkra hükmüne uygun hareket etmek zorundadırlar.

Bu sözleşmenin unsurları içerisinde taraflardan birinin bu sözleşmede yer alan herhangi bir hususta sigorta yaptırmaya zorunlu tutulduğu hallerde, sigortanın belirli bir şirkete yaptırılmasına ilişkin olarak konulmuş bulunan şartlar geçersizdir.

Hayat sigorta sözleşmesinin yapılmasına ilişkin teklifnamenin sigorta şirketine ulaştığı tarihten itibaren 30 gün içinde sigorta şirketi tarafından ret edilmemesi halinde sigorta sözleşmesi yapılmış olur.

Sigorta şirketleri, ilk defa uygulamaya koyacakları sigorta teminatı şart ve esasları ile poliçe örneklerini, uygulamaya başlamadan en geç onbeş gün önce Müsteşarlığa göndermek zorundadırlar. Müsteşarlık poliçe örneklerini mevzuata ve sigortacılık esaslarına aykırı bulduğu veya sigortalıların korunması açısından uygulanmalarında sakınca gördüğü takdirde, poliçelerde yazılı hususların değiştirilmesini her zaman talep etmeye yetkilidir. Şirketler, Müsteşarlığın bu konudaki taleplerine uymak zorundadırlar."

MADDE 22.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 29 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Yurtdışında Yapılabilecek Sigortalar ve Zorunlu Sigortalar

MADDE 29.- Türkiye'de yerleşik gerçek veya tüzel kişiler, Türkiye'deki bütün sigortalarını, münhasıran Türkiye'de faaliyette bulunan ruhsatlı sigorta şirketlerine ve Türkiye'de yaptırabilirler.

Ancak, Bakanlıkça tespit edilecek esaslara göre;

a) İhracat ve ithalat konusu olan mallar için nakliyat sigortaları,

b) Yabancı kredi ile satın alınan veya yurt dışından finansal kiralama yoluyla kiralanan uçak, helikopter ve gemiler için kredi sözleşme ve finansal kiralama söz-

leşme süresi ile sınırlı olmak üzere yaptırılacak tekne sigortaları,

c) Gemilerin sorumluluk sigortaları,

d) Hayat sigortaları,

e) Seyahat edenlerin Türkiye haricinde iken seyahatleri sırasında yaptırılacakları ferdi kaza ve motorlu taşıt sigortaları,

yurt dışında da yapılabilir.

Bakanlar Kurulu, kamu yararı açısından, kişilerce topluma zarar verebilecek her çeşit meslek ve faaliyetlere karşı teminat oluşturulması amacıyla, gerekli gördüğü sigortaları zorunlu hale koyabilir. Zorunlu sigortaların genel şartları, tarife ve talimatları, aracılık yapacak gerçek ve tüzel kişilere ödenecek komisyon oranlarını tespit etmekte Bakanlık yetkilidir.

Zorunlu sigortalara ilişkin uygulamanın esasları, Bakanlar Kurulu kararlarında belirtilir.

Bu kanun veya diğer kanunlar uyarınca zorunlu hale getirilen sigortalardan, o dalda faaliyet gösteren sigorta şirketleri tarafından yapılması zorunludur.

İlgili mevzuatına göre mesleki nitelikte olsun veya olmasın bir faaliyetin icrası, bir yapının veya taşıtın veya bir malın kullanılması için izin veya ruhsat vermeye veya bunları denetlemeye yetkili merciler, bu işlerle ilgili zorunlu sigortalardan yaptırılıp yaptırılmadığını araştırmak ve denetlemekle yükümlü olup, zorunlu sigortalardan yaptırmayanların bu izin ve ruhsatlarını iptale yetkilidirler."

MADDE 23.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 30'uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Sigorta Denetleme Kurulu

MADDE 30.- Sigorta ve reasürans şirketleri ile sigortacılık işlemi yapan veya sigortacılık alanında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanun ve diğer kanunların sigortacılıkla ilgili hükümleri yönünden Sigorta Denetleme Kurulu'nun denetimine tabidir.

Sigorta ve reasürans şirketlerinin faaliyetleri, varlıkları, iştirakleri, alacakları, özkaynakları, borçları ile mali bünyeyi ve idari yapıyı etkileyen diğer tüm unsurların tespit ve tahlili kurul uzman ve yardımcılarını ile aktüer ve aktüer yardımcılarını tarafından yapılır.

Kurul Başkanı da, Kurul uzmanı sıfat ve yetkisine sahiptir.

Denetleme Kurulu'nun giderlerine karşılık olarak sigorta şirketlerinden, yıllık prim tahakkuklarından, iptaller düşüldükten sonra kalan safi primler tutarının binde üçünü geçmemek üzere aidat alınır.

Denetleme aidatı Bakanlık emrine, bir bankada tesis edilerek fon hesabına yatırılır. Kurul giderlerini aşan fon hesabı bakiyeleri Hazineye irad kaydedilir.

MADDE 24.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 32 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Bilgi Verilmesi ve İbrahim Mükellefiyeti

MADDE 32.- Sigorta denetleme uzman ve uzman yardımcıları ile aktüer ve aktüer yardımcıları; sigorta ve reasürans şirketleri ile bunların iştirakleri sigorta aracıları diğer gerçek ve tüzel kişilerden bu Kanun hükümleri ile ilgili görecekları bütün bilgileri istemeye bunların tüm defter, kayıt ve belgelerini incelemeye yetkili olup bunlar da istenilen bilgileri incelemeye hazır bulundurmakla ve ibrazla yükümlüdür.

Devlet daire ve kuruluşları, Birlik, Motorlu Taşıtlar Bürosu ve benzeri kuruluşlar, istenecek her türlü bilgiyi gizli de olsa, Sigorta Denetleme Uzman ve Yardımcılarına, Aktüer ve Aktüer Yardımcılarına verirler."

MADDE 25.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 34 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"İhtisas Komiteleri

MADDE 34.- Müsteşarlık, Kanunun gerekli kıldığı tarife ve talimatlar ile sigortacılığın geliştirilmesi için araştırma ve inceleme yaptırılması amacıyla sigortacılık konusunda bilgi ve uzmanlık sahibi kişilerden oluşacak ihtisas komiteleri kurabilir.

Bu komitelerin giderleri, Bakanlıkça onaylanacak esaslar uyarınca Birliğe üye şirketler tarafından karşılanır.

Bu komitelerin çalışma esasları hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir."

MADDE 26.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 37 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Diğer Sigorta ve Reasürans Aracıları

MADDE 37.- Sigortalıyı temsil ederek ve sigortacı seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak tehlikelerin sigorta ve reasüre edilmesi için sigorta ve reasürans sözleşmesi yapmak isteyenlerle sigorta veya reasürans şirketlerini bir araya

getiren, sigorta sözleşmesinin aktinden önceki gerekli hazırlık çalışmalarını yapan ve gerektiğinde bu anlaşmaların uygulanmasında, özellikle tazminatın ödenmesinde yardımcı olan gerçek veya tüzel kişilere Broker denir. Brokerlerin Müsteşarlıktan Broker Ruhsatı almaları zorunludur.

Sigorta ettiren ve sigortacıya bağlı olmaksızın çeşitli sigorta dallarında sigorta olmak isteyenlere bilgi vererek sigorta sözleşmesinin şartlarını müzakere ve tehlikenin konusu ve özelliklerine göre sigorta teklifnamesini hazırlamada yardımcı olan ve çalışmalarının karşılığı olarak komisyon alan gerçek veya tüzel kişilere Prodüktör denir.

Broker ve Prodüktörler sigorta şirketi adına sözleşme yapamaz, prim tahsil edemez ve sigorta tazminatı ödeyemezler.

Sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya birden fazla ağır para cezası ile cezalandırılanlar ile emniyeti suistimal, dolandırıcılık, karşılıksız çek keşidesi, hırsızlık, zimmet, ihtilâs, rüşvet, irtikap, sahtekarlık gibi yüz kızartıcı suçlardan dolayı mahkûm olanlar, müflisler ve konkordato ilan edenler, brokerlik ve prodüktörlük yapamazlar ve brokerlik ve prodüktörlük yapan tüzel kişilere ortak olamazlar.

Brokerlerin ve Prodüktörlerin işe başlamalarına, kuruluşlarına, faaliyetlerine ve yapamayacakları işlere ilişkin usul ve esaslar, defter, belge ve kayıt düzeni ile ilişkin diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir."

MADDE 27.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 38 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Aktüerler ve Sigorta Hasar Ekspertleri

MADDE 38.- İstatistik ve olasılık hesapları yoluyla sigorta rizikolarını ve primlerini hesaplayan kişilere aktüer, sigorta edilen rizikoların gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan kayıp ve hasarların miktarını, nedenlerini ve niteliklerini tespit ile mutabakatlı kıymet, ön ekspertiz ve gözetim gibi işlemleri mutad meslek halinde yapan kişilere sigorta hasar eksperti denir.

Aktüerlik ve sigorta hasar eksperliği yapabilecek kişilerin nitelikleri, çalışma usul ve esasları ile aktüerlik ve sigorta hasar eksperlik mesleğinin düzenlenmesine ilişkin diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Sigorta hasar eksperleri, görevlerini açıklık, doğruluk ve tarafsızlık içinde yapmak ve sigortalılar ile sigorta şirketleri arasında taraf oldukları izlenimini yaratacak fiil ve hareketlerden kaçınmak zorundadırlar.

Sigorta hasar eksperleri, taraflardan birisi ile arasında tarafsızlığını şüpheye düşürecek önemli nedenler veya taraflardan birisi ile Hukuk Usulü Mubakemeleri Kanunu'nun 245 inci maddesinin 1, 2 ve 3 numaralı bentlerinde yazılı derecelerde akrabalığı veya bir iş ortaklığı varsa, eksperlik görevini kabul edemezler."

MADDE 28.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 39 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Kayıt Düzeni, Bilanço ile Kar ve Zarar Cetvelinin İlgili Mercilere Gönderilmesi ve İlan ile Mali Bünyeye İlişkin Rasyolar

MADDE 39.- (a) Sigorta ve reasürans şirketleri, hesaplarını ve yıllık bilançoları ile kar ve zarar cetvellerini Birlik tarafından hazırlanarak Müsteşarlıkça uygun görülecek tek düzen hesap planı, tip bilanço ve kar ve zarar cetvelleri ile bunların uygulanma ve düzenleme esaslarına ilişkin izahnameye uygun olarak tutmak ve düzenlemek zorundadırlar.

Bu belgelerdeki değişiklikler de aynı usule tabidir.

Müsteşarlık, sigorta ve reasürans şirketleri ile sigorta acentelerinden Türk Ticaret Kanunu'nun veya Vergi Usul Kanunu'nun zorunlu kıldığı defterlerden başka, bazı işlemlerinin özel bir deftere kaydetmelerini istemeye ve bu defterlerle ilgili usul ve esasları tesbite yetkilidir.

Sigorta şirketleri ile 9 uncu madde uyarınca poliçe kesme yetkisi verilen sigorta acenteleri, düzenledikleri tüm poliçeleri ve bunlara ilişkin primleri düzenleme, iptal, tahsilat, taksitlendirme gibi ayrıntılarıyla poliçe bazında hesaplarında göstermek zorundadırlar.

(b) Sigorta ve reasürans şirketleri, bilançoları ile kar ve zarar cetvellerinin denetçilerince onaylanmış birer örneğini, genel kurullarının onayladığı tarihten itibaren bir ay içinde ve yurt çapında basımı ve dağıtımı yapılan günlük bir gazete ile ilân etmek ve bunlarla birlikte yönetim kurulu ve denetçi raporlarının birer örneğini Müsteşarlığa ve Birliğe göndermek zorundadırlar.

Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan sigorta ve reasürans şirketlerinin faaliyetlerine ait bilançoları ile kar ve zarar hesapları Türkiye'deki yönetim merkezleri tarafından düzenlenir ve müdürler kurulu tarafından onaylı olarak birinci fıkradaki mercilere verilir ve aynı fıkraya göre ilan olunur. Bu şirketlerin merkezlerinin bilançoları ile kar ve zarar cetvelleri de kurulu buldukları ülkede yetkili organlarınca onaylandıkları tarihten itibaren aynı mercilere gönderilir.

Hayat sigorta şirketleri tarafından gönderilecek bilanço ile kar ve zarar cetve-

line, yetkili bir aktüer tarafından onaylanacak matematik karşılıkları ve sigortalılara dağıtılacak kâr payının bir özeti de eklenir.

Müsteşarlık, sigorta ve reasürans şirketlerinin bağımsız dış denetim kuruluşlarınca denetlenmesini istemeye ve bununla ilgili usul ve esasları tespitte yetkilidir.

Gerçeğe uygun olmadığı, aldatıcı veya yanlış düzenlendiği Müsteşarlıkça tespit edilen bilanço, kâr ve zarar hesaplarının doğru şekli, durumun tebliğinden itibaren ilgili şirketçe on gün içinde ilanın yapıldığı gazetelerde yayımlanır.

(c) Müsteşarlık, bu Kanunu uygulanmasını izlemek amacıyla sigorta ve reasürans şirketlerinden, belirleyeceği esaslar ve örneklere uygun olarak her türlü bilgi, cetvel, rapor ve mali tablolar istemeye, mali bünyeleri ve kaynaklarının kullanımı ile ilgili rasyolarla Yükümlülük Karşılama Yeterliliği gibi mali büneyi güçlendirmeye yönelik diğer standart rasyoları ve bu rasyolar ile mali tabloların gerekli görüldüğü takdirde yayınlanmasına ilişkin usul ve esasları tesbite yetkilidir. Sigorta ve reasürans şirketleri bu cetvel, rapor ve mali tabloları Müsteşarlığa göndermek ve tespit edilecek rasyolara uymak zorundadırlar.

Müsteşarlık, Yükümlülük Karşılama Yeterliliğinin tesis edilemediği durumlarda prim ve hasarlarla orantılı olarak teminat ayırtmaya ve bununla ilgili usul ve esasları tesbite yetkilidir.

Sigorta şirketlerinin, konsolide mali tablolar hazırlamaları için gerekli düzenlemeleri yapmaya, konsolidasyona tabi olacak doğrudan ve dolaylı iştirakleri ile yönetim ve denetimine sahip oldukları ortaklıkları, faaliyet alanları ve iştirak oranları itibarıyla belirlemeye ve konsolide mali tabloların ilan edilmesi ile ilgili usul ve esasları tesbite Müsteşarlık yetkilidir.

Sigorta ve reasürans şirketleri, Birliğin görüşü alınarak Müsteşarlık tarafından belirlenecek esaslara ve örneğe uygun olarak hesap özeti düzenlemek zorundadırlar. Hesap özetleri, genel müdür ile sorumlu muhasebeci tarafından imza edilmiş ve denetçiler tarafından ve hayat sigorta şirketlerinde ayrıca bir aktüer tarafından onaylanmış olarak, Müsteşarlıkça belirlenecek süreler içinde Müsteşarlığa ve Birliğe gönderilir."

MADDE 29.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 58 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Kovuşturma Usulü

MADDE 58.- Bu Kanunda yazılı suçlardan dolayı kovuşturma yapılması Müsteşarlık tarafından Cumhuriyet Savcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Başvuruyla Müsteşarlık aynı zamanda müdahil sıfatı kazanır.

Cumhuriyet Savcısı kovuşturmayaya yer olmadığına karar verirse, Müsteşarlık, Ceza Muhakemeleri Usulu Kanunu'na göre kendisine tebliğ edilecek bu kararlara karşı itiraza yetkilidir.

Sigorta şirketlerinin acenteleri hakkında açacakları davalarda, bu maddenin birinci fıkrasının uygulanmış olması şartı aranmaz.

Bu maddeye göre açılacak davalar, ilgili sigorta ve reasürans şirketinin merkezinin bulunduğu veya ilgili gerçek ve tüzel kişilerin faaliyette buldukları yerlerdeki Asliye Ceza Mahkemelerinde görülür."

Kaldırılan Hükümler

MADDE 30.- 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 6, 16, 17, 21, 31, 33, 35, 63, Ek 1, 5 ile Geçici 1, 2, 3, 4 ve 5 inci maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 1.- Bu Kanun Hükümünde Kararnamenin yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş sigorta ve reasürans şirketleri, anasözleşmelerini bu Kanun Hükümünde Kararname'nin yayımı tarihinden itibaren ve diğer geçici maddelerinde özel süre verilmediği hallerde durumlarını üç yıl içinde bu Kanun Hükümünde Kararnameye intibak ettirmek ve sermayelerini bu Kanun Hükümünde Kararname'nin ikinci maddesinde öngörülen miktara yükseltmek zorundadırlar. Kooperatif şirketlere tanıyan süre beş yıldır.

GEÇİCİ MADDE 2.- Bu Kanun Hükümünde Kararname'nin yürürlüğe girdiği tarihten önce kurulmuş sigorta şirketlerinden diğer sigorta dalları ile birlikte hayat dalında da faaliyet gösterenler, durumlarını üç yıl içerisinde bu Kanun Hükümünde Kararname'nin 6 ncı maddesinin üçüncü fıkrasına uygun hale getirmek zorundadırlar. Bu sürenin sonunda hayat portföylerini devretmeyen sigorta şirketleri yeni hayat sigortası sözleşmeleri akdedemezler.

GEÇİCİ MADDE 3.- Bu Kanun Hükümünde Kararname'nin 28 inci maddesindeki düzenlemeler yapılmaya kadar yürürlükteki belge örneklerinin kullanılmasına devam olunur.

Bu Kanun Hükümünde Kararname'nin öngördüğü yönetmelikler bu Kanun Hükümünde Kararname'nin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde yürürlüğe konulur. Bu yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar 7397 sayılı Kanun ile ek ve değişiklikler uyarınca yürürlüğe konulan yönetmeliklerin bu Kanun Hükümünde Kararname'ye aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Durumları 7397 sayılı Kanun'un bu Kanun Hükümünde Kararname ile değişik 9 uncu maddesindeki Yönetmeliğe uygun olmayan sigorta acenteleri ile yapılan acentelik sözleşmeleri 31/12/1993 tarihinden itibaren geçersiz olur.

GEÇİCİ MADDE 4.- Sigorta Murakabe Kurulu'nun statüsü ve personelinin özlük hakları ile ilgili olarak yeni bir düzenleme yapıncaya kadar 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 344 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile değişik 30 uncu maddesi hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

MADDE 31.- 7397 sayılı Kanun'da yer alan "Sanayi ve Ticaret Bakanlığı" veya "Ticaret Vekaleti", ifadeleri "Hazine ve Dışticaret Müsteşarlığı" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 32.- Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 8, 20 ve 26 ncı maddesi 1 Ocak 1994'te, diğer hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 33.- Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "**MADDE 2.-** Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

2- "**MADDE 7.-** Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez."

3- "**MADDE 87.-** Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

4- "**MADDE 91.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamı-

nı, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

5. "MADDE 153.- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Mil-

let Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

C. İlgili Yasa Kuralları :

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" şöyledir.

Amaç

MADDE 1.- Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere bunların mali, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapmak; yürütme organı bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Genelkurmay Başkanlığı hariç) kuruluş, görev ve yetkilerini ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak ve Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda düzenlemeler yapılması için ivedi ve zorunlu hallerde münhasır olmak üzere Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermektir.

Kapsam

MADDE 2.- Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarla diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarıyla ilgili olan kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin olarak, kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasında bölünüşüne, bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulmasına, mevcut kurum ve kuruluşların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, bunların kuruluş biçimlerine, görev, yetki ve yükümlülüklerine ait esaslarla bu esaslar çerçevesinde

teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine ilişkin hükümlerinde,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde,

d) Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda,

Yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar.

İlkeler

MADDE 3.- Bakanlar Kurulu, ivedi ve zorunlu durumlara münhasır olmak kaydıyla, 1 inci madde ile verilen yetkiyi kullanırken;

a) Kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini; ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarında, hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı,

b) Başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı kuruluşlar eliyle, genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken kamu hizmetlerinde iş bölümü ve koordinasyonun sağlanmasını; bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulurken benzer hizmetlerin tek kuruluş veya birim tarafından yürütülmesini ve kaynak kullanımında israfın önlenmesini,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde değişiklik yapılırken ülke ekonomisine yararlılık, verimlilik ve karlılık esaslarını,

Gözönünde bulundurur.

Yetki Süresi

MADDE 4.- Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, bir yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu birden fazla kanun hükmünde kararname çıkartabilir.

MADDE 5.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

III- İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZ-

DEN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 25.11.1993 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama :

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuzda girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamentar rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadi ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tespit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.'nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacıyla ulaşılmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve ögeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle TBMM tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kal-

dürmak" ögelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilen ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvi) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlemesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu ögeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre:

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği ögelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken ögelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde ". . . Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek. . ." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer alınması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin

yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı" "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlatımlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşılırsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmasalar da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararname, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

B- KHK'nin Yargısal Denetimi :

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağlıdır. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hemde Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözülmesi gerekir. Hernekadar,

Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarında uygunluğunun denetlenmesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarına dayanılarak yürürlüğe konulan 335 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 8.2.1989 gün E.1988/38, K.1989/7 ve 16.5.1989 gün E.1989/4, K.1989/23 sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabulü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirilerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden, KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasaya aykırı olmaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkelere yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "İptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmi Gazetede yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farksızdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

C- 510 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu :

Dava dilekçesinde 510 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi istenilmiştir. Ancak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesi hükmü gereğince Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılık konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayan-

mak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka bir gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

Dava konusu edilen 510 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 24.6.1993 gün ve 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3911 sayılı Yetki Yasası ise bir bölümünün Anayasa'nın 153. maddesine, kalan bölümünün de Anayasa'nın 7., 87. ve 91. maddelerine aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 gün ve Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Böylece, 510 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırılı görülmek üzere iptal edilen 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 510 sayılı KHK, Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.", ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenlerinin üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşim KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

D- İptal Hükmünün Yürürlüğe Gireceği Gün Sorunu :

Anayasa'nın 153. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi hükümleri uyarınca, yasa, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların belirli madde veya hükümleri iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak, Anayasa Mahkemesi, iptal kararı ile meydana gelecek olan hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir.

Dava konusu 510 sayılı KHK'nin iptaline karar verilmesi ile meydana gelen hukuksal boşluk kamu yararını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olduğundan, gerekli göreceği yeni düzenlemeleri yapması için Yasama organına süre tanımak amacıyla iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun bulunmuştur.

IV- SONUÇ :

A. 20.8.1993 günlü, 510 sayılı "Sigorta Murakabe Kanunu'nun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı yetki yasının Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 günlü, Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunması nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ, ile Sacit ADALI'nın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. İptal nedeniyle oluşan hukuki boşluğun doldurulması için Anayasa'nın 153. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 53. maddeleri gereğince iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine, OYBİRLİĞİYLE,

25.11.1993 gününde karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Üye Mustafa GÖNÜL	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
	Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1993/45

Karar Sayısı : 1993/47

Anayasa Mahkemesi'nin 25.11.1993 günlü, Esas 1993/43, Karar 1993/46 sayılı kararına yazdığımız karşıoyumuzu yineliyoruz.

Üye Haşim KILIÇ	Üye Sacit ADALI
--------------------	--------------------

Esas Sayısı : 1993/46
Karar Sayısı : 1993/48
Karar Günü : 25.11.1993

İPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanı A. Mesut YILMAZ.

İPTAL DAVASININ KONUSU : 16.9.1993 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 512 Sayılı "Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükümünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı sayısıyla iptali istemidir.

I- İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

12.11.1993 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir :

"Tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasasında kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri ayrı ayrı belirlenmiş; Anayasanın 7. maddesi "yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğunu, bu yetkinin devredilemeyeceğini,

8. maddesi, yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle Anayasaya ve Kanunlara uygun olarak kullanılacağını,

9. maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını emretmiştir.

Ayrıca Anayasamızın 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun yapmak, değiştirmek ve kanun kaldırmakla görevlendirildiği ifade edilmiştir.

Yine Anayasanın "Başlangıç" kısmının altıncı fıkrasında, "Kuvvetler ayrımı-

nm, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir iş bölümü ve işbirliği olduğu, üstünlüğün ancak Anayasa ve Kanunlarda bulunduğu" belirtilmiştir.

Parlamente demokratik rejimin temeli olan parlamentolar, iktidarı ve muhalefetiyle milletin temsilcilerinden oluşan Anayasal bir organdır. Bu nedenle tüm toplumu ilgilendiren, fertleri bağlayan, uyulması zorunlu objektif kurallardan oluşan kalıcı yasaların yapılması, ancak Mecliste toplumsal uzlaşma zemini yaratılarak mümkün olabilmektedir.

Devletin temel yapısını bu esaslara dayandıran Anayasamız; rejime işlerlik kazandırmak açısından bu konuda bazı istisnai kurallara da cevaz vermiştir. Anayasanın 91. maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükümünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın 2. kısmının 1. ve 2. bölümlerinde yer alan temel haklar kişi hakları ve ödevleri ile 4. bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin Kanun Hükümünde Kararnamelerle düzenlenemeyeceği" esasını getirerek bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun Hükümünde Kararname çıkarma yetkisi veremeyeceği belirlenmiştir.

Belirtilen konular dışında, verilecek yetki yasasında çıkarılacak Kanun Hükümünde Kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin, kullanma süresinin ve süresi içerisinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağıın gösterilmesi kuralı öngörülmüştür.

Kanun Hükümünde Kararname çıkarma yetkisinin; acil hallerde beklemeye tahammülü olmayan zorunlu durumlara münhasıran kullanılacağı, olağan bir yol olmadığı, Anayasanın 91. maddesinin sekizinci fıkrasındaki "Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükümünde Kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür." hükmünde ifadesini bulmaktadır.

Kanun yapma yetkisi yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisinin olunca ve özellikle bu husus yasada belirtilmiş ise artık Kanun Hükümünde Kararname çok zorunlu haller dışında 91. madde imkan vermiş olsa bile düşünülmemelidir. Yasamayı yürütenin egemenliğine bağlayan yöntemin hukukun üstünlüğü ilkesi ve ile bağdaşamayacağı gözetilmelidir.

Anavatan Partisi olarak çağdaş bir uygulama olan Kanun Hükümünde Kararname çıkartılması yetkisine karşı değiliz. Hatta Hukuk kuralları içerisinde olmak şartıyla bunun gerekli ve zorunlu olduğuna da inanmaktayız. Ancak Yüce Mahkemenizin de pek çok kararında belirttiği gibi bu yetki parlamentoyu dışlayan, açık bir yetki devri şeklinde olmamalıdır.

Yasaların çıkarılmasında, üstün olan Anayasaya uygunluğa gerekli özen gösterilmez ve buna uyulmaz; keza Anayasaya aykırılığı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ortaya konulmuş yasalar veya bu yasalara dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen yürürlüğe konulursa Hukuk devletinden söz etmek mümkün olamaz.

İptali istemi ile Yüce Mahkemenize başvuruda bulunduğumuz söz konusu Kanun Hükmünde Kararname Yüce Mahkeme tarafından "Esas 1993/26, Karar 1993/28" sayılı ve 16.9.1993 tarihli karar ile iptal edilen 3911 Sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu"na dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler dizisinden bir tanesidir.

Yüce Mahkemenin 8.10.1993 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 3911 Sayılı Yetki Kanununa ilişkin iptal gerekçesinde de açıkça ifade edildiği gibi yasal dayanakta yoksun olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararname ile Yasama Organının yetki ve görev alanına girilmekte, Bakanlar Kuruluna mahiyeti belirsiz geniş yetkiler verilerek Meclis devre dışı bırakılmıştır.

Hükümet yetkililerinin çeşitli açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu Kanun Hükmündeki Kararnameler Anayasada ifade edilen, belirli bir zorunluluk veya ivedilik gereği olarak çıkarılmamıştır. Meclisi çalıştıramayan Koalisyon ortakları tek çözümlü Meclisi devre dışı bırakarak her vesile ile eleştirdikleri Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yoluna başvurmakta bulunmuşlardır.

Nitekim 27.6.1993 tarih ve 3911 Sayılı Yetki Yasasına dayanılarak kısa süre içerisinde 36 adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin bir kısmı ise Yetki Yasasının iptal edildiğinin açıklandığı gün Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanmıştır.

Hükümetin bu hukuk tanımaz tutumunu Anayasanın 91. maddesinde ifade edilen "Yetki Kanunları ve bu Kanunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" hükmü ile bağdaştırmak imkansızdır.

Bir hukuk devletinde; Kanunkoyucunun ve Hükümetin ilk işi Anayasayı üstün tutmak ve Anayasadaki prensiplerle bağdaşmayan hükümleri ihtiva eden Kanunların ve Kararnamelerin iptal davası ve kararını beklemeden tadil ve ilgası cihetine gitmek olmalıdır. Oysa hükümet Anayasa Mahkemesi kararının açıklandığı günden bugüne kadar hiçbir çözüm yolu ortaya koymadığı gibi memleketi hukuki kaosu içine sürükleyecek beyanlarla vakit geçirmektedir.

Bu durum karşısında Grubumuz daha önce yaptığı başvurulara dayanılarak iptal edilen 8 Kanun Hükmünde Kararnameye ilave olarak iptal edilen 3911 Sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılmış olan ve dava açma süresi henüz dolmamış bulunan diğer Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiğini düşünerek Yüce Mahkemenize başvurmaya karar vermiştir.

Anayasanın 2., 7., 87., 91. ve 153. Maddelerine Aykırılık Gerekçeleri :

- Anayasanın 2. maddesine aykırılık: Bilindiği üzere Anayasanın 2. maddesi, Devletin bir hukuk devleti olduğunu belirlemektedir. Hukuk devletinde her türlü eylem ve işlemin hukuka uygun olması esas prensiptir. Yukarıda genel gerekçelerimizde de izah edildiği üzere bu Kanun Hükmünde Kararname iptal edilen bir Yetki Yasasına dayanılarak çıkarılmış, daha doğrusu hukuki dayanağını kaybetmiş, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkesini zedeleyici unsurlar içermektedir. Bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 7. maddesine aykırılık : Yine genel gerekçelerde ifade ettiğimiz gibi bu Kanun Hükmünde Kararname Bakanlar Kuruluna çok geniş alanlarda mahiyeti önceden kestirilemeyen zorunlu hallerin dışında bir çok yasada değişiklik ve düzenleme yapma yetkisi veren ve iptal edilen bir yasaya dayanılarak çıkarılmıştır. Bu özelliği ile bu Kanun Hükmünde Kararname de diğerleri gibi Meclisi devre dışı bırakan yetki devri mahiyetinde unsurları taşıyan bir Kararnamedir. Bu itibarla Anayasanın 7. maddesindeki yetkinin devredilemeyeceği hükmüne aykırıdır, iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 87. maddesine aykırılık : Anayasanın 87. maddesi "Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir. Hükümet çıkardığı bu Kanun Hükmünde Kararnamelerle bir yıl süre ile Meclisi devre dışı bırakarak yasama yetkisini yürütmeye bırakmayı hedeflemiştir. Herhangi bir yetki devri ise Anayasanın bu maddesine aykırılık teşkil edeceğinden iptali gerekmektedir.

- Anayasanın 91. maddesine aykırılık : Anayasanın 91. maddesinin 8. ve 9. fıkraları :

"Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür."

Hükümlerini amirdir.

Anayasanın bu açık hükmü ortada iken Hükümet ivedi ve zorunlu bir durum olmadığı halde pek çok konuyu Kanun hükmünde kararname yolu ile düzenleyerek yürürlüğe koymuştur. Hatta bazı Kanun Hükmünde Kararnameler Meclis gündeminde yer aldığı halde görüşülemediği için Kanun Hükmünde Kararname olarak yeniden düzenlenip Meclise sevk edilmiştir. Bu durum da göstermektedirki Anayasanın 91. maddesinin ruhuna aykırı olarak bir çok konuda Kanun Hükmünde Kararname Hükümet tarafından Meclise rağmen düzenlenip yürürlüğe konulmuştur. Hukuki dayanaktan yoksun olan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 153. Maddesine Aykırılık : Anayasanın 153. maddesinin 6. fıkrası "Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." hükmünü amirdir.

Kanunkoyucu yasal düzenlemelerinde hukuk ve Anayasanın üstün kurallarına bağlıdır. Buna göre Anayasaya aykırı bulunan hukuk kurallarının yeniden yasalaştırılmaması gerektiği yüce Mahkemenin bir çok kararında defalarca açıklanmıştır. Hal böyle olduğu halde; Hükümet; Anayasa Mahkemesinin Esas 1991/27, Karar : 1991/50 sayılı kararları ile iptal edilen 3755 sayılı Yetki Yasasının iptal kararında ileri sürülen gerekçeleri hiçe sayarak aynı mahiyette, ancak daha geniş kapsamlı hükümler ihtiva eden 3911 sayılı Yetki Kanununu çıkarmıştır. Anayasanın 153. maddesinin sarıh hükmüne rağmen tanzim edilen 3911 sayılı bu Yetki Kanunu da Yüce Mahkeme tarafından 16.9.1993 tarihinde iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmü karşısında iptal edileceği açıkça belli olan bu yetki kanununa dayanılarak yürürlüğe konulan söz konusu Kanun Hükmünde Kararnamelerin hukuki dayanaktan yoksun olacağı bilinen bir gerçektir.

Anayasanın lafsına ve ruhuna aykırı olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin de diğerleri gibi iptal edilmesi gerektiği inancı ile Yüce Mahkemeye başvurmuş bulunmaktayız."

II- YASA METİNLERİ :

A. İptali İstenilen Kurallar :

İptali istenilen 512 sayılı "Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir :

"3182 sayılı Bankalar Kanununda değişiklik yapılması; 24/6/1993 tarihli ve 3911 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulu'nca 23/8/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

MADDE 1.- 25/4/1985 tarihli ve 3182 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 3.- Bu Kanunun uygulanmasında;

1- Bakan ve Bakanlık; Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu bakanı ve bakanlığı,

2- Müsteşarlık; Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığını,

3- Banka; Türkiye'de kurulan bankalar ile yabancı bankaların Türkiye'de açılan şubelerini,

4- Banka Şubesi; Bankaların elektronik işlem cihazlarından ibaret birimleri hariç şube, ajans ve mevduat kabulü veya diğer bankacılık işlemleri ile uğraşan sabit ya da seyyar büroları gibi her türlü yerel teşkilatını,

5- Ödenmiş sermaye; Bankaların üç aylık hesap özetlerindeki fiilen ödenmiş veya Türkiye'ye ayrılmış ve ödenmiş sermayelerinden, bilançoda görülen zararın yedek akçelerle karşılanmayan kısmı düşüldükten sonra kalan tutarı,

6- Yedek akçeler; 32 nci maddenin birinci fıkrası, Türk Ticaret Kanunu ve ilgili kanunlar ile bankaların anasözleşmelerine göre ayrılan ve bankanın üç aylık hesap özetlerinde görülen yedek akçeler toplamından, varsa bilanço zararının düşülmesi sonucunda elde edilen tutarı,

7- Özkaynak; bankaların ödenmiş veya Türkiye'ye ayrılmış sermayeleri ile yedek akçeleri toplamını,

ifade eder."

MADDE 2.- 3182 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Kuruluş veya Türkiye'de şube açma izni

MADDE 4.- Türkiye'de bir bankanın kurulması veya yabancı ülkelerde kurulmuş bir bankanın Türkiye'de açacağı ilk şubesi için Bakanlar Kurulu'ndan izin alınması şarttır.

MADDE 3.- 3182 sayılı Kanunun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 5.- 1. Türkiye'de kurulacak bankaların;

a) Anonim ortaklık olması,

b) Kurucuların müflis veya konkordato ilan etmiş veya taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya 5 yıldan fazla hapis yahut zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs suçlarından dolayı hüküm giymiş bulunmaması,

c) Hisse senetlerinin tamamının ada yazılı olması, nakit karşılığı çıkarılması, itibari değerlerinin 10 milyon lirayı geçmemesi ve menkul kıymetler ve kambiyo borsasına kote edilmesi,

d) Ödenmiş sermayelerinin 250 milyar liradan az olmaması,

e) Anasözleşmelerin bu Kanun Hükümlerine uygun olması,

şarttır.

2. Sermayesinin yarısından fazlası genel ve katma bütçeli dairelere, yerel yönetimlere veya kamu iktisadi teşebbüslerine ait bankalar birinci fıkranın (c) bendi hükmüne tabi değildir.

3. Bir gerçek veya tüzel kişinin, sermayenin yüzde 10, yüzde 33 veya yüzde 50'sini temsil eden payları edinmesi veya bir kişiye ait payların bu oranları aşması sonucunu veren hisse devirleri ile bir kişiye ait payların yukarıdaki oranların altına düşmesi sonucunu veren hisse devirleri Müsteşarlığın iznine tabidir.

Bu fıkra uygulamasında 38 inci maddenin üçüncü fıkrasının (b) bendinde belirtilen gerçek ve tüzel kişilere ait paylar bir kişiye ait pay addolunur.

Sermayenin yüzde 10 ve daha fazlasına sahip olacak ortakların kurucularda aranan nitelikleri taşıması şarttır. Bu nitelikleri kaybeden ortaklar ile yukarıdaki izinleri almadan hisseleri edinenler temettü dışındaki ortaklık haklarından yararlanamaz.

İntifa hakkı ile oy hakkının edinilmesinde de bu fıkra hükümleri uygulanır.

4. Ortak sayısının 5'ten aşağı düşmesine yol açan işlemler ile üçüncü fıkraya göre izin alınmadan yapılan devirler pay defterine kaydolunmaz."

MADDE 4.- 3182 sayılı Kanununun 6 ncı maddesinin 1 numaralı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yabancı bankaların;

a) Türkiye'ye ayrılan ödenmiş sermayelerinin 5 inci maddede belirtilen miktardan az olmaması,

b) Kuruldukları veya faaliyette buldukları ülkelerde mevduat kabul etmelerinin veya bankacılık işlemleri yapmalarının yasaklanmamış olması,

şattır."

MADDE 5.- 3182 sayılı Kanununun 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Başvuru ve izin

MADDE 7.- 5 inci ve 6 ncı maddelere göre yapılacak başvurular ile kuruluş veya Türkiye'de şube açma izninin verilmesine ilişkin usul ve esaslar Müsteşarlıkça çıkarılacak yönetmelikle tespit edilir."

MADDE 6.- 3182 sayılı Kanununun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Kuruluş veya Türkiye'de şube açma izninin iptali

MADDE 9.- Kuruluşa veya Türkiye'de şube açılmasına izin verilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararının yayımından itibaren 1 yıl içinde faaliyete geçilmemesi halinde bu izinler geçersiz olur."

MADDE 7.- 3182 sayılı Kanununun 10 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 10.- Kuruluş veya Türkiye'de şube açma işlemleri tamamlanan bankalar, mevduat kabulü veya bankacılık işlemleri yapma izni almak için bir beyanname ile Müsteşarlığa başvururlar. Bu başvuru ile iznin verilmesine ilişkin usul ve esaslar Müsteşarlıkça çıkarılacak yönetmelikle tespit edilir.

Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan yabancı bankalar ikinci şubelerini açtıkları tarihten itibaren en geç 1 ay içinde Müsteşarlığa ayrıca bir beyanname vererek Türkiye'deki şubelerinden birini diğer şubeleri temsile yetkili ve sorumlu yönetim merkezi olarak göstermek zorundadırlar."

MADDE 8.- 3182 sayılı Kanununun 11 inci maddesinin bir numaralı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. 10 uncu maddede yazılı beyannamenin alınması üzerine Müsteşarlık, ilgililerin bu Kanun'da yazılı şartları yerine getirip getirmediğini, bankacılık işlemlerine veya mevduat kabulüne başlamak üzere Kanun'un gerekli kıldığı nitelikleri taşı-

yp taşımadıklarını inceledikten sonra durumları uygun bulunanlara başvuru tarihinden itibaren en geç iki ay içinde bankacılık işlemlerine veya mevduat kabulüne başlamak üzere izin verir."

MADDE 9.- 3182 sayılı Kanunun 12 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"3. Herhangi bir şekilde faaliyetlerine sürekli olarak en az 6 ay süre ile ara veren bankalar hakkında da bu madde hükümleri uygulanır."

MADDE 10.- 3182 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin 2, 3 ve 4 numaralı fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"2. Bu maddenin uygulanmasında yazılı veya sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığında istendiğinde veya belli bir vadede iade edilmek üzere para alınması mevduat kabulü sayılır.

Kabul edilen para karşılığında mevduat hesap cüzdanı yerine adi veya ticari senetler, makbuz veya sertifika verilmesi durumu değiştirmez."

"3. Resmi ve özel kuruluşlar ile ortaklıklarda, yalnız kendi çalışanlarına ait olmak üzere sağlık ve sosyal yardım, ihtiyat ve tasarruf sağlama amaçlarıyla kurulan sandıkların münhasıran kendi üyelerinden ve bu amaçlar için topladıkları paralar bu Kanun uygulamasında mevduat sayılmaz. Bu sandıklar statülerine uygun faaliyette bulunmakla birlikte, nakit mevcutlarını bankalara yatırmak zorundadırlar."

"4. Sermaye Piyasası Kanunu hükümlerine göre sermaye piyasası araçları ihracı hakkında bu madde hükümleri uygulanmaz."

MADDE 11.- 3182 sayılı Kanunun 14 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Şube açma

MADDE 14.- 1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası hariç sermayesinin yarısından fazlası veya yönetim ve denetimi genel ve katma bütçeli dairelere, kamu iktisadi teşebbüslerine veya yerel yönetimlere ait olan bankalar Bakan'ın izni ile şube açabilirler.

2. Birinci fıkranın dışında kalan bankalar açacakları şubeleri açılış tarihinden en az 30 gün önce Müsteşarlığa bildirmek zorundadırlar. Bir takvim yılı içinde 10 adedin üzerinde şube açılması Müsteşarlığın iznine bağlıdır.

3. Şube açma izninin usul ve esasları Müsteşarlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle tespit edilir."

MADDE 12.- 3182 sayılı Kanununun 19 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 19.- Müsteşarlık, banka genel kurullarında bir temsilci bulundurabilir."

MADDE 13.- 3182 sayılı Kanununun 20 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Anasözleşme değişikliği

MADDE 20.- Bankaların anasözleşmelerinin değiştirilmesi Müsteşarlığın uygun görüşünün alınmasına bağlıdır. Bu izin alınmadan yapılan anasözleşme değişikliklerine ilişkin tescil ve ilanlar hükümsüzdür.

Sermayenin mevzuata aykırı olarak arttırıldığı tespit edilen kısmı özkaynak hesabında dikkate alınmaz."

MADDE 14.- 3182 sayılı Kanununun 23 üncü maddesinin 1 numaralı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. Bankalarda, kredilerle ilgili olarak vereceği görevleri yapmak üzere, yönetim kurulu tarafından, üyeleri arasından seçilecek en az iki üye ile banka genel müdürü veya vekilinden oluşan bir kredi komitesi kurulabilir."

MADDE 15.- 3182 sayılı Kanununun 31 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 31.- Bu Kanun hükümlerine aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya bir defadan fazla ağır para cezası ile cezalandırılan kimseler ile yüz kızartıcı suçlardan dolayı mahkum olanlar ve müflisler hiç bir bankada yönetim kurulu başkanı, üyesi, denetçi, genel müdür, genel müdür yardımcısı veya birinci derecede imza yetkisini haiz görevli olarak çalıştıramazlar.

Bankalar bu gibi kimselerin imza yetkilerini derhal kaldırmak zorundadırlar."

MADDE 16.- 3182 sayılı Kanununun 33 üncü maddesinin 1 numaralı fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

"Genel Kurulu bulunmayan bankalarda bu süre bilançolarının yönetim kurullarınca onaylandığı tarihten itibaren başlar."

MADDE 17.- 3182 sayılı Kanununun 37 nci maddesinin 2 numaralı fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir.

"Mevduat sahipleri lehine verilecek özel sigorta teminatı bu hükmün dışındadır."

MADDE 18.- 3182 sayılı Kanunun 38 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Genel Risk Sınırları

MADDE 38.- 1. a) Bir bankanın vereceği nakdi krediler ve satın alacağı tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçlarının tutarı ile teminat mektupları, kefaletler, aval, ciro ve kabuller gibi gayri nakdi kredilerin toplamı özkaynaklarının 20 katını aşamaz.

b) Vadesi geçmiş nakdi krediler ile gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri kaydedildikleri hesaba bakılmaksızın (a) bendi uygulamasında kredi sayılır.

2. a) Bir banka gerçek ya da tüzel bir kişiye nakit, mal, kefalet ve teminat şekil ve mahiyetinde veya herhangi bir şekil ve surette kendi özkaynakları toplamının yüzde 20'sinden fazla kredi veremez, aval ve kefaletlerini kabul edemez veya hisse senetleri hariç, menkul değerlerini satın alamaz.

b) Bu oran ihracatta ve yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinde kullanılmak üzere açılan ve fiilen bu işlerde kullanılan kredilerde % 25'dir.

c) Bir adi ortaklık tarafından kullanılmak üzere verilecek krediler, kar ve zara katılmaları oranında ortaklara verilmiş kredi sayılır.

3. a) Her birine açılacak kredi miktarı hakkında ikinci fıkradaki sınırlar saklı olmak üzere, bir bankanın dolaylı kredi ilişkisi içinde bulunan gerçek veya tüzel kişilerin tümüne açacağı kredilerin toplamı banka özkaynaklarının yüzde 75'ini aşamaz.

b) Bu Kanunun uygulanmasında lehlerine kredi verilip verilmediğine bakılmaksızın;

i) Bir gerçek kişi ile eş ve velayet altındaki çocuklarına, bunların sınırsız sorumlulukla katıldıkları veya yönetim kurulu başkanı, üyesi, genel müdürü ya da genel müdür yardımcısı oldukları ortaklıklara,

ii) Kamu tüzel kişileri hariç olmak üzere bir kişinin veya (i) bendinde sayılanların sermayelerinin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde 25 ve daha fazlasına iştirak ettikleri ortaklıklara,

verilen krediler, bir gerçek veya tüzel kişiye dolaylı olarak verilmiş kredi sayılır.

c) Dolaylı iştirak oranı, iştirak oranlarının çarpılması suretiyle hesaplanır.

d) Dolaylı kredi ilişkisi içinde bulunan gerçek ya da tüzel kişilerin bu kredi-

ler için bankaca kabul edilen aval ve kefaletleri kredi sınırlarının hesabında dikkate alınmaz.

4. Gayrinakdi krediler bu maddenin uygulamasında yüzde 50 oranında nazara alınır. Her bankanın riskin en az % 15'ini üstlenmesi ve katılan banka sayısının 3'ten az olmaması şartıyla konsorsiyum şeklinde verilecek teminat mektuplarında bu oran % 25'tir.

5. Aşağıdaki kredi işlemleri bu maddedeki sınırlamalara tabi değildir :

a) Bakanın uygun görmesi üzerine büyük kamu ihaleleri için verilecek teminat mektupları ile Türkiye İhracat ve Kredi Bankası'nın katıldığı konsorsiyumlar şeklinde verilecek teminat mektupları,

b) Bakanın uygun görmesi üzerine sermayesinin yarısından fazlası ayrı ayrı veya birlikte genel ve katma bütçeli dairelere veya kamu iktisadi teşebbüslerine ait kuruluşlarla ve Müsteşarlıkla yapılan işlemler,

c) Hazine ve Kamu Ortaklığı İdaresince veya Hazinesinin kefaletiyle çıkarılan bono ve tahviller karşılığında yapılan işlemler,

d) Karşılığı nakit olan krediler,

e) Bankaların kendi aralarındaki kredi işlemleri,

f) Bankaların kendi kredi sınırları dahilindeki mukabil garantileri ile verilen kredilerin bu garantilerle temin edilen kısmı,

g) Bankaların yabancı para cinsinden verecekleri kredilerde kur değişikliklerinin doğurduğu artışlar ile vadesi geçmiş kredilere tahakkuk ettirilen faiz ve diğer unsurlar; şu kadar ki, limitlerin hesabında aynı kişiye yeni kredi açılması halinde daha önce yabancı para cinsinden verilen krediler müteakiben tahsis edilen kredinin kullandırıldığı tarihteki cari kurdan dikkate alınır.,

h) Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Türkiye İhracat ve Kredi Bankası veya Türkiye Kalkınma Bankasından sağlanan reeskont ve avans kredileri için verilen cirolar,

i) Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın önerisi üzerine Müsteşarlıkça kabul edilen yabancı banka ve kredi kurumlarının Müsteşarlıkça belirlenecek limitler dahilindeki mukabil garantilerine dayanılarak verilen gayrinakdi krediler."

MADDE 19.- 3182 sayılı Kanununun 39 uncu maddesinin bir numaralı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. 38 inci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bankaların;

a) Sermayelerinin yüzde 15 ve daha fazlasına sahip oldukları iştiraklere,

b) (a) bendindeki iştiraklerinin banka iştirak payı dahil ayrı ayrı veya birlikte sermayelerin yüzde 25'inden fazlasına sahip oldukları ortaklıklara,

c) (a) ve (b) bentlerindeki ortaklıkların kefaleti ile diğer gerçek ve tüzel kişilere, vereceği kredilerin toplamı Banka özkaynaklarının iki katını ve her halde toplam kredilerin % 10'unu aşamaz."

MADDE 20.- 3182 sayılı Kanununun 41 inci maddesinin 1 ve 3 numaralı fıkraları ile 2 numaralı fıkrasının (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. 38 inci madde hükümleri saklı kalmak üzere, bir bankanın sermayesinin yüzde 10 ve daha fazlasına sahip olan ortaklarına ve bunlarla dolaylı kredi kapsamına giren gerçek veya tüzel kişilere vereceği kredilerin toplamı banka özkaynaklarının yarısını aşamaz."

"3. Banka mensuplarına teminat karşılığında ve aylık ücretleri toplamının 5 katını aşmamak üzere verilecek krediler ve bu krediler için kabul edilecek kefaletler ikinci fıkra hükümlerine tabi değildir."

"a) Yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile genel müdür ve genel müdür yardımcılarının kredi açmaya yetkili diğer mensuplarına, bunların eş ve velayet altındaki çocuklarına ve bunların ayrı ayrı veya birlikte sermayelerinin yüzde 25 ve daha fazlasına sahip oldukları ortaklıklara,"

MADDE 21.- 3182 sayılı Kanununun 44 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 44.-** 1. 23 üncü maddede sözü geçen kredi komitesine, genel müdürlüğe, bölge veya şube müdürlüklerine devredilecek kredi açma yetkilerinin kapsam ve sınırları yönetim kurulunca tespit olunur.

Bir gerçek veya tüzel kişiye açılacak kredi sınırının tesbitinde, yönetim kurulu, en fazla, kredi komitesine özkaynakların yüzde beşi, diğer organlara yüzde biri tutarındaki kredi açma yetkisini devredebilir.

2. Yetki sınırlarının tespitinde bir kişiye ve onun sınırsız sorumlulukla katıldığı ortaklıklara açılan kredilerin toplamı birlikte dikkate alınır.

3. Krediler, yabancı banka ve benzeri kredi kurumlarının mukabil garantisi ile verilen teminat mektupları ve Bakanlıkça belirlenecek esas ve şartlar dahilinde yurt dışı müteahhitlik hizmetleri için yurt dışına verilen teminat mektupları hariç olmak

üzere, ancak adına açıldıkları kişilere kullanılabilir."

MADDE 22.- 3182 sayılı Kanunun 46 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"4. Sermayesinin yarısından fazlasına genel veya katma bütçeli kuruluşların, kamu iktisadi teşebbüslerinin, 3291 sayılı Kanun kapsamına alınan kuruluşların sahip olduğu kurum ve ortaklıklar ve bankalar dışında kalan müşterilere açılacak krediler ve verilecek kefalet ya da teminatların 10 milyar lirayı geçmesi halinde alınacak hesap durumu belgesi ile eki bilanço ve kar ve zarar cetvellerininin 3568 sayılı Kanuna göre tasdiğe yetkili yeminli mali müşavirler tarafından tasdik edilmesi şarttır."

MADDE 23.- 3182 sayılı Kanunun 47 nci maddesinin 1 numaralı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. Bankalar, ana faaliyet konuları para ve sermaye pisayaları ile sigortacılık olan ve bu konularda özel kanunlarına göre izin ve ruhsat ile faaliyet gösteren mali kurumlar dışındaki bir ortaklığa, bedelsiz olarak edindikleri hisseler dahil, özkaynaklarının en fazla % 15'i oranında iştirak edebilirler. Bu tür ortaklıklara yatırılacak kaynakların toplamı banka özkaynaklarının % 60'ını aşamaz.

İştirak olunan ortaklığın sermayesinin % 10'undan az olan iştirak tutarları yukarıda belirtilen limitlerin hesabında dikkate alınmaz."

MADDE 24.- 3182 sayılı Kanunun 50 nci maddesinin 1 ve 4 numaralı fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. 38 inci maddenin birinci fıkrasındaki sınırlara dahil olmak üzere bankaların edinecekleri gayrimenkullerin kayıtlı değerleri toplamı özkaynaklarının yarısını geçemez."

"4. Bankalar, münhasıran gayrimenkul ticareti yapan ortaklıklara katılamazlar, bu konuda iş yapan gerçek ve tüzel kişilere kredi açamazlar."

MADDE 25.- 3182 sayılı Kanunun 51 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"5. Bankaların konsolide mali tablolar hazırlamaları için gerekli düzenlemeleri yapmaya, konsolidasyona tabi olacak doğrudan ve dolaylı iştirakleri ile yönetim ve denetimine sahip oldukları ortaklıkları, faaliyet alanları ve iştirak oranları itibarıyla belirlemeye ve konsolide mali tabloların ilan edilmesi ile ilgili usül ve esasları tesbitte Müsteşarlık yetkilidir."

MADDE 26.- 3182 sayılı Kanunun 52 nci maddesinin başlığı "Hesap ve iş-

lemlerin gerçeğe uygunluğu" olarak değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"2. Bakanlar Kurulu, ikili ve çok taraflı uluslararası anlaşmaların gereklerini yerine getirmek amacıyla, bankalara müşterilerinin kimliklerini tespit etme yükümlülüğü getirerek bununla ilgili usûl ve esasları yönetmelikle düzenlemeye yetkilidir."

MADDE 27.- 3182 sayılı Kanununun 54 üncü maddesinin 1 ve 2 numaralı fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"1. Bankalar bilançoları ile kar ve zarar cetvellerinin bağımsız denetim kuruluşları ve denetçilerince onaylı birer örneğini genel kurullarının toplandığı tarihten itibaren 3 ay içinde yönetim kurulu ve denetçilerinin raporları ile birlikte Müsteşarlık ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na tevdi ederek Resmi Gazete ve yurt çapında yayın yapan bir gazete ile ilan etmek zorundadırlar. Genel kurulları bulunmayan bankalarda 3 aylık süre bilanço ile kar ve zarar cetvellerinin yönetim kurullarınca onaylandığı tarihten itibaren başlar."

"2. Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan bankaların, Türkiye'deki yönetim merkezleri tarafından düzenlenen ve müdürler kurulları tarafından imzalanan Türkiye'deki faaliyetlerine ait bilançoları ile kar ve zarar cetvelleri, bağımsız denetim kuruluşlarınca onaylandıktan sonra merkezlerinin son bilanço ve kar ve zarar cetvelleri ile birlikte 1 inci fıkradaki mercilere tevdi ve aynı fıkraya göre ilan olunur."

"4. Bağımsız denetim kuruluşlarının kuruluş ve çalışma esasları Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın da görüşü alınarak Müsteşarlıkça düzenlenir. Bağımsız denetim kuruluşları, bu kanun uyarınca yaptıkları faaliyetler dolayısıyla üçüncü kişilere verecekleri zararlardan sorumludurlar."

MADDE 28.- 3182 sayılı Kanununun 57 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 57.-** Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası dışında Türkiye'de faaliyet gösteren bütün bankalar tüzel kişiliği haiz Türkiye Bankalar Birliğine üye olurlar.

Bankalar bu yükümlülüğü, bu Kanununun 11 inci maddesine göre bankacılık işlemlerine başlama iznini aldıkları tarihten itibaren en geç 3 ay içinde yerine getirirler."

MADDE 29.- 3182 sayılı Kanununun 62 nci maddesinin 1 numaralı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. Bankalar yeminli murakıplarınca yapılan denetlemelerde; bu Kanun veya

ilgili diğer mevzuat hükümlerini ihlal ettikleri ve bankanın emin bir Şekilde çalışmasını tehlikeye düŐürdükleri tespit edilen banka mensuplarının, haklarında kanuni kovuşturma istenmesini müteakip Bakanlığın talebi üzerine imza yetkilerinin kaldırılması zorunludur. Bu kimseler Bakanlığın izni olmadıkça imza yetkili personel olarak hiçbir bankada çalıŐtırılmaz.”

MADDE 30.- 3182 sayılı Kanunun 64 üncü maddesi aşağıdaki Şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 64.- 1. Denetlemeler sonucunda bir bankanın mali bünyesinin ciddi bir Şekilde zayıflamakta olduğunun tespit edilmesi halinde, Bakan uygun bir süre vererek, banka yönetim kurulundan;

- a) Sermayenin artırılmasını veya sermayenin ödenmeyen kısmının tahsilini,
  - b) Kar dağıtılmamasını, tahsilinde tehlike görülen alacaklar için karşılık ayrılmasını,
  - c) Bir kısım Şubelerin kapatılması, yeni personel alımının durdurulması veya sınırlandırılması suretiyle veya benzeri Şekilde masrafların kısılmasını,
  - d) İŞtirak veya sabit değerlerin kısmen veya tamamen elden çıkarılmasını,
  - e) Risk doğurucu iŐlemlerden kaçınılmasını, kredilerin sınırlandırılmasını veya durdurulmasını, verimsiz veya donuk kredilerin takibi ile ilgili önlemlerin arttırılmasını,
  - f) Mevzuata aykırı fiilleri ile banka mali bünyesini zayıflatığı tespit edilen personelin bankayı temsil yetkilerinin kaldırılmasını,
  - g) Genel kurulun toplantıya çağırılmasını,
  - h) Mali bünyenin g clendirilmesi için gerekli görülecek diğer tedbirlerin alınmasını,
- isteyebilir.

Yönetim Kurulu bu istikamette gerekli tedbirleri almak ve aldığı karar ve tedbirleri aylık raporlar halinde Müsteşarlığa bildirmek zorundadır.

Bakan, yukarıdaki tedbirleri talep hakkı saklı kalmak kaydıyla, gerektiği takdirde yönetim kurulu, müdürler kurulu veya denetim kurulu üyelerini kısmen veya tamamen görevden alarak veya yönetim ve denetim kurulu  ye sayısını arttırarak bu kurullara  ye atamaya, kanuni karşılık yükümlülüklerini cezai faizlerini kaldırmak suretiyle ertelemek veya düşürmek de dahil olmak üzere mali bünyenin takviyesi

için gerekli tüm tedbirleri almaya yetkilidir.

Bu madde gereğince atanan yönetim kurulu üyeleri için 22 nci maddenin 1 inci fıkrasındaki yükümlülük aranmaz.

2. Bakan yukarıdaki tedbirlere rağmen mali bünyesi güçlendirilemeyen bankalar hakkında 68 inci madde hükümlerinin uygulanmasını talep edebilir.

Bu bankalardan sermayesinin tamamı genel ve katma bütçeli dairelere veya kamu iktisadi teşebbüslerine ait olanların devir veya birleştirilmesine, bununla ilgili usul ve esasları tespite Bakan yetkilidir."

MADDE 31.- 3182 sayılı Kanunun 68 inci maddesinin 1 ve 2 numaralı fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve bu maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"1. 64 üncü maddenin uygulanmasına rağmen mali bünyesinin güçlendirilmesine imkan görülemeyen bir bankanın mevduat kabul ve bankacılık işlemleri yapma yetkisi 12 nci maddeye göre kaldırılır."

"2. Mevduat kabul ve bankacılık işlemleri yapma yetkisi kaldırılan bankanın tasarruf mevduatı sahiplerine 67 nci maddeye göre tespit edilecek miktarlarda yapılacak ödemeler Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından karşılanır."

"8. Herhangi bir sebeple mevduat kabul ve bankacılık işlemleri yapma yetkileri kaldırılan, faaliyetleri durdurulan, iflas veya tasfiyelerine karar verilen veya konkordato ilan eden yabancı bankaların Türkiye'deki şubeleri hakkında da bu madde hükümleri tatbik edilir. Bu şubelerin mevcut ve alacaklarının yurt dışına transferine ilişkin esaslar Bakanlıkça tespit edilir."

MADDE 32.- 3182 sayılı Kanunun 69 uncu maddesinin 1 numaralı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. Bir bankanın % 10 hissesinden fazlasına sahip olan ortakları, yönetim kurulu ve kredi komitesi başkan ve üyeleriyle, genel müdür, genel müdür yardımcıları ve imzaları bankayı ilzam eden memurları Kanuna aykırı karar ve işlemleriyle banka hakkında 68 inci maddenin uygulanmasına sebep olmuşlarsa, Bakanın talebi üzerine bunların şahsi sorumlulukları cihetine gidilerek, şahsen iflaslarına mahkemece karar verilebilir."

MADDE 33.- 3182 sayılı Kanunun 74 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Kıyı bankacılığı

MADDE 74.- 1. Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulun-

mak üzere banka kurulmasına veya yabancı bankalarca şube açılmasına ilişkin hususlar, faaliyet esas ve alanları, hesap ve kayıt düzeni ile denetim usulleri Bakanlar Kurulu'nca belirlenir.

2. Münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan bankalar hakkında bu Kanun'un diğer maddeleri ile 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 40, 43 ve 44'üncü maddeleri uygulanmaz.

3. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca alınan Bakanlar Kurulu Kararına aykırı işlemleri tespit edilen bankaların faaliyet izinleri iptal edilir.

4. Kıyı bankacılığı dışında, serbest bölgelerdeki bankacılık faaliyetleri hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır."

MADDE 34.- 3182 sayılı Kanunun 78 inci maddesinin 1 numaralı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"1. Bakanlık, Onüçüncü Bölüm hükümleri hariç olmak üzere, bu Kanundaki parasal miktar ve sınırları, 1 Ocak 1993 tarihi temel olmak üzere Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından açıklanan toptan eşya fiyatları indeksinin gerektirdiği miktar ve sınırları geçmemek üzere artırmaya yetkilidir."

MADDE 35.- 3182 sayılı Kanunun 83 üncü maddesinin 1 numaralı fıkrasının sonuna aşağıdaki bent eklenmiştir.

"Kredilerin takip ve kontrolü için 47 nci maddede belirtilen mali kurumlar arasında müşterileri ile ilgili olarak doğrudan doğruya veya en az on kurum tarafından kurulacak şirketler vasıtasıyla yapılacak bilgi alışverişi bu hükmün dışındadır."

MADDE 36.- 3182 sayılı Kanunun Ondördüncü Bölümünün başlığı "DİĞER HÜKÜMLER" olarak değiştirilmiş, "Onbeşinci Bölüm" ibaresi ile "İstisnalar, Saklı ve Kaldırılan Hükümler" şeklindeki bölüm başlığı Kanun metninden çıkarılmıştır.

MADDE 37.- 3182 sayılı Kanunun 3494 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 90 ncı maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

"Yabancı ülke yetkili mercilerinin talepleri

MADDE 90.- 1. Yabancı ülkelerin kanunlarına göre denetime yetkili mercilerin kendi ülkelerinde kurulu bankaların Türkiye'deki şubelerinde veya bu bankaların ortak olduğu Türkiye'de kurulu bankalarda denetim yapma ve bilgi isteme taleplerinin yerine getirilmesi müsteşarlığın iznine bağlıdır.

2. Birinci fıkrada belirtilen mercilerce bu Kanun'un amaç ve kapsamı ile ilgili olarak istenilen bilgilerin karşılıklılık ilkesinin gözetilmesi açıklanmaması şartıyla ve-

rilmesine Bakanlık yetkilidir."

MADDE 38.- 3182 sayılı Kanunun 3494 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 91 inci maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

"Yatırım bankaları ve kalkınma bankalarının faaliyet esasları

MADDE 91.- Yatırım bankaları ve kalkınma bankalarının faaliyetlerine ilişkin olarak bu kanunda ve ilgili diğer kanunlarda hüküm bulunmayan hususlarda düzenleme yapmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir."

MADDE 39.- 3182 sayılı Kanunun 3494 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 92 nci maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

"Yatırım bankaları

MADDE 92.- Yatırım bankaları sermaye piyasasında faaliyet göstermek, sermaye piyasası araçları kullanılarak sağlanan kaynaklarla yatırım yapmak, işletmelerin etkin bir yönetime ve sağlıklı mali yapıya kavuşmaları amacıyla devir ve birleşme konuları dahil danışmanlık hizmetleri vermek, mevduat kabulü hariç bankacılık işlemleri yapmak üzere kurulurlar."

MADDE 40.- 3182 sayılı Kanunun 3494 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 93 üncü maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

"Kalkınma bankaları

MADDE 93.- Kalkınma bankaları 92 inci maddede sayılan yatırım bankacılığı faaliyetlerine ek olarak özkaynakları ile idaresi kendilerine bırakılan fon ve benzeri kaynaklardan kredi vermek üzere kurulurlar."

MADDE 41.- 3182 sayılı Kanunun 3494 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 94 üncü maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

"Yatırım bankaları ve kalkınma bankalarıyla ilgili ortak hükümler

MADDE 94.- Yatırım bankaları ve kalkınma bankalarının kuruluş ve faaliyetleri bu Kanunun 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 20, 28, 40/1-2, 41/2-3-4, 42, 43, 46, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61 ve 75'inci maddelerine tabidir.

Bu bankaların kuruluşunda ödenmiş sermaye tutarı 5 inci maddede belirtilen miktarın üçte ikisinden az olamaz.

Bu bankalara talepte bulunmaları halinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın görüşü alınmak suretiyle Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca mevduat kabul izni verilebilir. Bu takdirde mevduat kabul eden yatırım bankaları ve kal-

kınma bankaları bu Kanunun diğer hükümlerine de tabi olurlar.

Yatırım bankaları ve kalkınma bankalarının bankalardan ve kendi müstakrizlelerinden genel esaslar dahilinde sağladıkları her türlü paralar mevduat sayılmaz."

MADDE 42.- 3182 sayılı Kanunun 95 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Diğer hükümler

MADDE 95.- Sermayelerinin yarısından fazlası ayrı ayrı veya birlikte genel ve katma bütçeli dairelere veya kamu iktisadi teşebbüslerine ait olan ve gayrimenkul inşa etmek veya ettirmekle görevli kılınan bankalar için bu Kanun'un 47 ve 50 nci maddelerinde yer alan sınırlamalar Bakan'ın izni ile arttırılabilir. Bu bankalar hakkında 50 nci maddenin 2 ve 4 numaralı fıkra hükümleri uygulanmaz."

MADDE 43.- 3182 sayılı Kanunun 8, 15, 16, 17, 45, 63 ve 73 üncü maddeleri ile 18 inci maddesinin 3 numaralı, 20 nci maddesinin 1 numaralı, 50 nci maddesinin 6 numaralı ve 75 inci maddesinin 2 numaralı fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 1.- 1. Bankalar daha önceki mevzuata uygun olarak açtıkları kredilerden, bu Kanun Hükümünde Kararname'de belirtilen sınırlara aykırılık teşkil edenleri 31/12/1995 tarihine kadar Kanun Hükümünde Kararname hükümlerine uygun hale getirmek zorundadırlar.

2. Bankalar bu Kanun Hükümünde Kararname'de belirtilen sınırlara aykırı olan kredileri Kanun Hükümünde Kararname hükümlerine uygun hale getirinceye kadar arttıramazlar.

GEÇİCİ MADDE 2.- 1. Bankalar toplam iştirak tutarlarını özkaynaklarının 31/12/1995 tarihine kadar % 85'ine, 31/12/1997 tarihine kadar % 70'ine, 31/12/1999 tarihine kadar % 60'ına indirmek zorundadırlar.

Bir ortaklığa özkaynaklarının % 15'inden yüksek oranda iştirak etmiş bulunan bankalar bu iştiraklerini 31/12/1999 tarihine kadar bu Kanun Hükümünde Kararname hükümlerine uygun hale getirirler.

GEÇİCİ MADDE 3.- 1. Bankalar, daha önceki mevzuata uygun olarak edindikleri gayrimenkullerin tutarlarını 31/12/1995 tarihine kadar bu Kanun Hükümünde Kararname'deki sınırlara uygun hale getirmek zorundadırlar.

2. Bankalar, bu Kanun Hükümünde Kararname'deki sınırlara uygunluk sağlanıncaya kadar yeni gayrimenkul edinemezler.

GEÇİCİ MADDE 4.- Bu Kanun Hükümünde Kararname'nin yayımı tarihinden

önce 3182 sayılı Kanununun 64 üncü maddesinin üç numaralı fıkrasına dayanılarak yapılan işlemler hakkında eski hükümlerin uygulanmasına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 5.- Bu Kanun Hükmünde Kararnamede çıkarılması öngörülen yönetmelikler bir yıl içinde hazırlanarak yürürlüğe konulur.

MADDE 44.- Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 11, 21 ve 22 nci maddeleri 1/1/1994 tarihinde, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 45.- Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

2- "MADDE 7.- Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez."

3- "MADDE 87.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

4- "MADDE 91.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi,

belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun Hükümünde Kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararname, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

5. "MADDE 153.- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."

C. İlgili Yasa Kuralları :

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" şöyledir.

Amaç

MADDE 1.- Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere bunların mali, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapmak; yürütme organı bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Genelkurmay Başkanlığı hariç) kuruluş, görev ve yetkilerini ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak ve Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda düzenlemeler yapılması için ivedi ve zorunlu hallerde münhasır olmak üzere Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermektir.

Kapsam

MADDE 2.- Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarla diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarıyla ilgili olan kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin olarak, kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasında bölünüşüne, bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulmasına, mevcut kurum ve kuruluşların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, bunların kuruluş biçimlerine, görev, yetki ve yükümlülüklerine ait esaslarla bu esaslar çerçevesinde teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine ilişkin hükümlerinde,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde,

d) Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına

ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda,

Yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar.

İlkeler

MADDE 3.- Bakanlar Kurulu, ivedi ve zorunlu durumlara münhasır olmak kaydıyla, 1 inci madde ile verilen yetkiyi kullanırken;

a) Kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini; ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarında, hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı,

b) Başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı kuruluşlar eliyle, genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken kamu hizmetlerinde iş bölümü ve koordinasyonun sağlanmasını; bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulurken benzer hizmetlerin tek kuruluş veya birim tarafından yürütülmesini ve kaynak kullanımında israfın önlenmesini,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde değişiklik yapılırken ülke ekonomisine yararlılık, verimlilik ve karlılık esaslarını,

Gözönünde bulundurur.

Yetki Süresi

MADDE 4.- Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, bir yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu birden fazla kanun hükmünde kararname çıkartabilir.

MADDE 5.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

III- İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 25.11.1993 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçi-

lerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama :

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuzda girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamentar rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadi ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tesbit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.'nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşılmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve ögeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle TBMM tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanılarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" ögelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvi) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedir.

ler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlemesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu öğeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre:

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği öğelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken öğelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde ". . . Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek. . ." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi

vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı" "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlatımlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşıyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmaları da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararname, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

B- KHK'nin Yargısal Denetimi :

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağlıdır. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hemde Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümlenmesi gerekir. Hernekadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarında uygunluğunun denetlenmesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da

Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarına dayanılarak yürürlüğe konulan 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 8.2.1989 gün E.1988/38, K.1989/7 ve 16.5.1989 gün E.1989/4, K.1989/23 sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabulü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirilerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkarılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkarılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkarılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden, KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasaya aykırı olmaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve

ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "İptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmi Gazetede yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farklıdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

C- 512 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu :

Dava dilekçesinde 512 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi istenilmiştir. Ancak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesi hükmü gereğince Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılık konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka bir gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

Dava konusu edilen 512 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 24.6.1993 gün ve 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3911

sayılı Yetki Yasası ise bir bölümünün Anayasa'nın 153. maddesine, kalan bölümünün de Anayasa'nın 7., 87. ve 91. maddelerine aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 gün ve Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Böylece, 512 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 512 sayılı KHK, Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.", ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenlerin üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşım KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

D- İptal Hükmünün Yürürlüğe Gireceği Gün Sorunu :

Anayasa'nın 153. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi hükümleri uyarınca, yasa, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların belirli madde veya hükümleri iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak, Anayasa Mahkemesi iptal kararı ile meydana gelecek olan hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir.

Dava konusu 512 sayılı KHK'nin iptaline karar verilmesi ile meydana gelen hukuksal boşluk kamu yararını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olduğundan, gerekli göreceği yeni düzenlemeleri yapması için Yasama organına süre tanımak amacıyla iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun bulunmuştur.

IV- SONUÇ :

A. 23.8.1993 günlü, 512 sayılı "Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname"nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı yetki yasanın Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 günlü, Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunması nedeniyle Anayasa'ya aykırı

olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ, ile Sacit ADALI'nın karşıoyları ve OYÇOK-
LUĞUYLA;

B. İptal nedeniyle oluşan hukuki boşluğun doldurulması için Anayasa'nın 153.
ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında
Yasa'nın 53. maddeleri gereğince iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından
başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine, OYBİRLİĞİYLE,

25.11.1993 gününde karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Üye
Mustafa GÖNÜL

Üye
İhsan PEKEL

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMIN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1993/46

Karar Sayısı : 1993/48

Anayasa Mahkemesi'nin 25.11.1993 günlü, Esas 1993/43, Karar 1993/46 sa-
yıllı kararına yazdığımız karşıoyumuzu yineliyoruz.

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1993/47
Karar Sayısı : 1993/49
Karar Günü : 25.11.1993

IPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanı A. Mesut YILMAZ.

IPTAL DAVASININ KONUSU : 16.9.1993 günlü, Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayımlanan 516 sayılı "Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- IPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

12.11.1993 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir :

"Tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasasında kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri ayrı ayrı belirlenmiş; Anayasanın 7. maddesi "yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğunu, bu yetkinin devredilemeyeceğini,

8. maddesi, yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle Anayasaya ve Kanunlara uygun olarak kullanılacağını,

9. maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını emretmiştir.

Ayrıca Anayasamızın 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun yapmak, değiştirmek ve kanun kaldırmakla görevlendirildiği ifade edilmiştir.

Yine Anayasamızın "Başlangıç" kısmının altıncı fıkrasında, "Kuvvetler ayrımı-

nın, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir iş bölümü ve işbirliği olduğu, üstünlüğün ancak Anayasa ve Kanunlarda bulunduğu" belirtilmiştir.

Parlenter demokratik rejimin temeli olan parlamentolar, iktidarı ve muhalefetiyle milletin temsilcilerinden oluşan Anayasal bir organdır. Bu nedenle tüm toplumu ilgilendiren, fertleri bağlayan, uyulması zorunlu objektif kurallardan oluşan kalıcı yasaların yapılması, ancak Mecliste toplumsal uzlaşma zemini yaratılarak mümkün olabilmektedir.

Devletin temel yapısını bu esaslara dayandıran Anayasamız; rejime işlerlik kazandırmak açısından bu konuda bazı istisnai kurallara da cevaz vermiştir. Anayasanın 91. maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın 2. kısmının 1. ve 2. bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile 4. bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin Kanun Hükmünde Kararnamelerle düzenlenemeyeceği" esasını getirerek bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermeyeceği belirlenmiştir.

Belirtilen konular dışında, verilecek yetki yasasında çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin, kullanma süresinin ve süresi içerisinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağıın gösterilmesi kuralı öngörülmüştür.

Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisinin; acil hallerde beklemeye tahammülü olmayan zorunlu durumlara münhasıran kullanılacağı, olağan bir yol olmadığı, Anayasanın 91. maddesinin sekizinci fıkrasındaki "Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür." hükmünde ifadesini bulmaktadır.

Kanun yapma yetkisi yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisinin olunca ve özellikle bu husus yasada belirtilmiş ise artık Kanun Hükmünde Kararname çok zorunlu haller dışında 91. madde imkan vermiş olsa bile düşünülmemelidir. Yasamayı yürütmenin egemenliğine bağlayan yöntemin hukukun üstünlüğü ilkesi ve ile bağdaşamayacağı gözetilmelidir.

Anavatan Partisi olarak çağdaş bir uygulama olan Kanun Hükmünde Kararname çıkartılması yetkisine karşı değiliz. Hatta Hukuk kuralları içerisinde olmak şartıyla bunun gerekli ve zorunlu olduğuna da inanmaktayız. Ancak Yüce Mahkemenizin de pek çok kararında belirttiği gibi bu yetki parlamentoyu dışlayan, açık bir yetki devri şeklinde olmamalıdır.

Yasaların çıkarılmasında, üstün olan Anayasaya uygunluğa gerekli özen gösterilmez ve buna uyulmaz; keza Anayasaya aykırılığı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ortaya konulmuş yasalar veya bu yasalara dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen yürürlüğe konulursa Hukuk devletinden söz etmek mümkün olamaz.

İptali istemi ile Yüce Mahkemenize başvuruda bulunduğumuz söz konusu Kanun Hükmünde Kararname Yüce Mahkeme tarafından "Esas 1993/26, Karar 1993/28" sayılı ve 16.9.1993 tarihli karar ile iptal edilen 3911 Sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu"na dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler dizisinden bir tanesidir.

Yüce Mahkemenin 8.10.1993 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 3911 Sayılı Yetki Kanununa ilişkin iptal gerekçesinde de açıkça ifade edildiği gibi yasal dayanaktan yoksun olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararname ile Yasama Organının yetki ve görev alanına girilmekte, Bakanlar Kuruluna mahiyeti belirsiz geniş yetkiler verilerek Meclis devre dışı bırakılmıştır.

Hükümet yetkililerinin çeşitli açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu Kanun Hükmündeki Kararnameler Anayasada ifade edilen, belirli bir zorunluluk veya ivedilik gereği olarak çıkarılmamıştır. Meclisi çalıştıramayan Koalisyon ortakları tek çözümlü Meclisi devre dışı bırakarak her vesile ile eleştirdikleri Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yoluna başvurmakta bulmuşlardır.

Nitekim 27.6.1993 tarih ve 3911 Sayılı Yetki Yasasına dayanılarak kısa süre içerisinde 36 adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin bir kısmı ise Yetki Yasasının iptal edildiğinin açıklandığı gün Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanmıştır.

Hükümetin bu hukuk tanımaz tutumunu Anayasanın 91. maddesinde ifade edilen "Yetki Kanunları ve bu Kanunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" hükmü ile bağdaştırmak imkansızdır.

Bir hukuk devletinde; Kanunkoyucunun bu Hükümetin ilk işi Anayasayı üstün tutmak ve Anayasadaki prensiplerle bağdaşmayan hükümleri ihtiva eden Kanunların ve Kararnamelerin iptal davası ve kararını beklemeden tadil ve ilgası cihetine gitmek olmalıdır. Oysa hükümet Anayasa Mahkemesi kararının açıklandığı günden bugüne kadar hiçbir çözüm yolu ortaya koymadığı gibi memleketi hukuki kaosun içine sürükleyecek beyanatlarla vakit geçirmektedir.

Bu durum karşısında Grubumuz daha önce yaptığı başvurulara dayanılarak iptal edilen 8 Kanun Hükmünde Kararnameye ilave olarak iptal edilen 3911 Sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılmış olan ve dava açma süresi henüz dolmamış bulunan diğer Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiğini düşünerek Yüce Mahkemenize başvurmaya karar vermiştir.

Anayasanın 2., 7., 87., 91. ve 153. Maddelerine Aykırılık Gerekçeleri :

- Anayasanın 2. maddesine aykırılık: Bilindiği üzere Anayasanın 2. maddesi, Devletin bir hukuk devleti olduğunu belirlemektedir. Hukuk devletinde her türlü eylem ve işlemin hukuka uygun olması esas prensiptir. Yukarıda genel gerekçelerimizde de izah edildiği üzere bu Kanun Hükmünde Kararname iptal edilen bir Yetki Yasasına dayanılarak çıkarılmış, daha doğrusu hukuki dayanağını kaybetmiş, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkesini zedeleyici unsurlar içermektedir. Bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 7. maddesine aykırılık : Yine genel gerekçelerde ifade ettiğimiz gibi bu Kanun Hükmünde Kararname Bakanlar Kuruluna çok geniş alanlarda mahiyeti önceden kestirilemeyen zorunlu hallerin dışında bir çok yasada değişiklik ve düzenleme yapma yetkisi veren ve iptal edilen bir yasaya dayanılarak çıkarılmıştır. Bu özelliği ile bu Kanun Hükmünde Kararname de diğerleri gibi Meclisi devre dışı bırakan yetki devri mahiyetinde unsurları taşıyan bir Kararnamedir. Bu itibarla Anayasanın 7. maddesindeki yetkinin devredilemeyeceği hükmüne aykırıdır, iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 87. maddesine aykırılık : Anayasanın 87. maddesi "Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir. Hükümet çıkardığı bu Kanun Hükmünde Kararnamelerle bir yıl süre ile Meclisi devre dışı bırakarak yasama yetkisini yürütmeye bırakmayı hedeflemiştir. Herhangi bir yetki devri ise Anayasanın bu maddesine aykırılık teşkil edeceğinden iptali gerekmektedir.

- Anayasanın 91. maddesine aykırılık : Anayasanın 91. maddesinin 8. ve 9. fıkraları :

"Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür."

Hükümlerini amirdir.

Anayasanın bu açık hükmü ortada iken Hükümet ivedi ve zorunlu bir durum olmadığı halde pek çok konuyu Kanun Hükmünde Kararname yolu ile düzenleyerek yürürlüğe koymuştur. Hatta bazı Kanun Hükmünde Kararnameler Meclis gündeminde yer aldığı halde görüşülemediği için Kanun Hükmünde Kararname olarak yeniden düzenlenip Meclise sevk edilmiştir. Bu durum da göstermektedirki Anayasanın 91. maddesinin ruhuna aykırı olarak bir çok konuda Kanun Hükmünde Kararname Hükümet tarafından Meclise rağmen düzenlenip yürürlüğe konulmuştur. Hukuki dayanaktan yoksun olan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 153. Maddesine Aykırılık : Anayasanın 153. maddesinin 6. fıkrası "Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." hükmünü amirdir.

Kanunkoyucu yasal düzenlemelerinde hukuk ve Anayasanın üstün kurallarına bağlıdır. Buna göre Anayasaya aykırı bulunan hukuk kurallarının yeniden yasalaştırılmaması gerektiği Yüce Mahkemenin bir çok kararında defalarca açıklanmıştır. Hal böyle olduğu halde; Hükümet; Anayasa Mahkemesinin Esas 1991/27, Karar : 1991/50 sayılı kararları ile iptal edilen 3755 sayılı Yetki Yasasının iptal kararında ileri sürülen gerekçeleri hiçe sayarak aynı mahiyette, ancak daha geniş kapsamlı hükümler ihtiva eden 3911 sayılı Yetki Kanununu çıkarmıştır. Anayasanın 153. maddesinin sarıh hükmüne rağmen tanzim edilen 3911 sayılı bu Yetki Kanunu da Yüce Mahkeme tarafından 16.9.1993 tarihinde iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmü karşısında iptal edileceği açıkça belli olan bu yetki kanununa dayanılarak yürürlüğe konulan söz konusu Kanun Hükmünde Kararnamelerin hukuki dayanaktan yoksun olacağı bilinen bir gerçektir.

Anayasanın lafsına ve ruhuna aykırı olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin de diğerleri gibi iptal edilmesi gerektiği inancı ile Yüce Mahkemeye başvurmuş bulunmaktayız."

II- YASA METİNLERİ :

A. İptali İstenilen Kurallar :

İptali istenilen 516 sayılı "Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir :

"Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede değişiklik yapılması 24/6/1993 tarih ve 3911 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulunca 20/8/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

MADDE 1.- 178 Sayılı Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin (g) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"g) Devlete ait malları yönetmek, kamu malları ile kamu kurum ve kuruluşlarının taşınmaz malları konusundaki yönetim ve tasarruf esaslarını belirlemek ve bunlara ilişkin diğer işlemleri yapmak,"

MADDE 2.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 9.-** Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü, 8 Ocak 1943 tarih ve 4353 sayılı Kanundaki teşkilat ve hükümler çerçevesinde Devlet hukuk danışmanlığı ve muhakemat hizmetlerini yürütmekle görevlidir.

Başhukuk Müşaviri ve Muhakemat Genel Müdürü, hukuk müşavirleri, müşavir hazine avukatları ve hazine avukatları genel bütçe içindeki kamu kurum ve kuruluşlarını her tür ve derecedeki yargı ve icra mercileri ile hakemler nezdinde vekil sıfatıyla temsil ederler.

4353 sayılı Kanunun 22 nci maddesinde esasları belirlenen idari davalarda temsil yetkisi idare ve vergi mahkemelerini de kapsar.

Vergi dairesi başkanlıklarının taraf olduğu davaların ilgili mercilerde takip ve savunmasını yapmak üzere, vergi dairesi başkanı emrinde yeterli sayıda hazine avukatı görevlendirilir.

Vergi dairesi başkanlıkları emrinde çalıştırılacak hazine avukatlarının çalışma usul ve esasları Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü ve Gelirler Genel Müdürlüğü tarafından müştereken belirlenir.

Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü, mevzuatında başkaca bir takip mercii ve usulü öngörülmeven Hazineye ilişkin diğer alacakları takip etmeye yetkilidir.

4353 sayılı Kanunun 26 ve 34 üncü maddelerinde Bakanlığa tanınan yetkileri, sınırları belirlenmek suretiyle muhakemat müdürlerine devretmeye Maliye Bakanı yetkilidir."

MADDE 3.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 10 uncu maddesinin birinci fıkrasının (c), (e) ve (f) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı fıkraya aşağıdaki (n) ve (o) bentleri eklenmiş; maddenin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"c) Bütçenin kalkınma planları ve yıllık programlarda belirlenen hedefler doğrultusunda ve takip edilen ekonomi ve maliye politikalarıyla uyumlu bir şekilde uygulanmasını sağlamak, uygulamaya ait bütçe işlemlerini yapmak,"

"e) Ödenek, gelir ve nakit verilerini derleyerek bunları harcama politikaları açısından değerlendirmek ve uygulamayı yönlendirmek, genel bütçeye dahil dairelerle katma bütçeli idarelerin ve fonların her mali yılın başında o yıl için hazine nakit akımını da dikkate alarak ayrıntılı harcama programlarını yapmak, gerekli görülen hallerde bu programları değiştirmek ve ilgili kuruluşlar nezdinde uygulamaları izlemek,"

"f) Kamu harcamalarında tasarruf sağlanması, tutarlı dengeli ve etkili bir bütçe politikasının yürütülmesi amacıyla kamu istihdam politikası ve giderlerle ilgili kanun, tüzük, kararname ve yönetmeliklerin uygulanmasını düzenlemek, standartları tespit etmek ve sınırlamalar koymak; bu hususlarda tüm kamu kurum ve kuruluşları için uyulması zorunlu düzenlemeleri yapmak ve tedbirleri almak,"

"n) Kanun, kanun hükmünde kararname, bakanlar kurulu kararı, yönetmelik ve diğer mevzuatla kurulmuş fonlardan gerekli görülenlerin gelirlerinin toplanmasına, giderlerin yapılmasına ilişkin esas ve usulleri tespit etmek, bütçe ile ilişkilerini düzenlemek, bütçelerin hazırlanmasını sağlamak ve uygulanmasını izlemek; fonların gelir ve giderleri ile gelirlerinden yapılacak kesintilere ilişkin olarak esas, usul, miktar ve oranların belirlenmesi, bunların tasfiyesi veya birleştirilmesi hakkında bütçe kanunlarında yer alacak hükümler konusunda teklifler hazırlamak ve uygulamaya yönelik tedbirleri almak,"

"o) Kamu personeline sağlanan sosyal servis ve hizmetler karşılığında alınacak bedelleri belirlemek; kamu hizmetlerinden bedeli karşılığında verilebileceklerin fiyatlandırma esas ve ilkelerini tesbit etmek; bu suretle elde edilen gelirlerin ilgili bütçelere mal edilmesi ve gerektiğinde ödenek şeklinde kullanılmasına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek,"

"Bakanlıklar ile ayrı bütçesi bulunan idare ve kurumlar ve katma bütçeli kuruluşlar nezdindeki Maliye Başkanlıkları ile Bütçe Dairesi Başkanlıkları bu Genel Müdürlüğe bağlıdır."

MADDE 4.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 11 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 11.- Muhasebat Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır :

a) Devlet hesaplarının kayıtlarını tutmak, uygulamaları izlemek, dönem sonuçlarını çıkarmak, değerlendirmek ve yayımlamak,

b) Genel bütçeye dahil daireler, katma bütçeli idareler ve özel bütçeli dairelerle bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların devlet sermayesi ile kurulmuş işletmelerin ve fonların muhasebe sistemlerini, gerektiğinde ilgili dairelerle birlikte belirlemek, bu konudaki mevzuat düzenlemeleri ile ilgili hazırlıkları yapmak,

c) Genel bütçeye dahil daireler ile katma bütçeli idarelerde ve gerektiğinde bunlara bağlı döner sermayeli işletmeler ile fonlarda; gelirlerin, giderlerin, değer ve emanetlerin toplanması, ödenmesi, alınması, saklanması, ilgililere verilmesi, gönderilmesi ve bunların muhasebeleştirilmesi işlemlerini yapmak üzere saymanlıklar kurmak ve kaldırmak, vezneler açmak ve kapamak, sayman mutemetleri görevlendirmek veya görevlendirmeye izin vermek,

d) Genel bütçeye dahil daireler ile katma bütçeli idarelere bağlı döner sermayeli işletmelerin sermaye kaynaklarına, bütçe ve harcama ilkelerine, muhasebe esas ve usulleri ile mali yönetim ve denetimlerine ilişkin esasları düzenlemek ve uygulamaya yön vermek, nakit varlıkları, gelir ve giderleri ile dönem karları üzerinde tasarrufta bulunmak, yeni kurulacak döner sermayeli işletmelerin kurulmasına izin vermek, tahsis edilecek sermayeyi belirlemek,

e) Saymanlık hizmetlerine ve Devlet muhasebesine ilişkin olarak doğacak te reddütleri gidermek,

f) Genel bütçeye dahil daireler, katma bütçeli idareler, bunlara bağlı döner sermayeli işletmeler ve fonların hesaplarına ilişkin Sayıştay ilamlarını saymanlıklara tebliğ etmek, bu ilamları ve diğer kişi borçlarını izlemek, tahsilatını sağlamak ve gerektiğinde terkin işlemlerini yapmak,

g) Devlet muhasebesinin geliştirilmesi, etkin ve verimli bir şekilde uygulanması yönünde araştırmalar yapmak veya yaptırmak ve gerekli tedbirleri almak,

h) Saymanlıkların ve kurumların hesap ve işlemlerini merkezde ve gereken yerlerde incelemek ve denetlemek,

i) Genel bütçeye dahil daireler ile katma bütçeli idarelerin kesin hesaplarını almak, incelemek, Hazine genel hesabını çıkarmak kesin hesap kanun tasarılarını hazırlamak,

j) Genel bütçeye dahil daireler ile katma bütçeli idarelere bağlı döner sermayeli işletmelerin hesaplarını almak, incelemek, yıl sonlarında sermayelerine eklenecek tutarları belirlemek ve bunların muhasebe kayıtlarına geçirilmesini sağlamak, gerektiğinde fonların ve özel bütçeli kuruluşların hesaplarını almak,

k) Kamu kurum ve kuruluşlarında hizmetin gereği olarak kullanılan malzeme, ilk ve hammadde, demirbaş araç ve gereçlerin muhasebeleştirilmesi ve idaresine ait konularda düzenlemeler yapmak,

l) Görev alanına giren konularda diğer mevzuat ile Bakanlığa verilen görevleri yapmak,

m) Teşkilat ve görev alanına giren işlemleri kontrolörleri vasıtasıyla incelemek ve denetlemek,

Genel bütçeli daireler nezdindeki merkez saymanlıkları, askeri ve mülki tüm nakit saymanlıkları, genel ve katma bütçeli kurum saymanlıkları, kadroları Bakanlıkta olan döner sermaye ve fon saymanlıkları bu Genel Müdürlüğe bağlıdır."

MADDE 5.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 12 nci maddesine aşağıdaki (n), (o), (p) ve (r) bentleri eklenmiştir.

n) Milletlerarası kuruluşlarla vergiyle ilgili konularda işbirliği yapar, toplantılara katılır ve görüş bildirir,

o) Vergi istihbarat hizmetlerini yürütür,

p) Teşkilat ve görev alanına giren işlemlerin yürütülmesi için bilgi işlem hizmetlerini tasarlar ve uygular, bu amaçla gerekli örgütlenmeyi sağlar,

r) Teşkilat ve görev alanına giren işlemleri kontrolörleri vasıtasıyla inceletir ve denetletir.

MADDE 6.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 13 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 13.- Milli Emlak Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır :

a) Hazinesinin özel mülkiyetinde ve Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmaz malların yönetimine ilişkin hizmetleri, gerektiğinde diğer kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yaparak yürütmek,

b) Orman sınırları dışına çıkarılan taşınmaz inallar da dahil olmak üzere, Devletin özel mülkiyetindeki taşınmaz malların satışı, kiraya verilmesi, trampası ve mülkiyetin gayri ayni hak tesisi, Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin gerekli görülen hallerde kiraya verilmesi, mülkiyetin gayri ayni hak tesisi, ormanlar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki diğer yerler ile Devletin özel mülkiyetindeki yerlerde bulunan su ürünleri üretim yerleri, kaynak suları ve taş, kum, çakıl ve toprak ocaklarının kiraya verilmesi işlemlerini yapmak,

c) Devlete intikali gereken taşınır ve taşınmaz mallar hakların Hazineye maledilmesi işlemlerini yürütmek, taşınmaz malların tescilini, taşınır malların tasfiyesini sağlamak,

d) Hazinesinin özel mülkiyetinde veya devletin hüküm ve tasarrufu altındaki

yerlerden, kamu hizmeti için kullanılması gerekli olanları; genel, katma ve özel bütçeli idarelere tahsis etmek ve tahsis amacının ortadan kalkması ve ya amaç dışı kullanılması halinde tahsisi kaldırmak, tahsisi kaldırılan taşınmaz mallar üzerinde Hazine dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarına ait yapı ve tesisleri tasfiye etmek, tasfiyeye ilişkin esas ve usulleri belirlemek,

e) Devlete ait konutları yönetmek ve kamu kurum ve kuruluşlarına ait konutların yönetimi konusundaki politikaları belirlemek, her yıl yurtiçi ve yurtdışındaki kamu konutlarının kira ve yakıt bedelleri ile işletme, bakım ve onarım esaslarını tespit etmek,

f) Hazineye ait taşınmaz malların envanter kayıtlarını tutmak ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının taşınmaz mallarının envanter kayıtlarının tutulmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemek,

g) Bakanlık adına yapılacak kamulaştırma işlemlerini yürütmek ve diğer genel bütçeli kuruluşların kamulaştırdığı yerlerin Hazine adına tescilini sağlamak,

h) Kanunlar ve antlaşmalar gereğince muayyen zümrelere izafetle elkonulması gereken para, mal ve hakların işlemlerini yapmak ve tasfiyelerini sonuçlandırmak,

i) Genel bütçeye dahil dairelerin hizmet dışı kalan taşınır mallarının satışını yapmak veya Tasfiye İşleri Döner Sermaye İşletmeleri Genel Müdürlüğü aracılığı ile sattırmak,

j) Bakanlık hizmet binaları ve İçişleri Bakanlığının görüşünü almak suretiyle Hükümet konaklarının yapımını programlamak, satınalma işlemlerini yürütmek ve bunların onarımlarını yapmak,

k) Kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarını tespit etmek,

l) Kamu kurum ve kuruluşlarının taşınmaz mal edinme ve yönetimine ilişkin olarak hazırlayacakları kanun, tüzük ve yönetmelik tasarıları hakkında görüş bildirmek,

m) Kamu mallarına ilişkin politikaları tespit etmek,

n) Hazine mallarıyla ilgili diğer mevzuatla Bakanlığa verilen görevleri yürütmek,

o) Görev alanına giren konulardaki alacakların süresinde ve mevzuata uygun olarak takip edilerek tahsil aşamasına getirilmesi için gerekli tedbirleri almak,

p) Teşkilat ve görev alanına giren işlemleri kontrolörleri vasıtasıyla incelemek ve denetlemek."

MADDE 7.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 20 nci maddesine birinci fıkraya aşağıdaki fıkraya eklenmiştir.

"Maliye Teftiş Kurulu, bir Başkan ile Maliye Başmüfettişi, Maliye Müfettişi ve Maliye Müfettiş Yardımcılarından oluşur. Maliye Teftiş Kurulu Başkanı, Maliye Müfettişi sıfat ve yetkilerini haiz olup Müfettişlerin Bakan adına idaresi ve çalışmalarının düzenlenmesi görevini yerine getirir."

MADDE 8.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 24 üncü maddesi aşağıdaki Şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 24.-** Maliye Bakanlığındaki yardımcı birimler Şunlardır :

- a) Personel Genel Müdürlüğü,
- b) İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı,
- c) Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı,
- d) Savunma Sekreterliği,
- e) Özel Kalem Müdürlüğü."

MADDE 9.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 25 inci maddesine (c) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki (d), (e) ve (f) bentleri eklenmiş ve (d) bendi (g) olarak değiştirilmiştir.

"d) Bakanlık merkez ve taşra teşkilatı ile ilgili eğitim planlarının koordinasyonunu sağlamak, Bakanlık personeli ile ilgili temel eğitim programlarını düzenlemek ve uygulamak,

e) Personel hareketleri ve eğitim faaliyetleri ile ilgili yayım hizmetlerini yürütmek,

f) Bağlı ve ilgili kuruluşların özel kanunları dolayısıyla Bakanlığa verilmiş görevlerin yürütülmesinde koordinasyonu sağlamak,"

MADDE 10.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 29 uncu maddesi aşağıdaki Şekilde değiştirilmiştir.

"Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı

MADDE 29.- Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığının görevleri Şunlardır.

a) Bakanlığın bilgisayar hizmetlerini ilgili birimlerle birlikte yürütmek,

b) Bilgi işlem projeleri ile ilgili olarak Bakanlık birimleri arasında koordinasyon ve işbirliği esaslarını belirlemek,

c) Bakanlık merkez ve taşra kuruluşlarının haberleşme ve her nevi elektronik sistemlerinin temin, tesis, bakım ve onarımlarına ilişkin esasları belirlemek, gerekli görülen hallerde bakım ve onarım işlerini yapmak veya yaptırmak,

d) Bakanlıkça verilecek benzeri görevleri yapmak."

MADDE 11.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 34 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 34.- Bakanlık taşra teşkilatı, defterdarlıklardan oluşur. Ek (3) sayılı cetvelde belirtilen bölgelerde Gelirler Bölge Müdürlükleri de kurulabilir.

Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında Kanun, Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve İl İdaresi Kanunu hükümlerine uygun olarak taşra teşkilatında gerekli değişiklik ve düzenlemeler yapılabilir."

MADDE 12.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 35/A maddesine aşağıdaki (d) bendi eklenmiştir.

"d) Kefalet Sandığı."

MADDE 13.- 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 37 nci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

"Devlet gelir ve giderleri ile kamu kurum ve kuruluşlarının taşınmaz mal edinme ve yönetimini ilgilendiren hususlar hakkında hazırlanacak kanun, tüzük, yönetmelik ve diğer düzenlemeler ile mahalli idarelerin gelirlerine ilişkin olarak hazırlanacak tasarılar hakkında Maliye Bakanlığının uygun görüşünün alınması zorunludur.

Maliye Bakanı, genel bütçeye dahil dairelerle katma bütçeli idareler, döner sermayeli kuruluşlar, bütçenin transfer tertibinden yardım alan kuruluşlar, belediyeler, belediyelere bağlı kuruluşlar, özel idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve benzeri kuruluşlar, fonlar ve fonlara tasarruf eden kuruluşlar ve vergi muafiyeti tanınan vakıflardan her türlü mali işlemleri ile ilgili bilgi, belge ve hesap durumlarını almaya; bu belge ve hesap durumları ile borçlanma ve ödeme imkanları üzerinde inceleme yaptırmaya; bütçe ödenekleri ile diğer imkanları en etkin şekilde kullanmak üzere gerekli önlemleri almaya, bu maksatla gereğinde ilgili kurum ve kuruluşlardan alınan önlemlerin uygulanmasını istemeye yetkilidir.

Kuruluşlar, hizmet ve faaliyetlerinde insan, para ve malzeme gibi mevcut kaynakların en uygun, verimli ve müessir bir şekilde kullanılmasını sağlamak üzere, bütçelerinin hazırlık ve uygulama safhalarında, Maliye Başkanlığı veya Bütçe Dairesi Başkanlıkları ile gerekli işbirliği ve koordinasyonu sağlamak zorundadırlar."

MADDE 14.- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 43 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Kontrolör, Uzman ve Denetmen Çalıştırılması

MADDE 43.- a) Kontrolör çalıştırılması: Bütçe ve Mali Kontrol, Muhasebat, Gelirler, Milli Emlak, Tasfiye İşleri Döner Sermaye İşletmeleri Genel Müdürlükleriyle Bakanlıkça uygun görülecek birimlerde kontrolör çalıştırılabilir.

Kontrolörler, bağlı buldukları genel müdürlük teşkilatının her türlü faaliyet ve işlemleriyle ilgili olarak; teftiş, inceleme ve soruşturma işleriyle kanunlar ve diğer mevzuatla kendilerine verilen görevleri yaparlar.

Bunlar, en az dört yıllık yüksek öğretim kurumlarından mezun olanlar arasından yapılacak özel yarışma sınavı sonucunda mesleğe stajyer kontrolör olarak alınırlar ve en az üç yıl çalıştıktan sonra yapılacak yeterlik sınavında başarılı olmak şartıyla kontrolör olarak atanırlar.

b) Uzman çalıştırılması : Bakanlık merkez teşkilatında, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü ve bağlı birimlerinde Devlet Bütçe Uzmanı, Muhasebat Genel Müdürlüğünde Devlet Muhasebe Uzmanı, Gelirler Genel Müdürlüğünde Devlet Gelir Uzmanı, Milli Emlak Genel Müdürlüğünde Devlet Malları Uzmanı, taşra teşkilatında Gelir Uzmanı ve Milli Emlak Uzmanı çalıştırılabilir.

Bu uzmanlara, bağlı oldukları genel müdürlüklerin görev alanına giren konularda ilgili kuruluşlar nezdinde araştırma, inceleme (vergi incelemesi hariç) ve analiz yaptırılabilir.

Bunlar en az dört yıllık yükseköğretim kurumlarından mezun olanlar arasında, yapılacak özel yarışma sınavı sonucunda mesleğe uzman yardımcısı olarak alınırlar ve en az üç yıl çalışmak ve olumlu sicil almak şartıyla Bakanlık Merkezinde açılacak yeterlik sınavına girme hakkını kazanırlar. Yeterlik sınavında başarılı olanlar kadrolarına uygun uzman ünvanını alırlar.

c) Denetmen çalıştırılması : Gelirler Genel Müdürlüğünce, bölge düzeyinde vergi incelemeleri, taşra teşkilatı gelir birimlerinde denetim yapmak üzere gerektiğinde defterdarlıklar ve vergi dairesi başkanlıkları emrindedeki çalıştırılabilecek, bölge müdürlüklerine bağlı vergi denetmenleri;

Muhasebat Genel Müdürlüğünce, genel ve katma bütçeli idareler ile bunlara bağlı işletme ve fonlardaki saymanlıklarda denetim yapmak üzere defterdarlıklara bağlı muhasebe denetmenleri;

Milli Emlak Genel Müdürlüğünce, milli emlak ve Devlet mallarına ilişkin olarak inceleme ve araştırmalar; milli emlak birimlerinde denetim yapmak üzere, milli emlak dairesi başkanlıkları emrinde de çalıştırılabilecek, defterdarlıklara bağlı milli emlak denetmenleri;

çalıştırılır.

Kanunlarda kontrol memurlarına yapılmış olan atflar, ilgisine göre bu denetmenlere yapılmış sayılır.

Bunlar en az dört yıllık yükseköğretim kurumlarından mezun olanlar arasından, yapılacak özel yarışma sınavı sonucunda mesleğe denetmen yardımcısı olarak alınırlar ve en aç üç yıl çalışmak, olumlu sicil almak ve Bakanlık merkezinde açılacak yeterlik sınavında başarılı olmak şartıyla ilgili buldukları denetmen kadrolarına atanırlar. Denetmenler yer değiştirme suretiyle atamaya tabidir.

Kontrolörlerin, Uzmanların ve Denetmenlerin mesleğe giriş ve yeterlik sınavları ile çalışma usul ve esasları yönetmelikle düzenlenir."

MADDE 15 .- 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye aşağıdaki ek maddeler eklenmiştir.

"Maliye Bakanlığı ve Bütçe Dairesi Başkanlığı

EK MADDE 1.- Genel bütçeye dahil daireler ile katma bütçeli idarelerin her birinde Maliye Bakanlığına bağlı Maliye Başkanlığı veya Bütçe Dairesi kurulur. Bütçe Dairesi Başkanlıklarını, kurumların hizmet yükü ve iş hacimlerini gözönünde bulundurmak suretiyle, birden fazla kuruma hizmet vermek üzere görevlendirmeye Maliye Bakanı yetkilidir.

Hangi kurumlarda Maliye Başkanlığı kurulacağı Ek: 2 sayılı cetvelde gösterilmiştir.

Maliye Başkanlığı, Başkanın emri altında Bütçe Dairesi Başkanı ve Merkez Saymanlık Müdürü ile bunlara bağlı servislerden oluşur."

"Maliye Başkanının Görevleri

EK MADDE 2.- Maliye Başkanı bulunduğu kurum nezdinde Maliye Bakanlığının temsilcisi olup, görevleri şunlardır.

a) Kendisine bağlı birimlerin işlemlerinin kanun hükümlerine göre yürütülmesini sağlamak,

b) Maliye Bakanlığı ile kurum arasındaki ilişkilerde işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,

c) Bulunduğu kurumun harcama, mali işlem, karar ve tasarruflarını Bakanlığın amaç ve politikalarına, kalkınma planlarına ve yıllık programlara uygunluğu açısından izlemek,

d) Görev alanına giren konularda kurumca sorulan hususları cevaplandırmak,

e) 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanununun 110 uncu maddesindeki görevi ifa etmek.

Maliye Başkanları, Maliye Bakanlığı merkez denetim elemanlığı görevinde en az 10 yıl bulunmuş olanlar ile en az Genel Müdürlük Daire Başkanlığı ve Büyükşehir Belediyesi bulunan illerde görev yapmakta olan defterdarlar arasından ortak kararname ile atanırlar."

"Bütçe Dairesi Başkanlıklarının Görevleri

EK MADDE 3.- Bütçe Dairesi Başkanlıklarının görevleri şunlardır :

a) Görevlendirildiği kurumca hazırlanan bütçe tekliflerini Bakanlıkça belirlenen ilke ve standartlar açısından inceleyerek, bunlara uygunluğunu sağlamak ve süresi içinde Bakanlığa vermek; kurumun bütçe uygulamasına ilişkin talep ve tekliflerini değerlendirerek görüş belirtmek suretiyle Bakanlığa iletmek,

b) Kurumun merkez ve taşra teşkilatında kullanılacak ödeneklere ait ödeme emirlerini düzenlemek ve göndermek,

c) Bütçe kayıtlarını tutmak,

d) Kurumun kesin hesabını düzenlemek, bu amaçla tüm birimlerinin bütçe hesaplarını toplamak ve birleştirmek,

e) Katma bütçeli idarelerin taşınır ve taşınmaz mallarının kiraya verilmesi, trampa edilmesi, satılması, mülkiyetin gayri ayni hak tesis edilmesi ile ilgili işlemlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak, bunların gelirlerinin tahakkukunu takip etmek,

f) Kuruma ait memur, sözleşmeli personel, iş ve geçici işçilerin serbest ve tutulu kadro ve pozisyonlarının ve bunlardan fiilen dolu olanların ünvan, derece, sınıf ve görev yerlerine göre, kayıtlarını tutmak; açıktan atama ve yeni kadro ve pozisyon ihdas, iptal ve değişikliklerine ilişkin kurum taleplerinden, uygun bulunanları ayrıntılı bir rapor ekinde Bakanlığa ulaştırmak,

g) 6245 sayılı Harcırah Kanununun 48 ve 49 uncu maddeleri gereğince Bakanlıkça vize edilen kadro ve görevlerin, merkez ve taşra birimleri itibarıyla dağılımına ilişkin kayıtları tutmak ve dağılım listelerine vize etmek,

h) Kurumun taşıt, lojman, sosyal tesis, hizmet binası ve benzeri hususlara ilişkin olarak kayıtlarını tutmak ve istatistiki bilgileri toplamak,

i) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak."

"Merkez Saymanlık Müdürlüklerinin Görevleri

EK MADDE 4.- Merkez Saymanlık Müdürlükleri, 1050 sayılı Muhasebe

Umumiye Kanununu ve diğler mevzuatla saymanlara verilen görevleri yapmak, mevzuata uygun bulunmayan giderler haklar görüşleri ile birlikte Maliye Başkanına bilgi vermek ve Bakanlıkça verilen diğler işler yapmakla görevlidir."

"Katma Bütçeli İdareler Saymanlık Hizmetleri

EK MADDE 5.- Maliye Başkanlığı bulunmayan kurumlarda Bütçe Dairesi Başkanları, Maliye Başkanlarının görevlerini de yerine getirirler.

Maliye Başkanlığı bulunmayan katma bütçeli idarelerde Merkez Saymanlık Müdürlüğü görevleri Bütçe Dairesi Başkanlığınca yürütülür."

"Mali Danışma Kurulu

EK MADDE 6.- Mali Danışma Kurulu, Müsteşar veya görevlendireceği Müsteşar Yardımcılarından birinin başkanlığında Sayıştay üyelerinden iki kişi, Bütçe ve Mali Kontrol, Muhasebat Genel Müdürleri ile Maliye Başkanları, Bütçe Dairesi Başkanları ve Merkez Saymanlık Müdürleri arasından seçilecek 6 kişiden oluşur. Ayrıca, zimmetlerin silinmesi ile ilgili hususlarda Başbukuk Müşaviri ve Muhakemat Genel Müdürü; gelir belgelerinin şekil ve çeşitlerinin tespiti ile ilgili hususlarda Gelirler Genel Müdürü, milli emlak ile ilgili konularda Milli Emlak Genel Müdürü Kurula katılır.

Kurulun, toplanma ve çalışma esas ve usulleri ile üyelerin seçimi, toplantı ve karar nisabına ilişkin hususlar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Kurulun sekreteryaya hizmetleri Muhasebat Genel Müdürlüğüince yürütülür."

"Mali Danışma Kurulunun Görevleri

Ek MADDE 7.- Mali Danışma Kurulunun görevleri şunlardır :

a) Gelir ve gider kanunlarının uygulanmasına ilişkin belgelerin şekil ve türlerini belirlemek,

b) Devlet hesaplarının işleyişi ve değişiklikleri ile ilgili konularda görüş tespit etmek,

c) Mal ve nakit saymanları ile gelir ve gider memurlarının zimmetlerinin silinmesi konusundaki talepleri inceleyerek Bakana sunmak,

d) Mücbir sebeplerle takip ve tahsiline imkan kalmayan zimmetlerin silinmesi hususunda görüş belirlemek,

e) Bakanlık Makamınca, kurulda görüşülüp karara bağlanması istenilen hususlarda görüşünü belirleyip Makama sunmak.

Kurulun başkan ve üyelerine ayda ikiden fazla olmamak üzere her toplantı için 1000 göstergenin memur aylık katsayısı ile çarpımı sonunda bulunan miktar üzerinden toplantı ücreti ödenir."

"Gelirler Bölge Müdürlüğü

EK MADDE 8.- Gelirler Bölge Müdürlükleri, Gelirler Genel Müdürlüğünün bilgi işlem, istihbarat ve denetim hizmetlerini bölge düzeyinde yürütmek üzere doğrudan Gelirler Genel Müdürlüğüne bağlı olarak kurulur.

Bölge müdürlüğü teşkilatı; bölge müdürünün yönetimi altında, bölge müdür yardımcıları, bilgi işlem müdürlüğü, istihbarat müdürlüğü, denetim birimi ile eğitim ve yardımcı hizmet birimlerinden oluşur.

Bölgede görevlendirilen personelin özlük işlemleri ve sicillerinin tutulması Bakanlıkça yürütülür. Ancak, gerekli görülen hallerde bu işlemlerin yürütülmesi kısmen veya tamamen defterdarlıklara devredilebilir.

Bölge müdürlüklerinin görev, çalışma usul ve esasları ile Bakanlık ve diğer taşra birimleriyle olan ilişkileri yönetmelikle belirlenir."

"Gelirler Bölge Müdürü

EK MADDE 9.- Gelirler Bölge Müdürünün görevleri :

a) Bilgi işlem müdürlüğü vasıtasıyla bölgesindeki bilgi işlem hizmetlerinin belirlenen ilkelere uygun olarak yürütülmesini,

b) İstihbarat müdürlüğü vasıtasıyla bölgesindeki istihbarat ve istatistik bilgilerin toplanıp değerlendirilmesini ve ilgili birimlere aktarılmasını,

c) Denetim birimi vasıtasıyla bölgesindeki vergi denetmenlerinin çalışmalarının planlanıp yürütülmesini,

sağlamaktır.

Gelirler bölge müdürleri; Gelirler Genel Müdürlüğü daire başkanları, vergi inceleme yetkisini haiz Bakanlık merkez denetim elemanlığı görevinde en az on yıl bulunmuş olanlar ile en az iki yıl vergi dairesi başkanlığı yapmış olanlar arasından atanırlar.

Bölge müdür yardımcıları, yukarıdaki birimlerin işbirliği ve koordinasyon içinde çalışması ve verilen görevlerin yerine getirilmesinde bölge müdürüne yardımcı olurlar. Bölge müdür yardımcıları; vergi dairesi başkanları, vergi inceleme yetkisini haiz Bakanlık merkez denetim elemanlığı görevinde en az yedi yıl bulunmuş

olanlar ile Devlet memuriyetinde en az onbeş yıl bulunmuş olan Gelirler Genel Müdürlüğü şube müdürleri, bilgi işlem merkezi müdürleri, istihbarat müdürleri, vergi dairesi müdürleri, vergi müdürleri, gelir müdürleri ve takdir komisyonu başkanları arasından atanırlar. Atama usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir."

"Vergi İstihbarat Uzmanları

EK MADDE 10.- Gelirler Genel Müdürlüğünün taşra teşkilatında vergi istihbarat uzmanları çalıştırılır.

Vergi istihbarat uzmanlarının görevi, gerçek ve tüzel kişilerin vergilendirmeye ilişkin hesap ve işlemleri ile vergi kanunlarına göre suç teşkil eden fiilleri hakkında bilgi ve delil toplamak ve vergi incelemesine yetkili mercilere aktarmaktır.

İlgili bütün kişi ve kurumlar, vergi istihbarat uzmanlarına görevlerinin ifası sırasında her türlü yardım ve kolaylığı sağlamakla yükümlüdürler.

Vergi istihbarat uzmanlarının mesleğe almaları, yetiştirilmeleri, çalışmaları ve yükselmelerine ilişkin usul ve esaslar, İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı tarafından müştereken çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."

"Defterdar

EK MADDE 11.- Defterdar, bulunduğu ilde Maliye Bakanlığının en büyük memuru ve il ve bağlı ilçeler teşkilatının amiri olup, işlemlerin kanun hükümlerine göre yürütülmesi, denetlenmesi, merkez ve taşradan soruların cevaplandırılması, kanuna aykırı hareketi görülenler hakkında takibatta bulunulması, atamaları il'e ait merkez ve bağlı ilçeler maliye memurlarının sicillerinin tutturulması ile görevli ve sorumludur.

Gerek görülen yerlerde defterdara yeterli sayıda yardımcı verilir.

Vergi dairesi başkanları, dairelerinin yetki ve konularıyla sınırlı olmak üzere defterdarın gelir idaresine ilişkin yetkilerinden Bakanlıkça belirlenenleri kullanırlar.

İl ve ilçe birimlerini defterdar adına kontrol etmek üzere defterdar emrine denetmenler verilebilir. Kendisine vergi denetmeni bağlı olmayan defterdarların, denetlenmesine gerek gördükleri gelir birimleri ile ilgili denetim talepleri gelirler bölge müdürlüklerince karşılanır."

"Defterdarlık Birimleri

EK MADDE 12.- Defterdarlık birimleri, defterdarın yönetimi altında gelir, muhasebat, milli emlak ve muhakemat birimleri ile personel müdürlüğünden oluşur.

Büyükşehir belediye sınırları içinde ayrıca ilçe teşkilatı bulunan il merkezlerindeki ilçe malmüdürlükleri dışındaki birimler doğrudan doğruya defterdarlığa bağlıdır.

"Gelir Birimleri

EK MADDE 13.- Defterdarlık gelir birimleri vergi daireleri ve gelir müdürlüklerinden oluşur."

"Vergi Daireleri

EK MADDE 14.- Vergi daireleri, defterdarlığa bağlı başkanlık, müdürlük veya bağlı vergi dairesi şeklinde kurulur. İl ve ilçe merkezlerindeki vergi dairelerinin kuruluş şekli, sayısı, faaliyet bölgeleri, bunların hangi vergi, resim ve harçların tahakkuk ve tahsili ile uğraşacakları Bakanlıkça belirlenir.

Vergi dairelerinde, bir başkan veya müdürün yönetimi altında yeterli sayıda yardımcı, şef ve diğer memurlar; bağlı vergi dairelerinde ise, malmüdürünün yönetimi altında şef ve diğer memurlar çalıştırılır. Gerekli görülen vergi dairelerinde gelir uzmanları ve yardımcıları çalıştırılabilir.

Vergi dairesi başkanlıklarında, bu Kanun Hükmünde Kararname ve diğer kanunlarda gelir müdürüne verilen görevleri de ifa eden bir başkan yardımcısı, başkanlık bünyesinde kurulan bölümleri yönetmekle görevli yeterli sayıda vergi müdürü, vergi dairesi başkanı emrinde çalışan vergi denetmenleri, vergi davalarını takip etmekle görevli hazine avukatları bulunur. Ayrıca başkanlığın işlemlerini yürütmek üzere takdir ve uzlaşma komisyonları kurulabilir.

Vergi daireleri, vergi kanunları ve özel kanunlar ile bu kanunlara dayanılarak Bakanlıkça belli edilen kamu gelirleriyle ilgili mükellefi tespit, tarh, tahakkuk, tecil, tahsil, terkin, ödeme, iade ve muhasebe işlemlerini; bu işlemlere ilişkin olarak vergi dairesi veya mükelleflerce yaratılan ihtilaflarla ilgili yargı mercü nezdinde Hazineyi temsilen dilek ve savunmalarda bulunulması, gerektiğinde temyiz ve tashihi karar talebinde bulunulması ve yargı kararlarının uygulanması işlemlerini yürütür.

Vergi dairelerinde saymanlık işlemlerinden doğan Sayıştaya hesap verme görevi, başkanlık şeklinde kurulan vergi dairelerinde muhasebe ve tahsilat işlemlerinden sorumlu vergi müdürü; müdürlük şeklinde kurulan vergi dairelerinde vergi dairesi müdürü; bağlı vergi dairelerinde ise malmüdürü tarafından yerine getirilir. İcra memuru ve tahsildarlar, Sayıştaya hesap vermekle yükümlü müdüre karşı sorumludurlar.

Tahakkuk hatalarından doğan mali zararlardan bu işlemleri yapan memurlar; başkanlık şeklinde kurulan vergi dairelerinden sorumlu vergi müdürü, müdürlük şeklinde kurulan vergi dairelerinde ilgili müdür yardımcısı bağlı vergi dairelerinde ilgili şef ile birlikte sorumludurlar.

Bakanlık, vergi, resim, harçlara ilişkin terkin yetkisini kısmen veya tamamen vergi dairesi başkanları ve müdürlerine devredebilir. Vergi dairesi başkanının veya müdürünün yetkilerinden bir kısmı Bakanlığın onayı ile başkan yardımcısı veya müdür yardımcısına devredilebilir. Bu durumda devredilen işlerden doğacak sorumluluk, yetki verilen yardımcılara aittir. Bu yetki, vergi dairesi başkanı veya müdürünün denetim sorumluluğunu kaldırmaz.

Vergi dairesi başkanlığınca yapılacak ödemelere ilişkin olarak ita amirliği yetkisi vergi dairesi başkanına devredilebilir.

Vergi dairelerinin kuruluş, görev, yetki ve çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar ile gelirler bölge müdürlükleri ve defterdarlıklarla ilişkileri Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir."

"Vergi Dairesi Başkanı

EK MADDE 15.- Vergi Dairesi Başkanı, vergi dairesi başkanlığının amiri olup doğrudan defterdara bağlıdır.

Vergi Dairesi Başkanı ve emrindeki vergi müdürleri, vergi dairesi müdürünün muhtelif kanunlarda yer alan tüm görev, yetki ve sorumluluklarına sahiptirler.

Vergi dairesi başkanları, vergi incelemesi yetkisini haiz Bakanlık merkez denetim elemanlığı görevinde en az sekiz yıl veya vergi dairesi başkan yardımcılığı görevinde en az üç yıl bulunmuş olanlar arasından atanırlar.

Vergi dairesi başkan yardımcıları ise, vergi incelemesi yetkisini haiz bakanlık merkez denetim elemanlığı görevinde en az yedi yıl bulunmuş olanlar ile en az on iki yıl devlet memuriyetinde bulunmuş olan Gelirler Genel Müdürlüğü şube müdürleri, vergi dairesi müdürleri, vergi müdürleri, gelir müdürleri ve takdir komisyonu başkanları arasından atanırlar. Atama usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir."

"Gelir Müdürlükleri

EK MADDE 16.- İllerde defterdara bağlı olarak iş hacmi dikkate alınmak suretiyle bir veya birden fazla gelir müdürlüğü kurulur.

Gelir müdürlüğünde, gelir müdürünün yönetimi altında yeterli sayıda müdür yardımcısı, şef ve diğer memurlar çalıştırılır.

Gelir müdürlüklerinin görevleri şunlardır :

a) Buldukları il ve bağlı ilçelerde vergilendirme ile ilgili soruları defterdar adına cevaplandırmak,

- b) Teftişlerde defterdar adına verilecek cevap ve emirleri hazırlamak,
- c) Vergi dairelerinden toplanan istatistiki bilgileri il bazında derleyip, Gelirler Genel Müdürlüğüne veya Gelirler Bölge Müdürlüğüne göndermek,
- d) Terkini gereken amme alacaklarının terkinini defterdar adına tekemmül ettirerek ilgililere bildirmek,
- e) Vergi kanunları ve diğer kanunların gelir müdürlüğüne verdiği işleri yapmak,
- Gelir müdürü, görevlerin tam ve zamanında yapılmamasından ve verdiği emirlerden doğan Hazine zararından müdür yardımcı, müdür yardımcısı yoksa servis şefiyle birlikte sorumludur."

"Muhasebat Birimleri

EK MADDE 17.- Muhasebat birimleri, muhasebe müdürlükleri, saymanlık müdürlükleri ve malmüdürlüklerinden oluşur.

"Muhasebe Müdürlükleri

EK MADDE 18.- Muhasebe müdürlükleri, Valiliğin yönetimi altındaki genel bütçeli dairelerin saymanlık hizmetlerini ve Bakanlıkça verilen diğer görevleri yerine getirirler. Ayrıca, il sınırları içindeki saymanlıklar arasında koordinasyonu ve uygulama birliğini sağlamak üzere defterdar adına belirlenecek görüş ve önerileri hazırlarlar.

Muhasebe müdürlüğünde bir müdürün yönetimi altında yeterli sayıda müdür yardımcısı ile şef ve diğer personel çalıştırılır.

Muhasebe müdürleri, sayman sıfatını taşırlar ve Sayıştaya hesap verirler. Ancak, Bakanlıkça belirlenecek esaslar çerçevesinde müdür yardımcısına saymanlık yetki ve sorumluluğu devredilebilir. Bu durumda da muhasebe müdürleri sayman sıfatı ile saymanlığın hesaplarını bir bütün olarak Sayıştaya vermeye devam ederler."

"Saymanlık Müdürlükleri

EK MADDE 19.- Saymanlık müdürlükleri, buldukları yerde bölge müdürlüğü ve başmüdürlük şeklinde örgütlenmiş olan daireler ile askeri birimlerin ve diğer dairelerin saymanlık hizmetlerini ve Bakanlıkça verilen diğer görevleri yerine getirirler. Kadroları Maliye Bakanlığına ait olan döner sermaye ve fon saymanlıkları ile buldukları illerdeki defterdarlıklara bağlıdır.

Saymanlık müdürlüğünde, bir müdürün yönetimi altında yeterli sayıda müdür yardımcısı ile şef ve diğer personel çalıştırılır.

Saymanlık müdürleri sayman sıfatı ile Sayıştay'a hesap verirler. Saymanlık

yetkisi ve sorumluluğu Bakanlıkça belirlenecek esaslar çerçevesinde müdür yardımcılara devredilebilir. Bu durumda da saymanlık müdürleri sayman sıfatı ile saymanlığın hesabını bir bütün olarak Sayıştay'a vermeye devam ederler."

"Mal Müdürlükleri

EK MADDE 20.- Malmüdürlüğü, vezne ve muhasebe servisleri ile gereken yerlerde tabakkuk, tabsilat, milli emlak ve muhakemat servislerinden oluşur. İş hacminin gerektirdiği mal müdürlüklerinde yeterli sayıda saymanlık müdür yardımcısı çalıştırılabilir.

Malmüdüri, ilçe Maliye teşkilatının amiri olup işlemlerin mevzuata uygun olarak yürütülmesini sağlar. Vezne ve muhasebe servislerinin dışındaki servislerin başında bulunan memurlar işlerin kanuna uygun olarak yürütülmesinden birinci derecede sorumludurlar.

Malmüdürleri sayman sıfatını taşırlar ve Sayıştay'a hesap verirler. Saymanlık yetki ve sorumluluğu Bakanlıkça belirlenecek esaslar çerçevesinde saymanlık müdür yardımcılara devredilebilir. Bu durumda da mal müdürleri sayman sıfatı ile saymanlığın hesaplarını bir bütün olarak Sayıştay'a vermeye devam ederler."

"Milli Emlak Birimleri

EK MADDE 21.- Milli Emlak Birimleri; milli emlak dairesi başkanlığı, milli emlak müdürlüğü ve başkanlık veya müdürlük olmayan yerlerde de malmüdürlüğü milli emlak servislerinden oluşur. Milli emlak birimlerinde milli emlak uzmanı ve yardımcısı çalıştırılabilir.

Milli emlak memuru bulunmayan ilçelerde milli emlak işlemleri görevlendirecek memurlar tarafından yürütülür.

Bakanlık gerekli görülen il ve ilçelerde bir veya birden fazla sayıda milli emlak dairesi başkanlığı ve milli emlak müdürlüğü kurmaya yetkilidir. Milli emlak birimlerinin kuruluş, görev ve çalışma esasları yönetmelikle düzenlenir."

"Milli Emlak Birimlerinin Görevleri

EK MADDE 22.- İl ve ilçe milli emlak birimleri, Milli Emlak Genel Müdürlüğünün görevlerinin il ve ilçeye ilişkin olanlarını yürütür.

İl ve ilçe ayniyat kesin hesapları milli emlak birimlerince hazırlanır. Milli Emlak dairesi başkanlığı milli emlak müdürlüğü ve bunların bulunmadığı yerlerde malmüdürlüğü memurlarından biri ayniyat saymanı olarak görevlendirilir.

Hazine taşınmaz mallarının tescil ve ferağı ile ilgili olarak çeşitli kanunlarda

defterdara verilmiş olan yetkiler, milli emlak dairesi başkanına, milli emlak müdürüne, emlak müdürüne veya diğer memurlara devredilebilir.

İlçe kamulaştırma kıymet takdiri komisyonunun maliye üyesi; milli emlak dairesi başkanlığı, milli emlak müdürlüğü, bunların olmadığı yerlerde de malmüdürlüğü memurları arasından seçilir.

Milli emlak dairesi başkanı, milli emlak müdürü ve malmüdürü, milli emlak işlemlerinin mevzuata uygun olarak yürütülmesini temin etmek, görev alanındaki milli emlak işlemlerinden doğan hak ve alacakların zamanında tahakkuk ettirilmesini sağlamakla yükümlüdür.

İlgili memur ve şefler, sözü edilen görevlerin tam veya zamanında yerine getirilmemesinden dolayı tahakkuk noksanından veya zamanında takip ve tahakkuk ettirilmemesi nedeniyle tahsil edilemez bir hale gelmiş Hazine hak ve alacaklarından başkanlık şeklinde kurulan milli emlak birimlerinde emlak müdürü, müdürlük şeklinde kurulan birimlerde müdür yardımcısı, malmüdürlüklerinde malmüdürü ile birlikte sorumludur."

"Milli Emlak Dairesi Başkanı

EK MADDE 23.- Milli emlak dairesi başkanı doğrudan defterdara bağlı olup, milli emlak dairesi başkanlığının amiridir. Başkanın emrinde yeteri kadar başkan yardımcısı, emlak müdürü, bilgi işlem müdürü ve milli emlak denetmeni bulunur.

Milli emlak dairesi başkanı, görev alanına giren idari davalarda, 8 Ocak 1943 tarih ve 4353 sayılı Kanununun 22 nci maddesindeki "daire amiri" yetkisini haizdir.

Milli emlak dairesi başkanları Maliye Bakanlığı merkez denetim elemanlığı görevinde en az sekiz yıl veya milli emlak daire başkan yardımcılığı görevinde en az üç yıl bulunmuş olanlar arasından atanır.

Milli emlak dairesi başkan yardımcıları ise, Bakanlık merkez denetim elemanlığı görevinde en az yedi yıl bulunmuş olanlar ile en az oniki yıl Devlet memuriyetinde bulunmuş olan Milli Emlak Genel Müdürlüğü şube müdürleri, milli emlak müdürleri ve emlak müdürleri arasından atanırlar."

"Muhakemat Birimleri

EK MADDE 24.- İl muhakemat birimlerinde muhakemat müdürlerinin yönetiminde, muhakemat müdür yardımcıları, müşavir hazine avukatları, hazine avukatları, şef, raportör ve memurlar çalıştırılır.

İl muhakemat birimleri 4353 sayılı Kanununun 3 üncü maddesinde sayılan gö-

revleri yapar. Bakanlıkça verilecek veya devredilecek olan yetkileri kullanırlar."

"Personel Müdürlükleri."

EK MADDE 25.- Personel müdürlüklerinin görevleri şunlardır :

- a) İl atamalı personelin atama, nakil, özlük ve emeklilik işlemlerini yapmak,
- b) İl kadrolarının; dağıtım, tahsis, tenkis ve değişiklikleri ile ilgili tekliflerde bulunmak,
- c) Aday memurların eğitim programlarını hazırlamak ve uygulamak; il teşkilatının hizmet içi eğitim planının hazırlanmasını koordine etmek ve uygulanmasına yardımcı olmak,
- d) Defterdarlık personelinin her türlü mali ve sosyal haklarına ilişkin işlemleri yürütmek,
- e) Bakanlıkça (Personel Genel Müdürlüğü) verilecek benzeri görevleri yapmak."

MADDE 16.- 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki cetvelin Maliye Bakanlığına ait bölümünden ekli (1) sayılı listede yer alan kadrolar çıkarılmış; ekli (2) sayılı listede yer alan kadrolar ihdas edilerek Maliye Bakanlığı bölümüne eklenmiştir.

MADDE 17.- 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 36 ncı maddesi "Ortak Hükümler" başlıklı bölümünün (A) bendinin değişik 11 inci fıkrasına "Devlet Bütçe Uzman Yardımcıları," ibaresinden sonra gelmek üzere "Devlet Muhasebe Uzman Yardımcıları, Devlet Gelir Uzman Yardımcıları, Devlet Malları Uzman Yardımcıları, Gelir Uzman Yardımcıları, Milli Emlak Uzman Yardımcıları, Vergi İstihbarat Uzman Yardımcıları, Muhasebe Denetmen Yardımcıları, Vergi Denetmen Yardımcıları, Milli Emlak Denetmen Yardımcıları" ve "Devlet Bütçe Uzmanlığı" ibaresinden sonra gelmek üzere "Devlet Muhasebe Uzmanlığı, Devlet Gelir Uzmanlığı, Devlet Malları Uzmanlığı, Gelir Uzmanlığı, Milli Emlak Uzmanlığı, Vergi İstihbarat Uzmanlığı, Muhasebe Denetmenliği, Vergi Denetmenliği, Milli Emlak Denetmenliği" ibaresi eklenmiştir.

MADDE 18.- 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa 418 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 3 üncü maddesi ile eklenen (I) sayılı cetvelin "I-Genel İdare Hizmetleri Sınıfı" bölümünün "h" fıkrasına, "Maliye Bakanlığı Devlet Bütçe Uzmanları" ibaresinden sonra gelmek üzere "Devlet Muhasebe Uzmanları, Devlet Gelir Uzmanları, Devlet Malları Uzmanları, Gelir Uzmanları, Milli Emlak Uzmanları, Vergi İstihbarat Uzmanları, Muhasebe Denetmenleri, Vergi Denetmenleri, Milli Emlak De-

netmenleri," unvanları, (II) sayılı cetvelin "1-Başbakanlık ve Bakanlıklarda" bölümünün sonuna "Maliye Başkanı, Gelirler Genel Müdürü, Vergi Dairesi Başkanı, Milli Emlak Dairesi Başkanı unvanları ile "4-Başbakanlık ve Bakanlıklarda" bölümünün sonuna "Gelirler Bölge Müdür Yardımcısı, Vergi Dairesi Başkan Yardımcısı, Milli Emlak Dairesi Başkan Yardımcısı, Bilgi İşlem Merkezi Müdürü (Maliye Bakanlığı - Bölgede), Vergi İstihbarat Müdürü (Maliye Bakanlığı), Vergi Müdürü (Maliye Bakanlığı), Emlak Müdürü (Maliye Bakanlığı)," unvanları eklenmiştir.

MADDE 19.- 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 213 üncü maddesinden sonra gelen "Zam ve Tazminatlar" başlıklı Ek Maddesinin "II- Tazminatlar" kısmının (A) bölümünün (h) bendinde yer alan "Defterdarlık Kontrol Memurları" ibaresi "Maliye Bakanlığı Muhasebe Vergi ve Milli Emlak Denetmenleri ile bunların yardımcıları" şeklinde değiştirilmiş; aynı bölümün (i) bendine "Devlet Bütçe Uzmanları" ibaresinden sonra gelmek üzere "Devlet Muhasebe Uzmanları, Devlet Gelir Uzmanları, Devlet Malları Uzmanları, Gelir Uzmanları, Milli Emlak Uzmanları, Vergi İstihbarat Uzmanları" ibaresi eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 1.- Bu Kanun Hükmünde Kararname ile kadroları kaldırılanlar, Bakanlıkta boş bulunan durumlarına uygun diğer kadrolara atanırlar ve bu süre içinde her türlü mali haklarını eski kadrolarına göre almaya devam ederler.

Bunların atandıkları kendi kadrolarına ait her türlü ödemeler dahil maaşlarının net tutarı, eski kadrosunda en son ayda ödenen her türlü ödemeler dahil maaşının net tutarından az ise aradaki fark giderilinceye kadar hiç bir vergi ve kesintiye tabi tutulmadan tazminat olarak ödenir.

GEÇİCİ MADDE 2.- Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yayımlandığı tarihte muhasebe kontrol, vergi kontrol ve milli emlak kontrol memurluğu kadrolarında görev yapmakta olanlar ile bu kadrolara atanmak üzere sınava alınan ve sınav işlemleri henüz sonuçlanmamış olup, yazılı ve sözlü sınav sonucunda başarılı olacaklardan;

a) Bu kadrolara atandıktan sonra geçen hizmet süreleri üç yıldan az olanlar ile yeni atanacak olanlar sırasıyla muhasebe denetmen yardımcısı, vergi denetmen yardımcısı ve milli emlak denetmen yardımcısı kadrolarına,

b) Üç yıldan fazla olanlar sırasıyla muhasebe denetmeni, vergi denetmeni ve milli emlak denetmeni kadrolarına,

Bu kadrolara atanmak için öngörülen öğrenim ve yeterlik sınavını başarmış olmak şartları aranmaksızın atanmış sayılırlar.

Ancak (b) bendinde belirtilenler hakkında, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu-

nun 36 ncı maddesinin (A) bendinin bu Kanun Hükmünde Kararname ile değişik 11 inci fıkrası hükmü uygulanmaz, ek gösterge ödenmesinde ise yeterlik sınavı şartı aranmaz.

Muhasebe denetmen yardımcısı, vergi denetmen yardımcısı ve milli emlak denetmen yardımcısı olarak atananların, kontrol memurluğu kadrosunda geçirdikleri süreler, yeterlik sınavına girebilmek için öngörülen asgari üç yıllık sürenin hesabına dahil edilir.

GEÇİCİ MADDE 3.- Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yayımlandığı tarihte Muhasebat Genel Müdürlüğü, Gelirler Genel Müdürlüğü ve Milli Emlak Genel Müdürlüğünde müdür yardımcısı, şef ve uzman kadrolarında görev yapmakta olanlardan; 30 yaşını doldurmamış ve en az dört yıllık yükseköğrenim kurumlarından mezun olmuş olup, en az 5 yıl bu genel müdürlüklerde görev yapan ve bu süre içerisinde olumlu sicil almış olanlar bir defaya mahsus olmak üzere Bakanlıkça tespit edilecek usul ve esaslara göre yapılacak sınav sonucunda, görev yaptıkları genel müdürlükler için ihdas edilen devlet muhasebe, devlet gelir ve devlet malları uzman yardımcılıklarına, taşra teşkilatında da aynı şartlarla gelir ve milli emlak uzman yardımcılıklarına atanabilirler.

Bu şekilde uzman yardımcılığı kadrolarına atananlar, açıktan uzman yardımcılığını almanlarla birlikte Bakanlık merkezinde yapılacak yeterlik sınavına alınır. Bunlar için özel yeterlik sınavı yapılmaz.

GEÇİCİ MADDE 4.- Bakanlık için meslek memurları yetiştirmek üzere açılmış bulunan Ankaka ve İzmir Maliye Meslek Liseleri, Bakanlıkça uygun görülecek tarihe kadar Personel Genel Müdürlüğüne bağlı olarak öğretime devam ederler.

Okulların kapatılması halinde, bu okullara tahsis edilmiş olan taşınır ve taşınmaz mallar, Bakanlığın diğer birimlerinde ihtiyaç duyulan hizmetler için kullanılmak üzere tahsis edilir.

GEÇİCİ MADDE 5.- Bu Kanun Hükmünde karamamede öngörülen tüzük ve yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, mevcut tüzük ve yönetmeliklerin, bu Kanun Hükmünde Kararnameye aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur. Sözü edilen tüzük ve yönetmelikler en geç altı ay içinde çıkartılır.

GEÇİCİ MADDE 6.- Milli Emlak Genel Müdürlüğünün merkez ve taşra birimlerinde; 31/12/1998 tarihine kadar zorunlu ve özel durumlara mahsus olmak ve kadastro işlemleri, imar uygulamaları, taşınmaz malların mahalli tesbitlerinin yapılması, bilgisayar sistemlerinin kurulması, kamu kurum ve kuruluşlarının taşınmaz mallarının envanterinin yapılması amacıyla genel ve katma bütçeli idarelerde çalışan mühendis, tekniker ve teknisyenler, ilgili kuruluşların muvafakati alınarak özlük hak-

larını kendi kurumlarından almak ve maliye memurlarının aldığı ek ücret ve ödemelerden Bakanlıkça uygun görülecek miktar ve oranda yararlandırılmak suretiyle, gecici olarak çalıştırılabilirler.

Yürürlükten Kaldırılan Hükümler

MADDE 20.- a) 29/5/1936 tarihli ve 2996 sayılı Maliye Vekaleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun ile ek ve değişiklikleri,

b) 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesinin (k) bendi, 18/A ve 27 nci maddeleri,

c) 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanununun 129, 130, 131 ve 132 nci maddeleri,

d) 2946 sayılı Kamu Konutları Kanununun değişik 5 inci maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları,

yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 21.- Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 22.- Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "**MADDE 2.-** Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

2- "**MADDE 7.-** Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez."

3- "**MADDE 87.-** Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm

cezalarının yerin getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

4- "MADDE 91.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun Hükmünde Kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

5. "MADDE 153.- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarısı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar."

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

C. İlgili Yasa Kuralları :

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" şöyledir.

Amaç

MADDE 1.- Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere bunların mali, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapmak; yürütme organı bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Genelkurmay Başkanlığı hariç) kuruluş, görev ve yetkilerini ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak ve Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda düzenlemeler yapılması için ivedi ve zorunlu hallerde münhasır olmak üzere Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermektir.

Kapsam

MADDE 2.- Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarla diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarıyla ilgili olan kanun ve kanun hükmünde kararnamelelerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin olarak, kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasında bölünüşüne, bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulmasına, mevcut kurum ve kuruluşların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, bunların kuruluş biçimlerine, görev, yetki ve yükümlülüklerine ait esaslarla bu esaslar çerçevesinde teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine ilişkin hükümlerinde,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde,

d) Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda,

Yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar.

İlkeler

MADDE 3.- Bakanlar Kurulu, ivedi ve zorunlu durumlara münhasır olmak kaydıyla, 1 inci madde ile verilen yetkiyi kullanırken;

a) Kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini; ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarında, hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı,

b) Başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı kuruluşlar eliyle, genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken kamu hizmetlerinde iş bölümü ve koordinasyonun sağlanmasını; bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulurken benzer hizmetlerin tek kuruluş veya birim tarafından yürütülmesini ve kaynak kullanımında israfın önlenmesini,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde değişiklik yapılırken ülke ekonomisine yararlılık, verimlilik ve karlılık esaslarını,

Gözönünde bulundurur.

Yetki Süresi

MADDE 4.- Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, bir yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu birden fazla kanun hükmünde kararname çıkartabilir.

MADDE 5.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

III- İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 25.11.1993 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasma geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

İşin esasma ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama :

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuza girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamenter rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadi ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tesbit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşılmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve ögeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle TBMM tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanılarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" öğelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvi) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlemesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu öğeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre:

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği öğelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken öğelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde ". . . Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek. . ." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konular-

da olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanımlıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı" "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlatımlarla gösterilmemelidir; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin

kapsamını aşıyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmasalar da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararname, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, karamamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

B- KHK'nin Yargısal Denetimi :

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağlıdır. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahke-

mesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hemde Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümlenmesi gerekir. Hernekadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarında uygunluğunun denetlenmesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarına dayanılarak yürürlüğe konulan 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 8.2.1989 gün E.1988/38, K.1989/7 ve 16.5.1989 gün E.1989/4, K.1989/23 sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabulü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirilerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına

ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden, KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasaya aykırı olmaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "İptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmi Gazetede yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konuları birbirinden farksızdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

C- 516 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu :

Dava dilekçesinde 516 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi istenilmiştir. Ancak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesi hükmü gereğince Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılık konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka bir gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

Dava konusu edilen 516 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 24.6.1993 gün ve 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3911 sayılı Yetki Yasası ise bir bölümünün Anayasa'nın 153. maddesine, kalan bölümünün de Anayasa'nın 7., 87. ve 91. maddelerine aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 gün ve Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Böylece, 516 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 516 sayılı KHK, Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.", ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenlerin üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşım KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

D- İptal Hükmünün Yürürlüğe Gireceği Gün Sorunu :

Anayasa'nın 153. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi hükümleri uyarınca, yasa, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların belirli madde veya hükümleri iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak, Anayasa Mahkemesi iptal kararı ile meydana gelecek olan hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir.

Dava konusu 516 sayılı KHK'nin iptaline karar verilmesi ile meydana gelen hukuksal boşluk kamu yararını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olduğundan, gerekli göreceği yeni düzenlemeleri yapması için Yasama organına süre tanımak amacıyla iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun bulunmuştur.

IV- SONUÇ :

A. 23.8.1993 günlü, 516 sayılı "Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname"nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı yetki yasasının Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 günlü, Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunması nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ, ile Sacit ADALI'nın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA;

B. İptal nedeniyle oluşan hukuki boşluğun doldurulması için Anayasa'nın 153. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 53. maddeleri gereğince iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine, OYBİRLİĞİYLE,

25.11.1993 gününde karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Üye
Mustafa GÖNÜL

Üye
İhsan PEKEL

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1993/47

Karar Sayısı : 1993/49

Anayasa Mahkemesi'nin 25.11.1993 günlü, Esas 1993/43, Karar 1993/46 sayılı kararına yazdığımız karşıoyumuzu yineliyoruz.

Üye

Haşim KILIÇ

Üye

Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1993/48

Karar Sayısı : 1993/50

Karar Günü : 25.11.1993

IPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanı A. Mesut YILMAZ

IPTAL DAVASININ KONUSU : 16.9.1993 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 521 sayılı "Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- IPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

12.11.1993 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir :

"Tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasasında kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri ayrı ayrı belirlenmiş; Anayasanın 7. maddesi "yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğunu, bu yetkinin devredilemeyeceğini,

8. maddesi, yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle Anayasaya ve Kanunlara uygun olarak kullanılacağını,

9. maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını emretmiştir.

Ayrıca Anayasamızın 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun yapmak, değiştirmek ve kanun kaldırmakla görevlendirildiği ifade edilmiştir.

Yine Anayasanın "Başlangıç" kısmının altıncı fıkrasında, "Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir iş bölümü ve işbirliği olduğu, üstünlüğün ancak Anayasa ve Kanunlarda bulunduğu" belirtilmiştir.

Parlamentar demokratik rejimin temeli olan parlamentolar, iktidarı ve muhalefetiyle milletin temsilcilerinden oluşan Anayasal bir organdır. Bu nedenle tüm toplumu ilgilendiren, fertleri bağlayan, uyulması zorunlu objektif kurallardan oluşan kalıcı yasaların yapılması, ancak Mecliste toplumsal uzlaşma zemini yaratılarak mümkün olabilmektedir.

Devletin temel yapısını bu esaslara dayandıran Anayasamız; rejime işlerlik kazandırmak açısından bu konuda bazı istisnai kurallara da cevaz vermiştir. Anayasanın 91. maddesi; Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın 2. kısmının 1. ve 2. bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile 4. bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin Kanun Hükmünde Kararnamelerle düzenlenemeyeceği" esasını getirerek bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermeyeceği belirlenmiştir.

Belirtilen konular dışında, verilecek yetki yasasında çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin, kullanma süresinin ve süresi içerisinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağına gösterilmesi kuralı öngörülmüştür.

Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisinin; acil hallerde beklemeye tahammülü olmayan zorunlu durumlara münhasıran kullanılacağı, olağan bir yol olmadığı, Anayasanın 91. maddesinin sekizinci fıkrasındaki "Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür." hükmünde ifadesini bulmaktadır.

Kanun yapma yetkisi yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisinin olunca ve özellikle bu husus yasada belirtilmiş ise artık Kanun Hükmünde Kararname çok zorunlu haller dışında 91. madde imkan vermiş olsa bile düşünülmemelidir. Yasamayı yürütmeyin egemenliğine bağlayan yöntemin hukukun üstünlüğü ilkesi ile bağdaşmayacağı gözetilmelidir.

Anavatan Partisi olarak çağdaş bir uygulama olan Kanun Hükmünde Kararname çıkartılması yetkisine karşı değiliz. Hatta Hukuk kuralları içerisinde olmak şartıyla bunun gerekli ve zorunlu olduğuna da inanmaktayız. Ancak Yüce Mahkemenizin

de pek çok kararında belirttiği gibi bu yetki parlamentoyu dışlayan, açık bir yetki devri şeklinde olmamalıdır.

Yasaların çıkarılmasında, üstün olan Anayasaya uygunluğa gerekli özen gösterilmez ve buna uyulmaz; keza Anayasaya aykırılığı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ortaya konulmuş yasalar veya bu yasalara dayanılarak çıkartılmış Kanun Hükmünde Kararnameler Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen yürürlüğe konulursa Hukuk devletinden söz etmek mümkün olamaz.

İptali istemi ile Yüce Mahkemenize başvuruda bulunduğumuz söz konusu Kanun Hükmünde Kararname Yüce Mahkeme tarafından "Esas 1993/26, Karar 1993/28" sayılı ve 16.9.1993 tarihli karar ile iptal edilen 3911 Sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu"na dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler dizisinden bir tanesidir.

Yüce Mahkemenin 8.10.1993 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 3911 Sayılı Yetki Kanununa ilişkin iptal gerekçesinde de açıkça ifade edildiği gibi yasal dayanaktan yoksun olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararname ile Yasama Organının yetki ve görev alanına girilmekte, Bakanlar Kuruluna mahiyeti belirsiz geniş yetkiler verilerek Meclis devre dışı bırakılmıştır.

Hükümet yetkililerinin çeşitli açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu Kanun Hükmündeki Kararnameler Anayasada ifade edilen, belirli bir zorunluluk veya ivedilik gereği olarak çıkarılmamıştır. Meclisi çalıştıramayan Koalisyon ortakları tek çözümlü Meclisi devre dışı bırakarak her vesile ile eleştirdikleri Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yoluna başvurmakta bulunmuşlardır.

Nitekim 27.6.1993 tarih ve 3911 Sayılı Yetki Yasasına dayanılarak kısa süre içerisinde 36 Adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin bir kısmı ise Yetki Yasasının iptal edildiğinin açıklandığı gün Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanmıştır.

Hükümetin bu hukuk tanımaz tutumunu Anayasanın 91. maddesinde ifade edilen "Yetki Kanunları ve bu Kanunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" hükmü ile bağdaştırmak imkansızdır.

Bir hukuk devletinde; Kanunkoyucunun ve Hükümetin ilk işi Anayasayı üstün tutmak ve Anayasadaki prensiplerle bağdaşmayan hükümleri ihtiva eden Kanunların ve Kararnamelerin iptal davası ve kararını beklemeden tadil ve ilgası cihetine gitmek olmalıdır. Oysa hükümet Anayasa Mahkemesi kararının açıklandığı günden bugüne

kadar hiçbir çözüm yolu ortaya koymadığı gibi memleketi hukuki kaosun içine sürükleyecek beyanlarla vakit geçirmektedir.

Bu durum karşısında Grubumuz daha önce yaptığı başvurulara dayanılarak iptal edilen 8 Kanun Hükmünde Kararnameye ilave olarak iptal edilen 3911 Sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılmış olan ve dava açma süresi henüz dolmamış bulunan diğer Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiğini düşünerek Yüce Mahkemenize başvurmaya karar vermiştir.

Anayasanın 2., 7., 87., 91. ve 153. Maddelerine Aykırılık Gerekçeleri :

- Anayasanın 2. maddesine aykırılık : Bilindiği üzere Anayasanın 2. maddesi, Devletin bir hukuk devleti olduğunu belirlemektedir. Hukuk devletinde her türlü eylem ve işlemin hukuka uygun olması esas prensiptir. Yukarıda genel gerekçelerimizde de izah edildiği üzere bu Kanun Hükmünde Kararname iptal edilen bir Yetki Yasasına dayanılarak çıkarılmış, daha doğrusu hukuki dayanağını kaybetmiş, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkesini zedeleyici unsurlar içermektedir. Bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 7. maddesine aykırılık : Yine genel gerekçelerde ifade ettiğimiz gibi bu Kanun Hükmünde Kararname Bakanlar kuruluna çok geniş alanlarda mahiyeti önceden kestirilemeyen zorunlu hallerin dışında bir çok yasada değişiklik ve düzenleme yapma yetkisi veren ve iptal edilen bir yasaya dayanılarak çıkarılmıştır. Bu özelliği ile bu Kanun Hükmünde Kararname de diğerleri gibi Meclisi devre dışı bırakan yetki devri mahiyetinde unsurları taşıyan bir Kararnamedir. Bu itibarla Anayasanın 7. maddesindeki yetkinin devredilemeyeceği hükmüne aykırıdır, iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 87. maddesine aykırılık : Anayasanın 87. maddesi "Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir. Hükümet çıkardığı bu Kanun Hükmünde Kararnamelerle bir yıl süre ile Meclisi devre dışı bırakarak yasama yetkisini yürütmeye bırakmayı hedeflemiştir. Herhangi bir yetki devri ise Anayasanın bu maddesine aykırılık teşkil edeceğinden iptali gerekmektedir.

- Anayasanın 91. maddesine aykırılık : Anayasanın 91. maddesinin 8. ve 9. fıkraları :

"Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükümünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür."

Hükümlerini amirdir.

Anayasanın bu açık hükmü ortada iken Hükümet ivedi ve zorunlu bir durum olmadığı halde pek çok konuyu Kanun Hükümünde Kararname yolu ile düzenleyerek yürürlüğe koymuştur. Hatta bazı Kanun Hükümünde Kararnameler Meclis gündeminde yer aldığı halde görüşülemediği için Kanun Hükümünde Kararname olarak yeniden düzenlenip Meclise sevk edilmiştir. Bu durum da göstermektedirki Anayasanın 91. maddesinin ruhuna aykırı olarak bir çok konuda Kanun Hükümünde Kararname Hükümet tarafından Meclise rağmen düzenlenip yürürlüğe konulmuştur. Hukuki dayanak-tan yoksun olan bu Kanun Hükümünde Kararnamenin iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 153. Maddesine Aykırılık : Anayasanın 153. maddesinin 6. fıkrası "Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayınlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." hükmünü amirdir.

Kanunkoyucu yasal düzenlemelerinde hukuk ve Anayasanın üstün kurallarına bağlıdır. Buna göre Anayasaya aykırı bulunan hukuk kurallarının yeniden yasalaştırılmaması gerektiği Yüce Mahkemenin bir çok kararında defalarca açıklanmıştır. Hal böyle olduğu halde; Hükümet; Anayasa Mahkemesinin Esas 1991/27, Karar : 1991/50 sayılı kararları ile iptal edilen 3755 sayılı Yetki Yasasının iptal kararında ileri sürülen gerekçeleri hiçe sayarak aynı mahiyette, ancak daha geniş kapsamlı hükümler ihtiva eden 3911 sayılı Yetki Kanununu çıkarmıştır. Anayasanın 153. maddesinin sarıh hükmüne rağmen tanzim edilen 3911 sayılı bu Yetki Kanunu da Yüce Mahkeme tarafından 16.9.1993 tarihinde iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmü karşısında iptal edileceği açıkça belli olan bu yetki kanununa dayanılarak yürürlüğe konulan söz konusu Kanun Hükümünde kararnamelerin hukuki dayanaktan yoksun olacağı bilinen bir gerçektir.

Anayasanın lafsına ve ruhuna aykırı olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükümünde kararnamenin de diğerleri gibi iptal edilmesi gerektiği inancı ile Yüce Mahkemeye başvurmuş bulunmaktayız."

II - YASA METİNLERİ

A. İptali İstenilen Kurallar :

İptali İstenilen 521 sayılı "Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir :

"Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin bazı hükümlerinin değiştirilmesi, 24/6/1993 tarihli, 3911 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 7/9/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

MADDE 1 - 2/7/1993 tarihli 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin (b) bendi aşığıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"b) Gümrük kontroluna tabi kişi, eşiya ve araçların muayene ve kontrolunu yapmak, bu işlemlerin etkin ve süratli yapılmasını sağlayacak tedbirleri almak, gerektiğinde ihüsas gümrükleri kırmak."

MADDE 2 - 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 6 ncı maddesinin (b) ve (c) bentleri aşığıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"b) Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü,"

"c) Gümrük Kontrol Genel Müdürlüğü,"

MADDE 3 - 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesinin başığı, ilk cümlesi, (a) ve (b) bentleri aşığıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü"

"Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır :"

"a) Deniz ve hava limanlarıyla, kara hududlarındaki gümrük kapılarındaki giriş ve çıkış yapan kişi, eşiya ve taşıtların muhafazası ile gümrüğe sevk edilmesini sağlamak; gümrük işlemleri yapılan yer ve sahalar ile gümrük bölgesinde gümrük muhafaza hizmetlerini yürütmek,"

"b) Kişi, eşiya ve taşıtların gümrük işlemleri bitirilmeden gümrüklü yer ve sahalardan çıkmalarını önlemek; gümrüklü yer ve sahaların takip ve muhafazasını sağlamak,"

MADDE 4 - 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesinin başığı, ilk cümlesi ve (a) bendi aşığıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Gümrük Kontrol Genel Müdürlüğü,"

"Gümrük Kontrol Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır :"

"a) Gümrük mevzuatı ve ilgili diğer mevzuat esas alınarak gmrklerce tahsil edilen vergiler ile diğer gelirler ve fonların tarh, tahakkuk ve tahsilini kontrol etmek."

MADDE 5 - 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 12 nci maddesi aşağıdaki Şekilde değiştirilmiştir.

"Teftiş Kurulu Başkanlığı

MADDE 12 - Teftiş Kurulu, Teftiş Kurulu Başkanının yönetiminde müfettiŐlerden oluşur.

Teftiş Kurulu, Müsteşarın emri veya onayı zerine, Müsteşar adına aşağıdaki görevleri yapar :

a) Müsteşarlık teşkilatı ile Müsteşarlığa bağlı kuruluşların her türlü faaliyet ve işlemleriyle ilgili olarak teftiş, inceleme ve soruşturma işlerini yürütmek,

b) Müsteşarlığın ve bağlı kuruluşlarının denetimi altındaki her türlü kuruluşun faaliyet ve işlemleri ile ilgili olarak, Müsteşarlığın görev ve yetkileri çerçevesinde; teftiş, inceleme ve soruşturmalar yapmak,

c) Müsteşarlığın amaçlarını daha iyi gerçekteŐirmek, mevzuata, plan ve programa uygun çalışmasını sağlamak amacıyla gerekli teklifleri hazırlamak ve Müsteşara sunmak,

d) Çeşitli kanun, tüzük, yönetmelik ve kararların Gümrük MsteŐarına ve müfettiŐlerine tanıdığı teftiş, inceleme ve soruşturma yetkilerini kullanmak,

e) Müsteşar tarafından verilen diğer görevleri yapmak,

f) Gümrük bölgesi içinde bulunan bütün nakil vasıtalarını, bunların yk ve eŐyasını, personel ve yolcularını ve Müsteşarlığın denetimine tabi ambar, antrepo, serbest bölge ve yerlerdeki mevcut mallar ile bunların kayıtlarını incelemek, teftiş etmek ve gerektiğinde idarenin haklarını koruyacak tedbirleri almak,

g) (a) bendinde teftiŐe tabi oldukları açıklanan daire ve kuruluşların para ve para hükmündeki evrakları ile ambar ve depolarında bulunan ayniyatı ve bunlarla ilgili gizli de olsa bütün defter ve belgeleri; muhafaza ve idareye memur olanlar, bunları müfettişin ilk talebinde göstermeye, saymasına ve incelemesine yardım etmeye mecburdurlar,

h) Müfettişler; teftiş, inceleme ve soruŐturmanın her aşamasında; kaçakçılık, rüşvet, irtikap, zimmet veya ihtilas eylemleri veya işlemlerinde önemli yolsuzluğu görülen veya (g) bendinde sözü edilen talebi karŐılamayan memurları; Müsteşarlık

teşkilatı veya bağlı kuruluşlarına mensup iseler, görevden doğrudan uzaklaştırmaya yetkilidirler. Bu memurlar diğer kuruluşlara mensup iseler, müfettişin teklifi üzerine kurumlarınca görevlerinden uzaklaştırılabilirler.

Görevleri başında kalmaları teftiş, inceleme veya soruşturmayı güçleştireceği kanaatine varılan Müsteşarlık teşkilatı ve bağlı kuruluşlarının memurları; müfettişin teklifi üzerine, Müsteşar tarafından; haklarında sözkonusu kanaata varılan (b) bendinde belirtilen kuruluşlara mensup görevliler ise, müfettişin teklifi üzerine, yetkililerince görevlerinden uzaklaştırılabilirler.

ı) Müfettişler, görevleri sırasında tüm resmi daire, kurum, kuruluş ve kamuya yararlı derneklerle, gerçek ve tüzel kişilerden gerekli yardım, bilgi, evrak, kayıt ve belgeleri istemeye yetkili olup, yasal engel olmadıkça bu isteğin yerine getirilmesi zorunludur.

Müfettiş yardımcılığında en az üç yıl çalışıp yeterlik sınavında başarılı olamayanlar müfettişliğe atanamazlar. Müfettiş yardımcılığına alınma, müfettiş yardımcılığından müfettişliğe yükselme, Teftiş Kurulu ve Müfettişlerin çalışma esasları tüzükle düzenlenir."

MADDE 6 - 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 20 nci maddesinin başlığı ile ilk cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Bilgi İşlem ve Haberleşme Dairesi Başkanlığı"

"Bilgi İşlem ve Haberleşme Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır :"

MADDE 7 - 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 22 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 22 - Müsteşarlık, bakanlıkların kuruluş ve görevleri esaslarını düzenleyen 3046 sayılı Kanun ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine uygun olarak taşra teşkilatı kurmaya yetkilidir.**

Özel ve fiktif antrepo açılması ve kapatılması, bu antrepolara yeni eşya konulması, her türlü süre uzatımı, idari yargı mercilerine savunma ve temyiz layihası verilmesi konularında merkeze ait olan yetkilerin Müsteşarlıkça gerekli görülen yerlerde taşra idarelerince yerine getirilmesine kısmen veya tamamen yetki verilebilir."

MADDE 8 - 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 28 - 23/4/1981 tarihli ve 2451 sayılı Kanun hükümleri dışında kalan memurların atanmaları Müsteşar tarafından yapılır. Müsteşar bu yetkilerini gerek-**

li gördüğü alt kademelere devredebilir.

Ancak, Teftiş Kurulu Başkanı ile başmüfettiş ve müfettiş ünvanlarını taşıyan görevlere müşterek kararlar atama yapılır."

MADDE 9 - 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 29 uncu maddesinin (b) ve (c) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"b) Müsteşar, müsteşar yardımcısı, genel müdür, genel müdür yardımcısı, daire başkanı, başmüdür ve müsteşarlık müşavirliği görevlerine atanacakların hukuk, iktisat, maliye, işletme ve yönetim bilimi alanlarında lisans veya lisansüstü öğrenim görmüş olmaları"

"c) Teknik daire başkanlıklarına atanacaklarda (b) bendindeki eğitim şartı aranmaz."

MADDE 10 - 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye aşağıdaki madde eklenmiştir.

EK MADDE 1 - 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4 üncü maddesinde bahsi geçen (Ek : 1 sayılı cetvel) deki Anahizmet Birimleri ve Yardımcı Birimler bölümü ekte belirtildiği şekilde değiştirilmiştir."

EK MADDE 2 - Gümrük Müsteşarlığı merkez teşkilatı kadrolarında çalışan personel, 3056 sayılı Kanunun 31 inci maddesinde öngörülen fazla çalışma ücretinden aynı esas ve usuller dahilinde yararlandırılabilir."

MADDE 11 - 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**GEÇİCİ MADDE 7** - En az 10 yıldan beri Maliye ve Gümrük Bakanlığının gümrük kesiminde çalışanlardan 29 uncu maddede öngörülen öğrenim dallarına bakılmaksızın dört yıllık yüksek öğrenim görmüş olanlar anılan maddede belirtilen göreve atanabilirler."

MADDE 12 - Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 13 - Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

(Ek - 1 Sayılı Cetvel)

Anahizmet Birimleri

1- Gümrükler Genel Müdürlüğü

Yardımcı Birimler

1- Personel Dairesi Başkanlığı

2- Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü	2- Eğitim Dairesi Başkanlığı
3- Gümrük Kontrol Genel Müdürlüğü	3- İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı
4- Avrupa Topluluğu ve Dış İlişkiler Gn. Müd.	4- Bilgi İşlem ve Haberleşme Dairesi Bşk.
	5- Savunma Uzmanlığı

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa Kuralları şunlardır :

1- "MADDE 2 - Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

2- "MADDE 7 - Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez."

3- MADDE 87 - Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

4- "MADDE 91 - Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararname, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararname-ler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararname bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

5- "MADDE 153 - Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğü ya da bunların hükümleri iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar."

C. İlgili Yasa Kuralları :

Dava Konusu Kanun Hükümünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" şöyledir :

"Amaç

MADDE 1 - Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere bunların mali, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapmak; yürütme organı bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Genel Kurmay Başkanlığı hariç) kuruluş görev ve yetkilerine ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak ve Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakebe Kanununda düzenlemeler yapılması için ivedi ve zorunlu hallerde münhasır olmak üzere Bakanlar Kuruluna Kanun Hükümünde Kararname çıkarma yetkisi vermektedir.

Kapsam

MADDE 2 - Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükümünde Kararnameler;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarla diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarıyla ilgili olan kanun ve kanun hükümünde kararnamelerde,

b) Kamu Kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin olarak, kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasında bölünüşüne, bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulmasına, mevcut kurum ve kuruluşların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, bunların kuruluş biçimlerine, görev, yetki ve yükümlülüklerine ait esaslarla bu esaslar çerçevesinde teşkilat ve kadroların düzenlenmesine ilişkin hükümlerinde,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde,

d) Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta

Murakebe Kanununda,

Yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar.

İkeler

MADDE 3 - Bakanlar Kurulu, ivedi ve zorunlu durumlara münhasır olmak kaydıyla, 1 inci madde ile verilen yetkiyi kullanırken;

a) Kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini; ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı; memurlar ve diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarında, hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı,

b) Başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı kuruluşlar eliyle, genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken kamu hizmetlerinde iş bölümü ve koordinasyonun sağlanmasını; bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulurken benzer hizmetlerin tek kuruluş veya birim tarafından yürütülmesini ve kaynak kullanımında israfın önlenmesini,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde değişiklik yapılırken ülke ekonomisine yararlılık, verimlilik ve karlılık esaslarını,

Gözönünde bulundurur.

Yetki Süresi

MADDE 4 - Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, bir yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu birden fazla kanun hükmünde kararname çıkartabilir.

MADDE 5 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

III. İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8 inci maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfü F. TUNCEL'in katılmalarıyla 25.11.1993 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve

öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A - Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama :

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuzda girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamentar rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadi ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5 inci maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tespit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.'nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64 üncü maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91 inci maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve öğeleri de Anayasa'nın 91 inci maddesinde belirlenmiştir. 87 nci maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek T.B.M.M.'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle T.B.M.M. tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" öğelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvi) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek

zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK ıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlemesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK ıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7 nci maddesinde ngrlen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK ıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu öğeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91 inci maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre :

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve sre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği öğelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK ıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken öğelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde "... Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Kararname ıkarma yetkisi vermek ..." T.B.M.M.'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK ıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK ıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK ıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörme-

diği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91 inci maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda T.B.M.M. tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenebilmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı", "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlamlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasi denetim yönünden zorludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşırıyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durum onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmaları da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararnameler, Resmi

Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görülmüştür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değişirtilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

B. KHK'nin Yargısal Denetimi :

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağılıdır. Anayasa'nın 91 inci maddesinde "Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görülmüştür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörölmüştür. KHK'ler, işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hemde Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümlenmesi gerekir. Hernekadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunun denetlenmesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da,

Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarına dayanarak yürürlüğe konulan 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 8.2.1989 gün E.1988/38, K.1989/7 ve 16.5.1989 gün E.1989/4, K.1989/23 sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabulü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirilerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden, KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasaya aykırı olmaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve

ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "iptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmi Gazetede yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı" 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farklıdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

C. 521 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu:

Dava dilekçesinde 521 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 6., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi istenilmiştir. Ancak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesi hükmü gereğince Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılık konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka bir gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

Dava konusu edilen 521 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 24.6.1993 gün ve 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3911

sayılı Yetki Yasası ise bir bölümünün Anayasa'nın 153. maddesine, kalan bölümünün de Anayasa'nın 7., 87. ve 91. maddelerine aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 gün ve Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Böylece, 521 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 521 sayılı KHK Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılman hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.", ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenlerinin üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşim KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

D. İptal Hükümünün Yürürlüğe Gireceği Gün Sorunu :

Anayasa'nın 153. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi hükümleri uyarınca, yasa, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğü ya da bunların belirli madde veya hükümleri iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak, Anayasa Mahkemesi, iptal kararı ile meydana gelecek olan hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir.

Dava konusu 521 sayılı KHK'nin iptaline karar verilmesi ile meydana gelen hukuksal boşluk kamu yararını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olduğundan, gerekli göreceği yeni düzenlemeleri yapması için Yasama organına süre tanımak amacıyla iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun bulunmuştur.

IV - SONUÇ :

A. 7.9.1993 günlü, 521 sayılı "Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin, dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı

Yetki Yasası'nın Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 günlü, Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunması nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ ile Sacit ADALI'nın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. İptal nedeniyle oluşan hukuki boşluğun doldurulması için Anayasa'nın 153. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 53. maddeleri gereğince iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine , OYBİRLİĞİYLE,

25.11.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Mustafa GÖNÜL	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1993/48

Karar Sayısı : 1993/50

Anayasa Mahkemesi'nin 25.11.1993 günlü, Esas 1993/43, Karar 1993/46 sayılı kararına yazdığımız karşıoyumuzu yineliyoruz.

Üye	Üye
Haşim KILIÇ	Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1993/49

Karar Sayısı : 1993/51

Karar Günü : 25.11.1993

IPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanı A. Mesut YILMAZ

IPTAL DAVASININ KONUSU : 16.9.1993 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 518 sayılı "Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı sayısıyla iptali istemidir.

I- IPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

22.11.1993 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir :

"Tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasasında kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri ayrı ayrı belirlenmiş; Anayasanın 7. maddesi "yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğunu, bu yetkinin devredilemeyeceğini,

8. maddesi, yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle Anayasaya ve Kanunlara uygun olarak kullanılacağını,

9. maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını emretmiştir.

Ayrıca Anayasamızın 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun yapmak, değiştirmek ve kanun kaldırmakla görevlendirildiği ifade edilmiştir.

Yine Anayasa'nın "Başlangıç" kısmının altıncı fıkrasında, "Kuvvetler ayrımı-

nm, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu, üstünlüğün ancak Anayasa ve Kanunlarda bulunduğu" belirtilmiştir.

Parlâmenter demokratik rejimin temeli olan parlamentolar, iktidarı ve muhalefetiyle milletin temsilcilerinden oluşan Anayasal bir organdır. Bu nedenle tüm toplumu ilgilendiren, fertleri bağlayan, uyulması zorunlu objektif kurallardan oluşan kalıcı yasaların yapılması, ancak Mecliste toplumsal uzlaşma zemini yaratılarak mümkün olabilmektedir.

Devletin temel yapısını bu esaslara dayandıran Anayasamız; rejime işlerlik kazandırmak açısından bu konuda bazı istisnai kurallara da cevaz vermiştir. Anayasanın 91. maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın 2. kısmının 1. ve 2. bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile 4. bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin Kanun Hükmünde Kararnamelerle düzenlenemeyeceği" esasını getirerek bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermeyeceği belirlenmiştir.

Belirtilen konular dışında, verilecek yetki yasasında çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin, kullanma süresinin ve süresi içerisinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağına gösterilmesi kuralı öngörülmüştür.

Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisinin; acil hallerde beklemeye tahammülü olmayan zorunlu durumlara münhasıran kullanılacağı, olağan bir yol olmadığı, Anayasanın 91. maddesinin sekizinci fıkrasındaki "Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür." hükmünde ifadesini bulmaktadır.

Kanun yapma yetkisi yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisinin olunca ve özellikle bu husus yasada belirtilmiş ise artık Kanun Hükmünde Kararname çok zorunlu haller dışında 91. madde imkan vermiş olsa bile düşünülmemelidir. Yasamayı yürütmenin egemenliğine bağlayan yöntemin hukukun üstünlüğü ilkesi ile bağdaşmayacağı gözetilmelidir.

Anavatan Partisi olarak çağdaş bir uygulama olan Kanun Hükmünde Kararname çıkartılması yetkisine karşı değiliz. Hatta Hukuk kuralları içerisinde olmak şartıyla bunun gerekli ve zorunlu olduğuna da inanmaktayız. Ancak Yüce Mahkemenizin-

de pek çok kararında belirttiği gibi bu yetki parlamentoyu dışlayan, açık bir yetki devri şeklinde olmamalıdır.

Yasaların çıkarılmasında, üstün olan Anayasaya uygunluğa gerekli özen gösterilmez ve buna uyulmaz; keza Anayasaya aykırılığı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ortaya konulmuş yasalar veya bu yasalara dayanılarak çıkartılmış Kanun Hükmünde Kararnameler Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen yürürlüğe konulursa Hukuk devletinden söz etmek mümkün olamaz.

İptali istemi ile Yüce Mahkemenize başvuruda bulunduğumuz söz konusu Kanun Hükmünde Kararname Yüce Mahkeme tarafından "Esas 1993/26, Karar 1993/28" sayılı ve 16.9.1993 tarihli karar ile iptal edilen 3911 Sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu"na dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler dizisinden bir tanesidir.

Yüce Mahkemenin 8.10.1993 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 3911 Sayılı Yetki Kanununa ilişkin iptal gerekçesinde de açıkça ifade edildiği gibi yasal dayanaktan yoksun olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararname ile Yasaama Organının yetki ve görev alanına girilmekte, Bakanlar Kuruluna mahiyeti belirsiz geniş yetkiler verilerek Meclis devre dışı bırakılmıştır.

Hükümet yetkililerinin çeşitli açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu Kanun Hükmündeki Kararnameler Anayasada ifade edilen, belirli bir zorunluluk veya ivedilik gereği olarak çıkarılmamıştır. Meclisi çalıştıramayan Koalisyon ortakları tek çözümlü Meclisi devre dışı bırakarak her vesile ile eleştirdikleri Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yoluna başvurmakta bulmuşlardır.

Nitekim 27.6.1993 tarih ve 3911 Sayılı Yetki Yasasına dayanılarak kısa süre içerisinde 36 Adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin bir kısmı ise Yetki Yasasının iptal edildiğinin açıklandığı gün Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanmıştır.

Hükümetin bu hukuk tanımaz tutumunu Anayasanın 91. maddesinde ifade edilen "Yetki Kanunları ve bu Kanunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" hükmü ile bağdaştırmak imkansızdır.

Bir hukuk devletinde; Kanunkoyucunun ve Hükümetin ilk işi Anayasayı üstün tutmak ve Anayasadaki prensiplerle bağdaşmayan hükümleri ihtiva eden Kanunların ve Kararnamelerin iptal davası ve kararını beklemeden tadil ve ilgası cihetine gitmek olmalıdır. Oysa hükümet Anayasa Mahkemesi kararının açıklandığı günden bugüne-

kadar hiçbir çözüm yolu ortaya koymadığı gibi memleketi hukuki kaosun içine sürükleyecek beyanlarla vakit geçirmektedir.

Bu durum karşısında Grubumuz daha önce yaptığı başvurulara dayanılarak iptal edilen 8 Kanun Hükmünde Kararnameye ilave olarak iptal edilen 3911 Sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılmış olan ve dava açma süresi henüz dolmamış bulunan diğer Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiğini düşünerek Yüce Mahkemenize başvurmaya karar vermiştir.

Anayasanın 2., 7., 87., 91. ve 153. Maddelerine Aykırılık Gerekçeleri :

- Anayasanın 2. maddesine aykırılık : Bilindiği üzere Anayasanın 2. maddesi, Devletin bir hukuk devleti olduğunu belirlemektedir. Hukuk devletinde her türlü eylem ve işlemin hukuka uygun olması esas prensiptir. Yukarıda genel gerekçelerimizde de izah edildiği üzere bu Kanun Hükmünde Kararname iptal edilen bir Yetki Yasasına dayanılarak çıkarılmış, daha doğrusu hukuki dayanağını kaybetmiş, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkesini zedeleyici unsurlar içermektedir. Bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 7. maddesine aykırılık : Yine genel gerekçelerde ifade ettiğimiz gibi bu Kanun Hükmünde Kararname Bakanlar kuruluna çok geniş alanlarda mahiyeti önceden kestirilemeyen zorunlu hallerin dışında bir çok yasada değişiklik ve düzenleme yapma yetkisi veren ve iptal edilen bir yasaya dayanılarak çıkarılmıştır. Bu özelliği ile bu Kanun Hükmünde Kararname de diğerleri gibi Meclisi devre dışı bırakan yetki devri mahiyetinde unsurları taşıyan bir Kararnamedir. Bu itibarla Anayasanın 7. maddesindeki yetkinin devredilemeyeceği hükmüne aykırıdır, iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 87. maddesine aykırılık : Anayasanın 87. maddesi "Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir. Hükümet çıkardığı bu Kanun Hükmünde Kararnamelerle bir yıl süre ile Meclisi devre dışı bırakarak yasama yetkisini yürütmeye bırakmayı hedeflemiştir. Herhangi bir yetki devri ise Anayasanın bu maddesine aykırılık teşkil edeceğinden iptali gerekmektedir.

- Anayasanın 91. maddesine aykırılık : Anayasanın 91. maddesinin 8. ve 9. fıkraları :

"Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür."

Hükümlerini amirdir.

Anayasanın bu açık hükmü ortada iken Hükümet ivedi ve zorunlu bir durum olmadığı halde pek çok konuyu Kanun Hükmünde Kararname yolu ile düzenleyerek yürürlüğe koymuştur. Hatta bazı Kanun Hükmünde Kararnameler Meclis gündeminde yer aldığı halde görüşülemediği için Kanun Hükmünde Kararname olarak yeniden düzenlenip Meclise sevk edilmiştir. Bu durum da göstermektedirki Anayasanın 91. maddesinin ruhuna aykırı olarak bir çok konuda Kanun Hükmünde Kararname Hükümet tarafından Meclise rağmen düzenlenip yürürlüğe konulmuştur. Hukuki dayanaktan yoksun olan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 153. Maddesine Aykırılık : Anayasanın 153. maddesinin 6. fıkrası "Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayınlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." hükmünü amirdir.

Kanunkoyucu yasal düzenlemelerinde hukuk ve Anayasanın üstün kurallarına bağlıdır. Buna göre Anayasaya aykırı bulunan hukuk kurallarının yeniden yasalaştırılmaması gerektiği Yüce Mahkemenin bir çok kararında defalarca açıklanmıştır. Hal böyle olduğu halde; Hükümet; Anayasa Mahkemesinin Esas 1991/27, Karar : 1991/50 sayılı kararları ile iptal edilen 3755 sayılı Yetki Yasasının iptal kararında ileri sürülen gerekçeleri hiçe sayarak aynı mahiyette, ancak daha geniş kapsamlı hükümler ihtiva eden 3911 sayılı Yetki Kanununu çıkarmıştır. Anayasanın 153. maddesinin sarıh hükmüne rağmen tanzim edilen 3911 sayılı bu Yetki Kanunu da Yüce Mahkeme tarafından 16.9.1993 tarihinde iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmü karşısında iptal edileceği açıkça belli olan bu yetki kanununa dayanılarak yürürlüğe konulan söz konusu Kanun Hükmünde kararnamelerin hukuki dayanaktan yoksun olacağı bilinen bir gerçektir.

Anayasanın lafsına ve ruhuna aykırı olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde kararnamenin de diğerleri gibi iptal edilmesi gerektiği inancı ile Yüce Mahkemeye başvurmuş bulunmaktayız."

II - YASA METİNLERİ

A. İptali İstenilen Kurallar :

İptali istenilen 518 sayılı "Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hak-

kında Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir :

"Türk Patent Enstitüsü'nün kurulması; 24/6/1993 tarihli ve 3911 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulunca 23/8/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kuruluş ve Amaç

MADDE 1 - Türkiye'nin teknolojik ilerlemesine katkıda bulunmak, ülke içinde serbest rekabet ortamını oluşturmak ve araştırma geliştirme faaliyetlerinin gelişmesini sağlamak üzere, çeşitli Kanunlarla düzenlenmiş olan patent ve markalar ile diğer kanunlarla düzenlenen sınai mülkiyet haklarının tesisi, bu konudaki korumanın sağlanması ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin yurtiçi ve dışında varolan bilgi ve dokümantasyonun kamunun istifadesine sunulabilmesi amacıyla tüzel kişiliğe sahip, bu Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilmeyen hallerde özel hukuk hükümlerine tabi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı, özel bütçeli Türk Patent Enstitüsü kurulmuştur. Türk Patent Enstitüsü, bir kamu kuruluşu olup kısa adı "TPE"dir.

TPE'nin Merkezi Ankara'dadır.

Tanımlar

MADDE 2 - Bu Kanun Hükmünde Kararnamede adı geçen deyimlerden;

- a) Enstitü : Türk Patent Enstitüsü'nü,
- b) Yönetim Kurulu : Türk Patent Enstitüsü Yönetim Kurulunu,
- c) Danışma Kurulu : Türk Patent Enstitüsü Danışma Kurulunu,
- d) Başkanlık : Türk Patent Enstitüsü Başkanlığını,
- e) Bakanlık : Sanayi ve Ticaret Bakanlığını,

ifade eder.

Görevleri

MADDE 3 - Enstitü, ülkenin teknolojik ve endüstriyel gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla;

- a) Kanunlarla koruma altına alınmış olan sınai mülkiyet haklarının ilgili mevzuat hükümleri uyarınca tescilini ve hakların korunması ile ilgili işlemleri yapar,
- b) Zorunlu lisans işlemlerinde arabuluculuk faaliyetlerinde bulunur ve mahkemelerde bilirkişilik yapar,
- c) Lisans ve devir anlaşmalarını tescil ve kayıt eder.

d) Buluşların kullanımını takip eder, yeni teknolojilerin değerlendirilmesi ile teknoloji transferinin yönlendirilmesi ve arşivlenmesi işlemlerini yapar,

e) Yurtdışında benzer kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğinde bulunur,

f) Türkiye'yi Bakanlığın onayı ile uluslararası kuruluşlar nezdinde temsil eder,

g) Sınai mülkiyet hakları ile ilgili uluslararası anlaşmaların hazırlanmasını ülke çıkarlarını koruyarak katkıda bulunur ve bu anlaşmaların Türkiye'de uygulanmasını sağlar.

h) Yurtiçi ve yurtdışında teknoloji ve araştırma-geliştirme ile ilgili kurum ve kuruluşlarla ve bilgi bankalarıyla işbirliği yapar, dokümantasyon merkezleri kurar, bu bilgileri kamunun istifadesine sunar,

i) Sınai mülkiyet hakları ile ilgili olarak çeşitli yayınlar yapar ve Türk Sınai Mülkiyet Gazetesini periyodik olarak yayınlar,

j) Sınai mülkiyet hakları konularında yurtiçinde kişi ve kuruluşların bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi için gerekli çalışmaları yapar,

k) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapar.

Organ ve Birimler

MADDE 4 - Enstitü aşağıdaki organ ve birimlerden oluşur;

a) Yönetim Kurulu,

b) Danışma Kurulu,

c) Başkanlık,

d) Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu,

e) Ana Hizmet Birimleri,

f) Yardımcı Hizmet Birimleri,

g) Danışma Birimleri.

Yönetim Kurulu

MADDE 5 - Yönetim Kurulu Enstitü'nün en yüksek düzeyde yönetim ve karar organıdır.

Yönetim Kurulu Adalet Bakanlığı ile Maliye Bakanlığında birer üye, Sanayi ve Ticaret Bakanlığında iki üye, Enstitüsü Başkanı ve iki Başkan Yardımcısı olmak

üzere yedi üyeden oluşur.

Enstitü'nün Başkanı aynı zamanda Yönetim Kurulu Başkanıdır.

Yönetim Kurulu üyeleri bağlı buldukları Bakanlığın önerisi üzerine müşterek kararname ile atanırlar.

Yönetim Kurulu üyelerinin görev süreleri dört yıl olup, görev süresi dolan üyeler yeniden atanabilir.

Herhangi bir nedenle boşalan Yönetim Kurulu üyeliği için, aynı usulle engeç bir ay içinde atama veya seçim yapılır, atanan veya seçilen üye önceki üyenin görev süresini tamamlar.

Başkanın olmadığı hallerde Başkan'a vekalet edecek üye önceden Yönetim Kurulunca kendi üyeleri arasından belirlenir.

Yönetim Kurulunun çalışma usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak bir Yönetmelikle belirlenir.

Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri

MADDE 6 - Yönetim Kurulu, bu Kanun Hükmünde Kararname ve diğer mevzuatla Enstitü'ye verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlar.

Bu amaçla :

a) Enstitü'nün idari, mali ve teknik yönden, düzenli, verimli ve etkin faaliyette bulunabilmesi için gerekli bütün tedbirleri alır. Enstitü'nün işleyişine etkinlik kazandırmak amacı ile hazırlayacağı yönetmeliklerin Bakanlığın onayı ile yürürlüğe girmesini sağlar,

b) Enstitü ile ilgili mevzuatın uygulanmasını sağlar,

c) Enstitü'nün bütçesini onaylar,

d) Hazırlanan faaliyet raporunu ve mali raporu görüşüp karara bağlar,

e) Sınai mülkiyet hakları ve teknolojik ilerleme konusunda kalkınma planları ve yıllık programlar doğrultusunda kısa ve uzun vadeli çalışma programları hazırlar, araştırma konuları tespit eder ve uygulamaya koyar,

f) Enstitü'nün vereceği hizmetler karşılığında alınacak ücret tarifelerini hazırlar ve Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine uygulamaya koyar,

g) Başkan tarafından yapılan atamaları onaylar,

h) Gerektiğinde Danışma Kurulunu toplantıya çağırır,

i) Danışma Kurulunun tavsiye kararlarını görüşüp karara bağlar,

j) Enstitü'nün görev alanına giren konularda kamuoyunu aydınlatmak ve ilgililerin görüşlerini almak için ulusal ve uluslararası nitelikte seminer, sempozyum, açık oturum, konferans ve benzeri konuların düzenlenmesine karar verir.

k) Sınai mülkiyet haklarıyla ilgili ihtiyaç görülen konularda görüş almak üzere bu alandaki uzmanlardan oluşan geçici veya sürekli ihtisas komisyonları oluşturur.

l) Enstitü'nün ihtiyaçları için bina inşa edilmesine, taşınır ve taşınmaz malların satın alınmasına veya kiralanmasına, bunların gerektiğinde satılmasına veya kiraya verilmesine karar verir.

Yönetim Kurulu ayda en az iki defa toplanır. Toplantı gündemi Başkan tarafından belirlenir.

Yönetim Kurulu en az beş üye ile toplanır, kararlar Yönetim Kurulunun üye sayısının salt çoğunluğu ile alınır.

Yönetim Kurulu yetkilerinin bir veya birkaçını, sınırları yazılı olarak açıkça belirtilmek şartı ile Başkan'a devredebilir. Ancak, yetki devri, yetki devredeninin sorumluluğunu kaldırmaz.

Danışma Kurulu

MADDE 7 - Danışma Kurulu, Enstitü'nün danışma birimi olup aşağıdaki üyelerden oluşur.

Adalet, Milli Savunma, Dışişleri, Maliye, Milli Eğitim, Sağlık, Tarım ve Köy-İşleri, Orman, Ulaştırma, Çevre, Sanayi ve Ticaret, Kültür Bakanlıklarından birer üye, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'ndan birer üye, Üniversitelerden Yükseköğretim Kurulunca belirlenecek beş üye, en fazla üyeye sahip İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonlarından birer üye, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, Milli Produktivite Merkezi, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Türkiye Ticaret, Sanayi ve Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinden birer üye.

Yönetim Kurulu ihtiyaca göre Danışma Kurulu toplantılarına uzman kişileri çağırabilir.

Danışma Kurulu üyeliklerinin süresi iki yıldır. Görev süresi dolan üyeler yeniden seçilebilir.

Danışma Kurulunun çalışma usul ve esasları Bakanlıkça hazırlanacak bir Yö-

netmelikle düzenlenir.

Danışma Kurulu yılda en az bir kez toplanır. Toplantılara Sanayi ve Ticaret Bakanı veya görevlendireceği kişi başkanlık eder.

Danışma Kurulunun Görevleri

MADDE 8 - Danışma Kurulu, Enstitü'nün faaliyetleri çerçevesinde ve Enstitü'ye yardımcı olmak amacıyla aşağıdaki işleri yapar.

a) Kalkınma plan ve programları doğrultusunda Türkiye'nin teknolojik gelişimine ve sınai mülkiyet haklarının etkin biçimde korunmasına, rekabet ortamının yaratılmasına ilişkin olarak düşünce bildirir ve tavsiyelerde bulunur,

b) Enstitü'nün çalışma ilkeleri hakkında düşünce bildirir ve tavsiyelerde bulunur,

c) Enstitü'nün faaliyet raporu, bütçe ve çalışma programları hakkında düşünce bildirir ve tavsiyelerde bulunur.

Başkanlık

MADDE 9 - Başkan, Enstitü'nün en üst amiridir ve Enstitü'yü temsil eder. Başkanlık; Başkan ve iki Başkan Yardımcısından oluşur.

Enstitü Başkanı ve Başkan Yardımcıları dört yıl süre için müşterek kararname ile atanırlar. Görev süresi dolanlar yeniden atanabilir. Herhangi bir nedenle boşalan Başkan veya Başkan Yardımcılığı kadrosu için, aynı usulle engeç bir ay içinde atama yapılır, atanan kişi öncekinin görev süresini tamamlar.

Başkan, Enstitü hizmetlerinin mevzuata, Türkiye'nin taraf olduğu sınai mülkiyet hakları ile ilgili uluslararası anlaşmalara, milli güvenlik siyasetine, kalkınma plan ve yıllık programlara, Yönetim Kurulu'nun kararlarına uygun yürütülmesi ve Enstitü'nün faaliyet alanına giren konularda ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Başkan, Enstitü'nün bütçesi, faaliyet raporu ve mali raporunu hazırlar ve Yönetim Kurulunun onayına sunar. Başkan, Enstitüde çalışanların işlemlerinden sorumlu olup, Enstitü'nün faaliyetlerini ve hesaplarını denetlemekle görevli ve yetkilidir.

Başkan, sınırları açıkça yazılı olarak belirtilmek şartı ile yetkilerinin bir kısmını aslarına devredebilir. Ancak, yetki devri yetkiyi devreden sorumluluğunu kaldırmaz.

Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu

MADDE 10 - Sınai mülkiyet haklarının tescil işlemleri ile ilgili Enstitü'nün almış olduğu kararlara karşı başvuru sahipleri veya üçüncü kişiler tarafından yapılacak itirazların incelenmesi ve değerlendirilmesi işlemleri Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulunca yürütülür.

Yeniden incelenmesi ve değerlendirilmesi talep edilen konuda kararlar, Enstitü Başkanı veya görevlendirileceği Başkan Yardımcılarından biri başkanlığında, Başkan'ın Enstitü içinden seçeceği, yeniden incelenip değerlendirme yapılacak konuda uzman olan ve itiraz ile ilgili olarak alınmış olan kararlarda görevli bulunmayan en az iki uzman üyeden oluşan kurul tarafından alınır.

Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu'nun kararları Enstitü'nün nihai karardır. Bu kararlara karşı ilgili mahkemede dava açılabilir.

Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulunun çalışma esasları ve işleyişi Enstitü tarafından hazırlanıp Bakanlığın onayı ile çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Ana Hizmet Birimleri

MADDE 11 - Enstitü'nün ana hizmet birimleri şunlardır;

- a) Patent Dairesi Başkanlığı,
- b) Markalar Dairesi Başkanlığı,
- c) Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığı.

Patent Dairesi Başkanlığı

MADDE 12 - Patent Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Patentlerin tescil başvurularının ilgili mevzuat hükümlerine göre kayıt, dosyalama, araştırma, inceleme, değerlendirme, tescil işlemlerini yapar,
- b) Patentlerin tescil başvurularının ilgili mevzuat hükümlerine göre lisans, devir, sair değişikliklerle ilgili işlemleri yapar,
- c) Patentlerin ilan, tasnif ve sicil işlemlerini yapar,
- d) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Markalar Dairesi Başkanlığı

MADDE 13 - Markalar Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Markaların tescil başvurularının ilgili mevzuat hükümlerine göre kayıt, dosyalama, araştırma, inceleme, değerlendirme ve tescil işlemlerini yapar,
- b) Markaların tescil başvurularının ilgili mevzuat hükümlerine göre lisans, de-

vir, sair değişikliklerle ilgili işlemleri yapar,

- c) Markaların ilan, tasnif ve sicil işlemlerini yapar,
- d) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığı

MADDE 14 - Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Enstitü'nün görev alanına giren uluslararası anlaşmaları izler ve inceler ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi için gereken çalışmalarını yürütür,
- b) Uluslararası Anlaşmalardan katılınması gerekenlere katılmak için 1173 sayılı Kanun çerçevesinde işlemleri yürütür.
- c) Gerekli hallerde mevzuatta düzenlemeler yapmak üzere Başkanlığa önerilerde bulunur,

- d) Yabancı mevzuatı temin eder ve izler,
- e) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Yardımcı Hizmet Birimleri

MADDE 15 - Enstitü'nün yardımcı birimleri şunlardır;

- a) Personel Dairesi Başkanlığı,
- b) İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı,
- c) Enformasyon ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı,
- d) Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı.

Personel Dairesi Başkanlığı

MADDE 16 - Personel Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Enstitü bünyesinde görev yapan personelin iş akitleri, kadro, terfi, görev, yolluk, sağlık, izin ve benzeri özlük işlemleri ile ilgili hizmetleri yürütür,
- b) Sosyal hizmetler ve hizmet içi eğitim ile ilgili işleri yapar,
- c) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı

MADDE 17 - İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Enstitü tarafından yapılması gerekli harcamaların, toplanacak gelirlerin ve satınalmaların ilgili kanun ve mevzuat çerçevesinde yürütülmesini sağlar,

b) Enstitü'nün temizlik, bakım ve onarım hizmetleri ile Enstitü'nün ihtiyaçları için taşınır ve taşınmaz malların satın alınması veya kiralanması, bunların gerektiğinde satılması veya kiraya verilmesi işlerini Yönetim Kurulu'na sunar ve bu işleri Yönetim Kurulu'nun onayı ile yürütür,

c) Evrak giriş ve çıkışları ile arşiv hizmetlerinin düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlar,

d) Demirbaş ve diğer kayıtları tutar,

e) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Enformasyon ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı

MADDE 18 - Enformasyon ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

a) Enstitü'nün görevleri ile ilgili olarak eğitici ve bilgi verici kitap, broşür, dergi şeklinde yayın yapar,

b) Yurt içinde ve yurt dışında sınai mülkiyet hakları ile ilgili dökümanlar yayınlar,

c) İlgili mevzuda yurt içinde ve dışında tescil edilmiş patentler ve markalara ait bilgi ve belgeleri toplar, bunları Enstitü'nün ve kamunun istifadesine sunar,

d) Resmi Sınai Mülkiyet Gazetesini yayınlar,

e) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı

MADDE 19 - Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

a) Enstitü bünyesinde bilgi işlem sisteminin kurulmasını, donanım ve yazılımının işletilmesini ve geliştirilmesini sağlar,

b) Sınai mülkiyet hakları ile ilgili olarak bilgi ve belgelerin bilgisayar ortamına aktarılmasını ve saklanmasını sağlar,

c) Bilgisayar ortamındaki bilgilerin Enstitü'nün ilgili birimleri tarafından en hızlı biçimde kullanılabilmesi için gerekli çalışmaları yapar,

d) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Danışma Birimleri

MADDE 20 - Enstitü'nün danışma birimleri şunlardır;

- a) Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı,
- b) Hukuk Müşavirliği.

Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

MADDE 21 - Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır;

- a) Enstitü'nün ana hizmet politikasının ve planlarının hazırlanmasına yardımcı olur,
- b) Hizmet faaliyetlerinin ekonomik ve etkin bir şekilde yerine getirilmesi için insan gücü, para ve malzeme gibi mevcut kaynakların en uygun ve verimli bir şekilde kullanılması için plan ve projeler geliştirir,
- c) Enstitü'nün yıllık çalışma programını hazırlar, planlama ve koordinasyon konularında verilen diğer görevleri yerine getirir,
- d) Yurt içi ve yurt dışında teknolojik gelişmeleri izler,
- e) Yurt kalkınması için gerekli olan teknolojik değerlendirme çalışmalarını yapar, kamunun bu konudaki taleplerini karşılar,
- f) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Hukuk Müşavirliği

MADDE 22 - Hukuk Müşavirliğinin görevleri şunlardır;

- a) Sınai mülkiyet hakları ile ilgili mevzuatın günün koşullarına uygun hale getirilmesi için çalışmalar yapar,
- b) Hukuki konularda Yönetim Kuruluna ve Başkanlığa danışmanlık yapar,
- c) Sınai mülkiyet haklarına ait ulusal ve uluslararası hukukla ilgili anlaşmalar, kanunlar, yönetmelikler, diğer mevzuat, rapor, makale ve benzeri düzenlemeleri hizmete hazır tutar,
- d) Mahkemelerde Enstitü'yü temsil eder,
- e) Başkanlıkça verilecek diğer işleri yapar.

Atanma Şartları

MADDE 23 - Enstitü Yönetim Kurulu ve Danışma Kurulu üyeleri, hukuk, mühendislik, iktisat, işletme veya maliye dallarında yurtiçi veya yurtdışında en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş, mesleki açıdan yeterli bilgi ve deneyime sahip bulunan ve meslekleri ile ilgili kamu hizmetinde en az 10 yıl çalışmış olanlar arasın-

dan atanırlar. Bu üyelerin ayrıca, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin A fıkrasının 3 numaralı bendi dışındaki şartları taşımaları zorunludur.

Başkan ve Başkan Yardımcıları, birinci fıkrada belirtilen niteliklerin yanısıra sınai mülkiyet ile ilgili konularda yurt içinde veya yurt dışında en az üç yıl çalışmış olanlar arasından atanırlar. Atamalarda sınai mülkiyet hakları ile ilgili yurt içi ve yurt dışındaki deneyim öncelikle değerlendirilir.

Yönetim Kurulu üyeleri ile Başkan ve Başkan Yardımcılarının görev süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez. Ancak atanmaları için gerekli şartları kaybettikleri veya Kanunlarla verilen görevlerle ilgili olarak suç işledikleri mahkeme kararı ile sabit olanların görev süreleri sona erer.

Enstitü içinde daire başkanı ve müdür kadrolarına atamalarda, Devlet Memurları Kanununda aranan şartlara ilaveten atanacak personelin Enstitü içindeki hizmet süresi ve atanacağı konudaki yurt içi ve yurt dışındaki deneyimi öncelikle değerlendirilir.

Patent Dairesi, Uluslararası İlişkiler Dairesi, Enformasyon ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlıklarındaki daire başkanı ve müdür kadrolarına atamalarda, atanacak personelin Enstitü içindeki hizmet süresi, atanacağı konudaki yurt içi ve dışındaki deneyimi ve İngilizce, Fransızca veya Almanca dillerinden en az biri olmak üzere yabancı dil bilgisi öncelikle değerlendirilir.

Enstitü Bünyesinde;

a) Uzman yardımcısı olabilmek için, Devlet Memurları Kanununda aranan şartlara ilaveten,

1. En az dört yıllık yüksek öğretim kurumlarından veya bunlara denkliği kabul edilen yurt dışındaki yüksek öğretim kurumlarından mezun olmak,

1. Açılacak yarışma ve yeterlik sınavında başarı göstermek,

3. Sınavın yapıldığı yılın Ocak ayının ilk gününde otuz yaşını doldurmamış olmak,

şarttır.

b) Uzman yardımcılığında en az üç yıl çalışmak ve olumlu sicil almak kaydıyla açılacak yeterlik sınavında başarı gösterenler "uzman" kadrosuna atanırlar.

Üst üste iki defa yeterlik sınavında başarı gösteremeyenler durumlarına uygun başka kadrolara nakledilirler.

Teknik Hizmetler Sınıfındaki Uzman kadrosuna atanacakların İngilizce, Fransızca veya Almanca dillerinden en az birini iyi derecede bilmeleri zorunludur.

Uzman yardımcılığı ve uzmanlıkla ilgili usul ve esaslar ile bunların yurt içinde ve yurt dışında eğitime tabi tutulmaları, seçilme esasları ve diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

Denetim

MADDE 24 - Enstitü, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun denetimine tabidir.

Gelirler ve Bütçe

MADDE 25 - Enstitü'nün gelirleri şunlardır:

- a) Enstitü'nün yapacağı hizmetler karşılığında alınacak ücretler,
- b) Diğer gelirler.

Enstitü'nün giderleri Yönetim Kurulunca onaylanacak bütçeden karşılanır.

Personel

MADDE 26 - Enstitü'de istihdam edilen personel, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabidir.

Enstitü'nün Kadroları

MADDE 27 - Kadroların tespit, ihdas kullanımı ve iptali ile kadrolara ilişkin diğer hususlar Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre düzenlenir.

Uygulanmayacak Hükümler

MADDE 28 - Bu Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Enstitü tarafından yapılması öngörülen iş ve işlemlerde 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu hükümleri uygulanmaz. Ayrıca; Enstitü, alım-satım, kiralama vesair işlemlerde 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa tabi değildir. Enstitü'nün malları Devlet Malı hükmündedir.

Enstitü'nün alım-satım, kiralama vesair işlemlerini düzenleyen bir yönetmelik Yönetim Kurulunca hazırlanıp, Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine Bakanlığın onayı ile yürürlüğe girer.

Yönetmelikler

MADDE 29 - Bu Kanun Hükmünde Kararname ile hazırlanması öngörülen

yönetmelikler ve Enstitü'nün teşkilat yapısı ile ilgili düzenlemeler, Yönetim Kurulunun ilk toplantısını müteakip üç ay içinde hazırlanır.

Yürürlükten Kaldırılan Hükümler

MADDE 30 - Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri hakkındaki 3143 sayılı Kanununın Sınai Mülkiyet ile ilgili 2 nci maddesinin (f) bendi, 8 inci maddesinin (i) bendi, 15 inci maddesi, Bakanlık Merkez Teşkilatı ile ilgili Ek-1 sayılı cetvelin Ana Hizmet Birimlerinin 9 uncu sırasında yer alan "Sınai Mülkiyet Dairesi Başkanlığı" ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 1 - Enstitü'nün bu Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilen hizmetleri yerine getirebilmesi için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sınai Mülkiyet Dairesinin sınai mülkiyet ile ilgili bütün kitap, defter, dergi, yayın, döküman, işlem dosyası ve bilgisayarları ve diğer taşınır malları Enstitü'ye devredilmiştir.

Türk Standartları Enstitüsünün bünyesinde bulunan, Amerika Birleşik Devletlerinde tescil edilmiş patentlere ait mikrofilmlerin tamamı ve mikrofilm okuyucuları ile bu konuda kullanılan her türlü demirbaş ve dökümanlar Enstitü'ye devredilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 2 - Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sınai Mülkiyet Dairesi Başkanlığına tahsis edilmiş kadro ve personel, Türk Patent Enstitüsü Başkanlığına devredilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 3 - Enstitü teşkilatlanıncaya kadar sınai mülkiyet hakları ile ilgili her türlü işlemler Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca yürütülür.

GEÇİCİ MADDE 4 - Enstitü Başkanı ve Yönetim Kurulu üyeliklerinin atamaları bu Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe girdiği tarihten itibaren engeç onbeş gün içinde yapılır. Danışma Kurulu Üyelerinin atamaları ise en geç iki ay içinde yapılır.

GEÇİCİ MADDE 5 - Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sınai Mülkiyet Dairesi Başkanlığı personelinde bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte dört yıllık yüksek okul mezunu olarak sınai mülkiyet ile ilgili konularda en az altı yıl çalışmış olanlar yaş sınırına ve ilgili Yönetmelikteki sürelerle tabi olmaksızın uzmanlık sınavına, altı yıldan az hizmeti olanlar ise yaş sınırına ve ilgili yönetmelikteki sürelerle bakılmaksızın uzman yardımcılığı sınavına girme hakkından iki defadan fazla olmamak üzere yararlanabilirler. Sınavda başarı gösterenler uzman veya uzman yardımcısı kadrolarına başarı sırası dikkate alınarak atanırlar.

GEÇİCİ MADDE 6 - Enstitü'nün 1993 yılı giderleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığının 1993 Mali Yılı bütçesinden karşılanır. Bu konuda düzenleme yapmaya

Maliye Bakanı yetkilidir.

GEÇİCİ MADDE 7 - Ekli 1 sayılı listede gösterilen kadrolar ihdas edilerek geçici 2 nci madde ile devredilen kadrolarla birlikte 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye bağlı cetvellere Türk Patent Enstitüsü Başkanlığı bölümü olarak eklenmiş, ekli 2 sayılı listede belirtilen kadro iptal edilerek 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bölümüne ait cetvellerden çıkarılmıştır.

MADDE 31 - Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 32 - Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "**MADDE 2** - Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2- "**MADDE 7** - Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez."

3- "**MADDE 87** - Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek; milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

4- "**MADDE 91** - Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

5- "MADDE 153 - Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı

günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarı ve teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar."

C. İlgili Yasa Kuralları :

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" şöyledir :

"Amaç

MADDE 1 - Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere bunların mali, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapmak; yürütme organı bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Genelkurmay Başkanlığı hariç) kuruluş, görev ve yetkilerini ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak ve Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakebe Kanununda düzenlemeler yapılması için ivedi ve zorunlu hallerde münhasır olmak üzere Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermektir.

Kapsam

MADDE 2 - Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarla diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarıyla ilgili olan kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin olarak, kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasında bölünüşüne, bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulmasına,

mevcut kurum ve kuruluşların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, bunların kuruluş biçimlerine, görev, yetki ve yükümlülüklerine ait esaslarla bu esaslar çerçevesinde teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine ilişkin hükümlerinde,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde,

d) Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakebe Kanununda,

Yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar.

İlkeler

MADDE 3 - Bakanlar Kurulu, ivedi ve zorunlu durumlara münhasır olmak kaydıyla, 1 inci madde ile verilen yetkiyi kullanırken;

a) Kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini; ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı; memurlar ve diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarında, hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı,

b) Başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı kuruluşlar eliyle, genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken kamu hizmetlerinde iş bölümü ve koordinasyonun sağlanmasını; bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulurken benzer hizmetlerin tek kuruluş veya birim tarafından yürütülmesini ve kaynak kullanımında israfın önlenmesini,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde değişiklik yapılırken ülke ekonomisine yararlılık, verimlilik ve kârlılık esaslarını,

Gözönünde bulundurur.

Yetki Süresi

MADDE 4 - Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, bir yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu birden fazla kanun hükmünde kararname çıkartabilir.

MADDE 5 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

III. İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ :

Anayasa Mahkemesi içtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfü F. TUNCEL'in katılmalarıyla 25.11.1993 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A - Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama :

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuzda girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamentar rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadi ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tespit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.'nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve ögeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek T.B.M.M.'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle T.B.M.M. tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanılarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa

hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuk-sal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" öğelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvi) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlenmesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu öğeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre :

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği öğelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken öğelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde ". . . Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek . . ." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında

belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı", "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlatımlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşıyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresi-

nin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmaları da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararname, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

B - KHK'nin Yargısal Denetimi :

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağlıdır. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler, işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümlenmesi gerekir. Hernekadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunun denetlenmesinden değil yalnızca Anayasa'da biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da, Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarına dayanılarak yürürlüğe konulan 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 8.2.1989 gün E.1988/38, K.1989/7 ve 16.5.1989 gün E.1989/4, K.1989/23 sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabülü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirilerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşu-

ludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetimde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "iptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmi Gazetede yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farklıdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

C- 518 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu:

Dava dilekçesinde 518 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 6., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar veril-

mesi istenilmiştir. Ancak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesi hükmül gereğince Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılık konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka bir gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

Dava konusu edilen 518 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 24.6.1993 gün ve 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3911 sayılı Yetki Yasası ise bir bölümünün Anayasa'nın 153. maddesine, kalan bölümünün de Anayasa'nın 7., 87. ve 91. maddelerine aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 gün ve Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Böylece, 518 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 518 sayılı KHK Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.", ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenlerinin üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşım KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

D- İptal Hükmünün Yürürlüğe Gireceği Gün Sorunu :

Anayasa'nın 153. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi hükümleri uyarınca, yasa, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğü ya da bunların belirli madde veya hükümleri iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak, Anayasa Mahkemesi, iptal kararı ile meydana gelecek olan hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir.

Dava konusu 518 sayılı KHK'nin iptaline karar verilmesi ile meydana gelen hukuksal boşluk kamu yararını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olduğundan, gerekli göreceği yeni düzenlemeleri yapması için Yasama organına süre tanımak amacıyla iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yü-

rürlüğe girmesi uygun bulunmuştur.

IV - SONUÇ :

A. 23.8.1993 günlü, 518 sayılı "Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin, dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı Yetki Yasası'nın Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 günlü, Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunması nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ ile Sacit ADALI'nın karşıoyları ve OYÇOK-LUĞUYLA,

B. İptal nedeniyle oluşan hukuki boşluğun doldurulması için Anayasa'nın 153. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 53. maddeleri gereğince iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine, OYBİRLİĞİYLE,

25.11.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Mustafa GÖNÜL	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1993/49

Karar Sayısı : 1993/51

Anayasa Mahkemesi'nin 25.11.1993 günlü, Esas 1993/43, Karar 1993/46 sayılı kararına yazdığımız karşıoyumuzu yineliyoruz.

Üye

Haşim KILIÇ

Üye

Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1993/50

Karar Sayısı : 1993/52

Karar Günü : 25.11.1993

IPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanı A. Mesut YILMAZ

IPTAL DAVASININ KONUSU : 16.9.1993 günlü Resmi Gazete'nin Mükerrer sayısında yayımlanan 511 sayılı "Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- IPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

12.11.1993 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir :

"Tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasasında kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri ayrı ayrı belirlenmiş; Anayasanın 7. maddesi "yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğunu, bu yetkinin devredilemeyeceğini,

8. maddesi, yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle Anayasaya ve Kanunlara uygun olarak kullanılacağını,

9. maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını emretmiştir.

Ayrıca Anayasamızın 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun yapmak, değiştirmek ve kanun kaldırmakla görevlendirildiği ifade edilmiştir.

Yine Anayasa'nın "Başlangıç" kısmının altıncı fıkrasında, "Kuvvetler ayrımı-

nın, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu, üstünlüğün ancak Anayasa ve Kanunlarda bulunduğu" belirtilmiştir.

Parlamente demokratik rejimin temeli olan parlamentolar, iktidarı ve muhalefetiyle milletin temsilcilerinden oluşan Anayasal bir organdır. Bu nedenle tüm toplumu ilgilendiren, fertleri bağlayan, uyulması zorunlu objektif kurallardan oluşan kalıcı yasaların yapılması, ancak Mecliste toplumsal uzlaşma zemini yaratılarak mümkün olabilmektedir.

Devletin temel yapısını bu esaslara dayandıran Anayasamız; rejime işlerlik kazandırmak açısından bu konuda bazı istisnai kurallara da cevaz vermiştir. Anayasanın 91. maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın 2. kısmının 1. ve 2. bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile 4. bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin Kanun Hükmünde Kararnamelerle düzenlenemeyeceği" esasını getirerek bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermeyeceği belirlenmiştir.

Belirtilen konular dışında, verilecek yetki yasasında çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin, kullanma süresinin ve süresi içerisinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağı gösterilmesi kuralı öngörülmüştür.

Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisinin; acil hallerde beklemeye tahammülü olmayan zorunlu durumlara münhasıran kullanılacağı, olağan bir yol olmadığı, Anayasanın 91. maddesinin sekizinci fıkrasındaki "Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür." hükmünde ifadesini bulmaktadır.

Kanun yapma yetkisi yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisinin olunca ve özellikle bu husus yasada belirtilmiş ise artık Kanun Hükmünde Kararname çok zorunlu haller dışında 91. madde imkan vermiş olsa bile düşünülmemelidir. Yasamayı yürütmenin egemenliğine bağlayan yöntemin hukukun üstünlüğü ilkesi ile bağdaşmayacağı gözetilmelidir.

Anavatan Partisi olarak çağdaş bir uygulama olan Kanun Hükmünde Kararname çıkartılması yetkisine karşı değiliz. Hatta Hukuk kuralları içerisinde olmak şartıyla bunun gerekli ve zorunlu olduğuna da inanmaktayız. Ancak Yüce Mahkemenizin-

de pek çok kararında belirttiği gibi bu yetki parlamentoyu dışlayan, açık bir yetki devri şeklinde olmamalıdır.

Yasaların çıkarılmasında, üstün olan Anayasaya uygunluğa gerekli özen gösterilmez ve buna uyulmaz; keza Anayasaya aykırılığı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ortaya konulmuş yasalar veya bu yasalara dayanılarak çıkartılmış Kanun Hükmünde Kararnameler Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen yürürlüğe konulursa Hukuk devletinden söz etmek mümkün olamaz.

İptali istemi ile Yüce Mahkemenize başvuruda bulunduğumuz söz konusu Kanun Hükmünde Kararname Yüce Mahkeme tarafından "Esas 1993/26, Karar 1993/28" sayılı ve 16.9.1993 tarihli karar ile iptal edilen 3911 Sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu"na dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler dizisinden bir tanesidir.

Yüce Mahkemenin 8.10.1993 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 3911 Sayılı Yetki Kanununa ilişkin iptal gerekçesinde de açıkça ifade edildiği gibi yasal dayanaktan yoksun olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararname ile Yasama Organının yetki ve görev alanına girilmekte, Bakanlar Kuruluna mahiyeti belirsiz geniş yetkiler verilerek Meclis devre dışı bırakılmıştır.

Hükümet yetkililerinin çeşitli açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu Kanun Hükmündeki Kararnameler Anayasada ifade edilen, belirli bir zorunluluk veya ivedilik gereği olarak çıkarılmamıştır. Meclisi çalıştıramayan Koalisyon ortakları tek çözümlü Meclisi devre dışı bırakarak her vesile ile eleştirdikleri Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yoluna başvurmakta bulmuşlardır.

Nitekim 27.6.1993 tarih ve 3911 Sayılı Yetki Yasasına dayanılarak kısa süre içerisinde 36 Adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin bir kısmı ise Yetki Yasasının iptal edildiğinin açıklandığı gün Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanmıştır.

Hükümetin bu hukuk tanımaz tutumunu Anayasanın 91. maddesinde ifade edilen "Yetki Kanunları ve bu Kanunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" hükmü ile bağdaştırmak imkansızdır.

Bir hukuk devletinde; Kanunkoyucunun ve Hükümetin ilk işi Anayasayı üstün tutmak ve Anayasadaki prensiplerle bağdaşmayan hükümleri ihtiva eden Kanunların ve Kararnamelerin iptal davası ve kararını beklemeden tadil ve ilgası cihetine gitmek olmalıdır. Oysa hükümet Anayasa Mahkemesi kararının açıklandığı günden bugüne

kadar hiçbir çözüm yolu ortaya koymadığı gibi memleketi hukuki kaosun içine sürükleyecek beyanatlarla vakit geçirmektedir.

Bu durum karşısında Grubumuz daha önce yaptığı başvurulara dayanılarak iptal edilen 8 Kanun Hükmünde Kararnameye ilave olarak iptal edilen 3911 Sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılmış olan ve dava açma süresi henüz dolmamış bulunan diğer Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiğini düşünerek Yüce Mahkemenize başvurmaya karar vermiştir.

Anayasanın 2., 7., 87., 91. ve 153. Maddelerine Aykırılık Gerekçeleri :

- Anayasanın 2. maddesine aykırılık : Bilindiği üzere Anayasanın 2. maddesi, Devletin bir hukuk devleti olduğunu belirlemektedir. Hukuk devletinde her türlü eylem ve işlemin hukuka uygun olması esas prensiptir. Yukarıda genel gerekçelerimizde de izah edildiği üzere bu Kanun Hükmünde Kararname iptal edilen bir Yetki Yasasına dayanılarak çıkarılmış, daha doğrusu hukuki dayanağını kaybetmiş, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkesini zedeleyici unsurlar içermektedir. Bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 7. maddesine aykırılık : Yine genel gerekçelerde ifade ettiğimiz gibi bu Kanun Hükmünde Kararname Bakanlar kuruluna çok geniş alanlarda mahiyeti önceden kestirilemeyen zorunlu hallerin dışında bir çok yasada değişiklik ve düzenleme yapma yetkisi veren ve iptal edilen bir yasaya dayanılarak çıkarılmıştır. Bu özelliği ile bu Kanun Hükmünde Kararname de diğerleri gibi Meclisi devre dışı bırakan yetki devri mahiyetinde unsurları taşıyan bir Kararnamedir. Bu itibarla Anayasanın 7. maddesindeki yetkinin devredilemeyeceği hükmüne aykırıdır, iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 87. maddesine aykırılık : Anayasanın 87. maddesi "Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir. Hükümet çıkardığı bu Kanun Hükmünde Kararnamelerle bir yıl süre ile Meclisi devre dışı bırakarak yasama yetkisini yürütmeye bırakmayı hedeflemiştir. Herhangi bir yetki devri ise Anayasanın bu maddesine aykırılık teşkil edeceğinden iptali gerekmektedir.

- Anayasanın 91. maddesine aykırılık : Anayasanın 91. maddesinin 8. ve 9. fıkraları :

"Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür."

Hükimlerini amirdir.

Anayasanın bu açık hükmü ortada iken Hükümet ivedi ve zorunlu bir durum olmadığı halde pek çok konuyu Kanun Hükmünde Kararname yolu ile düzenleyerek yürürlüğe koymuştur. Hatta bazı Kanun Hükmünde Kararnameler Meclis gündeminde yer aldığı halde görüşülemediği için Kanun Hükmünde Kararname olarak yeniden düzenlenip Meclise sevk edilmiştir. Bu durum da göstermektedirki Anayasanın 91. maddesinin ruhuna aykırı olarak bir çok konuda Kanun Hükmünde Kararname Hükümet tarafından Meclise rağmen düzenlenip yürürlüğe konulmuştur. Hukuki dayanak-tan yoksun olan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 153. Maddesine Aykırılık : Anayasanın 153. maddesinin 6. fıkrası "Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayınlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." hükmünü amirdir.

Kanunkoyucu yasal düzenlemelerinde hukuk ve Anayasanın üstün kurallarına bağlıdır. Buna göre Anayasaya aykırı bulunan hukuk kurallarının yeniden yasalaştırılmaması gerektiği Yüce Mahkemenin bir çok kararında defalarca açıklanmıştır. Hal böyle olduğu halde; Hükümet; Anayasa Mahkemesinin Esas 1991/27, Karar : 1991/50 sayılı kararları ile iptal edilen 3755 sayılı Yetki Yasasının iptal kararında ileri sürülen gerekçeleri hiçe sayarak aynı mahiyette, ancak daha geniş kapsamlı hükümler ihtiva eden 3911 sayılı Yetki Kanununu çıkarmıştır. Anayasanın 153. maddesinin sarıh hükmüne rağmen tanzim edilen 3911 sayılı bu Yetki Kanunu da Yüce Mahkeme tarafından 16.9.1993 tarihinde iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmü karşısında iptal edileceği açıkça belli olan bu yetki kanununa dayanılarak yürürlüğe konulan söz konusu Kanun Hükmünde kararnamelerin hukuki dayanaktan yoksun olacağı bilinen bir gerçektir.

Anayasanın lafsına ve ruhuna aykırı olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde kararnamenin de diğerleri gibi iptal edilmesi gerektiği inancı ile Yüce Mahkemeye başvurmuş bulunmaktayız."

II - YASA METİNLERİ

A. İptali İstenilen Kurallar :

İptali istenilen 511 sayılı "Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri

Hakkında Kanun Hükümünde Kararname" şöyledir :

"Devlet Planlama Teşkilatının yeniden düzenlenmesi; 24/6/1993 tarihli ve 3911 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulunca 10/8/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Amaç

MADDE 1 - Bu Kanun Hükümünde Kararnamenin amacı, kaynakların verimli kullanılması ve kalkınmanın hızlandırılması amacıyla ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel planlama hizmetlerinin bir bütünlük içerisinde etkin, düzenli ve süratli olarak görülebilmesi için Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasına, teşkilat ve görevlerine dair esasları düzenlemektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı Başbakan'a bağlı olup, Başbakan bu teşkilatın yönetimi ile ilgili yetkilerini gerekli gördüğü takdirde bir Devlet Bakanı vasıtasıyla kullanabilir.

Görev

MADDE 2 - Devlet Planlama Teşkilatının görevleri şunlardır :

a) Ülkenin doğal, beşeri ve iktisadi her türlü kaynak ve imkanlarını tespit ederek, takip edilecek iktisadi, sosyal ve kültürel politika ve hedefleri belirlemekte Hükümete müşavirlik yapmak,

b) Hükümetçe belirlenen amaçlar doğrultusunda kalkınma planları ile yıllık programları hazırlamak,

c) Bakanlıkların kamu kurum ve kuruluşlarının iktisadi, sosyal ve kültürel politikayı ilgilendiren faaliyetlerinde koordinasyonu sağlamak, uygulamayı etkin bir biçimde yönlendirmek ve bu konularda Hükümete müşavirlik yapmak,

d) Uluslararası kuruluşlarla iletişim içerisinde çalışarak ileriye dönük stratejiler geliştirmek ve topluma perspektif sağlayan politika önerilerini katılımcı bir yaklaşımla belirleyerek özel kesim için orta ve uzun dönemde belirsizlikleri giderici genel bir yönlendirme görevini yerine getirmek,

e) Kalkınma planlarının ve yıllık programların başarı ile uygulanabilmesi için ilgili kurum ve kuruluşların ve mahalli idarelerin kuruluş ve işleyişlerinin iyileştirilmesi konusunda görüş ve tekliflerde bulunmak,

f) Kalkınma planlarının ve yıllık programların uygulanmasını izlemek ve koordine etmek, değerlendirmek ve gerektiğinde kalkınma planlarında ve yıllık programlarda usulüne uygun değişiklikler yapmak,

g) Maliye, para, dış ticaret ve kambiyo politikalarının kalkınma planı ve yıllık programların hedefleriyle uyum içinde uygulanması konusunda Hükümete müşavirlik yapmak,

h) Özel sektör ve yabancı sermaye faaliyetlerinin plan hedef ve amaçlarına uygun bir şekilde yürütülmesini düzenleyecek teşvik ve yönlendirme politikalarının genel çerçevesini hazırlamak ve Hükümete teklif etmek,

ı) Kalkınmada öncelikli yörelerin daha hızlı bir şekilde gelişmesini sağlayacak tedbirleri tespit ve teklif etmek, uygulamayı izlemek ve koordine etmek,

j) Kalkınma planı ve yıllık programlardaki ilke ve hedeflere uygun olarak, uluslararası ekonomik kuruluşlarla ilişkilerin geliştirilmesinde, temas ve müzakerelerin yürütülmesinde gerekli görüş ve tekliflerde bulunmak,

k) Bölgesel veya sektörel bazda gelişme programları hazırlamak ve bu amaçla Müsteşarın teklifi ve Başbakanın onayı ile geçici çalışma grupları kurmak,

Teşkilat

MADDE 3 - Devlet Planlama Teşkilatı, Yüksek Planlama Kurulu ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığından meydana gelir.

Müsteşarlığın merkez teşkilatı ekli (1) sayılı cetvelde gösterilmiştir.

Yüksek Planlama Kurulu

MADDE 4 - Yüksek Planlama Kurulu, Başbakanın başkanlığında, Başbakanın belirleyeceği sayıda Bakanlar ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarından meydana gelir. Başbakanın bulunmadığı toplantılara Başbakanın uygun göreceği Devlet Bakanlarından biri başkanlık eder.

Kurulun görüşeceği konuların mahiyet ve özelliğinin gerektirdiği durumlarda, Kurula Başkan tarafından diğer Bakanlar ve Kamu görevlileri de çağrılabilir.

Kurulun sekreteryaya hizmetleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca yürütülür.

Yüksek Planlama Kurulunun Görevleri

MADDE 5 - Yüksek Planlama Kurulunun görevleri şunlardır :

a) İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı planlamada ve politika hedeflerinin tayininde Bakanlar Kuruluna yardımcı olmak ve hazırlanacak kalkınma planları ile yıllık programları, Bakanlar Kuruluna sunulmadan önce, belirlenen amaçlara uygunluk ve yeterlik bakımından incelemek,

b) Ülkenin yurt içi ve yurt dışı ekonomik hayatıyla ilgili konularda yüksek düzeyde kararlar almak,

c) Kalkınma planı ve yıllık programlar çerçevesinde kamu iktisadi teşebbüsleri ile ilgili her türlü kararları almak,

d) Yatırım ve ihracatın teşvikine ilişkin esasları tespit etmek,

e) Kanunlarla ve diğer mevzuatla verilen işleri karara bağlamak,

f) Toplu Konut İdaresinin gelecek yıl programları ile yıl içinde programların uygulanmasını değerlendirerek varsa aksaklıkları giderecek tedbirleri almak, yıl sonunda da o yıl içinde yapılan uygulamaları değerlendirmek amacıyla yılda en az iki defa Başbakanın uygun göreceği tarihlerde toplanmak,

Müsteşarlık Teşkilatı

MADDE 6 - Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı; merkez teşkilatı ile yurtdışı teşkilatından meydana gelir.

Müsteşar

MADDE 7 - Müsteşar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının en üst amiridir. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı, Başbakana veya görevlendireceği Devlet Bakanına bağlı olup, Müsteşarlığın faaliyetlerini sevk ve idare ile görevlidir.

Müsteşarlık Müsteşara yardımcı olmak üzere üç Müsteşar Yardımcısı ile bir Genel Sekreter görevlendirilebilir.

Anahizmet Birimleri

MADDE 8 - Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığındaki anahizmet birimleri şunlardır :

a) Yıllık Programlar ve Konjoktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü,

b) Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü,

c) Yatırımlar Sektör Programları ve Koordinasyonu Genel Müdürlüğü,

d) Yapısal Uyum Sosyal Politikalar ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü,

e) Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve Bölgesel Gelişme Genel Müdürlüğü,

f) Avrupa Topluluğu ile İlişkiler Genel Müdürlüğü,

g) Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü,

h) Ekonomik ve Sosyal Yönetim Bilgi Merkezi Dairesi Başkanlığı,

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı anahizmet birimlerinde gerektiğinde sürekli veya geçici özel ihtisas komisyonları kurulabilir.

Yıllık Programlar ve Konjoktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü

MADDE 9 - Yıllık Programlar ve Konjoktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü; konjoktür, kamu maliyesi, ödemeler dengesi, para, banka ve mali piyasalar konularında gerekli araştırmaları yapmak suretiyle yıllık programların makro dengelerini oluşturmak, kalkınma planlarının hazırlanmasına katkıda bulunmak; konjoktürel gelişmeleri izlemek, değerlendirmek ve bu çerçevede gerekli politika önerilerinde bulunmak, uluslararası kuruluşlarla temas ve müzakerelerde görev alanına giren konularda görüş vermek ve tekliflerde bulunmakla görevlidir.

Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü

MADDE 10 - Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü; ekonomik modeller, dünya ekonomisi, ulusal ve uluslararası stratejiler konusunda araştırmalar yapmak, geliştirdiği makro modelleri ile ekonomik ve sosyal politikaların uzun dönemli etkilerini tahmin etmek, dünya ekonomisi ve bölgesel entegrasyonlara ilişkin gelişmeleri ve stratejileri izlemek ve bunlara yönelik alternatif hazırlamak suretiyle kalkınma planlarının makro dengelerini oluşturmak, yıllık programların hazırlanmasına katkıda bulunmak, kalkınma planlarının uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek, bu konularla ilgili uluslararası kuruluşlarla temas ve müzakerelerde görüş ve tekliflerde bulunmakla görevlidir.

Yatırımlar Sektör Programları ve Koordinasyonu Genel Müdürlüğü

MADDE 11 - Yatırımlar Sektör Programları ve Koordinasyonu Genel Müdürlüğü; tarım, madencilik ve enerji, imalat sanayii, ulaştırma-haberleşme, hizmetler, insan kaynakları, eğitim ve kültür, sağlık ve sosyal güvenlik, yerleşme ve şehirleşme, diğer ekonomik ve sosyal sektörler ile proje geliştirme ve değerlendirme konularında çalışma ve araştırmalar yapmak suretiyle kalkınma planları ve yıllık programların hazırlanmasına katkıda bulunmak, bu sektörlerle ilgili olarak ileriye dönük stratejiler geliştirmek, kamu yatırım programının hazırlanması, izlenmesi ve yıl içinde revizyonu ile ilgili tüm işlemleri yapmak, uygulamayı yönlendirmek, plan ve programların uygulanması sırasında kamu ve özel kesim kuruluşları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak ve bu amaçla kurum ve kuruluşların üst düzey yetkili temsilcilerinin katılacağı muhtelif komisyonları kurmak, uluslararası kuruluşlarla temas ve müzakerelerde görüş ve tekliflerde bulunmakla görevlidir.

Yapısal Uyum Sosyal Politikalar ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü

MADDE 12 - Yapısal Uyum Sosyal Politikalar ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü; sanayileşme, dış ticaret, teşvik ve yönlendirme, ekonomik ve sosyal uyum, kurumsal ve hukuki düzenlemeler konularında gerekli çalışma ve araştırmaları yapmak suretiyle kalkınma planları ve yıllık programların hazırlanmasına katkıda bulunur. Bu çerçevede, ekonomide genel olarak verimliliği artırmak ve sürdürülebilir bir büyüme ortamını sağlayabilmek amacıyla bilim ve teknoloji, çevre, rekabet politikaları, küçük ve orta ölçekli sanayi, esnaf ve sanatkar, kırsal kesime yönelik politikaları, çalışma hayatı, gelir dağılımı ve refah politikaları ve diğer yapısal konularda araştırmalar yaparak politika önerilerini geliştirmek, yapısal uyum politikalarının uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek sosyal sorunların çözümü amacıyla projeler geliştirmek, uygulamayı yönlendirmek, kurumsal ve hukuki düzenlemelerle ilgili görüş vermek, görevi ile ilgili alanlarda kamu ve özel kesim kuruluşları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak ve bu amaçla kurum ve kuruluşların üst düzey yetkili temsilcilerinin katılacağı muhtelif komisyonlar kurmak, uluslararası kuruluşlarla temas ve müzakerelerde görüş ve tekliflerde bulunmakla görevlidir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve Bölgesel Geliştirme Politikaları Genel Müdürlüğü

MADDE 13 - Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve Bölgesel Geliştirme Politikaları Genel Müdürlüğü; il ve ilçe bazında araştırma ve planlama çalışmaları yapmak, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının bu konularda yapacakları çalışmaların kalkınma planları ve yıllık programlarla tutarlılığını sağlamak, uygulamayı yönlendirmek, kalkınmada öncelikli yöreleri ve ihtiyaçlarını tespit etmek, bu yörelerin özelliklerini dikkate alarak daha hızlı gelişme sağlanması amacıyla gerekli çalışmaları yapmak ve görev alanına giren konularda görüş vermek ve öneriler geliştirmekle görevlidir.

Avrupa Topluluğu ile İlişkiler Genel Müdürlüğü

MADDE 14 - Avrupa Topluluğu ile İlişkiler Genel Müdürlüğü; Avrupa Topluluğu ile ilişkilerde ekonomik, sosyal, hukuki ve diğer konularda Hükümet tarafından tespit edilecek hedef ve politikalarla ilgili çalışmaları yapmak ve önerilerde bulunmak, ihtiyaç duyulan inceleme ve araştırmaları yapmak veya yaptırmakla görevlidir.

Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü

MADDE 15 - Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü; İslam ülkeleri arasında ekonomik ve ticari işbirliği amacıyla kurulan teşkilatlarla ilgili gerekli çalışmaları yapmak, bu teşkilatların daimi nitelikteki kurullarının gerektiğinde sekreteryaya hizmetlerini yürütmek, bölgesel, çok taraflı ve ikili ilişkilerin kalkınma planları ve

yıllık programlarda belirtilen ilke, hedef ve politikalarla uyumlu ve etkili bir şekilde yürütülmesi için gerekli çalışmaları yapmak, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabalarına yardımcı olmak amacıyla bu ülkelere yönelik teknik yardım faaliyetlerini yürütmekle görevlidir.

Ekonomik ve Sosyal Yönetim Bilgi Merkezi Dairesi Başkanlığı

MADDE 16 - Ekonomik, sosyal ve kültürel politikaları ve hedefleri belirlemede Hükümete müşavirlik görevinin etkin bir şekilde yerine getirilmesi amacıyla Müsteşarlık bünyesinde, bilgilerin daha hızlı bir şekilde kullanıcılara sunulmasını sağlayacak Ekonomik ve Sosyal Yönetim Bilgi Merkezi kurulur.

Merkezin çalışma esasları Müsteşarlıkça düzenlenir.

Ekonomik ve Sosyal Yönetim Bilgi Merkezi Dairesi Başkanlığı; kalkınma planları ve yıllık programların ekonomik, sosyal ve kültürel politika ve hedeflerin etkin bir şekilde belirlenmesi amacıyla gerekli bilgileri ulusal ve uluslararası kuruluşlardan sağlamak, bu bilgileri kullanıcılara sunmak, Müsteşarlık bilgisayar sistemlerinin etkin olarak kullanılması için gerekli tedbirleri almakla görevlidir.

Yurtdışı Teşkilatı

MADDE 17 - Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, görevi ile ilgili olarak uluslararası ekonomik kuruluşlar ile ekonomik açıdan önemli dış merkezlerde yurtdışı teşkilatı kurabilir.

Müsteşarlığın yurtdışı teşkilatında görevlendirilecek personelin unvanları ile kadro dereceleri Ek-2 sayılı listede gösterilmiştir. Yurtdışı birimlerin ihdası, cetvelde kayıtlı unvanların derecesi ve hangi temsilcilikler nezdinde kurulacağı Başbakan tarafından tespit edilir. Yeni yurtdışı birimleri kurulması gerektiğinde ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

Danışma Birimleri

MADDE 18 - Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığındaki danışma birimleri şunlardır:

a) Müsteşarlık Müşavirleri,

b) Hukuk Müşavirliği,

Müsteşarlık Müşavirleri

MADDE 19 - Teşkilatta özel önem ve öncelik taşıyan konularda çalıştırılmak üzere en fazla otuz Müşavir görevlendirilebilir.

Hukuk Müşavirliği

MADDE 20 - Hukuk Müşavirliğinin görevleri şunlardır:

a) Müsteşarlık birimlerinden sorulan hukuki konular ile hukuki, mali, cezai sonuçlar doğuracak işlemler hakkında görüş bildirmek,

b) Müsteşarlığın menfaatlerini koruyucu, anlaşmazlıkları önleyici hukuki tedbirleri zamanında almak, anlaşma ve sözleşmelerin bu esaslara uygun olarak yapılmasına yardımcı olmak,

c) 8 Ocak 1943 tarihli 4353 sayılı Kanun hükümlerine göre adli ve idari davalarda gerekli bilgileri hazırlamak ve Hazineyi ilgilendirmeyen idari davalarda Müsteşarlığı temsil etmek,

Yardımcı Birimler

MADDE 21 - Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığında destek hizmetleri, Personel, İdari ve Mali İşler, Yayın ve Temsil Daire Başkanlıkları tarafından yerine getirilir.

Savunma uzmanlığı, özel Kanunda ve diğer kanunlarda gösterilen görevleri yerine getirir.

Bilgi Toplama

MADDE 22 - Devlet Planlama Teşkilatı, görevleri ile ilgili olarak gerekli gördüğü bilgileri bütün kamu kurum ve kuruluşlarından ve diğer gerçek ve tüzel kişilerden doğrudan istemeye yetkilidir. Kendilerinden bilgi istenen bütün kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek tüzel kişiler bu bilgileri zamanında vermekle yükümlüdür.

Bu şekilde elde edilen bilgilerden ticari sır niteliğinde olanların gizliliğine uyulur.

İşbirliği

MADDE 23 - Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bilgi toplamada, planların hazırlanmasında ve uygulamanın izlenmesinde, bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlar ve özel kesim üst düzey kuruluşları ile yakın işbirliği içinde bulunur.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı kalkınma planlarının ve yıllık programların hazırlanması uygulanması ve izlenmesi safhalarında gerekli olan verileri, bunların toplanmasında ve değerlendirilmesindeki amaç ve zaman aralıkları ile bu

verilerin sunulma şeklini tespit eder.

Devlet İstatistik Enstitüsü, plan ve programların hazırlanmasında gerek duyulan bilgileri zamanında ve yeterli kapsamda sağlamak amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile yakın işbirliği içinde çalışır.

İktisadi, Sosyal ve Kültürel Hedefler ile Politikaların Tespiti

MADDE 24 - İktisadi, sosyal ve kültürel hedefler ile politikaların belirlenmesine esas teşkil edecek hususlar Yüksek Planlama Kurulunda görüşülerek tespit edilir.

Bu suretle tespit edilen esaslar Bakanlar Kurulunda öncelikle görüşülerek karara bağlanır.

Kalkınma Planının Hazırlanması

MADDE 25 - Başbakan veya ilgili Bakan, Bakanlar Kurulunun onayladığı esaslar ve hedefler çerçevesinde kalkınma planı ve yıllık programların hazırlanması konusunda Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına direktif verir.

Kalkınma Planının Kabulü

MADDE 26 - Kalkınma planının Başbakanlığa sunulmasından itibaren bir hafta içinde Yüksek Planlama Kurulu toplanır. Kurul bu planı inceleyerek, planın kabul edilmiş bulunan ana hedeflere uygun olup olmadığını bir raporla Bakanlar Kuruluna bildirir. Plan Bakanlar Kurulunda incelenerek kabul edildikten sonra TBMM'nin onayına arz olunur.

Yıllık Programların Hazırlanması ve Kabulü

MADDE 27 - Yıllık Programlar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanarak Yüksek Planlama Kuruluna sunulur. Bu Kurul programları inceleyerek bir raporla Bakanlar Kuruluna sunar. Bakanlar Kurulunda kabul edilen yıllık programlar kesinleşmiş olur. Yıllık programlar ile birlikte orta vadeli tahminler de sunulur.

Yıllık programlar, bütçeler ile iş programlarından önce hazırlanır. Bütçelerle iş programlarının hazırlanmasında yıllık programlarda kabul edilmiş olan esaslar dikkate alınır.

Bütçelerin TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmesi sırasında, birden fazla yılı kapsayan ve Kalkınma Planı ve Yıllık Programların bütünlüğünü ilgilendiren yatırım projelerinin Programa ilave edilmesinde, Kalkınma Planlarının Yürürlüğe Konması ve Bütünlüğünün Korunması hakkında 3067 sayılı Kanununun 2 nci

maddesinde yer alan esas ve usullere uyulur.

Yıllık programlarda yer alan makro politikaların uyum içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla Bakanlar Kuruluna değerlendirme raporları sunulur.

Koordinasyon

MADDE 28 - Müsteşarlık, kabul edilen planların, yıllık programların ve projelerin uygulanmasındaki uyum ve işbirliğini sağlar.

Plan, yıllık program ve proje uygulaması, Teşkilatça zaman zaman gözden geçirilerek elde edilen sonuçlar değerlendirilir ve alınması gerekli tamamlayıcı tedbirler, belirli devrelerde hazırlanacak raporlarla Bakanlar Kuruluna sunulur.

Yetki Devri

MADDE 29 - Müsteşar ve her kademedeki teşkilat yöneticileri, sınırlarını açıkça belirlemek kaydıyla yetkilerinden bir kısmını yazılı olarak aslarına devredebilir. Yetki devri, yetki devreden amirin sorumluluğunu kaldırmaz.

Sözleşmeli Personel

MADDE 30 - Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığında Müsteşar, Müsteşar Yardımcısı, Genel Sekreter, Genel Müdür, Müsteşar Müşaviri, Genel Sekreter Yardımcısı, Genel Müdür Yardımcısı, Daire Başkanı, Müsteşarlık Müşaviri, Hukuk Müşaviri, Planlama Uzmanı, Şube Müdürü, Planlama Uzman Yardımcısı kadroları karşılık gösterilmek kaydıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlerine bağlı olmaksızın sözleşmeli personel istihdam edilebilir.

Yabancı uzmanlarda sözleşmeli olarak istihdam edilebilir.

Bu suretle çalıştırılacakların sözleşme usul ve esasları ile ücret miktarı ve her çeşit ödemeler Bakanlar Kurulunca tespit edilir.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı personeli Başbakanlık merkez teşkilatında çalışan personelin maaş ve ücretleri dışında yararlandığı fazla çalışma ücreti ve benzeri diğer mali haklardan aynen yararlanır.

Planlama Uzman Yardımcılığına Atama

MADDE 31 - Planlama Uzman Yardımcılığına atanabilmek için 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda sayılanlara ilave olarak aşağıdaki nitelikler aranır;

- a) Planlama hizmetlerinin gerektirdiği niteliklere sahip olmak,
- b) En az dört yıllık yükseköğretim kurumlarından veya bunlara denkliği kabul

edilen yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olmak,

c) Yapılacak yarışma ve yeterlik sınavında başarılı olmak,

d) Sınavın yapıldığı yılın Ocak ayının ilk gününde 30 yaşını doldurmamış olmak,

Uzman Yardımcılığı giriş sınavında İngilizce, Fransızca veya Almanca dillerinin birinden yapılacak yabancı dil sınavında alınacak derece ağırlıklı olarak dikkate alınır.

Planlama Uzman Yardımcılığı giriş sınavında iki kez başarılı olamayanlar bir daha sınava alınmazlar.

Planlama Uzmanlığı

MADDE 32 - 31 inci maddeye göre Planlama Uzman Yardımcılığına atanmalar, en az 3 yıl çalışmak ve olumlu sicil almak kaydıyla açılacak mesleki yeterlik ve lisan sınavına girmek hakkını kazanırlar. Mesleki yeterlik ve lisan sınavında başarılı olanlar "Planlama Uzmanı" unvanını alırlar.

Planlama uzmanlık sınavında iki kez başarılı olamayanlar Planlama Uzman Yardımcılığı unvanını kaybederler.

Planlama uzman yardımcılığı sınavı ile planlama uzmanlığı sınavının şekli ve uygulama esasları ile uzmanlık kademelerinin süre; esas ve usulleri yönetmelikle düzenlenir.

Kamu Kurum ve Kuruluşlarındaki Personelin Görevlendirilmesi

MADDE 33 - Genel ve katma bütçeli daireler, döner sermayeli kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunlara bağlı kuruluşlar ve müesseselerde çalışanlardan durumları yönetmelikteki şartlara uygun olanlar, kurumlarının muvafakati ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığında sözleşmeli olarak çalıştırabilirler. Müsteşarlığın bu konudaki talepleri, ilgili kurum ve kuruluşlarca öncelikle sonuçlandırılır. Bu personel kurumundan aylıksız izinli sayılır. İzinli oldukları sürece memuriyetleri ile ilgili özlük hakları devam ettiği gibi, bu süreler kendi kurumlarında çalışmış gibi değerlendirilerek terfi ve emekliliklerinde hesaba katılır ve herhangi bir işleme gerek kalmaksızın terfileri süresinde yapılır.

Ayrıca, birinci fıkrada belirtilen kurum ve kuruluşlarda görevli personel; aylık, ödenek, her türlü zam ve tazminatlar ile diğer sosyal hak ve yardımları kurum ve kuruluşlarınca ödenmek kaydıyla geçici olarak Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığında görevlendirilebilir. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının bu konudaki

talepleri, kurum ve kuruluşlarca öncelikle sonuçlandırılır.

Üniversite Öğretim Elemanlarının Görevlendirilmesi

MADDE 34 - Uzmanlık isteyen işlerde durumları, bu Kanun Hükmünde Kararnameye göre çıkarılacak yönetmelikteki şartlara uygun olan üniversite öğretim elemanları, 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununun 38 inci maddesine göre görevlendirilebilir.

Sözleşme ile Araştırma, Etüt ve Proje Yaptırma

MADDE 35 - Müsteşarlık, görevleri ile ilgili olarak ihtiyaç duyduğu konularda araştırma, etüt ve proje ile uluslararası ikili ve çok taraflı temas ve toplantılar düzenleme ve bunlarla ilgili her türlü mal ve hizmetlerin sağlanması gibi işleri yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişilere sözleşme veya pazarlık suretiyle yaptırabilir ve bu konularla ilgili mal ve hizmet satın alabilir.

Bu hususta 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümleri uygulanmaz.

Yurt Dışına Gönderilecek Personel

MADDE 36 - Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Teşkilatta görevli elemanlarını uzmanlık alanlarındaki mesleki bilgi ve tecrübelerini geliştirmek ve ihtisas yapmak üzere 657 sayılı Kanundaki kısıtlamalara tabi olmadan yurt dışına gönderebilir.

Yurt dışına eleman gönderilmesinin usul ve esasları Müsteşarlıkça hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.

Atama

MADDE 37 - 23.4.1981 gün ve 2451 sayılı Kanun hükümleri dışında kalan memurların atanmaları Başbakan veya ilgili Bakan tarafından yapılır. Ancak Başbakan veya ilgili Bakan atama yetkisinin bir bölümünü Müsteşara devredebilir.

Yurt dışı kadrolara sürekli görevle atanabilmek için Müsteşarlık birimlerinde en az üç yıl fiilen çalışmış olmak şarttır.

Yurt dışı kadrolara atamaya ilişkin esaslar Müsteşarlıkça hazırlanacak yönetmelikle tespit edilir.

Kadrolar

MADDE 38 - Kadroların tespit, ihdas, kullanma ve iptali ile kadrolara ait diğer hususlar 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre düzenlenir.

Döner Sermaye İşletmesi Kurulması

MADDE 39 - Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığında, Müsteşarlığın faaliyet alanına giren konularda gerçek ve tüzel kişilere verilecek hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla döner sermaye işletmesi kurulabilir.

a) Döner sermaye işletmesinin kuruluş sermayesi 1.500.000.000 TL.'dir. Bu meblağın 750.000.000 TL.'sı Genel Bütçeden, geri kalan kısmı da elde edilen kârlardan karşılanır. Sermaye miktarının beş katına kadar artırılmasına Bakanlar Kurulu yetkilidir. Bu suretle artırılan sermaye elde edilen kârlardan karşılanır.

b) Döner sermayenin gelirleri :

1. Müsteşarlık bütçesinin özel bir bölümüne konulacak ödeneklerden,
  2. Döner sermaye işletmesi tarafından yapılacak faaliyetlerden elde edilecek kârlardan,
  3. Her türlü ayni ve nakdi yardımlardan,
- oluşur, bu gelirlerden kullanılmayan miktarlar ertesi yılın döner sermaye gelirlerine eklenir.

c) Döner sermaye işleri 1050 ve 832 sayılı Kanunların vizeye ilişkin hükümlerine tabi değildir. Ancak gelir ve giderler için bütçe yılı sonundan itibaren 3 ay içinde düzenlenecek yıllık bilançolar ve ekleri gelir ve gider belgeleri ile birlikte Sayıştay Başkanlığına, tasdikli birer sureti de Maliye Bakanlığına gönderilir.

d) Döner sermayenin hesap usulleri, alım-satım ve işletme işlemleri ile abone ve sipariş işleri, döner sermayenin faaliyet alanları, bu alanlarda bulunan döşeme ve demirbaş malzeme ile yatırım mallarının kullanma şekli ve bunlardan nasıl istifade edileceği, gelir kaynakları, mali işlemleri, harcama usul ve esasları ile diğer hususlar Başbakanlık ve Maliye Bakanlığınca birlikte hazırlanarak Başbakan onayı ile yürürlüğe konulacak yönetmelikle düzenlenir.

Yürürlükten Kaldırılan Hükümler

MADDE 40 - 17.7.1991 tarihli ve 437 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 20.12.1991 tarihli ve 470 sayılı Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmıştır.

EK MADDE 1 - 2451 sayılı Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanunun (2) Sayılı Cetveline Devlet Planlama Teşkilatı Planlama Uzmanı ilave edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 1 - Ek-1 sayılı listede yer alan kadrolar iptal edilerek 190

Sayı Kanun Hükümünde Kararnameye bağlı cetvelin Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bölümünden çıkarılmıştır. Ek-2 sayılı listede yer alan kadrolar ihdas edilerek 190 sayılı Kanun Hükümünde Kararnameye bağlı (I) sayılı cetvelin Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bölümüne eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 2 - Bu Kanun Hükümünde Kararname ile yapılan yeni düzenleme ile kadro ve görev unvanları değişmeyenler yeni kadrolarına atanmış sayılırlar.

Kadro ve görev unvanları değişenler veya kaldırılanlar yeni kadrolara atanıncaya kadar, durumlarına uygun işlerde görevlendirilirler ve eski kadrolarına ait aylık, ek gösterge ve her türlü hakları bu görevlerinde kaldıkları sürece şahıslarına bağlı olarak saklı tutulur. Sözleşmeli çalıştırılanların sözleşmeleri devam eder.

GEÇİCİ MADDE 3 - Bu Kanun Hükümünde Kararnamede öngörülen düzenlemeler yürürlüğe girinceye kadar, mevcut mevzuatın bu Kanun Hükümünde Kararnameye aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur. Bu düzenlemeler altı ay içerisinde yürürlüğe konulur.

GEÇİCİ MADDE 4 - Bu Kanun Hükümünde Kararnameye göre yeniden düzenleme yapıncaya kadar Devlet Planlama Teşkilatında değişen veya yeniden kurulan birimlere verilen görevler daha önce bu görevleri yapmakta olan birimler tarafından yapılmaya devam edilir. Müsteşarlık, teşkilat ve kadrolarını en geç altı ay içinde bu Kanun Hükümünde Kararnameye uygun hale getirir.

GEÇİCİ MADDE 5 - Bu Kanun Hükümünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığında görevli personelden, en az dört yıllık yüksek öğretim kurumlarından veya bunlara denkliği kabul edilen yurt dışındaki yüksek öğretim kurumlarından mezun olduktan sonra Müsteşarlıkta ihtisas gerektiren işlerde en az altı yıl çalışmış olanlar, açılacak ilk Planlama Uzmanlığı yeterli sınavına yaş sınıma tabi olmaksızın girme hakkından iki defaya mahsus olmak üzere yararlanırlar. Bu haktan istifade etmek istemeyenler ile hizmeti altı yıldan az olanlar Uzman Yardımcılığı giriş sınavına girme hakkından iki defaya mahsus olmak üzere yararlanırlar.

Yürürlük

MADDE 41 - Bu Kanun Hükümünde Kararname yayını tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 42 - Bu Kanun Hükümünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İptal gerekçesinde dayanan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 2 - Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2- "MADDE 7 - Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez."

3- "MADDE 87 - Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek; milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

4- "MADDE 91 - Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gös-

terilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

5- "MADDE 153 - Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."

C. İlgili Yasa Kuralları :

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" şöyledir :

"Amaç

MADDE 1 - Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere bunların mali, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapmak; yürütme organı bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Genelkurmay Başkanlığı hariç) kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak ve Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakebe Kanununda düzenlemeler yapılması için ivedi ve zorunlu hallerde münhasır olmak üzere Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermektir.

Kapsam

MADDE 2 - Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarla diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarıyla ilgili olan kanun ve kanun hükmünde kararnamelelerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin olarak, kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasında bölünüşüne, bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulmasına, mevcut kurum ve kuruluşların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, bunların kuruluş biçimlerine, görev, yetki ve yükümlülüklerine ait esaslarla bu esaslar çerçevesinde teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine ilişkin hükümlerinde,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde,

d) Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakebe Kanununda,

Yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar.

İlkeler

MADDE 3 - Bakanlar Kurulu, ivedi ve zorunlu durumlara münhasır olmak kaydıyla, 1 inci madde ile verilen yetkiyi kullanırken;

a) Kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini; ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı; memurlar ve diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarında, hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı,

b) Başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı kuruluşlar eliyle, genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken kamu hizmetlerinde iş bölümü ve koordinasyonun sağlanmasını; bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulurken benzer hizmetlerin tek kuruluş veya birim tarafından yürütülmesini ve kaynak kullanımında israfın önlenmesini,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde değişiklik yapılırken ülke ekonomisine yararlılık, verimlilik ve kârlılık esaslarını,

Gözönünde bulundurur.

Yetki Süresi

MADDE 4 - Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, bir yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu birden fazla kanun hükmünde kararname çıkartabilir.

MADDE 5 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

III. İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfü F. TUNCEL'in katılmalarıyla 25.11.1993 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayarılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama :

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuza girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamentar rejimlerde, kanun yapmanın

belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadi ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tespit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.'nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşılmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve ögeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek T.B.M.M.'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle T.B.M.M. tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanılarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" ögelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvi) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlenmesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasa da yer alması zorunlu ögeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre :

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasa da öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği ögelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken ögelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde ". . . Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Karamame çıkarma yetkisi vermek . . ." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasa da gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde karamame çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümler-

rinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yen alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenbilmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı", "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlamlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasi denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşılırsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmaları da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görü-

şülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değıştirilerek kabul edilen kararnamelerin değıştirilmiş hükümleri, bu değışikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

B - KHK'nin Yargısal Denetimi :

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağılıdır. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörölmüştür. KHK'ler, işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözömlenmesi gerekir. Hernekadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunun denetlenmesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da, Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarına dayanılarak yürürlüğe konulan 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 8.2.1989 gün E.1988/38, K.1989/7 ve 16.5.1989

gün E.1989/4, K.1989/23 sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabulü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirilerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çün-

kü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "iptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmi Gazetede yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farklıdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

C- 511 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu:

Dava dilekçesinde 511 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 6., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi istenilmiştir. Ancak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesi hükmü gereğince Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılık konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka bir gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

Dava konusu edilen 511 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 24.6.1993 gün ve 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3911 sayılı Yetki Yasası ise bir bölümünün Anayasa'nın 153. maddesine, kalan bölümünün de Anayasa'nın 7., 87. ve 91. maddelerine aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 gün ve Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Böylece, 511 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 511 sayılı KHK Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.", ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenlerinin üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşim KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

D- İptal Hükümünün Yürürlüğe Gireceği Gün Sorunu :

Anayasa'nın 153. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi hükümleri uyarınca, yasa, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların belirli madde veya hükümleri iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak, Anayasa Mahkemesi, iptal kararı ile meydana gelecek olan hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir.

Dava konusu 511 sayılı KHK'nin iptaline karar verilmesi ile meydana gelen hukuksal boşluk kamu yararını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olduğundan, gerekli göreceği yeni düzenlemeleri yapması için Yasama organına süre tanımak amacıyla iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun bulunmuştur.

IV- SONUÇ

A. 10.8.1993 günlü, 511 sayılı "Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı Yetki Yasası'nın Anayasa Mahkemesinin 16.9.1993 günlü, Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunması nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALINE, Haşim KILIÇ ile Sacit ADALI'nın karşıoyları ve OY-ÇOKLUĞUYLA,

B. İptal nedeniyle oluşan hukuki boşluğun doldurulması için Anayasa'nın 153. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında

Yasa'nın 53. maddeleri gereğince iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine, OYBİRLİĞİYLE,

25.11.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Mustafa GÖNÜL	Ihsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1993/50

Karar Sayısı : 1993/52

Anayasa Mahkemesi'nin 25.11.1993 günlü, Esas 1993/43, Karar 1993/46 sayılı kararına yazdığımız karşıoyumuzu yineliyoruz.

Üye	Üye
Haşim KILIÇ	Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1993/51

Karar Sayısı : 1993/53

Karar Günü : 25.11.1993

IPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanı A. Mesut YILMAZ

IPTAL DAVASININ KONUSU : 16.9.1993 günlü Resmi Gazete'nin Mükerrer sayısında yayımlanan 519 sayılı "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- IPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

12.11.1993 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir :

"Tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasasında kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri ayrı ayrı belirlenmiş; Anayasanın 7. maddesi "yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğunu, bu yetkinin devredilemeyeceğini,

8. maddesi, yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle Anayasaya ve Kanunlara uygun olarak kullanılacağını,

9. maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını emretmiştir.

Ayrıca Anayasamızın 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun yapmak, değiştirmek ve kanun kaldırmakla görevlendirildiği ifade edilmiştir.

Yine Anayasa'nın "Başlangıç" kısmının altıncı fıkrasında, "Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu, üstünlüğün ancak Anayasa ve Kanunlarda bulunduğu" belirtilmiştir.

Parlamentar demokratik rejimin temeli olan parlamentolar, iktidarı ve muhalefetiyle milletin temsilcilerinden oluşan Anayasal bir organdır. Bu nedenle tüm toplumu ilgilendiren, fertleri bağlayan, uyulması zorunlu objektif kurallardan oluşan kalıcı yasaların yapılması, ancak Mecliste toplumsal uzlaşma zemini yaratılarak mümkün olabilmektedir.

Devletin temel yapısını bu esaslara dayandıran Anayasamız; rejime işlerlik kazandırmak açısından bu konuda bazı istisnai kurallara da cevaz vermiştir. Anayasanın 91. maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın 2. kısmının 1. ve 2. bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile 4. bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin Kanun Hükmünde Kararnamelerle düzenlenemeyeceği" esasını getirerek bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermeyeceği belirlenmiştir.

Belirtilen konular dışında, verilecek yetki yasasında çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin, kullanma süresinin ve süresi içerisinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağıın gösterilmesi kuralı öngörülmüştür.

Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisinin; acil hallerde beklemeye tahammülü olmayan zorunlu durumlara münhasıran kullanılacağı, olağan bir yol olmadığı, Anayasanın 91. maddesinin sekizinci fıkrasındaki "Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür." hükmünde ifadesini bulmaktadır.

Kanun yapma yetkisi yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisinin olunca ve özellikle bu husus yasada belirtilmiş ise artık Kanun Hükmünde Kararname çok zorunlu haller dışında 91. madde imkan vermiş olsa bile düşünülmemelidir. Yasamayı yürütmenin egemenliğine bağlayan yöntemin hukukun üstünlüğü ilkesi ile bağdaşmayacağı gözetilmelidir.

Anavatan Partisi olarak çağdaş bir uygulama olan Kanun Hükmünde Kararname çıkartılması yetkisine karşı değiliz. Hatta Hukuk kuralları içerisinde olmak şartıyla

la bunun gerekli ve zorunlu olduğuna da inanmaktayız. Ancak Yüce Mahkemenizin de pek çok kararında belirttiği gibi bu yetki parlamentoyu dışlayan, açık bir yetki devri şeklinde olmamalıdır.

Yasaların çıkarılmasında, üstün olan Anayasaya uygunluğa gerekli özen gösterilmez ve buna uyulmaz; keza Anayasaya aykırılığı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ortaya konulmuş yasalar veya bu yasalara dayanılarak çıkartılmış Kanun Hükmünde Kararnameler Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen yürürlüğe konulursa Hukuk devletinden söz etmek mümkün olamaz.

İptali istemi ile Yüce Mahkemenize başvuruda bulunduğumuz söz konusu Kanun Hükmünde Kararname Yüce Mahkeme tarafından "Esas 1993/26, Karar 1993/28" sayılı ve 16.9.1993 tarihli karar ile iptal edilen 3911 Sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu"na dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler dizisinden bir tanesidir.

Yüce Mahkemenin 8.10.1993 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 3911 Sayılı Yetki Kanununa ilişkin iptal gerekçesinde de açıkça ifade edildiği gibi yasal dayanaktan yoksun olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararname ile Yasama Organının yetki ve görev alanına girilmekte, Bakanlar Kuruluna mahiyeti belirsiz geniş yetkiler verilerek Meclis devre dışı bırakılmıştır.

Hükümet yetkililerinin çeşitli açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu Kanun Hükmündeki Kararnameler Anayasada ifade edilen, belirli bir zorunluluk veya ivedilik gereği olarak çıkarılmamıştır. Meclisi çalıştıramayan Koalisyon ortakları tek çözümlü Meclisi devre dışı bırakarak her vesile ile eleştirdikleri Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yoluna başvurmakta bulmuşlardır.

Nitekim 27.6.1993 tarih ve 3911 Sayılı Yetki Yasasına dayanılarak kısa süre içerisinde 36 Adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin bir kısmı ise Yetki Yasasının iptal edildiğinin açıklandığı gün Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanmıştır.

Hükümetin bu hukuk tanımaz tutumunu Anayasanın 91. maddesinde ifade edilen "Yetki Kanunları ve bu Kanunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" hükmü ile bağdaştırmak imkansızdır.

Bir hukuk devletinde; Kanunkoyucunun ve Hükümetin ilk işi Anayasayı üstün tutmak ve Anayasadaki prensiplerle bağdaşmayan hükümleri ihtiva eden Kanunların ve Kararnamelerin iptal davası ve kararını beklemeden tadil ve ilgası cihetine gitmek

olmalıdır. Oysa hükümet Anayasa Mahkemesi kararının açıklandığı günden bugüne kadar hiçbir çözüm yolu ortaya koymadığı gibi memleketi hukuki kaosu içine sürükleyecek beyanatlarla vakit geçirmektedir.

Bu durum karşısında Grubumuz daha önce yaptığı başvurulara dayanılarak iptal edilen 8 Kanun Hükmünde Kararnameye ilave olarak iptal edilen 3911 Sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılmış olan ve dava açma süresi henüz dolmamış bulunan diğer Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiğini düşünerek Yüce Mahkemenize başvurmaya karar vermiştir.

Anayasanın 2., 7., 87., 91. ve 153. Maddelerine Aykırılık Gerekçeleri :

- Anayasanın 2. maddesine aykırılık : Bilindiği üzere Anayasanın 2. maddesi, Devletin bir hukuk devleti olduğunu belirlemektedir. Hukuk devletinde her türlü eylem ve işlemin hukuka uygun olması esas prensiptir. Yukarıda genel gerekçelerimizde de izah edildiği üzere bu Kanun Hükmünde Kararname iptal edilen bir Yetki Yasasına dayanılarak çıkarılmış, daha doğrusu hukuki dayanağını kaybetmiş, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkesini zedeleyici unsurlar içermektedir. Bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 7. maddesine aykırılık : Yine genel gerekçelerde ifade ettiğimiz gibi bu Kanun Hükmünde Kararname Bakanlar kuruluna çok geniş alanlarda mahiyeti önceden kestirilemeyen zorunlu hallerin dışında bir çok yasada değişiklik ve düzenleme yapma yetkisi veren ve iptal edilen bir yasaya dayanılarak çıkarılmıştır. Bu özelliği ile bu Kanun Hükmünde Kararname de diğerleri gibi Meclisi devre dışı bırakan yetki devri mahiyetinde unsurları taşıyan bir Kararnamedir. Bu itibarla Anayasanın 7. maddesindeki yetkinin devredilemeyeceği hükmüne aykırıdır, iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 87. maddesine aykırılık : Anayasanın 87. maddesi "Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir. Hükümet çıkardığı bu Kanun Hükmünde Kararnamelerle bir yıl süre ile Meclisi devre dışı bırakarak yasama yetkisini yürütmeye bırakmayı hedeflemiştir. Herhangi bir yetki devri ise Anayasanın bu maddesine aykırılık teşkil edeceğinden iptali gerekmektedir.

- Anayasanın 91. maddesine aykırılık : Anayasanın 91. maddesinin 8. ve 9. fıkraları :

"Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görürlür."

Hükümlerini amirdir.

Anayasanın bu açık hükmü ortada iken Hükümet ivedi ve zorunlu bir durum olmadığı halde pek çok konuyu Kanun Hükmünde Kararname yolu ile düzenleyerek yürürlüğe koymuştur. Hatta bazı Kanun Hükmünde Kararnameler Meclis gündeminde yer aldığı halde görüşülemediği için Kanun Hükmünde Kararname olarak yeniden düzenlenip Meclise sevk edilmiştir. Bu durum da göstermektedirki Anayasanın 91. maddesinin ruhuna aykırı olarak bir çok konuda Kanun Hükmünde Kararname Hükümet tarafından Meclise rağmen düzenlenip yürürlüğe konulmuştur. Hukuki dayanaktan yoksun olan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 153. Maddesine Aykırılık : Anayasanın 153. maddesinin 6. fıkrası "Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayınlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." hükmünü amirdir.

Kanunkoyucu yasal düzenlemelerinde hukuk ve Anayasanın üstün kurallarına bağlıdır. Bunâ göre Anayasaya aykırı bulunan hukuk kurallarının yeniden yasalaştırılmaması gerektiği Yüce Mahkemenin bir çok kararında defalarca açıklanmıştır. Hal böyle olduğu halde; Hükümet; Anayasa Mahkemesinin Esas 1991/27, Karar : 1991/50 sayılı kararları ile iptal edilen 3755 sayılı Yetki Yasasının iptal kararında ileri sürülen gerekçeleri hiçe sayarak aynı mahiyette, ancak daha geniş kapsamlı hükümler ihtiva eden 3911 sayılı Yetki Kanununu çıkarmıştır. Anayasanın 153. maddesinin sarıh hükmüne rağmen tanzim edilen 3911 sayılı bu Yetki Kanunu da Yüce Mahkeme tarafından 16.9.1993 tarihinde iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmü karşısında iptal edileceği açıkça belli olan bu yetki kanununa dayanılarak yürürlüğe konulan söz konusu Kanun Hükmünde kararnamelerin hukuki dayanaktan yoksun olacağı bilinen bir gerçektir.

Anayasanın lafsına ve ruhuna aykırı olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde kararnamenin de diğerleri gibi iptal edilmesi gerektiği inancı ile Yüce Mahkemeye başvurmuş bulunmaktayız."

II - YASA METİNLERİ

A. İptali İstenilen Kurallar :

İptali istenilen 519 sayılı "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Ka-

nunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir:

"2876 sayılı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu Kanuna bazı maddeler eklenmesi; 24/6/1993 tarihli ve 3911 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 26/8/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

MADDE 1 - 2876 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine aşağıdaki (ı) bendi eklenmiştir.

"ı) Atatürk ilke ve inkılablarını, Türk dilini, Türk kültür ve medeniyetlerini, Türk tarihini, Türklerin medeniyete hizmetlerini, milli bütünlük anlayışı içinde, Türk Cumhuriyetleri ile Türklerin yoğun olarak yaşadığı diğer ülkelerde de tanıtmak ve yaymak, bunları bütün Türklüğe mal etmek için çalışmalar yapmak."

MADDE 2 - 2876 sayılı Kanunun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 5 - Yüksek Kurul; Başbakan'ın veya görevlendireceği Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı'nın başkanlığında, Genelkurmay Başkanı veya Genelkurmay ikinci Başkanı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığından sorumlu Devlet Bakanı, Tanıtma ve Enformasyon İşlerinden sorumlu Devlet Bakanı, Milli Eğitim Bakanı, Kültür Bakanı, Turizm Bakanı, Gençlik ve Spor İşlerinden sorumlu Bakan, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri, Yükseköğretim Kurulu Başkanı, Yüksek Kurum Başkanı ile Cumhurbaşkanınca beş yıl süre ile seçilen dört üyeden oluşur. Cumhurbaşkanı gerekli gördüğü hallerde, Yüksek Kurul'a başkanlık eder.**"

MADDE 3 - 2876 sayılı Kanunun 8 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 8 - Yüksek Kurum Başkanı; Yüksek Kurum'un temsil, yürütme ve koordinasyon organı ve ita âmiridir.**

Yüksek Kurum Başkanı, tutum ve davranışları ile bu kanunun belirlediği amaçları ve ilkeleri benimsemiş, kişilikleri bakımından Yüksek Kurumun hizmet ve faaliyetlerini verimli kılacak bilimsel ve kültürel niteliklerini çalışmalarıyla kanıtlamış, yüksek öğrenim görmüş, Devlet memuru olabilmek için gerekli niteliklere sahip, Başbakan tarafından gösterilecek üç aday arasından Cumhurbaşkanı'nca atanır."

MADDE 4 - 2876 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"d) Bağlı kuruluşların, bu kanun ilkeleri ve Yüksek Kurulun kararları doğrultusunda yapacakları çalışmalarını, hizmetleri ve faaliyetleri gözetmek, desteklemek ve bunlar arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak, Yönetim Kurulu kararları hakkında Yüksek Kurul'a bilgi sunmak."

MADDE 5 - 2876 sayılı Kanununun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Cumhurbaşkanınca seçilen üyeler; Başbakan tarafından önerilen altı aday arasından, Cumhurbaşkanınca beş yıl süre ile atanır."

MADDE 6 - 2876 sayılı Kanununun 12 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 12 - Yönetim Kurulu ayda bir defa toplanır; gerektiğinde Yüksek Kurum Başkanı'nın çağrısı üzerine olağanüstü toplantılar yapar. Toplantı gündemi Yüksek Kurum Başkanı tarafından hazırlanır.**

Yönetim Kurulu kararlarının birer örneği bağlı kuruluşların Başkanlıklarına gönderilir.

Yönetim Kurulu'nun sekreteryası işleri Genel Sekreterlik'çe düzenlenir."

MADDE 7 - 2876 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Denetleme Kurulu Başkanı ve üyeleri, mali ve idari denetim yapabilecek nitelikte, yükseköğrenim görmüş, Devlet memuru olabilmek için gerekli niteliklere sahip adaylar arasından, Yüksek Kurum Başkanı'nın önerisi ve ilgili Bakan'ın onayı ile atanır."

MADDE 8 - 2876 sayılı Kanununun 15 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Yüksek Kurum Başkan Yardımcısı, yüksek öğrenim görmüş, Devlet memuru olabilmek için gerekli niteliklere sahip aday, Yüksek Kurum Başkanı'nın önerisi üzerine ilgili Bakan onayı ile atanır."

MADDE 9 - 2876 sayılı Kanununun 16 ncı maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Genel Sekreter, yüksek öğrenim görmüş idari tecrübeye ve Devlet memuru olabilmek için gerekli niteliklere sahip adaylar arasından, Yüksek Kurum Başkanı'nın önerisi üzerine ilgili Bakan onayı ile atanır."

MADDE 10 - 2876 sayılı Kanunun 25 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 25 - Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı, tutum ve davranışları ile Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve inkılâplarını benimsediğini, eserleriyle veya eğitim ve öğretim veya diğer hizmet alanlarındaki çalışmaları ile kanıtlamış, yüksek öğrenim görmüş Devlet memuru olabilmek için gerekli niteliklere sahip adaylar arasından, Yüksek Kurum Başkanı'nın önerisi, ilgili Bakanın uygun görüşü üzerine müşterek kararla atanır.**

Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı'nın çalışmalarında kendisine yardımcı olmak üzere asli üyeler arasından önerdiği bir üye, Yüksek Kurum Başkanı'nın önerisi üzerine ilgili Bakan onayı ile atanır. Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı'nın bulunmadığı durumlarda, Başkan'ın görevlerini yardımcısı yerine getirir."

MADDE 11 - 2876 sayılı Kanunun 43 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 43 - Türk Dil Kurumu Başkanı, asli üyelerde bulunması gereken niteliklere sahip adaylar arasından Yüksek Kurum Başkanı'nın önerisi, ilgili Bakan'ın uygun görüşü üzerine müşterek kararla atanır.**

Türk Dil Kurumu Başkanı'nın çalışmalarında kendisine yardımcı olmak üzere, asli üyeler arasından önerdiği bir üye, Yüksek Kurum Başkanı'nın önerisi üzerine ilgili Bakan onayı ile atanır. Türk Dil Kurumu Başkanı'nın bulunmadığı durumlarda, Başkan'ın görevlerini yardımcısı yerine getirir."

MADDE 12 - 2876 sayılı Kanunun 61 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 61 - Türk Tarih Kurumu Başkanı, asli üyelerde bulunması gereken niteliklere sahip adaylar arasından, Yüksek Kurum Başkanı'nın önerisi, ilgili Bakan'ın uygun görüşü üzerine müşterek kararla atanır.**

Türk Tarih Kurumu Başkanı'nın çalışmalarında kendisine yardımcı olmak üzere asli üyeler arasından önerdiği bir üye, Yüksek Kurum Başkanı'nın önerisi üzerine ilgili Bakan onayı ile atanır. Türk Tarih Kurumu Başkanı'nın bulunmadığı durumlarda, Başkan'ın görevlerini yardımcısı yerine getirir."

MADDE 13 - 2876 sayılı Kanunun 80 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 80 - Atatürk Kültür Merkezi Başkanı, asli üyelerde bulunması ge-**

reken niteliklere sahip adaylar arasından, Yüksek Kurum Başkanı'nın önerisi, ilgili Bakan'ın uygun görüşü üzerine müşterek kararla atanır.

Atatürk Kültür Merkezi Başkanı'nın çalışmalarında kendisine yardımcı olmak üzere asli üyeler arasından önerdiği bir üye, Yüksek Kurum Başkanı'nın önerisi üzerine ilgili Bakan onayı ile atanır. Atatürk Kültür Merkezi Başkanı'nın bulunmadığı durumlarda, Başkan'ın görevlerini yardımcısı yerine getirir."

MADDE 14 - 2876 sayılı Kanununun 90 ıncı maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Atatürk Uluslararası Barış Ödülü; Atatürk'ün rölyefi işlenmiş bir plaket, nakdi mükafat ile ödül rozeti ve beratından oluşur. Ödül 3 yılda bir verilir."

MADDE 15 - 2876 sayılı Kanununun 91 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"g) Ödüle layık bir kişi bulunmadığında o yıl ödül verilmez."

MADDE 16 - 2876 sayılı Kanununun 92 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 92 - Atatürk Barış Ödülü için aday gösterileceklerin veya başvuracakların faaliyetlerinde veya eserlerinde aranacak nitelikler ve verilecek nakdi mükafatın miktarı, ödül verilecek yıldan bir önceki yılın 1 Ocak- 28 veya 29 Şubat günleri arasında Yüksek Kurum Başkanlığınca yurt içi ve yurt dışı basın-yayın araçlarıyla ilan edilir.**

Ödülün verileceği yıldan bir önceki yılın engeç 23 Nisan tarihine kadar eserleri Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığına ulaşacak şekilde başvuran kişiler Atatürk Uluslararası Barış Ödülü için aday olmaya hak kazanırlar.

Ayrıca 90 ve 91 inci maddelerindeki esaslara uygun olarak, engeç bir önceki yılın 23 Nisan akşamına kadar, Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Ödül Kurulu üyeleri, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Türkiye'deki yabancı misyon şefleri, daha önce ödül almış kişiler, Ödül Kurulunun belirleyeceği diğer kişiler, Atatürk Uluslararası Barış Ödülü için aday gösterebilir.

Bu şekilde tespit edilen adayların eserlerinin, hizmet ve faaliyetlerinin değerlendirilmesi işlemlerinin sonuçlandırılması, müracaat süresinin bitim tarihini takip eden onbir ay içinde tamamlanır."

MADDE 17 - 2876 sayılı Kanununun 97 nci maddesinin (e) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"e) Bu kanunla öngörülen Yüksek Kurula, Yönetim Kurulu'na, Bilim Kurullarına ve Yürütme Kurulları ile Türk Tarih Kurumu bünyesindeki komisyonlara seçilecek üyelere Devlet Memurları Kanununda belirtilen yaş haddi aranmaz."

MADDE 18 - 2876 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

"EK MADDE 1 - Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin ilgili maddelerine göre belirli süreler için atanan veya seçilen üyeler, görev süreleri sonunda yeniden seçilebilir veya atanabilirler. Bu üyeler seçildikleri veya atandıkları usulle süreye bakmaksızın görevden alınabilirler."

"EK GEÇİCİ MADDE 1 - Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin ilgili maddelerinde belirtilen yaş haddi ve hizmet süresi ile ilgili şartlarını bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihten önce doldurmuş olanların görevleri başka bir işleme gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erer."

MADDE 19 - Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 14 maddesi 1/1/1996 tarihinde, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 20 - Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 2 - Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2- "MADDE 7 - Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez."

3- "MADDE 87 - Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek; milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

4- "MADDE 91 - Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

5- "MADDE 153 - Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararname'nin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarısı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar."

C. İlgili Yasa Kuralları :

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" şöyledir :

"Amaç

MADDE 1 - Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere bunların mali, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapmak; yürütme organı bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Genelkurmay Başkanlığı hariç) kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak ve Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakabe Kanununda düzenlemeler yapılması için ivedi ve zorunlu hallerde münhasır olmak üzere Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermektir.

Kapsam

MADDE 2 - Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarla diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarıyla ilgili olan kanun ve kanun hükmünde kararnamelelerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin olarak, kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasında bölünüşüne, bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulmasına, mevcut kurum ve kuruluşların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, bunların kuruluş biçimlerine, görev, yetki ve yükümlülüklerine ait esaslarla bu esaslar çerçevesinde teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine ilişkin hükümlerinde,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde,

d) Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakebe Kanununda,

Yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar.

İlkeler

MADDE 3 - Bakanlar Kurulu, ivedi ve zorunlu durumlara münhasır olmak kaydıyla, 1 inci madde ile verilen yetkiyi kullanırken;

a) Kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini; ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı; memurlar ve diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarında, hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı,

b) Başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı kuruluşlar eliyle, genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken kamu hizmetlerinde iş bölümü ve koordinasyonun sağlanmasını; bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulurken benzer hizmetlerin tek kuruluş veya birim tarafından yürütülmesini ve kaynak kullanımında israfın önlenmesini,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde değişiklik yapılırken ülke ekonomisine yararlılık, verimlilik ve kârlılık esaslarını,

Gözönünde bulundurur.

Yetki Süresi

MADDE 4 - Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, bir yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu birden fazla kanun hükmünde kararname çıkartabilir.

MADDE 5 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

III. İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfü F. TUNCEL'in katılmalarıyla 25.11.1993 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama :

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuzda girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamente rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadi ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tespit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.'nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve ögeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek T.B.M.M.'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle T.B.M.M. tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" ögelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvi) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlenmesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu ögeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre :

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği ögelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yet-

ki yasaının sahip olması gereken öğelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde ". . . Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek . . ." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı", "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğin-

den yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlamlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşıyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmasalar da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararname, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

B - KHK'nin Yargısal Denetimi :

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağlıdır. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görü-

şülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler, işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümlenmesi gerekir. Hernekadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunun denetlenmesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da, Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarına dayanılarak yürürlüğe konulan 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 8.2.1989 gün E.1988/38, K.1989/7 ve 16.5.1989 gün E.1989/4, K.1989/23 sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabülü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirilerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan

esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmaları bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "iptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmi Gazetede yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle

bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farklıdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

C- 519 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu:

Dava dilekçesinde 519 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 6., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi istenilmiştir. Ancak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesi hükmü gereğince Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılık konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka bir gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

Dava konusu edilen 519 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 24.6.1993 gün ve 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3911 sayılı Yetki Yasası ise bir bölümünün Anayasa'nın 153. maddesine, kalan bölümünün de Anayasa'nın 7., 87. ve 91. maddelerine aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 gün ve Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Böylece, 519 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 519 sayılı KHK Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.", ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenlerinin üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşim KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

D- İptal Hükmünün Yürürlüğe Gireceği Gün Sorunu :

Anayasa'nın 153. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi hükümleri uyarınca, yasa, ka-

nun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların belirli madde veya hükümleri iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak, Anayasa Mahkemesi, iptal kararı ile meydana gelecek olan hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir.

Dava konusu 519 sayılı KHK'nin iptaline karar verilmesi ile meydana gelen hukuksal boşluk kamu yararını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olduğundan, gerekli göreceği yeni düzenlemeleri yapması için Yasama organına süre tanımak amacıyla iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun bulunmuştur.

IV- SONUÇ

A. 26.8.1993 günlü, 519 sayılı "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı Yetki Yasası'nın Anayasa Mahkemesinin 16.9.1993 günlü, Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunması nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ ile Sacit ADALI'nın karşıoyları ve OY-ÇOKLUĞUYLA,

B. İptal nedeniyle oluşan hukuki boşluğun doldurulması için Anayasa'nın 153. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Ususleri Hakkında Yasa'nın 53. maddeleri gereğince iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine, OYBİRLİĞİYLE,

25.11.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Mustafa GÖNÜL	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1993/51

Karar Sayısı : 1993/53

Anayasa Mahkemesi'nin 25.11.1993 günlü, Esas 1993/43, Karar 1993/46 sayılı kararına yazdığımız karşıoyumuzu yineliyoruz.

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1993/52

Karar Sayısı : 1993/54

Karar Günü : 26.11.1993

IPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanı A. Mesut YILMAZ

IPTAL DAVASININ KONUSU : 15.9.1993 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 517 sayılı "Arsa Ofisi Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın temel ilkelerine, 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- IPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

12.11.1993 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir :

"Tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gerek 1961 Anayasasında gerekse 1982 Anayasasında kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri ayrı ayrı belirlenmiş; Anayasanın 7. maddesi "yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğunu, bu yetkinin devredilemeyeceğini,

8. maddesi, yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle Anayasaya ve Kanunlara uygun olarak kullanılacağını,

9. maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını emretmiştir.

Ayrıca Anayasamızın 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun yapmak, değiştirmek ve kanun kaldırmakla görevlendirildiği ifade edilmiştir.

Yine Anayasa'nın "Başlangıç" kısmının altıncı fıkrasında, "Kuvvetler ayrımı-

nın, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu, üstünlüğün ancak Anayasa ve Kanunlarda bulunduğu" belirtilmiştir.

Parlamentar demokratik rejimin temeli olan parlamentolar, iktidarı ve muhalefetiyle milletin temsilcilerinden oluşan Anayasal bir organdır. Bu nedenle tüm toplumu ilgilendiren, fertleri bağlayan, uyulması zorunlu objektif kurallardan oluşan kalıcı yasaların yapılması, ancak Mecliste toplumsal uzlaşma zemini yaratılarak mümkün olabilmektedir.

Devletin temel yapısını bu esaslara dayandıran Anayasamız; rejime işlerlik kazandırmak açısından bu konuda bazı istisnai kurallara da cevaz vermiştir. Anayasanın 91. maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın 2. kısmının 1. ve 2. bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile 4. bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin Kanun Hükmünde Kararnamelerle düzenlenemeyeceği" esasını getirerek bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermeyeceği belirlenmiştir.

Belirtilen konular dışında, verilecek yetki yasasında çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnamenin amacının, kapsamının, ilkelerinin, kullanma süresinin ve süresi içerisinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağına gösterilmesi kuralı öngörülmüştür.

Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisinin; acil hallerde beklemeye tahammülü olmayan zorunlu durumlara münhasıran kullanılacağı, olağan bir yol olmadığı, Anayasanın 91. maddesinin sekizinci fıkrasındaki "Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür." hükmünde ifadesini bulmaktadır.

Kanun yapma yetkisi yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisinin olunca ve özellikle bu husus yasada belirtilmiş ise artık Kanun Hükmünde Kararname çok zorunlu haller dışında 91. madde imkan vermiş olsa bile düşünülmemelidir. Yasamayı yürütmenin egemenliğine bağlayan yöntemin hukukun üstünlüğü ilkesi ile bağdaşmayacağı gözetilmelidir.

Anavatan Partisi olarak çağdaş bir uygulama olan Kanun Hükmünde Kararname çıkartılması yetkisine karşı değiliz. Hatta Hukuk kuralları içerisinde olmak şartıyla bunun gerekli ve zorunlu olduğuna da inanmaktayız. Ancak Yüce Mahkemenizin

de pek çok kararında belirttiği gibi bu yetki parlamentoyu dışlayan, açık bir yetki devri şeklinde olmamalıdır.

Yasaların çıkarılmasında, üstün olan Anayasaya uygunluğa gerekli özen gösterilmez ve buna uyulmaz; keza Anayasaya aykırılığı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ortaya konulmuş yasalar veya bu yasalara dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen yürürlüğe konulursa Hukuk devletinden söz etmek mümkün olamaz.

İptali istemi ile Yüce Mahkemenize başvuruda bulunduğumuz söz konusu Kanun Hükmünde Kararname Yüce Mahkeme tarafından "Esas 1993/26, Karar 1993/28" sayılı ve 16.9.1993 tarihli karar ile iptal edilen 3911 Sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu"na dayanılarak çıkarılmış Kanun Hükmünde Kararnameler dizisinden bir tanesidir.

Yüce Mahkemenin 8.10.1993 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 3911 Sayılı Yetki Kanununa ilişkin iptal gerekçesinde de açıkça ifade edildiği gibi yasal dayanakta yoksun olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükmünde Kararname ile Yasama Organının yetki ve görev alanına girilmekte, Bakanlar Kuruluna mahiyeti belirsiz geniş yetkiler verilerek Meclis devre dışı bırakılmıştır.

Hükümet yetkililerinin çeşitli açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu Kanun Hükmündeki Kararnameler Anayasada ifade edilen, belirli bir zorunluluk veya ivedilik gereği olarak çıkarılmamıştır. Meclisi çalıştıramayan Koalisyon ortakları tek çözümlü Meclisi devre dışı bırakarak her vesile ile eleştirdikleri Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yoluna başvurmakta bulmuşlardır.

Nitekim 27.6.1993 tarih ve 3911 Sayılı Yetki Yasasına dayanılarak kısa süre içerisinde 36 Adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin bir kısmı ise Yetki Yasasının iptal edildiğinin açıklandığı gün Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanmıştır.

Hükümetin bu hukuk tanımaz tutumunu Anayasanın 91. maddesinde ifade edilen "Yetki Kanunları ve bu Kanunlara dayanan Kanun Hükmünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" hükmü ile bağdaştırmak imkansızdır.

Bir hukuk devletinde; Kanunkoyucunun ve Hükümetin ilk işi Anayasayı üstün tutmak ve Anayasadaki prensiplerle bağdaşmayan hükümleri ihtiva eden Kanunların ve Kararnamelerin iptal davası ve kararını beklemeden tadil ve ilgası cibetine gitmek olmalıdır. Oysa hükümet Anayasa Mahkemesi kararının açıklandığı günden bugüne

kadar hiçbir çözüm yolu ortaya koymadığı gibi memleketi hukuki kaosun içine sürükleyecek beyanatlarla vakit geçirmektedir.

Bu durum karşısında Grubumuz daha önce yaptığı başvurulara dayanılarak iptal edilen 8 Kanun Hükmünde Kararnameye ilave olarak iptal edilen 3911 Sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılmış olan ve dava açma süresi henüz dolmamış bulunan diğer Kanun Hükmünde Kararnamelerinde Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiğini düşünerek Yüce Mahkemenize başvurmaya karar vermiştir.

Anayasanın 2., 7., 87., 91. ve 153. Maddelerine Aykırılık Gerekçeleri :

- Anayasanın 2. maddesine aykırılık : Bilindiği üzere Anayasanın 2. maddesi, Devletin bir hukuk devleti olduğunu belirlemektedir. Hukuk devletinde her türlü eylem ve işlemin hukuka uygun olması esas prensiptir. Yukarıda genel gerekçelerimizde de izah edildiği üzere bu Kanun Hükmünde Kararname iptal edilen bir Yetki Yasasına dayanılarak çıkarılmış, daha doğrusu hukuki dayanağını kaybetmiş, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkesini zedeleyici unsurlar içermektedir. Bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 7. maddesine aykırılık : Yine genel gerekçelerde ifade ettiğimiz gibi bu Kanun Hükmünde Kararname Bakanlar kuruluna çok geniş alanlarda mahiyeti önceden kestirilemeyen zorunlu hallerin dışında bir çok yasada değişiklik ve düzenleme yapma yetkisi veren ve iptal edilen bir yasaya dayanılarak çıkarılmıştır. Bu özelliği ile bu Kanun Hükmünde Kararname de diğerleri gibi Meclisi devre dışı bırakan yetki devri mahiyetinde unsurları taşıyan bir Kararnamedir. Bu itibarla Anayasanın 7. maddesindeki yetkinin devredilemeyeceği hükmüne aykırıdır, iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 87. maddesine aykırılık : Anayasanın 87. maddesi "Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir. Hükümet çıkardığı bu Kanun Hükmünde Kararnamelerle bir yıl süre ile Meclisi devre dışı bırakarak yasama yetkisini yürütmeye bırakmayı hedeflemiştir. Herhangi bir yetki devri ise Anayasanın bu maddesine aykırılık teşkil edeceğinden iptali gerekmektedir.

- Anayasanın 91. maddesine aykırılık : Anayasanın 91. maddesinin 8. ve 9. fıkraları :

"Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan Kanun Hükümünde Kararnameler Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür."

Hükümlerini amirdir.

Anayasanın bu açık hükmü ortada iken Hükümet ivedi ve zorunlu bir durum olmadığı halde pek çok konuyu Kanun Hükümünde Kararname yolu ile düzenleyerek yürürlüğe koymuştur. Hatta bazı Kanun Hükümünde Kararnameler Meclis gündeminde yer aldığı halde görüşülemediği için Kanun Hükümünde Kararname olarak yeniden düzenlenip Meclise sevk edilmiştir. Bu durum da göstermektedirki Anayasanın 91. maddesinin ruhuna aykırı olarak bir çok konuda Kanun Hükümünde Kararname Hükümet tarafından Meclise rağmen düzenlenip yürürlüğe konulmuştur. Hukuki dayanaktan yoksun olan bu Kanun Hükümünde Kararnamenin iptal edilmesi gerekmektedir.

- Anayasanın 153. Maddesine Aykırılık : Anayasanın 153. maddesinin 6. fıkrası "Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayınlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." hükmünü amirdir.

Kanunkoyucu yasal düzenlemelerinde hukuk ve Anayasanın üstün kurallarına bağlıdır. Buna göre Anayasaya aykırı bulunan hukuk kurallarının yeniden yasalaştırılmaması gerektiği Yüce Mahkemenin bir çok kararında defalarca açıklanmıştır. Hal böyle olduğu halde; Hükümet; Anayasa Mahkemesinin Esas 1991/27, Karar : 1991/50 sayılı kararları ile iptal edilen 3755 sayılı Yetki Yasasının iptal kararında ileri sürülen gerekçeleri hiçe sayarak aynı mahiyette, ancak daha geniş kapsamlı hükümler ihtiva eden 3911 sayılı Yetki Kanununu çıkarmıştır. Anayasanın 153. maddesinin sarıh hükmüne rağmen tanzim edilen 3911 sayılı bu Yetki Kanunu da Yüce Mahkeme tarafından 16.9.1993 tarihinde iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmü karşısında iptal edileceği açıkça belli olan bu yetki kanununa dayanılarak yürürlüğe konulan söz konusu Kanun Hükümünde kararnamelerin hukuki dayanaktan yoksun olacağı bilinen bir gerçektir.

Anayasanın lafsına ve ruhuna aykırı olarak çıkarılmış bulunan bu Kanun Hükümünde kararnamenin de diğerleri gibi iptal edilmesi gerektiği inancı ile Yüce Mahkemeye başvurmuş bulunmaktayız."

II - YASA METİNLERİ

A. İptali İstenilen Kurallar :

İptali istenilen "Arsa Ofisi Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapıl-

ması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname" şöyledir :

"1164 sayılı Arsa Ofisi Kanununda değişiklik yapılması, 24/6/1993 tarih ve 3911 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulunca 18/8/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

MADDE 1 - 29/4/1969 tarih ve 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanununun 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 1 - Arsaların aşırı fiyat artışlarını önlemek amacıyla tanzim alış ve satış yapmak; konut, sanayi, eğitim, sağlık ve turizm yatırımları ve kamu tesisleri için arazi ve arsa sağlamak üzere; Maliye Bakanlığına bağlı kamu tüzel kişiliğini haiz ve döner sermayeli "Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü" kurulmuştur."**

MADDE 2 - 1164 sayılı Kanununun 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 2 - Bu Genel Müdürlük;**

a) Konut, sanayi, eğitim, sağlık ve turizm yatırımları ve çeşitli kamu tesisleri için anlaşma, devir satılma yolu ile ve benzeri şekillerde arazi ve arsa sağlamaya,

b) Arsa stoku ve tanzim satışları yapmaya,

c) Sağladığı arazi ve arsaları, Maliye Bakanlığınca tespit edilecek esaslara göre planlayarak, olduğu gibi veya alt yapı tesislerini kısmen veya tamamen ikmal ederek veya ettirerek ihtiyaç sahiplerine satmaya, kiralamaya, trampaya, irtifak hakkı tesis etmeye,

d) Amaçlarını gerçekleştirmede kullanmak üzere gerekli fonları temin için miktarı, faizi, itfa süresi, ihraç fiyatı gibi hususlar Maliye Bakanlığınca belirlenmek üzere tahvil ihraç etmeye,

e) Gerçek ve tüzel kişilerden avans almaya ve Maliye Bakanlığının izni ile her türlü kaynaktan kredi kullanmaya,

f) Konut, sanayi, eğitim, sağlık ve turizm yatırımları ile kamu tesisleri yerleşme alanlarında arazi ve arsa alımı ve altyapı inşaatları için tahsis edilen fonlardan kaynak sağlamaya,

g) 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri çerçevesinde gayrimenkul yatırım ortaklıkları ve fonları kurmaya ve işletmeye,

h) Amacıyla ilgili ihtisas bankalarına iştirake yetkilidir.

Genel Müdürlük, Bu Kanun amaçları çerçevesinde kullanacağı taşınmaz malların halihazır haritasını, her ölçekteki imar planlarını ve parselasyon planlarını yapar veya yaptırır.

Halihazır haritalar 3194 sayılı İmar Kanununa göre, ilgili idarelerce bir ay içinde onaylanır.

27/6/1984 tarih ve 3030 sayılı Kanun kapsamında kalan belediyeler de dahil olmak üzere, belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında, Genel Müdürlükçe yapılan veya yaptırılan her ölçekteki imar planları, revizyonları, ilave veya değişiklikleri, ilgili idarelerce müracaat tarihinden itibaren en geç üç ay içinde onaylanır. İlgili idarelere onaylanmak üzere gönderilen planlarda düzeltme yapılmasının istenilmesi halinde, konu Genel Müdürlükçe karara bağlanır. Genel Müdürlükçe düzeltilen veya aynen kabul edilen planlar, ilgili idareye gönderildiği tarihten itibaren aynı süre içinde onaylanır. Bu süreler içinde onaylanmayan planlar, 3194 sayılı İmar Kanununun 9 uncu maddesine göre işlem yapılmak üzere Bayındırlık ve İskân Bakanlığına gönderilir.

Yürürlükteki 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarına uygun olarak hazırlanan arazi ve arsa düzenleme işlemleri ve imar parseli olarak tapuya tescil işlemleri, belediye veya valiliğe gönderildiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde belediye encümeni veya il idare kurulunca onaylanır.

Kadastro ve tapu sicil müdürlükleri, onaylanan parselasyon planlarını, başkaca hiç bir işleme gerek kalmaksızın, kendilerine intikal ettiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde tescil eder."

MADDE 3 - 1164 sayılı Kanunun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"MADDE 5 - Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünün döner sermayesi 1.000.000.000.000 (Birtrilyon) TL.'dir. Sermayenin tamamı Devlete aittir.

Bu döner sermaye;

a) Konut, sanayi, eğitim, sağlık ve turizm yatırımları ve kamu tesisleri yerleşme alanlarında arazi ve arsa alımı ve alt yapı inşaatı için tahsis edilen kaynaklar ve bütçe imkanları çerçevesinde her yıl genel bütçeye konulacak ödeneklerden,

b) Sermayeye mahsuben Hazinece devredilebilecek taşınmaz malların bedellerinden,

c) Yıllık % 1'i geçmemek üzere, Maliye Bakanlığınca belirlenecek oranda, ge-

nel bütçenin taşınmaz mal satış gelirlerinden aktarılacak paylardan,

d) Döner sermayenin işletilmesinden elde edilecek kârlardan,

e) Her çeşit bağış ve yardımlar ile diğer gelirlerden,

f) İhraç edilen tahvillerden elde edilen fonlar ve gayrimenkul yatırım fonlarının işletilmesinden elde edilen gelirlerden,

g) Diğer kanunlarda Arsa Ofisine aktarılması öngörülen paralardan meydana gelir."

MADDE 4 - 1164 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 6 - Arsa alımı ve satımı, harita, planlama, kamu tesis ve hizmetlerinin yapılması, diğer döner sermaye işlemleri 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu ile 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa tabi değildir.**

Ancak, döner sermaye ile yapılacak işlerden doğan gelir ve giderler için, mali yılın bitiminden itibaren iki ay içinde Arsa Ofisi Genel Müdürlüğüne bir bilanço düzenlenir.

832 sayılı Sayıştay Kanununun 40 ıncı maddesi uyarınca hazırlanan bilanço ve eki cetveller ile belgeler Sayıştaya, bilanço ve eklerinin birer örneği ise Maliye Bakanlığına aynı süre içinde gönderilir."

MADDE 5 - 1164 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 9 - Maliye Bakanlığı; konut, sanayi, eğitim, sağlık ve turizm yatırımları ile kamu tesisleri için planlanmış sahalarda kalan özel ve tüzel kişilere ait arazi ve arsaları ve varsa bunlar içerisinde veya üzerinde bulunan bina veya sair tesisleri Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü adına kamulaştırmaya yetkilidir.**"

MADDE 6 - 1164 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin 1 inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü; konut, sanayi, eğitim, sağlık ve turizm yatırımları ve kamu tesisleri için planlamayı öngördüğü ve tahdidini yaparak ilgili tapu idarelerine bildirmiş bulunduğu sahalardaki arsa ve arazinin satışlarında şufa hakkını haizdir."

MADDE 7 - 1164 sayılı Kanunun 16 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**MADDE 16** - Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri ile yapılacak satış, alınan avanslarla edinilen taşınmaz malların ilgililere intikal ettirilmesi, kiraya verme ve irtifak hakkı tesisleriyle tazminat takdirleri, satış ve devir almalar, harcamalar, taşınmaz mal veya hizmet maliyetlerinin hesabı, amortisman, kâr ve nizami faiz paylarının tayini, hesap usulleriyle diğer idari, mali ve teknik işlemlerin nasıl yürütüleceği hususları yönetmelikte belirtilir."

MADDE 8 - 1164 sayılı Kanuna aşağıdaki 3 madde eklenmiştir.

"**EK MADDE 1** - Ofis, ürettiği veya üreteceği arsalar karşılığında menkul kıymet ihraç edebilir. İhraç edilecek menkul kıymetlerin şekli, ihracı, halka arzı, menkul kıymetler borsaları veya bankalar aracılığı ile satışı konularında Sermaye Piyasası Kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

Bu şekilde çıkarılacak menkul kıymetler 3/10/1983 gün ve 91 sayılı Menkul Kıymetler Borsaları Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin 10 uncu maddesinin 2 numaralı bendi uyarınca Maliye Bakanlığının talebi üzerine borsa kotuna alınır."

"**EK MADDE 2** - Ofisçe üretilen arsaların maliyet ve satış bedelleri arasındaki farkın % 20'sini geçmemek kaydıyla, arsaların alt yapı tesislerinin yapımında kullanılmak kaydıyla belediyelere ödeme yapılabilir. Bu konuda, il, ilçe, belde ve bölgeler itibarıyla farklı oranlar belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir."

"**EK MADDE 3** - Hazinece Arsa Ofisine devredilecek taşınmaz mallar ile kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz malların tesbiti, envanter ve değerlendirmelelerinin yapılması, merkezi bilgisayar kütüklerinin oluşturulması ve bunların yönetim, denetim ve tasarruflarının daha etkin ve verimli hale getirilmesi, Milli Emlak Genel Müdürlüğünün merkez ve taşra birimlerinin otomasyon sisteminin geliştirilmesi, çağdaş bir yapıya kavuşturulması, bina, araç, gereç ve benzeri ihtiyaçlarının karşılanması ile fazla mesai ücreti ödemelerinde kullanılmak üzere, Ofisin döner sermaye gelirlerinin % 10'u, Maliye Bakanlığı Merkez Saymanlığında açılacak özel bir hesaba ödenek kaydedilir. Ödenek kaydedilecek miktarın, bu Kanunun 5/c maddesinde belirtilen paydan farklı olması halinde, bu oranı artırmaya veya azaltmaya Maliye Bakanı yetkilidir.

Yılı içinde kullanılmayan ödenekler, aynı amaçlarla kullanılmak üzere ertesi yıllar bütçesine devredilir."

MADDE 9 - 7 nci maddenin 1 inci fıkrasının ilk cümlesindeki "İmar ve İskân Bakanlığınca" ibaresi "Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünce", cümleinin sonundaki "Maliye ve İmar ve İskân Bakanlıklarınca" ibaresi "Milli Emlak ve Arsa Ofisi Genel

Müdürlüklerince", 15 inci maddenin 1 inci fıkrasındaki "İmar ve İskân Bakanlığının" ibaresi "Maliye Bakanlığının", 19 uncu maddedeki "İmar ve İskân Bakanlığınca" ve 20 nci maddedeki "İmar ve İskân Bakanlığı" ibaresi "Maliye Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir.

MADDE 10 - 30/11/1989 tarih ve 392 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici maddesi 1164 sayılı Kanunun geçici 1 inci maddesi olarak numaralandırılmış ve bu Kanuna aşağıdaki 2 geçici madde eklenmiştir.

"GEÇİCİ MADDE 2 - Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte, gerektiğinde Hazineye ve katma bütçeli kuruluşlara ait taşınmaz mallar ile 28/5/1986 tarih ve 3291 sayılı Kanunun 13 üncü maddesine tabi olanlar da dahil olmak üzere kamu iktisadi teşebbüslerinin mülkiyetindeki taşınmaz mallardan belli büyüklükte olanlarının imar planlarını yapmaya ve yaptırmaya, mevcut imar planlarında değişiklik yapmaya Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü yetkilidir.

Bu maddeye göre Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünce yapılan veya yaptırılan her ölçekteki imar planları ile uygulamasına esas olacak parselasyon planları, bu Kanunun bu Kanun Hükmünde Kararnameyle değiştirilen 2 nci maddesine göre onaylanır ve tescil edilir. Anılan maddeye göre Bayındırlık ve İskân Bakanlığına intikal ettirilen planlar, bu Bakanlıkça re'sen onaylanarak kesinleşir.

Bu maddeye göre planı yapılan taşınmaz malların alt yapı tesisleri ve çevre düzenlemesi gibi hizmetlerinin yapımına katkıda bulunmak amacıyla, malik kuruluşça ilgili belediyeye ödeme yapılabilir. Bu ödemenin miktarı ile diğer esas ve usuller, kuruluş ile Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünce birlikte belirlenir.

Planın yapılmasına ilişkin giderler ile alınacak bedel, malik kuruluşça Arsa Ofisi Genel Müdürlüğüne ödenir. Alınacak bedel ile giderlerin ödenmesi konusundaki esas ve usuller, malik kuruluş ile Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünce müştereken belirlenir."

"GEÇİCİ MADDE 3 - Ekli (1) sayılı cetvelde yer alan kadrolar ihdas edilerek 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (1) sayılı cetvelin Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü bölümüne serbest kadro olarak eklenmiştir."

MADDE 11 - Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 12 - Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları :

İptal gerekçesinde dayandırılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "Başlangıç

Ebedi Türk vatan ve milletinin bütünlüğüne ve kutsal Türk Devletinin varlığına karşı, Cumhuriyet devrinde benzeri görülmemiş bölücü ve yıkıcı kanlı bir iç savaşın gerçekleşme noktasına yaklaştığı sırada;

Türk Milletinin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin, milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 hareketi sonucunda, Türk Milletinin meşru temsilcileri olan Danışma Meclisince hazırlanıp, Milli Güvenlik Konseyince son şekli verilerek Türk Milleti tarafından kabul ve tasvip ve doğrudan doğruya O'nun eliyle vazolunan bu ANAYASA:

- Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;

- Dünya milletler ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak; Türkiye Cumhuriyetinin ilelebet varlığı, refahı, maddi ve manevi mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;

- Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmağa yetkili kılman hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;

- Kuvvetler ayrımının Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

- Hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının, devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;

- Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;

- Topluca Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve ke-

derlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve "Yurtta sulh, cihanda sulh" arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;

FİKİR, İNANÇ VE KARARIYLA anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,

TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye aşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur."

2- "MADDE 2 - Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

3- "MADDE 7 - Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez."

4- "MADDE 87 - Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek; milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

5- "MADDE 91 - Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından sü-

re bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

6- "MADDE 153 - Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama,

yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."

C. İlgili Yasa Kuralları :

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu" şöyledir :

"Amaç

MADDE 1 - Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere bunların mali, sosyal ve diğer haklarında iyileştirmeler yapmak; yürütme organı bünyesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının (Genelkurmay Başkanlığı hariç) kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak ve Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR, SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakebe Kanununda düzenlemeler yapılması için ivedi ve zorunlu hallerde münhasır olmak üzere Bakanlar Kuruluna Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermektir.

Kapsam

MADDE 2 - Bu Kanuna göre çıkarılacak Kanun Hükmünde Kararnameler;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurlarla diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarıyla ilgili olan kanun ve kanun hükmünde kararnamelelerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin olarak, kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasında bölünüşüne, bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulmasına, mevcut kurum ve kuruluşların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, bunların kuruluş biçimlerine, görev, yetki ve yükümlülüklerine ait esaslarla bu esaslar çerçevesinde teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine ilişkin hükümlerinde,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde,

d) Genel, Katma, Özel ve Özerk bütçeli bütün kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz mallar üzerindeki yönetim ve tasarruf esaslarının tespiti; BAĞ-KUR,

SSK ve T.C. Emekli Sandığı Kanunlarında düzenlemelerde bulunmak; özelleştirme kapsamına giren kuruluşlarla diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ihtilafların çözülmesi esaslarının tespiti; T.C. Merkez Bankası ve Bankalar Kanunu ile Sigorta Murakebe Kanununda,

Yapılacak değişiklik ve yeni düzenlemeleri kapsar.

İlkeler

MADDE 3 - Bakanlar Kurulu, ivedi ve zorunlu durumlara münhasır olmak kaydıyla, 1 inci madde ile verilen yetkiyi kullanırken;

a) Kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini; ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu dikkate alarak yeterli ve adil bir ücret seviyesini sağlamayı; memurlar ve diğer kamu görevlilerinin mali, sosyal ve diğer haklarında, hizmetin özellik ve gereklerine uygun iyileştirmeler yapmayı,

b) Başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı kuruluşlar eliyle, genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken kamu hizmetlerinde iş bölümü ve koordinasyonun sağlanmasını; bağlı ve ilgili kuruluşlar kurulurken benzer hizmetlerin tek kuruluş veya birim tarafından yürütülmesini ve kaynak kullanımında israfın önlenmesini,

c) 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölümünde değişiklik yapılırken ülke ekonomisine yararlılık, verimlilik ve kârlılık esaslarını,

Gözönünde bulundurur.

Yetki Süresi

MADDE 4 - Bu Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetki, bir yıl süre ile geçerlidir. Bu süre içinde Bakanlar Kurulu birden fazla kanun hükmünde kararname çıkartabilir.

MADDE 5 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."

III. İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfü F. TUNCEL'in katılmalarıyla 25.11.1993 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçi-

lerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama :

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuzda girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamenter rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadi ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tespit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.'nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşılmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve ögeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek T.B.M.M.'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle T.B.M.M. tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanılarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" ögelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvi) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğinde-

dirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlenmesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu öğeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre :

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği öğelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken öğelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde ". . . Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek . . ." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem

yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde karamame çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde karamamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemeye bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı", "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlatımlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşıyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış ol-

masalar da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararname, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararname-ler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararname bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

B - KHK'nin Yargısal Denetimi :

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağlıdır. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörül-müştür. KHK'ler, işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde oldukları-nda bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahke-mesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasası-na hem de Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümlenmesi gerekir. Herne kadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunun denetlenme-sinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denet-

lenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da, Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarına dayanılarak yürürlüğe konulan 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 8.2.1989 gün E.1988/38, K.1989/7 ve 16.5.1989 gün E.1989/4, K.1989/23 sayılı kararlarıyla iptal edilmiştir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabülü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirilerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz."

denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kahr. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "iptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmi Gazetede yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farksızdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

C- 517 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu:

Dava dilekçesinde 517 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 6., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptaline karar verilmesi istenilmiştir. Ancak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesi hükmü gereğince Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırılık konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka bir gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

Dava konusu edilen 517 sayılı Kanun Hükümünde Kararname 24.6.1993 gün ve 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3911 sayılı Yetki Yasası ise bir bölümünün Anayasa'nın 153. maddesine, kalan bölümünün de Anayasa'nın 7., 87. ve 91. maddelerine aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 16.9.1993 gün ve Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Böylece, 519 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3911 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 517 sayılı KHK Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.", ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenlerinin üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşim KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

D- İptal Hükümünün Yürürlüğe Gireceği Gün Sorunu :

Anayasa'nın 153. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi hükümleri uyarınca, yasa, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların belirli madde veya hükümleri iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak, Anayasa Mahkemesi, iptal kararı ile meydana gelecek olan hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir.

Dava konusu 517 sayılı KHK'nin iptaline karar verilmesi ile meydana gelen hukuksal boşluk kamu yararını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olduğundan, gerekli göreceği yeni düzenlemeleri yapması için Yasama organına süre tanımak amacıyla iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun bulunmuştur.

IV- SONUÇ

A. 18.8.1993 günlü, 517 sayılı "Arsa Ofisi Kanununun Bazı Maddelerinde

Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin dayanağını oluşturan 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı Yetki Yasası'nın Anayasa Mahkemesinin 16.9.1993 günlü, Esas 1993/26, Karar 1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiş bulunması nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ ile Sacit ADALI'nın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. İptal nedeniyle oluşan hukuki boşluğun doldurulması için Anayasa'nın 153. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Ususleri Hakkında Yasa'nın 53. maddeleri gereğince iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine, OYBİRLİĞİYLE,

26.11.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Mustafa GÖNÜL	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1993/52

Karar Sayısı : 1993/54

Anayasa Mahkemesi'nin 25.11.1993 günlü, Esas 1993/43, Karar 1993/46 sayılı kararına yazdığımız karşıoyumuzu yineliyoruz.

Üye	Üye
Haşim KILIÇ	Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1993/1 (Siyasi Parti İhtar)

Karar Sayısı : 1993/1

Karar Günü : 14.6.1993

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : 7.1.1946 gününde, kurulan ve Ankara Asliye 4. Hukuk Mahkemesinin 29.5.1960 günlü, Esas 1960/570, Karar 1960/784 sayılı kararıyla kapatılan ve 3821 sayılı Yasayla yeniden açılan "Demokrat Parti" adının 1834 sayılı Yasa'dan yararlanılarak kurulan ve 16.10.1981 günlü, 2533 sayılı Yasa gereğince feshedilen "Demokrat Parti" tarafından kullanılması nedeniyle bu Partiye 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesi uyarınca ihtar verilmesi istemidir.

1- İSTEMİN GEREKÇESİ :

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 5.4.1993 günlü, SP. 47. HZ. 1993/23 sayılı başvuru dilekçesinin açıklama ve sonuç bölümü aynen şöyledir:

"19.6.1992 gün ve 3821 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden sonra;

7.1.1946 günü kurulup, Ankara 4. Asliye Hukuk Hakimliğinin 29.9.1960 gün ve 1960/570 esas, 1960/784 karar sayılı ilamı ile kapatılan Demokrat Parti'nin 29.11.1992 tarihinde,

22.1.1975 günü 23.12.1974 gün ve 1834 sayılı yasa uyarınca kurulup, 16.10.1981 gün ve 2533 sayılı yasa ile kapatılan, Demokrat Parti'nin ise 12.12.1992 tarihinde,

Kongrelerini yaparak aynı adı taşıyan birbirinden farklı iki siyasi partinin yeniden açılıp tüzel kişilik kazandıkları Cumhuriyet Başsavcılığımıza intikal eden belgelerin incelenmesinden anlaşılmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasınının 9. maddesindeki düzenlemeden hareketle

davalı siyasi partiye, önce 12.1.1993 gün ve 1993/7 sayılı yazı gönderilmiş, 3.2.1993 gün ve sayısız karşılık yazıları dikkate alınarak bu kez 11.2.1993 gün ve 1993/7 sayılı yazı ile, aynı adı taşıyan diğer siyasi partiden ayırt edilmelerine olanak verecek biçimde parti adının düzenlenmesi ve yazımızın tebliğinden itibaren 30 gün içinde sonucundan bilgi verilmesi istenmiş, istemin öngörülen sürede yerine getirilmemesi halinde bu konuda Anayasa Mahkemesi'ne ihtar davası açılacağı da ifade edilmiştir.

Yazımızın 18.2.1993 günü davalı siyasi partiye tebliğ edilmesine rağmen öngörülen sürede gereğinin yerine getirilmediği saptanmış ve aşağıda açıklanan nedenlerle bu davanın açılması gerekli görülmüştür.

Öncelikle; aynı adı taşıyan iki siyasi partinin aynı dönemde faaliyet göstermelerinin uygulamada doğuracağı sakıncalar üzerinde durulmalıdır.

Siyasi partiler, Anayasa ve yasalara uygun olarak, milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yolu ile tüzük ve programlarında belirtilen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni için ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan, amaçlarına ulaşmak içinde birbirleri ile yarış içinde olan kuruluşlardır.

Bu siyasi kuruluşların, Anayasa ve yasalara uygun tarzda kurulup teşkilatlanmaları ve faaliyette bulunmalarının denetim ve gözetimi ise, Anayasanın 69. ve Siyasi Partiler Yasasının 9. maddeleri uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığımıza verilmiştir.

Anayasa ve Siyasi Partiler Yasasının Cumhuriyet Başsavcılığımıza yüklediği bu görevin yerine getirilmesi için de Siyasi Partiler Yasasının 10. maddesinde öngörülen parti sicil dosyaları oluşturulmakta ve dosyalardaki bilgi ve belgelerden yararlanılmak sureti ile siyasi partilerin ülke genelinde denetim ve gözetimleri sağlanmaktadır.

Sicil dosyalarının oluşturulmaları ve siyasi partilerin denetim ve faaliyetlerinin takibi sırasında aynı adı taşıdıkları için birbirinden ayırt edilemeyen bu iki siyasi parti ile ilgili işlemlerin karıştırılması ve bunun sonucu olarak giderilmesi mümkün olmayan aksaklıkların çıkması, hatta yasal olmayan sonuçların doğması kaçınılmaz olacaktır.

Aynı düşünce ile, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki, Milletvekili ve Mahalli İdareler Seçimi Hakkındaki Yasaların benimsediği ilke ve esasların uygulanması, seçimlerin hatasız yürütülerek sonuçlarının tespit ve ilanı sırasında meydana gelebilecek karışıklıklar da gözardı edilemez.

İkinci olarak; kapalı iken devamına karar alınan veya siyasi parti siciline kayıtlı bulunan siyasi partinin adı kullanılmak sureti ile bir başka siyasi parti kurulmasına veya devamına karar alınmasına yasal olanak bulunmamasıdır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 3821 sayılı Yasa ile değişik 96. maddesi,

"Anayasa Mahkemesince temelli kapatılan veya siyasi parti siciline kayıtlı bulunan siyasi partilerin isimleri, amblemleri, rumuzları, rozetleri ve benzeri işaretleri başka bir siyasi partice kullanılmayacağı gibi, daha önce kurulmuş Türk devletlerine ait topluma mal olmuş bayrak, amblem ve flamalarda siyasi partilerce kullanılmaz.

Kurulacak siyasi partiler, Anayasa Mahkemesince kapatılan siyasi partilerin devamı olduklarını beyan edemez ve böyle bir iddiada bulunamazlar." hükmünü,

3821 sayılı Yasanın 6. maddesinin birinci fıkrası da,

"Kapatılan siyasi partilerin devamına karar verilmesi durumunda, bu siyasi partilere ait ad, rumuz, amblem, rozet ve benzeri işaretler kullanılarak başka bir siyasi parti kurulamaz..."

hükmünü içermektedir.

7.1.1946 günlü kurulan Demokrat Parti, davalı partiden önce kurulmuş ve 3821 sayılı yasa uyarınca 29.11.1992 günü kongresini yaparak yine davalı partiden önce partinin devamına karar almıştır. 3821 sayılı Yasanın genel esasları ise, Anayasa Mahkemesi dışında başka mahkeme veya kurullarca kapatılan siyasi partilerin devamına karar alınması halinde ilk kuruluşlarından itibaren tüzelkişiliklerinin devam edeceği yolundadır. Davalı parti hem ilk kuruluşunu hem de 3821 sayılı yasa uyarınca yeniden açılışını, diğer Demokrat Parti'den sonra yapıp aynı adı almakla, daha önce siyasi parti siciline kayıtlı bulunan aynı zamanda da kapatılmışken devamına karar alınan siyasi partinin adını kullanmakta, dolayısı ile de 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 96. ve 3821 sayılı Yasanın 6. maddesini ihlal etmiş bulunmaktadır.

Sonuç ve İstek :

Açıklanan nedenlerle diğer Demokrat Parti'den ayırt edilmesine olanak sağlayacak biçimde parti adının düzenlenmesi hususunda davalı partiye, Siyasi Partiler Yasasının 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur."

II - ESASIN İNCELENMESİ :

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar istemli dilekçesi ve ekleri ile işin

esasına ilişkin rapor okunup incelendikten sonra gereği görüştüp düşünöldü:

A- 19.6.1992 günlü ve 3821 sayılı Yasa'nın 2. maddesinin birinci fıkrasında; 2533 sayılı Yasa'ya göre feshedilen siyasi partiler ile Anayasa Mahkemesi dışında başka bir mahkeme ya da kurullarca kapatılan siyasi partilerin, son büyük kongre ve kurultay üyelerinin hayatta kalanlarınca alınacak kararla aynı ad, rumuz, amblem ve benzeri işaretleri kullanarak yeniden açılacakları öngörülmüştür.

3821 sayılı Yasa'nın 6. maddesinin birinci fıkrasında ise; kapatılan siyasi partilerin devamına karar verilmesi durumunda bu, siyasi partilerin ad, rumuz, amblem, rozet ve benzeri işaretlerini kullanarak başka bir siyasi parti kurulamayacağı belirtilmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesine göre, bir siyasi partinin bu Yasa'nın Dördüncü Kısımında yer alan maddeler dışında kalan emredici hükümler ile diğer yasaların siyasi partilerle ilgili olarak öngördükleri emredici kurallara aykırılık durumunda Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi'nce bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verilebilecektir.

B- 3821 sayılı Yasa ile, 16.10.1981 günlü ve 2533 sayılı Yasa'yı yürürlükten kaldırmakta ve bu yasa gereğince feshedilen siyasi partilerle 1961 Anayasası'nın yürürlüğünden önce Anayasa Mahkemesi dışında başka mahkeme ve kurullarca kapatılan siyasi partilerin yeniden açılmasına olanak sağlanmaktadır.

3821 sayılı Yasa'nın gerekçesinde bu konuda aynen şöyle denilmektedir:

"Siyasi partiler demokratik hayatın vazgeçilmez temel unsurları olduğundan siyasi partilerin kapatılması ve mal varlıklarının Hazineye devri, ancak siyasi partilerin kendi organları eliyle veya yargı kararı ile olması gerekirken, bu ilkeye uyulmaması hem demokrasinin, hem de hukuk devletinin temel ilkelerinin zedelenmesi sonucunu doğurmuştur.

Ülkemizde hukuk devletini pekiştirmek, demokrasinin tüm kurum ve kurullarıyla yerleşmesini temin etmek, siyasi partileri anayasanın öngördüğü biçimde demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru olarak demokratik bir zemine oturtmak ve kamu vicdanını rahatlatmak için, kapatılmış siyasal partilerin yeniden açılması ve bunların kendi mal varlıkları ve siyasal gelecekleri ile ilgili olarak kendi kararlarını kendilerinin verebilmesini sağlamak hukuki ve demokratik bir zorunluluktur. Kanun teklifi bu amaçla hazırlanmıştır."

3821 sayılı Yasa, siyasi partilerin yalnız Anayasa Mahkemesi'nce kapatılabileceği hakkındaki Anayasa kuralına işlerlik ve süreklilik kazandırmakta ve Türk siyasi

yaşamında yakın geçmişte yaşanan ara rejimler döneminde Anayasa Mahkemesi dışında çeşitli yollarla gerçekleşen siyasi parti kapatmalarının kimi siyasal ve hukuksal sakıncalarını gidermeye çalışmaktadır.

C- 1946 yılında kurulan ve 1950-1960 yılları arasında iktidar partisi olan Demokrat Parti Ankara Asliye 4. Hukuk Mahkemesi'nin 29.9.1960 günlü, Esas 1960/570, Karar 1960/784 sayılı kararı ile kapatılmıştır.

3821 sayılı Yasa'nın 2. maddesine göre, mahkemece kapatılan Demokrat Parti, kapatıldığı tarihteki kongre üyelerinin hayatta olanları ile 29.11.1992 tarihinde yaptığı kongre sonucunda yeniden oluşarak ilk kuruluşu ile arasında süreklilik sağlanmış ve yeniden tüzelkişilik kazanmıştır.

23.12.1974 günlü ve 1834 sayılı Yasa'dan yararlanılarak 22.1.1975 gününde kurulup 1981 yılında 2533 sayılı Yasa gereği feshedilen ve 3821 sayılı Yasa'ya göre 12.12.1992 tarihinde kongresini yaparak yeniden kurulan Demokrat Parti ise, 1946 yılında kurulan ve kapatılan Demokrat Parti'nin programını ve siyasal ülküsünü benimsemiş bile olsa o partinin devamı değildir ve ona ait ad ve amblem ile tanıtıcı işaretleri kullanması da 3821 sayılı Yasa'nın çıkarılış amacına ve özüne aykırılık oluşturur.

Bu nedenlerle 3821 sayılı Yasa'nın 1., 2., 4. ve 6. maddeleri gereğince "Demokrat Parti" adı ancak 1946 yılında kurulan ve 29.11.1992 gününde kongresini yaparak yeniden tüzelkişilik kazanan parti tarafından kullanılabilir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın istemi kabul edilerek 3821 sayılı Yasa'nın 6. maddesine aykırı davranışı nedeniyle 12.12.1992 gününde yeniden kurulan Partiye 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesine göre Demokrat Parti adını kullanamayacağı yolunda ihtarında bulunulması gerekir.

III - SONUÇ :

A- 19.6.1992 günlü, 3821 sayılı Yasa'nın 1., 2., 4. ve 6. maddeleri gereğince "Demokrat Parti" ismi 1946 yılında kurulan ve 1960 yılında mahkeme kararı ile kapatılan Demokrat Parti tarafından kullanılabileceğinden 1975 yılında kurulup 16.10.1981 günlü, 2533 sayılı Yasayla feshedilen parti tarafından kullanılmayacağı yolunda adı geçen Parti'ye Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Yekta Güngör ÖZDEN'in "Partilerin tüzüklerinin getirtilerek inceleme yapılması gerekir" yolundaki görüşü, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU'nun "ihtar verilmemesi gerekir" yolundaki karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Gereğinin yerine getirilmesi için onanlı karar örneğinin adı geçen Parti'nin genel başkanlığına da tebliğ edilmek üzere, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

14.6.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Yılmaz ALİEFENDİOĞLU

Üye	Üye	Üye
Servet TÜZÜN	Oğuz AKDOĞANLI	İhsan PEKEL

Üye	Üye	Üye
Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN

Üye	Üye
Mustafa BUMİN	Sacit ADALI

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1993/1 (Siyasi Parti İhtar)

Karar Sayısı : 1993/1

Olayda, 1834 sayılı Yasadan yararlanarak kurulan ve 2533 sayılı Yasaya göre feshedilen "Demokrat Parti"nin 12.12.1992 tarihinde; 7.1.1946 günü kurulan ve 1960 yılında mahkeme kararıyla kapatılan "Demokrat Parti"nin 29.11.1992 tarihinde, 3821 sayılı Yasa'dan yararlanarak yeniden tüzelkişilik kazandıkları anlaşılmaktadır. Başsavcılık bu iki partiden 1834 sayılı Yasaya göre kurulan ve 2533 sayılı Yasa uyarınca feshedilen, ancak 3821 sayılı Yasaya göre yeniden oluşan "Demokrat Parti"nin, "Demokrat Parti" adını kullanmasının Siyasi Partiler Yasasının 104. maddesinin uygulanmasını gerektirecek nitelikte Anayasa'ya aykırılık oluşturduğunu ileri sürmektedir.

Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesine göre, bir siyasi partinin bu Yasanın dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriy-le öteki yasaların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulun-

ması sebebiyle Anayasa Mahkemesi'ne o parti aleyhine Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurulabilir.

3821 sayılı Yasa, 2533 sayılı Siyasi Partilerin Feshine Dair Yasaya göre, kapatılmış olan siyasi partiler ile, Anayasa Mahkemesi dışında başka mahkeme veya kurullarca kapatılan siyasi partilere yasada belirtilen koşullarla yeniden tüzelkişilik kazanma olanağı vermektedir. Böylece bu Yasa, Anayasa Mahkemesi dışındaki mahkemelerce kapatılan partiler yanında, 2533 sayılı Yasaya göre feshedilen partilere de aynı biçimde yeniden oluşma olanağı vermektedir. Bu Yasaya göre siyasi partiler, yeniden kurulmamakta sadece, eski parti tüzelkişiliklerini devam ettirme olanağını kazanmaktadırlar. Söz konusu iki partinin, bu yasadın yararlanarak ilçe seçim kurulu başkanlığına verdikleri son büyük kongre veya kurultay üyesi listesinin kesinleşmesini takiben, ilçe seçim kurulu başkanlığının denetiminde yaptıkları toplantıda Başkanlık Divanının seçilmesiyle tüzelkişilik kazandıklarının ve bu toplantıda partilerinin devamına karar verdiklerinin anlaşılması karşısında "Demokrat Parti" adını devam ettirmelerinde Yasaya aykırı bir durum içinde buldukları söylenemez. Her ne kadar, 3821 sayılı Yasanın 6. maddesinde "Kapatılan siyasi partilerin devamına karar verilmesi durumunda, bu siyasi partilere ait ad, rumuz, amblem, rozet ve benzeri işaretler kullanılarak başka bir siyasi parti kurulamaz.." denilmekte ise de, bu maddenin konuyla ilgisi yoktur. Çünkü, bu madde, 3821 sayılı Yasaya göre devamına karar verilen partilerden sonra aynı adla yeni bir parti kurulmasına "yasak" getirmektedir. Olayımızda her iki Demokrat Parti için de "kurulma" söz konusu olmadığına, her iki partinin, 3821 sayılı Yasadan yararlanarak tüzelkişiliklerinin devamına karar verildiğine göre bu maddenin olaya uygulanır yanı bulunmamaktadır.

Aynı adla, tüzelkişiliklerini devam ettiren iki partinin bulunmasının doğuracağı karışıklığın Yüksek Seçim Kurulunca giderilebileceği kuşkusuzdur.

Açıklanan nedenlerle 1834 sayılı Yasadan yararlanarak 1975 yılında kurulan "Demokrat Parti"ye ihtar verilmesi gerekeceği yolundaki karara karşıyım.

Üye

Yılmaz ALİEFENDİOĞLU

Esas Sayısı : 1992/3 (Siyasi Parti Mali Denetim)

Karar Sayısı : 1993/1

Karar Günü : 9.2.1993

I - MALİ DENETİMİN KONUSU :

Milliyetçi Çalışma Partisi Genel Merkezi ile 70 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1991 yılı kesin hesabının incelenmesidir.

II - İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ ve Yalçın ACARGÜN'ün katılmalarıyla 24.11.1992 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında Milliyetçi Çalışma Partisi 1991 yılı kesin hesabının esas incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III - ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1991 yılı kesin hesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüldüğü düşünülür :

Denetimin maddi öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda, ilgili buldukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksatsız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Milliyetçi Çalışma Partisi'nin 1991 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez gelir ve giderleri 802.092.663.- TL., 70 il örgütünün gelir ve giderleri 2.065.981.207.- TL. olmak üzere toplam 2.868.073.870.- TL.

olarak gösterilmiştir.

IV - BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ :

A. Gelirler Yönünden :

1- Genel Merkez Gelirleri :

Milliyetçi Çalışma Partisi Genel Merkezi'nin 1991 yılı gelirleri defterde, Genel Merkez kesinhesabında ve birleşik kesin hesapta birbirine uygun olarak 802.092.663.- TL. gösterilmiştir.

Bu miktarın 642.242.663.- TL. sı bağışlardan, 159.850.000.- TL. sı önceki yıldan devreden nakitlerden oluşmaktadır.

Ancak, Parti'nin önceki yıl kesin hesabının denetimi sonunda 1991 yılına devreden nakit mevcudununun 147.802.600.- TL. olduğu saptanmış ve karara bağlanmıştır. Bu tutar esas alındığında Genel Merkez'in 1991 yılı gerçek gelir miktarı 790.045.263.- TL. dir. Birleşik kesinhesabın incelenmesinde bu miktar esas alınmıştır.

Genel Merkez'in defter kayıtları, gelir belgeleri ve gelir hesabı üzerinde yapılan incelemede:

Gelir koçanlarının bir (1) numaradan başlamak üzere yeniden bastırıldığı, alındı belgelerinin sırayla kullanıldığı ve defter kayıtlarına sıra gözetilerek düzgün biçimde geçirildiği; bağışların Yasa'nın 66. maddesindeki bağışta bulunmaları yasaklanmış özel ve tüzelkişi veya kurumlardan sağlanmadığı, tümünün gerçek kişilerden ve Yasa'nın öngördüğü sınırlara uyularak alındığı; gelir hesabının yıl sonunda yöntemince kapatıldığı görülmüştür.

Sonuç olarak, Genel Merkez gelirlerinin alındı belgelerine dayalı, gelir hesabının doğru ve Siyasi Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri :

Milliyetçi Çalışma Partisi'nin 1991 kesin hesap yılında 70 il örgütüne sağlanan gelirleri toplamı 2.065.981.207.- TL. dir.

Bu tutarın 39.648.612.- TL. sı önceki yıldan devreden nakitten, 2.026.332.595.- TL. sı yıl içinde sağlanan bağış, giriş ve üye aidatı, bayrak, flama satışı gibi gelirlerden oluşmaktadır.

70 il örgütü kesin hesap çizelgelerinin gelir bölümleri üstünde yapılan incelemede, çizelgelerin onanlı ve doğru olduğu, gelirlerin 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın

61-67. maddelerinde sayılan kaynaklardan sağlandığı, birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre, Milliyetçi Çalışma Partisi'nin 1991 yılı birleşik kesinhesabındaki 790.045.263.- TL. sı Genel Merkezce, 2.065.981.207.- TL. sı 70 il örgütünce sağlanan toplam 2.856.026.470.- TL. 1ık gelirin Siyasi Partiler Yasası'na uygun olduğuna OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B. Giderler Yönünden :

1- Genel Merkez Giderleri :

Milliyetçi Çalışma Partisi Genel Merkezi'nin giderleri toplamı defterde, kesin hesap çizelgesinde ve birleşik kesin hesapta 606.415.162.- TL. gösterilmiş ise de, bir uçak bileti bedeli olan 775.000.- TL. nin defterin 15. sayfasındaki 295 ve 296. sırasına iki kez yazıldığı görülmüş, bu miktar düşüldüğünde gerçek gider tutarının 605.640.162.- TL. olduğu saptanmıştır.

Sağlanan 790.045.263.- TL. 1ık gelire yapılan 605.640.162.- TL. 1ık gider arasındaki farkı oluşturan 184.405.101.- TL. 1992 yılına devretmiştir.

a) Belgesiz Harcamalar :

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgelerinin incelenmesi sırasında;

Defterin çeşitli sayfalarında kayıtlı, herbiri 5.000.- TL. 1ık sınırı aşan, 517.000.- TL. 1ık 32 adet harcamanın belgelerinin bulunmadığı görülmüş; 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 76. maddesinin son fıkrası uyarınca belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen bu miktar karşılığı parti malvarlığının Hazine'ye gelir yazılmasına, Güven DİNÇER, Servet TÜZÜN ve Mustafa GÖNÜL'ün "517.000.- TL. nin Hazine'ye gelir yazılmasına gerek olmadığı" yolundaki karşıoylarıyla, OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

b) Bir Kişiyeye Yapılan Yardım Gideri :

Deftere 28.9.1991 günü, 501 sıra ile yazılan 100.000.- TL. nin, Parti saymanlığına düzenlenmiş para makbuzu karşılığında bir kişiyeye yol parası olarak verildiği görülmüştür.

Siyasi Partilerin kişilere yardım yapmaları, 2820 sayılı Yasa'daki kuruluş nedenleri ve amaçlarıyla bağdaşmamaktadır. Sosyal nedenlerle de olsa, parti gelirlerinden kişilere ödeme yapılması Yasa'ya aykırılık oluşturmaktadır. Bu nedenle 100.000.- TL. karşılığı parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına, Güven DİNÇER, Servet TÜZÜN ve Mustafa GÖNÜL'ün "100.000.- TL. nin Hazi-

ne'ye gelir yazılmasına gerek olmadığı" yolundaki karşılarıyla, OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

c) Tutanakla Alınan Gider Belgeleri :

Genel Merkez giderlerinin, incelenmesi sırasında, belgeler arasına konulmayan bir kısım harcama belgeleri parti ilgililerince sonradan Anayasa Mahkemesi'ne verilmek istenmiş ve bunlar bir tutanakla alınmıştır.

Siyasi Parti hesap belgelerinin, ilgili yerlerden zamanında alınarak yasal süresinde hazırlanması ve inceleme aşamasında Anayasa Mahkemesi'ne eksiksiz verilmesi gerekmektedir. Bu hususa özen gösterilmesi gereğinin kararda belirtilmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

2- İl Örgütleri Giderleri :

Milliyetçi Çalışma Partisi'nin 1991 kesin hesap yılında 70 il örgütü giderleri toplamı 2.014.134.688.- TL. dir.

İl örgütlerince sağlanan 2.065.981.207.- TL. lık gelire yapılan 2.014.134.688.- TL. lık gider arasındaki farkı oluşturan 51.846.519.- TL. 1992 yılına devretmiştir.

İllerden Genel Merkez'e gönderilen kesin hesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan inceleme de, çizelgelerin onanlı ve doğru olduğu, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği saptanmıştır.

Bu duruma göre, Milliyetçi Çalışma Partisi birleşik kesinhesabındaki, Genel Merkez'in 617.000.- TL. lık kısmı dışında kalan 605.023.162.- TL. lık gideri ile 70 il örgütüne ait 2.014.134.688.- TL. lık giderleri toplamı 2.619.157.750.- TL. lık giderin Siyasi Partiler Yasası'na uygun olduğuna OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V - SONUÇ :

Milliyetçi Çalışma Partisi 1991 yılı kesin hesabının, denetimi sonunda :

1- Genel Merkez defterinin çeşitli sayfalarında kayıtlı, her biri 5.000.- TL. lık sıranın aşan, 32 adet belgesiz harcama tutarı 517.000.- TL. karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına, Güven DİNÇER, Servet TÜZÜN ve Mustafa GÖNÜL'ün "517.000.- TL. nin Hazine'ye gelir yazılmasına gerek olmadığı" yolundaki karşılarıyla, oyçokluğuyla,

2- Genel Merkez defterine 28.9.1991 günü 501 sıra ile yazılı, bir kişiye yol parası yardımı olarak ödenen 100.000.- TL. karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın

75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına, Güven DİNÇER, Servet TÜZÜN ve Mustafa GÖNÜL'ün "100.000.- TL. nin Hazine'ye gelir yazılmasına gerek olmadığı" yolundaki karşıoylarıyla, OYÇOKLUĞUYLA,

3- Genel Merkez'in gider belgeleri arasına konulmayan ve hesapların incelenmesi aşamasında Anayasa Mahkemesi'ne bir tutanakla verilen harcama belgelerinin ilgililerinden zamanında alınarak mahkemeye eksiksiz verilmesine özen gösterilmesi gereğinin kararda belirtilmesine OYBİRLİĞİYLE,

4- Yukarıdaki konular dışında kalan tüm hesapların doğru, denk, belgelerine dayalı ve Siyasi Partiler Yasası'na uygun olduğuna OYBİRLİĞİYLE,

9.2.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Yılmaz ALİEFENDİOĞLU
Üye	Üye	Üye
Servet TÜZÜN	Mustafa GÖNÜL	Oğuz AKDOĞANLI
Üye	Üye	Üye
İhsan PEKEL	Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER
Üye	Üye	
Haşim KILIÇ	Mustafa BUMİN	

Esas Sayısı : 1987/1 (Siyasi Parti Mali Denetim)

Karar Sayısı : 1993/2

Karar Günü : 9.2.1993

I - MALİ DENETİMİN KONUSU :

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi ile 67 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1986 yılı kesin hesabının incelenmesidir.

II - İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Necdet DARICIOĞLU, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Muammer TURAN, Mehmet ÇI-NARLI, Servet TÜZÜN, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Ahmet N. SEZER ve Erol CANSEL'in katılmalarıyla 28.3.1989 günü yapılan ilk inceleme toplantısında;

"Dosyada eksiklik bulunmadığından Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1986 yılı kesin hesabının esaslı olarak incelenmesine, Muammer TURAN, "Anayasa Mahkemesi'nce mali denetimi yürütülmekte olan bu partinin, Siyasi Partiler Kanunu'nun Mali Hükümler başlıklı üçüncü kısmındaki birçok emredici hükümlerine, özellikle 73 ve 74 üncü maddelerine aykırılık halinde bulunduğu belgelerle sabit olması sebebiyle bu fiil ve hallerin 106 ncı maddeye göre Cumhuriyet Başsavcılığı'na da yazı ile duyurulması gerekir. kesin hesaplara ait bilgilerin dayandıkları belgeler görülmeden sağlıklı bir inceleme ve denetim yapılması mümkün olmadığından, Siyasi Partiler Kanunu'nun 75'inci maddesinin birinci fıkrası ve 10.11.1983 günlü, 2949 sayılı Kanunun 43 üncü maddesine dayanılarak söz konusu belgelerin getirilmesinden sonra incelemeye geçilmesi gerekir.", Mehmet ÇI-NARLI, Mustafa ŞAHİN, Ahmet N. SEZER ve Erol CANSEL'in de "Hesabı incelenen siyasi parti, Siyasi Partiler Kanunu'nun 74 üncü maddesi gereğince kesin hesaplarını süresi içinde tam olarak vermediği; Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesinde yazılı 3 aylık süre içinde de eksiklerini tamamlamadığı için, Siyasi Partiler Kanunu'nun

111. maddesinin (b) bendi gereğince, sorumlular hakkında gerekli işlemin yapılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na duyuruda bulunulması" yolundaki karşıoyları ve oy çokluğuyla karar" verilmiş ve bu karar ilgili Siyasi Parti'ye 30.3.1989 günü tebliğ edilmiştir.

III - ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1986 yılı kesin hesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 1986 yılı kesinhesabına ilişkin denetimin maddi öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili buldukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerince uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelere dayalı kesin hesap cetvellerinde Parti gelirinin; 560.507.955.- lirası Genel Merkez'e, 639.886.857.- lirası 67 il örgütüne ait olmak üzere toplam 1.200.394.812.- lira olduğu, Parti giderinin ise 605.190.515.- lirası Genel Merkeze, 558.306.103.- lirası 67 il örgütüne ait olmak üzere toplam 1.164.496.618.- lira olduğu, gelir ile gider arasındaki 35.898.194.- liralık müspet farkın, kasa ve banka mevcudu nakit olarak gelecek yıla devir edildiği görüldükten ve kesin hesap cetvellerinde sonuca etkili maddi hata veya tutarsızlık bulunmadığı anlaşıldıktan sonra esasın incelenmesine geçildi.

IV - BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ :

1- Gelirler Yönünden :

a) Genel Merkez Gelirleri :

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi'nin 1986 yılında toplam 560.507.955.- lira geliri olmuştur. Bunun 6.750.000.- lirasının milletvekili adayı özel aidatından, 4.018.857.- lirasının satışlardan, 101.788.787.- lirasının bağışlardan, 16.861.652.- lirasının banka mevduatı faizinden, 297.532.724.- lirasının Devlet yardımından, 65.848.659.- lirasının kredili alım nedenine dayalı borçlanmadan sağlandığı, 67.707.276.- lirasının ise varlık hesabının müspet farkından oluştuğu görülmüştür.

Sözkonusu gelirlerden 560.138.972.- liralık kesiminin 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edildiği ve aynı Yasa'nın 62-69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve usule ilişkin hükümlerine uyularak toplandığı,

belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu gelirlerin doğru ve Yasaya uygun bulunduğu, 368.983.- liralık kesiminin ise Yasaya uygun olmadığı anlaşılmıştır. Şöyleki;

Dökümü, tarihi ve numarası ilgili siyasi partiye bildirilen kimi parti gelir makbuzlarında, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresinin tam olarak yazılmadığı görülmüştür.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 69. maddesinin üçüncü fıkrasında; "Sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyeninin sıfatı, adı, soyadı ve imzası makbuzda ve dip koçanlarında yer alır." hükmü bulunmaktadır. Aynı Yasa'nın 76. maddesinin birinci fıkrasında da "Bu kanunun bağışlarla ilgili hükümlerine aykırı olarak bağış kabul ettiği Anayasa Mahkemesi'nce tespit edilen siyasi partilerin, 66 ncı maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarına aykırı şekilde elde ettikleri gelirlerin tamamının Hazine'ye irad kaydedilmesine..... karar verilir." hükmü yer almaktadır.

Bu duruma göre 319.300.- liranın Hazine'ye gelir yazılması gerekmektedir.

Yine Parti'nin 30.8.1986 gün ve 653/A sayılı muhasebe fişiyle Almanya - Köln İşçi Birliğinden 150 DM. karşılığı 49.683.- lira tutarında bağış kabul edildiği görülmüştür.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 66. maddesinin üçüncü fıkrasında "Siyasi Partiler, Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı uyruklu kişiler ile yabancı ülkelerdeki dernek, grup ve kurumlardan herhangi bir surette aynı veya maddi yardım ve bağış alamazlar" hükmü ve aynı Yasa'nın 76. maddesinin birinci fıkrası hükmü karşısında 49.683.- liranın da Hazine'ye gelir yazılması gerekmektedir.

b) İl Örgütleri Gelirleri :

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 67 il örgütünün 1986 yılında toplam 639.886.857.- lira geliri olmuştur. Bunun 81.671.618.- lirasının aidatlardan, 164.636.121.- lirasının satış ve etkinliklerden, 226.630.949.- lirasının bağışlardan, 1.232.258.- lirasının banka mevduat faizinden, 92.365.474.- lirasının alınan çeşitli yardımlardan, 60.104.559.- lirasının kredili alım nedeniyle borçlanmadan, 13.245.878.- lirasının varlık gelirlerinden sağlandığı görülmüştür.

67 il örgütü kesin hesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede gelirlerin, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 61. maddesinde gösterilen kaynaklardan sağlandığı birleşik kesin hesap cetveline doğru olarak geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1986 yılı birleşik kesinhesabın-

da gösterilen 1.200.394.812.- liralık gelirin 1.200.025.829.- liralık kısmının Siyasi Partiler Yasası'na uygun olduğu, 368.983.- liralık kısmının ise bu niteliği taşımadığı sonucuna varılmıştır.

2- Giderler Yöntünden :

a) Genel Merkez Giderleri :

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi'nin 1986 yılında toplam 558.306.103.- lira gideri olmuştur. Bunun 64.045.355.- lirasının personel giderlerine, 131.267.685.- lirasının yönetim giderlerine, 69.815.050.- lirasının yardımlara, 52.335.484.- lirasının demirbaş alımına, 204.517.759.- lirasının seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine, 37.324.770.- lirasının geçici ödemelere yapıldığı anlaşılmıştır.

Genel Merkez giderlerinden 556.719.103.- liralık bölümünün Siyasi Partiler Yasası'nın 70. maddesinde belirtilen usul çerçevesinde ve siyasi partinin 1986 yılı bütçesine uygun olarak yapıldığı, yetkili organların kararlarından geçirildiği, giderlerin, makbuz veya fatura gibi belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu bölüm giderlerin doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu, 1.587.000.- liralık bölümünün ise Yasa'ya uygun olarak yapılmadığı anlaşılmıştır. Şöyle ki;

Parti Genel Merkezi'nin 12.5.1986 gün ve 356 nolu, 28.5.1986 gün ve 403 nolu muhasebe fişleriyle Yozgat İl Başkanlığı'na 150.000.-, Kırklareli İl Başkanlığı'na 200.000.-, Ordu/Akkuş İlçe Başkanlığı'na 100.000.- lira, Van/Erciş İlçe Başkanlığı'na 100.000.- lira olmak üzere toplam 550.000.- lira yardımda bulunulmasına karşılık bu il ya da ilçe başkanlıklarınca bu meblağların alındığını gösteren imzalı bir belge veya paranın gönderildiğini gösteren PTT havale makbuzu ya da banka dekontu ibraz edilmemiştir.

Yine 6.5.1986 gün ve 344 sayılı muhasebe fişiyle uçak bileti ücreti olarak muhasebe kayıtlarına 52.000.- lira gider yazıldığı halde uçak bileti ya da kullanıcısının imzasını taşıyan herhangi bir belge veya makbuz ibraz edilmemiştir.

Yine 18.2.1986 gün ve 137 sayılı muhasebe fişiyle avans olarak verilen 1.280.412.- liralık ödemenin 295.412.- liralık kısmı fatura veya makbuzla belgelendirildiği halde geri kalan 985.000.- liralık kısmı için herhangi bir belge gösterilmemiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 70. maddesinin ikinci fıkrasındaki "Beşbin liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu değildir" hükmünden beşbin lirayı aşan ödemelerin fatura veya makbuz gibi bir belge ile tevsik edilmesinin zorunlu bulunduğu açıkça anlaşıldığından yukarıda açıklanan 550.000 - 52.000 - 985.000 = 1.587.000.- liralık ödemenin, aynı Yasa'nın 76. maddesinin dördün-

çti fıkrası hükmü uyarınca Hazine'ye gelir yazılması gerekmektedir.

b) İl Örgütleri Giderleri :

67 il örgütünün 1986 yılında toplam 605.190.515 lira gideri olmuştur. Bunun 53.253.967.- lirasının personel giderlerine, 280.503.288.- lirasının yönetim giderlerine, 39.463.420.- lirasının yardım giderlerine, 45.615.437.- lirasının demirbaş almına, 79.511.599.- lirasının seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine, 6.842.804.- lirasının gecici ödemelere yapıldığı anlaşılmıştır.

İl örgütleri kesin hesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede tüm giderlerin birleşik kesin hesap cetveline doğru olarak geçirildiği, Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca onaylandığı görülmüştür.

Bu duruma göre Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin 1986 yılı birleşik kesin hesap cetvelinde gösterilen 1.164.496.618.- liralık giderinin; 1.162.909.618.- liralık kısmının doğru ve yasaya uygun bulunduğu 1.587.000.- liralık kısmının ise bu niteliği taşımadığı sonucuna varılmıştır.

V - SONUÇ :

Sosyal Demokrat Halkçı Parti 1986 yılı kesin hesabının denetimi sonunda;

1- 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 66. ve 69. maddelerine aykırı olarak elde edildiği anlaşılan (319.300 - 49.683) = 368.983 liralık gelirin aynı Yasa'nın 76. maddesinin birinci fıkrası gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesine Güven DİNÇER ve Servet TÜZÜN'ün karşıoyları ve oyçokluğuyla,

2- 1.587.000 liralık parti giderinin Siyasi Partiler Yasası'nın 70. maddesi hükmü uyarınca belgelendirilmediğinden aynı Yasa'nın 76. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesine Güven DİNÇER, Servet TÜZÜN ve Mustafa GÖNÜL'ün karşıoyları ve oyçokluğuyla,

3- Yukarıda açıklanan toplam 1.955.983 lira dışında kalan parti gelir ve giderlerinin doğru ve yasaya uygun olduğuna, oybirliğiyle,

9.2.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Yılmaz ALİFENDİOĞLU

Üye	Üye	Üye
Servet TÜZÜN	Mustafa GÖNÜL	Oğuz AKDOĞANLI
Üye	Üye	Üye
İhsan PEKEL	Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER
Üye	Üye	
Haşim KILIÇ	Mustafa BUMIN	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1987/1 (Siyasi Parti Mali Denetim)

Karar Sayısı : 1993/2

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 76. maddesinin üçüncü fıkrası, 69. maddede belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasi partinin "tevsik edilmeyen" kaynaklardan sağladığı gelirin, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazine'ye irad kaydedileceği öngörülmektedir. Bu bakımdan, kimi özel durumlarda, "Gelirlerin sağlanmasında usul" başlıklı 69. maddeye gereğince uyulmamış olmasına karşın, tevsik edilmiş sayılabilecek gelirlerin Hazine'ye irad kaydedilmemesi gerekecektir.

Genel Merkeze ilişkin bazı gelir makbuzlarında düzenleniş yönünden şekli noksanlıklar bulunduğu belirtilerek, işbu gelirlerin Hazine'ye gelir yazılmasına karar verilmiştir. Oysa, söz konusu gelirle ilgili makbuzların içerikleri itibarıyla, gelir belgeleri niteliğini taşımaktadır. Almanya-Köln işçi birliğince gönderilen 150 DM. karşılığı olan 49.683.- liranın gerek miktar ve gerek ödeniş yöntemi gözönüne alındığında, Siyasi Partiler Kanunu'nun 66. maddelerine aykırı bir davranış olarak kabul edilmemesi gerekir.

Öte yandan, Siyasi Partiler Kanunu'nun 76. maddesinin son fıkrası, belgelendirilmeleri gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarına parti malvarlığının, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazine'ye irad kaydedileceğini de öngörmektedir. Bu yönden, kimi özel durumlar karşısında "Giderlerin yapılmasında usul" başlıklı 70. maddeye gereğince uyulmamış olmasına karşın, belgelendirilmiş sayılabilecek giderlerin Hazine'ye irad kaydedilmemesi de gerekebilecektir. Aksi görüşün kabulü ise, Anayasa'nın 68/2. maddesinde "Siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları" olarak kabul edilen siyasi partilerin, adeta devlet mal ve gelirlerinin denetimine ilişkin kural ve usullere göre denetimi sonucunu doğurur ki, bu durumda siyasi partiler gereksiz yere maddi olanaklardan yoksun kı-

hınmak suretiyle yeterince siyasi faaliyette bulunmaktan alıkonulmuş olurlar.

Belgelendirilmediği gerekçesiyle "Hazineye gelir yazılması" oyçokluğuyla kararlaştırılan parti malvarlığına ilişkin tüm gider kalemlerinin, belgelerinde, 2820 sayılı Kanun'un 70. maddesine göre kimi eksiklikler görölmekte ise de, içerdikleri bilgi ve açıklamalar karşısında, "irad kaydı" kararının konusunu oluşturan giderlerin "belgelendirilmeyen parti giderleri" olarak değerlendirilmesine, kanımızca yasal olanak bulunmaktadır.

Çoğunluk kararına bu nedenlerle katılmamaktayım.

Üye
Servet TÜZÜN

Esas Sayısı : 1992/12 (Siyasi Parti Mali Denetim)

Karar Sayısı : 1993/3

Karar Günü : 19.3.1993

I - MALİ DENETİMİN KONUSU :

Doğru Yol Partisi Genel Merkezi ile 74 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1991 yılı kesin hesabının incelenmesidir.

II - İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ ve Yalçın ACARGÜN'ün katılmalarıyla 6.10.1992 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında Doğru Yol Partisi 1991 yılı kesin hesabının esas incelemesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III - ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1991 yılı kesin hesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü :

Denetimin maddi öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda, ilgili buldukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Doğru Yol Partisi'nin 1991 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez gelir ve giderleri 35.141.166.008.- TL., 74 il ör-

gütünü gelir ve giderleri 27.274.424.635.- TL. olmak üzere toplam 62.415.590.643.- TL. olarak gösterilmiştir.

IV - BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ :

A. Gelirler Yönünden :

1- Genel Merkez Gelirleri :

Doğru Yol Partisi'nin 1991 yılı Genel Merkez gelirleri 35.141.166.008.- TL. dir.

Bu miktarın 3.137.147.- TL. sı önceki yıldan devreden nakitten, 8.224.677.444.- TL. sı Hazine yardımından, 7.555.000.000.- TL. sı bağışlardan, 16.905.500.000.- TL. sı milletvekilliği aday adaylığı aidatından, 501.821.902.- TL. sı Genel Merkez'in bankadaki mevduatının faizlerinden ve 1.951.029.515.- TL. sı Parti gereksinimi için alınan çeşitli malların karşılığı borçlardan oluşmaktadır.

Bağış gelirleri için Parti Genel Merkezince bastırılan alındı belgelerinin kullanıldığı; bağışların Siyasi Partiler Yasası'nın 66. maddesindeki bağışta bulunmaları yasaklanmış özel ve tüzelkişi veya kurumlardan sağlanmadığı; tümünün aynı maddenin ikinci fıkrasına göre gerçek kişilerden ve Yasa'nın öngördüğü sınırlara uyularak alındığı; alındı belgelerinde Yasa'nın 69. maddesi kurallarına uygun olarak, bağış yapanların isim ve adresleri ile tahsilatı yapanların isim ve imzalarının bulunduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, Genel Merkez gelirlerinin alındı belgelerine dayalı, Siyasi Partiler Yasası'na uygun olduğu ve tümünün muhasebe kayıtlarına doğru geçirildiği anlaşılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri :

Doğru Yol Partisi'nin 1991 yılında 74 il örgütünden sağladığı gelirler toplamı 27.274.424.635.- TL. dir.

74 il örgütü kesin hesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru olduğu, gelirlerin Siyasi Partiler Yasası'nın 61-66. maddelerinde sayılan kaynaklardan sağlandığı, birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre Doğru Yol Partisi'nin 1991 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 35.141.166.008.- TL. sı Genel Merkez'ce, 27.274.424.635.- TL. sı 74 il örgütüince sağlanan toplam 62.415.590.643.- TL. lık gelirin Siyasi Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

B. Giderler Yönünden :

1- Genel Merkez Giderleri :

Doğru Yol Partisi'nin 1991 yılı Genel Merkez giderleri toplamı 34.916.310.381.- TL. dir.

Sağlanan 35.141.166.008.- TL. lık gelirle yapılan 34.916.310.381.- TL. lık gider arasındaki farkı oluşturan 224.855.627.- TL. 1992 yılına devretmiştir.

Genel Merkez giderlerine ilişkin defter kayıtları, hesaplar ve belgelerin incelenmesinde, tüm harcamaların Siyasi Partiler Yasası'nun 70. ve 71. madde kurallarına uygun, harcama belgelerine dayalı, muhasebe kayıtlarının doğru olduğu saptanmış ancak aşağıdaki konuların eleştirilmesi gerekli grlmüştir.

a) Fotokopileri Bağlanan Seyahat Giderleri :

1991 yılı içerisinde yapılan seyahat harcamalarından, defterin 110. sırasına kayıtlı 290.000.- TL. lık uçak bileti, 123. sırasına kayıtlı 100.000.- TL. lık ve 137. sırasına kayıtlı 115.000.- TL. lık otobüs biletlerinin fotokopilerinin bağlandığı grlmüştir.

Yıl içindeki benzeri seyahat giderlerine bilet asılları bağlanmış bulunmaktadır. Açık bilet alınması durumunda veya uzun süreli seyahatlerin sonunda, ilgililerinden bilet asıllarının alınarak harcama belgeleri arasına konulmasına zen gösterilmesi gereğinin kararda belirtilmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

b) İş Avansları Hesabının Mahsubu :

Parti'nin çeşitli gereksinimleri için iş sahiplerinden taahhüt veya borçlanma yoluyla alınan veya yaptırılan mal ve hizmetler için kimi zaman bir miktar önceden avans verilmekte, kimi zaman avans verilmeksizin mal ve hizmet alındığında peyderpey demeler yapılmaktadır. Bu tür satınalma ve harcamalar "iş avansları" hesabı içinde yürütülmekte; mal teslimlerinde veya hizmetin bitiminde ilgili hesaplara kayıtları yapılmaktadır. Alınan mal ve hizmetlerin bedelleri, nakit durumu dikkate alınarak zaman içinde kısım kısım ödenmekte; her ödeme yapılırken, fatura daha önce alınmışsa bir fotokopisi eklenmekte ve o tarihe kadar yapılan ödeme tutarları muhasebe fişine yazılmaktadır. Bu arada, iş avansı hesabı içinde yürütülmek suretiyle aynı firmadan değişik tarihlerde ve başka cins mal alınabilmekte ve bunlar için de fiş üstüne önceki ödeme tutarları yazılarak, bir miktar ödeme yapılmaktadır. Böylece firmalara bir veya daha fazla mal ve hizmet karşılığı peyderpey yapılan ödemelerin veya verilen avansların başlangıcı ile sonraki ödeme kayıtlarının izlenmesi, ödemelerden ne kadarının hangi işe ait olduğunun ayırdedilmesi, bu tür ödemelerde bir önceki yıldan gelen iş avansından alacaklıların da bulunması, mali denetimi güçleştirmektedir. Bunların giderilmesi için :

Başka mal ve hizmetler karşılığı aynı firmaya yapılan ödemelerin birbirinden ayrılarak muhasebeleştirilmesi ,

Önceki yıldan devrede gelen iş avansları için yapılan ödemelerin, yıl içindeki ödemelerden ayrı bir hesap içinde yürütülmesi,

Böylece iş avansları hesabı ile yürütülen satınalma ve ödemelere ilişkin kayıt işlemlerini birbirinden ayırarak netleştirilmesi gerektiğine ve konunun kararda belirtilmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

2- 74 İl Örgütü Giderleri :

Doğru Yol Partisi'nin 1991 yılında 74 il örgütünün giderleri toplamı 26.298.732.741.- TL. dir.

74 il örgütüne sağlanan 27.274.424.635.- TL. lık gelire, yapılan, 26.298.732.741.- TL. lık gider arasındaki 975.691.894.- TL. lık fark, 1992 yılına devreden nakitlerden oluşmaktadır.

74 il örgütünün kesin hesap çizelgelerinin gider bölümleri üstünde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru olduğu, yapılan harcamaların birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre, Doğru Yol Partisi 1991 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen, 35.141.166.008.- TL. sı Genel Merkez'e 27.274.424.635.- TL. sı 74 il örgütüne ait toplam 62.415.590.643.- TL. lık giderin Siyasi Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

V - SONUÇ :

Doğru Yol Partisi 1991 yılı hesabının esasları denetimi sonunda :

A. Genel Merkez gider belgelerinden, seyahat giderlerine ait bilet asıllarının harcama belgeleri arasına konulmasına özen gösterilmesi gereğinin belirtilmesine,

B. İş avansları hesabında, aynı firmaya başka mal ve hizmetler karşılığı yapılan ödemelerin birbirinden ayrılarak muhasebeleştirilmesinin ve önceki yıldan devreden iş avansları için yapılan ödemelerin, yıl içindeki ödemelerden ayrı bir hesap içinde yürütülmesinin uygun olacağı belirtilmesine,

C. Tüm hesapların doğru, denk, belgelerine dayalı ve Siyasi Partiler Yasası'na uygun olduğuna,

19.3.1993 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye Yılmaz ALİEFENDİOĞLU
------------------------------	------------------------------	-----------------------------

Üye Servet TÜZÜN	Üye Mustafa GÖNÜL	Üye İhsan PEKEL
---------------------	----------------------	--------------------

Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşım KILIÇ
---------------------	-----------------------	--------------------

Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN
-----------------------	----------------------

Esas Sayısı : 1992/8 (Siyasi Parti Mali Denetim)

Karar Sayısı : 1993/4

Karar Günü : 8..6.1993

I - MALİ DENETİMİN KONUSU :

Halkın Emek Partisi Genel Merkezi ile 36 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1991 yılı kesin hesabının incelenmesidir.

II - İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, Mustafa ŞAHİN, Oğuz AKDOĞANLI, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT ve Haşim KILIÇ'ın katılmalarıyla 21.10.1992 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; eksiklerin giderildiği anlaşılan Halkın Emek Partisi 1991 yılı kesin hesabının esas incelenmesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III - ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1991 yılı kesin hesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü :

Denetimin maddi öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili buldukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksatsız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Halkın Emek Partisi'nin 1991 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez gelir ve giderleri 1.192.608.691.- TL., 36 il örgü-

tümün gelir ve giderleri 1.307.969.139.- TL. olmak üzere toplam 2.500.577.830.- TL. olarak gösterilmiştir.

IV - BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ :

A. Gelirler Yönünden :

1- Genel Merkez Gelirleri :

Halkın Emek Partisi'nin 1991 yılı Genel Merkez gelirleri 1.192.608.691.- TL. dir.

Bu miktarın 328.869.660.- TL. sı bağışlardan, 817.708.078.- TL. sı Hazine yardımıdan, 46.030.953.- TL. sı Genel Merkez'in bankadaki mevduatının faizinden oluşmaktadır.

328.869.660.- TL. lık bağış gelirinun Parti Genel Merkezi'nin makbuzları karşılığında alındığı; bağışların Siyasi Partiler Yasası'nun 66. maddesindeki bağışta bulunmaları yasaklanmış özel ve tüzelkişi veya kurumlardan sağlanmadığı; tümünün aynı maddenin ikinci fıkrasına göre gerçek kişilerden ve Yasa'nun öngördüğü sınırlara uyularak alındığı görülmüştür.

Buna karşın yıl içinde kullanılan alında koçanlarının seri sırası izlemediği; kimi koçanların tümüyle kimilerinin bir bölümünün kullanıldığı; banka aracılığı ile gönderilen bağışlar için düzenlenen alındı belgelerine bağışın bankaya geldiği tarihin yazılması ve bunların sonraki aylarda deftere işlenmesi nedeniyle, gelir kayıtlarında tarih sırasının bozulduğu anlaşılmış; bunların giderilmesi gereğinin kararda belirtilmesi gerekli görülmüştür.

2- İl Örgütleri Gelirleri :

Halkın Emek Partisi'nin 1991 yılında 36 il örgütünden sağladığı gelirler toplamı 1.307.969.139.- TL. dir.

Bu miktarın 1.260.715.541.- TL. sı bağış, yardım ve diğer gelirlerden, 47.253.598.- TL. sı çeşitli borçlanmalardan sağlanmıştır.

36 il örgütü kesin hesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru olduğu, gelirlerin Siyasi Partiler Yasası'nın 61. ve 66. maddelerinde sayılan kaynaklardan sağlandığı, birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre Halkın Emek Partisi'nin 1991 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen, 1.192.608.691.- TL. lık Genel Merkez geliri ile 36 il örgütüince sağlanan 1.307.969.139.- TL. toplamı 2.500.577.830.- TL. lık gelirin Siyasi Partiler Yasası'na uy-

gun olduğu saptanmıştır.

B. Giderler Yönünden :

1- Genel Merkez Giderleri :

Halkın Emek Partisi'nin 1991 yılı Genel Merkez giderleri 685.986.062.- TL. dir.

Sağlanan 1.192.608.691.- TL. lık gelirle, 685.986.062.- TL. lık gider arasındaki farkı oluşturan 506.622.629.- TL. 1992 yılına devretmiştir.

Genel Merkez giderlerine ilişkin defter kayıtları, hesaplar ve belgelerin incelenmesinde, aşağıda açıklanan giderler dışında tüm harcamaların Siyasi Partiler Yasası'nın 70. ve 71. madde kurallarına uygun, harcama belgelerine dayalı, muhasebe kayıtlarının doğru olduğu saptanmıştır.

a) Parti Genel Merkezi'ne 21.8.1991 günlü, 41035 No'lu fatura ile 94.050.880.- TL. ye alınan ve defterin 94. maddesine kaydedilen jeneratör ve tamamlayıcı parçalarının, demirbaş hesabına kaydedilmesi gerekirken genel giderlere yazıldığı görülmüştür.

Sözü edilen demirbaş mal, demirbaş defterine de işlenmemiştir.

94.050.880.- TL. lık demirbaş kayıt yanlışlığının düzeltilerek ilgili hesaba ve demirbaş defterine geçirilmesine; konunun gelecek yıl hesabında izlenmesine,

b) Parti kurultayında düzenledikleri gösteriler nedeniyle Yukarı Mezopotamya Bilimsel Araştırma Kültür Merkezi ve Reklamcılık Sanayi Limited Şirketi'ne 2.700.000.- TL. ödendiği, karşılığında elle düzenlenmiş ve içeriği bakımından belge niteliği taşımayan bir makbuz alındığı görülmüş; Parti Genel Başkanlığı bu ödeme için başka belge alamadıklarını bildirmiştir.

Geçerli nitelikte belgesi bulunmayan 2.700.000.- TL. lık gider karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına; kararın bir örneğinin Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na gönderilmesine,

c) Günlük defterin 107. sırasına 31.9.1991 günü genel gider olarak yazılan kimi harcama belgeleri arasındaki, parti mutemedine avans olarak verilen 500.000.- TL. ile, defterin 110. sırasına 10.10.1991 günü genel gider olarak yazılan kimi harcama belgeleri arasındaki ve aynı mutemede avans olarak verilen 2.500.000.- TL. nin mahsubuna ilişkin harcama belgelerinin bulunmadığı görülmüştür.

Belgeleri verilemeyen toplam 3.000.000.- TL. lık harcama karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına; kararın bir örneğinin Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na gönderilmesine,

d) Günlük defterin 111. sırasına 19.10.1991 günü genel gider olarak yazılan kimi harcama belgeleri arasında yer alan ve Parti mutemedine avans olarak verilen 760.000.- TL. nin mahsubuna ilişkin belgelerden, 20.000.- TL. lık PTT giderleri dışında kalan harcamanın belgeleri bulunamamıştır.

Belgeleri verilemeyen 740.000.- TL. lık gider karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına; kararın bir örneğinin Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na gönderilmesine,

e) Günlük defterin 24. sırasına 28.2.1991 günü genel gider yazılan kimi harcama belgeleri arasında yer alan ve Vakıflar Bankası'na 28.2.1991 günlü, 96524 No.lu makbuz karşılığı ödenen 87.334.- TL. lık damga ve banka muamele vergilerinin, Parti üyesi İsmail Hakkı Önal'ın kişisel harcaması olmasına karşın Parti'ye gider yazıldığı görülmüştür.

Yasa'ya uygun olmayan 87.334.- TL. lık gider karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına; kararın bir örneğinin Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na gönderilmesine,

f) Günlük defterin 130. sırasına 25.12.1991 günü yazılan 10.077.729.- TL. lık genel gidere ilişkin belgelerin incelenmesinde, 126.000.- TL. lık harcama belgesi ibraz edilememiştir.

Belgeye dayalı olmayan 126.000.- TL. lık gider karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına; kararın bir örneğinin Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na gönderilmesine,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

2- İl Örgütleri Giderleri :

Halkın Emek Partisi'nin 1991 yılında 36 il örgütünün giderleri toplamı 1.247.012.620.- TL. dir.

36 il örgütüne sağlanan 1.307.969.139.- TL. lık gelire yapılan 1.247.012.620.- TL. lık gider arasındaki farkı oluşturan 60.956.519.- TL. 1992 yılına devretmiştir.

36 il örgütü kesin hesap çizelgelerinin gider bölümleri üstünde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru olduğu, yapılan harcamaların birleşik kesin hesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre, Halkın Emek Partisi 1991 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 1.192.608.691.- TL. sı Genel Merkez'e 1.307.969.139.- TL. sı 36 il örgütüne ait toplam 2.500.577.830.- TL. lık giderin Siyasi Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

V - SONUÇ :

Halkın Emek Partisi 1991 yılı kesin hesabının esaslı denetimi sonunda :

1- Genel Merkez alındı koçanların da seri sırası izlenmesine, alındı belgelerinin sıra gözetilerek kullanılmasına, banka aracılığı ile gelen bağışların deftere işlenmesi sırasında tarih farklılığı yaratılmamasına özen gösterilmesi ve konunun kararda belirtilmesine,

2- Parti Genel Merkezine 21.8.1992 günlü, 41035 No'lu fatura ile alınarak defterin 94. maddesine genel gider biçiminde yazılan 94.050.880.- TL. lık jenaratör ve tamamlayıcı parçaların demirbaş nitelikte olması nedeniyle, yanlış kaydedildiği hesaplardan çıkarılarak demirbaş hesabına ve defterine geçirilmesine; konunun gelecek yıl hesabında izlenmesine,

3- Parti kurultayında düzenledikleri gösteriler nedeniyle Yukarı Mezopotamya Kültür Merkezi'ne ödenen defterin 129. sırasında kayıtlı 2.700.000.- TL. lık gider için alınan makbuz, harcamayı belgelendirir nitelikte görülmediğinden bu miktar karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

4- Parti mutemedine verilen, defterin 107. sırasına kayıtlı 500.000.- TL. lık ve 110. sırasına kayıtlı 2.500.000.- TL. lık avanslar toplamı 3.000.000.- TL. nin harcanmasına ilişkin belgeler verilemediğinden, bu miktar karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

5- Defterin 111. sırasına yazılı çeşitli giderlerden, Parti mutemedine avans olarak verilip harcanan 760.000.- TL. lık giderin, 20.000.- TL. lık PTT gideri dışında kalan kısmına ilişkin belgeler verilemediğinden, 740.000.- TL. karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

6- Defterin 24. sırasına yazılı çeşitli giderlerden, Vakıflar Bankasına ödenen 87.334.- TL. lık damga ve banka muamele vergilerinin kişisel gider olması nedeniyle, bu miktar karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

7- Defterin 130. sırasına yazılı çeşitli giderlerden 126.000.- TL. lık gidere ilişkin belge ibraz edilemediğinden, bu miktar karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

8- Yukarıda açıklanan toplam 6.653.334.- TL. dışında kalan genel merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin, ilgili kayıtlar, işlendiği defterler, dayandığı makbuzlarla öbür belgelerin içeriği karşısında, doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğuna OYBİRLİĞİYLE,

8.6.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Yılmaz ALİFENDİOĞLU

Üye	Üye	Üye
Servet TÜZÜN	Mustafa GÖNÜL	İhsan PEKEL

Üye	Üye	Üye
Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN

Üye	Üye
Mustafa BUMİN	Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1988/2 (Siyasi Parti Mali Denetim)

Karar Sayısı : 1993/5

Karar Günü : 8.6.1993

I - MALİ DENETİMİN KONUSU :

Demokratik Sol Parti'nin Genel Merkezi ile 64 il ve bunlara bağlı ilçe örgütlerine ait 1987 yılı kesin hesabının incelenmesidir.

II - İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Yılmaz ALİFENDİOĞLU, Muammer TURAN, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, Mustafa ŞAHİN, Oğuz AKDOĞANLI, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER ve Erol CANSEL'in katılmalarıyla 26.9.1989 günü yapılan toplantıda; "2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 74. maddesi gereğince Anayasa Mahkemesine vermek zorunda bulunduğu genel merkez ve iller örgütü 1987 yılı kesin hesaplarını bilanço esasına göre ve iller için ayrı ayrı vermeyerek ve ayrıca 17 ilin de kesin hesabını göndermeyerek yasal yükümlülüklerini yerine getirmeyen Demokratik Sol Parti hakkında gerekli işlemlerin uygulanması için Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazı yazılmasına," OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 10.11.1989 günü, Yekta Güngör ÖZDEN, Necdet DARI-CIOĞLU, Muammer TURAN, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, Mustafa ŞAHİN, Oğuz AKDOĞANLI, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER ve Erol CANSEL'in katılmalarıyla yapılan toplantısında ise "Anayasa Mahkemesi'nin 26.9.1989 günlü, Esas: 1988/2 (SPMD) sayılı kararı üzerine, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 12.10.1989 günlü, SP.17-Hz. 1989/16 sayılı yazısına uyularak Demokratik Sol Parti tarafından 10.11.1989 gününde Anayasa Mahkemesi'ne verilen çizelgeler incelendiğinde;

"Parti örgütünün bulunduğu Amasya, Bolu, Burdur, Çankırı, Elazığ, Hakkari,

Nevşehir, Siirt, Tokat, Tunceli ve Şanlıurfa illerinin bağlı ilçeleri de tümüyle kapsamaması gereken kesin hesaplarında gelir ve gider kalemlerine yer verilmediği ve kira, su, elektrik, telefon, kırtasiye gibi doğal ve zorunlu güncel giderlerin bile gösterilmediği;

Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Amasya, Ankara, Antalya, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bitlis, Bolu, Burdur, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzincan, Giresun, Hakkari, Hatay, Isparta, İstanbul, İzmir, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Konya, Kütahya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Muş, Nevşehir, Niğde, Rize, Sakarya, Samsun, Siirt, Sinop, Sivas, Tekirdağ, Tokat, Tunceli, Şanlıurfa ve Yozgat illeri kesin hesaplarına kimi ilçelerin dahil edilmediği saptanmıştır.

Yukarıda adları yazılı 11 il örgütünün 1.1.1987 - 31.12.1987 tarihleri arasındaki 12 aylık dönemi kapsayan 1987 yılı içinde gelir elde etmediği ve gider yapmadığı düşünülemeyeceğinden ve kimi ilçelerin gelir ve giderlerini içermeyen 53 il örgütüne ilişkin kesin hesap çizelgeleri "birleştirilmiş il hesabı" olarak kabul edilemeyeceğinden, sözü edilen illere ait gelir ve gider hesapları gözden geçirilerek gerçeğe uygun kesin hesap çizelgelerinin yeniden düzenlenmesine ve;

İl örgütlerinin yeniden düzenlenecek kesin hesap çizelgeleri de gözönünde tutularak birleştirilmiş parti kesin hesap çizelgelerinde de gereken düzeltmelerin yapılmasına;

Söz konusu işlemlerin en kısa zamanda tamamlanabilmesi için adı geçen siyasi partiye yazı yazılmasına ve bu yazının bir örneğinin Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine," oybirliğiyle karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 22.6.1990 günü Necdet DARICIOĞLU, Yekta Güngör ÖZDEN, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Erol CANSEL ve Yavuz NAZAROĞLU'nun katılmalarıyla yapılan toplantıda ise Demokratik Sol Parti'nin 5.4.1990 günü ve 1990/455 sayılı yazılarına ek olarak gönderilen kesin hesap çizelgelerinde eksiklikler giderildiğinden "Demokratik Sol Parti'nin 1987 yılı kesin hesabının esas yönünden incelenmesine" oybirliğiyle karar verilmiştir.

Bu karar ilgili siyasi partiye 29.6.1990 gününde tebliğ edilmiştir.

III - ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1987 yılı kesin hesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçe-

leri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Demokratik Sol Parti 1987 yılı kesin hesabına ilişkin denetimin maddi ögelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili buldukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelere dayalı kesin hesap cetvellerinde; parti gelirinin; 467.522.463 lirası Genel Merkeze, 500.694.233 lirası 64 il örgütüne ait olmak üzere toplam 968.216.696 lira, parti giderinin; 401.525.304 lirası Genel Merkeze, 491.561.186 lirası 64 il örgütüne ait olmak üzere toplam 893.086.490 lira olduğu, gelir ile gider arasındaki 75.130.206 liralık gelir farkının 1988 yılına devir edildiği görüldükten ve kesin hesap cetvellerinde sonuca etkili maddi hata veya tutarsızlık bulunmadığı anlaşıldıktan sonra hesabın esasın incelenmesine geçildi.

IV - BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ :

1- Gelir Yönünden :

a) Genel Merkez Gelirleri :

Demokratik Sol Parti Genel Merkezi'nin 1987 yılı geliri 467.522.463 liradır. Bunun 5.928.326 lirası geçen yıl devrinden, 402.825.397 lirası devlet yardımından, 42.260.550 lirası aidatlardan, 2.686.400 lirası satışlardan, 9.264.472 lirası bağışlardan, 3.233.718 lirası banka mevduat gelirlerinden 323.600 lirası sair gelirlerden sağlandığı görülmüştür.

Sözü edilen genel merkez gelirlerinin Siyasi Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edildiği ve aynı Yasa'nın 62-69 uncu maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve usule ilişkin hükümlerine uyularak toplandığı, belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu gelirlerin doğru ve kanuna uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

b) İl Örgütü Gelirleri :

Demokratik Sol Parti 64 il örgütünün 1987 yılındaki toplam geliri 436.979.126 liradır. Bunun; 117.479.462 lirası aidatlardan, 14.794.758 lirası çeşitli satışlardan, 9.891.910 lirası çeşitli etkinliklerden, 205.179.808 lirası bağışlardan, 88.081.570 lirası alınan genel merkez yardımlarından sağlandığı görülmüştür.

64 il örgütü kesin hesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 61. maddesinde gösterilen kaynaklardan sağlandığı, birleşik kesin hesap cetveline doğru olarak geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre Demokratik Sol Parti'nin 1987 yılı birleşik kesin hesabında gösterilen 968.216.696 liralık gelirin tamamının Siyasi Partiler Yasası'na uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- Giderler Yönünden :

a) Genel Merkez Giderleri :

Demokratik Sol Parti Genel Merkezi'nin 1987 yılındaki gideri 401.525.304 liradır. Bunun; 82.131.818 lirası il örgütlerine yapılan yardımlar, 78.438.595 lirası yönetim giderleri, 17.996.957 lirası demirbaş alımı, 222.957.934 lirası seçim, tanıtma ve propaganda giderleri için harcanmıştır.

Genel Merkez giderlerinden 395.668.914 liralık bölümünün Siyasi Partiler Yasası'nın 70. maddesinde belirtilen usul çerçevesinde siyasi partinin 1987 yılı bütçesine uygun olarak yapıldığı, yetkili organ ve mercii kararlarından geçirildiği, giderlerin makbuz veya fatura gibi belgelerle tevsik edilmek suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu bölüm giderlerinin doğru ve kanuna uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Genel Merkez giderlerinden 5.856.390 liralık bölümünün ise Siyasi Partiler Yasası'nın 70. maddesine uygun olarak yapılmadığı anlaşılmıştır. Şöyleki;

Parti işletme hesabı defterinin 18. sahifesinin 32. maddesine kayıt edilen 105.309 liralık gider belgeleri arasında bulunan 32.704 liralık faturanın Demokratik Sol Parti'ye ait olmadığı görülmüştür. Parti yetkililerinden, söz konusu belgenin parti adına tanzim yerine faturada belirtilen Anonim Şirketi adına düzenlenmesinin bir yanlışlık sonucu olup olmadığının araştırılması istenmiş, ancak "durum araştırmanıza rağmen tespit edilemedi" biçiminde yanıt verilmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 70. maddesinin birinci fıkrasında "Bir siyasi partinin bütün giderleri o siyasi parti tüzelkişiliği adına yapılır" hükmü bulunmaktadır.

Bu durumda Demokratik Sol Parti adına düzenlenmemiş bulunan fatura tutarı 32.704 liranın; 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin son fıkrası gereğince Hazine'ye irad kayıt edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Yine parti işletme defterinin 71. sahifesinin 158. maddesine 3.291.465 lira gider yazıldığı ve "Seçim çalışmalarında belge alma olanağı bulunmayan bu giderlerin genel saymanın kontrolü altında yapıldığı"ndan bahisle, Genel Sayman, Genel Sekreter ve Genel Başkan Yardımcısının imzasını taşıyan bir tutanak düzenlendiği ve sözkonusu giderler içinde taşıt, ses cihazı, yolluk, yemek ve sair giderlerin bulunduğu belirtilmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 70. maddesinin 6. fıkrasında 5000 liraya kadar olan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Yoğun çalışma nedeniyle belge alınamaması sonucu sorumlularca düzenlenen tutanağın fatura veya makbuz gibi bir belge olarak nitelenmesi mümkün değildir. Aksi halde tüm parti giderlerinin sorumlularınca düzenlenen bir tutanakla belgelendirilmesine olanak tanınmış olurki, bu da yasanın öngördüğü belge sistemine aykırılık oluşturur.

Bu nedenle 3.291.465 liranın 2820 sayılı Yasa'nın 70/2 ve 76/4. maddeleri gereği Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Yine parti işletme defterinin 68. sahifesinin 83., 84. ve 85. maddelerine "700 Dolar karşılığı 654.540 lira, 2000 SEK karşılığı 292.082 lira olmak üzere toplam 946.622 lira, yine işletme defterinin 66. sahifesinin 10. maddesine 1550 DM. karşılığı 675.164 lira, 835 LIT karşılığı 510.435 lira olmak üzere toplam 1.185.599 liralık döviz satın alındığından bahisle genel toplamı 2.132.221 lira olan döviz tutarının gider yazıldığı görülmüş ve bu dövizlerin, parti görevlilerinin dış seyahatına avans olmak üzere kendilerine verildiği anlaşılmıştır.

Bu avansların gider olarak kabul edilebilmesi, ancak harcama belgelerinin ibrazı şartı ile mümkündür.

Bu belgeler Parti yetkililerinden tutanakla istenmiş ise de herhangi bir belge ibraz edilmemiştir.

Bu nedenle 2.132.221 liranın 2820 sayılı Yasa'nın 70/2 ve 76/4. maddeleri gereği Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Parti işletme defterinin 63. sahifesinin 363 ve 364. maddelerine Pazarcık İlçe Başkanlığı'na yardım olarak gönderilen $300.000 + 100.000 = 400.000$ liranın gider olarak yazıldığı ancak, Pazarcık'ta DSP İlçe Başkanlığı olmadığından banka tarafından parti genel merkezine bu meblağın iade edildiği görülmüştür.

400.000 liranın genel merkez hesabına gelir yazılarak hesabın kapatılması yerine, partinin işletme defterinin 69. sahifesinin 90. ve 91. maddelerine gider yazılması sonucu partinin gider toplamında 400.000 liralık bir fazlalık meydana gelmiştir. Gerçeğe dayanan bu gider kayıtlarının meydana getirdiği sene sonu kasa mevcudu nakitteki 400.000 liralık eksikliğin; gelecek seneye (1988)'e devir eden genel merkez nakit miktarına eklenerek giderilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu durum karşısında Demokratik Sol Parti Genel Merkezinin 1987 yılındaki $401.525.304$ liralık giderinin $32.704 + 5.423.686 = 5.456.390 + 400.000 = 5.856.390$ li-

ralık bölümünün Yasa'ya uygun bulunmadığı, bunun 5.456.390 liralık kesiminin Hazine'ye irad kaydedilmesi, 400.000 liralık kesiminin ise gelecek yıla devir eden nakit bakiyesinde düzeltme yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

b) İl Örgütlerinin Giderleri :

Demokratik Sol Parti 64 il örgütünün 1987 yılındaki toplam gideri 491.561.186 liradır. Bunun; 9.071.525 lirası personel giderlerine 200.033.712 lirası yönetim giderlerine, 11.199.155 lirası yardımlara, 43.693.323 lirası demirbaş alımına, 227.563.421 lirası seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine yapıldığı görülmüştür.

64 il örgütü kesin hesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede tüm harcamaların birleşik kesin hesabına doğru olarak geçirildiği Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca onaylandığı saptanmıştır.

Bu duruma göre Demokratik Sol Parti'nin 1987 yılı birleşik kesin hesabında gösterilen 893.086.490 liralık giderinin 887.230.100 liralık kısmının doğru ve yasaya uygun bulunduğu, 5.856.390 liralık kısmının ise bu niteliği taşımadığı sonucuna varılmıştır.

V - SONUÇ :

Demokratik Sol Parti'nin 1987 yılı kesin hesabının denetimi sonucunda;

1- 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 70. maddesinin birinci fıkrasına aykırı olarak parti tüzelkişiliği adına yapılmayan 32.704 liranın aynı Yasa'nın 76. maddesinin son fıkrası gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesine OYBİRLİĞİYLE,

2- (3.291.465 + 2.132.221 =) 5.423.686 liralık parti giderinin Siyasi Partiler Yasası'nın 70. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca belgelendirilmediğinden aynı Yasa'nın 76. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca Hazine'ye irad kaydedilmesine, Güven DİNÇER, Yılmaz ALİFENDİOĞLU, Servet TÜZÜN ve Mustafa GÖNÜL'ün 2.132.221 liralık giderin belgelendirildiği yolundaki karşıtoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3- Parti Genel Merkezi'nce Pazarcık İlçe Teşkilatı'na havale yoluyla gönderilen 400.000 liralık yardımın, merkeze iade edilmesi üzerine, bu miktar meblağın parti hesabına gelir yazılması gerekirken gider yazılması sonucu oluşan gider fazlalığının 1988 yılına devir eden kasa mevcuduna eklenmesi suretiyle düzeltilmesine OYBİRLİĞİYLE,

4- Yukarıda açıklanan (32.704 + 5.423.686 =) 5.456.390 lira dışında kalan genel merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin, ilgili kayıtlar, işlendiği defterler, dayandığı makbuzlarla öbür belgelerin içeriği karşısında, doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu OYBİRLİĞİYLE,

8.6.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Yılmaz ALİEFENDİOĞLU

Üye	Üye	Üye
Servet TÜZÜN	Mustafa GÖNÜL	İhsan PEKEL

Üye	Üye	Üye
Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN

Üye	Üye
Mustafa BUMİN	Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1988/1 (Siyasi Parti Mali Denetim)

Karar Sayısı : 1993/6

Karar Günü : 20.12.1993

I - MALİ DENETİMİN KONUSU :

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi ile 67 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1987 yılı kesin hesabının incelenmesidir.

II - İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Necdet DARICIOĞLU, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Muammer TURAN, Mehmet ÇİNARLI, Servet TÜZÜN, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER ve Erol CANSEL'in katılımıyla 28.3.1989 günü yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığından Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1987 yılı kesin hesabının esaslanarak incelenmesine, Muammer TURAN'ın "Anayasa Mahkemesi'nce mali denetimi yürütülmekte olan bu partinin, Siyasi Partiler Kanunu'nun Mali Hükümler başlıklı üçüncü kısmındaki birçok emredici hükümlerini, özellikle 73 ve 74 üncü maddelerine aykırılık halinde bulunduğu belgelerle sabit olması sebebiyle bu fiil ve hallerin 106 ncı maddeye göre Cumhuriyet Başsavcılığı'na da yazı ile duyurulması gerekir. kesin hesaplara ait bilgilerin dayandıkları belgeler görülmeden sağlıklı bir inceleme ve denetim yapılması mümkün olmadığından, Siyasi Partiler Kanunu'nun 75 inci maddesinin birinci fıkrası ve 10.11.1983 günlü, 2949 sayılı Kanun'un 43 üncü maddesine dayanılarak söz konusu belgelerin getirilmesinden sonra incelemeye geçilmesi gerekir." Mehmet ÇİNARLI, Mustafa ŞAHİN, Ahmet N. SEZER ve Erol CANSEL'in de "Hesabı incelenen siyasi parti, Siyasi Partiler Kanunu'nun 74 üncü maddesi gereğince kesin hesaplarını süresi içinde tam olarak vermediği; Anayasa Mahkemesi içtüzüğü'nün 16 ncı maddesinde yazılı 3 aylık süre içinde de eksikliklerini tamamlamadığı için, Siyasi Partiler Kanu-

nu'nun 111 inci maddesinin (b) bendi gereğince, sorumlular hakkında gerekli işlemin yapılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na duyuruda bulunulması" yolundaki karşı-oyları ve oyçokluğuyla" karar verilmiştir.

III - ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1987 yılı kesin hesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 1987 yılı kesinhesabına ilişkin denetimin maddi öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili buldukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerince uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgeleri dayalı kesin hesap cetvellerinde Parti gelirinin; 2.694.825.684.- lirası Genel Merkez'e, 1.666.658.988.- lirası 67 il örgütüne ait olmak üzere toplam 4.361.484.672.- lira olduğu, Parti giderinin ise 2.416.513.341.- lirası Genel Merkez'e, 1.611.675.709.- lirası 67 il örgütüne ait olmak üzere toplam 4.030.289.050.- lira olduğu, gelir ile gider arasındaki 331.195.622.- liralık müspet farkın kasa ve banka mevcudu nakit olarak gelecek yıla devir edildiği görüldükten ve kesin hesap cetvellerinde sonuca etkili maddi hata veya tutarsızlık bulunmadığı anlaşıldıktan sonra esasın incelenmesine geçildi.

IV - BİRLEŞİK KESİN HESABIN İNCELENMESİ :

1- Gelirler Yönünden :

a) Genel Merkez Gelirleri :

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi'nin 1987 yılında toplam 2.694.825.684.- lira geliri olmuştur. Bunun; 1.256.247.438.- lirasının Hazine yardımından, 647.000.000.- lirasının Milletvekili ve Milletvekili Aday Adayı aidatlarından, 153.218.191.- lirasının bağışlardan, 77.668.520.- lirasının banka faizlerinden, 23.471.289.- lirasının satışlardan, 512.206.799.- lirasının borçlanmadan, 25.013.447.- lirasının varlık hesabının müspet farkından oluştuğu görülmüştür.

Söz konusu gelirlerin 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edildiği ve aynı Yasa'nın 62-69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve usule ilişkin hükümlerine uyularak toplandığı, belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu gelirlerin doğru ve

Yasa'ya uygun bulunduğu anlaşılmıştır.

b) İl Örgütleri Gelirleri :

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 67 il örgütünün 1987 yılında toplam 1.666.658.988.- lira geliri olmuştur. Bunun; 339.426.737.- lirasının üyelik aidatlarından, 33.896.628.- lirasının çeşitli satışlardan, 170.415.168.- lirasının çeşitli etkinliklerden, 593.711.942.- lirasının bağışlardan, 405.717.220.- lirasının yardımlardan, 7.967.813.- lirasının banka mevduat gelirlerinden, 69.328.456.- lirasının borçlanmadan, 46.195.024.- lirasının varlık hesabının müspet farkından sağlandığı görülmüştür.

67 il örgütü kesin hesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan inceleme- de gelirlerin, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nun 61 inci maddesinde gösterilen kaynak- lardan sağlandığı, birleşik kesin hesap cetveline doğru olarak geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1987 yılı birleşik kesinhesabın- da gösterilen 4.361.484.672.- liralık gelirinin 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- Giderler Yönünden :

a) Genel Merkez Giderleri :

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi'nin 1987 yılında toplam 2.416.513.341.- lira gideri olmuştur. Bunun; 194.521.482.- lirasının personel giderlerine, 278.669.686.- lirasının yönetim giderlerine, 1.455.309.483.- lirasının seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine, 9.052.000.- lirasının il, ilçe ve TBMM grubuna yapılan yardım giderlerine, 432.006.196.- lirasının demirbaş alım giderlerine, 47.054.494.- lirasının avans ödemelerine yapıldığı anlaşılmıştır.

Genel Merkez giderlerinin 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nun 70. maddesinde belirtilen usul çerçevesinde ve siyasi partinin 1987 yılının bütçesine uygun olarak yapıldığı, yetkili organların kararlarından geçirildiği, giderlerin makbuz veya fatura gibi belge- lere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş ol- makla bu giderlerin doğru ve yasaya uygun bulunduğu anlaşılmıştır.

b) İl Örgütleri Giderleri :

67 il örgütünün 1987 yılında toplam 1.611.675.709.- lira gideri olmuştur. Bunun; 76.730.075.- lirasının personel giderlerine, 488.886.270.- lirasının yönetim giderlerine, 71.774.819.- lirasının yapılan yardım giderlerine, 851.102.813.- lirasının seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine, 100.878.226.- lirasının demirbaş alımlarına, 22.303.506.- lirasının verilen avans ödemelerine yapıldığı anlaşılmıştır.

İl örgütleri kesin hesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede tüm giderlerin birleşik kesin hesap cetveline doğru olarak geçirildiği, Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca onaylandığı görülmüştür.

Bu duruma göre Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin 1987 yılı birleşik kesin hesap cetvelinde gösterilen 4.030.289.050.- liralık giderinin doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

IV - SONUÇ :

Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin 1987 yılının kesin hesabının denetimi sonucunda; 4.361.484.672.- liralık gelirleri ile 4.030.289.050.- liralık giderlerinin doğruluğuna ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'na uygun bulunduğuna OYBİRLİĞİYLE,

20.12.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1992/1 (Siyasi Parti Kapatma)

Karar Sayısı : 1993/1

Karar Günü : 14.7.1993

DAVACI : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

DAVALI : Halkın Emek Partisi

DAVANIN KONUSU

a) Halkın Emek Partisi'nin Genel Başkanları, Genel Başkanvekili ve Genel Sekreterlerinin çeşitli yerlerde ve tarihlerde yapmış oldukları konuşmalarla, kimi gazetelerde çıkan açıklama ve bildirimlerle; Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 3., 14. ve 68. maddelerine ve Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a), (b) bentleri, 80. maddesi, 81. maddesinin (a), (b) bentlerine aykırı açıklamalarda buldukları,

b) Bu Parti'nin Siyasi Partiler Yasası'nın 103. maddesinde öngörüldüğü biçimde aynı Yasa'nın 77-88. ile 97. maddeleri hükümlerine aykırı eylem işlendiği bir mihrak durumuna geldiği ileri sürülerek 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 101/b ve 103/1 madde ve fıkraları gereğince kapatılmasına karar verilmesi istemidir.

I - İDDİANAME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 3.7.1992 günlü, SP.31.Hz.1992/59 sayılı iddianamesinden aynen :

"I- Giriş

Toplum ve Devlet düzenini ve kamu faaliyetlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ve mahalli idareler seçimleri yolu ile tüzük ve programlarında belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda yönetmek, denetlemek ve etkilemek için sürekli

çalışma amacını güden kuruluşlar olan siyasi partilerin varlıklarına imkan veren Anayasa düzeni ve kanunlar çerçevesi içinde faaliyet göstermeleri gerekir.

Anayasa'nın 68 inci maddesinde yer alan, siyasi partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez ögesi oldukları biçimindeki hüküm siyasi partiler açısından koruyucu bir düzenleme ise de, bu koruyucu düzenlemenin siyasi partiler Anayasa ve Siyasi Partiler Yasasına uygun hareket ettikleri oranda etkili olacağı, yasaların belirlediği alanın dışına çıkılması halinde o siyasi partinin koruma göremeyeceği ve hakkında kapatma yaptırımının uygulanacağı bir gerçektir.

Anayasanın yukarıda anılan 69 uncu maddesinin 5 inci fıkrası ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasınının 102 nci maddesi siyasi partilerin faaliyetlerini takip görevini Cumhuriyet Başsavcılığımıza vermiş olup, 7.6.1990 tarihinde İçişleri Bakanlığına bildiri ve belgeleri verilmek suretiyle kurularak tüzel kişilik kazanmış olan davalı Halkın Emek Partisi'nin faaliyetleri, diğer partilerle birlikte, sözü edilen görev çerçevesinde takip edilemiştir.

II - Konuyla İlgili Yasal Düzenlemeler

A) Anayasada yer alan düzenlemeler :

1- Başlangıç kısmı : ". . . bu Anayasa . . . hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği . . . fikir, inanç ve kararıyla anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere Türk Milleti tarafından, demokrasiye aşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur."

2- 3 üncü maddenin 1 inci fıkrası : "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir."

3- 4 üncü madde : "Anayasanın birinci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile ikinci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez."

4- 14 üncü maddenin 1 inci fıkrası : "Anayasada yeralan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek temel hak ve hürriyetleri yoketmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep

ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak amacıyla kullanılamazlar."

Aynı maddenin 3 üncü fıkrası : "Anayasanın hiçbir hükmü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz."

5- 66 ncı maddenin 1 inci fıkrası : "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür."

6- 69 uncu maddenin 1 inci fıkrası : "Siyasi partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasanın 14 üncü maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır."

B) 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasasında yer alan düzenlemeler :

1- 5 inci maddenin 3 üncü fıkrası : "Siyasi parti kurma hakkı, Anayasanın başlangıç kısmında belirtilen temel ilkelere aykırı olarak ve Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın, diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din, mezhep ayrımı veya bölge farklılığı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere veya herhangi bir diktatörlük türüne dayanan bir devlet düzeni kurmak amacıyla kullanılamaz."

2- 78 inci madde : "siyasi partiler :

a) Türkiye Devletinin Cumhuriyet olan şeklini; Anayasanın başlangıç kısmında ve ikinci kısmında belirtilen esaslarını; Anayasanın 3 üncü maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, milli marşına ve başkentine dair hükümlerinin; egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunun ancak, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanılabilceği esasını; Türk milletine ait olan egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılmayacağı, veya hiçbir kimse veya organın, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağı hükmünü; seçimler ve halkoylamalarının serbest, eşit, gizli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılması esasını değiştirmek;

Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak;

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tabrik ve teşvik edemezler.

b) Bölge, ırk, belli kişi, aile, zümre veya cemaat, din, mezhep veya tarikat esaslarına dayanamaz veya adlarını kullanamazlar.

c) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlamazlar ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

d) Askerlik, güvenlik veya sivil savunma hizmetlerine hazırlayıcı nitelikte eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunamazlar.

e) Genel ahlak ve adaba aykırı amaçlar güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

f) Anayasanın hiçbir hükmünü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlayamazlar."

3) 80 inci madde : "Siyasi partiler Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı Devletin tekliği ilkesini değiştirmek amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar."

4) 81 inci madde : "Siyasi partiler:

a) Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b) Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar.

c) . . . ."

5) 101 inci madde : "Anayasa Mahkemesince bir siyasi parti hakkında kapatma kararı :

a) Parti tüzüğünün veya programının yahut partinin faaliyetlerini düzenleyen ve yetkili parti organları veya mercilerince yürürlüğe konulmuş olan diğer parti mevzuatının bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan hükümlerine aykırı olması,

b) Parti büyük kongresince, merkez karar ve yönetim kurulunca veya bu kurulun iki ayrı kurul olarak oluşturulduğu hallerde ilgili kurulca veya Türkiye Büyük

Millet Meclisi grup yönetim veya grup genel kurullarınca bu kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı karar alınması veya genelge veya bildiriler yayınlanması veya karar alınmamış olsa bile bu kurullar tarafından aynı hükümlere aykırı faaliyette bulunulması veya parti genel başkanı veya genel başkan yardımcısı veya genel sekreterinin sözü edilen bu maddeler hükümlerine aykırı olarak sözlü ya da yazılı beyanda bulunması,

c) Parti merkez karar ve yönetim kurulunca Yüksek Seçim Kuruluna partiyi temsilen konuşma yapacağı bildirilmiş olan kimsenin, radyo ve televizyonda yaptığı konuşmanın bu kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı olması,

hallerinde verilir.

d) (b) bendinde sayılanlar dışında kalanlar parti organı, mercii veya kurulu tarafından bu kanunun 4 üncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiilin işlenmesi halinde, fiilin işlendiği tarihten başlayarak iki yılı geçmemiş ise, Cumhuriyet Başsavcılığı sözkonusu organ, mercii veya kurulun işten el çektirilmesini yazı ile o partiden ister. Parti üyeleri 4 üncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiil ve konuşmalarından dolayı hüküm giyerler ise, Cumhuriyet Başsavcılığı bu üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmasını o partiden ister.

...."

6) 103 üncü madde : "Bir siyasi partinin, bu kanunun 78 ila 88 ve 97 nci maddeleri hükümlerine aykırı fiillerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin sübuta ermesi halinde, o siyasi parti Anayasa Mahkemesince kapatılır.

Bir siyasi partinin yukarıdaki fıkrada yazılı fiillerin mihrakı haline geldiği, 101 inci maddenin (d) bendinin uygulanması sonucunda bu fiillerin o partinin üyelerince kesif bir şekilde işlenmiş olduğunun ve bu fiillerin kesif olarak işlenmesinin o partinin büyük kongre, merkez karar ve yönetim kurulu veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu yahut bu grubun yönetim kurulunca zımnen veya sarahaten benimsendiğinin sübuta ermesiyle olur."

III - Açıklamalar

Siyasi Partiler Yasasınının 106 ncı maddesi gereğince mahalli idari merciler ve Cumhuriyet Savcılıkları tarafından Cumhuriyet Başsavcılığımıza intikal ettirilen bir kısım bilgi ve belgelerin incelenmesinde, beyanlarıyla parti tüzel kişiliğini sorumlu kılabilen genel başkan ve genel sekreter gibi görevlilerin muhtelif yer ve tarihlerdeki

konuşmalarında (II) no.lu bölümde belirtilen yasaklamalara aykırılık teşkil eden aşağıdaki beyanlarda buldukları tespit ve müşahade edilmiştir. (Mahallinde yapıldığı sırada güvenlik güçlerince ses alma cihazıyla kaydedilen konuşmaların daktilo edilmesi sırasında yapılan yanlışlıklar ve konuşmalardaki cümle düşüklükleri aynen muhafaza edilmiş, cümledeki anlama göre olması gereken kelimeye ayrıca işaret edilmiş, vurgulanan ibareler koyu renkli yazılıp altı çizilmiştir.)

A) Genel Başkanların Beyanları

1- Eski Genel Başkan Fehmi Işıklar'ın beyanları

a) Halkın Emek Partisi Van il örgütünce 26.1.1991 tarihinde düzenlenen açılış törenindeki konuşması :

"Değerli basın emekçileri, çevreden gelen değerli parti temsilcilerimiz, Van'ın sıcak insanları ve yurttaşlarını, hepimizi Halkın Emek Partisi adına sevgiyle, saygıyla selamlıyorum. Daha iyi bir ortamda daha güzel günlerde sizlerle birlikte olmak, çok güzel şeyler anlatmak isterdim. Ama içinde bulunduğumuz koşullar çok güzel şeyleri anlatmama engel, acılı sızılı olaylar içerisindeyiz. Bu nedenle bağışlanmamı diliyorum. Bugün dünyada bloklar arasında giderek yumuşama var, batıda barış yaşanıyor. Varşova Paktı bir tarafta artık çözüldü, Nato işlevini yitirmeye üzere, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı toplanıyor ve daha giderek bu ülkelerin yaşamlarını daha güvenli işbirliği içerisinde dostça bir arada yaşamalarının koşulları yapılıyor. Ama ne yazık ki bu barış ve yumuşama bölgemize yansımada, ülkemize yansımada, bugün bölgemizde savaş koşulları yaşıyoruz. Bütün muhalefet partilerinin muhalefetine, kamuoyunun, halkımızın muhalefetine karşın yavaş yavaş bir büyük savaşın içine doğru çekiliyoruz. Amerika bölgeye nizam, intizam, demokrasi ve barış getireceğini iddia ediyor, İlk Irak'ın Kuveyt'i işgalinde Amerikan çıkarları zarar görecektir, onun için müdahale etmek zorunda kaldım demesiyle işe başladı. Bugün bölgemizde barış, nizam ve intizam getirmek isteyenler, faşist Saddam'ı bu duruma getirenler, Halepçe'de beşbin kürt insanın katledilmesine seyirci kalan dünya ve batılı ülkeler bugün utanmadan nizam, intizam ve demokrasiden söz ederek büyük bir savaşı bölgemizde başlattılar. Bu savaştan Türk halkının, kürt halkının ve arap halkının hiçbir çıkarı yoktur. Onlar için kan ve gözyaşı vardır. Bu savaş emperyalizmin işine yarayacaktır. Bu savaş petrol tekellerinin işine yarayacaktır. Bu savaş silah tüccarlarının işine yarayacaktır. Yılda dörtyüz milyar dolar silah için harcanıyor. Batıda yaşayan istenen bu barış silah tüccarlarını kaygılandırdı. O nedenle bu silahı yoksul Ortadoğu halkına yönelttiler. Televizyonda izliyorsunuz atılan falan füzenin fiyatı şu kadar milyon dolar, falan bombanın üçyüz bilmem kaç dolar. Hep tüccarca bakı-

yorlar işe, hep paraca bakıyorlar işe. Kaç insan ölmüştür, kaç insan öldürüyor, bu açıdan bakmıyorlar. Bu yüzyılda insanlık iki defa dünya savaşı yaşadı, milyonlarca insan öldü. Filimlerde izledik, gazetelerde izledik, kitaplarda okuduk. İki binli yıllarda insanlık bir üçüncü dünya savaşı yaşamamasın istedik. İlk savaşa hayır kampanyasını başlatan partiyiz. Bugün bugün ne kadar haklı olduğumuz ortaya çıkıyor. Üzülecek ifade ediyorum ki parlamentoda bu konular görüşülürken, muhalefet acaba Özal başarılı olur mu, bir erken seçime girerse bu kadar milletvekili çıkaramayız diye kaygılanıyorlar, iktidar halkı çok yoksullaştırdı, işçiler ayağa kalktı, herkes ayakta, memurlar şikayetçi, esnaf şikayetçi, köymü (Köylü) şikayetçi acaba savaşta birşeyler yaparım da iktidarımı sürdürebilirmiyim. İşte hiçbirisi içtenlikle ve samimi olarak, kararlı olarak savaşa karşı değiller, ögle bir savaşı bugün çevre çölde yeni bir çehre yaratıyor insana. Sular bombalamıyor, çocuklar ölüyor, kadınlar ölüyor, biz istemiştik ki ikibin yılına bugün on yaşında çocuk, yirmi yaşında sapasağlam genç olarak gelebilsin. Türkiye ne durumda. TRT, CNN televizyonuna bağlanmış, oraya programlanmış, üstlerimiz Amerikan uçaklarına tahsis edilmiş, Çankaya Beyaz Saray'a programlanmış. Dün Bitlis'den Tatvan'a geldik. Birdenbire görevliler Tatvan'a girmeyin, biraz bekleyeceksiniz, talimat gelecek ondan sonra gireceksiniz. Çekil yolumuzdan dedik. Tatvan'a geldik. Tatvan'da önümüzü kestiler. Emniyet Müdürlüğüne gideceğiz dediler. Hayır dedik biz halkın seçtiği belediyeye oraya gideceğiz dedik. Arabadan indik yürüdük gittik. Halk savaşa karşı, tepkide savaş istemiyor diye bağırıyordu. Biz gelmeden önce 30 yaşında bir insanımız kurşunlanmış, bütün ameliyat ve çabalara rağmen kalbindeki atardamarlar parçalandığı için yaşamını yitirdi. Kardeşi orda idi yakınları orda idi, belki çoluk çocuğu köyde idi. Kölden (köyden) gelmişmiş, kurşun ona isabet etmiş, Savcıya kurşun çekirdeğini sakın kaybetmiyesin dedik, bu insan savaş istememiş, diyelimki Gösteriş Yürüyüş Yasasına aykırı davranmış, yakalarsın gözaltına alırsın, mahkemeye çıkartırsın, üç ay beş ay neyse ceza verilir, kurtulur, hangi yasada yürüdü diye, hangi yasada savaşa hayır dedi diye insan kurşunlanıyor, insan öldürülüyor. Şimdi o bir demokrasi şehididir. Daha çok şehit verdik. İşte Halkın Emek Partisinde birleşmek, Halkın Emek Partisine üye olmak birgün ona seçimde oy vermek, o şehitlerimizin ruhuna fatiha okumak gibidir. Sayın Özal bundan yirmi otuz gün önce TV'den bir açıklama yaptı. Dediki Türkiye bu savaştan daha güçlü çıkacaktır. Büyük Millet Meclisinde gündem dışı söz alarak bunun anlamını sordum. Türkiye bu savaştan nasıl güçlü çıkacaktır. Bir ülke bir savaştan güçlü çıkabilmesi için hele Türkiye güçlü çıkabilmesi için üç dört tane şart vardır. Bir, ya toprak alınacaktır, ya nüfus kırdırılarak bakmakla zorunlu olduğumuz insanlar azalacaktır, ya da grevler toplu sözleşmeler yasaklanarak işçilerin hakları gaspedilecektir, ya da elli beş milyar borcumuzdan bir kısmı ya da tamamı silinecek,

savaş başarılılığı yapacağı, başka ne anlama gelir bir ülkenin savaştan başarılı çıkması, güçlü çıkar. Mecliste bunu sordum, bugün öğreniyorum ki grevler yasaklanmış, oysa Dışişleri Bakanı bana cevap vermiştir. Hayır grevleri yasaklamıyacağız. Öyle birşey mi konuştuk, ben biliyorum onun Dışişleri Bakanı olmadığını, o bir özel kalem müdürü masasında, Dışişleri Bakanlığı ile ilgili bir müdür yetkisinde olduğunu biliyorum Esas emrin nereden geldiğini biliyorum. Şimdi savaşa karşı çıktığımız zaman, çok bilinçli karşı çıkılır. Dörtüzmilyar dolar harcanyor dedim. Yılda dörtüzmilyer dolarla ikiyüz milyon çocuk doyabiliyor. Bakın arkadaşlar bizde silaha harcanan paranın yüzde biri ile hani televizyonda izliyoruz ya Afrika'da ölen çocukları, ikiyüzmilyon aç çocuk doyabiliyor. Bir denizaltı ile çağdaş bir hastahane kurulabiliyor. Bir Leopard 2 tankı ile bir koca sanatoryum kurulabiliyor. Savaşa bu nedenle bilinçle karşıyız. İnsanlarımız aç ve işsiz, insanlarımız hastahane kapılarında sürülüyor, insanlarımız hastalarını, ölülerini rehin bırakmak zorunda kalıyor. Savaşta bombaya, silaha para vereceğimize o masrafları (masrafları) halkımıza, halkımızın sağlığını, eğitimi yolu, suyu, elektriği için harcayıp halkımızın yüzünü güldürürüz, onun için karşı çıkıyoruz savaşa ve savaşta kol uçacak, göz çıkacak, ayak çıkacak, bunun için karşı çıkıyoruz savaşa, ne ölmek istiyoruz, ne de öldürmek istiyoruz. Çünkü bu savaşta bizim en ufak bir çıkarımız yok. Şimdi bundan üç gün önce Halkın Emek Partisi küçük kurultayı Diyarbakır'da topladı. Hemen birçok kimsenin can derdine düşüp ili terkettiği yerde bütün başkanlarını, bütün yöneticilerini orada topladı ve neler yapabileceğimizi tartıştı. Göç eden insanlar bir İzmir'de bir yakınının yanına gidiyor, ya akrabasının yanına gidiyor. Zaten Mersin'de burdan 15, doğudan gitmiş vatandaşımız orada perişan vaziyette, üstüne yeni nüfuslarda ekleniyor mu, ve hepsi üst üste yatıyor. Hükümetin bununla bir ilgisi yok, Hükümet bunlar için en ufak bir tedbir düşünmüyor. Yol parası olmadığı için ya da yurdunu terketmek istemediği için gitmeyenlerin can güvenliği yok. İsrail, işgalci İsrail işgal ettiği Filistin topraklarında yaşayan Filistinlilere gaz maskesi dağıtıyor ama Türk Hükümeti bu bölgede yaşayan insanlara en ufak bir araç gereç vermiş değildir. Mecliste dedimki kaldırım bu işe yaramaz yabancı dizilerden birini koyun bir program halkı savaşa ilgili bilinçlendirsin, nasıl korunacağını, ne yapacağını anlatsın, anlatmıyorlar, kaldırmıyorlar bir dizi, neden biliyormusunuz, çünkü öyle bir programda diyecek ki kimyasal silah atılırsa şundan dolayı şunu hissedersiniz, derhal gaz maskenizi takın demek zorunda, bu yok. Gene diyecek ki alarm verildiği zaman sığınağa gireceksin, bu da yok. Bu bakımdan program yapamıyor oysa buna rağmen halkın savunması ve korunması için bilinçlendirmek gerekiyor. Ey Sayın Özal, ey hükümet madem böyle bir savaşta söz verdiniz, Amerika'nın kesesimi delindi. Şu kadar yüzmilyara şu kadar veriyor. Şartı koysaydın, bunları koymadı, çünkü neden insanlık önemli değil,

zaten insansızlaştırma, bölgeyi insansızlaştırma genel politikaları, bu bölgeye mümkün merteye göçe zorlansın, 1978 yılından beri özellikle 12 Eylül faşizminden bu yana bu bölge insanı kan ağlıyor, nedir Türkiye'nin durumu, bakın bugüne kadar olanlara, ülke Cumhuriyet döneminden bu yana geçen zamanın yarısını sıkıyönetim ile geçirmiş, yani olağanüstü yönetimde olağan yönetememişler, insanlarımız toplumumuz kültürlerini, kimliklerini, düşüncelerini, inançlarını geliştirememişler, belli kalıplar resmi ideolojinin içerisinde baskı altında tutulmuştur. Gençlerimize kıyılmış, hapishanelerde çürütülmüş, işçilerin sendikal hakları ve özgürlükleri budanmış ve onlar memurlar iktidarın merhametine terk edilmiş, emeklilerimiz açlığa terk edilmiş, Türkiye'de gelinen nokta bu kim getirmiş bu noktaya halk mı getirmiş, hergün televizyonda çıkıyorlar ya yakışıklı yakışıklı parti başkanları hani onlar kadar fiziğimiz düzgün olmadığı için televizyonlara çıkarmıyorlar ya. Sayın Demirel diyor ki ben kurtardım, bu Özal'ın elinden kurtarmak lazım bu memleketi, seçimde ağzından kaçırdı, bu memleketin başına Özal'ı ben bela ettim dedi. E, şimdi Demirel'e bir şans tanırırsa kaç tane daha Özal bu memleketin başına bela edecek belli değil, Sayın İnönü çıkıyor, ben düzeltirim diyor, bunlarıki kandırmacadır, yutturmacadır. Diyor ama en çok kanan kendisi şimdi İnönü yine devletin çocuğudur. Babası uzun yıllar bu memleketi yönetti ve halkımız tanıyor. Başka, Ecevit Başbakanlık yaptı, başka, Türkeş Başbakan Yardımcılığı yaptı, başka, Erbakan Başbakan Yardımcılığı yaptı, bugüne kim getirdi bu ülkeyi ve bir bu kadar yoksulluk, açlık, sefalet, işsizlik, çevre bozukluğu, sağlıktan eğitime kadar yaşamın her alanında bozulmasına neden olan politikaları, uygulamaları kim yaptı. Bunlar yaptı. Bunlar, düzen partileri diyoruz, devletin partileri. İşte Halkın Emek Partisi böyle bir zamanda halkın ellerinde doğdu ve bir gül gibi açıyor. Demokrasi kurma iddiasındayız, insan haklarını savunma iddiasındayız ve bu konuda kararlı bir mücadele vereceğiz. Bunlar demokrasiyi kuracağız diyorlar, peki bugüne kadar ülke yönetiminde olmuşlar, kim kurma demiş onlara bunlar bu konudada samimi değiller. Çünkü resmi ideolojinin tepesinden bakıyorlar. Nedir demokrasinin önünde en büyük engel bugün demokrasinin önünde en büyük engel Kürt sorunudur. Peki bu sorun yukarıdan aşağıya çözülür mü, bu sorunu demokratik, barışçı bir ortamda özgürce tartışarak çözelim. Dün akşam duydum Kürtçe konuşulabilirmiş, gözünüz aydın, artık Kürt yurttaşlarımız Kürtçe konuşabileceklermiş. Sağolsunlar, ihsan buyurmuşlar. Hatta Özal daha ileri gidiyor. İşte yeni bir durum olacak savaştan sonra Irak'taki Kürtleri de himayemize alacağız. Evet buradakilerini abat ettiniz, buradakiler o kadar mutlu, o kadar özgür, o kadar insanca yaşıyor ki bu yetmedi Irak'dan geleceklere de insanca bir ortam yaşayacaklar, getirecekler ve buradan sesleniyorum gölge etmeyin başka ihsan istemez bu insanlar. Evet diyoruz ki biz barışçı, demokratik bir ortamda çözüm yollarını bulmalıyız, biz istiyoruz

ki, diyoruz ki insanlar eşittir, halklar kardeşdir, halklar ve insanlar kardeşler ama birinin döğdüğü birinin döğüldüğü bir kardeşliği istemiyoruz. Çünkü eşit bir kardeşlik istiyoruz biz. Milli Güvenlik Kurulu Kürt sorununu tartışabiliyor, MİT tartışabiliyor, hükümet tartışabiliyor. Kim tartışmıyor, yalnız Kürtlere yasak tartışmak. Evet şimdi özgür, demokratik bir ortamda barış içinde çözmeyi hala içerisine sindiremediler. Sürekli bu sorunu süngü ile çözebileceklerini sandılar. Her yerde söylüyorum şimdi süngü bu topraklara batırıldığı zaman paslanır ama bu topraklarda gül fidanı açar, gülle geliyoruz biz (anlaşılamamış) süngüye karşı, şimdi demokrasi kurmak kurtarmak isteyenler bakın 1987 yılından bu yana aklımızda ne kaldı bunlardan bu seçim yasası adil değil dediler, bu aklımızda kaldı. İşte yüzde otuzaltı oyla, yüzde atmışbeş parlamento bir çoğunluğu aldılar, başka ne kaldı aklımızda, Özal aday olamaz, Özal Cumhurbaşkanı olamaz. Özal Cumhurbaşkanı olursa onu indiririz, olursa indiririz, başka ne kaldı aklımızda Özal'ın elini sıkmayız. Gerçekten de çok kararlılar. Uluslararası bir savaş patlak vermiş, Çankaya'ya çıkıp bu konuyu tartışıyorlar. Çok kararlılar, ama Kürt yurttaşlarımız üzerinde baskı kuracak olan SS kararnamele-ri sözkonusu olduğunda Çankaya'ya tıpış tıpış giderler ve (anlaşılamamış) başka ne kaldı aklımızda, sinei millet tam kontur gerillayı gündeme getirdik, bir araştırma önergesi verdik. Halkın Emek Partisi olarak. Sayın Demirel usta bir politikacı sinei millet sözünü attı ortaya kıyamet koşturdu, dönecekmiyiz, dönmeyecekmiyiz, Süleyman bey dedi ki SHP milletvekilleri istifa ederlerse sinei millete döneriz, topu attı SHP'ye, SHP toplandı, tartıştı, görüştü, dedi ki, ANAP erken seçim kararı alırsa sinei millete döneriz. ANAP'ın öyle bir derdi yok. ANAP'da dedi ki, sıkıntılı bir durumda ANAP hadi dönün bakalım dedi. Şimdi dönemiyorlar da Allah'tan savaş patladı. Onların şansı sinei millet sorunu unutuldu. Yoksa aklımızdan siyasi yaşamda halkımız için birtek şey kalmadı aklımızda. Uzun uzun konuşuyorlar. Televizyonu işgal ediyorlar, basında çarşaf çarşaf haberler, ama halkımızın sorunları için en ufak bir çözüm, ciddi bir öneri getiremiyorlar. Şimdi bu bölgenin sorununa temas etmek istiyorum. Ben Lice'yi gezdim, Lice'de insanların üzerine baskı kurulmuş, geliyor genç insanı evinden çıkartıyor gece yarısı, sabaha kadar dört beş asker içeride kalıyor, öyle bir kötü görüntü veriyor ki, o gencin onurunu kıracak (anlaşılamamış) incelemeye gittik, bir milletvekili heyetiyle köylüler şunları anlatıyorlar. 70 yaşında bir elinde sopa ihtiyar, siz hangi partidensiniz dedi bakayım, çok sinirli eli de titriyor dizi de, dedik ki biz Halkın Emek Partisindeniz. Size birşeydemiyorum dedi, öbürleri olsa idi, sopalayacaktım dedi, ya korucuolacaksın, yani ya devletin kölesi olacaksın. Halk yurdunu da toprağını da terketmek istemiyor. Bunu şikayet edecek. Toplanmışlar köylüler, gitmişler kaymakama, hangi kaymakama, gene bu düzenin, bu iktidarın kaymakamına çaresizliğin çaresi olarak oraya gitmişler. Daha yarı yolda

yolları kesilmiş, atış açılmış Tatvan'da olduğu gibi, Kudret Filiz diye bir bacımız şehit düşmüş, altı tane yetim bir de felçli koca, niçin gitmiş, bana baskı yapıyorlar, yapmasınlar göçten de öteye baskı vardı. Ben duyduğum zaman hayretler içerisinde kaldım, hiç kimse yapmaz. Arama yapılıyor, siyah (silah) araması, unu döküyorlarmış, unun üzerine bulgur çuvalını deviriyorlarmış, onun üzerine mercimeği, onun üzerine tuzu, onun üstüne şekeri, artık ne şeker, ne un, ne tuz, ne mercimek, ne bulgur işe yarıyor. Böyle bir zulmü düzenin kaymakamına şikayet ediyorlar ve başlarına bu geliyor. Şimdi işte Halkın Emek Partisi, bu haksızlığa dur demek için başkaldırmak için kuruldu. Biz seçilenlerin, atanarlardan yetkili olmasını istiyoruz. Bizim iktidarımızda Millî Güvenlik Kurulu denilen kurulun fesih edilmesini Valilerin halk tarafından seçilmesini öngörüyoruz. Bugün öyle kaynak transferi var ki, doğudanbatuya öyle gelir farkı var ki buradaki kesilen verginin yarısı yeniden yapılaşacak il genel meclisi tarafından buraya harcanmasını istiyoruz. Bunlar kararverecek, halkın seçtikleri karar verecek buranın (buranın) halkı, buranın valisini seçerse bu bölge halkı bölge valisini seçerse herhalde Hayri Kozakçıoğlu seçilemez. Halkın Emek Partisi bu nedenle düzenin dışına çıktığı için, düzenle mücadele ettiği için, tehlikeli buluyorlar ve bu nedenle de ne olacağını şaşkınlıkla izliyorlar. Çünkü öyle bir parti doğmuş ki ilk defa bizim partimiz diyebileceğiniz bir parti doğmuş, ilk defa içimize sine sine içinde yer alabileceğimiz, uğruna mücadele edebileceğimiz, bizim diyebileceğimiz bir parti doğmuş, DSP'lisi geliyor, RP'lisi geliyor, ANAP'lı geliyor, DYP geliyor, SHP'lisi geliyor. Daha evvel bunlar düzen partisi diye bunların içerisinde yer almamış yurtsever demokrat devrimci insanlar geliyor. Hep kaynaşıyor, bir araya geliyoruz ve ilk defa bizim diyebileceğimiz bir parti, halk hareketi doğuyor. Sonra Halkın Emek Partisi'ne bakıyorlar. Milletvekilleri umurunda olmadan ellerini ters çekmişler, bir mücadelenin içinde, halkının yanında yer almışlar. Böyle milletvekilleri ve her yerde söylüyorum. Halkın Emek Partisinden biri üye olmak, yönetici olmak için dürüst olmak gerekli, çalışkan olmak gerekli, çok okumak gerekli, konu komşusuna yardımcı olmak gerekli ve kendi insanlarına sevgi saygı göstermesi gerekli, böyle bir partiyiz, ilk kez doğuyor. Diğer partilerde nasıl biliyormusunuz, ben biliyorum, içinde yaşadım, üç kişi bir araya gelir, biri ayrıldımı dördü onun aleyhinde konuşur. Dört kişiden biri daha ayrıldımı, üçü birleşiyor, ayrılanın aleyhinde konuşuyor. Böyle birinin açığını arıyan birbirinin yanlışını arıyan o yanlışlığı onu yıpratmak için onu kullanan insanların bir araya geldiği parti. Bizde böyle bir şey yok, olmayacaktaki. Birimizin yanlışlığı olursa, o yanlışlığı onun kendisine söyleyeceğiz. Düzeltmesini isteyeceğiz. Birbirimize sevgiyle saygıyla bakacağız. Çünkü biz sevgiden ve saygıdan yoksul bırakılmışız. Bizim vergi ödeyerek maaşını ödediğimiz memurlar bile bize saygılı olmadılar. Bize baskı yaptı-

lar. Bizi hor gördüler. Bizi hep sevgisiz karşıladılar. Bu bakımdan biz ister ANAP'tan gelsin, ister DYP'lisinden gelsin, ister SHP'den ister DSP'den, isterse bunların hiçbirisine bulaşmamış olsun, yepyeni bir anlayışı ve siyasi yaşama kazandıracamız, örnek olacağız; halkın nasıl bir siyasi parti yarattığını, o kuruluşlar da büyük patronlar da zenginler de görmüş olacak. Bize yüz çevirdiler arkadaşlar. Bu partiyi kurarken biz, okumuş aydın geçinen, kendisini aydın sanan birçok insan dirsek çevirdi bize, bizimle birlikte hareket etmediler. Bizi oy potansiyeli olarak gördüler. Dediler ki, biz iyi yönetiriz, siz de iyi yönetilmeye layıksınız. Hayır bir araya geldiğimiz partide söz sahibi olamayacaksak, yarın ülke yönetiminde nasıl söz ve karar sahibi oluruz. Şimdi Halkın Emek Partisi hızla örgütleniyor. Hiç yalnız değil, artık bu bölgenin insanı, İzmir'de, İstanbul'da, Ankara'da, Mersin'de, Adana'da, bütün metropollerde her tarafta kale gibi örgütler oluşuyor. Bu ahlakta, bu anlayışta, bu inaçta (inançta) insanlar oluşuyor. Yarın başımıza bir dert gelirse hiç unutmayın. İzmirdeki insan sizin yanınızda yer alacaktır. Artık bu bölge halkı insanlarımız yalnız değildir. Biz bu halk hareketi başarıya ulaştıktan sonra seçilmek için o yadınlar (aydınlar) gelecek sizi artık bakacaktı, dişe dokunur birşey oldu, eh bu partiye girilir diyecek, şimdi birçok yerde mitingde bile yaptım. Bunu savaş gibi çok önemli bir karar biz de bu karar verenler tarafından cahil görülüyoruz. Savaşta ülke yönetiminde çok yeterli kararı gerekiyor. Bilinçli olmak gerekiyor. Çok aydın olmayı gerektiriyor. Çok iyi insan olmayı gerektiriyor, öyle bir karar vermek için, şimdi ben soruyorum, savaşa evet diyen parmak kaldırsın, yok. Savaşa hayır diyen parmak kaldırsın, hani bu halk parmak kaldırmasını bilmezdi, hani bu halk karar vermesini bilmezdi, en önemli savaş kararına bile, savaşa hayır diyerek parmak kaldırabiliyor. O zaman, o zaman bu halk hareketi halkın partisi daha başarıya ulaşacaktır. **Bize diyorlar ki bu parti kimin partisi acaba, Kürtlerin partisi diyorlar, alevilerin partisi diyorlar ne kadar horladıkları toplum varsa solcuların partisi diyorlar. Hayır kesinlikle hayır, bu parti en çok sömürülen, baskı altına tutulanların partisi, bu parti en çok kimin partisidir, bu parti en çok ezilen en çok sömürülen en çok baskı altında tutulanların partisidir. Şimdi soruyorum, bu suçlamayı getirenlere en çok kim sömürülüyor, en çok kimi ezdiniz, en çok kimi baskı altında tuttunuzsa onların partisidir. Tek başımıza kurtulamayız bütün Türkiye'nin desteğini dayanışmasını almak sempatisini almak zorundayız. Hatta Mandela gibi bütün dünyanın desteğini almak zorundayız. Bu zor ve çetin mücadele bu mücadelenin içine girenler çok bilinçli hareket etmek zorundadır. Yetmiş yaşında altmış yaşında yaşlı insanımız bize baktığı zaman bu harekette macera yok bunlar akli başında gidiyorlar. Bunlar sağlıklı gidiyorlar. Bunların ayakları yerde akıllılar diye mademki onlarda bizi kucaklarına alıp bağrılarına basıp bize sahip çıkmahılar çok önem veriyorum buna ve**

kurtuluşumuz için Zonguldak'ta direnen maden işçisine sahip çıkmak zorundayız. Duyarlı olmalıyız o mücadeleye Zonguldak maden işçisinde duyarlı olmalıdır. Zonguldak'ta 45 bin işçiye söyledim, insan hakları ihlal edilen doğuda aç ve sefalet içerisinde olan insanların grevlere sahip çıktığı zaman başarılı olursunuz, bu grevlerden çok zam alabilirsiniz, bu sözleşmelerden çok zam alabilirsiniz. Bu cebinizden girer, enflasyonla öbür cebinizden çıkar. Ne zaman kurtulursunuz biliyormusunuz dedim, gerçek demokrasiye kavuştuğunuz zaman kurtulabilirsiniz dedim. Gerçek demokrasiye kavuşabilmeniz için doğuda insan hakları ihlal edilen Kürt yurttaşlarımız için grev yaptığımız için kavuşabilirsiniz. Onun için duyarlı olmak zorundasınız, grevlere sahip çıkmak zorundayız. Hapishanelerde onurunu korumak isteyen gençlerimizi açlık grevi yapan gençlerimize sahip çıkmak zorundayız ve dünyanın neresinde olursa olsun haksızlığa uğrayan her insanın yanında yer almalıyız. Bu parti diğer partilerden farklı olarak lider partisi değildir. Rozet partisi de değildir. Heryerde söylüyorum sayın Demirel Allah gecinden versin vefat ederse DYP ölür. Allah gecinden versin İnönü rahmetlik olursa SHP kristal gibi dağılır gider. Gene Allah gecinden versin Ecevit başına bir iş gelir vefat ederse DSP diye birşey kalmaz. Türkeş vefat ederse MÇP kalmaz. Allah gecinden versin Hoca vefat ederse RP'si kalmaz. Ama Halkın Emek Partisi Genel Başkanı Fehmi Işıklar ölürse binlerce Fehmi Işıklar nöbete gelir, bayrağı alır, en yükseklere çıkarır. Böyle arkadaşlarımız var bizim, biz örgütüz, çağdaş bir partiyiz, rozete bağlı bir parti değiliz. Fenerbahçe, Galatasaray gibi futbol takımı tutan parti değiliz. Çağdaş ve en ileri partiyiz. Nasıl çağdaş partiyiz, bakın Avrupaya, bakın sosyalist ülkelere, halklar toplumlar ayağa kalkıyor. Antidemokratik olarak bulduğu diktatör olarak bulduğu yönetimleri, başkanları alaşağı ediyor. Kendi yönetimlerini oluşturuyorlar. Bizde çağdaş bir partiyiz bizde insan hakları, özgürlükler, demokrasi yolunda mücadele veren en ilerici bir partiyiz, çağa yakınız, bizim dışımızdaki düzen partileri aman bu düzen kurulmasın diye uğraşıyorlar. Hepsi gerici, istediği kadar solcuyum desinler, solcuyum demekle solcu olunmaz. Bize diyorlarki aman solu bölmeyin, solu birleştirin, birleştik, bizim kimseyle birleşme niyetimiz yok. Biz halkımızı birleştireceğiz. Dini inancı ne olursa olsun, mesebi (mezhebi) ne olursa olsun, kökeni ne olursa olsun, ezilen sömürülen yoksul olan halkımızı birleştirmeye kararlıyız. Halkımızın yanında yer almak isteyen, bütün siyasi kadroları halkımızın yanına davet ediyoruz. Halkımızı içine sindirsinler, onunla birlikte olsunlar, onunla omuz omuza yürüsünler ve biz gene her yerde söylüyoruz, en büyük düşmanımızı önce yenmek zorundayız. Bizim en büyük düşmanımız korkudur. Yıllardır bize verilen korkudur. Önce birleşeceğiz, güçleneceğiz, birbirimize sahip çıkacağız, korkuyu yeneceğiz. Burada beni dinleyen memurlar vardır Ankarada (anlaşılamamıştır) duyuyor söylüyorum. Halkın Emek Partisinden bir tek kişiye

bile haksız uygulama yapılırsa, baskı yapılırsa hukuk dışı muamele yapılırsa o memurla uğraşacağız, o memurun ismini bütün örgütümüze duyuracağız asacağız, diyeceğiz ki bu halkımıza eziyet etmiştir, yasa dışı davranmıştır ve başta genel başkan olarak bana ve bütün partimize yapılmış sayacağım. Her zaman haklının yanında yer alacağız. Sevgili arkadaşlar birçok ilde, birçok bölgede yolda giderken, yurttaşlarımız onları duygularına tercüman olabilmek için bu işareti yapıyoruz (zafer işareti) soruyorlar, bu nedir, bu bizim halkımızın bu Halkın Emek Partisinin bu hepimizin zafer işaretidir. Zafer bizim olacaktır. Zafer özgürlüğün olacaktır. En kısa zamanda kavuşmak için bütün yurttta örgütlenecek, baskının zulmün üstüne üstüne gideceğiz, sömürünün üstüne gidecek. Sizleri bu duyguyla ve sevgiyle selamlıyorum. Buraya gelemeyen yurttaşlarımıza sevgilerimi saygılarımı iletmenizi rica ediyorum. Hepiniz varolun, sağolun."

b) Halkın Emek Partisi Zeytinburnu (İstanbul) ilçe örgütünce 23.2.1992 tarihinde düzenlenen "Barış ve Özgürlük" toplantısındaki konuşması

" Değerli konuklar, basın emekçileri, (anlaşılammış) hepimizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum, Zeytinburnu deyince aklımıza Gazlıçeşme geliyor. Gazlıçeşme deyince aklımıza (anlaşılammış) işçileri geliyor. (anlaşılammış) Zeytinburnu deyince akla devrimciler geliyor. Devrimciler merhaba bugün Türkiye'nin her yerinde emeği ile geçinen insan hakları ihlal edilen baskı altında kalan insanlar gülererek, oynayarak, halay çekerek, baskı ve sömürü düzenine (anlaşılammış) haksız bir savaşa var ilçe başkanı söyledi, bu savaşta Ortadoğu halklarının hiçbir çıkarı Türkiye savaşına girmedi, savaşa girmediğimiz halde yüzbinlerce işçi kapı dışarı atıldı. 5 milyona varan işsizlere yenileri katıldı. Birde savaşa girseydik, açlık ve sefalet (anlaşılammış) bu düzen partileri (anlaşılammış) Özal Cumhurbaşkanı olurdu, olmazdı, Özal Cumhurbaşkanı olursa indiririz, Çankayada elini sıkmayız (anlaşılammış) şimdi demokrasiyi kurma iddiasındalar (anlaşılammış) bugün demokrasimizin yanında en büyük sorun Kürt sorunudur özgür bir ortamda barışçı yollarla demokratik bir ortamda tartışmalı, güvenlik kurulunda tartışarak, biraz güvenlik konusunda, biraz (anlaşılammış) halkın görüşü alınmadan türkü söylesinler, şarkı söylesinler (anlaşılammış) Kürt sorunu yukarıdan aşağıya dik teyet inerek çözülemez. Kürt sorununu Türkler çözecektir. Kürtlerle eşit ve kardeşçe omuz omuza çözeceklerdir. Halkın yoktur birbiriyle çelişkisi, alevi diye böldüler, şafii diye böldüler, hanefi diye böldüler, sünni diye böldüler (anlaşılammadı) Bu hareket bir başkaldırıdır (başkaldırır) bu başkaldırıya bu sese kulak vermek zorundadırlar. HEP kurulmadan önce ne din konusu, kültür konusu meydana gelmemiştir. Biz halkımız dilini konuşacak, türküsünü söyleyecek, takunyayı giyecek, kendi demokratik değerlere sahip çıkacak,

kendi ülkesinde söz ve karar sahibi olacak, Konya'da, Antalya'da, Ankara'da, İzmir'de, Hamburg'da, Pitsburg'da, Londra'da HEP böyle coşkulu demokratik haklar için haykırıyorlar. Ancak barış ancak özgürlük ancak demokrasi istiyorlar. Bir gün gelecek artık bağırmadan konuşacağız. Bir gün gelecek çok güzel şeyler anlatacağız. Güleç yüzlü olacağız, eğer bugün bağırıyorsak, bugün suratımız asıksa (anlaşılamamış) inim inliyorda, onun için ateş düştüğü yeri yakar, gençlerimiz işsiz, çocuklarımız eğitimsiz, sağlıksız, hastahane kapılarında sürünüyor insanlarımız, bu nedenle her zaman biraz daha asık suratlıyız, demokrasi diyorki, (anlaşılamamış) biraz özgür sayıldığımız bu ortamda bu geceden hapisanelerde insanlık onuru için mücadele veren gençlerimizi selamlıyorum. HEP namuslu insanların emeği ile geçinen partisidir. Çeşitli yakıştırmalar yapıyorlar. Bölücü parti diyorlar. Gerçek bölücüler bizim partiye bölücü parti diyor. Bu parti Kürtlerin partisi diyorlar. Bu parti aksilerin partisi diyorlar. Ben buradan her yerde ilan ettiğim gibi ilan ediyorum. Bu parti ezilen, sömürülen baskı altında tutulanların partisidir. Bu parti en çok kimin partisidir. En çok ezilen, en çok sömürülen, en çok baskı altında tutulanların partisidir. Kimdir bunlar? Eğer bu devlet, eğer bu düzen partileri hala bu partiye Kürt partisi, alevi partisi diyorlarsa demekki alevilerle, Kürtleri çok ezdiniz, çok sömürdünüz, çok baskı altında tutunuz. Yine bize diyorlarki oylar boşa gitmesin, sol birleşsin, bugüne kadar sanki oyları boşa gitmemişti, sanki oylar çok doluya gitmiş de şimdi oylar boşa gitmesin diyorlar, esas bundan sonra boşa gitmeyecek, bizim sol partilerle birleşme sorunumuz yok, böyle bir görevimiz yok bizim, açıkça ilan ediyorum, kadrolarınıza, taraftarlarınıza, Akbulut'a, bizim halkımızı birleştirme gibi bir sorunumuz var. Edirneliyle, Hakkarili, hanefi ile şafiiyi, sünni ile aleviyi, Kürtle-Türkü omuz omuza birleştirip, demokrasi mücadelesi verme gibi görevimiz var. Halkımız birleşirse o zaman sol kadrolar da burada görev alırlar. Biz Pitsburg'da sorduk, Hamburg'da sorduk, sözler gibi insanlar da onlar, yurttaşlarınıza sorduk hani kestiği yenmezdi diye iteliyordunuz ya, birbirinizin gözünü çıkarıyordunuz ya, şimdi Almanyadasınız, kimin kestiğini yiyorsunuz, varını çıkar çelişkiniz, biz birbirimizin, biz inançlarımızın, kültürümüzün bir zenginliği olarak kabul ederiz, insanca yaşayacak bir kültür zenginliği olan değerler yaratacağız, dediğim zaman, herkes bu dediğimi başıyla onayladı. Demek bizim birbirimizle çelişkimiz yok dedi, yakında seçim var, bu bizim fidan boylu Özal'ın ne yapacağı belli olmaz. Bu seçimde HEP'e ya insan haklarına saygılı özgürlüklere saygılı, demokrasiyi kurma kararlılığı, koalisyon olacak, ya da bu değerlere sahip olmayan iktidar karşısında ciddi bir muhalefet olacağız, işçisiyle, köylüsüyle, memuru emeklisiyle, esnafıyla, hep birlikte yavaş yavaş, sağlam ve kararlı adımlarla, iktidara yürüyeceğiz. Ben böyle söylediğim zaman, daha yeni bir parti nasıl iktidar olur, falan diyorlar.

Bunlardan bakan, başbakan olurmu diyorlar. Yusuf Özal'dan olurda yetim Hüsnü'den olurda, bunlardan olmaz. Olur, olur, öyle bir olur ki (anlaşılammış) generaller bizi suçluyordu, hapishaneden çıkar çıkmaz, halk bizi meclise gönderdi, demekki oluyor-muş, saygılar sunuyorum. Sizlerle gurur duyuyorum."

c) Halkın Emek Partisi tarafından 21.3.1991 tarihinde İstanbul'da düzenlenen "Nevruz Şenlikleri"ndeki konuşması :

"Özgürlük, demokrasi ve barış uğruna yürümekten onur duyduğum tüm devrimci yurtsever ilerici ve demokrat dostlarım. İşçi ve emekçi kardeşlerim, sevgili gençler ve saygıdeğer hanım yandaşlarım, bacılarım, sizlere en iyi dileklerle sevgiyle, saygıyla selamlıyorum. Bugün 21 Mart anlamlı ve onurlu bir gün, bugün Nevruz yeni bir gün, yeni (anlaşılammış) direniş, mücadele başkaldırı ve özgürlük hareketini yükseltme günüdür. Bugün zulme, sömürüye, baskıya başkaldırışın sembolleştiği Nevruz'dur. Bugün demirci Kava'nın zalim (anlaşılammış) özgürlük meş'alesini Kürt halkına emanet ettiği yer, gündür. Bugün Kürt halkının özgürlük bayramıdır. Sömürüye ve sömürgeciliğe karşı olan bir (anlaşılammış) gündür. Nevruzumuz. Kutlu olsun, Kürt Hiroşması, Halepçe vahşetinin bir kez daha lanetlendiği gündür. Bugün Halepçe (anlaşılammış) ve bir daha Halepçeler yaşanmasın diye haykırıldığı gündür. Böylesine görkemli bir şekilde kutlamanın onurunu kutluyoruz. Selam olsun Kava'nın (anlaşılammış) Kava'lara meydanlara sevgili dostlarım Kürt halkının direnme onuru ve mücadele geleneği Nevruz'un kelime anlamı (anlaşılammış) bu aynı zamanda ve şimdi özgürlük ve demokrasi mücadelesini (anlaşılammış) emekçi halklarımızın yanında onlarla omuz omuza hep barışa, hep demokrasiye, hep özgürlüğe doğru kararlı adımlarla yürüyoruz. (anlaşılammış) çiğ gibi büyüyor, örgütleniyor. Özgürlük, demokrasi ve meşrutiyet (meşruiyet) dönemleri için Cizre'de, Nusaybin'de, Idil'de, Şırnak'da, Tatvan'da ve daha birçok yerde direnen halkımızın Zonguldak'da işçilerin, kamu çalışanlarının, emekçilerin, işçilerin, yoksul ve topraksız köylülerin (anlaşılammış) bilim adamlarının aydınların, devrimcilerin, demokratların, direnişlerin, yurtseverlerin, yurttaşlık haklarının elinden alınan onurlu insanların (anlaşılammış) kucaklıyorum, sarılıyorum. Nevruz Bayramında (anlaşılammış) başkaldırı ve Kava gibi birinin önderlik yapmasıdır. Nevruzun başlangıcı halkın zalim hükümdarın baskısından kurtulma, aradan 2600 yıl geçse de kılıç ve kurşunla (anlaşılammış) baskı, zulüm ve sömürü düzenini ayakta tutabilmek için bu ideolojinin şeytanları (anlaşılammış) egemenlere, dün, bugünde Ankara'nın baskısında (anlaşılammış) günüdür. Bugün özgürlük ve demokrasi tarihinde kınıyoruz ve özellikle 12 Eylül'ün taraflarına ve tüm (anlaşılammış) insan haklarına karşı saygı istiyoruz. Demokrasi

istiyoruz. Ve halkın yönetilmediği sömürü birliğine ve kamu işçiliğine dayalı, bir demokratik düzen için mücadele veriyoruz. Ve halkın aradan kaldırıldığı ve halkın sevinç gözyaşları bu Kürt halkı için elbette kutsal bir bayramdır. Özgür, halkının sömürünün birliği içinde yaşayan Kürt halkı bu bayramı, sevinç gözyaşları içinde zafer ve özgürlük türkülerini haykırarak ve halay çekerek kutlamayı çoktan hak etmiştir. Halkla yazılı halkın halkla karşı direnişlerinin ürünüdür. Bu tür bayramları ancak halk ayakta tutabilir. Ve buna halk sahip çıkabilir. Diriliş halk gruplarının özlemi (anlaşılammış) halkın sevinç gözyaşları ile bayramla Nevruz Bayramı bölgenin çeşitli bayramları var her çeşit bölgeye rağmen Nevruz (anlaşılammış) önümüzde özellikle Türkiye çapında sömürücü ve (anlaşılammış) halkın devrimci meşalesini dile getiren (anlaşılammış) güçlü bir (anlaşılammış) Kürt halkı her zaman maddi değerlere yazmış ve o ne kadar ilginçtir, tüm demokrasi güçleri bu değerleri yaşatma müddeti içindedirler. Kürt halkının yaşamında onunla dayanışma içinde Kürt halkı özgürlük uğruna hiçbir zaman vazgeçmemiş ve ancak ve ancak (anlaşılammış) bu yüzden de bugünkü geleneklerine ve kutsal değerlerini hep ayakta tutmasını bilmiştir. Nevruz (anlaşılammış) bu güzel günü ve anlamlı bayramı kutlamaya çalışıyoruz. İşte sürekli kutlamak almış (anlaşılammış) Bugün bu Kürt halkı başka anlama getirirler de engellere (anlaşılammış) şu veya Kürt bayramı deseler de Kürt halkına yağ çekiyorlar. 70 yıllık politikaları iflas ettiğini görüyorlar. İktidarın önemli olan aydasi ve sürpriz çıkışları hem iktidar partisinin büyük ümidi hem de düzen partilerini allah bullak ediyor. Bugün mukaddes ve (anlaşılammış) Kürt halkına uygulanan politikanın yanlışlığından bahsediyorlar. Düne kadar yok denen Kürtlerle ilgili sahte nüfus karşılaştırmaları yaparak akıl dışı, gerçek dışı, bilgiler üretiyorlar. Kürt kardeşliği de tartışılmaz ve vazgeçilmez haktır. Bu gece demokrasinin önünde birçok engeller duruyor. Sendikal hak ve özgürlükler, düşünce ve örgütlenme özgürlükleri, demokratik hak ve özgürlükler (anlaşılammış) herkes biliyor ki demokrasinin önünde en büyük engel Kürt sorunudur. Milli Güvenlik Kurulu coşkunuzu biliyorum ama genel başkan olduğum halde, Nevruz (anlaşılammış) zaman tanıdı, onun için izin verinde konuşmamı tamamlayayım. Kürt sorununu Milli Güvenlik Kurulu, hükümet, politikacı, gazeteci, sendikacı, tüccar, gemici daha aydınlatılırsa Kürt, Çerkez, Türk, Arnavut, Fransız, İngiliz, hatta satılmış Kürt ne kadar kaldırabiliyorsa bunu ne kadar gerçeği söyleyen Nevruz'un (anlaşılammış) her Kürdün hakları vardır. Kürt halkı kaderini tayin hakkını kullanırken tekrar ediyorum. Kürt halkı kendi kaderini tayin etme hakkını kullanırken (anlaşılammış) ben bu nedenle hoşnut değilim diyeceğim, bu yüzden Birleşmiş Milletlerin de uluslararası şölenleri özünü oluşturan halkların kendi kaderlerini tayin hakkına karşı çıkılması yerine,

uluslararası hukuka akla, gerçeğe insanlık onuruna aykırı olan uygulamalara ve burjuvaların (anlaşılammış) ve çok iyi bilinmeliki, Kürt sorunu demokratik platformda özgürce tartışılmadan akla (anlaşılammış) Türkiye'de gerçek bir demokrasiden söz edilemeyecek ve Kürt halkının bu anlamda (anlaşılammış) baskı altında tutulmuş, onlar da halklar arasında eşit (anlaşılammış) Türk ve Kürt halklarının (anlaşılammış) bugün de bu kalabalık halkların eylesmesine rağmen, (anlaşılammış) onun için yüksek sesle diyorum ki Türkiye'de demokrasi yoktur, çatlak sesler çıkıyor yılların şartlandırılmışlığı içinde çatlak ses çıkararlara bu durumda seslenmek istiyorum. Korkmayın, yanlıştan vazgeçin daha mutlu, herkesin (anlaşılammış) insan onurunu varedin yeter baskı zulüm ve sömürüye dayalı hiçbir düzen uzun süre ayakta durmamıştır. Artık bu gerçeği görün ve kabul edin. Dünyadaki gelişmeler nedeni ile hiçbir (anlaşılammış) Türkiye'de böyle olmalıdır. Bu yüce toplum karşısında Birleşmiş Milletlere seslenmek istiyorum. Kürtlerin yaşadığı, Kürt halkının yürüttüğü mücadeleye sessiz kalınmamalıdır. En kısa zamanda Birleşmiş Milletler topluluğunda bir Kürt konferansı toplanmalıdır. Özellikle Irak'ta savaşan Kürt halkına Kızılay ve Kızıllaç çerçevesinde gerek gıda ve tıbbi yardım yapılmalıdır. (anlaşılammış) Dostların bugün yasak olmasına rağmen Halepçe katliamına kadar Nevruz bayramını (anlaşılammış) içinde kutluyoruz. Bugün de hep birlikte, yanında kutlama kararının ve daha kararlı ve daha (anlaşılammış) burada genel başkan olarak şu huzurda söylemek istiyorum, gelecek Nevruz'u bütün Türkiye'de özellikle Diyarbakır'da bütün yurttta meydanlarda miting şeklinde kutlanmasını partim MKYK. öneriyorum. (anlaşılammış) Yaşama hakkını dilerim ki büyük bir gelecek mücadelesi karşısında, her türlü tavrı (anlaşılammış) insan hakları, özgürlükleri, demokrasi mücadelesi olacaktır. Hep barışa, hep demokrasiye, hep özgürlüğe ilerlerken, Nevruz ateşiyile tutuşan (anlaşılammış) özgürlük şölenlerinde burada olmayan yetkililere Çankaya'da oturana ve Ankara'da oturanlara bu Nevruz'da yapılan baskıların öldürülenlerin işkence görülenlerin hesabı sorulmalıdır. Selam olsun insanlık onuru, işkenceyi yenecek diyen gençlere, selam olsun, selam olsun, işçiye, emekçiye, selam olsun sömürü baskı, zulme karşı duranlara selam olsun."

d) Halkın Emek Partisi İzmir il örgütünce 22.3.1991 tarihinde düzenlenen eğlence gecesindeki konuşması :

"Nevruz Frozbe, özgürlük, demokrasi ve barış mücadelesinde omuz omuza yürümekten onur duyduğum tüm devrimci yurtsever ilerici ve demokrat dostlarım, işçi ve emekçi kardeşlerim sevgili gençler ve saygıdeğer kadın yoldaşlarımız, bacılarım. Sizleri en iyi dileklerle sevgiyile saygıyla selamlıyorum. Benim konuşma biçimi-

mim yazılı alışkanlığı içerisinde değil, hep sözlü konuşurum, ama bugün Nevruz ve hepimiz anlamı aynı olduğu için onbeşbin kişiye İstanbul'da ne söyledi isem İzmir'de de onu söylemek istediğim için 24'de Diyarbakir'de, 26'sında Mersin'de aynı şeyleri söylemek için yazılı okuyacağım, Bugün 21 Mart anlamlı ve onurlu bir gün bugün Nevruz yeni bir günün, yeni bir umudun yıldönümü değil. Zulme karşı direniş, mücadele, başkaldırı ve özgürlük talebinin yükseldiği gündür. Bugün zulme, sömürüye, baskıya başkaldırışın sembolleştiği Nevruz'dur. Bugün demirci Kaya'nın (Kava'nın) zalimce ak saltanatının (zalim Dehhak saltanatını) yerle bir ederek özgürlük ateşini Kürt halkına emanet ettiği ikibinaltıyüz yıllık direniş geleneğinin bayraklaştığı bir gündür. Bugün Kürt halkının özgürlük bayramıdır. Bugün aynı zamanda sömürüye ve sömürgeciliğe karşı olan dil, din, milliyet ve renk farkı gözetmeden herkesin, mücadele ve dayanışma azminin, bilenerken kenetlendiği anlamlı bir gündür. Nevruzumuz kutlu olsun. Bugün Kürt Hiroşması ve Halepçe vahşetini bir kez daha lanetlediğimiz gündür. Halepçelerin hesabı sorulsun. Ve bir daha Halepçeler yaşanmasın, diye haykırdığımız bir gündür. Biz bugün gözyaşı da dökeriz, bu gözyaşı sevinç ve özgürlük gözyaşıdır. Ve biz şimdi bu anlamlı günün ve Nevruz'un ruhuyla, ırk, din, dil, milliyet farkı gözetmeden Nevruz'u kenetlenerek kutlayabilmiş olmanın coşkusunu yaşıyoruz. Özgürlük, demokrasi ve barış güçleri olarak el ele ve yığmsal ve kitlesel Nevruz'u böylesine görkemli bir şekilde kutlamanın sevincini yaşıyoruz. Selam olsun Kama'ların (Kava'ların) özgürlük ateşlerini çağ çağ dağlardan Avrupalara kırlara, ovalara, meydanlara taşıyanlara sevgili dostlarım, Kürt halkının direnme ruhunu mücadele geleneğini simgeleyen Nevruz'un kelime anlamı her ne kadar yeni bir gün olarak bilinmekte ise de bu aynı zamanda yeniden doğuşu dile getirir. Ve şimdi özgürlük ve demokrasi mücadelesi veren biz de yeniden doğuyor, kendimizi aşıyor, yeniliyor, zulme ve baskıya karşı, mücadele azmimizi yükseltiyor, saflarımızı sıklaştırıyoruz. Emekçi halklarımızın yanında onlarla omuz omuza hep barışa, hep demokrasiye, hep özgürlüğe doğru kararlı adımlarla yürüyoruz. Hava sıcak izin verirsiniz ceketimi çıkarmak istiyorum. Ve halklar huzurunda başkaldıran ve halklar şimdi çığ gibi büyüyor, örgütleniyor. Özgürlük, demokrasi ve meşruiyet (meşruiyet) mücadeleleri için Cizre'de, Nusaybin'de, Diyarbakir'de, İdil ve Şırnak'da, Tatvan'da ve daha birçok yerde halkımızın Zonguldak'ta işçilerin gecekondulardaki yoksulların yanında yürüyoruz. Sendikal haklar mücadelesi ve kamu çalışanları emekçilerin, işçilerin ve yoksullar ve topraksız köylülerim, taban fiyatları, boğazı sıkılan üreticilerin sosyal ve güvenlikten yoksun fukara halkımızın cins ayrımı nedeniyle daha çok sömürülen ve baskı altında tutulan kadınlarımızın bilimsel araştırma yapma özgürlüğü kısıtlanan bilim adamlarının, düşünce, anlatım

ve anlatım özgürlüğü zincirleri vurulan aydınların, zindanlarda tutsak tutulan devrimcilerin, demokratların, ilericilerin, yurtseverlerin, yurttaşlık hakları ellerinden alınan gururlu insanların şanına büyük bir azimle mücadele bayrağımızı yükseltiyoruz. Unutulmamalıdır ki Nevruz bayramının önemini arttırıp ona nitelik ve direnç kazandıran şey zulme karşı başkaldırıdır. Ve isyana karşı bir emekçinin önderlik yapmasının aradan 2600 yıl geçse de kuluk ve biçim değişirse de ve haklar (Dehhaklar) bugün de vardır. Baskı, zulüm ve sömürü düzenini tutabilmek için resmi ideolojinin şeytanları akıl almaz dönemler (önlemler) fıslıyor ve ege-menlere yol gösteriyor. Dün de bugün de haklarının (Dehhakların) baskısına ve zulmüne karşı çıkma günüdür. 2603 yıl(dır) önce tutuşturulan onurun, direnişin, kıvılcımlarının bugün özgürlük ve demokrasi mücadelemize meşale yakarak yürüyoruz. Ve özellikle 12 Eylül mihraklarına ve cümle zorbalara karşı saflarımızı sıklaştırıyoruz. İnsan haklarına karşı saygı istiyoruz, demokrasi istiyoruz ve halkların ezilmediği, gönül birliğine ve kamu eşitliğine dayalı, demokratik bir düzen için mücadele veriyoruz. Ve hakkın ortadan kaldırdığı ve halkın sevinç gözyaşlarını tutamadığı o zahmet günü Kürt halkı için elbette ulusal bir bayramdır. Zulmün, baskının sömürünün binbir çeşidini yaşayan Kürt halkı bugün bu bayramı sevinç gözyaşları içinde zafer ve özgürlük türküleri haykırarak ve halaylar çekerek kutlamayı çoktan hak etmiştir. Halk bayramları halkın ortak acı ve sevinçlerinin bir ürünüdür. Bu tür kavramları bayramları ancak halk yaratabilir ve ona halk sahip çıkabilir. Geniş halk yığınlarının istemi, dilek ve beklentileri, uyuşmayan bayramlar cılız kalır. Coşkusuzdur. Giderek unutulur ve yok olur. Bölgede çeşitli bayramlar her çeşit teşvik ve desteğe rağmen Nevruz'un yerini dolduramaz. Halk Nevruzun devrimci ruhuna sahip çıkmış ve onu ulusal özellikleriyle de şekillendirerek bugüne kadar rengarenk gelenek olarak yaşatmıştır. Günümüzde özellikle, Kürt edebiyatında sömürücü ve sömürgeci güçlerin ne hakla (Dehhakla) özleştirildiğini ve kama (Kava) (anlaşılamamış) halkı devrimci mücadelesinin dile getiren güçlü bin imajın kullanıldığını görüyoruz. Bu halkımızın Nevruz içeriğine getirdiği anlamlı ve yeni katkıdır. Kürt halkı Nevruz için her zaman kendi maddi ve manevi desteğini, değerlerini yaratmış ve onu yaşatmıştır. Tüm demokratik güçlerin de bu değerlerin yaşatılabilmesi için ezilen Kürt halkıyla dayanışmada bulunmaktan onur duymuştur. Dostların, Kürt halkı özgürlük tutkusundan hiçbir zaman vazgeçmemiş, daima onu kıskanmış bir halktır. O yüzden de kültürünü, geleneklerini ve ulusal değerlerini hep ayakta tutmasını bilmiştir. Nevruz nasilki Kürtlerin en eski dili (dini) zedustlu (Zerdüşt'ün) kutsal kitabı Zameraska'da (Zendavesta), Firdevsi'nin Şehnamesinde, Ömer Hayyam'ın Nevruznamesinde, Şeref kanın (Şerefhan'ın) Şerefnamesinde, Ahmedî Haninin (anlaşılamamış) nakış nakış işlenmişse o günlerden

bu yana da Kürt aydınlarının, yazarlarının şairlerinin, ressam ve araştırmacılarının eserlerinde yeni ve çağdaş örneklerinin çoğalarak günümüze kadar zenginleşerek taşınmıştır. Zorbalar ise bu güzel ve anlamlı bayramı unutturmaya çalışmış, sürekli kana boyamış, Nevruz Bayramını karartmaya çalışmışlardır. Bugün durum çok farklıdır. Başka anlamlar verseler de ve Ergenekon'a kadar gitseler de, Türk Bayramı deseler de el çırpıyorlar, coğrafi raporlarla Kürt halkına yağ çekiyorlar. 70 yıllık inkarcı politikalarla resmi ideolojinin iflas ettiğini görüyorlar. İktidarın dönemsel olarak faydacı ve sürpriz çıkışları her (hem) iktidar partisinin bir bölümünü hem de (bir) diğer düzen partilerini allak bullak ediyor. Bunun utanç bir üslupla olsa da Kürt halkından uygulanan politikalarıyla yanlışlığından söz ediyorlar. Düne kadar yok dedikleri Kürtlerle ilgili sahte nüfus karşılaştırmaları yaparak akıl dışı, gerçek dışı ve bilim dışı çözümler öneriyorlar. Şimdi buradan ve haklara kulağına birşeyler fısıldayan şeytanlara sesleniyorum. Kendi kaderini belirlemek her halk için olduğu kadar, Kürt halkı için de tartışılmaz, vazgeçilmez bir haktır. Türkiye'de demokrasinin önünde birçok engel vardır. Sendikal hak ve özgürlükler, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü, demokratik hak ve özgürlükler, anlamındaki sınırlamalar bu engellerden bazılarıdır. Ama dost düşman biliyor ki bugün Türkiye'de demokrasinin önünde en büyük engel Kürt sorunudur. Kürt sorunu Milli Güvenlik Kurulu, Hükümet, MİT, politikacı, sendikacı, tüccar, fabrikatör daha da ayrıntılaştırırsak, Türk, Çerkez, Fransız, İngiliz hatta satılmış Kürt ne kadar tartışabiliyorsa, bu tartışmaya ne kadar hakları varsa gerçekçi söyleyen bir aydının gerçek bir demokratın ve ben insanım diyen her Kürtün en az o kadar hakkı vardır. Altını çizmek istediğim bir gerçek var. Burasını sessiz dinlemenizi istiyorum, çünkü burada ne fazla acı, ne de bizi coşkulandıracak bir şey vardır. Bir gerçeğin altını çizmek ve ilan etmek istiyorum huzurlarınızda, Kürt halkı kendi kaderini tayin hakkını kullanırken, biraz sessiz olun, burada sessiz olalım. Kürt halkı kendi kaderini tayin hakkını kullanırken kuruluşunda benim de emeğim, harcında benim de gözyaşım ve kanım olan bu devlet bana çok zulüm, bana çok baskı ve işkence yaptı, ben bu devletten hoşnut değilim diyeceği düşünülüyorsa, Kürt halkı kendi kaderini tayin hakkını kullanırken, altını çiziyorum, harcında benim de gözyaşım, kanım var dediğim bu devlet için bana çok zulüm yaptı, çok işkence yaptı, beni kan ağlattı diyeceği düşünülüyor ve ona göre bir karar verileceği hesaplanıyorsa, Birleşmiş Milletler'in temel bir ilkesi olan uluslararası sözleşmelerin özünü oluşturan hakların kendi haklarını tayin etme hakkına Kürt halkı açısından karşı çıkacaklarına bugüne kadar Kürt halkına baskı yapan, işkence yapan, zulüm yapan politikalara ve devlet resmi ideolojisine karşı çıksınlar. Çok iyi bilinmelidir ki, Kürt sorunu demokra-

tik bir ortamda özgürce tartışılmadan, çağa, akla ve bilime uygun çözümlenmeden, Türkiye'de gerçek bir demokrasiden söz edilemeyecek ve Kürt (Türk) halkı da özgür olamayacak. Çünkü Türk halkı da baskı altında tutulmuş, onlar da haklar (halklar) arasında eşit ve adil olmayan zora dayalı ilişkileri kabullenmeye zorlanmışlardır. Bugüne kadar köle-efendi ilişkisinde Kürt ve Türk halklarına bu ilişkiler zorbaca dayatıldı. Bugün de bu zorbalık halkların iradesine rağmen sürdürülüyor. Onun için de diyoruz ki Türkiye'de demokrasi yoktur. Bugünlerde de bu konularda aralanan kapı ve atılan adımlar olumlu işaretler verse de yetmiyor, yetmeyecektir. Devlet korosunda bu işaretler nedeniyle çatlak sesler duyuluyor. Parti liderleri, düzen parti liderleri, düzenin parti liderleri, ilerici geçinen birçok yazar, çizer yılların şartlandırılmışlığı içinde tedirgin durumdadır, çatlak ses çıkaranlara tedirgin olanlara buradan sesleniyorum. Haksızsınız, yanlışsınız, bundan korkmayın, rahat olun, herkes sizin gibi insan olduğunu . . . (bant bitimi) Birçok yerde bu yıl Nevruz'da birçok gencimiz, birçok insanımız işkence gördü, tutuklandı ve şehit edildiler, hiçkimse kuşku duymasın, bütün bunların hesabı birgün teker teker sorulacak, faturaları ödetilecektir. Bu yıl İstanbul'da onbeşbin, burada üçbin ayakta duran insanlarımız var. Kusura bakmasınlar yerler salonlar dar geliyor. Bu nedenle gelecek sene Merkez Karar Yönetim Kuruluna İstanbul'da önerdim, meydanlarda, mitinglerde Nevruz'u kutlamalayıp. Gelecek sene Nevruz'da Diyarbakır'da buluyoruz. Bu yüce topluluk karşısında Birleşmiş Milletlere ve onu oluşturan devletlere sesleniyorum. Kürtlerin yaşadığı tüm parçalarda, Kürt halkının yürüttüğü mücadele ve onun haklı isteklerine sessiz kalamazsınız. Çeşitli platformlarda öğrenildiği gibi en kısa zamanda Birleşmiş Milletler kapsamında bir Kürt konferansı düzenlenmeli, adil uluslararası sözleşmelere uygun, demokratik bir çözüm bulunmalıdır. Özellikle Irak'ta faşist Saddam'a karşı savaşan Kürt halkına Kızılay, Kızılhaç çerçevesinde yardım kampanyası açılmalıdır. Orda ölümle karşı karşıya olan Kürt halkı da yalnız kalmamalıdır. Başbakana söyledim, biz bu göreve hazırız, yeterki topladığımız yardımları Irak Kürt halkına yetiştirebilsinler, ulaştırabilsinler. Dostlarım, bütün yasaklamalara onca baskılara, zulme, soykırma, Halepçe katliamına rağmen Nevruz Bayramı canlı bir şekilde kutlanarak bugünlere gelindi. Bugün de hep birlikte daha coşkulu, daha kararlı ve daha kitlesel olarak Nevruz'u görkemli şekilde kutluyoruz. Demokrasi güçlerinin dayanışmasını böyle örnekler çok çoğalarak yarınlara umutla koşuyoruz. Bahar mevsiminin başladığı bu dönemde halkımız arasında canlı bir şekilde kutlanan Nevruz bitip tükenmez bir geleceğe olan inancın yeni ürünlerini veriyor. Yok olmak istemeyen bir halkın azami sevinci büyük bir geleceği kucaklayan mücadelesi karşısında her türlü zorba gücü yenecek insan hakları, demokrasi için mücadele veren bütün güçler ve insanlar

mutlaka muzaffer olacaktır. Hep arşa, hep demokrasiye, özgürlüğe ilerlerken, Nevruz ateşiyle tutuşan ateşimizi, halklarımızın bayramlarının yasaklanmadığı, özgürlük şölenlerine başları dik olarak el ele tutuşup halay çektiği günler için yükseltiyoruz. Çok kısaca bugün Nevruz günü arkadaşlarımızın da belirttiği gibi uluslararası değere sahip, evrensel değere sahip bu kısa konuşmalarda çok daha birşeyi partimiz için söylemek istiyorum. HEP'ne Kürt partisi diyorlar. Elbette ezilen, sömürülen, baskı altında tutulan ve zulme uğrayan bir halk, Kürtler bu partiye sahip çıkıyorsa HEP'e yalnız bundan onur duyacaktır. Ancak biz hiçbir partiye MHP'ye bile Kürt (Türk) partisi suçlaması yapmadık. Bu haksız suçlamadır. Biz uluslararası tüm insanlara eşit bakıyoruz. Biz HEP olarak baskı, zulüm ve sömürüye uğrayanların partisiyiz. Ençok kimin partisiyiz? Ençok baskıya, ençok zulme, ençok sömürüye uğrayanların partisiyiz. Bütün bu dediklerimize rağmen Kürtlerin partisi diyorlarsa, demek en çok onu ezmişler, en çok onu sömürmüşler, ençok ona zulmetmişler. Selam olsun insanlık onuruyla işkenceyi yenene, yenecek diyenlere, selam olsun İsmail Beşikçilere selam olsun sömürü, baskı ve zulme uğrayanlara, zulme karşı duranlara selam olsun."

e) Halkın Emek Partisi Siirt İl Örgütüncü 26.3.1991 tarihinde düzenlenen toplantıdaki konuşması :

" . . . Şimdi konuşmamın sessizce dinlenmesi yere geldi. Sayın Başbakan diyor ki, bu topraklarda Türküm diyen yaşar, ben de burada biliyorum bu sözü yuhluyorsunuz, Başbakana yuh çekmek aklımızdan geçmez, o bir parti başkanı, ben de buradan diyorum ki sayın Başbakan bu ülkede Kürtlerden onur duyan yirmimilyon insan yaşıyor. Sayın Özal Amerika'da Bush'la görüşüyor. Ne oyunlar tezgahlıyor bilmiyorum. İnşallah sağsalım memleketimize gelir. O da diyor ki bağımsız Kürte hayır diyor. Bak okumakta bile güçlük çekiyorum, buradan Özal'a sesleniyorum. O fidan boylu Çankaya'daki Özal'a Kürtler bağımlı ve köle olmak istemiyorlar, bunu böylece bilin. Sayın Ecevit diyorki, önce bir partililer, bu partililer varsa orada onlardan özür diliyorum ve hepimiz bir yerlerden geldik. Sayın Ecevit diyorki bu ülkede Kürt sorunu yoktur, yoksa neyi konuşuyorsun o zaman, o zaman yoksa niye niye konuşuyorsun, olmayan şey konuşulurmu. Oysa bu ülkede demokrasinin önünde birçok engel var. Sendikal hak ve özgürlükler kısıtlanmış, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü yok, bunların hepsi demokrasinin önünde engeldir. **Amâ dost düşman bütün dünya alem biliyor ki demokrasinin önündeki en büyük engel Kürt sorunudur. Kürt sorunu çözülmeden Kürt çözülmeden Türk halkı da özgür olmayacak. Türkiye'de demokrasiden söz edilmeyecektir. Hepiniz televizyonda izliyorsunuz, yakışıklı parti liderlerini, hepsi birbirinden güzel, hepsi birbirinden yakı-**

şıklı sözler ediyorlar. Bu ülkede sorunları biz çözeriz diyorlar. Kimdir bunlar, sayın Demirel onbeş yıl Başbakanlık yaptı, niye çözemedi. Sayın İnönü sülalece bu ülkeyi yönetti, devlet çocuğu olarak doğdu, niye çözemediler, Sayın Ecevit Başbakanlık yaptı, sayın Türkeş Başbakan Yardımcılığı yaptı, sayın Erbakan Başbakan Yardımcılığı yaptı . . . (anlaşlamadı) bunlar düzeltemediler, bunlar düzen partileri, yetmiş yıldır renk (red) ve inkar politikası izleyen devletin resmi (anlaşlamadı) tutsak olan partilerdir. Her yerde söylüyorum. Alın elinize büyük bir süpürge düzen partilerini bu bölgeden süpürün atın. Sayın Ecevit Allah gecinden versin, hakkın rahmetine kavuşursa onun da partisi dağılır. Türkeş'de öğle, Erbakan'da öğle, ama Fehmi Işıklar ölürse binlerce Fehmi Işıklar var. Daha yepyeni bir partiyiz. Bize çeşitli yakıştırma-lar yapıyorlar. Bu parti Kürtlerin partisi, bu parti falanların partisi diye, buradan Kürt, Arap, Çerkez, Arnavut, Pomak herkese sesleniyorum. Bu parti ezilen, sömürülen, baskı altında tutulanların partisidir. Bu parti, bu parti çok kimin partisidir (dinleyicilerden sloganla "Kürtlerin" diye bağırması). Bu parti çok ezilen, sömürülen, çok baskı altında tutulanların partisidir. Şimdi ben buradan soruyorum devlete, düzen partilerine, kim çok eziliyor ve kim çok sömürülüyor, eğer Kürtler eziliyor diyorlarsa suçlarını itiraf ediyorlar ve biz Kürtlerin de partisi olmaktan onur duyuyoruz. Arkadaşlar taktim edildiği, ettiği zaman böyle bir telaşa düşüyorlar. Urfalyum de diyorlar, başkanım diyorlar. Ben Urfalyım ama beni seçen demokrat Bursalılara huzurunuzda teşekkür ediyorum . . . (anlaşlamadı) Ama Kava'lar çoğalıyor, örgütleniyor ve Kavanın tutuşturduğu özgürlük ateşini bugün daha yükseklerle ülkenin her yerine yaymak istiyorlar. Halkın Emek Partisine geldi diye Halkın Emek Partisi niye bazı insanlara baskı yapıyor. Buraya partiye gelip gidenlere haksızlıklar, haksızlığa uğradı diye yakınları açlık grevi yapanlara geçmiş olsun demeye gelenlere baskı yapıldığını duyduk. Sevgili memurlar, geçiminiz, ücretiniz, siyasi iktidarın iki dudağının arasında biz sizin de haklarınızı savunuyoruz, sizin de insanca yaşamınızı istiyoruz ve Meclistede her yerde memurların sıkıntısını dile getiriyoruz. Halkın Emek Partisi, emeğiyle geçinen insanların dostudur. Sakın olaki bundan sonra hukuk dışı, yasa dışı, insanlık dışı bir davranışta bulunmayın. Eğer böyle bir durumlar olursa mecliste bakanlıklarda gereğini yapacağız. Yap diyenler böyle, yap diyenler böyle bir uygulama yap diyenler sahip çıkmaz size, uzun süre sahip çıkmaz ve öğle yapanların ismini illerimizde, ilçelerimizde, duvara asacağız, her yerde tanıtacağız, çocukları bile onların zarar görür, artık eskisi gibi Siirt'te baskı yapıp, yasa dışı, hukuk dışı davranıp elbette rahat gitmek mümkün olmayacak. Halkın Emek Partisi Edirne'de de il binasını açtı. Bursa'da da, Konyada da, Mersinde de, Hatayda da, sokakta (anlaşlamamış) Sevgili yurttaşlarımız kendi ülkemizde, daha karnı tok gezmek istiyoruz. Refahın yaygınlaşmasını,

kimsenin ele güne muhtaç olmamasını, emeklisiyle, memuruyla, köylüsüyle, esnafıyla, genciyle çocuğuyla inim inim inleyen kadınıyla hepimiz daha rahat yaşamak istiyoruz. Çağımız değişti artık. Bu çağa ayak uydurmak zorundadır. Hep birlikte düşünmek zorundayız. Bu topraklar bereketli, bu insanlar çalışkan, peki bu yoksulluk, bu sefalet bu açlık niye, çağ çağ yıllar boyu devam ediyor ve inim inim inleniyor. Çünkü, onlar halk yerine bir avuç çıkarıcıyı düşünürler. Bugüne kadar uygulanan politikalar buydu. Artık bu değişmelidir, bunu değiştirmek için Halkın Emek Partisi elinden geleni yapacak bu önümüzdeki seçim. Hani oylarımız boşa gitmesin diyenlerimiz olur, bu önümüzdeki seçim koalisyon var. Halkın Emek Partisi ya böyle bir koalisyonun bir ortağı olacak ya da bir şer hükümete karşı halkı, halkın cephesini ve onun safını tutacak, onun muhalefetini oluşturacağız. Buradaki vali beni tanır. Beni uzun yıllardan beri tanır (anlaşlamadı) milletvekilimize göndereceğiz. İmkan bulsam ben de uğrayıp bir merhaba diyeceğim. Ben 12 Eylül'de özellikle işkencenin, zulmün ağırlığını yaşadım. Bir böbreğimi kaybettim, dört yıl hapis yattım. İdamla yargılandım. Ama ben şimdi meydanlarda bu 12 Eylül'de (anlaşlamadı) meydanlardayım. Halkın yanındayım ve milletvekiliyim. Allahın izniyle daha çok olacağız. Vali bilmeli bunu ve valiler bilmez ve emniyet müdürleri idamla yargılanan dört yıl yatan milletvekili oluyorsa, bunu yapıyorsa bizi hükümetede getirir. Siirt'te huzurunuzda buradan zulüm ve sömürüye karşı mücadele verenleri selamlıyorum. Selam olsun, selam olsun işkence, insanlık uğruna işkence, işkence (anlaşlamadı) cezaevindeki dostlar, selam olsun alın teri döküp de buraya gelemeyen yüce halkıma, selam olsun İsmail Beşikçilere selam olsun Nevruz ateşini yükseltenlere, Nevruz ateşini yükseltelim, biraz sonra aranızdan ayrılacağım ve siz dağılacaksınız, karışılmayınca hiçbir şey olmadığını görüyorlar, hep görüyoruz. Adı Nevruze da ka krelle"

f) Halkın Emek Partisi Şişli (İstanbul) İlçe Örgütünce 8.5.1991 tarihinde düzenlenen "Dersim Gecesi"ndeki konuşması :

"Değerli dostlar, sayıları gittikçe artan bize güç katan değerli dostlarım, HEP mensupları, değerli mücadele arkadaşlarım, hepimizi partim adına sevgiyle, saygıyla selamlıyorum. Aslında bu toplantılarda bulunup, konuşup, tavır almak çok hoş değil ama bir araya gelmiş iken merak edilen, ilgi duyulan konularda kısa birşeyler söylemek gerekiyor. Örneğin bir yanım DİSK olduğu için birçok arkadaşım DİSK'i ne yapacaksınız, DİSK'i teslim alacakmıyız, diye soruyordu. Biliyorsunuz bir dönemin Türkiye işçi sınıfının temsilcisi, mücadelecisi ve Türkiye'nin delikanlısı olan DİSK'i teslim alacağız, yaşatacağız. Onu biraz daha güçlendireceğiz. Buna cezaevi koşullarında bile devletin gücü yetmedi. Halkın Emek Partisi henüz bir yılını doldurmadı.

Bugün ilan ettik seçim 9 Haziran'da büyük kongremizi yapacağız. Birçok arkadaşım milletvekili ve yöneticiler bu kongre ile ilgili ülke çapında il il, ilçe ilçe örgütümüzü dolaşıyorlar. Bu nedenle aramızda değiller. Kısa süre önce kurulan partimiz seçim hakkını elde etmiş ve kurultayla birlikte yapılacak ilk seçime hazır hale getirilmiştir. Buna halkımızın büyük katkısı olmuştur. Çok yeni partiyiz ama iddialı partiyiz. Diyoruz ki, önce insanı insanlaştıracğız. Bu insan korucu da olsa, rüşvet yeyici de olsa, satılmış Kürt de olsa onu insanlaştıracğız diyoruz çünkü doğayı doğallaştıracğız. Dünyamızı ülkemizi, yaşanır hale getireceğiz. Üç toplumu sivilleştireceğiz. Militarist toplum yapısını sivil toplum yapısına dönüştüreceğiz ve her alanda toplumu örgütlendirecek, dört devleti demokratikleştirecek bunlar elbette kolay değil, bunların tümünü demokrasi olarak veriyoruz ve diyoruz ki Türkiye'de demokrasinin önünde en büyük engel Kürt sorunudur. Bu çözülmeyen Türkiye'de demokrasi-den söz edilemez. Anti terör yasası çıkarıldığı zamanlar Meclis'de ifade ettim. Anti terör yasasının temel amacı devlet terörünü resmileştirmek, pekiştirmek ve kurumlaştırmaktır. Anti terör yasasının sekizinci maddesi konuşulmadan açıkça ama Meclis'de açıkça ifade ettim. Kürt halkı için, onun demokratik mücadelesi için getirilmiş, anti-demokratik ürün. (Bant değişimi) Her halkın olduğu kadar Nevruz gecesinde belirttiğim gibi her halkın kendi kaderini tayin hakkı vardır. Bu hak bugün en çok Kürt halkı için geçerlidir. Biz Türkiye'de Kürt halkı özgürlüğe kavuşmadığı sürece, biz Kürt (Türk) halkını (halkının) özgür olmayacağını biliyoruz ve halkların gönüllü birliğine dayalı, tam eşitliğe ve kardeşliğe dayalı bir demokratik düzenin kararlı savunucusu olacağız, mücadelecisi olacağız. Sevgili dostlarım, buradan Adıyaman'a, Malatya'ya, Elazığ'a gideceğim. Orada da kongreler olacak, geceler olacak. Biz Sosyal Demokrat Halkçı Parti iken bir espiriyle bunu ifade etmiştim. Aramızda SHP'li dostlarımız var. Onlar bizim kanımız, kollarımız, onlar tabii ki bu safta olacak. ANAP'larda bu safta olacak, yurtseverde demokratta onlar da buraya gelecek. Doğru Yolcular'da bu safta olacak, buraya gelecek. Onlara dedim ki büyük patronlara, sermayeye egemenlere göz kırptığımız için, sosyal yanınız bitti. Halkçı parti olarak kaldınız, pardon demokrat halkçı parti. Yedi tane milletvekili Paris'te Kürt gitti diye ihraç ettiniz. Demokrat yanınız gitti, kaldı Halkçı Parti, şimdi halk akın akın SHP'den kopuyor. Halk da gitti, geriye parti kaldı. Şimdi tüm partiler demokrasi mücadelesi verilemez durumda. Verilemeyecektir. O nedenle gücümüz ağır olduğunu yolumuzun uzun olduğunu biliyorum. Bu partide demişlerdi ki bir kurultayda nasıl oluyorda dört tane delege getirmek durumunda olan bu ülkede 99 tane Tunceli'li delege ile temsil ediliyor. O kurultayda not tutmuşlar. 99 Dersim'li delege varmış, Dersim'li bir arkadaş dedi ki, bu kadar sürmeseydiniz, bu kadar ölçüp doğramasaydınız 99 değil, dört delegeyle gelirdik. Şimdi İstanbul'da Dersimliler, Dersim'le

dayanışma içerisinde, onlarla omuz omuzalar. İşte metropolle Dersim arasında böylece dialog kuruluyor. Bu birliği güçlendirecek ve oluşturacak, bu geceye emeği geçen değerli yöneticilerimize, değerli dostlarımıza, bu geceye omuz veren, dayanışma gösteren siz değerli kardeşlerimize teşekkür ediyor. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

g) Halkın Emek Partisi Diyarbakır İl Örgütü Başkanı Vedat Aydın'ın 10.7.1991 tarihinde yapılan cenaze törenindeki konuşması :

"Buraya, buraya Diyarbakır'e . . . (anlaşamadı) 21 Mart'ında Nevruz'u kutlamak için gelecektim. Ne yazık ki, ne yazık ki faşist katiller tarafından öldürülen şehit edilen Vedat Aydın gibi yürekli bir dostumun cenaze töreninde konuşmak üzere geldim. Dünyanın, dünyanın ve Türkiye'nin çeşitli yerlerinden gelen değerli basın emekçileri, Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin değerli milletvekilleri, Doğru Yol Partisi'nin değerli milletvekilleri, Refah Partisi'nin değerli milletvekilleri, İnsan Hakları Derneği'nin değerli temsilcileri, sevgili işçi ve memur sendikacıları, sevgili meslekta . . . (anlaşamamış) yöneticileri, sevgili Diyarbakırlılar, Devrimciler, demokratlar, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bazı bazı merkezlerde . . . (anlaşamamış) önce sessiz dinleyeceğiz. Bazı yerleri, bazı noktalarda ve kavşaklarda insanlarımızı bu alana bırakmayan görevlileri uyarıyorum. Bırakmazsanız gitmeyeceğiz. Önce HEP . . . (anlaşamamış) başkanımız Mustafa Özer'in arabasına bomba kondu, sonra ayın beşinde Vedat Aydın gece yarısı evinden alındı, telsizli, bellerinde çıplak silahla görevliler tarafından evden alındı. Üç gün beş gün uğraştık. Dünya kamuoyuna sesleniyorum. Sessiz dinleyin, olayı anlatmak zorundayız. Burada deşarj olmak için toplanmadık. Bir cenaze töreni ile işimiz bitmiyor. Üç gün uğraştık. Bölge Valisi, Emniyet Müdürü, İçişleri Bakanı hiçbirisi yerini bilmiyoruz dedi. Daha sonra, daha sonra iki gün sonra Gaziantep il başkanımızdan telefon aldım. Gece üçte ona da polis görevlisiyim diyenler olmuş, çık emniyete kadar gideceğiz demiş. Vedat Aydın'dan dolayı çıkmamasını söyledik. Teslim olmadı, çıkmadı ve şimdi aramızda yaşamını sürdürüyor. Buradan bütün Türkiye halkımıza, devlete ve dünya kamuoyuna ilan ediyoruz, hiç bir yurttaşımız, hiç bir insanımız, hiç bir HEP'li hiç bir görevlisi geç saatlerde uygun olmayan zamanlarda kimliğine güvenmediği bir ortamda hiç kimsenin davetine katılmasın, gerekirse evinde . . . (anlaşamamış) evinde ölsün. Buradan devlet yetkililerine, Bölge Valisine, İçişleri Bakanına, Başbakanına, Cumhurbaşkanına sesleniyoruz. Buradan hükümete sesleniyoruz. Televizyona çıksınlar, televizyona çıksınlar, bu benim dediğimi onlar da ifade etsinler, desinler ki, sizden özür diliyoruz, sizden özür diliyoruz. Bundan sonra, bundan sonra gece vakti kapınız çalınmayacak, çalarlarsa gitmeyin desinler. Bu katliamların amacı kitleleri sindirmek ve katiller görüyorsunuz, kitle sinmemiş bu katliamla iki tane devlet ortaya çıktı. Bi-

risi açık devlet, biri gizli devlet, gizli devlet burada görev yapıyor. Bu katliamla bir şey daha ortaya çıktı. O da Kürt sorununu halen zorla, baskıyla, kurşunla, süngüyle, işkenceyle çözeceklerini sanıyorlar. Bu katliamla susacaksınız, sizlere susacaksınız. Yabancı televizyonlar çekiyor bizleri, durumu anlasınlar, bu katliamla önce Kürt partisi diyerek Halkın Emekçi Partisini sınırlamak isteyenler. Şimdi de terörist olarak sınırlamak istiyorlar. Ben buradan ilan ediyorum. Bu katliamlarla gerçek terörist devlettir. Her yerde ilan ettim. Diyarbakır'da da ilan ettim. **HEP ezilen sömürülen, baskı altında tutulanların partisidir. Eğer çok ezilen, sömürülen, baskı altında tutulan Kürt halkı ise, onların partisi olmaktan şeref duyarız. Kürt sorununu HEP barışçı yollarla çözmeyi öneriyor. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine göre çözüm öneriyor. Türkiye'de ilk önce inkardan vazgeçecekler. Türkiye'de Kürt halkı vardır ve her halk ne kadar kendi kaderini tayin hakkına sahipse Kürt ... (anlaşılamamış) kendi yurdumuzda daha özgür yaşamak için, kendi yurdumuzda daha uygar yaşamak için mücadele veriyoruz. Halkımız her gün biraz daha büyük kitlelerle bu mücadeleye katılıyorlar. Her gün biraz daha güçleniyoruz. Önceleri tek tek baskı altına alınan insanlarımız gücünü birleştirerek, dayanışmasını pekiştirerek, baskıları uzaklaştırmayı amaçlıyor. Bu ülkede verdiğimiz vergiyle maaş alan insanlarımız, verdiğimiz vergiyle alınan kurşunların, bize sıkma-ya hakkı yoktur. Şimdi hepimizin dostu, mücadele arkadaşımız, yoldaşımız Vedat Aydın'a son görevimizi yaptık. Bu olaylar olmasaydı, Aydınlar köyüne gidip ailesine bugün başsağlığı dileyecek, geleneklerimize uygun biçimde törenimizi, taziyemizi tamamlamış olacaktık. Ama şimdi vakit geçti. Bizim programımızın dışına taşıldı, zaman olarak. Bu görevimizi yarına ertelemek durumundayız. Bizi biraz daha Diyarbakır'da, bir biraz daha Diyarbakır'da kalacağız. Bölge Valisiyle telefonda görüşüm, izin verildi. Ben konuşuyorum, demiş diyorum, budur demiyorum, demiş diyorum. Emniyet Müdürü ile görüşüm. O da yok dedi. Ben hemen inandım. Bana söylüyorsunuz. Bakacağız. Bu tür olayların partimizi güç duruma düşürmek için bizi hem vurun hem de terörist örgüt olarak göstermek için Türkiye kamuoyuna bu tür olaylar oluyor. Biz buna izin vermiyeceğiz. Biz bu oyunu bozacağız. Çünkü onlar bizim. Biz yasal mücadele veriyoruz. Biz meşruiyet mücadelesi veriyoruz. Yasaların meşruiyet çizgisine, meşruiyet çizgimizde yasaları oturtmak istiyoruz. O bakımdan bizi oyuna getirmek isteyenleri fırsat vermemek durumundayız. Şimdi yarına ertelediğimiz taziyeyi partide duyuracağız. Saatiyle, ama bir programımız var ki o ertelenmeyecek, yarın onbirde parti meclisimiz, il başkanları ortak toplanacak, hem bugünkü olayı, hem bundan sonra gelişecek olayı değerlendirecek ve ortak bir karar alıp, uygulamaya koyacağız. Ondan sonra taziyeye gideceğiz şimdi buradan."**

h) Halkın Emek Partisi Bursa İl Örgütüncü 7.9.1991 tarihinde düzenlenen eğlence gecesindeki konuşması :

"Çok değerli Bursalılar, Bursayı da ekmeği kadar paylaşan değerli hemşehrilerim, değerli demokratlar, yurtseverler, devrimciler, gençler, çok saygıdeğer hanımefendiler, bacılarım, hepimizi saygıyla selamlarım. Dünyada çok güzel olaylar gelişirken, demokrasi konusunda önemli adımlar atılırken, halklar kendi kaderini tayin etmek isterken, özgürlük yolunda önemli ölçüde yol alırken, toplumlar kendi ülkelerinde söz ve karar sahibi olmak için panzerlerin, tankların üzerinde yürürken ve başarı elde ederken, ne yazık ki Türkiye'de bu anlamda esen güzel rüzgarlardan henüz yeteri kadar etkilenmiş değiliz. Ülkede halen insan hakları özgürlük ve demokrasi için çok önemli bedeller ödütüyoruz. Seçim atmosferine girdik. Şimdi Türkiye'de yurttaşlarımız sandık başına gidecek, kendilerini yöneten insanlarını seçecekler. Bu noktaya nasıl gelindi? Adil olmayan bir seçim yasasıyla, kimilerine göre baskın seçim yasasıyla bugüne nasıl gelindi? Adil olmayan bir seçim yasasıyla yapılan bir seçimle huzur ve istikrar gerçekten sağlanabilir mi? Bu seçim yasasıyla Halkın Emek Partisi, bir iki diğer parti seçim dışı bırakıldı. Amaç, Halkın Emek Partisi'nin seçim dışına itmek, parlamento dışına itmektir. Her yerde demokrasiyi savunduklarını tekrarlayan ve televizyonda sürekli demokrasiden söz edenler, bu baskın seçim yasası, parlamentoda görüşülürken, ne yazık ki Halkın Emek Partisi'ni seçim dışında tutabilmek için her türlü gayreti sarf ettiler. Daha bu yasa görüşülmeden eğer basında izleyebildiysek, il başkanlarımıza, il yöneticilerimize yönelik yoğun saldırılar oldu. Diğer partilerin yöneticileri rahat rahat siyasi faaliyetlerini yürütürken, Halkın Emek Partisi yöneticileri işkence görüyor, kurşunlanıyor, katlediliyorlardı. Sonra sınır ötesi bir hareketle, kahraman olduğunu sanan Mesut Yılmaz, Kıbrıs fatihi sayın Ecevit'e benzer bir başarıyı elde edebileceğini sanarak, 13 ay evvel seçim yasasını gündeme getirdi. Amaç belliydi, amaç yükselen Kürt halkının mücadelesini bastırmak, özgürlük ve demokrasi için Kürt halkının verdiği mücadeleyle işçi sınıfının güçlenen mücadelesinin birleşmesini engel olmaktı. Çünkü biz en son noktaya kadar direnen işçilerin (bu sırada seyirciler tarafından Kürtçe olarak "Biji Partiye Karkeren Kürdistan" sloganı atılmış) slogan yok lütfen, konuşurken slogan atmayınız. Bu iki mücadelenin birleşmesinden demokrasi çıkacaktır. Türkiye'de demokrasiyi yerleştirmede çok önemli görev yapacaktır ve ülkede artık dünyada tartışılmayan insan haklarına saygıyı, özgürlüklere saygıyı yerleştirmiş olacaktır. Bu koşullarda seçime girmemiz engellendi. Gazetelerde (gazetelerde) yazıldığına göre bir bakan HEP'in televizyondan yapacağı konuşmadan kaygı duyduğunu diyor. Eğer biz televizyonda konuşmuş olsaydık, on dakika başında, on dakika sonun-

da konuşacaktık. Fehmi Işıklar'ın 20 dakikalık konuşmasından korkan iktidar, hiçbir zaman ayakta duramayacaktır. Amaçları sömürüye devam, öbür anlamı da tasfiyeyi kalıcı kılmaktır. Biz kendi yurdumuzda haklarımızı alabilmek, alınterimizin hakkını alabilmek, kendi yolumuzda insanca ve özgür olarak yaşamak istiyoruz. Bu aşamada bizi seçime sokmayanların amaçları boşa çıksın diye bir araya girdik. Önce bağımsız adaylarla bütün ülkede seçime girebilirmiyiz diye bir tartışmaya girdik. Ya da koşulları uygun bir partiyle ortaklaşa bir seçime girebilirmiyiz diye düşündük. Çok yönünü düşündük. Halkımızın sonuç alması gerekiyordu. Halkımızın üstündeki baskının biraz olsun kalkması ve rahatlaması gerekiyordu. Partimize gelen baskıların, saldırıların belli ölçüde durması gerekiyordu. Daha sayamadığım birçok nedenlerden dolayı ortak birlikte tavır alabiliriz diye seçimlerde birlikte tavır alabiliriz diye, Sosyaldemokrat Halkçı Parti ile ortaklaşa seçime girmeyi uygun bulduk, arkadaşlarıma şunu söyledim, ben bu partinin genel başkanayım, benim aday olmama hakkımı lütfen bana teslim ediniz. Ancak ne arkadaşlarım, ne de birlikte hareket edeceğimiz parti şimdilik ikna olmuş değil. Biz milletvekili olmadan, dokunulmazlık gibi sahte bir zırha, sahte bir maskeye bürünmeden de mücadele edenlerdeniz. Bunu DİSK'de ispatlamıştık. DİSK Genel Sekreteriyken ben(im) dokunulmazlığım yoktu. Benim dokunulmazlığım, işçi sınıfının desteğiyle. Bugün de dokunulmazlığımızın asıl kaynağı halkımızdır. Çünkü gördük ki Diyarbakır'da dokunulmazlığımız olduğu halde, milletvekilleri ve genel başkanları dövülebiliyor ve bu dokunulmazlığın sahte olduğunu gördük. Şimdi bizim dövülmemizle sadece biz dayak yedik. Ayıp değil dayak yemek, işkence gördük, ama birşey aydınlandı. Diyarbakır'da milletvekilleri dövülebiliyorsa, halkın ne kadar inim inim inlediği, ne ölçüde baskı altında tutulduğu bütün dünya tarafından görüldü. Ben buradan o baskı ve zulme karşı duran halkımızı yürekten selamlıyorum. Sevgili dostlar, şimdi burada Sosyaldemokrat Halkçı Parti delegelerine, üyelerine ve yöneticilerine seslenmek istiyorum ve bütün partilere de seslenmek istiyorum. Biz en son kararı, disiplin içinde uygulamak zorunda olan bir partiyiz. İçimize sinmese bile partimiz bu kararı vermişse hep birlikte uyacağız o kararı, ama bu birleşme değildir. Bu SHP ile HEP'in birleşme kararı değildir. O kararı halkımız verecektir. Şimdi SHP yöneticilerine, üyelerine ve delegelerine sesleniyorum. Özellikle Bursa'da listelerini dürüst, namuslu, adam gibi adaylarla bezemedikçe halkımız kolay kolay destek vermez. Dürüst olacak, demokrat olacak, insan haklarına saygılı olacak, özgürlükler için mücadele verecek, grevdeki işçilerin yanında saf tutacak, ezilen insanların yanında yer alacak, böyle insanları seçiniz. Yerli yabancı düşünmeyiniz. Biz ne Bursa'lı, ne Urfa'lı ne Trabzon'lu ne Trakya'lı heryeri kendimizin biliyoruz. Yeterki insan olsunlar. Bu güzel şölende ashnda değerli sanatçılardan türkü dinleyeceksiniz, müzik dinleyeceksiniz, folklor izleyeceksiniz, uzun zamanımızı

almak istemiyorum. Benim konuşmalarımı zahten biliyorsunuz. Daba çok konuşacağız meydanlarda, onlar ne kadar yasaklasa da, onlar televizyonu ne kadar kapatsalar da, bizi yaşadığımız sürece halkımızdan kucaklaşmaktan, onunla konuşmaktan ve tartışmaktan alıkoyamayacaklardır. Halkın Emek Partisinin birgün özgür bir seçimde gücünü göstereceğine inanıyoruz. Ama bu seçimde özellikle bizim adaylarımızdan yer aldığı listelere dürüst insanların yer aldığı listelere verilecek her oy Vedat Aydınların ruhuna bir fatiha yerine geçecektir. Hepinize sevgiler, saygılar sunuyorum."

2- Genel Başkan Vekili Ahmet Karataş'ın beyanları

Halkın Emek Partisi'nin 15.12.1991 tarihinde yapılan 1. Olağanüstü Büyük Kongresi'ndeki konuşması :

"Sayın divan, sayın eski genel başkanımız Fehmi Işıklar ve birlikte gelen tüm HEP'li arkadaşlarım, basınım değerli emekçileri, kurultayımızın inançlı delegeleri Kürt, Türk, Laz, Çerkez sıcak Türkiye halkı hepinize merhaba, değerli arkadaşlarımız geçen kurultayda aramızda olup da bu kurultayda olmayan değerli Diyarbakır'lı il başkanı şehit arkadaşımız Vedat Aydın'ın yüce saygısı önünde saygıyla eğiliyorum. Değerli arkadaşlarım. Bugünlere çok koşullarda geldik. Henüz tartışmasının bitmediği bu noktada, bu ülkede Kürt sorunundan bahsetmek, onları da bu kurultayda tartışacağımızı, onları bu kurultayda ibare edeceğimi, herkesin bilmesi gerekir. Bu anlamda ben arkadaşlarımdan özellikle rica ediyorum. Bu kurultayda söyleyeceklerimizi dinlenmesi bilinerek, sonuca ulaşılmalıdır. Değerli arkadaşlarım, dünyamız hızla değişiyor, hızla değişen dünyada, Ortadoğuda yerimiz değişiyor. Türkiye'deki koşullar değişiyor. Bütün bu değişikliklere HEP olarak nasıl baktığımızı, bu konuda neler düşündüğümüzü sizlere ifade etmek istiyorum. Dünyamızda son yıllarda gelişen siyasal gelişmeler dünyanın çehresini oldukça değiştirmiştir ve halen değişmeye devam etmektedir. İkinci Dünya Savaşından bu yana ABD'nin başını çektiği, kapitalist (kapitalist) kap (kamp) ve SSCB'nin başını çektiği, sosyalist kamp biçimindeki iki başlıklı kutuplaşma, yerini bütünleşme ve tekleşmeye bırakıyor. Sosyalist kampta yeralan ülkelerde uzun yıllardan bu yana başgösteren toplumsal, ekonomik ve siyasal tıkanma ve bu tıkanmanın (tikanmanın) açılması için geliştirilen cevaplar reformlar biçiminde oldu. Bu reformlarla birlikte özde ve biçimde ciddi değişimler gündeme geldi. Sözkonusu değişimler, sosyalizmin aşması biçiminde değil de sağa savrulması tarzında oldu. Tıkanmanın kitleye yansıyan yüzü ise kitlelerin iktidar partilerden uzaklaşması ve küçük burjuva demokrasisine yönelmesi olarak şekillendi. Bu gelişmeler yaygın bir kitle hareketi üzerine oturan hükümet değişikliğini birlikte getirirken, doğu Avrupa'nın yeniden yapılanması, serbest piyasa ekonomisi ve çok

partili siyasal sistem mantığına göre şekillenmeyi getirdi. Değişmeler adeta buz tutmuş Doğu ve Batı Avrupa ilişkilerini yeni bir sürece sokmuştur. Sistem olarak kapitalizmle sıkı bir ilişki içinde kendini aşmak isteyen Doğu Avrupa'nın yüzü batıya doğru olunca, batı da bu gelişmelerden alabildiğine azami bir şekilde sonuç almaya çalışmaktadır. Bu karşılıklı olan yönelim bir bütün olarak dünyanın iki merkezli politikalarını geçersiz kılmıştır. Hiç şüphesiz, sosyalist sistemde bu gelişim, kapitalist bloku olduğu gibi etkilemiş ve burada da eski politikaları geçersiz kılmıştır. Başını ABD'nin çekmiş olduğu kapitalist blokta yer alan Batı Avrupa bugüne kadar Sovyetler ve Varşova ülkelerine karşı NATO içinde kendini koruma mantığını almışken şimdi durumda buna gerek görülmemeye başlanmıştır. Daha önce ABD'nin etkisinden kurtulmaya çalışan Batı Avrupa yeni dönemde alabildiğine kurtulma koşulları olgunlaşmıştır. Özellikle Birleşik Almanya'nın öncülüğünde, birleşik bir Avrupa gündeme gelmektedir. AET içinde ve onun bir üst biçimi olarak Avrupa Birliği içinde birleşmek isteyen Avrupa ülkeleri şu anda Doğu Avrupa ülkelerini de bu birleşmenin içine çekmenin çabalarına yatmış bulunmaktadır. Bu dünya siyasetinde güçlü bir Avrupa'nın boy vermesi demektir ki dünya daha şimdiden bunun etkisi altına girmiş bulunmaktadır. Yakınlaşma ve ardından bütünleşmenin hesapları içinde, Avrupa'nın NATO içinde bir gereksinimi kalmamıştır. Bu bağlamda NATO'nun da esas olarak rolü kalmamış bulunmaktadır. ABD esas olarak sürece cevap verecek politikaları geliştiremiyor. Sosyalist sistem bu tarzda bir değişimi SSCB'nin dünya politikasından düşmesi işine geldiği halde kontrolü dışında ve güçlü bir rakip Avrupa'yı istemektedir. Ancak yapabileceği başka bir şey de yoktur. İki kutuplu siyasal durumu bu tarzdaki değişimi sadece dünyanın bu alanlarını değil, tümünü etkilemektedir. SSCB'ne dayanan ve esas olarak iki merkezli siyasal statükolara göre politikalar üreten sosyalist sistem ülkelerin tümü yeni dönemde bir başlarına kalarak, kendi sorunlarına, kendi öz güçleriyle cevap vermek durumuyla karşı karşıya kalmışlardır. Ne varki ağır yapısal sorunlarla karşı karşıya olan bu ülkelerde gerek iç muhalefetlerine karşı ve gerekse emperyalizmin ekonomik ve siyasal saldırılara karşı oldukça zorlanmakta ve genelde bir sağa kayışı yaşamaktadırlar. Şu anda sosyalizmde çözüm inat eden Küba ve Çin bunu ne kadar götürecekleri ve ne kadar dayanacakları belirsizliğini korurken ulusal ve sosyal kurtuluş hareketindeki radikalizm de ciddi bir bunalım içine girmiş bulunmaktadır. Ancak bunlar bir çözüm değildir. İkel acemilik ve çocukluk dönemini sancılarla tamamlayan dünya devrimci güçleri artık gerginlik ve olgunluk dönemine doğru gelişim göstermektedir. Gerçekçi demokratik sosyalizmin ve devrimci radikalizmin bu deney tecrübelerine dayanarak daha da objektiviteye kavuşması söz konusudur. Dünyanın siyasal yapılaşmasındaki değişim bloksuz ülkeleri de etkilemektedir. İki merkezden geliştirilen politikalar, birtakım çıkarlarını koruma is-

temiyle bir araya gelen ve birlikte hareket etmek isteyen bağlantısızlar hareketi, yeni değişimler içinde işlevini yitirmektedir. Çünkü, bu dayanışmayı gerektiren nedenler ortadan kalkmaktadır. Bu durumda eski değerler üzerinde uzun süre politikalar yapmaları mümkün değildir, daha şimdiden doğrudürüst bir toplantı dahi geliştirememektedirler. Gelişen bu durumlar karşısında dünya için genel olarak söylenebilecek olan şudur, İkinci Dünya Savaşının ardından oluşan siyasal statükolar bir bütün olarak parçalanmış ve yeni bir sürece girilmiştir. Geçiş dönemlerinin tüm özelliklerini taşıyan, yeni sürecin ne gibi sonuçlara varacağı henüz netleşmemiş olmakla birlikte nereden bakılırsa bakılsın, yeni çelişkilerin üzerinde yeni dengelerin oluşacağı ve bunun eskiye benzemeyeceği açıktır. Kuzeyin zengin ülkeleri ile güneyin yoksul ülkeleri ve ulusal kurtuluş hareketleri biçiminde tabir edilen yeni bir denge biçiminin gelişeceği kuvvetle muhtemeldir. Dünyadaki bu gelişmelerden en fazla etkilenen olanlardan birisi de içinde bulunduğumuz Ortadoğu bölgesidir. Bölgedeki gelişmelere bakıldığında zorlu boyutlarda değişik dinamikler üzerinde gelişmelerin yaşanacağı görülecektir. Dünya ve bölgedeki son gelişmeler, bölge halklarının gelişmesinin yolunun ne olduğunu iyice ortaya çıkarmış bulunmaktadır. Bölge halkları ister klasik sosyalizme dayalı ister batıya dayalı yaklaşımlarla fazla yol alamayacakları bir noktaya gelip dayanmışlardır. Başkalarına dayanmanın kendini korumaya yetmediği gibi körfez savaşı ile iyice ortaya çıkmıştır. Bölge halkları kendi tarihsel kaynaklarının ve zenginliklerinin çok gerisinde bir yoksulluğa mahkum edilmişlerdir. Sömürenlerin vicdansızlığı, sömürülenlerin çektiği yoksulluğu açları harekete geçiriyor. Ortadoğu halkları mevcut yeni oluşturulmak istenen egemen dünyaya karşı en fazla direnen halklar olacaktır. Çünkü bu bölgenin çözülemeyen toplumsal sorunları ve çelişkilerini egemen dünyanın başını çeken emperyalizm çözmekte, tam tersine çıkarları doğrultusunda iradesini kullanarak bastırmaya çalışmaktadır. Hernekadar çabalar gösterse de istenilen yumuşamanın ve barışçı koşulların bu aşamada geliştirilmesi mümkün değildir. İşbirlikçi burjuvalar, monarşiler, şeyhliler (şeyhlikler) ve emirlikler ile halk kesimleri arasındaki çelişkilerin yanısıra Filistin ve Kürt halkının ulusal ve sosyal sorunları gündeme kendini dayatmaktadır. Bunların üzerinde kendisini dayatan emperyalizm işgal ve sömürü bölge halklarının sorunlarını daha da ağırlaştırmaktadır. Bölge halkları ve emperyalizm arasındaki çelişki ezilen sınıflarla ezen sınıflar arasında çelişki, Arap ve İsrail arasındaki çelişki ve Araplar arası çelişki ve ezilen ulusların ezenlere olan çelişkisi bir bütün olarak bölgeyi çelişkiler yumağı haline getirmektedir. Bu ağır çözümlerin dayatmalarla olmayacağı gibi yüzeysel yaklaşımlarla olması mümkün değildir. Bölge halklarının öz güçlerini ve dinamiklerini yoğunlaştırarak demokratik mücadele süreciyle kenetlenmesi ve kendi sorunlarını kendi içinde özgür

iradesiyle ve iç dinamizmiyle çözüme gitmesi tek doğru yoldur. Özünde petrolü ve çıkarlarını korumak için, görünürde Kuveyt'i kurtarmak için daha sonra da Kürt halkına yardım gerekçesiyle bölgeye giren ABD emperyalizmi ve müttefiklerinin tüm güçleriyle bölgeye yönelmesi bölgenin dünya genelindeki önemini ortaya koyar. İşte dünya için önemli olan bu bölgede ağır sorunların gerçekçi çözümü kardeş bölge halklarının kendi öz güçleriyle demokratikleşme ve dayanışmayı sağlamalarıyla mümkündür. Kurtuluş bölge halklarının kendi ellerindedir. Değerli dostlar, sevgili delegeler, biz dış politikada ulusların eşit, özgür iradeye dayalı, kısacası ulusların kendi kaderini kendilerinin tayin edici bir politikadan yanayız. Ulusların kendi kaderini tayin etmeleri mutlak ayrılma hakkı olarak algılanmamalıdır. Bu hak özgürlük ve eşit iradeye dayalı birlikte yaşamak hakkı, aynı zamanda Kıbrıs sorunu yıllardır bir sorun olmaya devam ediyor. Bazen ayrı bir Türk Devleti, bazan Türkiye'nin ayrı bir ilgi (ili) gibi bakılmaktadır. Bizce buradaki çözüm her iki halkın eşit koşullarda federasyona dayalı tek bir Kıbrıs yaratılarak çözülür. Kafkaslarda ve Baltık Cumhuriyetinde bağımsızlık sürecinin hangi boyut kazanacağını şimdiden kestirmek zordur. Filistin sorunu İsrail'i de yok saymadan eşit koşullara sahip iç içe ya da yan yana ulusal ve sosyal sorunlarını gidererek çözmek mümkündür. Ortadoğu'da en önemli sorun bugün Kürt sorunudur. Gerek gelişmelerin seyri, gerekse birçok ülkeyi doğrudan ilgilendirmesi açısından en önemli sorun halindedir. Bu sorun çözülmeden, Ortadoğu barışı ve ülkeler arasındaki işbirliğini sağlamam (sağlamak) mümkün değildir. Değerli dostlar 70 yıldır bu ülkede uygulanan politika artık iflas etti. Red ve inkar politikasının artık işlemez hale geldiği bir dönem yaşıyoruz. Bu dönemde Türkiye emekçi halkının demokrasi talebinin öne çıktığı Kürt halkının dinamizminin yükseldiği, kendisini her alanda ifade edebilecek bir döneme girmiştir. Bu ülkede bir sorun var ama bu sorunları daha yüksek enflasyonla, daha çok işsizlikle, daha çok işkence ve baskı ve 10 yılda bir darbe yaparak bu ülkenin sorunları çözülmez, çözülememiştir de. Bir yandan bu ülkenin harcının ortak atıldığını, bu ülkenin birlikte kurulduğunu söyleyeceksiniz, bir yandan da çifte standart uygulayarak, daha çok baskı uygulayacaksınız. Bu hangi eşitliktir, hangi kardeşliktir. Kardeşliktir, kardeşlik. Kendiniz için istediğiniz tüm hakların başkası için de olmasıyla mümkündür. Bir yemin törenindeki olayı bile işine (içine) sindiremiyor kardeşlik. Sayın Ecevit içinin kan ağladığını söylüyor ama, sayın Ecevit bu ülkede her gün insanlar yerlerinden yurtlarından ediliyor, soykırım ve katliam yapıyor. Bütün bunlar karşısında hiç kılınız kıpırdamıyor sayın Ecevit. Üç saat içinde Kıbrıs'ın yarısını alırken, Maraş'ta insanların katledilmesine, üç gün boyunca içi hiç kan ağlamıyordu. Sayın Mesut Yılmaz, hükümet programı görüşülürken bu kürsüde ana dilimde konuşacağım diyor. Sayın Yılmaz anlaş-

lan ana dili ile resmi dili birbirine karıştırıyor. Eğer ana dili ile konuşacaksa. Lazca konuşması gerekiyordu ve başkanın (başkasının) ana diline de saygı duyması gerekirdi. Biz Türk halkı ile Kürt halkının ortak değerlere sahip olduğunu, çıkarlarının da ortak olduğunu söylüyoruz. Bundan rahatsız olan tekelci sermayedir. Sömürgeci anlayış ve onun devlet yönetimidir. Bugün ülkede demokrasiden bahsediliyor. Ama demokrasiden anlaşılan şey çok partili seçim anlayışıdır. Yeni kurulan hükümet hedef olarak önüne demokratikleşmeyi koyduğunu söylüyor. Artık Başbakanların bile inkar etmeden bu işkence olduğunu söyleyebilmesi Türkiye'de devletin kimin yönettiğini ortaya koymuştur. Hükümeti demokortaklaşma (demokratikleşme) konusunda ne kadar samimi olup olmadığını göreceğiz. Bizim bu konuda endişelerimiz var. Çünkü asıl devlet politikasına yön verenlerle hükümet ve parlamento arasında bir anlayış birliği, genel bir politika görüşü yoktur. Bütün temennimiz söyledikleri demokratikleşmeyi sağlamaları ve bu konuda somut adımlar atmalarıdır. Bu konuda samimi olmaları halinde her türlü özveriyi ve desteği de sunmaya hazırız. Bu konuda samimi işeler hemen yapılması gereken konular var. Bunlar : 1- Anti Terör Yasasının ortadan kaldırılması, 2- Köy koruculuk sisteminin kaldırılması, 3- 12 Eylül'ün sonuçlarını ortadan kaldıracak koşulsuz genel bir af ilanı, 4- Kontrgerilla'nın açığa çıkarılması ve dağıtılması, 5- Özel timin bölgeden çekilmesi, 6- Olağanüstü Hal uygulamasının bütün kurumlarıyla kaldırılması, 7- Kürt ulusal sorununun ve çözümünün bütün boyutlarıyla özgürce tartışılabileceği demokratik bir ortamın sağlanması, 8- Gözaltı süresinin 24 saate indirilmesi ve avukat gözetiminde sorgunun yapılması, 9- Adil bir seçim yasasının çıkarılması, 10- Cezaevlerinin insan hak ve onuruna yakışır bir duruma getirilmesi, 11- Tüm çalışanlara grevli toplu sözleşmeli sendikal hakların sağlanması, 12- Genel grev hakkının tanınması, lokavun kaldırılması, 13- Anayasa'nın demokratikleşmesi ile Milli Güvenlik Kurulu'nun kaldırılması ve Genelkurmay'ın Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanması. Değerli dostlarım dünyadaki son gelişmeler beraberinde dünya geneline hızlı bir değişim ve gelişim yaratmıştır. Buna denk düşen bir sürecin Türkiye'de de yaşanması, yansıma ve gelişme yasasının doğal bir kuralıdır. Bu genel gelişme Türkiyeyi zorlamakla birlikte halkımız tarihin en zor koşullarını yaşarken bir yandan büyük bir yaşam ve geçim sıkıntısı çekmekte, diğer yandan da anti demokratik yasalar ve yöntemlerle boyun eğdirilmeye ve bastırılmaya çalışılmaktadır. Gelişen ekonomi sosyal ve siyasal kriz karşısında acizliğini hakların kısıtlanması ve çıplak zorun dayatılması biçiminde gösterilmektedir. Halkın toplumsal muhalefeti gün geçtikçe artarak, ileri bir noktaya gelmiş bulunmaktadır. Çünkü bu kriz öyle ileri boyutlara varmışki dengesizlikler had safhaya varmış emekçi kesim son derece koşullarda açlık, yokluk ve baskıya, çifte standart altında inim inim inlemektedir. İşçi sınıfımız açlık içinde kıvrılırken, bir

avuç burjuvacızm (burjuvazi) habire yeni köşeleri dönmekte ve işçinin köylünün gençliğimizin kafasında özel tim, polis jopu eksik olmamaktadır. Bunun yanısıra Kürt halkımız tarihin mahkum ettiği yöntemlerle her türlü uygulamanın mübah sayıldığı bir özel savaş, tarzı ile evinden yurdundan edilerek ıslah edilmeye çalışılmaktadır. Bugün orada tam bir savaş ortamı yaşandığını inkar etmenin hiçbir işe yarayacağını son yılların gelişmeleri çok açık göstermiştir. O halde kendini sorumlu hisseden her ilerici demokratik kişi veya partinin Türkiye'nin sorunlarına doğru yaklaşmak göreviyle karşı karşıya olduğu açıkça ortadadır. Belli ki eğer sahtelik değil de gerçekçi olmak isteniyorsa bedeli ne olursa olsun sorunlarımızı doğru ortaya koymak zorundayız ve bu konudaki yaklaşım demokratlığımızın ölçütü olacaktır. Biz Türkiye'nin genel sorununun herşeyi sınırsız bir şekilde burjuvazinin elinde olduğunu buna karşılık emekçi halkın ve işçi sınıfının antidemokratik yöntemlerle hakların mahkum edildiği, açlığı yaşattığının bunun yanısıra Kürt halkının içinde yaşanılmaz koşullarda bulunduğunu belirtiyoruz. Ülkemizin bu gerçekliğini bu biçimde vurgulamakla Kürt partisi mi oluyoruz? Elbetteki hayır. Ama gerçeklerimiz bunlardır ve bunları biz ısrarla vurgulayacağız. Bundan ürkmemez ve çekinmemek daha işin başında insan haklarına ve demokratlıktan feragat etmek anlamına gelir. Biz egemenlerin herşeyi har vurup, harman savurmasına herşeyi dedikleri gibi yapıp, çağdışı bazı tabularla Kürt ve Türk halkının gemlenmesini kabul etmeyeceğiz. İşte biz insanlığın temel görevi bulunan bu gerçekliklerin dile getirilmesi partisi olabiliriz. Temel sorunumuz yılların köhnemiş soyut ve gerçeklerle alakası olmayan kavramları parçalamak, geleceğe, güzelliğe, iyiye, adaletli ve dengeli özgür ve demokratik düzene giden yolu aydınlatmaktır. Bunun için de Edirne'den Van'a kadar Türk, Kürt ve diğer bütün azınlık haklarının (halklarının), emekçi sınıflarının ortak sesi olmak, Kürt halkının, devrimci, demokrat dinamizmi ile Türkiye emekçi sınıflarının bileşkesi olarak demokratik mücadele yöntemleriyle Türkiye'deki sorunların takipçisi bir hükümet, halkımızın çektiği acılara derman olmak ve bu temelde Türkiye'ye bir yenilik getirmek, gerçek devrimci demokrat halk muhalefetinin temsilcisi olmak yegane amacımızdır. Ortamımız herkese açık ve Anayasal çerçevede mücadeleyi esas alan demokratik mücadele platformudur. Türkiye'de ilk kez kapsamlı bir biçimde halkın öz gücüne dayalı halk muhalefetinin gelişimi sözkonusudur. Tabii ki bu yılların kararlı mücadelenin bir birikimidir. Belli bir emek ve çaba sonunda ancak geliştirilebilmektedir. Demokratik halk gücünün ve muhalefetin mücadelesiyle ileri demokratik reformlarla gerçek demokratik anayasa ve toplum yapısına ulaşmak mümkün olacaktır, temel eksenimiz bu ise ve burada kesinleştiriliyorsa kimse bununla oynayamaz ve ileri geri çekemez. Dar grupçu çıkarların öne çıkararak ve bu yapımızı çekiştirenler, bu platformumuzun yapısına ve

felsefesine ters düşen kişiler olacaktır. Burası genelde demokratik sürecin boyutlarından geliştiren, bütünleştiren, burjuvazinin sınırsız hakimiyetine karşı geçmiş halk yığınlarının hakimiyetini geliştiren, halkın hak arama mücadelelerini meşrulaştırma platformu olmalıdır. Böyle olunca burası demokratik mücadelelerin ileri bir mevzisi ve halkın gerçek muhalefetinin odağı haline gelir. İki halkın emekçi sınıflarının ortak bir mücadele platformunun geliştirilmesi olarak da ele alınabilecek bu oluşum geleceğin güçlü temellerinin atıldığı bir demokratik dünyanın bir adayı olma özelliğini de taşımaktadır. Bunun üstüne ve edebiyatına ve demokrasiye inanan bütün kesimlerin ve kişilerin uyması zorunlu olmalıdır. Partinin çatusunu ve yapısını böyle bir mantıkla örmek ve bunu güçlü bir demokrasi kalesi haline getirmek, demokrasi ilkelilerinin yılmaz bir savunucusu haline getirmek hepimizin en başta birinci görevimiz olmalıdır. Örgütlenme ve mücadele tarzı kesinlikle klasik burjuva partilerinininkini aşan bir tarz olmalıdır ve tamamen halka dayanan demokratik mücadele ve örgütlenme tarzıyla modern ve devrimci bir literatürle örgütlenmeyi esas alan bir parti olması ama aynı zamanda dar ve salt aydın entel tabakalara dayanmayı da çok geride bırakan en geniş halk kitleleriyle bağ içinde ve kendi içinde en geniş demokrasiyi işleten çalışan aktif bir organizmadan oluşmalıdır. Bu biçimiyle her bakımdan yenilikçi, atılcı ve cesur adımların sahibi olacaktır. Bir örgütlenme ve kadrolaşma modeliyle demokrasi mücadelesine varolan boşluğu dolduracak ve haklarımızın (halklarımızın) ihtiyaç hissettiği ortak demokratik mücadele platformunun geliştirilmesiyle tarihi bir görev yerine getirilmiş olacaktır. Bu anlamda Türkiye'deki devrimci demokrat yurtsever ve siyasi anlayışlarla mevcut sol siyasi partileri ülkenin sorunlarını çözmede aynı çatı altında olmaya çağırıyorum. Bu konuda hiçbir önyargımız ve kaygımız yoktur, kurultayımızın başarılı geçmesini diliyorum, hepinize saygılar ve sevgiler sunuyorum."

3- Genel Başkan Feridun Yazar'ın beyanları :

a) 1-5 Şubat 1992 tarihli Sabah Gazetesi'nde yayımlanan beyanları :

"Osmanlı Devleti 600 yıl gibi uzun bir zaman sürmüştür. Osmanlı Devletinin bu kadar uzun bir zaman ayakta kalmasının ve bir cihan devleti olarak yaşamasının temel ilkesi ve nedeni çok uluslu ve çok inançlı bir toplumu bünyesinde ayırım yapmadan yaşatmış olmasından kaynaklanmıştır.

"Osmanlı Devleti, bir tek etnik yapının dili ve kültürünü değil, bir taraftan Türk, bir taraftan Arap, bir taraftan Pers kültürü, bir taraftan Kürt kültürü ve daha çok sayabileceğimiz diğer etnik yapıların dil ve kültürlerini birleştirerek Osmanlı kültürü ve Osmanlı dilini ortaya çıkarmıştır.

"Bu etnik yapılar, bu devlet içinde tamı tamına olmasa da herkes kendi kimliğiyle yaşayabilmiştir. Osmanlı Devletinin bu politikası II. Mahmut dönemindeki ıslahat hareketleriyle kısmen değişikliğe uğramış, 1839 yılında Tanzimat Fermanı olarak bilinen Gülhanı Hattı Hümayunu ile çok ileri boyutlar kazanmıştır.

"Tanzimat Fermanı sonrası Avrupalılaşıma hızlanmış ve buna bağlı olarak da Türk Milliyetçilik akımı etkinliğini göstererek Jön Türk hareketini doğurmuştur. Bunun neticesi olarak devletin bünyesinde bulunan diğer etnik yapılar da kendi kimliklerinin etkinliğinin ve çoğu zaman bağımsızlığını korumak durumuna girmiş, böylece devlet büyük sıkıntılara girmiştir.

"Bunun üzerine 1876 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunu ve 1908 yılındaki gelişmeler imparatorluğu ayakta tutmanın çabalarıdır. Ancak, gelişen dünya koşullarında yeterli düzenlemeler yapılamadığı için ve devlet kalıcı, çözümcü, siyasi ve ekonomik politikalar üretmediği için I. Dünya Savaşına zayıf olarak girdi ve bilindiği gibi yenik olarak çıkıp, devlet parçalandı.

"Sonuçta Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde başlatılan milli kurtuluş mücadelesiyle Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalan bütün etnik yapıların müşterek katılımlarıyla bugünkü devletin sınırları belirlenmiş oldu.

"Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk Kitabında belirttiği gibi Türkiye Cumhuriyeti Kürtlerin, Türklerin müştereken verdikleri mücadele sonunda kurulmuştur. Ancak Jön Türk hareketiyle başlayıp İttihat Terakki Fırkası olarak ortaya çıkan düşünce yeni devlette yalnız Türklerin olduğunu, bunun dışındaki bütün etnik yapıları inkar eden bir devlet politikası yaşama geçirildi. İşte bunun sonunda 1925 Şeyh Sait, 1920 Koç Gri isyanı, 1937 Dersim İsyanı çıktı. İttihat Terakki zihniyetinin tek partili dönemde Cumhuriyet Halk Partisi'nde iktidar olması ve devlet bölünüyor endişeleriyle sertleşen, ezen ve hatta yok etmeye yönelik düşünceler yüzünden baskıcı, otoriter bir devlet ile asimilasyon politikası başlatıldı.

"Asimilasyon kelime anlamıyla benzetme olmasına rağmen, etnik bir köken üzerinde işletildiğinde etnik yapıyı diliyle, kültürüyle, tarihiyle yok etme anlamındadır. 1946 yılında Türkiye'nin geçtiği çok partili rejimde kurulan sosyalist yapıdaki siyasi partiler, çok partili yaşamda yer almak istemişlerdir. Ancak, en kısa sürede kapatılmışlardır.

"Yine devletin kurulduğu dönemlerde Mustafa Kemal, Kürt gerçeğini benimsediğini birçok kez açıklayarak Kürt liderlerinin Büyük Millet Meclisine kendi ulu-

sal kıyafetleriyle gelmelerini bizzat önerdiği halde, koşullar değişince bu liderleri Kürt kıyafetleriyle Meclise geldikleri için bölücülükle suçlamış ve İstiklal Mahkemelerinde yargılatmış, çoğunu idama mahkum etmiştir.

"Yine Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk açılış töreni, hutbe okunarak yapıldığı ve tanınmış din adamları Mustafa Kemal'in yanında Meclis'te temsil edildikleri halde 1925'ten sonra aynı nitelikte birçok din adamı gericilik suçlamalarıyla ağır cezalara çarptırılmışlardır.

Bu politikalar devam ederken, başlayan II. Dünya Savaşı, dünyayı yeniden şekillendirmiş ve bu savaş sonrasında 1948'de, Türkiye'nin de imzaladığı Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir. Ancak Türkiye inkarcı, baskıcı ve asimilasyoncu politikasına devam ederek, bu belgenin gereklerini yerine getirmemiştir.

"1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelişi, Amerikayla kurulan yakın ilişkiler bu politikanın değişimini sağlayamamış, bazı açılımlarına rağmen aynı sıkıntılar devlette devam etmiş, devletin demokratikleşmesi, insan haklarının ön safha (safa) çıkarılması kulak ardı edilmiştir. Anlamını hala bilemediğimiz, niçin yapıldığı da halen tartışılan 27 Mayıs ihtilali Başbakan ve 2 Bakanın idamı ve Cumhurbaşkanı'nın da müebbet hapse mahkum edilmesiyle sonuçlanmış, ancak vatan haini sayılarak idam edilen üç kişi için 1991 yılında devlet töreni ile bir anıt mezar yaptırılmıştır.

"Kendisiyle çelişen bu devlet politikası hala sürdürülmüş ve 1961 yılında yapılan anayasa ile değişen dünya koşullarına uygun gelişmeleri sağlayacak birçok ilkeyi içinde taşımasına rağmen yasalara uygun olarak kurulan ve programının anayasaya uygunluğu kararıyla tescil edilen Türkiye İşçi Partisi (TİP) birçok kez seçime katılmış, parlamentoda temsil edilmiş ve grup kurmuştur.

"Buna karşı TİP 12 Mart döneminde kapatılmış ve yöneticileri tutuklanarak cezalara çarptırılmıştır. 1975'de yeniden kurulan TİP, 12 Eylül askeri darbesiyle yeniden kapatılmış ve yöneticileri mahkum edilmiştir.

"Bu örnekler Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren başta aydınlar olmak üzere, tüm toplumun yürüttüğü demokrasi mücadelesinin kazanımları ile ve mücadeleler sürecinde sağlanan sosyal ve siyasal haklar, temel yasalarla sağlam güvencelere bağlanarak devlete mal edilemedikleri için kolayca alınabilmiştir. Özellikle askeri yönetimler döneminde, bu haklar yok sayılarak bu haklar uygulamadan kaldırılabilmiştir. 1961 Anayasası gibi ileri bir anayasa devlete benimsetilemediği için veya devletin temel kurumları bu yasalara uydurulamadığı için hükümetler tarafından benimsenmiş

olsalar dahi, toplum tarafından da kabullenilseler dahi devletin resmi ideolojisi tarafından istenildiği zaman yok edilmiştir.

"Türkiye'de demokratik kazanımların kalıcı olmayışının nedenleri devamlı merkezîyetçi devlet anlayışına bağlı asker ve bürokrasinin her türlü değişime kapalı olmalarıdır. Öte yandan iktidara gelen politik kadrolar devlet ve toplum karşılığında devletin yüksek menfaatlerini korumayı tercih etmiş, toplumu ve insanı bu menfaatlere kurban etmiştir.

"İşte bu yukarıda belirttiğimiz gelişmeler karşısında aydın, ilerici kitle örgütleri ve Türkiye'de değişim isteyen siyasi partiler, zaman zaman askeri müdahalelerle askıya alınmış, hatta yok edilmiş, bu kişi ve örgütler 12 Mart döneminde şiddetli cezalandırılmaları tabi tutulmuştur. Toplumda zaman zaman geçerliliğini kaybeden, işlemez hale gelen 141, 142, 163. maddeler istendiği zaman yürürlüğe konularak çok sert biçimde uygulanmıştır. Bütün bu inkarcı, asimilasyona dayalı, toplumsal gelişmelere kapalı, adeta yenileşmemek için direnen devletin resmi politikası içerisinde, Türkiyede yaşayan etnik yapıların kendi kimliklerini ortaya koyamamaları, demokratikleşmenin sağlanamaması, işçi sınıfının haklarını elde edememesi, inanç sahibi insanların kendi inançlarını özgürce kullanamamaları, kullanmak isteyenlerin de 12 Marttaki askeri müdahalenin cezalandırılmaları ve siyasi örgütlerin kapatılması, Türkiye'yi 12 Eylül'ün askeri darbesinin yapılmasına gerekçe olarak gösterilen ortamı yaratmıştır.

"12 Eylül hareketi kendi yarattığı gerçekleri yine kendi geliş gerekçesi olarak kullanmıştır.

"12 Mart döneminde doğuda köylüler çırıl çıplak soyulup, köy meydanlarında eşlerinin ve çocuklarının yanında dövüldüler. Dün çocuk olan bugünün gençleri insan haklarına saygısızlığın en acımasızını, işkencenin ve baskının en koyusunu gözleriyle gördüler. Babalarını ve amcalarını çırıl çıplak gözlerinin önünde gören o çocukların körpe zihinlerinde bu durum kuşkusuz çok derin izler bıraktı. 12 Mart'ın ardından 12 Eylül geldi. Bu kez 12 Mart'ın çocukları 12 Eylül'ün gençleri olarak cezaevlerini doldurdular. Korkunç işkencelere maruz kaldılar. Bir kısmı hayatını kaybetti.

"Bir kısmı sakat kaldı. Resmi beyanlara göre verilen rakamlar dışında kaç kişinin cezaevinde öldüğü kesin olarak belli değildir. Hiçbir demokratik ifade kanalının olmadığı böyle bir ortamda gençler demokratik kanalların tıkandığını, hukuka saygının iflas ettiğini gördüler. Başka yöntemler ve başka arayışlara yöneldiler. İşçi sınıfının temsilcisi olan DİSK kapatılmış, yöneticileri ve mensupları uzun yıllar ce-

zaevinde tutulmuş, işkencelere maruz bırakılmışlardır. Kökeni ne olursa olsun, demokratça düşünen aydınlar, gazeteciler, yazarlar cezaevlerine doldurulmuş, baskı ve işkenceye tabi tutulmuştur. İşte demokratik tüm yolların tıkanıldığını gören bazı kesimler antidemokratik uygulamalar karşısında kendi yöntemleriyle mücadele etmek üzere değişik örgütlemeler içine girdiler. Bazı kesimler demokratik yolların zorlanması gerektiğini ve bu nedenle de 12 Eylül'den sonra kurulan siyasi partiler içinde özellikle de SODEP ve SHP'de yer aldılar.

"Gelişen dünya ve onun tarihinde Türkiye'de sınırlanmış, kısıtlanmış ve yasaklanmış tüm hakların demokratik biçimde ifade edilip, kamuoyuna aktarılması ve çözüm yollarının aranması için SHP içinde mücadele verilmiştir. Ancak SHP'nin kendisini çağın gereklerine uygun geliştirememesi, devletin resmi ideolojinin etkisinden kendini kurtaramamış olması, Kürt etnik yapısının önüne engel konulması, işçi sınıfının haklı taleplerinin yeteri derece ifade edilememiş ve mücadelesinin verilmemiş olması gibi sebeplerle bu başarılamadı. Kısacası örneği batı ülkelerinde olan gerçek demokratikleşme özlem ve istekleri SHP içinde çekişmelere neden oluyor. SHP bir türlü devlet partisi olmaktan kurtulup, toplumun partisi olamıyordu.

"İşte bu aşamalar yaşanırken Paris'te toplanan Kürt konferansına katılan 7 milletvekilinin ihraç edilmiş olması bardağı taşıran son damla oldu. Bu olay HEP'in doğumuna neden olmuştur. Aslında bu neden de tek başına HEP'i oluşturmamıştır.

HEP'e barış, insan hakları evrensel ve demokratik değerler için hem toplumumuzun hem de insanlığımızın binlerce yıllık mücadelesinin büyük birikimine dayanan demokratik bir partidir.

"Başta devlet olmak üzere, bütün siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik kurumları, demokratikleştirecek, onları vatandaşların hizmetine verecek bir yeniden yapılanma programına sahiptir. Ayrıca bu programı uygulamak için uygulama imkanı bulmak için siyasal iktidara taliptir.

"HEP'i diğer partilerden ayıran en önemli özellik dünya görüşüdür. Olaylara bakış HEP için önemlidir. Bugün kendisini ister sağda ister solda tanımlansın, Türkiye'deki bütün siyasal partiler ve siyasal kadrolar, İttihat ve Terakki geleceğini ve anlayışını sürdürmektedirler.

"Şöven milliyetçi anlayışlardan kurtulamadıkları için çağdaş gelişmeleri derinliğine kavrayamadılar ve örnek aldıkları toplumların kötü bir taklitçisi olmaktan ileri gidemediler. Yaratıcı ve yapıcı olamadılar." (1 Şubat 1992 Tarihli

Sabah Gazetesi s. 18)

"HEP'i değerlendirirken ve HEP'in ne yapmak istediğini, ne yapmak istemediğini anlamak isterken öncelikle HEP'in programına bakmak gerekir. Çünkü bir parti-nin politikasını belirleyen, açıklayan, parti organlarını, bütün üyelerini bağlayıcı belge programıdır. Bir de merkez karar organlarının kararları ve genel başkanın demeçleri partiyi bağlayıcı niteliktedir. Bunların dışındaki fikirler, kongre ve toplantılarda bazı davranışlar HEP'i sorumlu tutmaz. HEP'in politikasını belirlemez.

"HEP barış, demokrasi, insan hakları hareketleri ve evrensel bir nitelik kazanan tüm demokratik gelişmeleri kendisine hedef seçmiştir. Sorunların barış içinde uzlaşmayla çözümlenmesini sağlamaya çalışır. Çevre koruma bilincinin bütün toplumda yaygınlaşmasını ister. Patolojik (ekolojik) dengenin bozulmaya başlaması ve nükleer tehditle birlikte barış ve silahsızlanma çabaları ayrı sistemler arasında işbirliğini artırdı. Bu süreç içerisinde kendisini sosyalist olarak tanımlayan model çöktü. İkinci süper güç olan SSCB tarih sahnesinden çekildi. Ama geride karışıklık ve belirsizlik bırakarak.

"Bir yandan bu sistem çökerken, tek süper güç olarak Amerika Birleşik Devletlerinin kendi çıkarına uygun bir dünya düzeni yaratmakta olduğunu görmekteyiz.

"Dünya nüfusunun dörtte üçünden fazlası az gelişmiş ülkelerde yaşıyor. İnsanlar genellikle siyasal, dinsel ve ırksal baskıların altında eziliyorlar. Az gelişmişlik çemberini kıramıyorlar.

"Üçüncü dünya ülkelerinde insanların hak ve özgürlükleri, halkların etnik kimlikleri, kültürleri, varlıkları tehdit altındadır. Yeterince üretemeyen, ürettiğinin büyük bir bölümünü de uluslararası tekellere kaptıran, emekçi halk açlığa ve yoksulluğa mahkum edilmiştir. Baskı altındaki halklar kültürlerini korumak ve geliştirmek olanağından yoksun bırakılmıştır. Evrensel kültürün bir parçası olan ve bütün insanlığı ilgilendiren ulusal kültürlerin bazıları yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bu haksız düzenin korunması için oluşan totaliter yönetimler her türlü demokratik talepleri ve başkaldırını şiddetle ezmekte ve bazı durumlarda kitle kıyımına girişmekte tereddüt etmemektedir.

"Türkiye batıya olan yakın ilişkisine rağmen bir üçüncü dünya ülkesidir ve bu ülkenin sorunlarını yaşamaktadır. Nitekim, Türkiye ekonomisine yabancı ve onlarla işbirliği yapan tekeller egemendir. İşsizlik, yüksek enflasyon gittikçe artan bir ölçüde süreklilik kazanmış, sınıflar ve bölgeler arası gelişmişlik uçurumuna dönüşmüştür.

"Türkiye, hukukun genel ilkelerine aykırı bir anayasaya, bu anayasaya bile aykırı yasalara ve bu yasalara bile kendini bağlı saymayan bir devlet yönetimine sahiptir. TBMM'nin bileşimi halkı temsil etmekten uzaktır. Devletin resmi görüşü dışında herhangi bir görüşün meclis kürsüsünden ifade edilmesi ne yazıkki mümkün değildir. (Mahmut Alınak olayı bunun açık bir örneğidir.)

"Doğu ve Güneydoğu'da baskı ve asimilasyon politikası uygulanıyor. Olağanüstü Hal sürekli bir yönetim biçimine dönüşmüş, insanların ne can güvenliği, ne de mal güvenliği var. Yıkılan köyler, göçe zorlanan insanlar, faili meçhul cinayetler, işkence ve haksız tutuklama haberleri olağanlaşmış, günden güne artan faili meçhul cinayetlerin güvenlik güçleri tarafından işlendiği iddiaları bile araştırılmıyor. Bölge hukukunun genel ilkelerine aykırı kararnamelemlerle yönetiliyor. Yargı yolu kapalı ve kararnamelemler yargı denetiminden uzak tutuluyor. Amacımız devleti ve toplumu demokratikleştirmek, demokratik bir sivil toplum yaratmaktır. Bu amaç programımızın ikinci bölümünde şöyle ifade edilmiştir:

<< Çağdaş sosyal hukuk devleti hiçbir ayırım gözetmeksizin bütün vatandaşların ve egemenlik altında bulunan bütün insanlığın huzur ve güvenini, refah ve mutluluğunu sağlamakla görevlidir. HEP iktidarında devlet bu anlayışına uygun olarak halkın yönetiminde ve hizmetinde bir kurum olacaktır. Vatandaşlarına, insan onuruna yaraşır bir yaşama düzeni sağlayacaktır.

<< Halk için halk yönetimini, gerçek bir demokrasiyi gerçekleştirecek demokrasiye yabancı bütün unsurların ya varlıklarına son vererek ya da konumlarını uygun hale getirerek devlet kurumlarını ve organlarını demokratikleştirecektir.

<< Hiç kimse veya organ kaynağını halkın özgür iradesinden almayan bir devlet yetkisi kullanmamalıdır. HEP "siyasi iktidar" yanında bir "devlet iktidarı"nın oluşmasına imkan vermeyecek . . . atananları seçilmişlere oranla daha etkin bir konuma getiren demokrasiye aykırı kurum ve kuralların varlığına son verecek devletin ve bütün devlet organlarının insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı olmalarını sağlayacak hukuksal ve siyasi düzenlemeleri yapacaktır.

<< Çağdaş toplum örgütlü toplum demektir. Vatandaşların siyasal partilerde, sendikalarda, meslek kuruluşlarında, her konu ve her alandaki derneklerde örgütlenmeleri özendirilecek ve desteklenecektir. Demokrasinin yerleşip kökleşmesi ve halkın katılımının sağlanması için zamanla devletin ve resmi kurumların bazı işlev ve görevleri bu sivil kurumlara devredilecek ve hedeflenen demokratik sivil toplum yaratılacaktır.>>

"Görüldüğü gibi HEP halkın kendisini yönetmesini istiyor, atananların seçilmişlerin emrinde olmasını, demokrasinin temel koşulu olarak görüyor. Sonuç olarak HEP demokratik ve sivil toplumu kurmak ve geliştirmek istiyor. Demokrasinin iki temel şartı var. Biri çoğulculuk, diğeri katılımcılık. HEP çoğulcu ve katılımcı demokrasinin kurulup yerleşmesini istiyor. Programda Türkiye'nin kalkınması, gelişmesi, insanların refah ve mutluluğu demokrasinin yerleşmesine bağlıdır. Türkiye için çoğulcu ve katılımcı demokrasinin dışında kabul edilebilir hiçbir seçenek yoktur. Bunu savunmaktayız. Eşitlik HEP programının temel ilkelerinden birini oluşturuyor. HEP eşitlik ilkesini her alanda yaşama geçirmek, dünyada ve ülkede barış ve huzuru sağlamanın temel koşulu olarak görüyor.

"Biz siyasetin merkezine insanı yerleştirdik. Amacımız insanın özgürlüğüdür, refahıdır, mutluluğudur. Biz insanın özgürlüğünü, refahını ve mutluluğunu amaç olarak alırken, dil, din, ırk, kültür ve cinsiyet farkları gözetmeksizin herkesi eşit olarak kabul ederiz. Ama bu farkı gözetenlere ve eşitsizlikçi bir düzenin bekleliğini ve savunuculuğunu yapanlara karşı da ödünsüz bir mücadele yürütürüz.

"İnsanların eşitliği esastır. İnsanların eşitliği diller, dinler, soylar, kültürler ve halklar arasındaki eşitliğin sağlanması ile mümkündür. Bir insanın mensup olduğu grup ve halk diğeriyle eşit kabul edilmiyorsa o kişinin diğeriyle eşitliğinden ve özgürlüğünden söz etmek mümkün değildir. Biz diller, dinler, soylar, kültürler, halklar ve sonuç olarak bütün insanlar arasında eşitliği gerçekleştirmek amacındayız. Bu eşitlik temelinde kardeşliğe dayalı ve evrensel değerlere dayalı özgür ve demokratik bir refah toplumu kurmak istiyoruz.

"Demokratik sivil toplumu kurmanın önündeki en önemli engellerden birisi 1982 Anayasasıdır. 1982 Anayasası devleti yücelten ve sınırsız yetkilerle donatan, kişiyi devlete karşı savunmasız konuma getiren bir anayasadır. Çoğulculuğu ve katılımcılığı reddeden bu anayasa atananları, seçilmişlere oranla daha etkili bir konuma getirmiştir. Bunların devlet gücünü dilediklerince kullanmalarına olanak tanınırken kişi hak ve özgürlüklerinin özü yok edilecek şekilde sınırlanmıştır. Anayasada ege-men olan anlayışa göre halk devlet için vardır. Oysa devlet halk için olmalıdır. Demokrasiye işlerlik kazandıracak bir Anayasa bütün toplum kesimlerinin ve toplumsal güçlerin serbestçe tartışmaya katıldığı demokratik bir ortamda hazırlanmalıdır. Bu Anayasa otoriter ve totaliter yönetimlerin kurulmasına imkan vermeyen insan haklarına dayalı çoğulcu, katılımcı sosyal hukuk devleti ilkelerine bağlı, devleti halkın

hizmetinde gören, kişinin hak ve özgürlükleri yararına devletin yetkilerini sınırlayan bir anayasa olmalıdır.

"Halkın Emek Partisi emekten yana bir politika izlemektedir. İşçi sınıfının ve tüm çalışanların ekonomik ve demokratik örgütlenmelerine getirilen kısıtlamaları kaldırmak, özgürce örgütlenmenin ve hak aramanın koşullarını hazırlamak istiyoruz. Emekten yana ekonomik, sosyal güvenlik, sosyal ve kültürel politikaların uygulanmasını amaçlıyoruz.

"HEP çarpık kentleşme ve iç göç olgusunu ülkenin önemli sorunlarından biri olarak görmektedir. Yurdun her kesiminde ve özellikle Doğu ve Güneydoğu'dan büyük kentlere ve sanayi merkezlerine büyük bir göç hareketi vardır. Bu göç olayı çarpık kentleşmenin, kent hizmetlerinin karşılanmamasının ve çevre kirlenmesinin önemli nedenidir. Var olan işsizliği daha da artırdığı gibi büyük sosyal sorunlar da yaratmaktadır. Göçü önlemenin başlıca yolu sanayileşme ve sanayiinin desantralizasyonu ile büyük kentler dışındaki yerleşme birimlerinde çağdaş yaşamın ihtiyaçlarını karşılayacak olanakları yaratmaktır. Ayrıca katı merkezizetçi sistemden ayrılarak halka seçtiği temsilciler vasıtasıyla kendisini yönetme olanağını sağlamaktır. Bu şekilde insanlar daha iyi yaşam koşullarına kavuşacak ve kendi topraklarına sahip çıkarak bu alandaki yaşam koşullarının nicel ve nitel olarak gelişmesine çalışacaklardır. Böylece ülkemizde işsiz, yoksul, mutsuz milyonlarca insanın belirli merkezlerde toplandığı, geri kalmış sorunlu bir ülke olmaktan çıkacak ve göç hareketlerinin yerini turistik geziler alabilecektir." (2 Şubat 1992 tarihli Sabah Gazetesi, s.14)

"Laisizm, demokratikleşmenin ve çağdaşlaşmanın temel koşuludur. Ancak laik toplumsal bir düzende demokrasiden, insan haklarından, bilim ve sanatın gelişmesinden söz edilebilir.

"Değişik görüşler birbirlerinin varlığına saygılı olarak örgütlenme ve kendilerini ifade etme olanağı bulabilirler. En geniş anlamıyla din ve vicdan özgürlüğü sağlanırken laiklikten hiçbir ödün vermemek kararındayız.

"Biz Türkiyede demokrasiyi bütün kurum ve kurallarıyla yerleştirmek isteyen demokrat bir partiyiz. Türkiye'nin bütün sorunlarını hukuk devleti ve demokrasi kuralları içerisinde çözmek istiyoruz. Ama bizim bu niteliğimiz, olaylara bakış açımız, dünya görüşümüz nedense kamuoyuna hep çarpıtılarak iletiliyor.

"Kamuoyu biraz da basının yönlendirilmesiyle sadece bizim Kürt sorunuyla

olan ilgimizi merak ediyor. Şunu özellikle belirtelim ki biz etnik temele dayalı bir parti olarak kurulmadık. Yine bölgesel bir parti de değiliz. Biz bütün bir ülkenin partisiyiz. Türkiye'nin partisiyiz. Edirne'den Hakkari'ye, Rize'den Antalya'ya uzanan ülkenin partisiyiz.

"Biz Edirne'li işçinin, Trabzon'lu balıkçının, Manisa'lı halkın, Adana'lı ırgatın, Şırnak'lı yoksul köylünün, Hakkari'deki işsiz gencin, kısacası bu ülkede yaşayan herkesin partisiyiz. Biz Türkiye'yi bölmek değil, tam tersine herkesin eşit yaşadığı bir ülke haline getirmek istiyoruz. Gelişen çağa uygun sınırları ülke yararına olacak bir şekilde kaldırmak istiyoruz. Bir yandan Avrupayla bütünleşmek, diğer yandan Ortadoğu halklarının laik, demokratik bir düzende eşit ve birlikte yaşamalarını sağlayacak harcı yoğurmak istiyoruz.

"Kamuoyunun Kürt sorununa bakış açımızı ve çözüm için önerilerimizi merak etmesi haklı bir istektir. Çünkü Kürt sorunu Türkiye'nin en önemli sorunudur. Bu sorun barışçı ve demokratik yöntemlerle çözülmedikçe Türkiye'de demokrasiyi kurmak, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı sağlamak mümkün değildir.

"Kürt sorunu çözülmedikçe enflasyonu kontrol etmek, işsizliği önlemek, insan haklarının ihlaline son vermek, kısacası Türkiye'nin demokratikleşmesini sağlamak mümkün değildir.

"Biz Kürt partisi değiliz ama Kürtlerin ezici bir çoğunluğu ya partimizin üyesi veya destekçisidir. Bu durum şurdan kaynaklanıyor. Biz emekten yanayız, ezilenden yanayız. Ülkemizde diller, dinler, mezhepler, etnik gruplar arasında eşitliği sağlamaya çalışıyoruz. Baskıya ve asimilasyona karşıyız. Asimilasyonu bir insanlık suçu olarak kabul ediyoruz.

"Hem ekonomik yönden, hem de etnik özelliklerinden dolayı Türkiye'de en fazla ezilenler Kürtlerdir. Bunların da ezilenlerin hakkını koruyan HEP'i desteklemelerinden daha doğal bir şey olamaz.

"Kürtlerin varlık tartışması geride kaldı. Bizzat sayın Başbakanın ağzından Kürt realitesi kabul edilmiştir. Ama bir gerçeğin kabul edilmesi, onun çözümüyle ilgili sorumluluğu da beraberinde getirir. Bu halkın düne kadar kendi dilini bile konuşması yasaktır. Bu yasak kaldırıldı. Fakat asimilasyon politikaları, baskı politikaları hala sürdürülüyor.

"Kürtlerin bulunduğu bölge Olağanüstü Hal kararlarıyla bir anlamda keyfi yönetimle idare ediliyor. Siyasal iktidar devlet güçlerine söz dinletmiyor. Sayın Demirel ve İnönü'nün Güneydoğu'ya yaptıkları geziden sonra Başbakan'ın devletin halka şefkat göstereceği sözü siyasal iktidarın denetimi dışındaki devlet güçlerinin bölgede baskılarını artırmalarına neden olmuştur.

"Kürt sorunu Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan beri var. Cumhuriyet Türk ve Kürt halkları tarafından birlikte kurulmuştur. Devletin kuruluşundan sonra Kürt halkı tamamen dışlandı. Oysa Kürt halkı Türkiye Cumhuriyetinin bütünlüğü içinde kendi ulusal ve kültürel kimliğini korumak ve geliştirmek istiyordu. Devlet daha doğrusu devleti ele geçirenler inkarcı politikalarla Kürtleri eritmek istediler. Bunu da beceremediler ve Türkiye bugüne geldi.

"Ve 12 Mart döneminde yukarıda da izah ettiğimiz gibi devletin kullandığı şiddet ortamı ve demokratik yolların tıkanması yüzünden (PKK) Kürdistan İşçi Partisi yani zora karşı zor mantığı ortaya çıkmıştır.

"Biz hareketin doğruluğu ve yanlışlığından ziyade devletin şiddet politikası sonucunda çıkan bir aktivite olduğunu söylüyoruz. Bugün Doğu ve Güneydoğu'da devlet güçleriyle PKK'nın birbirlerine karşı kullandığı şiddet Türkiye'yi ne hale getirdiği açıkça ortadadır. Olay sadece bu bölge ile sınırlı kalmıyor. Giderek Batı'ya doğru da ilerliyor. HEP legal bir partidir. HEP'in hiçbir illegal örgüt ve hareketle en ufak bir bağlantısı ve ilgisi yoktur. Ve çok açıkça iddia ediyoruz ki, HEP her türlü şiddete karşıdır. HEP sorunların çözümünü şiddetten değil, demokratik açılım ve karşılıklı diyalogtan geçtiğine inanır. HEP barışçı ve demokratik yoldan sorunları çözmekten hiçbir ödün vermeyecektir. Bizim olayları açıklamamız, bu barış ve demokratik çerçevede değerlendirilmelidir. HEP zorun zoru doğurduğunu şiddetin şiddeti getireceğini bildiği için, bu metodlar ortadan demokratik açılım ve diyalogla kaldırılmalıdır ilkesine inanır.

"Bazı çevreler Türkiye'de Türk ve Kürt halkları arasında bir düşmanlık yaratıp, Türkiye'yi bir iç kavgaya sürüklemek istiyor. HEP bunu önlemek isteyen bir partidir. HEP kardeşliği savunan bir partidir. Düşmanlığa meydan verenlere karşıdır. Ve herkesi de bu sorumluluğu taşımaya davet eder. Yine gerek basının, gerekse bazı çevrelerin HEP'i PKK ile ilişki içinde olan bir partiymiş veya onun yan örgütüymüş gibi göstermeleri gerçeği yansıtmıyor. Ancak bazı gerçekleri bilmekte fayda vardır." (3 Şubat 1992 tarihli Sabah Gazetesi, s.15)

"PKK, 12 Eylül sonrası Türkiye'de demokratik yöntemlerin tıkanıp ve tek yöntemin silahlı mücadele olarak kaldığı gerekçesiyle ortaya çıkmıştır. Basında verilen ve resmi makamların da açıkladığı beyanlara bakılırsa onbin civarında gerillası, binlerce lojistik desteği ve Kürt halkı içinde büyük sayıda sempatzanı var.

"Güneydoğu gezisinden sonra sayın Başbakan Demirel'in şu değerlendirmesine dikkat çekmek istiyorum. Sayın Başbakan PKK halkta taban bulmuştur demektedir. Bu şu demektir. PKK halkın içinden çıkmış ve bu halkla çok sıkı bağları olan bir yapıya ulaşmıştır.

"Silahlı yöntem kullanan bu örgüt, eğer halk içinde büyük sempatzanı buluyorsa, halkta taban buluyorsa bunun çok ciddi nedenleri olduğu üzerinde düşünmek gerekir. Bu nedenlerin en başında devlet güçlerinin ve devletin bölgedeki hukukun ve insan haklarının hiçe sayıldığı uygulamalarının doğurduğu tepki en önemli nedendir. PKK orjini itibariyle Kürt halkının içinden çıkmıştır. Ve Türkiye'de yaşayan Kürt halkının haklarını silahlı yöntemle çözümleyeceğini programlamıştır. Sempatzanları Kürt halkı içerisinde çıkmıştır. Kendisine katılan militanlar Kürtlerin içinden çıkmıştır. HEP'in tabanı da yukarıda izah ettiğimiz bir biçimde çoğunluğu hatta büyük çoğunluğu Kürttür. O halde HEP'in de PKK'nın da aynı tabana hitabetmesi nedeniyle tabanı karışmaktadır. Yani şöyle bir örnekle açıklayabiliriz. Silahlı çatışmada ölen bir PKK militanının cenazesi, kendi köyüne veya kasabasına getirilip cenaze töreni yapıldığında aşiretsel, ailesel kız alıp vermeler, hatta kirvelik ve hatta hatta insani duygularla da olsa o köyün, o kasabanın, hatta o bölgenin insanları cenazeye katılmaktadır. Buna o bölgeden oluşan HEP'in tabanı da katılmaktadır. Dolayısıyla PKK'nın sempatzanı HEP'in tabanı, hatta tarafsız başka insanlar ve diğer siyasi parti tabanları (Doğru Yol Partisi, Anavatan Partisi, Sosyaldemokrat Halkçı Parti, Refah Partisi) cenazede bir araya gelmektedirler. Dolayısıyla devletin o bölgede görev yapan güçleri o cenaze törenine katılan bütün insanları hedeflemektedir. Özetle bunların arasında ayırım yapmak artık imkansız hale gelmiştir. Hatta bu cenazelerde atılan sloganlar nedeniyle güvenlik güçlerinin müdahalesi toplu kıyımlara kadar gitmektedir. PKK militanları Türkiye'de yaşayan bütün Kürtlerin her bölgedeki aile, köy ve kasabalarından çıkmışlardır. Türk kökenli PKK militanları da azımsanacak sayıda değildir.

"PKK'ya ister silahlı mücadele örgütü diyelim, ister terör örgütü diyelim, dünyada açıklığa kavuşmamış ve herkesin kendine göre kullandığı hangi sıfatı yakıştırır-

sak yakıştırılm, artık PKK Türkiye'nin gündeminde bir gerçek olarak hergün yaşamaktadır. Hatta öyle güçlü hale gelmiştir ki, son günlerde Türk Silahlı Kuvvetlerinin uçaklarla helikopterlerle ve ağır savaş silahlarıyla giriştiği hareket, devletin kendi topraklarını Cudi'de, Kulp ve Lice'de bombalamasına neden olmuştur.

"PKK'ya karşı sürdürölen savaş gittikçe, halkla devlet arasındaki köprüyü yık-maya neden olmuştur. Devletin kullandığı bu yöntem, soruna demokratik ve barışçı yöntemler geliştirmeyi zorlaştırmıştır.

"Yukarıda izah edilen nedenler kamuoyunca yeterince bilinmediğinden veya herkesin veya her çevrenin kendine göre zorlayıcı subjektif değerlendirmeler sanki HEP ile PKK birbiriyle ilişkili gösterilmektedir. Halbuki savunduğu şey aynı olsa bile, tabanı karışsa bile, kuruluş ve yöntemi tamamen farklı ve aralarında hiçbir organik bağ bulunmamaktadır.

"HEP Siyasi Partiler Yasasına ve diğer yasalara uygun kurulmuş, barışçı ve demokratik yöntemlerle Türkiye'nin bütün sorunlarının çözümünde politikalar üreten ve demokratikleşmenin önünde en büyük sorun olan Kürt sorununun öncelikle çözümünü isteyen bir partidir. Hiç kimse HEP'i yasadışı yollara itemeyecektir.

"özüm şiddeti yaratan nedenleri ortadan kaldırmakla başlar. Kuşkusuz uygulaması çok zor görünüyor. Ama istenince başarılacak bir yoldur ve başkada bir çare yoktur. şiddet ortamını yaratan nedenler demokrasinin bütün kurum ve kurallarıyla Türkiye'nin her tarafında aynı şekilde uygulanmasıyla ortadan kalkar. Öncelikle Kürt halkının kendi ulusal ve kültürel kimliğini ifade edebilmesinin önündeki engellerini kaldırabilmek ve geliştirebilmesinin olanaklarını yaratmak gerekir. Kürt sorununu tabusuz bir biçimde bütün yönleriyle tartışmaya açmak ve her kesimin katılabileceği çözümler üreterek, Türkiye'nin yararına olan çözüm yollarını bulmak gerekir.

"Bir süredir bütün partiler ve devlet yetkilileri üniter devlet yapısının tartışma konusu yapılamayacağından bahsediyorlar. Üniter devleti şayet Türkiye'nin sınırlarının değermemesi anlamında kullanıyorlarsa kuşkusuz biz de bu görüşü paylaşırız. Ama üniter devletten kastedilen bizce bu değerildir. Üniter devletin altında inkarcı politika yatmaktadır. Katı bir merkezizetiliği beraberinde getirmektedir. Devlet bu inkarcı ve merkezizetçi uygulamadan vazgeçerek bütün Türkiye'de insanların, halkların eşit barış içerisinde ve gönüllü birliğine

dayalı politikalar üretip halka sunulmalıdır. Aksi bir politika Türkiye'yi giderek içinden çıkılmaz tehlikelere götürür.

"PKK devlet zoruna karşı zor kullandığını açıklamaktadır. Bu demektir ki şayet demokratikleşme hareketi başlar ve devlet şiddetten arındırılırsa bu metoddan vazgeçileceği anlaşılmaktadır. Zaten dünyanın her tarafında uygulamalarını gördüğümüz gibi şiddet nihayet demokratikleşme ile son bulmuştur. Aynı metodu Türkiye'de de uygulamak Türkiye'yi bugünkü içinde bulunduğu durumdan kurtaracaktır. Demokratik açılımın başlamasından sonra ve Kürt sorununun demokratik yoldan çözümü gerçekleşirse PKK'nın silahlı mücadele gerekçesi kalmayacaktır. İşte bugün içinde bulunduğumuz çıkmazı ancak demokratik yoldan aşmak mümkündür. Hatta Türkiye'de Kürtlerin partisi olarak kurulmak istenen partilere izin verilmelidir. Bağımsızlık isteyen Kürt partileri de açılabilir ki Türkiye'de birlikte yaşamak isteyenlerle birlikte yaşamak istemeyenlerin fikirleri tartışılabilir ve herşey açık ve net ortaya konulabilir. Bizce bu tehlike yaratmaz, yarar sağlar. Çünkü halk şiddet istemez. Şiddetin faturası halkın kendisine çıkar. Biz HEP olarak bu ülkede yaşayan hiçbir insanın kanının akmasını istemiyoruz. Artık silahlar sussun, akan kanlar dursun ve durdurulsun diyoruz. Bunun gerçekleşebilmesi için demokratik kanalların açılmasını, birbirimize karşı hoşgörülü olmasını ve tabusuz bir tartışmanın ve diyalogun başlamasını istiyoruz.

"Öncelikle siyasi iktidar olan hükümet ve onu seçen meclis devlete hakim olmalıdır. Devleti kendi politikaları doğrultusunda yönlendirmeli, hükümetin ve meclisin denetimi dışındaki kurulları ya yeniden yapılandırmalı veya ortadan kaldırmalıdır. Bölgede hükümetin kontrolü dışındaki şiddet uygulayan, hukuku hiçe sayan, insan haklarını yok eden, kontrolsüz devlet güçlerini kontrol altına alıp, bölgeden çekmelidir." (4 Şubat 1992 Tarihli Sabah Gazetesi, s.15)

"Bölgede ve tüm Türkiye'de insanların can güvenliği ve düşüncesini özgürce söylemesi teminat altına alınmalıdır. Hükümet ve devlet ikilemine son verilmelidir. Anti demokratik hiçbir uygulamanın bir daha gelmeyeceği demokratik ve katılımcı bir anayasa oluşturulmalıdır. Bunun ışığında Kürt sorunu hakkında bir mutabakat çalışması başlatılmalı, geniş anlamda tartışılarak tüm boyutlar belirlenmeli ve herkesin, her kesimin ve her demokrat kuruluşun katılacağı ortak bir çözüm bulunmalıdır. Mutabakatın sonucu olarak ve ona bağlı temel yasaların özünü oluşturacak başlıca ilkeleri şöylece sıralamak mümkündür:

1- 1982 Anayasası tümden kaldırılarak yerine çoğulcu, katilumcu, laik, insan haklarına dayalı, hukukun üstünlüğüne bağlı her türlü demokratik hak ve özgürlükleri güvence altına alan Kürtlerin varlığını kabul ederek Türklerle Kürtlerin eşitliğine ve birliğine dayalı bir toplum düzenini öngören yeni bir Anayasa yapılmalıdır.

2- Kürt gerçeği insan haklarına sayėı temelinde Kürtlerin dil, inanç ve kültür özgürlükleriyle Kürtçe eğitimi, öğrenimi ve diğer haklarını kullanmalarına olanak verecek yeni yasal düzenlemelerle topluma ve devlete benimsetilmelidir.

3- Irkçılık ve her ne suretle olursa olsun, ırk ayırımını aėrıŐıran uygulamalar yasaklanmalı, insanlık suçu sayılarak ağır yaptırımlara bağlanmalıdır.

4- Tüm eğitim kurumlarında ve öğrenimin her aşamasında eğitim, ğretim programları ırkçı ve Şoven-milliyetçi ideolojilere kapalı tutulmalıdır. Kürt gerçeği eğitim yoluyla Türklerin ve Kürtlerin eşit haklı birlik anlayışına uygun olarak benimsetilmelidir.

5- Siyasi Partiler Kanunu deėiŐtirilmeli, Kürtlerin de eşit haklı yurttaşlar olarak özgürce oluşturacakları her eğilimin, siyasi partiler aracılığıyla siyasal yaşama atılmasını sağlayacak biçimde yeniden düzenlenmelidir.

6- Radyo ve Televizyon yayınlarmın çoğulcu katılma, laikliğe, insan haklarına, hukukun üstünlüğüne bağlı, demokratik toplum düzenine ve bilime aykırı niteliklerde olmasını önleyecek yasal önlemler alınmalıdır.

Türklerin ve Kürtlerin eşit haklı birliğine dayalı Kürt gerçeğinin benimsemesine Kürtçe programlar yapılmasına olanak sağlayacak yeni yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

7- Demokratikleşmenin en etkin güvencesi olan sivil toplum kurumlarının, devlet erkini paylaŐarak devletin küçülmesi ve bireyin özgürleşmesi sürecine katkıda bulunmaları için yeni yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Bu bağlamda yerel yönetimler merkezi devletin yönetiminden kurtarılarak mali ve idari özerkliğe kavuşturulmalı, vali ve kaymakamlarla, emniyet müdürleri halk tarafından seçilmeli, il genel meclisleri yerel parlamentolar gibi çalışmalıdır. Bu amaçla gerekli yasal ve anayasal düzenlemeler yapılmalıdır.

8- Her türlü düşünce ve inancın özgürce örgütlenmesine olanak sağlayacak yeni bir dernekler yasası çıkarılmalı, Terörle Mücadele Yasası başta olmak üzere tüm anti demokratik yasalar yürürlükten kaldırılmalıdır.

9- Her türlü toplantı ve gösteri yürüyüşünün engelsiz ve koşulsuz olarak özgürce olanak veren yeni bir toplantı ve gösteri yürüyüşleri yasası hazırlanmalıdır.

10- Sendikalar Yasası, İş Yasası ile Grev ve Toplu Sözleşmeler Yasaları çoğulcu ve katılımcı demokrasinin normları içinde ve İLO ilkelerine uygun olarak yeniden oluşturulmalı, memur ve öğretmenler de dahil olmak üzere tüm çalışanlar toplu sözleşmeli, grevli sendikal haklara kavuşturulmalıdır.

Dayanışma grevleriyle hak grevleri ve siyasal amaçlı grevler yasallaştırılmalı ve lokavt hak olmaktan çıkarılmalıdır.

11- Bağımsız yargıyı, tabii yargıç ilkesini ve yargıç bağımsızlığını güvenceye alan ve yargı sistemini çağdaşlaştıracak olan yeni yasal düzenlemeler yapılmalı, DGM'ler kaldırılmalıdır.

12- Polis Vazife ve Selahiyet Yasası demokratikleştirilmeli, polis örgütü çoğulcu, katılımcı, laik ve çağdaş demokratik düzenin ihtiyaçlarına ve hukuk devleti ilkelerine uygun bir biçimde yeniden yapılandırılmalıdır.

13- Her türlü işkence yasaklanmalı ve işkence bir insanlık suçu sayılmalıdır.

En hafif dahi olsa işkence suçu işleyenler ömür boyu devlet görevi yapmaktan yoksun bırakılmalıdır.

14- Ordu sadece dış güvenlik ve savunma ile görevlendirilmeli, sivil iktidarın denetiminde ve Milli Savunma Bakanlığına bağlı olarak çalışmalıdır.

15- Milli Güvenlik Kurulu lavedilmelidir.

16- Kamuoyunda kontrgerilla, Türk gladiosu ya da Özel Harp Dairesi olarak anılan, devletin içinde yuvalanmış ve çeşitli yasadışı eylemlere katıldığı kuşkusu yaygın olan özerk ve sorumsuz kuruluş ya da kuruluşlar derhal tasfiye edilmeli ve yasal dayanaklarına son verilmelidir.

17- Sıkıyönetim Kanunu kaldırılmalı ve toplumun sıkıyönetimsiz yönetileceği anayasal güvenceye bağlanmalıdır.

18- Basın ve yayım özgürlüğünü kısıtlayan yasal, politik, ekonomik, mali ve idari baskılara son verilerek, basın ve yayım hayatı özgürleştirilmelidir.

Kamuoyunun çok yönlü bilgilene hakkını engelleyen, basında tekelleşme gi-

rişimleri yasaklanmalıdır.

Çoğulcu ve katılımcı demokrasiyi, insan hakları ve hukuk kavramlarını, toplumsal dayanışma ve diyalog ve işbirliği anlayışını Türklerin ve Kürtlerin eşit haklı birliğini toplumda yerleştirip, yaygınlaştırmayı amaçlayan yayın etkinlikleri devletçe özendirilmelidir.

19- Üniversiteler özerkleştirilmeli, her türlü bilimsel çalışmanın özgürce yapılmasına ve bulguların kamuoyuna açıklanmasına olanak sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Üniversitelerin ülke kalkınmasında toplumsal gelişme ve değişmenin yönlendirilmesinde bilimsel çalışmalarla öncülük edebilmeleri için gerekli yasal ve siyasal koşullar hazırlanmalıdır. Bir diğer önemli sorun da ekonomik sorundur. Doğu ve Güneydoğu ekonomisi kelimenin tam anlamıyla tahrip edilmiştir. Batıya sürekli sermaye, emek ve beyin göçü bölge ekonomisini felç etmiştir. Yoksulluk ve işsizlik korkunç boyutlardadır. GAP yatırımları uzun vadeli. Bölge ekonomisine kısa sürede bir katkısı olmayacaktır. Kısa sürede sonuç verecek yatırımlara acil ihtiyaç vardır. Hem devlet hem de özel sektör bölgede ekonomik bir seferberlik başlatmalıdır. Gerçekçi ve uygulanabilir bir plan çerçevesinde Doğu ve Güneydoğu ekonomisi süratle dışa açılmalı, Türkiye ve dünya ekonomisiyle bütünleşmelidir.

"Bize göre demokrasi içinde çözüm budur. Bütün önyargılardan sıyrılarak bu çözüm üzerinde tartışmayı başlatmak gerekir. Ama biz diğer çözüm önerileri üzerinde de düşünmeye ve tartışmaya açığız. Bütün siyasal partiler ve sosyal güçlerle her alanda diyalog kurmaya ve uzlaşmaya hazırız ve inanıyoruz ki bugün çözülmez gibi görünen sorunların üstesinden gelecek barışçı, demokratik bir refah toplumunu çok uzak olmayan bir gelecekte hep birlikte kuracağız." (5 Şubat 1992 tarihli Sabah Gazetesi, s.14)

b) Halkın Emek Partisi Sakarya İl Örgütünün açılışı dolayısıyla 20.4.1992 tarihinde düzenlenen toplantıdaki konuşması :

"Değerli Adapazarlılar, sevgili konuklar, Adapazarında bulunmanın ve sizlerle olmanın mutluluğunu hangi derecede yaşadığımızı gerçekten bize ayırdetmenin son derece güç. Türkiyenin içinde bulunduğu koşullarda, Doğu ve Güneydoğu bölgesinde yaşanan olaylarda bu sıcak görev önemli ve Türkiye'nin geleceğini belirleyen bir yapı ile burada bulunuyoruz. İçinde bulunduğumuz koşullar insanlığın birbirinden ayrı birbirine karşı değil, birbiriyle beraber aynı düşünceleri, aynı yürekle paylaşan, birlik ve beraberlik içinde olması gereken bir günü yaşamamız gerekiyor. Ve işte bunu ... (anlaşılammış) bugün yapılan açılışında birlikte olmanın ne kadar önemli olduğunun bir kere daha vurgulamak istiyorum. Çünkü Sakarya ili bir Diyarbakır ili gibi

değildir. Bir Şırnak ili gibi değildir. Bir Mardin bir Urfa değildir. Sakarya ili demin sayın milletvekilimizde belirttiği gibi her etnik yapıdan insanın bulunduğu ve her etnik yapıdaki insanın kucak kucağa yaşamak zorunda olduğu bir ildir. Biz bu ildeki insanları birbiriyle kardeşçe birbirine saygılı, birbiriyle özgür ve gönül birliği içinde olmalarının mücadelesini veriyoruz. Ve buradaki halk mücadelesini de bu şekilde yükselerek başarıya gideceğine inanıyoruz. Halkın Emek Partisinin kuruluş döneminden bugüne kadar sürekli olarak bize şu söyleniyordu, bu parti bir Kürt partisi midir, bin defa söyledik biz bütün Türkiye'nin partisiyiz. Türkiye'de yaşayan bütün etnik yapıların partisiyiz. Türkiye'de kim yaşıyorsa biz onun partisiyiz. Ama bu Türkiye'de yaşayanların içindeki kim çok eziliyorsa, biz onların partisiyiz. Partiyi kurarken tekrar şu ilkeleri gözönünde tuttuk, niçin bir parti kuruyoruz diye düşündük, hangi törelere dayanmalıdır, hangi . . . (anlaşlamamış) ya hizmet etmelidir, hangi ideolojiyi benimsemelidir diye uzun uzun tartıştık. Birde baktık ki önümüze her on yılda bir askeri ihtilallere sebep olan en önemli sebeplerden bir tanesinin Kürt sorunu olduğudur. İkinci sorunu işçi sınıfının sınıfsal mücadelesi olduğudur. Eğer partimize ilkelerimize Kürt sorununun Türkiye'nin içinde demokratik ilkelerle çözüleceğini savunacak olursak ve bunu başararsak işçi sınıfının emek hakkını savunursak ve bunu başarabilirsek bir daha on yılda bir beş tane generalin ihtilaline maruz kalmayacaktır. Türkiye diye düşündük. Ve partimizin ilkesine, ilkelere, programına Kürt sorununu işçi sınıfının demokratik ve siyasal yollarla çözümünü ilke olarak benimsedik. Başladılar bize Kürt partisi diye (demeye) çünkü bizden önce bunu teşvik eden bir siyasal parti yoktu. Hiçbir siyasal parti Kürt sorununun demokratik yollarla çözümünü dile getirmemiştir. Onun için demiştir diye, İşte bugünkü koalisyon hükümetinin tutumu bu. Kürt sorununun demokratik yollarla siyasal diyaloglarla çözülmesi yerine işi askeriye havale ederek, askeri çözüm şiddet çözümünü kendisine yol olarak seçti ve işin içine geldiğimiz yoldaki . . . (anlaşlamamış) Türkiye'nin içine geldiği noktadan bu görüşlerde ve bu zihniyetlerde meydana geldi. Türkiye içinden yönetti. Buraya nasıl geldiğini bugünkü koalisyon hükümetinin tutumundan da çok açık görmelidir. Dikkat edin arkadaşlar Süleyman Demirel 1965 yılından bu yana Türkiye'yi yöneten bir insandır. Bu son başkanlığından önce 15 yıl 16 yıl Başbakanlık yaptı. Bülent Ecevit kısa da olsa iki dönem Başbakanlık yaptı. Mesut Yılmaz, Cumhurbaşkanı Turgut Özal Başbakanlık yaptılar ve Türkiye'yi hala yönetiyorlar. Erbakan Başbakan Yardımcılığı yaptı, Alparslan Türkeş Başbakan Yardımcılığı yaptı. Bugüne kadar Türkiye'yi yönetenler bunlar. Ve Türkiye'yi ne kadar iyi yönettikleri, ne kadar kötü yönettikleri gayet açık ve net olarak ortada şimdi çıkıp şunu söylüyorlar, efendim Türkiye'yi siz bu hale getirdiniz. Ben ne zaman Başbakanlık yaptım ki Türkiye'yi bu hale getirdim ve ne zaman Türkiye'de ik-

tidar oldum ki bu memleketi bu hale getirdim. Sizin siyasi çözümler yerine kişisel çıkarlarınızı politikada kullanmanız çözümleri köklü biçimde getireceğinize . . . (anlaşılammış) tik. Geçici günlük çıkarlar uğruna devletin güvenlik güçlerini halkın üzerine saldırmamız, olayları örtbas etmeniz gerçekleri halktan gizlemenizden kaynaklanmıştır. Bunu siz yarattınız. Buraya getirdiniz. Bu kadar kötü yönettiğiniz bir ülkeyi, kafa yapınızı, kalbinizi değiştirmeden nasıl iyi bir yere götüreceksiniz, bu kafa yapımızla getirdiğiniz Türkiye bu değil mi? Bundan sonrasının sorumluluğunu da siz taşımak zorundasınız. Bundan sonra Türkiyede olacak her olaydan da siz sorumlu olacaksınız. Türkiyede anarşiye, şiddetten (şiddete) çözüm bulmak için altı tane genel başkan televizyonda bir araya geliyor, ama hiçbiri diğerlerine ters düşmüyor. Hepsi aynı çözümü öneriyor. Vuralım, kiralım, basturalım diyor. Bunun için bir çözüm getirmiyorlar. Gerekçe aynı . . . (anlaşılammış) düşüncenin sahipleri ve biz diyoruz ki bu altı kişi Türkiye'yi bu hale getirmiştir. Bundan sonra da . . . (anlaşılammış) götürmez. Bu memleketi, bu ülkeyi, Kürtüyle, Türküyle, Çerkeziyle, Arabıyla, Abazasıyla, Boşnağıyla hangi etnik yapıda olursa olsun Türkiye'nin mutluluğunu, kardeşliğini, özgürlüğünü ve eşitliğini savunan onlardan ayrı düşünen devletin resmi politikasına ters düşen, bunu değiştirmek isteyen, onu yeniden yapılandırmak isteyen Halkın Emek Partisidir. Ve bu Halkın Emek Partisi bu nedenle de şu anda Türkiye'de bir anamuhalefet partisi durumundadır. Anamuhalefet Partisi olmak sadece sayı itibariyle Millet Meclisinde milletvekili sayısının çoğunluğuna bağlı değildir. O sayısal bir çoğunlukta . . . (anlaşılammış) dayalı ama görüşler aynıdır. Anamuhalefet partisi iktidar olan partiye alternatif politikalar üreten ve bunu halka benimsediği iktidara gelmek isteyen bir partidir. Onun için biz anamuhalefet partisiyiz ve Türkiye'de bütün insanlarımızı kucaklamak isteyen, bütün emekçileri kucaklamak isteyen bütün halkların kardeşliğini, eşitliğini ve özgürlüğünü savunan bunun Türkiyede tek kurtuluş yolu olduğunu ve tek çare olduğunu düşünen ve bunun siyasetini, politikasını üreten partiyiz. Ve kardeş partilerimiz de bu partilerle de (dost partilerle de) birlikte olmak istiyoruz. Bunun ilk adımlarını geçenlerde yaptık. Ankara'da Sosyalist Birlik Partisi Genel Başkanı, Sosyalist Parti Genel Başkanıyla bir araya gelerek Türkiye'de nasıl bir muhalefeti birlikte yürütebiliriz, nasıl bir politikayı demokrasiyle birlikte kurabiliriz düşüncesini tartıştık. Bunun sonucunda Sosyalist Parti Genel Başkanıyla birlikte bir basın toplantısı düzenledik. Temenni ediyorum ki çok yakın bir zamanda Türkiye'nin acil ihtiyacı olan demokratik ilkelere hep birlikte buluşabileceğiz . . . (anlaşılammış) milletvekili arkadaşlarımızın yeni oluşturacakları yeni bir siyasi partide bu siyasi partilerin ve bağımsız demokrat kişilerin yer alarak yeni bir biçimde oluşturmasını istiyoruz. Türkiye'de bütün sorunları kucaklayan, bütün halkları kucaklayan, bütün kardeşliği,

dostluğu, sevgiyi, demokrasi ve özgürlüğü kucaklayan, Türkiye'de hiçbir insanın hakkını bir kenara atmayan, Edirne'den Muğla'ya kadar Kars'tan Hakkari'ye kadar, Antalya'dan Sinop'a kadar ve Doğubeyazıt'dan İzmir'in Çeşme ilçesine kadar bütün Türkiye bizim, hepimizin hepimizindir. Ve bu Türkiye'de mutluluğu yaratmak istiyoruz. Hepimiz kardeşliği yaratmak istiyoruz. Bizi yanlış anlamak, yanlış anlamıyorlar aslında, yanlış anlamak istiyorlar. Ne dediysem tersini yaptılar. Geçenlerde Diyarbakır'da gazeteci sordu bana Alman ambargosu konulmuş, silah ambargosu ne diyorsunuz? Sayın Hatip Dicle de yanımdaydı. Dedim ki uluslararası sözleşmeler var. Bir devlet bir devlete silah yardımı yaparken onu sivil halka karşı kullanılmamasını dışa yönelik askeri savunmada kullanılmasını öngörür. Türkiye Cumhuriyeti güvenlik güçleri Nevruz günü Cizre ve Şırnak'ta silahsız insanlara karşı bu silahları kullanmıştır. Almanya da bu sözleşme gereği bu ambargoyu koymuştur. Uluslararası hukuk ve sözleşmeler gereği bu haklı bir ambargodur dedim. Ertesi günü Feridun Yazar Alman gibi konuştu dediler. Onun ötesinde ne dediysek çarpıtarak söylediler. Basın toplantısı düzenliyoruz. TRT geliyor, STAR 1 geliyor, SHOW geliyor, Alman televizyonları da geliyor. Fakat bizim STAR 1 vermez, TRT de bilmem hiç vermez, fakat Alman televizyonları bizim basın toplantılarımızı Avrupa'da yayımlar. Almanya'dan Avusturya'dan gazeteciler Avrupa'da geliyor. Beni görür görmez tanıyorlar. Ama benim halkım beni tanımıyor. Niçin, çünkü oradaki televizyonlar gösteriyor. İnsanlar izliyor. Buradakiler izlemiyor. Altı kişi televizyonda biraraya geliyor, bizim partiyi eleştiriyorlar, bizim partinin aleyhinde konuşuyorlar, fakat bize kendimizi savunma hakkımızı vermiyorlar. Bir kere çıkarsınlar televizyona, bir daha halkın kendilerine inanmayacaklarını görecekler. Biz çünkü o kadar doğru şeylere inanıyoruz ki onlara gerçekleri söyleyeceğiz ki orada kendileri cevap verecek güçleri olmayacak. Ülkeyi bu noktaya getiren bu insanlardan kurtarabilmenin bir tek yolu vardır. Geniş kapsamlı bir demokratik güç birliğini oluşturmamız gerekiyor. Türkiye'de eğer bunu yapamazsak çok geç kalabiliriz. Bizzat iç savaşın eşiğinde bulabiliriz kendimizi. Körükleniyor bazı yerlerde Kürt-Türk düşmanlığı. Ben açıkça ilan ediyorum. Hiçbir Kürdün Türk halkı ile düşmanlığı yoktur. Hiçbir Türkün de Kürt halkı ile düşmanlığı yoktur, olmayacaktır da. Bu düşmanlığı kıracağız, mücadeleyle kıracağız, dilenerek (direnerek) kıracağız onların bize karşı yakıştırdıkları şeyleri ortadan kaldıracacağız, Türkiye'nin bütün insanları kardeştir ve eşittir. Cephelerde birlikte öldüler ama yaşamda da eşit olmak istiyorlar. Birlikte öldükleri bu vatanın üstünde eşit olmak istiyorlar. İnkarcı politikadan, asimilasyoncu politikadan, devletin baskısından, işkencesinden, mahkemesiz öldürülmelerinden, kurtulmak istiyorlar, özgür olmak istiyorlar. Ama, Türkiye'yi bölmek gibi bir düşünceleri yok, biz insanlarımızın hiçbirisinin ölmesini istemiyoruz. İnsanların tümüne insan gözüyle bakıyoruz. **Hangi kökten**

gelirse gelsin hangi dili konuşursa konuşsun, hangi inanca sahip olursa olsun, bütün insanların kardeş olduğuna inanıyoruz. Ama, benim saygı duyduğum kişinin de bana saygı duyması gerekir. Benim dilime yasak koymaması gerekir, benim kültürüme yasak koymaması gerekir. Benim . . . (anlaşlamamış) ma yasak koymaması gerekir. İşte bu kardeşlikle, bu kaderde birleşeceğiz, birlikte olacağız. Bu halkları insanları düşman edenlerle Türkiye'de yaşayan hangi dili konuşan olursa olsun, hangi inanca sahip olursa olsun, hangi kültüre mensup olursa olsun, hepsine şunu söylüyorum. Gelin bizi düşman edenlere karşı birlikte mücadele edelim, onlarla birlikte mücadele edelim, onları yenelim. Bu ülkenin gerçekten demokratik ilkelerle yönetilmesini sağlayalım. Konuşacak daha çok şey var aslında, böyle eğlence gecelerinde çok ciddi politikaların söylenmemesi gerektiğini de biliyorum. Yirmibeş yıllık politik deneyimim var. 80 öncesi Urfa'da belediye başkanıydım. Bir geçmiş olsun diyerek anlatmak istiyorum. 12 Eylül'de cezaevine alındım, hücredeyiz, bize kitap okutturuyorlardı, Atatürk'ün Nutuk kitabı, daha önce de okumuştum ama, bir daha okuruz dedik. Bir kişi okuyor. 90 kişi hücrede tekrar ediyorduk. Yani Atatürk bize Samsun'a çıktı diye biri okuyordu. 90 kişi birden Atatürk Samsun'a çıktı diye tekrar ediyordu. Atatürk'ün Nutuk kitabını okuyan varsa, iki cilttir, iki cildin de başından sonuna kadar Kürtlerden bahseder. Yine bir sahifesine geldik. Ben okuyordum. Atatürk şöyle diyordu : Milli mücadele savaşını mutlaka başaracağız, doğudaki Kürtler, Kürt halkı (aşiretleri ve beyleri de) Milli Kurtuluş Savaşında bizlere katıldılar, destek veriyorlar. Onun için bu savaş biz mutlaka kazanacağız diyordu. Ben o cümleyi okuduktan sonra bir asker elinde sopa ile içeri girdi. Kim Kürt dedi ula dedi, baktım üzerime geldi. Kim dedi, valla komutan ben demedim Atatürk söyledi dedim. Hemen köylü, köyden yeni gelmiş, vatan görevini yapan askerin hiçbir suçu yok, onu suçlamıyorum. Belli bir kültür düzeyi olmadığından, şunu söyledi vay anasını be Atatürk de Kürtçüymüş. Bunu şunun için söylüyeyim, araştırmak isteyenler varsa araştırınsınlar. 10 Şubat 1922 yılında Atatürk 18 maddelik bir Kürt otonomi yasasını meclise sundu. Meclis'te büyük tartışmalara sebep oldu. Arşivlerde var, bugüne kadar açıklanmadı. Ama bir Amerikan profesörü Robert Olso bir kitabında bunu yayınladı, kaynağını gösterdi. Araştırdım, gerçekten varmış, Atatürk bir Kürt otonomisi tanıma eğilimi gösteren, bunu kabul eden bir insan iken, bugün Atatürk kalkan edilerek Kürtler inkar edilmek isteniyor. Bunu vurgulamak istiyorum. Onun için biz Kürtlerin hak ve taleplerini demokratik ve siyasal yollarla çözümlenmesinden yanayız. Bize başka türlü gözle bakanlar lütfen öyle bakmasınlar. Ama bazıları da şöyle düşünerek mücadele veriyorlar diyorlar ki devlet zorla demokratik yolları tıkamış, demokratik yolların tıkanıdığı ve zorun kullanıldığı bir yerde demokrasi mücadelesi verilemez. Onun karşısında da silahlı mücadele verilir, görüşünde olup da silah-

lı mücadele verenler de vardır. Ama biz devlete şunu söylüyoruz. Gelin diyoruz bu kan dökmeyi durduralım diyoruz. Bu ateşi söndürelim, silah kullanmanın gerekçesi olan demokratik yolları açalım, silahlar sussun Türkiye'de kardeşçe birlik ve bütünlük içinde herkesin birbirine saygılı olduğu bir düzende buluşalım. Halkın Emek Partisi'nin savunduğu budur ve Türkiye'de bunu savunmaya devam edecektir. Herkesi bu mücadeleye destek vermeye davet ediyorum. Sakarya ilinin başarılı olmasını diliyorum. Hepinize saygılar sunuyorum. Sağolun."

c) 1.6.1992 Tarihli Milliyet Gazetesindeki beyanları :

". . . Türkiye'de üniter devletin bugüne kadar uygulanan biçiminde sorunları çözmediği ortadadır. Bu nedenle merkezîyetçi devlet sisteminin kendisini değiştirmesi gerekir. Bu birkaç çeşit olabilir. Otonomi bölgeler olabilir, federasyon olabilir, bir de idari federasyon biçimi vardır. İdari federasyon hiç bir etnik yapıya dayanmayan bir federasyon biçimidir. Vali, kaymakam durumundaki insanların seçimle gelmesidir. O bölgenin yönetim biçiminin nasıl olacağı, hangi dilin kullanılacağı, orda nasıl yayın yapılması gerektiği, devletin merkezi otoritesine bağlı kalmak kaydıyla belirlenir, yani kendi başına bağımsızlık değildir. Kendi polisini kendisi belirleyecektir. Vergilerin bir kısmını kendisi toplayacak, kendisi harcayacaktır. Bir kısmını da devlete gönderecektir. Bu sistemin uygulanmasından yanayız."

B) Genel Sekreterlerin Beyanları :

1- İbrahim Aksoy'un beyanları :

a) Halkın Emek Partisi Van il örgütünce 21.3.1991 tarihinde düzenlenen "İrkçilikle Mücadele Günü"ndeki konuşması :

"Değerli arkadaşlar, çok konuştuk . . . (anlaşlamamış) şimdiye kadar hiç de böyle heyecanlanmamıştım. Ama bu heyecan aynı zamanda bu meş'alenin de heyecanıdır. Yıllardan beri Van'da Kürtler binlerce yıldan beri kutladıkları bayramlarının meş'alesini belki ilk defa yapıyorlardı. İşte bu beni heyecanlandırdı. Değerli arkadaşlar, Nevruz'un efsanesi ne olursa olsun, Nevruz yıllardan beri Kürt halkının bayramı olmuştur. Bizim bayramımız olmuş. Nevruze Prozbe. Değerli arkadaşlar, Kürt halkı yıllardan beri insanlık haklarını kullanamamaktadır. Kürtlerin hiç bir hakkı yok. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nde . . . (anlaşlamadı) uluslararası anlaşmalardan doğan hiç bir hakkını kullanamamaktadır. Ve bugün fütörlü aydınlar, Osmanlı kavuklusunun çok gerisinde kalmış, çünkü Osmanlı'nın kavuklu aydını, Kürtlerle ilgili yazı yazarken, Kürtüstandan (Kürdistandan), Kürt halkından bahsediyordu. Bugün fütörlü aydınlar, kendi kendilerine, Kürtlerle il-

güli teoriler üretiyorlar. Dağlı Kürtlerdir (Türklerdir), karda kart kurt yürüdükleri için . . . (anlaşlamadı) halbuki Bulgaristan'da yaşayan Türkler, dağlı Türkler değilse, bizde dağlı Türk değil, Kürdüz . . . (anlaşlamadı) Peki değerli arkadaşlar, peki insan hakları evrensel beyannamesi ne diyor İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi bütün insanlar için geçerlidir. Yalnız bir grup ve bir sınıf için değil. Orda diyor ki her insan, insan olmaktan ibaret olan konut edinme hakkı vardır. Hakkına sahiptir. Peki ya Kürtler bu hakkı kullanamamaktadır. Çok iyi biliyorsunuz. Van'ın belirli yerlerinde oldu. Ama geçen yaz döneminde sadece Şırnak'da 27 köy sözde güvenlik güçleri tarafından dozerlerle yerle bir edildi. Gidin nereye giderseniz gidin dendi. Görüldüğü Kürtler konut edindirme hakkına sahip değildirler. Her insan, insan olmaktan dolayı iskan (iskan) etme hakkı vardır. Ama 70 yıldan beri bu hakkını kullanamıyor. 1925 yılında çıkarılan Mecburi İskan Yasasıyla Kürtler oradan oraya sürgün edilmekte, Kürtler istedikleri yerlerde iskan edemiyor, devlet istediği yerde onların iskan etme hak (hakkı) vardır. Kendileri seçemezler bu hakkı, herkesin iş edinme ve çalışma hakkı vardır. Daha dün Şırnak'da kömür toplayanların katırları kurşunlandı. İnsanlar kurşuna dizildi. Kürtlerin böyle bir şeye de hakkı yoktur. Herkesin kendini yetiştirme okuma, yazma, ilerleme hakkı vardır. Kürtlerin bu hakkı da yoktur. Değerli arkadaşlar, Kürtlere okumak yazmak yasak, Kürt kültürünü araştırmak yazmak yasak. İnsanlık, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde Kürtlerin insan olmaktan dolayı kullanacakları hiç bir hakkı, sıfatları yoktur. Ne olmaktadır, yöneticiler tarafından gaspedilmektedir. Uluslararası antlaşmalardan doğan hiçbir hakkı kullanamıyor. Helsinki Nihai Senedi ve son Paris bildirisi . . . (anlaşlamadı) T.C. yetkilileri . . . (anlaşlamadı) çocuk haklarını garanti altına alan sözleşme, bunun üç maddesi T.C. adına yetkilileri adına, 17, 29 ve 30 uncu maddeler aynen şöyle deniliyor; Herkes kendi ana dilinde okuma yazma ve kendini geliştirme hakkına sahiptir. Her çocuk taraf devletler bu konuda çocuklara yardımcı olurlar diyor. Gel gör ki küçücük çocuklara bile bu hakkı tanımıyorlar. Ne yazık ki Kürt halkının yaşama hakkı bile yok . . . (anlaşlamadı) dünyada belki ilk defa Hizan'da, burda yakınımızda olan bir olay dünyada ilk defa kutsal bir mabette din adamı öldürülüyor. Diyorlar ki imam intihar etti. Değerli arkadaşlar imam intihar etmedi. İmamın beynine kurşun sıktılar. Tabancayı eline almış olsaydı, kimi vuracağı belli olmazdı. Tepeden turnağa silahlı adamlar, güvenlik güçleri sözde onu kurşuna dizerlerdi, delik değişik ederlerdi. Diyarbakır'ın bir köyünde Hüseyin Akaslan isminde bir genç öldürülüyor, 24 yaşında TV haberleri diyor ki, işte falan köyde güvenlik güçlesiri (güçleri) ile teröristler arasında çıkan çatışmada bir terörist Hüseyin Akaslan adında bir terörist bölü (ölü) olarak ele geçirildi. TV'de bu haberi duyuyoruz. Hükümetin yızkarası TV. bu haberi veriyor, Hüseyin Akaslan defalarca Elazığ Ruh Hastanesin-

de tedavi görmüş, ayın dördünde, yani ölmeye 24 saat önce Elazığ Akıl Hastanesinden çıkmış, deli yarım felçli bir insan bunu öldürüyorlar. TV de de bu haberi veriyorlar hükümet yetkilileri ve hükümetin yüzkarası TV bunlar bundan utanç duymalıdır. Görülüyor ki Kürt halkının yaşama bile hakkı yok değerli arkadaşlarım. SHP'den milletvekili seçildim. Biz o günler dedik ki 12 Eylül yöneticilerinden hesap soracağız. Bu SHP'nin söylediği sözlerdir. Biz dedik ki, faşist yönetimden hesap soracağız . . . (anlaşlamamış) ve böylece HEP'i kurduk. HEP bu programlara hasret, ben size bugün Nevruz ben sizi fazla meşgul etmeyeceğim. Nevruz'da gülünür oynanır, halay çekilir, eylenilir, kısaca bunu anlatacağım. HEP bu amaçla kuruldu. Hedefimiz Türkiye'yi demokratikleştirmek, devletin demokratikleştirilmesinin önünde gelen engel Milli Güvenlik Kuruludur. Milli Güvenlik Kurulu kaldırılmalıdır. Milli Güvenlik Kurulu var olduğu sürece Türkiye'ye demokrasi yerleşmez. Biz diyoruz ki Valiler ve Kaymakamlar seçimle gelsin. Van'lılar kendi valilerini kendileri seçsinler, belediye başkanlarını seçtikleri gibi. Biz diyoruz ki gözaltı süresi 24 saati geçmesin . . . (anlaşlamadı) Bugün Türkiye'de gözaltı süresi, 12 Eylül yönetiminde 90 gündü, bugün 15 gündür. 90 günün 87 gününü işkencelerde geçiren insanlar oldu. Polis hiçbir zaman sorgu yapmasın sorguya ancak Savcılar yapabilir, onu da sanığın avukatının hazır bulunduğu bir ortamda. İşkencehanelerde yapılmaktadır. 12 Eylül cuntasında suçlu aranmadı. İnsanlar arandı. Yakaladıklarını işkencehanelere götürdüler. Bunu bir suç buldular. Demin Hüseyin Akaslan'a buldukları suç gibi, zindanda döve döve suç yüklediler. Suç yüklediler diyorum. Bunun örneği var biliyoruz TÖB-DER davasında yakaladıkları . . . (anlaşlamadı) ve bu dönemde hukukçular hiç çalışmadı. Türkiye'nin hiçbir yerinde çalışmadı. Ama bugün özellikle doğuda Kürt halkının yaşadığı bölgede Şırnak olayları, Dargeçit, Silvan, Adana, İzmir olay olan yerlerdir. Halkın üzerine ateş ediliyor. TV. de bunu seyrediyorsunuz. Filistin'de Filistinliler taş atıyorlar. Sopa ile İsrail askerlerini kovalıyorlar. Bizde kömür ocağında kömür çıkarırlar kurşuna diziliyor. Bizde mezara gidenler kurşunlanıyorlar. Hiç kimsenin hak arama hakkı da yoktur. Adana'da polis karakoluna olaylara öğrenmek üzere giden il başkanları şu anda gözaltında. Bu nedenle toplantıdan hemen sonra Adana'ya gideceğim. Bunun sebebini öğrenmek için gideceğim. Sebebini aslını biliyorum. Bizim il başkanının Kürt olduğu için HEP'sinin demokratikleşmesinin . . . (anlaşlamadı) İşte bugün siz de böyle bir zor ortamda yaşıyorsunuz ve demokratikleşme için biz açık politika izliyoruz. Türkler için ne istiyorsak açık söylüyorum. Diyoruz ki bunlar bu hakdan yararlanılmalı. Ben bunu iki hafta önce Perşembe günü Mecliste söyledik. Biraz önceki söylediklerimi, Meclis'te söyledim. Kürt meselesinde yani Doğu sorununa tek çözüm Kürt kimliğinin kabulü . . . (anlaşlamamış) ne bölge valisiyle, ne özel timle köy korucusuyla, ne baskıyla ne zulümle, bu güzel bayram gününde bu neden-

le türkî söyleyeceğiz, hep birlikte oynayacağız. Bugün çünkü bayramdır. Nevruze Prozbe"

b) Halkın Emek Partisi Fatih (İstanbul) ilçe örgütünce 25.5.1991 tarihinde düzenlenen "Bahar ve Özgürlük" toplantısındaki konuşması :

"Değerli arkadaşlar, eğer biraz sessiz olursanız benim konuşacaklarımı duyacaksınız. Bu nedenle değerli arkadaşlar ben şunu görüyorum. Bir yıl içerisinde Halkın Emek Partisi nereden nereye geldiğini çok iyi görüyorum. Nice haklarımızı da aldık. Nice haklarımızı, sonra ikinci olağan kurultayımızı yapacağız. Biz Halkın Emek Partisi olarak açlığa ve yokluğa karşı mücadele veriyoruz. Biz Halkın Emek Partisi olarak baskı ve zulme son diyoruz. Biz Halkın Emek Partisi olarak . . . (anlaşlamamış ancak benzerlerinden "Halkların" olması gerektiği düşünülüyor) eşitliğinden ve kardeşliğinden yanayız diyoruz ve bunların olabilmesi için Türkiye'nin demokratlaşması gerekiyor. Türkiye'de demokrasi olmadığı sürece çıkarıcı çevreler ne bizim kardeşliğimizi bırakırlar ne de bizim barış içinde birlikte yaşamamızı bırakırlar. Bu nedenle önce demokrasi değerli arkadaşlar. Halkın Emek Partisi'nin demokratikleşme ile ilgili programını almaz bile. Çünkü biz iki hafta sonra kurultaya gidiyoruz. Kısaca Halkın Emek Partisi'nin bu kurultayda ne beklediğini söyleyeceğiz. Biz diyoruz ki madem demokratik olmayan ülkemizin demokratikleşmesini istiyoruz. O zaman Türkiye'de demokrasinin gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu nedenle hiçbir zaman şunun veya bunun karşısında değiliz. Herkesin bir arada, bir tek şeye karşıyız, baskıya ve zulme karşıyız, bunu açıkça söylüyorum. Bunun karşısında olabilmek için de buna karşı koyabilmek için de buna karşı olan bütün kitlelerle işte güç birliği yapmak mecburiyetindeyiz. İşte bu kurultayımızın sonucunda ortaya çıkacak böyle bir manzarayla biz halkımıza, biz insanlarımıza daha büyük hizmet yapmış olacağız. Değerli arkadaşlar bir şeyi daha görüyorum. Onu da söylemek mecburiyetindeyim. Gecemizin bu coşkulu sevgiyle devam etmesini hepimize yakışır bir şekilde bunun devamını istiyorum. Başkasının sözünü bize getirmeyin değerli arkadaşlar. Biz ne yaptığımızı biliyoruz. Ne yapacağımızı da biliyoruz. Biz diyoruz ki, son günlerde basın yazıyor. Ben bugün basında çıkan ve henüz duygu ve düşünceleri olan bir görüşümü bugün düzenleterek basında çıktığı şekilde aynen sizlere okuyorum . . . (anlaşlamamış) Az ama ben ne söyleneni çok iyi biliyorum. Biz Halkın Emek Partisi olarak en fazla ezilenin, en fazla sömürülenin en fazla Kürt . . . (anlaşlamadı) örenin partisiyiz diyoruz. Diyorlar ki ha Kürt partisisiniz çünkü Kürtler bu partiye çok uyuyorlar. Biz diyoruz ki eğer siz Kürtlere zulmetmişseniz, Biz Kürtlerin de partisiyiz. Şunu istiyoruz değerli arkadaşlarım, çok çabuk unutuldu biraz önce söylediklerim. Bizim hedefimiz eşit-

lik ilkesine dayalı hakların (halkların) gönüllü birliğinden yanayız. Mücadelemiz onun içindir. Saygılar sunar, gecenize başarılar dilerim."

c) Halkın Emek Partisi Konya il örgütünün 18.5.1991 tarihinde yapılan kongresindeki konuşması :

"Değerli hemşerilerim, HEP Konya 1. olağan kongresine hoşgeldiniz. Biz HEP'in hangi koşullarda doğduğunu bugüne kadar anlattık. Şimdi ise HEP kongrelerini yapıyor. Kurultayına gideceğiz. Yani partileşmesini, partileşme sürecini tamamlamış oluyoruz. HEP bundan sonra neler yapacak, bundan sonra HEP bunları anlatacak. Değerli arkadaşlar biz yetmiş yıldan beri tabularla yönetilen ülkemizi tabusuz yönetimini arzuluyoruz. Yani ülkemizde tabuların bir genel açıklayacağız. Tabuların (tabulara) özgürlük diyeceğiz. Tabular fikirler özgürleşmediği sürece Türkiye'nin özgürleşmesi, demokrasileşmesi mümkün değildir. Bu tabuların başında yıllardan beri ağzına böcek, ayağına pranga vurup kalmışız. Türkiye'de yetmiş yıldan beri yöneticiler birlikte yaşadıkları, hemen hemen aynı sofrada yedikleri insanları, sıkılmadan inkar ettiler. Utanmadan inkar ettiler. Yoktur dediler ama, bugüne kadar yok diyenler baktık, bir gün 12 milyon oldular. Sayı önemli değil, Kürt halkı vardır. Kürt halkının sorunları da vardır. Nedir şimdi tutuyorlar. Doğu sorunu ekonomik sorundur. Biz bu ekonomik sorunu çözersek, Kürt sorununu da çözmüş oluruz. Hayır değerli arkadaşlar hiç de ekonomik sorun değildir. Kürt halkının sorunu ulusal sorundur. Gasp edilmiş ulusal demokratik hakların (hakların) mücadelesini yapıyorlar. Ekonomik olamaz, çünkü bir ülkenin kalkınmışlık oranı o ülkenin kullanmış olduğu o ekonomik görüştür, emekçi görüştür. Türkiye yetmiş kilovat saat elektrik üretmekte, bunun üçte biri Doğu'da, yani Karakaya, Atatürk, Keban barajı ve Elbistan Termik Santralında, diğer üç barajlar hariç. Bilindiği gibi dünyada en ucuz elektrik üretimi hidroelektrik sistemler, yani baraj sistemiyle üretilen elektriktir. Türkiye kişi başına elektrik tüketimi, yıllık 900 kilovatsaat civarındadır. 900 kilovatsaatten daha aşağı 1000 kilovatsaat olarak kabul etsek, peki bu doğudaki tüketim ne kadar aşağı yukarı 300 kilovatsaattir yıllık, Doğudaki elektrik üretimi, kişi başına 5000 kilovatsaattir. Petrol Türkiye'de petrol tüketimi kişi başına 300 litre yıllık doğu-batı kalkınmış oranına bakacak olursak, milli gelir seviyesine baktığımızda doğudaki kişi başına petrol tüketimi 100 lira, peki doğudaki kişi başına petrol üretimi ne kadar, kişi başına 500 litre, yedi milyon insan oturmakta, Doğu ve Güneydoğuda yıllık oradaki petrol üretimi 3,5 milyon ton.

"Değerli arkadaşlar, büyük devlet adamlarından bir tanesiydi. Bu kış Türkiye'yi komünizm gelecek diyor. Epey kış geçti gelmedi. Sonra dediler ki 141-142 kalkmazsa Türkiye'ye komünizm gelmez. Kalktı yine gelmedi. Bugün onun için öyle

söylüyorlardı. Hak arayışı içinde olan insanları suçlayabilmek için gerekçe gerekiyordu ellerinde baktular ki olmadı, bugün ne oldu, hak arayışı içerisinde olan insanları bölücülükle suçluyorlar. Hemen devletin bölünmez bütünlüğü değerli arkadaşlar, ben Kürdüm diyen insanı devletin bölünmez bütünlüğüne ihanet ediyor suçlamasıyla suçlayıp, zindanlara atılmaması gerekirdi. Çünkü biraz önce belirttiğim gibi en fazla zulüm gören çok okuduğunuz gazetelerde teker teker saymama gerek yoktur; Yeşilyurt köyündeki insan pisliği yedirilinceye kadar doğuda teröristler vardır diyorlar biz onlara karşı güvenlik tedbirleri aldık. O denli bir açıklama getirmek istiyorum. Bugünkü Başbakan Sayın Yıldırım Akbulut 1984 sonbaharında İçişleri Bakanı oluyor ve kürsüye çıkıyor şöyle bir açıklama yapıyor. Diyor ki: Bu teröristlerin sayısı 500-600. Arkasından Mustafa Kalemlî İçişleri Bakanı, şimdi Abdülkadir Aksu iki ay önce parlamentoda olağanüstü halin dört ay daha uzatılması için İçişleri Bakanı bir açıklama yapıyor. Diyor ki 1984'den bugüne kadar 2264 terörist ölü olarak ele geçirildi. İkisinden birisi doğru söylemiyor. Yıldırım Akbulut sayıyı 500-600 veriyordu. Abdülkadir Aksu onun aşağı yukarı, onun dört katını götürmüş. Yani fazladan çok daha fazla vatandaş öldürülmüş, diyoruz ki siz bunları bitirmişsiniz, hem de üç dört katıyla, peki öyleyse olağanüstü hal uzatılmasına gerek yokki. Ve Yıldırım Akbulut'un yapmış olduğu açıklamalar 500-600 kişilik bir açıklamasında buna karşı oluşturulan güce bakın, özel vali, bölge valisi emrinde otuzbin köy korucusu, bir o kadar ihbarcı, onbin civarında özel tim, sayıları iki katına çıkan polis, özel komando birlikleri, hava indirme tugayları, birinci ve ikinci ordu, değerli arkadaşlar bunların açıkladıkları sayımda 500-600 terörist bunlara karşı bu gücü oluşturmadılar. Kime karşı oluşturdular? Orada ulusal taleplerine sahip çıkan Kürt halkına karşı oluşturdular. İnsan hayatına karşı her baskıyı uyguladılar. Sayın Özal olaylarla ilgili şunu söylüyordu: İşte görüyorsunuz, bunların canı üçbuçuk tank, öyle ise doğuda üçbuçuk bırak, öbür dağınık güçleri geri çek sayın Cumhurbaşkanı diyor. Evet bir şeye daha açıklama getirmek istiyorum. Çok konuştular ve Türkiye ilim ve siyasal yaşamda rahatsız eder. Değerli arkadaşlar hükümet diyor ki biz her yanda kurulacak bir Kürdistan'a karşıyız. Ama Litvonya (Litvanya), Petronya'nın, Vegonyanın, Gürcistan'ın, Türkistan'ın, Sovyetler Birliği'nde bağımsızlıklarını ilan etmesinden yana. Biz eğer İran'da Kürt halkı kendi bağımsız Kürdistan devletini ilan edeceklerse onların doğal hakkına ne Özal karşıabilir, ne de Yıldırım Akbulut karşıabilir. Eğer karışmak isterlerse hem İran'ın İçişlerine karışmış olurlar. Hem de Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkına saygısızlık yapmış olurlar. Kürt halkı Irak'ta son elli yılın insanlık dramını yaşadı. Elli yıl diyorum. Çünkü en son 1945'de Alman Faşistleri yahudileri fırnlarda yaktılar. Onlar uzakta Kürt halkına daha başkalarına soğukta geldi. Ve düşünebiliyormusunuz, insan hakları adına dağbaşı gelmiş, canını kurtar-

maya çalışan, faşistlerden canını kurtarmaya çalışan bunlar, geri gönderilecek. Zaho'da veyahutta herhangi bir yerde kendi evinin bahçesinde başkaları tarafından kurmuş bir çadırda göçebe olarak yaşayacaklar. Ve bunların kendi kaderlerini tayin hakkında saygısızlık yapacaktır. Biz işte bu saygısızlık yapanlara karşıyız. Bir de Barzani, Talabani gitti Saddam'la görüşti. Değerli arkadaşlar, elbetteki Talabani yıllardan beri bağımsızlık mücadelesinin lideridir. Rafsancani ile görüşebilir, Saddam'la da görüşebilir, Bush'la da. Avrupadaki diğer yöneticiler de görüşebilir. Neden görüşmesin diyorlar. Bugüne kadar Kürtleri dar çerçevede tutup, uluslararası diplomatik ilişkilerden izole ettiler. Kürtlerin bu ilişkilere geçişini hazmedemedikleri için gitmemeliydi diyorlar. Eğer Talabani kan davasına dönüşün gitmeseydi, Talabani gücünü artırdı. Son olarak son günlerde gazetelerde olduğu gibi, basında olduğu gibi sayın Cumhurbaşkanı Özal'ın televizyona kadar direk benim adımlı kullanarak Türkiye'deki işkenceyi, işkencecileri aklamaya çalıştılar. Değerli arkadaşlar, Sayın Özal Cumhurbaşkanıdır. Benim avukatım değildir. Ben ona vekalet vermedim. Onun için sayın Özal benim namıhesabıma benim işkence görmediğimi iddia edemez. Bu nedenle kınmıyorum. Türkiye'de işkence vardır. Türkiye'de 12 Eylül'den sonra özellikle işkence kurumlaştı. Devletin resmi ideolojisinin politikalarını uygulamak için işkence bir araç olarak kullanıldı. İşte Türkiye'de işkence gören milyonlarca insandan biri de benim. Ben yalan söylemiyorum. Ben işkence görmedim. Benim işkence görmediğimi söyleyenler yalan söylüyor. Saygılar sunuyorum."

2- Ahmet Karataş'ın beyanları

a) Halkın Emek Partisi İstanbul il örgütünce 1.3.1992 tarihinde düzenlenen "Bütün Halklar Kardeşdir, Katliama Son" mitingindeki konuşması :

"Değerli arkadaşlarım, bu ülkenin Türk, Kürt, Arap, Çerkez, Laz bu ülkenin bütün insanları, bu ülkenin yiğit insanları hepinize merhaba değerli arkadaşlarım, biz İstanbul'da eğer biraz susarsanız, bu mitingün amacına hizmet etmesinde en büyük katkıyı yapmış olursunuz. Biz İstanbul'da böyle bir mitingi düzenlerken, böyle miting olmasını düzenlerken, içinde bulunduğumuz koşullarda Kürdün dahilinde bulunduğu koşullarda, Kürt halkının bugünlerde içinde bulunduğu karşı karşıya geldiği koşullarda biraz haberdar olmanızdır. Sizlere haber anlatmak içindir. Benim arkadaşlardan bir ricam var sizin sologonlarımız (sloganlarınız) Siyasi anlayışınıza tümüyle saygı duyuyorum, ama işte bu İstanbul maydanıdır . . . (anlaşılamamış) bugün İstanbul maydanında pankart açmanız, Kürt halkının karşı karşı olduğu katliamların önüne geçemiyor. Değerli arkadaşlarım, sologonlarla (sloganlarla) hiç bir yere varamayız. Değerli arkadaşlarım, değerli arkadaşlarım, birbirinizle yarışmayın. Biz buraya gelmiş olan tüm siyasi anlayışları bağrımıza basıyor ve

saygı duyuyoruz. Yarışılacak bir şey var ise, bu serbest kürsüde serbestçe yarışmak gerekir. Değerli arkadaşlarım . . . (anlaşılammış) slogan atmıyoruz. Değerli arkadaşlarım bu ülke kuruluşundan bugüne kadar tarihinin en bunalımlı gününü yaşıyor. Sizler bugün buraya sologan (slogan) atarken bu meydanları doldururken Kürt halkının içinde bulunduğu ve Kürt halkı üzerinde geliştirmek istedikleri, biraz lütfen yakından takip edelim, biraz onları dinlemeye çalış, o zaman hizmet etmiş olursunuz. Değerli arkadaşlarım, o zaman şöyle bir yöntem saptayalım. Siz atacağınız bütün sologanları atın biz burada bekleyelim, ondan sonra konuşmaya başlayalım. Eğer amacınız burada son günlerde denenmiş, geliştirilmiş politikaları anlatmak ve çözmekse, eğer amacınız Kürt halkına hizmet etmek değilse slogan atmaya devam edin. Değerli arkadaşlarım, şimdi bugünlerde burada mutlu günler yaşıyoruz. Türkiye Cumhuriyeti Devleti ne zaman darboğaza girdi, ancak yeni kurulan hükümet şu veya bu şekilde Türkiye'de birtakım demokratik açılımlarda alacağını söylerken, şu günlerde yeni oyunlar geliştiriliyor. Sanki dün Dersim'de kadınlarımızın kollarındaki çocukların cinsiyetini tespit etmek için kasatura ile vuran bunlar değilmiş gibi, sanki dün Botan'ı katledenler bunlar değil. Sanki Zonguldak'ı katleden bunlar değilmiş gibi, bugün bu ülkede değerli arkadaşlarım, eğer bu katliamlara son verilecekse eğer Kürt halkının Türk halkının her alanda eşit koşullarda yaşamı gerçekleştirecekse . . . (anlaşılammış) verdiği mücadeleyi bir müddet bırakmış olabileceğini, çok açık ifade etmiş olmasına rağmen, bu hükümet, bu devlet kanla ve ısrarla . . . (anlaşılammış) değerli arkadaşlarım, son günlerde bölge olağanüstü hale çevrildi. Son günlerde kontrgerillasının özel timi yanında onbin civarında özel eğitilmiş komando gönderildi. Son günlerde, değerli arkadaşlarım bir ülke düşünün ki uçaklarla kendi topraklarını bombalıyor. Bir ülke düşünün ki kendi toprakları dediği yere özel birlikler gönderiyor. Değerli arkadaşlarım, Türkiye'de iç hukuku açısından, uluslararası hukuk açısından bir ülkenin kendi topraklarını bombalaması, savaş statüsü anlamına gelir. İster taraf kabul etsin, ister taraf kabul etmesin, dolaylı veya dolaysız bu savaşı kabul etmiş anlamına gelir. Kısacası bu ülkenin başbakanı Cudi dağı bombalanmasını resmen doğruluyor. Bir ülkenin Başbakanının kendi topraklarını kendi yeri(ni) uçaklarıyla bombalamasını savaş tarafı olarak kabullenmekte, gerek uluslararası hukuk gerekse Türkiye'nin iç hukuku açısından taraflı savaş kabullendiğini ve bu savaşa tarafları olduğunu açık ve net bir şekilde . . . başka bir şey değildir. Değerli arkadaşlarım, değerli arkadaşlarım birşey söylemek istiyorum. Değerli arkadaşlarıma söz, değerli arkadaşlarım bu ülkede hepimiz, hepimiz Filistin için sokaklara döküldük. Irak için sokaklara döküldük, tavrı koyduk. Kürt halkına karşı sessiz kalmayız diyoruz. Değerli arkadaşlarım beni bağışlasın ama . . . (anlaşılammadı) Burada gösterdiğiniz bu sloganları tavrım orada göremezsiniz.

Bölgeyi tanımıyorsunuz. Burada birbirinizi slogan atarak yarışarak Kürt halkına katliamlarına karşı direnç göstermiş sayılmazsınız. Sloganlarla bu iş yürümüyor. Veya konuda samimi iseniz. Çok açık bir çağrımız var. Eğer bu konuda samimiyseniz, bu konuda samimiyseniz, Kürt halkının dinamizmleri gelişiyor. Kürt halkının dinamizmleri mücadele ediyor. Buyurun Kürt halkının dinamikleri yanında savaş verin. Değerli arkadaşlarım, son günlerde yeni bir tartışma başlatıldı. Bu yeni tartışmada Kürtler ne istiyor, bu Kürtlerin ne istediği de belli değil denmeye başladı. Değerli arkadaşlarım Kürtlerin ne istediği çok belli ve açıktır. Kürtler kimliksiz olmak istemiyor. Kürt halkı ne istediğini çok açık ve net şekilde söylüyor. Kürt halkı özgür olmak istiyor. Kürt halkı dünya insanları gibi yaşamak istiyor. Kürt halkı emeğini değerini dünya halklarına katmak istiyor. Kürt halkı, Türk halkına düşman olmak istemiyor. Kürt halkı Türk halkıyla diğer halklarla hiç bir alıp veremediği yoktur. Kürt halkı Türk halkıyla dost olmak istiyor. Ve Ortadoğulu insanlarla dost olmak istiyor, dünya halklarıyla dost olmak istiyor. Kürt halkı özellikle bir şeyi çok açık ve net istiyor, özgür olmak istiyor. Değerli arkadaşlarım, biz parti olarak bu savaşta bir taraf var. İster açıklansın, ister açıklanmasın . . . (anlaşılammış) Bu ülkede savaşı sürdüren taraflarda Değerli arkadaşlarım, burada bulunan arkadaşlara çağrım var . . . (anlaşılammış) Gelin bölgeyi görün, gelin insanlarımızın içinde bulunduğu koşulları yerinde görün ve burada çok açık ve net şekilde göreceksiniz, eğer bunları yapacak olursanız . . . (anlaşılammadı) olursunuz, yardımcı olmuş olursunuz. Değerli arkadaşlarım, biraz önce söyledim, savaşın tarafları var ve biz diyoruz ki gerek Türk halkında, gerek Kürt halkında, gerekse diğer halklara bu savaş hiç bir şey kazandırmaz. Kürt halkı barıştan yanadır. Kürt halkı özgürlükten yanadır. Kürt halkı kardeşlikten yanadır ve bundan dolayı da Kürt halkı diyor ki, illa ve mutlaka savaşla bu iş çözümlenir demiyor. Kürt halkı politik çözümler yanındadır. Siyasi çözümden yanadır, bu konuda . . . (anlaşılammış) Kürt halkı buna hazırdır. Hazır olmayan devletin kendisidir. Devlet bundan kaçmaktadır. Bu ülkede hiç bir zaman halklar birbirine düşman olmamıştır. Yetmiş yıldır ve daha öncesinde de halklar birlikte yaşamış, halklar hiç bir zaman birbirine düşman olmamış, kardeşçe barış içinde beraber yaşamışlar. Ama bu ülkede her iki halka da düşman olan ve her iki halka da baskı ve . . . (anlaşılammış) altında tutan bir tek devlet vardır. O da bu devlettir. Her iki halka düşman olan devlettir. Değerli arkadaşlarım, eğer iki dakika bizi dinlerseniz, eğer katliamlara karşı iseniz, eğer Kürdistan'da olup bitenlerden kendinizi sorumlu hissediyorsanız, bundan duyarlı olmak istiyorsanız, bu ülkede kırılacaklar, ama bu . . . (anlaşılammış) Bu ülkede hangi halktan olursanız olun, hangi ırktan ve hangi dinden olursanız olun, henüz bu ülkede Kürdistan'da

geliştirilecek katliam, soykırım ve baskıların karşısında bir demokrasi cephesi, bir yurtseverlik cephesi oluşturalım. Ancak o zaman katliamların önüne geçeriz. İşte o zaman yardımcı olmaya hazırsınız demektir. Değerli arkadaşlarım çok açık ve net söylüyorum. Sizler burada görevinizi yapmıyorsunuz, Kürt halkı üzerine düşeni yapmıyor. Sizler görevinizi yapmıyorsunuz. Sadece burda, bu mitingde slogan atmakla üzerinize düştüğünüzü tümüyle yapmış sayılmazsınız. Kendinizi bundan kurtaramazsınız. Bu ülkede sosyalizm adına enternasionalizm adına herşeyi söylediniz. Dergilerinizi yazıp söylediniz, sokaklara döküldüğünüz ama Kürt halkı üzerine geliştirilen oyun karşısında nedense hep sustunuz, hep susmaya devam ediyorsunuz. Hiç bir dünyanın hiç bir yerinde kendi özgürlüğü için mücadele eden halklara milliyetçi gözüyle bakılmadı. Dünyanın hiç bir yerinde kendi özgürlüğü için mücadele eden halklara milliyetçi bir mücadele gözüyle bakılmadı. Ama, Türkiye'nin sosyalistleri, Türkiye'nin aydınları, Türkiye'nin devrimcileri, nedense Kürt halkını dinamizmine, mücadelesine milliyetçilik demekten öteye gidemedi. Türk halkı işte, işte bu konuda sorumlusunuz. Türkiye'nin devrimcileri, sosyalistleri, aydınları gelin Kemalizm'den öte düşünün, kafanızdaki Kemalist çizgileri yıkın, Kemalist çizgileri aşın. Değerli arkadaşlarım, burada bir çok sanatçı arkadaşım var, birçok konuşmacı arkadaşım var. Değerli arkadaşlarım Bata'nın Botan halkının, Diyarbakır Halkının, Cizre Halkının, Kars Halkının, sizlere kardeşlik, sizlere en sıcak kardeşlik duygu ve selamlarıyla hepimizi selamlıyor."

b) İmzalamak suretiyle içeriğine katıldığımı Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığındaki 16.4.1992 tarihli ifadesinde belirttiği ve bu şekilde onun yazılı beyanı haline gelmiş olan 2.4.1992 tarihli "Birleşmiş Milletler, Tüm Uluslararası Kurum ve Kuruluşlara Deklarasyondur" başlıklı bildirme:

"Türk hükümeti 21 Mart Nevruz Bayramı kutlamalarından sonra yeni bir söylem oluşturmaya başladı "Bir savaşla karşı karşıyayız", "örtülü bir savaşla karşı karşıyayız, savaşta silah kullanılır" gibi sözler sık sık kullanılır oldu. Bu söyleme uygun olarak Türk Hükümeti Kürt halkına karşı savaş uçaklarını, helikopterlerini, tanklarını, toplarını v.s. en yoğun bir şekilde kullanmaya başladı. Zaten 1991 yılı sonlarından itibaren bu tür silahlar teröristlerle mücadele ediyoruz görüntüsüyle Kürt halkına karşı etkin ve yaygın bir şekilde kullanılıyordu.

"Türk hükümeti bir savaştan söz etmektedir. Ama savaşın kurallarına kat'i surette uymamaktadır. Örneğin, savaşta sivil halkın üzerine ateş açılmaz silahlı gruplarla, ordularla savaşılır. Savaş hukukuna göre yakalanan gerilla esir muamelesi görülür. Halbuki, 21 Mart'ın hemen öncesinde ve sonrasında süreçten de iyice anlaşılmaktadır ki Türk güvenlik güçlerinin Türk ordusunun esas hedefi Kürt gerilla-

lardan çok Kürt halk yığınlarıdır. Silahsız ve savunmasız insanlara, kadınlara ve çocuklara, yaşlılara, yaralıları taşıyan ambulanslara ve sağlık kuruluşlarına ateş açmaktadır. Açıkta sivil halk katledilmektedir. Köylerde, kasabalarda, şehirlerde evler yakılmakta, içindeki eşyalar tahrip edilmektedir. Türk ordusu, Şırnak ilini savaş uçaklarıyla, helikopterlerle, ağır toplarla ve tanklarla yoğun bir şekilde bombalamıştır. Bu bombardımanlar sonucu, Şırnak'ta oturulabilecek ev kalmamıştır. Buzdolabı, çamaşır makinesi, fırın gibi ev eşyaları tamamen tahrip edilmiştir. Şırnak'ın durumu depremle yıkılan Erzincan'ın durumundan çok daha kötüdür. Açıkça görülmektedir ki, Türk ordu birlikleri, Türk güvenlik kuvvetleri, Kürt gerillalardan çok onlara kaynaklık eden Kürt halk yığınlarını fiziki olarak ve büyük kitleler halinde yok etme peşindedir. Türk Devleti, Kürt sorununu, Kürt insanlarını öldürerek, onların fizik varlığını ortadan kaldırarak çözümleme yolunu seçmiştir. Bütün bunların uluslararası bir norm haline gelmiş, savaş kurallarına, uluslararası savaş hukukuna aykırı olduğu bilinen bir gerçektir. Cenevre sözleşmelerinin hiçbir hükmüne uyulmadığı da yine bilinen bir gerçektir. Türk basın ve yayın kurumlarının, radyonun, televizyonun, gazetelerin, devletin söylevini aynen kabul etmeleri, bunu kat'i surette sorgulamaya çalışmaları, devletin pervasızlığını artırmaktadır.

"Türkiye bir taraftan <üç buçuk eşkiya> dan söz etmekte, bir taraftan da savaştan söz etmektedir. Eşkiyaya karşı mücadelenin ülkenin iç sorunu olduğunu vurgulayarak, Kürtlere karşı yürüttüğü bu kirli savaşın herhangi bir taşığının olmamasını da özenle istemektedir. Aslında burada, Birleşmiş Milletler, Helsinki İzleme Komitesi, Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu, Uluslararası Af Örgütü gibi kurumlara çok büyük görevler düşmektedir. Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere bu kurumlar, Kürtlerin yaşama haklarını, demokratik haklarına ve özgürlüklerine karşı görevlerini yerine getirememişlerdir. Onların bu tutumları, <bu bizim iç sorunumuzdur> diyen Türkiye'ye büyük cesaret vermekte, Türkiye'nin Kürt soykırımına varan katliamlar yapmasını teşvik etmektedir. Birleşmiş Milletler gibi kurumların, bu tavırlarını şiddetle protesto ediyoruz.

"Aslında en kirli savaşlar <bu bizim iç sorunumuzdur> perdesiyle örtülerek yürütülen savaşlardır. Soykırımı varan katliamlar daha çok bu savaşlar sürecinde gelişmektedir. Bunun nedeni gayet açıktır. Çünkü Birleşmiş Milletler'in uluslararası gözlem heyetlerinin, basın-yayın kurumlarının v.s. gözetiminin dışında cereyan eden savaşlardır, tanığı olmayan savaşlardır . . . devletleri, egemenlikleri altında tuttıkları halklara karşı pervasızlıklara iten nedenlerden biri, hatta en başta gelen nedenlerden biri bu tür savaşları izleyen ve gözleyen bir tanığın, tanıkların olmamasıdır.

"Türkiye, Ermeniler ve Azeriler arasındaki savaşın uluslararası kurumlar tara-

findan, basın-yayın kuruluşları ve insan hakları kurumları tarafından izlenmesi gerektiği yolunda sürekli çağrılar yapmaktadır. Bunun gibi biz de Kürtlerle Türk ordusunun ve Türk güvenlik güçlerinin arasında cereyan eden bu kirli savaşın yukarıda adı geçen kurumlar tarafından izlenmesini, zaman zaman ilgili kurumlara raporlar verilmesini ısrarla istiyoruz.

"Süren savaşta taraflardan biri ısrarla diyalogtan yana olmasına karşın, Türk hükümeti buna yanaşmamaktadır. Türk hükümetinin savaşın sona erdirilmesi noktasındaki ilgisizliği ve kirli savaşta dayatması her iki taraftan bir çok insanın kaybına neden olmaktadır. Önümüzdeki süreçte meydana gelebilecek bütün ölüm ve tahribatların baş sorumlusu açıktır ki, siyasal ve demokratik çözüm talebine yanaşmayan taraf olacaktır. Bu konuda tutum geliştirmeyen, tüm uluslararası kurum ve kuruluşlar da sorumlu duruma düşeceklerdir.

"- Bugün Türk hükümeti, Kürtlerin özgürlük, eşitlik ve demokrasi mücadelesine (vurgulama bizim) karşı en ağır, en öldürücü silahlarla çok yoğun, çok yaygın ve çok kapsamlı bir savaş sürdürmektedir. Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı, AGİK, Helsinki İzleme Komitesi, Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu gibi kurumların bu kirli savaşı izlemelerini istiyoruz.

"- Basın-yayın kuruluşlarının, insan hakları kurumlarının, bu kirli savaşı dikkatli bir şekilde izlemelerini istiyoruz.

"- Uluslararası sağlık kuruluşlarını bu konuda duyarlı olmaya ve gerekli yardımı yapmaya çağırıyoruz.

"- Savaş Hukuku kurallarına uyuluyor mu, Cenevre Sözleşmelerine uyuluyor mu? . . . gibi konuları yukarıda saydığımız uluslararası tüm kuruluşların ilgiyle izlemelerini ve gözlemlerini istiyor, bu konuda somut, pratik adımlar atılması çağrısında bulunuyoruz."

c) Davalı parti ile ilgili olarak Siyasi Partiler Yasasının 106. maddesine göre gönderilen belgelerin incelenmesinde; Genel Başkan, Genel Sekreter gibi sıfat taşıyanların dışında kalan ve partinin taşra örgütlerinde görev almış üyelerin veya onların oluşturdukları kurulların aynı nitelikteki beyanlarına, yayınladıkları bildirimlere ve sair eylemlerine de tesadüf edilmektedir ki onları da şu şekilde özetlemek mümkündür:

1- İstanbul İl Başkanı Osan Özçelik'in Halkın Emek Partisi Zeytinburnu (İstanbul) ilçe örgütünün 23.2.1991 tarihinde düzenlediği "Barış ve Özgürlük" adlı toplantıdaki konuşmasından:

...

"Halkın Emek Partisi Türkiye'de demokrasiye gereksinim duyulan bir günde, süreçte ortaya çıktı. 12 Eylül faşizmi, 12 Eylül faşizminin devamı iktidarlar, düzen partileri, Türkiye halklarını aldatarak iktidarlarını ve muhalefetlerini sürdürdükleri bir anda Halkın Emek Partisi ortaya çıktı . . .

. . . Halkın Emek Partisi Türkiye'de halkların kardeşliğini, eşitliğini ve özgürlüğünü savunuyor. Halkın Emek Partisi resmi devlet ideolojisinin karşısında bir partidir. Bu düzenin korunmasında yarar görenlerin karşısında kurulan bir siyasi partidir . . . Halkın Emek Partisi Türkiye'de ve dünyada, Ortadoğu'da Kürt halkının kendi kimliğine sahip çıkmasında ve insanca yaşamasına . . . (anlaşlamamış) çalışan Halkın Emek Partisi ilk defa Kürt halkına demokratik ve özgür bir ortam yaşamasında insanca yaşamasını sağlayan ve tüzük parti programına alan bir partidir . . ."

2- Aynı kişinin Halkın Emek Partisi tarafından Nevruz münasebetiyle 21.3.1991 tarihinde İstanbul'da düzenlenen şenlikteki konuşmasından :

"21 Mart bir halkın ayaklanması ve onun mücadelesinin rengarenk görüldüğü gündür. . . Nevruz Bayramını kutlayan bu zafer halktur. . . (Genel Başkan Fehmi Işıklar'ı taktim ederken) sayın genel başkanım hoşgeldiniz. Emekçi başkanım hoş geldiniz. İşçi başkanım hoşgeldiniz. Sayın başkanım hoşgeldiniz. Kürt başkanım hoşgeldiniz. . ."

3- Aynı kişinin Halkın Emek Partisi Fatih (İstanbul) ilçe örgütü tarafından 25.5.1991 tarihinde düzenlenen "Bahar ve Özgürlük" adlı şölenindeki konuşmasından :

". . . Özgür ve bağımsız yaşayabileceğimiz günlerin müjdecisi bir çok baharı birlikte yaşamak üzere bir araya geldik. . . Eğer Kürtlerin demokrasiye ihtiyacı varsa, biz Kürtlerin de partisiyiz. Eğer Türkiye emekçi halkların demokrasiye insanca yaşamaya ihtiyacı varsa biz onların partisiyiz. Ermeninin, Rumun, Yahudinin, Çerkez'in ve diğer tüm etnik azınlıkların da partisiyiz. . . Biz halkların kardeşliğini, halkların özgürlüğünü. . . (anlaşlamamış)"

4- Halkın Emek Partisi Küçükçekmece (İstanbul) ilçe örgütü tarafından 8.3.1991 tarihinde "Dünya Kadınlar Günü" münasebetiyle düzenlenen toplantıda ilçe başkanı Yaşar Kilerci'nin konuşmasından :

". . . Türkiye'de kadın olup, aynı zamanda Kürt olmak daha zor bir şeydir. Burada Kürt kadınının sorununa değinmeden geçemeyeceğim. Kendi toplumunda daha sert bir şekilde geçerli olan tavırlar, değer yargıları, Kürt kadınına daha büyük baskılarla yüz yüze bırakılmaktadır. Aynı zamanda onursal baskı altında tutulması da

konunun diğ er bir yerini oluşturur. Kürt toplumunun sosyal yapısı içerisinde en gerici kurumlardan biri bile aile içinde kadın olgusuna hukuk kuralları bile yani geleneklere, göreneklere yok sayılmakta, onun cins olarak kimliği . . . (anlaşılammış) dövülmekte, adeta yaşayan bir varlık bile ona tanınmamaktadır. Kürt toplumunda bunu son derece yalan ve önlemlerle durdu. Berdel, şehtemel, kürtaj yapmak, son derece yaygın bir sorun, yaygın bir işlem olan imam nikahı, başlık parası ve kan davalarında kadınların türlü şekilde bir tarafa yönelmesi ödenen bir malın karşılığı kadının rehin bırakılması bu örneklerden bir kaçıdır. Bunlar, Kürt toplumlarının toplum için baskıları olarak değerlendirmek mümkündür. Tüm bunların yanısıra, egemenlerin Kürt toplumu üzerine yıllardır uygulanmakta oldukları. . . (anlaşılammış) politikası, devlet terörü, soykırım ve bunun gibi insanlık dışı uygulama ve politikalarla bir bütün olarak Kürt toplumu yok etmeye çalıştıkları bilinmektedir. . . Özellikle son iki yılda Kürt toplumunun içinde meydana gelen ayaklanmalarda, kitle hareketlerinde Kürt kadınlarının oldukça önemli işlere sahip olduklarını görüyoruz. . . Kürt kadınlarının Türk kadınlarından daha farklı bir sorunları vardır. Bu da ulusal sorundur. . ."

5- Halkın Emek Partisi Tunceli Merkez ilçe örgütü başkanı Mehmet Gülmez'in Şişli (İstanbul) ilçe örgütü tarafından 8.5.1991 tarihinde düzenlenmiş olan "Dersim Gecesi"nde yaptığı konuşmadan :

". . . Dersim haksızlığa, zulme karşı başkaldıran, onurlu direnişleri bu ülkedeki önemli simgelerden biridir. . . İnsanlarımızın topluca gözaltına alınıp, işkence şartlarından geçirildiği, köylere baskılar yapıp, hapse gözaltına alınan gençlerimizin cesetlerinin sabahleyin ailelerine teslim edildiği, askerle zorla köylerinden alınan insanların dağlarda kurşuna dizildiği bir ildir Dersim. Dersim'in birçok köyünde insan sesi duyulmuyor artık. Toprak damların bacalarından duman tütmüyor. Değerli dostlarım, bu uygulama tarihi yalnız Dersim'e özgü değildir. Bu baskı ve zulüm uygulamaları tüm Kürt halkına karşıdır. Faşist bir olağanüstü bölge yasaları ve bölge valisi Kürt halkını ezmek, Kürt halkının özgürlük mücadelesini komple bastırarak için oluşturulan yasa ve kurumlardır. . . Kürtlerin dostları, Kürt halkının birlikte yaşadığı, halklarının ilerici, yurtsever ve sosyalist güçlerdir. Değerli dostlar dünyanın neresinde olursa olsun, sıcak mücadele ortamına girmiş bir ulusal ya da sınıfsal hareketlerin cephe gerisi güçler, diğ er bir yanı dört bir yanda yaşayan sosyalist, ilerici ve demokrat uygulananlardır (uygulamalarıdır). . . bizim görevimiz elimizden geldiğince cephe gerisindeki görevi yerine getirmektir. Yeri geldiğinde de dostça eleştirmektedir. . ."

6- Halkın Emek Partisi Fatih (İstanbul) ilçe örgütü tarafından 25.5.1991 tarihinde düzenlenen "Bahar ve Özgürlük" adlı toplantıda ilçe başkanı Hikmet Can Öz-

demir'in yaptığı konuşmadan :

"Baharların ve baharların müjdecisi Nevruzların özgürlükler getirmesi inancıyla hepimiz hoşgeldiniz. . . Partimiz herşeyden önce Türkiye'de yıllardır artık çirkinleşmiş, kirlenmiş, resmi devlet ideolojisinin, resmi görüşün, Kemalizmin artık bu ülkede işlemeyeceğini, insanların bu ülkede özgürlüğe ve barışa laik (layık) oldukları inancıyla kuruldu. Kürt partisidir dediler. Aman ha yaklaşmayın, yakar ha. Evet bizi defalarca dinleyip çarpıtanlara, defalarca izleyip yanlış yorumlayanlara bir kez daha cevap veriyoruz. Bizim savunduğumuz değerler evrensel değerlerdir. Demokrasidir, barıştır, özgürlüktür ve buna en çok ihtiyacı olan Kürt halkıdır. Bu ülkede, Türkiye'de öncelikle onların partisiyiz. Biz ayrımcı değiliz, bölücü değiliz, biz insanları renklerine, ırklarına, dillerine göre ayırmıyoruz. Tam aksine insanların insanlaşması, doğanın doğallaşması, toplumun sivilleştirilmesi, devletin demokratikleşmesi mücadelesi veriyoruz. Buna Türkiye'de dahil olan her insan nasibini elbetteki alacaktır. Ama öncelikle Kürt halkı alacaktır. Neden'ni Kürt halkı? 40 milyona varan nüfusuyla Ortadoğu'da artık birinci sorunu aştı. Dünyada birinci sorun olmaya aday ve Kürt halkı şu anda yeryüzünde olmadık vahşetlere maruz kalan, baskılara maruz kalan zalimane, faşist, soykırımcı muamelelere maruz kalan bir halk. Elbetteki biz Türkiye'de siyasal bir parti isek, demokrasi ve özgürlüğü savunuyor isek o insanlar(a) öncelik tanımak zorundayız. . . Dostlar Fatih ilçe örgütünün düzenlediği bu bahar ve özgürlük şöleni. Bahar ve özgürlük, ikisi de birbirinden güzel, birbirinden alımlı. Birincisini çok yaşadık ama ikincisini tadamadık. Ama mutlaka sevdalıyız onun. . . (anlaşılamamış) onu da göreceğiz. . ."

7- Halkın Emek Partisi İzmir il örgütünce 22.3.1991 tarihinde İzmir'de Nevruz münasebetiyle tertiplenen şenlikte il başkanı Bayram Özcan'ın yaptığı konuşmadan :

". . . Arkadaşlar dostlarım, ilan edilmemiş bir savaş vardır. Halkımızın yaşam güvencesi yoktur. Biz HEP olarak Kürt halkına karşı yönelik yürütülen baskı, imha ve. . . (anlaşılamamış) politikasına, özlenen savaş haline karşıyız. . . Eğer insanlar suçlu ise devletin yargı organları vardır dostlar. Yargılanırlar, yoksa devletin görevi yerinde kurşuna dizerek infaz etmek değildir. Bunun adı terördür, devlet terördür. İktidarın Kürt halkına karşı yürüttüğü baskı ve insafsızlaştırma politikalarına, uygulamalarına, savaş adı yasalarına son vermeli. . . Amacımız. . . Türkiye toplumunu gerçek anlamda demokratik özgürlükler toplumu haline getirmek, özellikle daha baskıcı ve ihmalci bir görünüm alan Kürt halkı üzerindeki baskı ve intihar politikasına son vermektir. Dostlar, Kürt sorunu cesur şekilde tartışılarak çözüme varılması gerektiği inancındayım. Ülkemizde demokrasinin ayıbıdır. Demokrasinin önünde en bü-

yük engeldir. Gelin diyoruz artık bu ülkede kan akıtılmasın, her gün her an beş on insanımız ölüyor. Bu her gün beş on insanın kanı akıtılıyor. Bu ülkede beş on insanın kanı akıtılıyorsa bu bir savaştır. Yeter artık gelin hep birlikte mert, cesur, dürüst bir şekilde sorunu ele alalım. Çağdaş ve ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesine saygılı bir çözüm yolu ile çözüm bulalım Kürt halkı için de kendi kaderini belirlemek, her hak gibi tartışılmaz ve de vazgeçilmez bir haktır. . ."

8- Halkın Emek Partisi Van Merkez ilçe örgütünün 24.3.1991 tarihinde yapılan 1. Olağan Genel Kurul toplantısında Merkez ilçe sekreteri İsmail Aydın'ın yaptığı konuşmadan :

". . . HEP oluşumu oluşmasın(in) toplumsal sebep neydi? HEP durup dururken niye kuruldu. Vardı ki bir nedeni kuruldu. Bunları kısaca belirtmeye çalışacağım. . . Dünyada barış ve demokrasi rüzgarları eserken, Türkiye'de çok farklı sorunlarla karşı karşıyayız. Militarist devlet yapılı emperyalistlerin çıkarları doğrultusunda, askeri darbeden tutun da temel hak ve özgürlüklerin yok edilerek varlığını sürdürmektedir. Bu devlet yapısı Kürtlere yönelik asimilasyoncu, baskıcı ve sömürgeci politikalar uygulamaktadır. . . Ancak uydurma bir şey vardı. Yaşamın diyalizliği (diyalektiği olmalı) yani toplumsal muhalefetler hiç bir zaman baskıyla durdurulamayacağı, bunun bir örneği dünyanın hiçbir yerinde görülmemiştir. Türkiye'de işte orada yanıldılar. Sözde demokrasiye geçildi denildi. Resmi devlet partileri kuruldu. İşte böylesi demode HEP'i oluşturma çabaları başladı Türkiye'de. Demokrasi ve insanlar adına yola çıkmış ama özünde iktidar partisinden başka bir şey savunmayan koca demokrat partiler de vardı. Bunlar insanlar böylesi bir dönemde bu partilere yöneldiler. Bu partilerin saflarında çalışmalarını sürdürdü. Ama öyle bir noktaya gelindi ki tıkanıklık başladı. Yani o partilere egemen olan ideoloji, egemen olan siyasi düşünce artık bu insanlara kendi partileri de görmek istediler ve hakim bir şekilde o insanları dışlamaya başladılar. Yani halkımızın çıkarlarını işçinin, emekçinin, köylünün, çiftçinin sorunlarını gelecekleri (bilecekleri) arkadaşlarımızı kendi partilerinden atma yoluna gittiler. Yani daha önce bunların çirkin politikayı artık açıkça uygulamaya başladılar. İşte böyle bir zorunluluk anında HEP'in oluşması gündeme geldi . . . Gerçekten toplumumuzun tanık olduğu siyasal partilerin hemen tayininde birer halk hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Oysa HEP bir yığın hareketi olarak ortaya çıkmıştır. . . Modern çağdaş toplumlarda devlet yansız ve ideolojisizdir. Devletin demokratikleştirilmesi, eksiksiz ve ideolojisiz bir devlet düzeninin yeniden yapılanması hem bir anayasa sorunu, hem de köklü bir zihniyet değişikliği sorunudur. HEP devleti insanın ve toplumun hizmetine sunan ve devleti demokratikleştirecek anayasa değişikliklerini zaman geçmeden gerçekleştirecektir.

Toplum ve insan için varolan ideolojisiz ve yansız bir devlet anlayışını topluma özümsetmek, ideolojik savaşını götürecektir. 1925 yılında Şeyh Sait ayaklanmasının bastırılmasından sonra devletin güverliğini (güvenliğini) sağlamak amaçlarını açıklamalarıyla toplu öldürmelere ve zorunlu göç uygulamaları yapılmıştır. Yani bu uygulamalar daha o zamandan başlamıştır. Şimdi Değil. Bu göç uygulamalarıyla tepkici, şoven milliyetçiliğinden kaynaklanan ırk esasına dayalı bir hudut politikası uygulamasının bir gereğidir. 70 yıldır uygulanan birlik politikasından aynı tepkinin ürünüdür. 1924 Anayasası da dahil tüm anayasalar T.C vatandaşı olabilmek için Türk olmak ya da Türk olmayı benimseme zorunluğu yer almıştır. Bugün Türkiye'de Türk milliyetçiliği, Kürtlere baskının bir aracı haline getirilmiştir. . . Tüm anayasalarda çok kez yinelenen ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğü ilkesinin ısrarla vurgulanmasının başlıca nedeni yönetici katmanların hezeyan haline dönüşen bölünme ve parçalanma korkusudur . . ."

9- Aynı toplantıda il başkanı (halen Özgürlük ve Eşitlik Partisi Milletvekili) Remzi Kartal'ın yapmış olduğu konuşmadan :

". . . İşte ülkede kimliği ile, benliği ile, varlığıyla birşey yoktur. Kürt diye biri yoktur. Dili de yoktur, kültürü de yoktur. Böyle bir şey yoktur. Türkiye'de herkes Türk'tür diye herkes Türktür diye inkarcı yok dendi. Politikayla kendi inkar edilmiş, bugüne kadar, bu inkarlardan dolayı insan olarak doğuştan var olan devredilemeyen, bir başkasına verilemeyen, inancıyla, diliyle, kültürüyle, kimliğiyle, benliğiyle, kendisine doğuştan verilen değerleriyle, hiç bir . . . (anlaşılamamış) böyle bir harekete yanaşması, koşması, ya çok demokrasiye ihtiyacı olduğu, demokrasiyi kuracağı, Türkiye'de hür demokratik toplumu kuracağız diyen partinin içine koşmuş olması çok doğaldır. . . 70 senenin kurulu düzeninde sosyal, siyasal ve hukuki düzenlemeleriyle bugünkü Türkiye'yi idare etmek mümkün değildir. Bugünkü Türkiye 1924'ün Türkiye'si değildir. 50'nin Türkiye'si değildir. 80'lerin Türkiye'si değildir. Politikacıların görevi toplumların rahatlığını(n) tutmaktır, beklentilerini bilmektir. O beklentilere cevap vermektir. Şimdi bunlara cevap vermedimi toplumda sıkıntı yaratırız. Bu sıkıntının nedenini parlamenter sistem içinde en gerçekçi, doğru bir şekilde ortaya koymayan ve çözülmesi için doğruları söylemeyen düzen politikacısıdır. Evet devesu misali, başı kuma gömmenin zamanı geçmiştir. Ayaklarımızın üstünde duracağız. Gerçekleri söyleyeceğiz. Kürt yok demekle eğer Kürt olmuyorsa, yani binlerce yıllık tarihi olan bu millet(e) daha çoktan bitmişti, gitmişti, gelmezdi. . . hiç kimse bu toplumdaki, bu ülkenin toprağından bir yere gitmeyecek, herkes burada, beraber yaşayacak. . ."

10- Halkın Emek Partisi Siirt Merkez İlçe örgütünün 20.4.1992 tarihinde yapı-

lan kongresinde il başkanı Abdürrahim Deli'nin konuşmasından :

". . . özgürlük ve demokrasi mücadelesi veren bizler yeniden doğuyor, kendimizi yeniliyor, zulme ve baskıya karşı mücadele azmimizi yükseltiyor, saflarımızı sıklaştırıyoruz. Emekçi halkımızın yanında, onlarla omuz omuza hep barışa, hep demokrasiye, hep özgürlüğe doğru tavrı adımlarla yürüyoruz. . . Demokrasinin yerleşmesiyle birlikte halkların kendi kaderlerini belirlemek, her halk(m) için olduğu kadar, Kürt halkı için de tartışılmaz ve vazgeçilmez değer bir haktır. . . Kürt sorunu demokratik bir ortamda, özgürce tartışılmadan çağa, akla, bilime uygun çözümlenmeden, Türkiye'de gerçek bir demokrasiden söz edilemeyecek ve Türk halkı da gerçek anlamda özgür olamayacaktır. Çünkü Türk halkı da baskı altında tutulmuş onlara halkların arasında eşit ve adil olmayan zora dayalı ilişkiler kabullenmeye zorlanmıştır..."

11- 12.5.1991 tarihinde yapılan Halkın Emek Partisi Muş il kongresinde il başkan adayı (halen Özgürlük ve Eşitlik Partisi Milletvekili) Sırrı Sakık'ın konuşmasından :

". . . Neden HEP Türkiye'de yeniden yapılanma, yeniden bir siyasi partiye ihtiyaç duyuldu?. . . Sovyetlerde, Sovyet Cumhuriyetlerinde daha fazla demokrasi, daha fazla özgürlük için insanlar hergün göğsünü kurşunlara geriyordu. İşte orada bir ateş yanıyordu, o ateşten bir kıvılcım bizim ülkemize sıçradı. O kıvılcım HEP'i (anlaşılammış) kısacası HEP . . . baskıya, sömürüye maruz kalmış bütün insanların, diğer yönüyle ben Kürt kimliğini kabul ediyorum. Ben çaş değil(im), ben devletten yana değilim diyenlerin partisidir. . . Bugün kendisini ister sağda, ister solda tanımlasın, Türkiye'deki siyasi partiler İttihat ve Terakki'nin bir ürünüdür, yani Kürtlerin dostları değildirler. Bugün, bugüne kadar Türkiye'deki siyasal yaşamda genellikle ırkçı, şoven, milliyetçi anlayışa sahip, çağdışı, Kürt kimliğini kabul etmeyen siyasi partiler Türkiye'de politika yapmışlar, ama HEP bunların dışında bir partidir. . . İnsanlar her geçen gün, insanlıklarının bilincine varıyorlar artık. Sadece yaşama hakkı değil, onurlu ve özgür yaşama hakkına sahip çıkıyorlar ve onunla bağdaşmayan bir yaşama biçimini reddediyorlar. İşte örnekleri, Sovyetlerde, Litvanyada insanlar özgür olabilmek için tank paletleri önünde yatıyor, kemiği, eti tank paletleri arasında kalıyor. Ama ülkemizde olmuyormu bu? Oluyor. Botan'da, Tatvan'da, Lice'de daha fazla demokrasi, daha fazla özgürlük için insanlar yürüyor, hedefleri göğüslerin. . . (anlaşılammış) kurşunları hedef ediyorlar. . . Parti Kürt sorununu Türkiye'nin bütünlüğü içinde İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Avrupa İnsan Hakları Bildirisi, Helsinki Son Belgesinin hükümleri doğrultusunda demokratik ve barışçı yöntemlerle çözmeyi amaçlamaktadır. Ama gönüllü birlikleri de unutmamak lazımdır. . . Ne zaman ki Kürtler bir adım ileriye atıyor. İşte haklarını almaya kendi ülkelerine sahip çıkmaya

çalışıyorlarsa o zaman Türkiye'de cumhurbaşkanı çağınıyor, gelin anlaşalım diyor. Korkusu var. Bu insanlar geliyor, işte ben Kürtlerin hamisiyim diyor ve Kürtlerin kurtarıcısı benim diyor. . . Biz ne bir Türk askerinin ölmesini istiyoruz, ne de dağda Kürt gencinin ölmesini istiyoruz. . . Kürtler bağımsızlığın ne demek olduğunu çok iyi bilirler. Çünkü Zilanlarda, Halepçelerde, Dersimlerde yüzlerce şehitler var. Siz öyle bazı şeylerin gümüş tepside ikram edileceğini biliyor musunuz? 1991'de Özal'ın Günaydın Gazetesinde bir demeci var. Ben bağımsız Kürt devleti istemiyorum. Ey Özal, ben de köle kürt istemiyorum. Başbakan iki gün önce bir açıklama yaptı. Bağımsız Kürdistan istemiyoruz. Sen kim oluyorsun, sen Kürtler kadar karar verecek yetkilimsin? . . . Bugün işte bir parti doğdu, bizim partimiz diyebileceğimiz HEP bu parti, hepimizin partisi bu parti. Türkiye'de emeğiyle geçinen, yoksul Kürdün, Türkün, Lazın, Çerkezin partisidir. . . Bu düzen partilerinin bu bölgede politika yapmaya hakları yoktur. Niye yoktur. Çünkü sizleri inkar ediyorlar. Ama HEP diyor ki Kürtler vardır. Kürtler oturacak, tartışacak, konuşacak kendi sorunlarına kendileri çözüm bulacak, partilerin bölgede bulunması demokrasi gereğidir. Ama nasıl bir gerek, sadece tabelaları kalsın. . ."

12- Halkın Emek Partisi'nin 18.5.1991 Tarihinde yapılan Ağrı il kongresinde, Ağrı il başkanı Kemal Adıgüzel'in yaptığı konuşmadan :

". . . HEP için Kürt partisi diyorlar. Biz diyoruz ki, biz yalnız Kürtlerin değil, ezilen, sömürülen, baskı görenlerin partisiyiz. İnsan haklarına saygılı, emeğe değer veren, örf, dil, din, millet farkı gözetmeden demokrasi güçlerinin dayatmasıyla kurulan, demokratik kitle partisidir. Onlara göre Türkiye'de eğer ezilen, sömürülen ve baskı gören yalnız Kürtlerse tabii ki HEP bu insanların demokratik taleplerini destekleyecektir.

13- Aynı kongrede Ağrı il örgütü üyesi Eyüp Duman'ın yaptığı konuşmadan :

". . . Bir bölümde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da hernekadar yok sayılsa, ne kadar varlıkları inkar edilse, halk efsaneleri ve hikayeleri durdurulsa, inkar edilemeyecek durum vardır. Bir gerçek vardır. Orada yaşayan insanlar Kürttür, Kürt insanıdır, Kürt kökenlidir. Kürtlerin istemleri nedir? Ne istiyorlar? Niçin inkar ediliyor bunlar? Niçin daha fazla eziliyorlar? Gerçi Türkiye'de ezilen, sömürülen Kürt halkı tek değildir. Burada işçiler, köylüler, emekçiler de en az Kürt halkı kadar eziliyor ve sömürülüyor baskı görüyor. Ama Kürtlerin gördükleri baskı biraz daha katmerli ve fazladır. İnsanlarımız kendi ana dilleri ile konuşmak, yazmak, kültürlerini geliştirmek istiyorlar. Folklorlarını yapmak, örf ve adetlerini yaşamak, kısacası Kürt benlikleriyle yaşamlarını birlik içinde sürdürmek istiyorlar. Başka istemleri yoktur. Ancak

resmi politika Kürtleri inkar ve Kürt insanının benliğini asimileye yönelik olduğundan bunları daha fazla baskı uygulamıyor. . . Biz sadece Kürtlerin partisi değiliz, biz Türkiye'de ne kadar ezilen, sömürülen, horlanan insan varsa bunların hepsinin partisiyiz. Bunların tümünün haklarını elde etmek, iddia ve çabamızdayız. . . Biz emekçilerin partisiyiz, sömürülenlerin partisiyiz. Eğer gerçekten Kürtler herkesten fazla eziliyorsa, sömürülüyorsa, tabii ki biz bunların partisiyiz. . ."

14- Şimdiki genel başkan Feridun Yazar'ın 2.6.1991 tarihinde Şanlıurfa ilinde yapılan toplantıda genel sekreter yardımcısı sıfatıyla yaptığı konuşmadan :

". . . Selam olsun, halkı için cezaevlerinde ömür çürütene, ne olursa olsun, selam olsun halkı için şehit olanlara artık 2000 yılına girerken, dünya özgürlükler dünyası, demokrasi dünyası, insan hakları dünyası olmaktadır. Ama bu toplum hala kendi özgürlüğünden mahrum, emperyalistlerin, sömürgelerin baskısı altında inim inim inlemektedir. . . HEP bütün dünyanın peşinden koştuğu özgürlüklerin bugünkü Türkiye'de gerçekleşmediği ve her gün baskısını artırarak yaşamaya çalışan anti terör yasaları halkını, insanlığı boğmaya çalışan düzene karşı kurulan bir partidir. . . Halkın Emek Partisi 2000 yılına girerken bütün dünyanın önünde koştuğu özgürlüklerin, bir türlü Türkiye'de gerçekleşmediği ve her gün baskısını artırarak yaşamaya çalışan Anti-Terör Yasasıyla halkı, insanları, özgürlükleri, korumaya çalışan bir partidir. . . Biz Türkiye'de yaşayan bütün halkların partisiyiz. Kürtlerin de partisiyiz. Türklerin de partisiyiz. Türkiye'de ne kadar halk varsa hepsinin partisiyiz. . . Halkın Emek Partisi Kürt partisidir, değildir. Ama Kürt sorununa en büyük ağırlığı veren partidir. . . Kürdistan Kürtlerin malı. . . Kürt sorunu Türkiye'de kan kaybediyor. . . Eğer bizi beğenmiyorsanız, Kürt sorununu sizler partinize alın yapın, başka bir şey istemiyoruz. Dünyada Kürtler ve Türkler gibi ezilen halklar özgür olmadıkça hiç bir halk ve dünya özgür olmayacaktır. Ve bu meş'aleyi Ortadoğu'da yükseltelim. . ."

15- Halkın Emek Partisi Turgutlu (Manisa) ilçe örgütünün açılışı münasebetiyle 21.7.1991 tarihinde bu yerde düzenlenen toplantıda eski Manisa ilçe başkanı Celil Bedikanlı'nın yapmış olduğu konuşmadan :

". . . 21. yüzyıla çok az bir zaman kala dünyada her türlü gelişmeyi en üst düzeyde bulmakla beraber Ortadoğu'nun en eski halklarından ve bugün 30 milyonu aşmış bulunan Kürt halkı daha hala özgür değildir. Ve Kürt halkı esaret zinciri altında kalmış, uygulanan asimilasyon ve baskılar sonucu Beşikçi'nin dediği gibi, klasik sömürge statüsünde bile olmayan Kürt halkı bu nedenle kişiliği parçalanmış, tahribata uğratılmış ve tüm kendisinden uzaklaştırılmıştır. Tarihte hiç bir halk kendisinden bu denli yabancılaştırılmamıştır. Türk tarihine baktığımızda Türklerin diğer sömürge-

ci güçlerle olan ilişkileri çok karmaşıktır ve genelde bizim istediğimiz temelde bir ilişki yoktur. Daha çok başarı şansı devam edmeden, Kürt halkını kurtuluşa götürememiştir. Kürt halkını böylece perişan etmişlerdir. Özel Harp Dairesinin içinde Kontregerilla denilen bir kurumun olduğu, bu kurumun bir çok karanlık işlerde kullanıldığı(nı), bir dönem Başbakanlık yapmış, Bülent Ecevit ortaya atmış, Süleyman Demirel'de bunu kabul etmiştir. Fakat kimse bu olayın üzerine gidememiştir. Ama bu güç bugün Kürt halkı üzerinde terör estirmektedir. Gelişen halk muhalefetine karşı güçler antiterörist baskı. . . (anlaşılammış) Diyarbakır şehidimiz Vedat Aydın bunun son kurbanı oldu. Fakat biz bunu da biliyoruz ki bu hiç bir defa son olmayacaktır. Ama kimse şunu unutmasın, bu mücadelelerimiz Vedat'ların kanı aktıkça gelişecektir. Halkımız kendi tarihini kanla yazacaktır. İlerici insanlık adına şehitlerimiz halkımızın yüreğinde inancımızı daha da pekiştirecektir. . . Vedat Aydın'ın şehit edilmesi hernekadar Kürt halkına sıkılmış bir kurşunsa. . . (anlaşılammış) bizim kurtuluşumuz birliğimizde yükselecek, bu karmaşık düzeni paramparça edecektir. Kürt halkının (halkı) nice Vedat Aydın'ları şehit vermekten çekinmeyecektir. . ."

16- Halkın Emek Partisi Bursa il örgütüne 7.9.1991 tarihinde Bursa'da düzenlenen eğlence gecesinde Bursa il örgütü başkanı Murat Dağdelen'in yapmış olduğu konuşmadan :

". . . Partimizin ortaya çıkışıyla doğal olarak devlet Kürt halkının bu anlamda partimizi kanalıyla oynamak istemiştir. Bugün Kürt grubu (sorunu olmalı) demokrasinin önünde kurulup geliştirilmesinde en büyük engeldir ve mutlak çözülmesi gereken bir engeldir. Oysa devlet dün olduğu gibi bugün de bu sorunu çözmede demokratik hiç bir yöntem kullanılmamış, aksine Kürt halkının en sıradan taleplerine bile şiddetle karşı çıkmıştır. . . Biliyoruz ki Türkiye halklarının özgürlük, demokrasi ve barış mücadelesinin zafere ulaşmasında partimizin fikirlerinin her alanda olduğu gibi parlamentodada ses verecektir. . . Zafer Kürt ve Türk halklarındır. Yaşasın halkların kardeşliği."

17- Aynı gecede davalı partinin Bursa il yönetim kurulu üyesi Abdülkadir Gedik'in yaptığı konuşmadan :

". . . Yine de özgür demokrasi güzel insani duygularla bir araya gelmiş bu tür toplulukların, mitinglerin her yerde eksiksiz yaşaması bizleri dört duvar arasında mutlu etmektedir. Kürt ve Türk insanının güzel bir geleceğe kavuşmasında bizleri umutlu kılmaktadır. Erkeği kadını, yaşlısı, çocuğuyla, dağda, ovada her tarafı aydınlatan, yol gösterici, umut yazıtımızın peşinde özgür ve bağımsız bir gelecek için ayağa kalkmıştır. Bin yıllardır süren kölelik zincirlerini kırmak için varlığını ortaya

koymaktadır. . . sömürgecilik ve zulmün temsilcilerinin üstüne yüreklerini fırlatıp, korkunun, korkusuzlukla yenebildiğini (yenilebildiğini) göstermektedir. . . Türk ve Kürt halkının geleceği aydınlıktır. Buna hepimiz inanmalıyız. . . Bugün Türk ve Kürt halkının mücadelesi güçlenerek gelişmektedir. Türk halkının mücadelesi Kürt halkının, Kürt halkının mücadelesi, Türk halkının olumlu geleceğini dilemekte, bu iki mücadelenin birbirinden kopmaz bağı içinde olduğunu tüm yurtsever demokratlar yaşayarak görmektedirler. Bu nedenle iki halkın ortak mücadelesi her zamankinden daha fazla kendine dayanmaktadır. . . Bu ortak mücadeleye HEP ne kadar katkıda bulunabilir? Böyle net bir şey söylemek mümkün olmamakla birlikte HEP'in bu mücadelede olumlu bir şey vermesini arzuluyor ve bekliyoruz. HEP bugün sahneye çıkmış mücadele güçlerinin demokratik, legal alandaki öncüsü olabilir. Bu mücadeleyi düzen sınırları içine çeken değil, Bu mücadeleyi ilerletici rol olabilir. Türkiye'deki demokrasi güçlerini HEP çatısı altında birleştirerek, Türkiye ve Kürdistan'daki mücadele ortaklığını yaratmada olumlu işler görebilir. . . Sömürgeci devlet Halkın Emek Partisi'nin icazetsiz bir demokrasi mücadelesi içinde olacağını, ulusal kurtuluş, demokrasi, özgürlük bilincine engel olmak bir yana, omuz vereceğini gördüğünden, HEP'i seçimlere sokmamıştır. . . Özgürlük ve kurtuluşun tek yolu ulusal kurtuluş, özgürlük ve demokrasi mücadelesini yükseltmek, zafere ulaştırmaktır. . . Bugüne kadar hiç bir mücadele Türk ve Kürt kadını evinden dışarı çıkartmamıştır. Bugün artık görmekteyiz ki, kadınlar artık sokaklara çıkmakta, toplumsal mücadelede biz de varız demektedir. Özgürlük ve demokrasi güzel şeylerdir. Kürt ve Türk halkı bu güzel şeye layıktır. Şu bir gerçektir ki hiç bir halk bu güzelliklere fedakarlıklar göstermeden ulaşmamıştır. Zaten göstermek zorundadır. Bu gerçeği yaşamak istiyorsa bir insan. 1982 yılında şehit olan Kürt halkının değerli evladı . . . (anlaşılamamış) yaşamı uğruna ölünecek kadar severken, yani özgürlük demek ve buna layık olmak onun uğruna bir şeyler yapmak, hatta gerekirse ölmek diyordu. Kürt halkı bugüne kadar yüzlerce. . . (anlaşılamamış) binlercesi, onlar ki dört duvar arasında öldürülen en güzel kişilerdir. Onbinlercesi işkence tezgahlarında sonsuz acılar içerisinde bundan sonradır ki özgürlük ve demokrasi düşüncesi ve mücadelesi bugün Türk ve Kürt halkı içerisine yaygınlaşmış. Bu düşünce Kürt halkının bayrağını daha yükseklerde dalgalandırıyor. Ancak Kürt halkı bu bayrağı daha da yükseklerde dalgalandıracaktır. . . Ulusal kurtuluş savaşında tutsak olan biri olarak son sözlerimi şöyle söylüyorum: Kürt halkının verdiği bağımsızlık ve demokrasi savaşı yolunda Türk halkının da özgürlük ve demokrasi mücadelesidir. Türkiye'deki gericiliğin, baskının, çağdışı uygulamanın varlık nedeni Kürt halkını köle tutmak içindir. Kürt halkı özgürlüğüne kavuşunca bu korku, baskıcı, çağdışı tutumları bariz bir şekilde ortadan kalkacaktır. Bu nedenle Türk halkının demokratları ve devrimcilerinin bu mücadeleyi koşulsuz des-

teklemelerini bekliyoruz. Şunu ben diyorum ki Türk halkının gerçek dostu, ancak Kürt halkı ve devrimcileridir. . . Türk-Kürt halkının dostluğu ise gerçek dostluktur. Çünkü birbirimizin aleyhine çalışacak değiliz. Bu deyişle Türk halkının özgürlüğü, eşitliği, bağımsızlığı, dahil olmak üzere gelecekte ortak mücadele verme birliğine ulaşmak, kurtuluşumuzu yakınlatacaktır."

18- Halkın Emek Partisi'nin 15.12.1991 tarihinde yapılan 1. Olağanüstü Büyük Kongresinde bazı partililer tarafından yapılan konuşmalarda aşağıdaki görüş ve düşüncelere yer verildiği görülmektedir :

a) Kongrede divan başkanlığına seçilen Antalya Merkez ilçe teşkilatı üyesi Güven Özata'nın konuşmasından :

". . . HEP'in henüz bir yılını tamamlamamışken demokrasiyle alay edercesine kendi kurallarını koyan partilerle seçime sokulmadı ama uzungörüler bir irtibat konusu HEP'i bu engeli aştı. Şu anda partimiz saflarında olmasa dahi, 22 arkadaşımızı parlamentoya göndererek cevabını vermiş bulunmaktadır. . . Türkiye'de çağdaş demokrasiye geçilmenin yolu Kürt sorununa gerçek çözümler bulmakla mümkündür. Bu çözüm ne özel hak reçeteleriyle olmayacağı gibi, özel timler, şiddet ve kontrgerillalarla da mümkün olmayacaktır. . . Bütün bunlara rağmen bu çözümde ısrar edilecekse, hak arayışına karşılık bir zamanlar sağcıların dilediği anlayış, devlet terörü gözardı ederek, devletin suç işlediğini inkar etmekte ısrar edecekse, ezilen ve sömürülen Kürt halkının da kendi yazgısını bellemekte kendi kaderini tayin etmekte ısrarlı olacak ve vazgeçilmez ve kaçınılmazdır. Bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da kardeşçe yaşamak azim ve inancında olduğumuz Türk insanı, Türk demokrasi(si) ve Türk emekçileri sizlere sesleniyoruz. Sizler de bu halkın dışında değilsiniz. Bu acılı ızdırıp, o halkın olduğu gibi, sizin de yazgımızdır. O halkın yalnızlıkla yönlendirildiği zaman sizin işiniz daha iyi olmayacaktır. Demokrasi ve insanlık için verilen bu uğraşta artık sizleri de saflarımızda görmek istiyoruz. Bize katılm, gelin insanlık onurunu birlikte kurtaralım, gelin işkenceyi, zulmü ve insan kıyımını birlikte yokedelim. . ."

b) Adana İl Başkanı (halen genel sekreter yardımcısı) Kemal Okutan'ın konuşmasından :

". . . Burada hepimiz çok önemli bir günü yaşıyoruz ve bugün bir hürriyetin başlangıcı olacak. Bu süreci insanları kalederek (katlederek), insanlara işkence yaparak bu halkı susturabilecekleri düşünenlerin böyle olmadığını, bu halkın öldürülerek, işkence edilerek, susturulabileceklerinin anlaşılacağı bir süreci, bu sürecin başlangıcı olacaktır. . . 12 Eylül deyince aklımıza Diyarbakır zindanları gelir, Kemal

Pir gelir, Mazlum Doğan gelir ama tarih göstermiştir ki, süreç göstermiştir ki, insanları katlederek insanları öldürerek ve insanların taleplerini kanla, gözyaşıyla boğmak istemenin sonu yoktur ve olmayacaktır. . . Ama Kahramanmaraş'ta olaylar yaratılarak ve Kahramanmaraş bahane edilerek özellikle Kürtlerin yaşadığı illerde sıkıyönetim ilan ederek hiç bir şey elde edilemeyeceğini de çok önceden görmüş olmaları lazım. Bunu da halkımız bizzat kendi mücadelesiyle kanıtlamıştır. . . Antiterör yasası bölücü bir yasadır, ayrımcı bir yasadır ve bu yasayla birlikte çıkarılan tecil yasasıyla öncelikle faşistleri salıverdiler, daha sonra aktif suç yakalanan salıverildi ve daha sonra özellikle Kürt halkı ile Türk halkının arasını açmak için ve özellikle Kürt halkının demokratik istemlerini ve Kürt halkının ulusal demokratik istemlerini kovabilmekle bu hakları birbirine kırdırabilmek için Türk devrimcilerini salıverdiler. Ama mücadele veren Türk devrimcileri hala cezaevlerinde yatıyor. . . Şimdi Kürt halkının mücadelesini önleyebilmek ve demokrasi mücadelesinin önüne geçebilmek için özellikle metropol bölgelerde halkları karşı karşıya getirme operasyonları var. Özellikle de sivil faşist eliyle de Kayseri'de, Adana'da, İstanbul'da başka illerde halkları birbirine kırdırabilmek için egemenler çaba sarfediyorlar. Biz diyoruz ki halklar egemenlerin oyununa gelmeyecek ve el ele verecek, Türkiye'de demokrasiyi kuracak ve Kürt halkını (halkına) da ulusal demokratik hareketlerin önünü açacak . . ."

c) Şanlıurfa Merkez ilçe örgütü üyesi (halen Şanlıurfa il başkanı) Abdülmuhsin Melik'in konuşmasından :

". . . Partimizin SHP"yle yaptığı seçim iştirakinde büyük başarı göstermiş. . . (anlaşılamamış) partimizin seçimlerde büyük bir başarıyla çıkması Kürt halkının geleceği, ulusal mücadelesi, boyutların gerçekleşmesi bakımından önemlidir. Halkımızın varlığını inkar eden, Kürt halkını. . . (anlaşılamamış) isteyen tarihten haritadan silmek isteyen Devletin ve resmi ideolojisi olan Kemalizm'dir. Bu utanç duvarı yıkılmadıkça Türk ve Kürt halkları eşitlik temelinde bir arada yaşayamazlar. Türkiye demokratikleşemez, özgürleşemez. . . Kürtlerin Türkleşme politikasını destekleyen resmi ideolojileri lanetliyorum, şehitlerimizi saygıyla anarken, özgürlük mücadelesi verenleri saygıyla selamlıyorum. . ."

d) İstanbul İl sekreteri Cabbar Gezici'nin konuşmasında :

". . . Bugün Türkiye ve Kürdistan'ın her alanda (alanında) kitleler bağımsızlık, demokrasi ve özgürlük talepleriyle şu veya bu şekilde dile getiriyorlar. . . bugün(kü) aşamada düzen bütün karşı devrimci, faşist zoruna rağmen Kürdistan ve Türkiye halkının çok ciddi örgütlü halkçı tepkileriyle karşı karşıyadır. Kürdistan'da yaşama hakkı bile yasakken. . . Kürt halkı ve Türk halkı bu baskılara gine direni-

yor, gine kendi gerçekliğini ifade ediyor, gine kendi ulusal demokrasisini, taleplerini dile getiriyor, onları dayatıyor. Kürdistan'da insanlar ulusal kimlikleri için devletin yasakladığı, yasa dışı ilan ettiği örgütlerini(n), önderlerinin çağrılarına uyarak sokaklara dökülüyorsa, bütün yasaklara rağmen Kürdistan halkı bunu yapıyorsa, bu devlet, bu düzen hala şu yasaktır, şu yasa dışıdır diyerek Kürdistan halkının ve Türk halkının bu tepkilerine sessiz kalmaz. . . Kürdistan halkı onbinlerce, yüzbinlerce sokaklara dökülüyor ve gerçeği haykırıyor. Biz Kürdüz diyoruz, burası Kürdistan diyor, bu terörist dediğiniz insanlar bizim önderlerimizdir diyor. . . onlar kendi aralarında kurup Kürt halkının bu taleplerine çözüm bulamazsa, Kürt halkının ulusal, demokratik sahiplerine uygun davranmak istiyorlarsa, onlara kulak vermek istiyorlarsa gitsin bu taleplerin sahipleriyle konuşsunlar. Kürdistan halkı çözüm istiyor. Sadece istemekle kalmıyor. Çözümünü dayatıyor, ya benimle görüşeceksin, bu sorunu çözeceksin, ya da bu sorunu kendi bildiğim gibi çözerim diyor. . . gitsinler Kürt halkı ve onun meşru temsilcileriyle otursunlar, bu sorunu çözsünler. . .”

19- Halkın Emek Partisi Nazilli ilçe örgütü tarafından 28.2.1992 tarihinde düzenlenmiş olan "Dayanışma Gecesi'nde genel sekreter yardımcısı Kemal Okutan'ın yaptığı konuşmadan :

". . . Değerli arkadaşlar coşkunuz büyük, gerçekten Kürt halkının dünyada uygulanan baskıların en kötüsü, en barbarı, en vahşicesi uygulanan Kürt halkı coşmayacak da bağırmayacak da slogan atmayacak da kim atacak? Elbette atacak. . . Bedeli ağır olsa da, insanlar ölse de, insanlar işkence görse de, özgürlüğün bedelinin ağır olduğunu gördük. Ama bunun sonucunda özgürlüğe kavuşmanın adımlarının daha usta atıldığının bir süreci. . . Bu ülkede bir çok sorun var. Yani Kürt sorunu çözülmeyen hiç bir sorun çözülemez. Bu ülkede konut sorunu varsa, enflasyon varsa, Kürt sorunu çözülmeyen hiç bir sorun çözülemez. Sevgili dostlar, Kürt sorununa siyasi ve demokratik bir çözüm bulmak için söylüyoruz ve diyoruz ki, Türkiye Cumhuriyeti 70 yıllık asimilasyonundan vazgeçerse, Kürt halkının ulusal varlığını (varlığını) tanırsa, yani özgürlükçü politikadan vazgeçmezse Kürt halkının ulusal demokratik kariyerinin tanırsa sorunu çözülebilir. . . Kürt sorunu elbette ki Kürtleri ilgilendiriyor. Ama Kürt sorunu bir anlamda Türklerin de sorunu. Yani bu ülkede Kürtler eziliyorsa, sömürülüyor, vuruluyor, horlanıyorsa, bu yalnız Türkleri ilgilendirmez, Kürt halkına yönetilen bütün politikalar, Kürt emekçisini ve Kürt halkını yoksullaştırıyor. Kürt halkını ezmek için tank alıyorlar, top alıyorlar, silah alıyorlar, ama bu sadece Kürt halkının sorunu değil, Türklerin de sorunü. Son zamanlarda metropollerde geliştirilen şovenizm dalgasına karşı, Türklerle Kürtlerin el ele, omuz omuza verip egemen güçlerin şovenizm dalgasına karşı mücadele vermesini istiyoro-

ruz. . ."

Aynı gecede davalı partinin Aydın il başkanı Lazgin Çulduz yaptığı konuşmadan yirmi yıldan beri ikamet ettiği Aydın il merkezini yurtdışı olarak niteleyerek şunları söylemiştir :

". . . Ben yirmi yıldan beri ülkemden uzak yurtdışında bulunuyorum. Benden daha uzun süre dışarıda kalanlar var. . . Vatan dışında çok uzak bir yerde olup, vatan dışında olup yaşamının bizim için değeri yoktur. Vatanımı kaybeden, bir toprak parçası üzerinde özgürce yaşayamayan bir kimse hiç bir kültüre ve sanatsal ve sosyal ulusal gelişmeyi caydıramaz. Belki bir gün ülkemize de döneriz ve bir gün bir araya gelip, etkinlik için programlar yapabiliriz. Ama biliyoruz mülteci yaşamına eğer sağlam bir toprak parçası kalsa da, Kürt bayrağı asarız. . ."

20- Halkın Emek Partisi Adana il örgütünce 12.4.1992 tarihinde düzenlenen "Halkın Emek Partisi Dayanışma Gecesi'nde genel sekreter yardımcısı Kemal Okutan'ın yaptığı konuşmadan;

". . . Sizleri binlerce Kürdün yurt özlemiyle selamlıyorum. Öyle bir halk düşünün ki binlerce yıl baskı ve zulüm altında kalsın, hain korucu başlarına dikilsin, tarihe ihanet eden bu ihanet kanadadır. Kürtleri üç gruba ayırdılar. Birisi korucu hain ihanet kanadadır, bir kanadı da devrimci demirci Kawa'ların direniş kanadadır. Bu kanat bizleri daha çok ilgilendirmektedir. Bizleri daha çok güçlendirecektir. Bir kanadı da Kürdistan topraklarında petrolü modern tekniklerle çıkaran modern güçler oluşmuştur. Bizi özgürlüğümüze götürecek bir güçtür. . . 1. grup hain Baho oğulları, 2. grup Serhan'dan gelen halklaşan, topa tüfeğe karşı gelen yiğit Kürt halkıdır. 3. ise halkından kopartılan özgürlük savaşçıları vardır. . . Biz kendi kendimizi yönetmek ve kendi meclisimizi seçmek istiyoruz. Eğer bize güzellikleri insanlıkları çok görüyorlarsa biz bunları da almasını biliriz. Hiç bir şey bağımsız ve özgürlükten daha değerli olamaz. . ."

21- Halkın Emek Partisi Sakarya il örgütünün açılış münasebetiyle 20.4.1992 tarihinde yapılan eğlence gecesinde Bursa il örgütü başkanı Murat Dağdelen'in konuşmasından :

". . . Bugün burada Lazıyla, Çerkeziyle, Kürdüyle, burada bulunan bütün arkadaşlara, hepinize hoşgeldiniz diyorum. Konuşmamıza başlamadan önce bütün etkinliklerimizde, bütün parti etkinliklerimizde yaptığımız gibi ölenler ama yenilme-yenler adına bir dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum hepinizi. . ."

22- Halkın Emek Partisi İstanbul il örgütünce 1.3.1992 tarihinde İstanbul'da

düzenlenen "Bütün Halklar Kardeşdir, Katliamlara Son" isimli mitingde İstanbul il başkanı Felemez Başboğa'nın konuşmasından :

". . . Bugün çok mutluyuz çünkü binlerce Kürt ve Türk emekçisi, devrimcisi, demokrati ve yurtseveri kardeşlik duygularını haykırmak üzere Hürriyet Meydanına gelmiştir. . . Bastırılmış özgürlük tutkuları her yeri kaplar, bugün benim ülkemde baharını yaşıyor. Kışın buzları çözülmeye başladı bile, Botan'da, Amed'de, Serhat'ta özgürlük türküleri yükseliyor. . . binler, onbinler, yüzbinler katılıyor. Kürt halkının özgürlük yürüyüşüne. Egemenlerin yüreğine korku katılmıştır. Ancak birer birer değil, onar onar öldürmeye başladılar. Ancak tabanca tüfek yetmiyor. Tanklarla, panzerlerle, uçaklarla, zehirli gazlarla üzerimize geliyorlar. . . Kürt kardeşin en temel insani hakkını kullanamamaktadır. 70 yıldır seninle iç içe oldu, işçi oldu, memur oldu, hamal oldu, düzenin yükünü birlikte çekti, ama sizden farklı olarak da Kürt olmaktan dolayı da bir yük taşıdı. Kendi kimliğine hiç bir alanda sahip çıkamadı. Dersim, Ağrı, Zilan katliamlarını yaşadı. Ama hiç bir zaman Türk halkına bir düşmanlık taşımadı. . . Bugün en temel insani değerlerini korumak, rahat olarak mücadelesini veren Kürt halkı, Türk halkı ile eşitlik temelinde birlikte yaşamı sağlamak için özgürlük yürüyüşüne gitmiştir. . . Bu savaşın faturası ekonomiden, insan yaşamına. . . (anlaşılamamış) Türk ve Kürt halkına çıkarılmaktadır. . . Resmi ideolojinin 70 yıldır uyguladığı inkarcı şiddet politikası bugün iflas etmiştir. . . Kürt halkının özgürleşme mücadelesiyle Türk emekçilerinin özgürleşme mücadelesi ne birbirinden kopuk ne birbirine karşıdır. Birbirinden ayrılmış değildir. . . Parti olarak bizleri birbirimize kırdırmak isteyen ne Türk ne de Kürt halklarıdır. Bir tek sorumlusu vardır. O da resmi ideoloji. Türk ve Kürt halklarının kardeşliğine sabırla adım atma günüdür."

23- Davalı partiye mensup bazı milletvekillerinin çeşitli yer ve zamanlarda yaptıkları konuşmalar da dikkat çekici bulunmuştur. Bunları şöyle özetlemek mümkündür :

a) Mahmut Alınak (halen Özgürlük ve Eşitlik Partisi Milletvekili) Halkın Emek Partisi Eminönü (İstanbul) ilçe örgütünce 16.3.1991 tarihinde düzenlemiş olduğu "Halepçe Katliamı" konulu paneldeki konuşmasında :

". . . Dört beş gün önce bölgedeydim. İdil'e gittik. Şırnak'a gittik. Bütün bölgeyi dolaştık. Muş Van'a gittik. Kürtler orada toplu katliam tehlikesiyle karşı karşıya. Yürüyüşleri kanla, hisimla, barutla susturulmaya çalışılıyor. . . (anlaşılamamış) yönetimi bütün acımasızlığı ile başta insanlar kurşunlanıyor, insanlar vuruluyor, kitlesel olarak gözaltına alınıyor, en hayasızca, en vahşice işkencelerden geçiriliyor ve orada en ufak bir kıpırdanma savaş nedeni olarak kabul ediliyor. . . Kürtler bölgede

üç seçenikle karşı karşıya dostlarım. Ajanlık ve köy koruculuğu bir. İkincisi dağa çıkmak. Üçüncüsü de göç etmek. Kürt halkına başka bir seçenek tanımıyorlar. . . Kemalizm zaten paçavraya dönmüş, çağdaşı kalmıştır Kemalizm. Yıkılışını sadece ilan ediyor. Zaten yıkılmıştı. . . Hürriyet Gazetesinden kestim, Kürtler azınlık değil başlıklı bir haber, adları bilim adamı olan, binbeşyüz holding adamı, adları bilim adamı ama holding adamı, bir deklarasyon düzenlemişler. Irkçılık, kafatasçılık, iğrençlik deklarasyonu. . . (anlaşılamamış) mensubu olmaktan şeref duyduğumuz bu milleti Türk yapan unsurların, son ortak tarih, örf ve adetler, dini, vatan, ortak ülkü ve menfaatler, bütün sanat eserlerimizle beraber, hatta bunlardan da öte Türkiye Cumhuriyetinin bölünmez bir bütün olduğunu, Türk milletine değer ve arz ederim. Ve diyorlar ki dili Türkçe olan Türkiye Devletinde azınlıklar dışında herkesi Türk tanıdığımızı ve bildiğimizi ve bunun dışında hiç bir görüş, düşünce ve safsatalara iltifat etmediğimizi ilan ederiz diyorlar. Şimdi soruyorum bu soytarılar ne yapacaksınız? Direnen bir taraftan kendileri için az önce söylediğim gibi bir taraftan da bütün dünya halkları için kahramanca mücadele eden bu halkı ne yapacaksınız ey holding adamları? Değerli dostlarım neler yapılmalı, izin vererseniz o konuya gelmek istiyorum. Öncelikle Kürt halkı kendi öz gücüne ve kendi mücadelesine güvenmek zorundadır. Kendi iç dinamiklerini oluşturmak zorundadır. Öncelikle kendi ayakları üzerinde durmak zorundadır. Bölgemizde var olan nükleer silahlar, kimyasal silahlar, tamamen ortadan kaldırılmalıdır ve yeni Halepçelerin tekrarlanmaması için Kürt sorunu mutlaka çözümlenmelidir. Kürt sorunu çözümü Kürt halkının kendi geleceğini özgürce belirleme hakkını içerir değerli dostlar. . . Ve Kürtlerin kendi sorunlarını başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, uluslararası bütün platformlarda, bu platformlara taşınmaları sağlanmalıdır. . . Değerli dostlarım Kürt halkı dostlarını çoğaltmalıdır. Bizim bir kadersizliğimiz var. Biz bir taraftan Kürt gericiliğine karşı mücadele ediyoruz, bir taraftan da kardeşimiz ve dostumuz olan ve yıllardan beri birlikte olduğumuz Türk halkını(n) baş belası olan Türk şovenizmine karşıda ihtiyatlı davranmak zorunda kalıyoruz. Oysa ki tüm sosyal şovenizmine karşı mücadele vermek, Türk milliyetçiliğine karşı mücadele vermek, Türk ilericilerinin, devrimcilerinin, demokratlarının görevi, öylesine şanssız insanlar ki, bir taraftan da Türk halkının dostluğunu kazanmak gibi tarihi bir görevle karşı karşıyayız. Bu nedenle başta Kürt halkı Arap halkı, Fas halkı ve bütün dünya halklarını(n) kardeşliğini ve dostluğunu kazanmak onları yanımıza almak zorundayız. Değerli dostlarım, tek yürek, tek vücut gibiyiz. Biz aşacağız, sıkıntıları aşacağız, biz dağları(a) ve çocuklarımıza özgür ve mutlu bir gelecek bırakacağız. Tarihi görev bizim dirilmemizi bekliyor. . .”

b) Aynı kişinin Muş il örgütünün 12.5.1991 tarihindeki kongresinde yaptığı konuşmadan :

". . . Değerli dostlarım, bizim insanlarımız şehit ediliyor, Gerilla bizim çocuğumuz. Gerillalar, gerillalar dağlarda can veren gerillalar bizim çocuğumuzdur. Bizim kanımızdır, bizim canımızdır ve gerillaya kurşun sıkanlar, kurşun sıkan askerler de bizim çocuklarımız. . . Bu kürsüden Özal'a seslenmek istiyorum, Özal'ın bekçiliğini yaptığı devlet yetkililerine seslenmek istiyorum. Siz bir kere Kürt dostu değilsiniz. Onun altını çizelim. Ne Özal, ne İnönü, ne Erbakan hepsinin Türkes'den bir farkı yok. Kürt sözcüğü söz konusu olduğu zaman veya Kürtler söz konusu olduğu zaman hiç birinin farkı yok. Eğer Kürt dostu iseniz, iddianız var ise hodrimeydan. Buyurun es es kararnamesini kaldırın. Doğuda Kürtleri ezmek için baskı altında tutmak için, Kürtleri vahşice yok etmek için çıkardığımız kararnameyi askıya alın. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini yürürlüğe koyun. Kürt dostu iseniz bunu yapın. Ya PKK'lı olacaksınız, ya dağa çıkacaksınız, ya da köy korucusu olacaksınız şeklindeki politikayı bir tarafa bırakın. Eğer sizler, bay politikacılar, bay Kürt düşmanları, eğer sizler samimi iseniz, Kürt halkının baş belası olan, Kürt halkının bahtsızlığı olan, Kürt halkının şanssızlığı olan köy koruculuğu sistemine son verin. Eğer siz Kürt dostu iseniz, Kürt dostu olduğunuzu iddia ediyorsanız ve samimi iseniz, Kürt halkının kendi demokratik tepkilerini ortaya koymasına tahammül ediniz. Kerboran'da, İdil'de, Şırnak'da yürüyen Kürtlerin üstüne panzer sürmeyiniz. Kürtlere kurşun sıkmayınız, Kürtleri öldürmeyiniz, Kürtleri katletmeyiniz. . . Daha çok korkacaklar, halkımız büyüyor, halkımız geliyor, daha çok korkacaklar bizden, sizden korkacaklar, çocuklarınızdan korkacaklar. Sevgili il başkanı Sırn Sakık'ın altını çizdiği gibi onlar korkacak, onlar korktukları için bizi kameraya almaya çalışıyorlar. Onların kameraları da bizimle baş edemeyecek. Çünkü biz milyonlarız, çünkü biz dünyayı onların başına dar edeceğiz ve diyorum ki, Doğu'da akan kan durdurulmalıdır, demokratik çözümler üretilmelidir. Değerli dostlarım, siyasal hak aramak demokratik bir haktır. Çünkü insanların siyasal hakları aramalarına engel olurlarsa, onlara faşist ve gerici ilan etmek bizim görevimizdir. İnsanlar, siyasal hak arama özgürlüğüne kavuşturulmalıdır. Bu kan durdurulması isteniyorsa, bu vahşetin durdurulması isteniyorsa, siyasal hak arama özgürlüğü yasallaştırılmalıdır. İnsanlar serbestçe düşünüp taşınmalı ve örgütlenmelidir. Siyasal düşünceleri uğruna çalışma yapabilmelidirler. Yalnız bu bile tek başına akan kanı durdurmaya yeter. İnsanlar durup dururken dağlara çıkmamışlardır. İnsanlar durup dururken silahlarına el atmamışlardır. İnsanlar zorunlu bırakıldıkları için dağlara çıkmak zorunda bırakılmışlardır ve diyoruz ki biz ezilmenin ne olduğunu, horlanmanın ne olduğunu, baskının ne olduğunu, işkencenin ne olduğunu, açlığın ve sefaletin ne olduğunu en iyi Kürtler bilir ve bu nedenle ezilen kim olursa olsun, horlanan, baskı altında tutulan, sömürülen, aç ve sefil bırakılan kim olursa olsun, o bizim dostumuzdur. O bizim kardeşimizdir. Bu nedenle Kürtler, bizler yalnız

Türk halkıyla değil, kardeşimiz ve dostumuz Türk halkı değil, bütün dünya halklarıyla kardeşçe ve dostça birlikte yaşamak istiyoruz. Bu nedenle Kürtlere, bütün Kürtlere ezilmesi gereken, cezalandırılması gereken, öldürülmesi gereken bir PKK gözüyle bakmayınız. Varsa PKK ile bir hesabınız PKK ortada hesaplaşmak istiyorsanız gidin hesaplaşın. . . Bu ülkede aydınlığa varılmak isteniyorsa, enflasyonun önüne geçilmek isteniyorsa, Kürt sorununun çözümlenmesi gerekir. Kürt sorunu çözümlenmelidir ki Türk halkı da aydınlığa çıksın, aksi halde Türk halkının içinde bulunduğu bu karanlık devam edecektir. Bu devlet yerli ve yabancı sermayenin devletidir. Bu devlet halkımızın devleti değildir. Devlet konusunda da aynı şeyleri konuşuyorum. Onlar sadece halkımızın oy sandığına oy atan bir topluluk, birer sürü olarak görülüyor. Onun dışında halkımızın politikaya girmesini istemiyorlar. Politikaya girdiğiniz zaman demokratik gelenekler yaratılacaktır. Demokratik gelenekler yaratıldığı zaman halk kendi geleceğini özgürce belirleme hakkını elde edecektir. Bu onların işine gelmez. Çünkü düzenleri yerle bir olacaktır. Düzenleri başlarına yıkılacaktır. Sömürü ortadan kaldırılacaktır. Yarınımızı, çocuklarımızın yarınlarını karanlığa boğmağa hakkımız yoktur. Ey ANAP'lular, SHP'liler, mahalli yöneticiler, RP'liler, DSP'liler, Muşlu DSP yöneticileri, bu kürsüden sizlere sesleniyorum. Halkımız eziliyor, halkımız acı çekiyor, halkımız sıkıntı içinde, halkımıza ihanet etmeyiniz. Halkımızı arkadan hançerlemeyiniz. Çünkü siz de bu halkın çocuklarıdır. Bu düzen partileri halkı yok etmek için vardır. Geliniz elbirliği yapalım ve sevgili il başkanımızın dediği gibi, bu düzen partilerini, kendileriyle başbaşa bırakalım ve halk düşmanı, emekçi düşmanı olan bu partileri ayaklarımızın altına alalım ve öldüğümüzde çocuklarımıza özgür ve sömürsüz bir temel atalım ve çocuklarımız bizimle gurur duysun istiyoruz. . ."

c) Aynı kişinin davalı parti Ağrı il örgütünün 18.5.1991 tarihinde yapılan kongresindeki konuşmasından :

". . . Özal Türk dediği Kürtlerin, öz Kürdistan'ında devlet kurmalarına şiddetle karşı çıkıyor ve Bush'la kapalı kapılar ardında pazarlığını da yapıyor. Uçakların kalkmasına izin sağlıyor ve oradaki Kürtlerin katliamına giden yolu açıyor ve buradan soruyorum Özal'a, hani Kürtler Türktü, madem Kürtler Türk neden devlet kurmalarına karşı çıkıyorsunuz sayın Özal, neden karşı çıkıyorsunuz? Bu sizin yumuşak karnınız değil mi?. . . Özal'da tıpkı bir İnönü gibi, tıpkı bir Türkeş gibi, tıpkı bir Ecevit gibi Kürt dostu değildir ve Kürtlerle uzaktan yakından hiç ama hiç bir ilgisi yoktur değerli dostlarım. Bunun altında yatan nedenlerden birisi de Kürt siyasal hareketlerin(in) gelişmesidir. Kürt ulusal demokratik hareketini ezmeye çalışmaktır. Tedbirsiz hareket eden Kürtleri abluka altına almaktı(r). Ama Kürtler tarih boyunca sürekli olarak kazık yediler, sürekli olarak hançerlendiler arkadan. Fakat artık, halkı-

mızın geleceği sizlerin elindedir değerli dostlarım. . . Ben ANAP gibi SHP gibi DSP gibi RP gibi partilerde yer alıp da yüreğinde az çok, ama az çok halkın sevgisini taşıyan insanlarımıza buradan bir çağrı çıkarmak istiyorum. Halkımıza ihanet etmeyiniz değerli yöneticiler. Halkınıza ihanet etmeyiniz DSP yöneticileri, DYP yöneticileri, ANAP'ın Ağrı'lı yöneticileri, SHP'nin Ağrı'lı yöneticileri, DSP'nin, RP'nin Ağrı'lı yöneticileri. Halkımız tarih boyunca ezilmiştir. Halkımız tarih boyunca ihanet görmüştür. Halkınızı arkadan hançerleme hakkınız yoktur. Bu nedenle, burjuva partilerinin, bu devlet partilerinin, bu egemen güçlerin emrinde olan bu partilerin rozetlerini yere atınız. Aksi halde bu partilerle tam uzlaşmaya devam ederseniz, sizi ihanetçi olarak ilan etmek bizim hakkımız ve biraz da görevimizdir. . . Kurtuluşunuz HEP'tedir. Bu nedenle bu halk düşmanı cepheleleri bırakın, rozetlerini yere atın ve tabelaları indirin. Aksi halde halkımızın çekeceği bütün sıkıntıların, bütün acıların vebali sizin boynunuzda olacaktır. Egemen güçlerin boynunda olacaktır. . . Bütün konularda biz halkımızın demokratik muhalefetiyle iktidara karşı, bu nedenle parlamentoda verilen mücadeleyle, parlamento dışında verilen mücadeleyi birleştireceğiz ve biz asıl mücadeleyi parlamento dışında, halk yığınları dışında, halkla birlikte verilecek bir mücadele olarak tanımlıyoruz. Önümüzdeki tek sorun, toplu hak arama özgürlüğü elde etmektir. Toplu hak arama özgürlüğünü HEP yakaladığı zaman Kürt kendi hakları için mücadele verecektir, işçi kendi hakları için. . . Arkadaşlar sonuç olarak ben sizden şunu istirham ediyorum. Biz birbirimizi seveceğiz. Birbirimizi sevmek zorundayız. Başka bir seçeneğimiz yok. El ele tutuşacağız. Bayrama gider gibi halay çeker gibi büyük bir coşkuyla, büyük bir kararlılıkla Türk ve Kürt halkının birliğini sağlayarak özgür geleceğe, aydınlık geleceğe hep birlikte varacağız . . ."

d) İstanbul Milletvekili Kenan Dönmez'in davalı parti'nin Üsküdar (İstanbul) ilçe örgütüne 17.3.1991 tarihinde düzenlenmiş olan toplantıda yaptığı konuşmada :

". . . Yine kamuoyunda ülkemizde son günlerde artan yasakları kıran Kürt halkının artık kimlik kavgasını görüyoruz. . . Değerli dostlar, gözlüğün arkasında hepimizin gördüğü gibi ilçe yönetimi bir pankart asmış, baskıcı, resmi ideolojiye hayır, bunun tartışması ne boyutta olur bilemiyorum. Ama önerim bundan böyle ilçe örgütlerinin baskıcı, resmi ideolojilerin adının da yazılması. Kemaliste hayır demek zorundayız. . . Bakınız Zonguldak'ta işçilerimiz yürüdü. . . bu yürüyüş sırasında geçlediğimiz, konakladığımız bölgelerde, ben de milletvekili arkadaşlarım kökenimiz olarak Kürt olduğumuz için biraz bize yabancı gibi bakıyorlardı. Ama ikinci gün sonrasında onların ateş yakıp sabahladığı yerlerde beraber Kürt halkına yapılan baskıyı konuşuyorduk. Üçüncü ve dördüncü günde, o yürüyüş sırasında artık o insanlar size farklı bakıyordu ve şunu söylüyordu, bu devlet öyle bir devlet ki biz yediyüz

metre yerin altında insanca yaşayabileceğimiz, haklı isteğimize karşı görmek istiyor ve uzakta ama Güneydoğu'da yaşayan Kürtleri de ana dillerinde konuştuğu için öldürmek istiyor. Kahrolsun devlet denilen bu işçi arkadaşlarım. . . Sevgili dostlarım yaşasın işçi sınıfımızın devrimci mücadelesi, yaşasın Kürt halkının özgürlük mücadelesi. Saygılar sunarım."

24- Halkın Emek Partisi İzmir il yönetim kurulunun 3.1.1991 tarihli kararıyla yayınlanan "Yurtsever Demokrat Kamuoyuna" başlıklı bildiriye şu hususların yer aldığı görülmektedir :

". . . Son günlerde ırkçı-şoven, asimilasyoncu politikalar alabildiğine turmandırılarak Türk ve Kürt halkların kardeşliği, düşmanlığa dönüştürülmek isteniyor.

"Halkların kardeşçe yaşamaları gerekir diyerek yüce bir duyguyu dile getiren parlamenterler, Meclis kürsüsünde saldırıya uğruyor. Çeşitli gerici ve faşist odaklar, Kürt halkını imhaya yönelik savaşı naraları atıyorlar.

"Demokrasi düşmanları saldırılarının boy hedefi olarak da partimizi gösteriyorlar. Partimizin şahsında Kürt halkına, Türk emekçi halkına ve tüm demokrasi güçlerine saldırıyorlar.

"Sömürüye ve baskının her çeşidine karşı durmayı var oluş nedeni sayan Türk ve Kürt halklarının kardeşliğini, eşit ve özgür koşullarda gönüllü birliğini, kendi kaderlerini tayin hakkını savunan ve bu uğurda mücadele eden partimizin önlerinde engel görüyorlar.

"Biz Kürt ve Türk halklarının el ele vererek baskının ve sömürsüz bir gelecek için birlikte mücadele edeceklerine inanıyoruz. . . "Yaşasın Türk ve Kürt halklarının kardeşliği,

"Yaşasın dünya halklarının barış ve özgürlük mücadelesi,"

25- Diğer taraftan davalı partinin Aydın il örgütü yönetim kurulunun 1.1.1992 tarihli kararıyla partiyi tanıtma ve gelir elde etme amaçlarıyla bir takvim bastırmaya karar verdiği ve karar uyarınca takvimin 1060 adet olarak İzmir'de bastırıldığı anlaşılmaktadır.

Söz konusu takvimin incelenmesinde, Ocak/Şubat/Mart 1992 aylarına ait birinci sayfasında;

"Kürdistanım ben/ asür kitabelerinde adım var/ iraniye, turani- ye, samiye/ ve/ hamiye sor beni. . .

"Antakya'dan horasana/ uzeyitten termansaha/ kol germişim/ nice gazi yaratmış/ nice şehit vermişim. . .

"Ben çilesi dolmayan/ ulusların üreği/ inandığı davayı/ kanla canla savunan/ kürt oğlu

"Eli ayağı bağlı/ gözündeki ışıkla direnen/ insancıl ve isyancıl/ eski dağlı/ ölümler, zulümler banadır. . .

". . .

"Kocayurt/ bir halay yeridir şimdi/ nice Kürt kenetlenmiştir bir birine/ halayda kenetlenir gibi/ ve dağlarda dalga dalgadır/ davulun gergin sesi/ ve/ uyanıyorum tанда/ iki ellerim kanda/ savaş atma binmişim/ terkinde özgürlük. . ." şeklinde bir şiirin yer aldığı,

Temmuz/Ağustos/Eylül 1992 aylarına ait üçüncü sayfadaki resimde, bir yanardağdan çıkan dumanlar arasında görülen kırmızı zemin üzerindeki etrafı yeşil çerçevesi sarı renkli bir dairenin ortasında bulunan kırmızı yıldızdan oluşan bir bayrağın görüldüğü, yanardağdan fışkıran lavlar içinden çıkmış el figürlerinin kalaşnikof denilen otomatik tüfekler tuttuğu, dağın önünde resmedilen insan topluluğu içinden belirginleştirilmiş kadın ve erkek figürlerinin ellerini kaldırarak, parmaklarıyla zafer (V) işareti yaptıkları,

Ekim/Kasım/Aralık 1992 aylarına ait dördüncü sayfadaki resimde ise, bir mezarın yarısı beline kadar kalkmış bir insan figürünün havaya kaldırdığı kollarından koparılmış bir zincirin halkaları, sağ elinde otomatik tüfek, sol eliyle de önceki paragrafta tarif edilen bayrağın dalgalarını vaziyette bulunduğu, resmin sol alt köşesinde yeşil, kırmızı, sarı renklerden oluşan bir kıyafet giymiş ve halay çeken altı kadın figürünün yer aldığı, bunlardan sol başta olanın elinde aynı renkleri taşıyan bir mendil bulunduğu görülmektedir.

26- Bir diğer eylem türü olarak da, davalı partinin Mardin ve Derik örgüt binalarında yapılan gerek partili kişilerin, gerek partili olmayanların katıldıkları ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununu protesto etmek amacıyla yapılan açlık grevlerinden söz etmek gerekmektedir.

Halkın Emek Partisi Mardin il başkanlığının öncülüğünde ve bu yerdeki parti binasında 31.5.1991 tarihinde bir açlık grevinin başlatıldığı ve 5.6.1991 tarihine kadar devam ettiği, Mardin Emniyet Müdürlüğü'nün 10.6.1991 tarih ve Güv.Şb.Par.Br.164 sayılı yazısı ile ekindeki izleme tutanaklarından anlaşılmaktadır. Bu grev esnasında 2.6.1991 günü saat 08.00'da düzenlenen tutanağa göre, 1.6.1991

günü saat 19.00-08.00 saatleri arasında parti binası içinde bulunan mevcut kişilerin ellerinde sarı, yeşil ve kırmızı renkli mendillerle halay çekip "Biji Kürdistan", "Serhildane Apo" sloganlarını attıkları,

2.6.1991 günü saat 19.00'da tutulan tutanağa göre, aynı gün 08.00-19.00 saatleri arasında greve katılanların aynı nitelikteki söz ve hareketlerine devam ettikleri,

3.6.1991 günü saat 08.00'de düzenlenen tutanağa göre grevci kişilerin mahalli oyunlar oynadıkları ve zaman zaman oyunu kesip "Herşey Kürdistan için" diye bağırdıkları,

4.6.1991 günlü tutanağa göre, grevci kişilerin söyledikleri türküler arasında zaman zaman "Yaşasın Kürdistan", "Herşey Kürdistan için", "Resmi Kıyafete Hayır" gibi sloganları bağırdıkları,

5.6.1991 günü saat 08.00'da tutulan tutanağa göre, grevcilerin "Yaşasın Kürdistan", "Kürdistan Kurulacak" diye bağırdıkları ve aynı tarihli bir başka tutanağa göre, o gün saat 10.50'de binayı boşaltmak suretiyle greve son verdikleri belirlenmiş bulunmaktadır.

Aynı amaçla bir başka açlık grevini de davalı partinin Derik ilçe örgütü binasında 31.5.1991 - 3.6.1991 tarihleri arasında gerçekleştirdiği, 1.6.1991 günü saat 17.30'da düzenlenen bir tutanağa göre ilçe örgütü başkanı tarafından yapılan davet üzerine muhtelif mahallelerden halk topluluklarının ilçe binasına doğru yürüyerek bina önünde toplandıkları, duruma müdahale eden kolluk güçlerine doğru iki el silah atılması üzerine toplanan kalabalığın taşlı saldırıya geçtiği, kollukça uyarı ateşi açılmasını takiben dağıldığı,

3.6.1991 tarihli tutanağa göre parti binasında başlatılan ve ilçe örgütü başkanının da katıldığı bu grevde grevci kişilerin kapısı açık olan binanın içinde alkış temposu eşliğinde Kürtçe olarak "Meş'aleyi Yaktık, Temeli Attık", "Kürdistan'ı Kuracağız", "Biji, Biji Kürdistan", "PKK'nın Partisinde Toplanalım", "Kürtlerin Partisi", "Duvarları Yıkacağız, Hedefe Varacağız", "Şehitlerimizin Kanıyla Zafere Ulaşacağız", "İhtilal, İhtilal, İhtilal" şeklinde sloganlar söyledikleri,

3.6.1991 tarihli bir başka tutanağa göre de grevin yapıldığı parti binasının pencere camlarına yapıştırılmış olan kağıtlarda, "Berxwedan Jiyane", "Özgürlükte uğrunda savaşılır, hiçbir düşünce uğruna ölmeye gelmez", "Doğdukları sokakları bile özgürce dolaşamayanlar. Bu zulüm nasıl kabul edilir? Güneş doğuda doğuyor, doğu niye karanlık? Çünkü çamur verdim, üç yaşındaki çocuğun eline, silah yapıp verdi bebek yerine", "Düşün de vicdanına öyle hükmet. Vatanın bağı parçalanmış

bekler senden bir ümit, bir ışık/ zulmet diyarındaki çocuk sen hey/ ağla ağla. Belki gözyaşlarında boğacaksın zalimleri/ onun yanında zulmü film seyrederek gibi izleyen bizleri/ zulmet diyarındaki çocuk sen hey/ sen ki kurtuluşa gebesin/ budur belki gözyaşlarının nedeni/ ağla ağla sen kan çocuğusun/ sen kurtuluş meş'alesisin/ ağla çocuk ağla/ ağla ki gözyaşların dünyayı boğsun/ ya özgür bir vatan, ya ölüm", "topraklarımızda çimenlerimiz yeşerdikçe/ ve insan oğlu var oldukça/ mücadelemiz sürecektir/ bir ihtilaldir/ bunlar engerekler ve uyanlardır/ bunlar aşımıza ve ekmeğimize göz koyanlardır/ tanı bunları/ tanı da büyü/ ey kürdistanın yiğit evladı", "İnsan hakları için direnen ve bu yolda şehit düşenlere ne mutlu. . . Şehit kanı zafer getirir", "Bir yüzgördüm geleceğini unutmuş/ baskılar arasında/ binbir düşünceyle eziliyor dört duvar arasında/ şimdi mazisini yaşıyor yeniden. . / onu gördüm. . . ağlıyor/ parmaklıklar arkasında/. . . devam ediyor" slogan ve şiirlerinin yazılı bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bütün bu anlatılanların yanında; gerek parti kongrelerinde, gerekse taşra örgütlerinin çeşitli vesilelerle "şölen", "gece" gibi adlar altında düzenlemiş oldukları toplantılarda parti adına görev aldıkları anlaşılan, ancak çoğu kez kimlikleri belli olmayan sunucuların beyanları, toplantıların attıkları sloganlar, yapılan eylemler, asılan afiş ve pankartlar üzerindeki yazıların içeriği üzerinde de durmak gerekmektedir.

Bu cümleden olmak üzere;

- 21.3.1991 tarihinde davalı partinin Van il örgütüncü düzenlenen "Uluslararası Irkçılıkla Mücadele Günü" toplantısında, sunucunun "Nevruz ateşlerini her sene yakmalıyız. Özgürlük ve demokrasiye ulaşmaya kadar Nevruz ateşlerini yakacağız diyoruz. . . Bu davaya gönül vermiş, bir mücadelede zindanlara düşmüş tüm insanlara ve dolayısıyla Kürt halkına özgürlük istiyoruz" şeklinde beyanda bulunduğu,

Geceye katılan Ozan Hacı isimli kişinin Kürtçe söylediği türkülerde, "memleketime Kürdistan, ey felek emrime pırmaye devleteme mayacalek" (memleketim Kürdistan, ey felek emrimiz çok vardır, devletimiz ise zamana ihtiyaç vardır), "ema devletemi mezinbibe kurulmuş bibe braşahsın here cehenneme" (ama devletimiz büyüsun kurulsun ve şahsım olarak o zaman cehenneme gitmeye hazırım), "ey Kürdistan duhem güli hem sosını hem dili hem rahanım çiçekga berbozeme hamyani" (ey Kürdistan sen hem gülsün hem çiçeksin, hem gülsün hem de reyhansın, hepimizin burnundaki çiçeksin), "iro roje kahaşe roj roja kurdaye hevrabı bejin rabın gelek kürdün" (bugün iyi bir gündür, Kürdistan halkının hep birlikte ve bin ağızdan söyleyin bugün bizim en mutlu en şerefli günümüzdür), "maybı rabın reda, beje kurdi leda" (haydi yürüyün Kürdistan yolundan yürüyün bağırarak geliyoruz diye) gibi

sözlerin bulunduğu, ayrıca gecede toplu olarak "Kundara azadi" (Kürtlere özgürlük), "Apo'ya berat" (Apo'ya af), "Biji Kürdistan" (yaşasın Kürdistan) sloganlarının atıldığı;

- 23.2.1991 tarihinde davalı partinin Zeytinburnu (İstanbul) ilçe örgütüne "Barış ve Özgürlük Şöleni" adı altında düzenlenen toplantıda, topluluk tarafından "Kürdistan Faşizme Mezar Olacak", "Biji Azadi" (yaşasın özgürlük), "Kürdistanda Faşist Baskılara Son", "yaşasın mücadelemiz" gibi sloganların atıldığı, aynı gün 23.30'da tutulan izlenim raporuna göre şölenin düzenleyicilerinin atılan sloganlara müdahale etmeyip seyirci kaldıkları;

8.3.1991 tarihinde davalı parti Küçükçekmece (İstanbul) ilçe yönetim kurulunun 22.2.1991 gün ve 5 sayılı kararı ile düzenlenen "Dünya Emekçi Kadımları" konulu toplantıda, 19.3.1991 tarihli bant çözüm tutanağına göre, erkek sunucu olarak geçen kişinin, "Dersim kayalıklarında Bezet derler adına, şehit Rıza'nın yanbaşında ve bir kadın, ve bir kadın Koçgiri Destanında yazılı, biryanda Alişen ve bir kadın Zarifemi, Zarifemi acaba? Ve bir kadın, ve bir kadın Nevruz ateşine can katan yani Zekiye Alkan. Ve bir kadın Diyarbekir zindan kapısında özgürlük uğruna karaeden. Zulmün körolası seherinde kendini yakmak isteyen ve dostlar tabii ki başka kadınlar var. Dida Şensoy, İşkenceye, zulme, baskıya ve sömürüye karşı olanca gücüyle kudretiyle faşizmin ayak seslerine karşı ayak dıretmiş ve adını Türkiye halklarının şanlı mücadelesine altın harflerle yazılmış, Dida Şensoy'u arıyorum. . . Ve Dargeçit'te akşam, Cizre'de, İdil'de halkın şanlı mücadelesine gönül vermiş öbek, öbek, dağ, dağ zulmün farmanına karşı durmuş ve bugün dostlar daha kanı kurumamış ve bugün yani dün katledilmiş Rukiye Bozkurt'u da tanıyorsunuz ve sizler işte sizler sizler onlardan birisiniz. Onlar halklarımızın onurudurlar. Mücadelemizde bayraklaştılar. Saygıyla sevgiyle anıyorum. Mücadelelerini saygıyla selamlıyorum. . ." şeklinde konuşmalar yaptığı, 11.3.1991 tarihli tutanağına göre toplantının devamı sırasında sahnenin aşağısında sarı, kırmızı ve yeşil renklerden oluşan puşular ve Halkın Emek Partisi'nin aynı renkli bayrakla halay çekildiği salonda asılı pankartlardan birinde "ana dille eğitim" yazısının bulunduğu;

- Davalı parti adına genel sekreter Malatya milletvekili İbrahim Aksoy imzasıyla İstanbul Valiliğine verilen 15.3.1991 tarih ve 790 sayılı dilekçede parti adına düzenleneceği bildirilen ve 21.3.1991 tarihinde İstanbul Abdi İpekçi Spor Salonunda gerçekleştirilen Nevruz Şenliklerinde, 22.3.1991 tarihli tutanağına göre renkleri çoğunlukla sarı, kırmızı ve yeşil olan bez eşarp gibi çeşitli şeyleri ellerine alan bazı kişilerin sahneye fırlayarak tur atmaya ve ellerindekilerini öpmeye başladıkları seyirciler tarafından alkışlandıkları, bu sırada tribünlerden bir grubun aynı renklerden ve orta-

sında yıldız bulunan üç ayrı bayrağı açarak slogan attıkları, parti görevlilerinin bu hareketi engellemek ister gibi bir tavır takınmalarına rağmen engellemedikleri 22.3.1991 tarihinde saat 00.30'da düzenlenen bir başka tutanakta da doğrulandığı üzere 21.30 sıralarında salon gönderinde bulunan Türkiye Cumhuriyeti bayrağının, tribünlerdeki bir grup tarafından indirildiği, parti görevlilerinin müdahale etmelerine rağmen bayrağın tekrar göndere çekilmediği, sahneye gelen bir folklor ekibinin düzenlediği gösteride bir erkeğin vurulmasının canlandırıldığı, vurulan erkeğin bir bayan oyuncu tarafından kırmızı zemin üzerinde, etrafı siyah çizgili sarı yıldız bulunan bir bayrağa sarılarak, diğer erkek oyuncuların kucağında sahnenin terkedildiği, salonunda asılı bulunan pankartlarda "hiçbir şey bağımsızlık ve özgürlükten daha değerli olamaz", "sömürgeciliğe karşı mücadeleyi yükseltelim", "Kürdistan özgürlük" gibi dövizlerin yazılı olduğu, aynı toplantıda "Kürdistan faşizme mezar olacak", "Vur gerilla vur, Kürdistanı kur", "Kürdistana özgürlük", "biji azadi" gibi sloganların atıldığı;

- Halkın Emek Partisi İzmir il yönetim kurulunun 15.2.1991 tarihli kararıyla 22.3.1991 tarihinde yapılan "Eğlence Gecesi"nde 10.7.1991 tarihli bant çözüm tutanağına göre sunucunun ". . . direnen Kürt halkına tarih boyunca aşağılandık, horlandık, ezildik. Kanımız dinmeyen acılarımız ve mukavemetimiz üstüne hükümdarlıklar, dernekler kurdular. Bizi yok saydılar. Dilimize, beynimize, yüreğimize kilit vurdular. Yarenci bir kangren gibi bize musallat ettiler. Bizi öyle bir hal(e) getirdiler ki, hainler yurtseverlerimizden çok oldu. Yani tarihimizi baştan sona soykırımlar, katliamlar, işkenceler ve . . . (anlaşılammış) koydular. İşte Nevruz böylesi bir gün, Nevruza karşı mücadele günüdür. Nevruzu Nevruz yapan, özgürlük yolunda bir yiğit kürt halkının kanlarını seve seve akıtmaktadırlar. Nevruz halkımızın tutsaklığına karşı andığı gündür. Nevruz günü eğlenme günü değildir. Bu niyaz bugün şanlı bayrağının adını dalgalandırarak halkımız onursuzca yaşamaya başkaldırıyor, bu vatan benimdir diyor. Erkeklerin ve çocuklarının göğsünü, sömürgeci, faşist kurşunlara göğüs gererek Nevruz'u kahramanlık . . . (anlaşılammış) Bugün dost, düşman herkes Kürtlerden söz ediyorda bu halk olarak özgürlük yolunda ne kadar güçlü yürüdüğümüzü, ihaneti, teslimiyeti, ne denli ibraz ettiğinin göstergesidir. Biz artık partiya karkera kürdistan... (anlaşılammış) kefeni yurtu, insanca onurlu ve özgür yaşamak için yaşamayı seçti. Görev savaşmak ve özgürlük hakları içinde yeralmaktır. Görev Nevruzu tüm yekun ayaklandırmaya dönüştürmektir. Ancak böylece Kürt ve Türk halkı özlemi çekilen özgürlük ve demokrasiye ulaşabilir. Başta Türk ve Kürt halkı olmak üzere sizleri yardıma çağırıyor ve karşınızda saygıyla eğiliyorum. Nevruzları özgür Kürdistan ve demokratik bir Türkiye'de kutlayacağımız günler yakındır." şeklinde konuştuğu, dinleyiciler tarafından "biji kürdistan", "Kürdistan faşizme mezar olacak", "vur gerilla

vur", "Kürdistan biji partiya karkera" gibi sloganlar atıldı;

- Halkın Emek Partisi Şişli (İstanbul) ilçe başkanlığı adına Dilaver Eren tarafından verilen 29.4.1991 tarihli dilekçede düzenleneceği bildirilen ve davetiyelerde "Dersim Gecesi" olarak geçen yemekli toplantıda tutulan 9.5.1991 tarihli izleme tutanağına göre salonda bulunan pankartlarda "sömürgeciliğe karşı mücadeleyi yükseltelim", "hiç bir şey bağımsızlık ve özgürlükten daha değerli olamaz" dövizlerinin yazılı olduğu;

- Halkın Emek Partisi Fatih (İstanbul) ilçe yönetim kurulunun 5.5.1991 tarih, 7 sayılı kararıyla düzenlenmesine karar verilip, 25.5.1991 tarihinde yapılan "Bahar ve Özgürlük" adlı şölende, 28.5.1991 tarihli bant çözüm tutanağına göre sunucunun, "dostlar merhaba, hergün biraz daha büyüyerek gelişen halkımızın özgürlük ve demokrasi talebinin giderek vazgeçilmez bir unsuru haline gelen Halkın Emek Partisi'nin Fatih ilçe örgütünün düzenlemiş olduğu bahar ve özgürlük şölenine (bahar u azadi) hoşgeldiniz. . . dostlar sizlerin bu coşkusunu anlamamak mümkün mü? Elbetteki biz yüzyıllardır kimliği yasak olarak yaşadık. Elbetteki biz yüzyıllardır dilinin ve kültürünün üzerinde kocaman bir zulüm çivisiyle yaşadık ve bugün bizi, bizim kimliğimizle Kürt olarak bağrına basmağa hazır bir oluşum yakaladık. Halkın Emek Partisi doğdu ve Halkın Emek Partisi işte böyle bir coşkulu şölenler armağan etti bizlere. Onunla kenetlenmek durumundayız. Onu gözümüz gibi korumak zorundayız. Zindanlara sığmayanlar, selam sizlere. Bağımsızlık ve özgürlük için yüreği çarpanlar, selam sizlere. Bağımsız, özgür yarına. . . (anlaşılamamış) azlara, insanca baharı yaşamak, özgürce baharlara ulaşmak, sömürsüz bir dünya. . . (anlaşılamamış) güzele ulaşmak, halkların kardeşçe, omuz omuza yarımlar yaratmak işte bunun için yaşıyoruz. Bunun için haklarımızın (Halklarımızın) bu güzel yaşamını baskı, şiddet ve sömürü altına alan iktidarın resmi ideolojisinin, resmi dillere dayandığı insanlık dışı yaşama karşı bu düzenin dostluğun peşindeyiz, kardeşçe yaşamının mücadelesini veriyoruz. Biz insanız, insanca yaşamak bizim de hakkımızdır. Bunu ne emperyalizm, ne ağır baskı, ne şiddet, ne de halk adına halklara dayalı olan devletin 12 Eylül faşist anayasaları engelleyemez. . . Her türlü kıyım, baskı ve zora karşı halkımız özgürlük mücadelesi devam ediyor. . . Belki zindanlarda her sabah kurşuna dizilmeni beklemedesin, Belki bileklerinde kelepçe. . . (anlaşılamamış) arasında ölüme gideceksin, belki kurtuluş cephesinde bir nefersin, belki bizim sömürgedensin ve emperyalizmin . . . çlerini beklemedesin, belki dünyanın herhangi bir köyündensin. Belki Vietnamlısın, belki Brezilya'nın dağlarında bir çetesin, belki Meksika dağlarındansın, belki de Kürdistan'lı bir peşmergesin, belki dünyanın herhangi bir yerindensin, belki de hiç bir zaman zafer türkülerini söylemeyeceksin, fakat asla. . . (anlaşılamamış)

ümüdini kesmeyeceksin, hiç bir şey olmamış gibi, hiç bir zaman yaşamayacakmışın gibi kavganı sürdüreceksin. Özgürlük türkülerini söyleyerek insanlık uğruna can vereceksin. . ." şeklinde konuşmalar yaptığı, toplantıda seyirciler tarafından "kürdistan faşizme mezar olacak", "biji serok Apo" (yaşasın lider Apo), "gerilla vuruyor, Kürdistan'ı kuruyor", "biji PKK" sloganlarının atıldığı;

Halkın Emek Partisi'nin kuruluş yıldönümü münasebetiyle 2.6.1991 tarihinde Şanlıurfa il başkanlığınca düzenlenen toplantıda tarihsiz bant çözümleme tutanağına göre söylenen Kürtçe şarkı ve türkülerde, ". . . Ey Kürt halkı, sizleri şenlendirmek için buraya geldik, kalkın yürüyün, Kürtler geldi, geldi, kalkın, kalkın, Kürtler geldi kalkın, ey anam ağlama, zindanlarda oğulların yattı. Zindan karadır, kalkın kalkın yürüyün, Kürtler geldi kalkın. Ben yaralıyım inliyorum. Ben Kürt halkı için söylüyorum, haydi gel, çabuk gel, Kürt halkım gel, ben söyleyemiyorum. . . bülbüller gibi derdimi anlatamıyorum Kürt halkına. . . Gel arkadaşım gel, Diyarbakırlım gel, bundan sonra biz kardeşiz, sen düşmandan korkmazsın, gel arkadaşım gel, yoldaşım gel, sen haksızlıkları çekemezsin, gel Kürdistanım gel, arkadaşım gel, sen Kürtlerin partisindensin, sen korkmazsın. . . Haydi çoşalım, kalksın, haydi kalksın Kürt halkı. . . .Gelin vatan için öncü olalım, cenkçi olalım, dünyanın dört tarafında, vatanımızın dört tarafında halkımız elli yıl savaştı. Kürt halkı için savaştı. Mehmet amca savaştı. Bir ölür bin diriliriz. Kürt halkı zincirleri kırar çemberi yarar geçer. Bizleri ne zindan ne ölüm, ne de hapishane durdurur. Bizler yolumuza devam ederiz. Düşmanlara boyun eğmeyiz. . . Kürdistan sen başımın üzerinde geldin. Sefa geldin, iki gözümün üzerine geldin. Ey Kürdistan, Kürdistan adın kadar sen şirin tatlısın. Ey anam oy sen zindanlarda işkence ve ölümle pençeleşiyorsun. Hoşgeldin Kürdistan, hoşgeldin. Senin oldu cihat Kürdistan, Kürt halkına kutlu olsun. Ey kardeşlerim, oy vatanım, oy ezilen halkın oy. . . (anlaşlamamış) Ben ölürüm bu yaz mezarımı ceviz ağacının altına kazsınlar. Ey arkadaşlar ben yaralıyım vatan hasretinden yanıyorum. Ben yaralıyım, oy anam oy. Vatanım doğdu, haydi kalkın Kürt halkı kalkın, bu şenlik sizler için tertiplenmiştir. Ey bacılarım ey kardeşlerim uyanın, uyanın, Kürt halkı uyandı.

Düşman üzerimize saldırmış kuduz bir kurt gibi biz yavrularımızı bu kurtların elinden neler çektik. . . Yaralı gönülüm parti kurmuş, oy Kürdistan oy. . . Ben kürdüm, tutukluyum, dertliyim, ben bu vatanımızdan sesimizi dünyaya duyururum, kalk Kürt halkım halk, el ele verin. Biz her yerde konuştuk, çoştuk, Diyarbakır'a gittim, zindanları gördüm. Kalkın çile çekenlerim, kalk Kürt halkı halk, benim derdim bir değil yürüyün Kürt halkı yürüyün. Dünya alem bilsin duysun senin sesini, kurtuluş için savaş. Biz düşmanı vatanımızdan çıkarırız. Söyle söyle Kürdistan dünya alem biliyor. Biz senin için çalıyoruz. . . Ey halkı Kürdistan, ey kara Kürdistan hani

halkın uyandı, ey kara Kürdistan, ey savaşçım ey, söyle Kürdistan ey dilsiz Kürdistanım, yükseldi Kürdistanım, senelerdir esir kaldın Kürdistan yürüyün savaşçılarım. Ey militanım, ey militanım ağlama, ana ağlama. . . asker dağların etrafını sardı, top ve tüfeklerle, Munzur çayı yine akıyor, harıl harıl. Savaşçılarım senin eteklerindedir. . . Vatan bizimdir ilerleyin. Vatanın gözleri sizlerdedir. Gençler ve yiğitler ilerleyin. Vatanın aşkından yanıp tutuşun. Vatanın gözleri sizleri bekliyor. İlerleyin. İleri daima. Kalkın savaşçım kalkın, gözümüz onların yollarındadır. . . Başkaldırış, direnç bizdendir. Dirençler (direnişçiler) zindanlarda işkencedeler. Direnişçiler bizdendir. . . Arkadaş yürü yürü korkma, biz kimiz? Biz tüm ploreteryaya biz Kürdüz hey. Kimiz biz? . . 21 Mart'ta savaş ve direniş başladı. Aslanlar savaşı. . ." sözlerinin yer aldığı, toplantının devamı süresince bir kısım dinleyicinin "biji PKK" (Yaşasın PKK), "vur gerilla vur, Kürdistanı kur", "biji Kürdistan" (yaşasın Kürdistan), "Serok Apo" (lider Apo), "Kürdistan faşistlere mezar olacak", "Türkleri Kürdistan'dan kovacağız" şeklinde sloganlar attığı;

- Halkın Emek Partisi Diyarbakır il başkanıyken 5.7.1991 tarihinde bilinmeyen kişilerce öldürülen Vedat Aydın'ın 10.7.1991 tarihinde yapılacak cenaze törenine halkın iştirakini sağlama amacıyla il yönetim kurulunca yayınlanmasına karar verilen bildiriyle herkesin yasa katılmaya davet edildiği, parti genel merkezinden gönderilen seçim otobüsünün içindeki partililerle birlikte cenazenin bulunduğu Maden ilçesine gittiği, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığının 31.7.1991 gün, 1991/1205-533-501 sayılı iddianamesi ile 31.7.1991 tarih ve 1991/1 sayılı fezlekesine göre PKK örgütünün siyasal kanadını teşkil eden ERNK (Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi)'nin bayrağına sarılmış olan cenazenin Diyarbakır il merkezine getirildiği, İstasyon Meydanında genel başkan Fehmi Işıklar'ın seçim otobüsünde, ilgili bölümde tamamına yer verilen konuşmasını icra ettiği, bu arada töreni yönetmekle görevli olduğu anlaşılan ve davalı partinin halen parti meclis üyesi Serpat Bucak olduğu belirlenen kişinin, ". . . Diyarbakır'ın yitirdiği değerli insan yürekli can Vedat Aydın Kürt halkının aydın düşüncesi şahsında katledilmiştir. Bu nedenle partinin ilan ettiği yasa Diyarbakır halkı, bölge insanı, Kürt insanı, herkes, herkesin yası paylaşması için bekliyoruz. . . Kürt halkının başı sağolsun. Bu nedenle Kürt halkı yas ilan etmiştir. Partimiz bu yasa iştirak anlamında, İstasyon Caddesinde yapılacak kısa bir törenden sonra gömülmek üzere Mardinkapı Şehitlik Mezarlığına götürülecektir..." şeklinde Türkçe ve Kürtçe konuşmalar yaptığı, bu konuşmalar ve konvoyun ilerleyişi sırasında törene katılanlar tarafından Türkçe ve Kürtçe olarak "Kürt milleti ölmez (Milleti Kürt namırre)", "yaşasın PKK" (Biji PKK), "Yaşasın Apo" (Biji Apo), "Ölsün kölelik, yaşasın özgürlük" (bumre koleti bijiazadi), "Lider Apo" (Serok Apo), "Kürdistan faşizme mezar olacak" şeklinde sloganlar atıldığı, görevli Yakup

Kaytan'ın Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığmdaki 24.7.1991 tarihli anlatımına göre definden sonra mezarın başına üzerinde sarı, kırmızı ve yeşil renkli flama benzerlerinin asılı olduğu bir sopanın dikildiği, törenden sonra kalabalık içinden bazılarının güvenlik güçlerine taş ve sopayla saldırdığı, polis otomobillerinin tahrip edildiği, Mardinkapı polis karakoluna ateş edildiği, bir kısım polis memurlarının yaralandığı, bu suretle cenaze töreninin yasadışı gösteri haline dönüştüğü,

- Halkın Emek Partisi Turgutlu (Manisa) ilçe örgütünün açılışı münasebetiyle 21.7.1991 tarihinde düzenlenen "Dostluk ve Dayanışma" gecesinde, bant çözüm tutanağına göre sunuculuk yapan Özenç Keskinbalıkcı'nın, "Kürdistanım ben, Asurun kitabelerinde adım var" dizesiyle başlayan ve daha önce bahsedildiği şekilde aynı partinin Aydın il örgütü tarafından bastırılan duvar takviminin birinci sayfasında yer alan şiir okunduktan sonra sunuculuğa devam ettiği ve sırası gelince bir başka şiirden ". . . Ben insandım, sen bitmeyen kavga/ Ben bağımsızlığına susamış ülke/ Ben yurdumuzun gübrelenmiş toprağı/ Ben Kürdistanım" dizelerini okuduğu ve bu esnada salonda bulunanların toplu halde "Kürdistan faşizme mezar olacak" sloganını attıkları;

- Davalı partinin Bursa il örgütü adına yönetim kurulu üyesi Oğuz Tunçbilek imzalı dilekçesiyle müracaat edilerek tertiplenmiş olan ve 7.9.1991 tarihinde "Özgürlük ve Demokrasi Şöleni" adı altında yapılan gecede düzenlenen aynı tarihli tutanak ile bant çözüm tutanağı içeriğine göre, seyirciler tarafından zaman zaman "Kürdistan faşizme mezar olacak", "Kürt askerine vur, Kürdistanı kur", "Biji ARGK, Biji ERNK, Biji PKK", "Gerillalar ölmez", "İbolar ölmez", "Kürt-Türk halkları kardeşdir" şeklinde sloganlar atıldığı, Koma Çiya adlı grubun şarkı söylediği sırada 40-50 kişilik bir topluluğun Kürtçe sloganlar atarak üzerinde PKK örgütünün siyasal kolu olan ERNK (Eniya Rızgariye Netewia Kürdistan - Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi)'nin amblemi bulunan bayrağı salonun ortasındaki ışıklandırma kulesinin ayaklarına astığı;

- Halkın Emek Partisi'nin 15.12.1991 tarihinde yapılan 1. Olağanüstü Büyük Kongresinde düzenlenen tarihsiz rapor ile 16.12.1991 tarihli hükümet komiseri raporuna göre salona alınan partililerin kongrenin başlangıç saatinden önce Kürtçe türküler söyleyerek oyunlar oynayıp, "biji Kürdistan", "Kürdistan'da devlet terörüne son", "biji PKK" sloganlarını attıkları, iki partilinin kırmızı, yeşil ve sarı renklerden oluşan bir bayrağı salonda dolaştırdıkları ve bu durumun hazır bulunanlarca tezahüratla karşılandığı, kongre başladığında İstiklal Marşı'nın okunmadığı ve salona Türk bayrağı asılmadığı, Genel Başkanvekili Ahmet Karataş'ın konuşmasından sonra divan başkanının misafirleri tanıtmaya başladığı ve bu cümleden olmak üzere protokol bölümünün

de oturmakta olan PKK. (Partiye Karkaren Kurdistan) isimli yasa dışı örgütün lideri olan Abdullah Öcalan'ın annesi Eşma Öcalan'ın "hepimizin anası, anaların simgesi" şeklinde bir nitelemeyle topluluğa taktim edildiği ve ayakta alkışlandığı ve bu esnada, "biji Apo" sloganlarının atıldığı, Eşma Öcalan ve diğer misafirler ve milletvekillerinin parmaklarıyla zafer işareti yaptıkları, bu söz ve davranışların salonda hazır bulunan gazete muhabirleri tarafından da tespit edilerek gazetelerde fotoğraflarıyla birlikte yayınlandığı;

- Davalı partinin Nazilli (Aydın) ilçe örgütü adına başkan Fuat Yemez tarafından 6.2.1992 tarihinde yapılan müracaatla 18.2.1992 tarihinde düzenlenen "Dayanışma Gecesi" ile ilgili bant çözüm tutanağı ile Nazilli Emniyet Müdürlüğü'nün 4.3.1992 tarih ve 68 sayılı yazısına göre, sunucunun ". . . ülkem güzeldi kan girmeden önce. Ülkem güzel olacak özgürlük gelince. Dostlar, Kürtler hayatın her anında mücadeleye ihtiyacı vardır, hayatın her anında. Onun için dağda, bayırda, tarlada, yolda her yerde mücadeleye ihtiyacımız vardır. Onun için günümüzün hiç bir anını boş geçirmeye hakkımız yoktur. Bizler Kürt halkı Türk insanlarının elimizden aldığı hakkı, ellerinden zorla alacağı. . ." şeklinde bir konuşma yaptığı ve programın devamınca zaman zaman dinleyiciler tarafından "Berxwedan jiyane", "vur gerilla vur. Kürdistan'ı kur", "Kürdistan faşizme mezar olacak", "Serok Apo" sloganlarının atıldığı kırmızı zemin üzerindeki siyah daire içinde bulunan kırmızı yıldızdan meydana gelen bir bayrak ile kırmızı, sarı, yeşil renklerden oluşan bir diğer bayrağın sallandığı;

- Halkın Emek Partisi Kartal (İstanbul) ilçe yönetim kurulunun 25.2.1992 tarihli kararıyla yapılmasına karar verilen "Özgürlük, Barış ve Kardeşlik Şöleni"nin 28.2.1992 tarihinde o yerde yapıldığı ve toplantı sırasında iştirakçilerin "biji PKK, biji Apo", "Kürdistan faşizme mezar olacak", "vur gerilla vur, Kürdistan'ı kur", "militan, militan Kürdistan" şeklinde slogan attıkları;

- Halkın Emek Partisi İstanbul il örgütünce 1.3.1992 tarihinde İstanbul'da düzenlenen "Bütün halklar kardeştir, katliamlara son" mitinginde sunucu olarak görev yapan Osman Özçelik isimli kişinin ". . . bu mitingimiz bütün halkların kardeşliğinin pekiştirildiği, kardeşlik bayrağının dalgalandırıldığı, buradan Türkiye'ye, Türkiye'den dünyaya Kürt ve Türk halkının kardeşliğinin bir kez daha duyurulduğu, ilan edildiği gün olmalıdır. . ." şeklinde konuştuğu anlaşılmaktadır.

Bu beyanların ve eylemlerin sahipleri her ne kadar parti tüzel kişiliğini doğrudan doğruya sorumlu kılabilecek parti üyeleri değilse de, bu beyan ve eylemler ile davalı partinin genel merkez yöneticilerinin davaya esas alınan beyanları arasın-

daki ayniyeti ve işlenmekte olan ana fikrin etki alanını ve biçimini gösterdiği cihetle zikre değer bulunmuştur.

D) Beyanlarıyla parti tüzel kişiliğini sorumlu kılacakları Siyasi Partiler Yasasının 101. maddesinde öngörölmüş olan genel başkan ve genel sekreter gibi parti görevlilerinin kronolojik sıraya göre tamamı aktarılan konuşmalarındaki temalar bir arada mütalaa edildiğinde, birbiriyle çelişmeyen, aksine biri diğerini doğrulayan ve tamamlayan verilerin meydana getirdiği bütünlük içinde değişmez biçimde ve ısrarla işlenen ana fikrin ne olduğu kolayca açığa çıkmaktadır.

Nitekim bu beyanlardan; II. dünya savaşından sonra oluşan uluslararası siyasal statükonun Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra parçalanması ile içinde bulunulan sürecin sonuçlarının belli olmadığı, meydana gelebilecek değişmelerden en fazla Ortadoğu halklarının etkilenebileceği;

Bu halkların başında Filistinlilerin ve Kürtlerin geldiği, bunların ulusal ve sosyal sorunlarının kendilerine dayatmağa başladığı, bu sorunlara çözümün dışarıdan empoze edilecek çarelerle değil, söz konusu halkların kendi öz güçlerini ve dinamiklerini yoğunlaştırarak yine kendi öz iradeleriyle gerçekleştirilmesinin doğru olduğu,

Bu tablo içinde yer alan Türkiye'de yaşamakta olan Kürtlerin 70 yıldan beri egemen olan resmi ideolojinin bir sonucu olarak red ve inkar edildikleri, en şiddetli bir şekilde zulme, sömürüye, baskıya maruz bırakıldıkları, hiç bir haklarının bulunmadığı, ulusal demokratik haklarını gasp edilmiş olduğu, özgür olmadıkları, uluslararası sözleşmelerden doğan haklarını kullanamadıkları,

Ancak resmi ideolojinin artık geçerli olmadığı, iflas ettiği ve Kürt halkının dinamizminin yükselerek kendisini her alanda ifade edebilecek duruma geldiği, özgürlük ve demokrasi mücadelesi verdiği,

Bütün bunların Kürt sorunu adı verilen bir sorun oluşturduğu, bu sorunun demokrasi önünde en büyük engel olduğu bu sorun çözümlenmedikçe Türkiye'de demokrasi sorununun da çözümlenemeyeceği, bu bakımdan sorunun Türk halkını da ilgilendirdiği, ulusal nitelikteki Kürt sorununun barışçı ve demokratik bir ortamda tartışılarak çözülmesi ve bu ortamında hemen oluşturulması gerektiği,

Kürtlerin ulusal sorununa, yürüttükleri mücadeleye Birleşmiş Milletleri oluşturan devletlerin sessiz kalmayacakları, en kısa zamanda Birleşmiş Milletler gözetiminde bir konferans toplanarak adil, uluslararası hukuka uygun çözüme ulaşılması gerektiği,

Diğer taraftan Kürt sorununun Türklerle Kürtlerin birlikte eşitlik ve kardeşlik esaslarına göre çözecekleri, parti olarak halkların gönüllü birliğine tam eşitliğe ve kardeşliğe dayalı bir demokratik düzeni savundukları, Türk, Kürt ve diğer bütün azınlık halkların emekçilerinin ortak sesi ve Kürt halkının devrimci, demokrat dinamizmiyle Türkiye emekçi sınıfının bileşkesi oldukları, partinin en çok ezilen, sömürülen, baskı altında tutulan kimselerin partisi olduğu, en çok ezilen, sömürülen ve baskı altında tutulanlar da Kürtler olduğuna göre, partinin esas itibariyle Kürtlere ağırlık verdiği bundan da onur duydukları, Halkın Emek Partisi'nin Türkiye'de yaşayan bütün etnik yapıların partisi, yaşayan bütün etnik yapıların, Türkiye'de yaşayanların partisi olduğu, bu yaşayanlar içinde kim en çok eziliyorsa onların partisi olduğu, Kürt sorununun demokratik ve siyasal yollarla çözümünü ilke olarak benimsedikleri, partinin Kürdü, Türkü, Abazası, Çerkezi, Boşnağı ile Türkiye'nin mutluluğunu, kardeşliğini, özgürlüğünü eşitliğini savunduğu, devletin resmi politikasına ters düştüğü ve onu değiştirmek istediği,

Sorunun diğer cephesinin Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkı olduğu, her hak gibi Kürtlerin de vazgeçilmez ve doğal nitelikte kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip oldukları, parti olarak da ulusların eşit, özgür iradeye dayalı, yani ulusların kendi kaderlerini tayin edici bir politikadan yana oldukları, ancak bu hakkın mutlaka ayrılma şeklinde anlaşılmasının gerekmediği, özgür ve eşit iradeye dayalı birlikte yaşama hakkı olduğu; ancak dünyada demokrasi ve özgürlük konusunda önemli adımlar atılırken, halklar kendi kaderlerini tayin etmek isterlerken Türkiye'de bu gelişmelerin etkilerinin görülmediği,

2600 yıl öncesine dayanan Kawa Efsanesinde olduğu gibi, bugünde Kürtlerin baskı ve zulme başkaldırdıkları, özgürlük isteklerini yükselttikleri, Kürt halkında direnme ruhu ve mücadele geleneğinin mevcut olduğu, Newruz'un bütün bu özellikleri yansıtan ve zulme karşı direniş, mücadele, başkaldırı ve özgürlük talebinin yükseldiği, sömürüye ve sömürgeciliğe karşı, herkesin mücadele ve dayanışma azminin bilinerek kenetlenildiği, Kürt halkının direnme ruhunun, mücadele geleneğini simgeleyen, yeniden doğuşu dile getiren gün olduğu hususlarının ana fikir olarak parti adına savunulduğu anlaşılmaktadır.

Davalı partiyi doğrudan doğruya bağlayıcı nitelikteki bu beyanların dışında çeşitli partili kimselerin yukarıda bütünlüğü bozmayacak biçimde özetlenerek kronolojik sıra içinde aktarılmış bulunan beyanlarında aynı temaların çoğunlukla aynı terminoloji ve anlatım biçimi kullanılmak suretiyle sistematik olarak işlendiği de gözlenmiştir.

Burada davalı partinin Partiyeye Karkeren Kurdistan (PKK) isimli yasa dışı örgüte yaklaşım biçimine temas etmekte yerinde olacaktır. Şimdiki genel başkan Feridun Yazar'ın PKK örgütüne bakışı hiç de eleştirel görülmemekte, hatta eleştirmekten özenle kaçındığı izlenimi edinilmektedir. Nitekim, adı geçenin sabah gazetesindeki açıklamalarında PKK hareketine kendince objektif bir bakış açısıyla yaklaştığı ve bu cümleden olarak, "hareketin doğruluğu veya yanlışlığından ziyade, devletin şiddet politikası sonucu 12 Eylül sonrası Türkiye'de demokratik yöntemler tıkandığı ve tek yöntemin silahlı mücadele olarak kaldığı gerekçesiyle PKK'nın ortaya çıktığını bu örgütün Türkiye'de yaşayan Kürt halkının haklarını (vurgulama bizim) silahlı yöntemle çözümlenmeyi hedef aldığını, aynı şeyi savunmakla birlikte (vurgulama bizim) HEP ile PKK arasında kuruluş ve yöntem farklarının bulunduğunu, çözümün şiddeti yaratan sebepleri ortadan kaldırmakla başlayacağını, PKK'nın devletin zoruna karşı zor kullandığını demokratikleşme başlayıp devletçe şiddetten arındırıldığı taktirde örgütün de bu yöntemden vazgeçeceğini ve elinde gerekçenin kalmayacağını" söylemekte; sonuç olarak devletin bütünlüğüne kasteden, özü itibarıyla ayrılıkçı bir silahlı bir hareketin yok edilmesi amacına yönelik askeri ve polisiye asayiş operasyonlarını ifade ederek, bir ülkenin kendi topraklarını bombalamasının savaş durumu demek olduğunu, Türkiye Devleti'nin bu nedenle iç hukuku açısından taraflı savaşı kabullendiği görüşünü ileri sürmektedir:

Genel Başkan Feridun Yazar'ın partisinin onunla aynı amacı savunduğunu belirttiği PKK. isimli yasa dışı örgütün kuruluşu, gelişmesi, stratejisi ve örgütsel yapısı konusunda Emniyet Genel Müdürlüğü'nün ekte sunulan 3.4.1992 gün 95799 sayılı yazısı ilişkisinde şu bilgiler verilmektedir:

"Kürdistan İşçi Partisi (PKK)

1. Tanım :

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde Marxist/Leninist ve bağımsız devlet kurmak hayaliyle, yurt içi ve dışında sürdürülmek istenilen bölücülük faaliyetleri, son iki yıllık dönem itibarıyla bir ölçüde de olsa, milli güvenliğimizi tehdit etme vasfını muhafaza etmiştir.

Bir bütün olarak mütalaa edilen bölücülük faaliyetleri konusunda, yurdumuzu hedef alan tüm örgütlerin izlenilmesi ve etkisiz duruma getirilmesine gayret edilirken, aynı hususta komşu ülkelerdeki gelişmelerinde gözönünde bulundurulmasına çalışılmıştır.

Genel bir özetleme yapmak gerekirse; aynı devre içerisinde, bölücülük faaliyetlerinin komşu ülkeler itibarıyla de hareketliliğini koruduğu, başka bir deyişle,

Kürtçülük konusunu çıkarları uğruna kullanmaya başlayan odakların bu alandaki beklentilerinin devam ettiği, hatta bir ölçüde çoğaldığı arzedilebilir.

12 Eylül hareketi müteakip etkinlikleri ortadan kaldırılan yurdumuzdaki bölücü örgütlerden PKK dışındakiler daha ziyade yurt dışında örgütlenme ve propaganda faaliyetlerine yönelmişler, sözde TÜRKİYE'de hakları gaspedilen Türk unsurunun varlığını" savunarak ülkemizin yıpratılması amacına dayalı gayretlerine ağırlık vermişlerdir.

Ancak, PKK kısa adıyla anılan KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ isimli illegal örgüt yakalanamayan mensuplarını, 12 Eylül'ü takip eden dönemde, yeniden toparlanabilmek gayesiyle yurt dışına kaydırma kararı almış, LÜBNAN ve SURİYE'de eğittiği militanlarını IRAK yönetiminin kontrolü dışındaki K. IRAK bölgesine geçirerek ülkemizdeki çalışmalarını anılan bölgeden yönlendirmeye başlamıştır.

PKK 1975 yılında IRAK yönetimi tarafından boşaltılan ve İRAN - IRAK savaşı nedeniyle tamamen denetimsiz kalan bu bölgedeki IRAK rejim muhalifi güçlerle gerçekleştirebildiği işbirliği sonucunda, sözkonusu bölgeyi 15 Ağustos 1984 tarihinde tekrar başlattığı Türkiye'deki silahlı faaliyetleri açısından geri üst olarak da kullanmaya devam etmek istemektedir.

Mezkur görünüm çerçevesinde, örgütün son durumuna deyinilmeden evvel; kuruluşu mevcut örgütsel yapısı, stratejisi ve ilişkileri gibi genel mahiyetteki bilgilerin özete ele alınmasının yararlı olacağı mütalaa edilmektedir.

2. Kuruluşu ve Gelişmesi

1973 yılında ANKARA'da Abdullah Öcalan ve Marksist/Leninist ilkeleri benimseyen 20 kadar yükseköğretim öğrencisi tarafından ortaya atılan "Kürtlerin ayrı bir ulus olduğu ve bu nedenle ayrı örgütlenmeleri gerektiği" yolundaki fikirlerin etkisinde kalan gençlerin oluşturduğu grup PKK'nın bünyesini teşkil etmektedir.

1978 yılına kadar KÜRDİSTAN DEVRİMCİLERİ - ULUSAL KURTULUŞ ORDUSU - APOCULAR ve KÜRT HALK KURTULUŞ ORDU gibi adlarla faaliyet gösteren grup "Silahlı Mücadele" fikrini Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerimizde yaygınlaştırmaya çaba göstermiştir.

Militan bir kadro meydana getirilmesi ve bir program tespitini müteakip çalışmalarına etkinlik ve siyasal bir nitelik kazandırabilmek amacıyla da parti kurulmasına karar verilmiş, ÖCALAN ve beraberindeki kişilerce DİYARBAKIR'ın LİCE ilçesi FİS köyünde 27 Kasım 1978'de PKK kurulmuş, 30 Ağustos 1984 tarihinde ilan edilmiştir.

Ülkemizin 12 Eylül 1980 öncesi bir iç savaş ortamına getirilmesinde, anarşi ve terörün turmandırılmasında etkin rol oynayan PKK.'ya anılan tarihten sonra gerçekleştirilen operasyonlarla büyük bir darbe indirilmiştir.

Örgüt tamamen yok olma durumundan kurtulabilmek için güvenlik kuvvetlerinin takibinden kaçabilen ve kırsal kesimde barınan mensuplarını gruplar halinde illegal olarak yurtdışına çıkarmayı sağlayabilmiştir. Bu çıkışlarında daha ziyade SURIYE ve IRAK sınır bölgesinden yararlandıkları öğrenilmiştir.

Örgüt, yurtdışına kaçı "geri çekilme ve hazırlık dönemi" olarak değerlendirmiş, öncelikle SURIYE'de toplandıkları mensuplarının büyük bir bölümünü silahlı eğitim görmek üzere LÜBNAN'daki FİLİSTİN KURTULUŞ ÖRGÜTÜ (FKÖ) kamplarına göndermiştir.

Yine bu dönemde; Temmuz-1981'de LÜBNAN'da örgütün birinci konferansı, Ağustos 1982'de de SURIYE'de ikinci kongresi gerçekleştirilmiştir.

İkinci kongresi sırasında örgütsel faaliyetlerin TÜRKİYE'de kaydırılmasına ilişkin kararlar alan PKK, 1983 başlarından itibaren Türkiye'de sürdürülen hazırlık çalışmalarının hedeflenen düzeye vardığından hareketle, 15 Ağustos 1984 tarihinde ERUH ve ŞEMDİNLİ ilçelerinde gerçekleştirdiği silahlı eylemleriyle "Silahlı Direnişi" başlattığını açıklamıştır. Keza, aynı tarihte örgütün askeri gücü olarak KÜRDİSTAN KURTULUŞ BİRLİĞİ (HRK)'nin kurulduğu ilan edilmiştir. (Silahlı Eylem) Bununla birlikte PKK gerek katliamlarını gizlemek, gerekse konuyu uluslararası platforma çekmek ve bir taraftan da destek unsurları oluşturmak, diğer taraftan da Avrupa ülkelerinde gerçekleştireceği terörist faaliyetlerini maskeleyerek için siyasi alanda organize bir faaliyet yürütmek amacıyla, 21 Mart 1985 tarihinde "Eniya Rızgariye Netewia Kurdistan-Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi - ERNK'yi oluşturmuştur. Bu cephenin stratejik unsurları olarak görülen İşçi, Gençlik, Köylü ve Kadın kesimlerini cephe faaliyetlerine çekmeye yönelik bir örgütlenme biçimi olduğu ve ERNK içerisinde;

- Kürdistan Devrimci Yurtsever Gençlik Birliği
- Kürdistan Yurtsever İşçiler Birliği
- Kürdistan Yurtsever Kadınlar Birliği
- Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği'ni organize etmeye çalışmışlardır.

25/30 Ekim 1986 tarihleri arasında örgüt 3. Kongresinde 1984'de başlattığı ve çekirdek güç olarak örgütlendirdiği HRK adının değiştirilmesine ve "ARTEŞE RİZ-

GARIYE GELE KURDISTAN - KÜRDİSTAN HALK KURTULUŞ ORDUSU (ARGK) adıyla yeni bir örgütlenme şekliyle eylemlerine devam etmeye karar vermişlerdir.

Son zamanlarda kamplarda eğitilen ve destek gören PKK militanları her gerileme döneminde olduğu gibi HRK'nin gözden düşürülmeden silahlı eylemleri (ARGK) Kürdistan Kurtuluş Ordusu tarzında toparlamaktadır. Özellikle SURİYE üzerinde eğitim ve destek unsurlarının dikkat çekilmesini önleme için, hakim oldukları Kuzey Irak ve İran-Urumiye bölgeleri ile Kıbrıs Rum Kesimi bölgelerinde PKK'ya üst ve alt düzeyde destek verildiği ve faaliyetlerine göz yumulduğu bilinmektedir.

3. Stratejisi

PKK, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu kapsayan Kürdistanın kurtuluşunun ancak silahlı mücadele ile gerçekleştirilebileceği görüşünü savunmaktadır. Daha açık bir ifadeyle; bölge halkının tamamının takılabileceği, planlı ve örgütlü, uzun süreyi kapsayacak bir silahlı mücadeleyi, yeni "uzun süreli halk savaşı" stratejisini benimsemektedir.

Halk savaşında da kır temel almaktadır. Örgüt kırsal alanda yürütülerek siyasi ve askeri çalışmalarla yaratılacak üstlerden yararlanılarak gerçekleştirilecek bir yıpratma savaşıyla kır, güvenlik güçlerimizin denetiminden çıkartmak ve buradan şehirlere doğru bir hareket düzenleyerek amaca ulaşmak istemektedir.

Örgüt, böyle bir savaşa ancak proleteryanın önderlik edebileceği görüşünden hareket etmekte ve proleteryanın öncü gücü olarak da kendisini görmektedir. Bilindiği üzere halk savaşının gerçekleştirilmesinde üç unsur rol oynamaktadır. Bunlar parti, ordu ve cephe'dir. PKK, kendisinin daha gelişerek güçlenmesiyle proleteryanın tek öncüsü olacağı inancındadır. Örgüt bunun için böyle bir halk savaşının yürütülecek bir ordunun da henüz oluşmadığını kabullenmektedir. Ancak, çekirdek niteliğinde olan bugünkü silahlı propaganda birliklerinin ileride genişleyerek orduya dönüşebileceğini belirtmektedir. Bu durumda ise, silahlı kuvvetlerimizin karşı koyabilecek bir halk ordusunun oluşturulabilmesi amacıyla cephe güçlerinden yardım almayı planlamaktadır.

PKK. çizdiği bu stratejiye bağlı olarak halk savaşının;

- Stratejik savunma
- Stratejik denge

- Stratejik saldırı

aşamalarının Kürdistan Halk Kurtuluş Savaşı içinde geçerli olacağını açıklamaktadır.

PKKya göre Stratejik Savunma Aşaması; mücadele edilen güçlerin çok fazla ve etkin, buna karşı mücadele eden güçlerin cılız olduğu ortamda geliştirilen bir savaş biçimidir. Bu dönemde siyasi zor geliştirilecek ve siyasi gelişmeyle gerilla hazırlığına geçilecektir. Gerilla yöntemleriyle, halk siyasi yönden örgütlenecek ve mücadele edilen güçler politik çıkmaza sokulacaktır. Bu dönemde büyük birliklere kesinlikle saldırı yapılmayacaktır. Yürütülen çalışmalar neticesinde devrimci otorite muhakkak kurulacak, aşiret otoritesi ortadan kaldırılacaktır.

PKK, bu dönemi bir gerilla mücadelesi olarak nitelendirmekte ve gerilla mücadelesinin;

- Silahlı propaganda
- Gerilla
- Gelişkin gerilla

olmak üzere üç dönemde uygulamak istemektedir.

Örgüt halihazırda silahlı propaganda döneminde. Bu dönem, terörist mücadelesinin başlangıç dönemidir. Genel olarak hemen bir ayaklanma yapamayacak kadar zayıf olan ve yine hemen bir gerilla savaşına girişebilecek kadar güçlü olmayan unsurların, gerilla döneminden farkı, temel olarak siyasi mücadeleyi geliştirmesi, mücadele edilen ülkenin askeri güçlerine imhayı 2 nci plana almasıdır. Silahlı propaganda 7-11 kişi arasında değişen silahlı grupların gizlilik ve hareketlilik temelinde faaliyet yürütmesi biçimindedir.

Silahlı propagandanın bu dönemdeki en önemli görevi; partinin örgütlenmesinin sağlıklı bir şekilde geliştirilmesi önünde en büyük engel olarak gördükleri ajan, muhbir ağının ortadan kaldırılmasıdır. PKK ajan ve muhbirleri temizlemedikçe parti örgütlenmesinin yeniden hayata geçirilemeyeceği ve geçirilse dahi bu unsurlar vasıtasıyla kısa süre sonra ortaya çıkarılacağı endişesindedir. Bu nedenle de eylemlerde tüm ağırlığını bu yapının dağıtılmasına vermiştir. PKK ayrıca bu güçlerin ortadan kaldırılması halinde halk kitlelerinin siyasal bilinçlenme ve örgütlenmesinin daha süratle gerçekleşeceğini belirtmektedir.

Silahlı propaganda temelinde yaygınlaştırılarak yürütülecek propaganda ve ajitasyon çalışmalarına bağlı olarak kadrolaşma sağlanacak, parti örgütleri gelişecek ve bu gelişmelerle birlikte silahlı mücadele yürüten gruplar etrafında yeni silahlı güçler

oluşarak geleceğin halk ordusunun çekirdekleri ortaya çıkacaktır. Yine aynı şekilde gerçekleştirilecek propaganda ve ajitasyon faaliyetleri yaygın bir gerilla savaşına başlayabilmek için gerekli gerilla üslerini de yaratabilecektir. Karşısında etkili olan köy korucuları, devlet yanlısı muhtar, köylü yurttaşlar başlıca propagandaya karşı hedefleridir.

Bu dönemde silahlı propagandanın yanı sıra yürütülebilecek her türlü yayın dağıtımı ile şartların elverdiği ölçüde gerçekleştirilebilecek yürüyüş, grev, boykot, protesto vb. eylemler silahlı propaganda gelişmesine hizmet edecektir.

Silahlı propaganda asgari parti örgütlerini oluşturduktan ve gerekli kitle ilişkilerini yarattıktan sonra ise, yerini siyasi, askeri faaliyetlerin geliştirildiği bir döneme, gerilla dönemine bırakacaktır.

4. Mevcut Örgütsel Yapısı

a) Yurtiçi;

Bilindiği üzere Marksist-Leninist illegal örgütlerde partilerin teşkilatlandırılmaları genellikle Merkez Komitenin inisiyatifiyle gerçekleştirilmektedir. PKK. tarafından da 1982'de yapılan ikinci kongrede genişletilmiş bir merkez Komite meydana getirilmiştir.

Bu Merkez Komitenin Genel Sekretere bağlı olarak;

- İstihbarat Bürosu (TEV-SAL) Genel Sekretere direkt bağlı,
- İç Merkez
- Dış Merkez
- Polit büro,

halinde dört bölümden meydana geldiği tespit edilmiştir.

Yakalanan şahısların beyanlarından, PKK'nın Türkiye'de iç Merkeze bağlı olarak Askeri Konseyi faaliyete geçirdiği açıklık kazanmıştır. Askeri Konseye bağlı olarak da HRK faaliyet yürütmektedir.

HRK ise Silahlı Propaganda Birlikte ve bu birliklerin alt gruplarından oluşmaktadır.

Ayrıca örgütün 5 eyalet sorumluluğu tarzını da ayrı bir yapılanmaya yöneldiği, bu yapısını Bölge komiteleri marifetiyle yaygınlaştırmayı amaçladığı bilinmektedir.

b) Yurtdışı;

Yurtdışında dış merkeze bağlı olarak Avrupa temsilciliği ve Ortadoğu temsilciliği şeklinde faaliyet sürdürülmektedir. F.ALMANYA, AVUSTURYA, BELÇİKA, DANİMARKA, FRANSA, HOLLANDA, İSVEÇ, İSVİÇRE, YUNANİSTAN PKK'nın faaliyet gösterdiği ülkelerdir. Bu ülkelerden F. ALMANYA, FRANSA, DANİMARKA, HOLLANDA, İSVEÇ ve İSVİÇRE'deki çalışmalar Demekler aracılığıyla devam ettirilmektedir.

F. Almanya legal olarak KÜRDİSTAN YURTSEVER İŞÇİ KÜLTÜR BİRLİKLERİ FEDERASYONA (FEYKA KÜRDİSTAN) KÜRDİSTANLI YURTSEVER SANATÇILAR DERNEĞİ (HUNERKOM) ve bağlı dernekleri tarafından örgütsel faaliyetler sürdürülmektedir.

F. Almanya'da bu iki örgüte bağlı olarak faaliyet gösteren 19 Derneğin yanı sıra 8 PKK şubesinin ve bir komitenin bulunduğu tespit edilmiştir.

Fransa'da 2 dernek ve 3 bağlı şubesi, Danimarka'da 1 dernek, Hollanda'da 3 dernek ve 3 bağlı şubesi ile 1 komite, görünümlü faaliyetlerini sürdüren PKK'nın AVUSTURYA, BELÇİKA ve YUNANİSTAN'daki çalışmalarını taraftarlarından istifadeyle yürüttüğü belirlenmiştir.

Ortadoğu'da ise; SURIYE, İRAN, LÜBNAN ve LİBYA'da temsilcilikler halinde faaliyet gösterilmektedir.

Suriye'deki temsilciliğe bağlı ŞAM, KAMIŞLI, RESULYAN, DERBESİYE, DERİK, AYNELARAP, AFRİN, HALEP ZEBEDAN, HASEKİ, LAZKIYE, TILBESTİ'de karargahlar mevcuttur.

İRAN'da TAHRAN (KREÇ)'te, TEBRİZ, URMİYE ve RAJHAN'da temsilcilikler, MAKO, FİLKAN, KANIDASTAR, KARANEH ve JANAVA'da örgüt evleri halinde faaliyet sürdürülmektedir.

Lübnan temsilciliğine bağlı olarak; BAR ELİAS, QUABELİAS, RİYAK, MASNAA ve BAALBEK yerleşim birimlerinde kamplar mevcuttur.

Libya temsilciliğine bağlı olarak ise; TİRİPOLİ, BİNGAZİ ve SİIRT bölgelerinde ayrı ayrı sorumlulukları şeklinde faaliyet gösterilmektedir.

Irak'ta da İRAK KÜRDİSTAN DEMOKRAT PARTİSİ (IKDP) karargahları yakınında YAM-I (ZİVE), KEŞAN (KISHAN), HAFTANİN; LEJNE, ZAHO, AMA-DIYE, DURUK, CEMUCİ, ZAVİTE ve LOLAN yöreleri örgütün faaliyet alanları olarak kullanılmıştır.

5. Yayın faaliyetleri

PKK, kitleleri silahlı mücadeleye hazırlamak ve özellikle parti etrafında toplayabilmek için yayın faaliyetlerine ayrı bir önem vermektedir.

Örgütün bugün için yurt içerisinde yayın faaliyeti bulunmaktadır. Yurtdışında ise, günümüze kadar periyodik olarak

- F. ALMANYA'da SERXWEBUN (BAĞIMSIZLIK) adlı Türkçe-Kürtçe gazete ile,

- FRANSA'da DOSSLER DU KURDISTAN (KÜRDİSTAN DOSYASI) Fransızca,

- Fransa'da Bulletin Des Kurdistan-Komitees (Kürdistan Komite Bülteni),

- F. Almanya'da Kürdistan Report (Kürdistan Raporu) Almanca,

- Almanya'da Berxwedan (Direnme) Türkçe-Kürtçe ve Arapça,

- Hollanda'da soresa Kürdistan (Kürdistan Devrimi) Türkçe,

- Libya'da Riya Karker (İşçi Yolu) Türkçe,

- Irak'ta Peşmerge (Militan) Türkçe-Kürtçe,

dergiler yayınlanmıştır.

Yine yurtdışında BAĞIMSIZLIK YAYINLARI (WEŞANEN SERXWEBUN) adına 45 adet kitap yayınlanmıştır.

Öte yandan örgüt AVRUPA'da; DANİMARKA'da Radyo Denge Kürda, İS-VİÇRE'de Alternatif Lokal Radyo, HOLLANDA'da Kürt İşçilerinin Sesi, FRANSA'da ERİH'in Sesi, K.İRAK'da BARZANİ'nin Sesi Radyosu ve İRAK KURT DEVRİMİNİN SESİ adlı Radyo istasyonlarından yararlanmak suretiyle Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesine taraftar sağlamak üzere propaganda yürütmektedir."

PKK, örgütünün değinilen amacı ve niteliği yargısal kararlarda da kabul ve teyit görmüştür. Nitekim Yargıtay 9. Ceza Dairesi, örneği ekte sunulan 21.3.1990 gün, Esas: 1990/239-Karar: 1990/1240 sayılı ilamında bu örgütü gasp, kaçakçılık ve sempatizanlarından toplanan paralardan sağlanan araç ve silahlarla Türkiye Cumhuriyeti Devletinin hakimiyeti altındaki topraklardan bir kısmını silahlı mücadeleye devlet idaresinden ayırarak, ayrı bir devlet kurmak amacıyla oluşturulmuş ve teşkilatlandırılmış yasa dışı bir örgüt olarak nitelendirmiş, aynı daire 30.3.1990 gün Esas: 1990/164-Karar: 1990/1395 sayılı ilamında bu örgütün Türkiye Cumhuriyeti Devleti-

nin hakimiyeti altında bulunan 19 ili kapsayan bölgeyi silahlı devrim yoluyla devletin idaresinden ayırarak üzerinde Marksist - Leninist ideolojiye dayalı bir Kürdistan devleti kurmak amacıyla oluşturulan illegal bir örgüt olduğunu, yine aynı daire 29.5.1991 gün, Esas: 1991/1202, Karar: 1991/2148 sayılı ilamında, bu örgütün 1975 yılında kurulup 1977 yılından itibaren amacı doğrultusunda silahlı eylemlere giriştiği, mali kaynaklarının gasp, kaçakçılıktan elde edilen paralar ile sempatizanlardan toplanan aidat ve yardımlardan oluştuğu, amacının ise Türkiye Cumhuriyeti Devletinin hakimiyeti altındaki topraklardan bir kısmını silahlı mücadele vererek devlet idaresinden ayırmak suretiyle bağımsız bir Kürdistan devleti kurmak olup, ilk dönemde propaganda yoluyla halkı bilinçlendirmek, silahlı eylemlerle devlet gücünün halk üzerindeki etkisini yıkmak, daha sonra gerilla birlikleri kurarak emniyet ve ordu teşkilatına, ekonomik hedeflere silahlı eylem ve sabotajlar düzenleyerek esas amaca ulaşmak olduğunu; ayrıca Yargıtay Ceza Genel Kurulu da, 10.6.1991 gün, Esas: 1990/169, Karar: 1990/199 sayılı ilamında, anılan örgütün Türkiye topraklarının bir kısmı üzerinde Marksist-Leninist ideolojiye dayalı bağımsız bir Kürt devleti kurmak ve bu amaca ulaşmak için öncelikle ülke topraklarının bir kısmında yoğun bir şekilde ayrı bir Kürt ırkı bulunduğu ve bunların egemen Türk devleti tarafından sömürüldüğü hususunda inandırdıkları kişileri örgütleyerek bu amaca yönelik eylemlere itmek suretiyle ayaklanma hareketi başlatan illegal bir örgüt olduğunu belirtmiş bulunmaktadır.

Genel Başkan Feridun Yazar'ın yukarıda işaret edilen görüşlerine paralel olarak, bazı partililerin konuşmalarında; sıcak mücadele (vurgulama bizim) ortamına girmiş ulusal hareketlerin bir yanının cephe gerisi güçler olduğu belirtilerek kendilerinin cephe gerisindeki görevleri yerine getirmek durumunda olduklarının ifade edilmesi, bu cümleden olmak üzere "halkı için cezaevlerinde ömür çürütenlere, şehit olanlara" selam gönderilmesi, "şehitlerin saygıyla anılması, özgürlük mücadelesi verenlerin" saygıyla selamlanması, "gerillaların kendilerinin çocukları, kanları, canları olduğu"nun ifade edilmesi, partinin 1. Olağanüstü Büyük Kongresine PKK. örgütünün lideri Abdullah Öcalan'ın annesi Esmâ Öcalan'ın davet edilip, "hepimizin anası, anaların simgesi" nitelemesiyle topluluğa taktim edilmesi, yine davalı partinin Aydın il örgütüne bastırılmış olan 1992 yılına ait duvar takviminde silahlı mücadeleyi simgeleyen otomatik silahlı insan figürleriyle PKK. örgütünün eylem kolu olan ARGK'ye ait olduğu bildirilen bayrakların duygusal bir kompozisyon halinde resmedilmesi, davalı parti tarafından 21.3.1991 tarihinde İstanbul'da tertiplenmiş olan gecede üzerlerinde "hiçbir şey bağımsızlık ve özgürlükten daha değerli olamaz", "sömürgeciliğe karşı mücadeleyi yükseltelim", "Kürdistana özgürlük" gibi dövizler yazılı afişlerin asılması ve yine davalı partinin merkez ve taşra örgütlerince düzenle-

nen kongre ve sair toplantılarında atılan sloganlarla bu örgütün ve onun "Apo" olarak bilinen lideri Abdullah Öcalan'ın övülmesi suretiyle PKK. örgütü mensuplarının ve eylemlerinin parti örgütleri içinde onaylandığı ve yüceltildiği görülmektedir. Nitekim Meydan Gazetesi'nin 16.2.1992 tarihli nüshasının 5. sayfasında yayımlanan bir habere göre, "Kürt Sorunu İçin Barış İnsiyatifi" konulu bir toplantıda konuşan genel başkan Feridun Yazar'ın "PKK.'yı yasallaştırın, gelip burada konuşsun" demek suretiyle anılan örgütün legalize edilmesi dileğini dile getirdiği de görülmektedir.

Son olarak, davalı partinin genel sekreteri Ahmet Karataş'ın Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığındaki 16.4.1992 tarihli anlatımına göre, İstanbul'da bir grup tarafından hazırlanıp parti genel merkezine faksla gönderilen "Birleşmiş Milletler, Tüm Uluslararası Kurum ve Kuruluşlara Deklarasyondur" başlıklı ve tamamına yukarıda yer verilmiş olan bildirge itibariyle, güvenlik güçlerinin PKK. örgütü mensuplarına karşı mücadele ettiklerinin herkesçe bilinen bir keyfiyet olmasına ve bildirgede güvenlik güçlerine karşı savaştıklarından söz edilen ve "gerilla" deyimiyile anılanlardan amacın bu örgüt mensupları olduğunun açık bulunmasına göre, bildirgenin parti genel merkezinde başkalarının imzalamasına arzedilmesi ve başta davalı partinin genel sekreteri Ahmet Karataş olmak üzere, genel sekreter yardımcıları Kemal Okutan, Cabbar Leygara, İstanbul il başkanı Felemez Başbuğa, Diyarbakır il başkanı Hüseyin Turhallı, Bursa il başkanı Murat Dağdelen, İzmir il başkanı Hikmet Fidan, Şanhurfa il başkanı Abdülmuhsin Melik, Hakkari il başkanı Hamit Geylani, parti meclisi üyeleri Mesut Uysal, Aysel Doğan, Habip Kılıç, İstanbul il sekreteri Orhan Kaya, il saymanı Nevruz Türk, yönetim kurulu üyeleri Emin Köse, Besra Eksen, Nabi Barut, Zeki Albayrak, Merat N. Çetin, Suna Aras, Ali İncesu, F. Ferda Çetin, Orhan Tural, İsmet Erdemli, Mustafa Olcayto, Bakırköy ilçe başkanı Mahmut Özgür, Büyükçekmece ilçe başkanı Ahmet Budaksız, Eminönü ilçe başkanı Salih Turan, Fatih ilçe başkanı Davut Karadağ, Gaziosmanpaşa ilçe başkanı Mahmut Can, Sarıyer ilçe başkanı Serap Mutlu, Ümraniye ilçe başkanı Hüseyin Yakut, Üsküdar ilçe başkanı Niyazi İletmiş, Zeytinburnu ilçe başkanı Günay Kaya, Yalova ilçe başkanı Hekim Coşkun, Batman il başkanı İlhan Çalar, Van il başkanı Şahabettin Özarlaner, Van merkez ilçe başkanı M. Ali Durmaz, Gevaş ilçe başkanı Nevzat Altındağ, Erciş ilçe başkanı Süleyman Bilici, Özalp ilçe başkanı Reşit Bağcı, Çatak ilçe başkanı Nezir Öcek, Van il saymanı Gafur Çemberlitaş, Van il yönetim kurulu üyeleri Muhittin Çelik, Naif Uğraş, Nurettin Harlar tarafından imzalanması suretiyle uluslararası siyasal kuruluşlar ve uluslararası kamuoyu nezdinde, hedefi Türkiye Cumhuriyeti Devletinin hakimiyeti altındaki topraklardan bir kısmını silahlı mücadele yoluyla devlet idaresinden ayırarak ayrı bir devlet kurmak olan PKK örgütü lehine sempati oluşması, ona destek sağlanması ve bir siyasi kimlik kazandırılması

si amacının güdüldüğü anlaşılmaktadır.

IV- Kapatma Sebepleri ve Değerlendirme

A) Siyasal partilerin uymadıkları taktirde kapatma sebebi olabilecek hususlar ile kapatma kararı verilebilecek haller 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasında davayı ilgilendirdiği oranda aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 78. maddesinin (a) bendi ile ilgili bölümü şu hükmü getirmiş bulunmaktadır:

"Siyasi partiler:

a- Türkiye Devletinin. . . Anayasanın başlangıç kısmında ve ikinci maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasanın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline. . . dair hükümlerini değiştirmek;

. . . . . Irk ayırımı yaratmak . . . . .

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

b- . . . . . Irk. . . . . esaslarına dayanamaz. . . . .lar.

. . . . ."

80. maddesi ise şöyledir:

"Siyasi partiler Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı devletin tekliği ilkesini değiştirme amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar."

81. maddesinin ilgili bölümünde şu hükümler yer almıştır:

"Siyasi partiler:

a) Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli kültür. . . . . veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b) Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar."

Siyasi partilerin amaçları ve faaliyetleriyle ilgili bu yasal düzenleme serisi içinde sözü edilen hükümlerin anayasal dayanaklarını Anayasanın 176. maddesi uyarınca metnine dahil olan başlangıç kısmı ile 2, 3, 14 ve 68. maddeleri teşkil etmektedir.

Anayasa'nın, Cumhuriyetin ve dolayısıyla devletin niteliklerini belirleyen 2.

maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin diğer nitelikleri yanında Atatürk milliyetçiliğine bağlı ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayandığı ifade edilmiştir.

Bu maddenin yollama yaptığı başlangıç kısmında ise, Anayasa'nın . . . . . "hiç bir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının devleti ve milletiyle bölünmezliği esasını . . . . . Atatürk milliyetçiliği ilke ve inkılapları karşısında koruma göremeyeceği. . ." fikir, inanç ve kararıyla anlaşılması gerektiği belirtilmiştir.

2. maddenin gerekçesinde, Atatürk milliyetçiliği, bütün fertlerin kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün halinde, diğer bir deyişle milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde yaşamaları olarak tanımlanmıştır.

Başlangıç kısmında vurgulanan Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esası, Anayasanın 3. maddesinde yer alan, "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür, dili Türkçedir. . ." cümlesiyle tekrar teyit edilmiş; 14. maddesinde ise Anayasadaki hak ve hürriyetlerden hiçbirinin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak. . . . , dil, ırk. . . . ayırımı yaratmak. . . . amacıyla kullanılmıyacakları esası getirilmek suretiyle temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılması önlenmek istenmiştir.

Anayasa koyucunun bir tarihsel olgu ve hukuki temel niteliğindeki devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesine karşı gösterdiği duyarlılığa işaret etmesi bakımından bu ilkeye sadece başlangıç kısmında ve belirtilen maddelerde yer vermekle kalmayıp, aynı zamanda devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen 5., temel hak ve hürriyetlerin sınırlanmasıyla ilgili 13., basın hürriyetini düzenleyen 28 ve 30., dernek kurma hürriyetini düzenleyen 33., gençliğin korunmasını düzenleyen 58., siyasi partilerin tüzük ve programlarının uyacakları esasları düzenleyen 68., yüksek öğretim kurumlarını düzenleyen 130., radyo-televizyon idaresi ve kamuya ilişkili haber ajanslarını düzenleyen 133., kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını düzenleyen 135. maddelerinde bu ilkedен söz ederek ona aykırılık teşkil eden suçlara bakmakla görevli olmak üzere 143. maddesiyle özel bir mahkeme (Devlet Güvenlik Mahkemesi) kurduğu, giderek bu ilkeyi 81. maddesinde milletvekili, 103. maddesinde Cumhurbaşkanı yemini metinlerine dahil ettiği görülmektedir.

Bu ilkeyle doğrudan bağlantılı olarak Anayasa'nın duyarlılık gösterdiği bir diğer husus da dil konusudur. Nitekim 3. maddesinin 1. fıkrasında Türkiye Devletinin dilinin Türkçe olduğu belirtilmiştir. Devlet dilinin Türkçe olması bütün resmi işlerde Türkçenin kullanılması, resmi belgelerin Türkçe düzenlenmesi ve resmi yazışmaların Türkçe yapılması anlamına gelir. Madde gerekçesinde Türkçenin Türkiye'de yaşayan-

ların resmi dili olduğu ifade edilmiş ise de Türkçe'nin sadece resmi bir dil olduğu iddiasına set çekmek amacıyla madde Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonunca bugünkü haline getirilmiştir. Anayasamızın 26. maddesinin üçüncü fıkrasında düşüncelerin açıklanması ve yayınlanmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilin kullanılmayacağı; eğitim ve öğretim hakkını düzenleyen 42. maddesinin son fıkrasında da uluslararası sözleşmeler saklı kalmak üzere, Türkçeden başka hiç bir dilin eğitim ve öğretim kurumunda Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulmayacağı esası öngörülmüştür.

Sözü edilen ilkelere gerekli güvenceyi sağlamak bakımından Anayasa'nın 4. maddesinde, Atatürk milliyetçiliği ve başlangıçta belirtilen temel ilkeleri de içeren 2. maddesi ile Türkiye Devletinin dilinin Türkçe olduğu hususunun da yer aldığı 3. maddesinin değiştirilemeyeceği ve değiştirilmesinin teklif edilemeyeceği kuralı getirilmiş, siyasi partiler yönünden bir yaptırım olarak da 14. maddede öngörülen sınırlamaların dışına çıkan siyasi partilerin temelli kapatılması 69. maddede kabul edilmiştir.

Anayasadan alınan ilhamla düzenlenmiş bulunan 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 5. maddesinin ikinci fıkrasında Anayasa'nın 14. maddesine benzer şekilde, "Siyasi parti kurma hakkı Anayasa'nın başlangıç kısmında yer alan temel ilkelere aykırı olarak ve Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak... dil, ırk ayrımı yaratmak. . . amacıyla kullanılamaz" hükmü getirilmiş, dördüncü kısmında"

"Siyasi Partilerle İlgili Yasaklar" başlığı altında işbu davaya esas teşkil eden 78, 80 ve 81. maddeler de dahil olmak üzere birtakım yasaklayıcı hükümler sevk edilmiş; tüzük ve programlarındaki veya belirli kurullarının karar, genelge, ya da bildirgelerindeki yahut seçim münasebetiyle partiyi temsilen yapılan radyo-televizyon konuşmalarındaki aykırılık hallerine ek olarak, 101. maddesinin (b) bendinde genel başkan, genel başkan yardımcısı veya genel sekreterin dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı nitelikte sözlü ya da yazılı beyanda bulunmaları halinde de o partinin Anayasa Mahkemesi'nce kapatılması öngörülmüştür. Bu hüküm ile, yasada sayılan bu sıfatları taşıyan partili kişilerin her türlü beyanlarının bu yasa bakımından parti tüzel kişiliğini bağlayıcı nitelik taşıdığı ve beyanların öncelikle Anayasadaki ve daha sonra yasanın dördüncü kısmındaki hükümlere aykırı olması halinde o partinin kapatılma yaptırımına maruz kalacağı açıkça belirlenmiştir.

İddianamenin içeriğinden de anlaşılacağı üzere, davalı parti hakkındaki işbu kapatma davasının dayanaklarından birinin partinin genel başkan, genel başkan vekili ve genel sekreteri sıfatlarını taşıyan yöneticilerinin çeşitli beyanları teşkil etmektedir. Bu kişilerin beyanlarının parti tüzel kişiliğini bağlayıcılığına dair kanuni faraziye bir yana bırakılsa bile, tamamı iddianameye aktarılmış olan bu beyanların bir kısmının, davalı partinin büyük kongresinde veya taşra örgütleri kongrelerinde, bir kısmının da genel merkez ya da taşra örgütleri tarafından tertiplenmiş toplantılarda partideki sıfatları altında yapılmış olması karşısında, bunların davalı partiyi doğrudan doğruya ilzam edeceğinin kabulü gerekir. Esasen, partiyi bağlayıcı açıklamalar yapma yetkisini, davalı parti tüzüğü'nün 23. maddesi genel başkana, 30. maddesi genel sekretere vermektedir.

2820 sayılı yasa, dördüncü kısmının birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerinde yer alan esas ve değerlere Anayasaya paralel olarak büyük önem atfetmekte, bunlara karşı partiler tarafından yapılabilecek tecavüzlerin kapatılma yaptırımıyla karşılaşmasını öngörmüş bulunmaktadır.

Yasanın 78. maddesi siyasi partilere, davanın konusuyla sınırlı kalmak üzere, şu hususları yasaklamaktadır.

(1) Türkiye Devletinin. . . Anayasanın Başlangıç kısmında ve 2. maddesinde belirtilen esaslarını, (2) Anayasanın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline. . . dair hükümlerini değiştirmek amacını gütmek veya bu amaca yönelik faaliyette bulunmak, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik etmek, (3) ırk esaslarına dayanmak,

Günümüzde sadece bir teşkilatlanma kanunu olmaktan çıkarak aynı zamanda belirli bir siyasi, ekonomik ve sosyal felsefe anlamında birer ideolojik belge niteliğini kazanan anayasalar devletin kuruluşuna egemen olan fikir ve düşünce sistemini ortaya koyar ve bu sistemi devletin siyasi ve hukuki temeli yapar. Anayasa kuralları bir taraftan devletin esas yapısını şekillendirirken diğer taraftan da onun oluşturduğu fikir ve düşünce sistemi, şekillendirilen devlet yapısına öz ve içerik kazandırır.

Bu açıdan bakıldığında Anayasamızın 176. maddesinin birinci fıkrası, felsefesi, ideolojisi, fikir ve düşünce sistemi anlamında dayandığı temel görüş ve ilkelerin başlangıç kısmında belirtildiğini söylemektedir. Ancak başlangıç kısmının yanında 2 ve 3. maddelerdeki esasların da bu temel görüş ve ilkelere dahil olduğunu kabul etmek gerekir. Aksi takdirde, bu maddelerdeki esasların 4. maddedeki değiştirilmezlik kuralıyla koruma altına alınmasının bir anlamı kalmazdı.

Anayasa'nın başlangıç kısmı aynen şöyledir:

"Ebedi Türk vatan ve milletinin bütünlüğüne ve kutsal Türk Devletinin varlığına karşı, Cumhuriyet devrinde benzeri görülmemiş bölücü ve yıkıcı kanlı bir iç savaşın gerçekleşme noktasına yaklaştığı sırada;

"Türk milletinin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin, milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 hareketi sonucunda, Türk Milletinin meşru temsilcileri olan Danışma Meclisince hazırlanıp, Milli Güvenlik Konseyince son şekli verilerek Türk Milleti tarafından kabul ve tavsip ve doğrudan doğruya O'nun eliyle vazolunan bu ANAYASA:

"- Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılap ve ilkeleri doğrultusunda;

"- Dünya milletler ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak: Türkiye Cumhuriyetinin ilelebet varlığı, refahı, maddi ve manevi mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;

"- Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;

"- Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı maddeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

"- Hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığı Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve laiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;

"- Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;

"- Topluca Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve <Yurtta sulh, cihanda sulh> arzu ve

inanç içinde, hür ve bir hayat talebine hakları bulunduğu;

"Fikir, inanç ve kararıyla anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,

Türk Milleti tarafından, demokrasiye aşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.

Buna göre başlangıç kısmı şu ilkeleri içermektedir:

(1) Atatürkçü milliyetçilik anlayışı ve onun ilke ve inkılapları (2) Türkiye Cumhuriyetinin dünya milletler ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olduğu, (3) Egemenliğin kayıtsız ve şartsız Türk milletine ait bulunduğu, (4) Hiç bir düşüncenin Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının, devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında koruma göremeyeceği, (5) Din duygularının devlet işlerine ve politikaya karıştırılmayacağı, (6) Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarında, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu.

Anayasanın 2. maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri açıklanarak: "Türkiye Cumhuriyetinin toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu". 3. maddesinde birinci fıkrasında ise, "Türkiye Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu" ifade edilmiştir.

Anayasanın felsefi, dünya görüşü, kendi deyimleriyle temel görüş ve ilkeleri içinde devletin konusu itibarıyla üzerinde durulması gerekenler, Atatürk milliyetçiliği ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu ilkeleridir.

Hem başlangıçta hem de 2. maddede sözü edilen Atatürk milliyetçiliği, 2. maddenin gerekçesinde, bütün fertlerin kaderde, kıvançta ve tasada ortak ve bölünmez bir bütün teşkil etmeleri olarak belirtilmiştir. Başlangıçın dokuzuncu paragrafında, "Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarında, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduklarının ifade edilmesi de aynı niteliktedir.

Cumhuriyetin kurulduğundan itibaren meydana getirilmiş olan bütün Anayasaların da yer alan ve bu bakımdan tarihsel ve geleceksel bir nitelik kazanmış bulunan bu milliyetçilik anlayışı, modern milliyetçilik anlayışıdır. Buna göre, çeşitli kökenlerden gelen, bile, fertleri bir araya getiren, bir arada yaşayan şey onlardaki

buna ait duygu, düşünce ve irade birliğidir. Subjektif nitelikteki bu milliyetçilik anlayışında ana unsur ferdin kendi gibi onlarla birlikte kaderde, kıvançta ve tasada ortak ve bölünmez bir bütün oluşturdukları duygu ve düşüncesidir. Bu itibarla Atatürk milliyetçiliği sınırları belli olan ve bölünmez vatan esasına dayanır. Irkçılığı red eder. Irk düşüncesine ve kökence başka görünen toplulukları bütünden ayrı sayılması düşüncesine yer vermez. Kültür milliyetçiliğidir. Yani kökenleri ne olursa olsun fertleri ortak bir kültüre mensup oldukları bilinci etrafında toplar, onları "tek ulus" yapısı içinde kaynaştırıp, bütünleştirir. Nitekim, yüksek Mahkemeniz de Esas 1971/3 (Parti Kapatılması, Karar: 1971/3 sayılı kararında, Türk milliyetçiliğinde ırk düşüncesi ve kökence başka görünen toplulukların ayrı tutulması düşüncesinin yer almadığını; 27.11.1980 gün Esas 1979/31, Karar : 1980/59 sayılı kararında, Anayasanın ırkçılık, turancılık ya da din veya mezhep doğrultusunda bütünleşmeyi amaçlayan inanışları reddeden, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan, birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışına sahip olduğunu; 18.2.1985 gün Esas: 1984/9, Karar: 1985/4 sayılı kararında, Atatürk milliyetçiliğinin Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan dil, ırk ve din gibi düşüncelerle yapılacak her türlü ayrımı reddeden, birleştirici ve bütünleştirici ve anlayışı temsil ettiğini belirtirken aynı esaslara işaret etmiş bulunmaktadır.

Milli devlet olmanın bir sonucu olan devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün teşkil etmesi ilkesi ise iki anlam ifade eder. Devletin ülkesiyle bir bütün olması, dışa karşı bağımsızlığını ve ülke bütünlüğünün korunması; Milletiyle bütün olması ise, azınlık yaratılmasının önlenmesi, bölgecilik ve ırkçılık yapılmaması ve eşitlik ilkesinin korunması demektir.

Dil konusuna verilen önemi gösterir şekilde getirilmiş olan Anayasal düzenlemeden ise yukarıda söz edilmiş bulunmaktadır.

Birbirini tamamlayan modern Türk milliyetçiliği anlayışı ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesi bu şekilde Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeler arasında yer almakta ve Siyasi Partiler Yasası'nda Anayasa'nın bu konudaki duyarlılığını siyasi partiler bakımından devam ettirmektedir.

Siyasi Partiler Yasasının 78. maddesinin (b) bendinde yasaklanan bir husus da siyasi partilerin ırk esasına dayanmalarındır. Buna göre, siyasi partiler belirli bir ırka mensup olanların toplandıkları, sırf onlara mahsus bir parti olduklarını iddia edemeyecekler veya bu amaçla örgütlenemeyeceklerdir. Aksine davranışa cevaz verilmesi halinde bundan öncelikle devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün zarar göreceği muhakkaktır.

Siyasi partiler bakımından bir diğer yasaklama yasanın 80. maddesinde öngör÷lmüş olan Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı devletin tekliğı ilkesini değıştirme amacını gütmek ve bu amaca yönelik faaliyette bulunmaktır. Maddenin gerekçesinde devletimizin federe ve konfedere devletler ve siyaseten özerk kuruluşlar gibi teklik ilkesine aykırı bir nitelik taşımadığı bu ve buna benzer ayrılmalar devletin ve milletin bütünlüğü ilkesine ve toplum yararına ters düşeceğinden bu yolda bir amaç güdülmesinin madde ile yasaklandığı belirtilmektedir. Gerçekten, Türkiye Devleti tekil (unitaire) bir devlettir. Federe devletlerden oluşmuş değildir. Milli devlet olmanın yani bir milletin bağımsız devlet halinde örgütlenmesinin sonucu olan bu nitelik etnik, dinsel ya da başka herhangi bir düşünceyle ülkenin federe devletlere veya özerk bölgelere ayrılmasına izin vermez. Milli birliğı kurmak ve devam ettirmek amacıyla devlet tekil biçimde oluşmuştur.

Yasanın 81. maddesinin (a) ve (b) bentleri de siyasi partilerin, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli. . . kültür veya. . . ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmeyi; Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını gütmeyi ve bu yolda faaliyette bulunmayı yasaklamaktadır. Maddenin gerekçesine bakıldığında bu düşüncelerin yer aldığı gör÷lmektedir:

"Ülkemizde Lozan Antlaşması ile kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmi dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her bir alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlatları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir."

"Bir memlekette resmi dilin her vatandaş tarafından bilinmesi hangi alanda olursa olsun eşitlik ilkesinin hakkıyla uygulanabilmesi ve adli ya da idari işlerin çabukluk ve selamete yürütülmesi bakımından yararlı hatta zorunludur. Bu itibarla resmi dili genç, ihtiyar, kadın, erkek her vatandaşın bilmesini sağlamak devletin görevidir."

Maddenin (a) bendinde siyasi partilerin milli. . . kültür. . . ırk ya da dil ayrılığına dayalı azınlıklar bulunduğunu ileri süremeyecekleri kabul edilmiştir. Gerekçede de açıklandığı üzere ülkemizde azınlıklar konusu 24 Temmuz 1923 tarihli Lausanne Antlaşmasıyla düzenlenmiş ve sadece müslüman olmayanlar azınlık kapsamına dahil edilmişlerdir. Bu düzenlemenin amacı, müslüman olmayanlara da müslümanlara sağlanan medeni ve siyasi haklardan yararlanma imkanı verilerek yasalar önünde din ayrımı yapılmaksızın herkesin eşit olduğunu belirtmektedir. Bir de 18 Ekim

1925 tarihinde imzalanmış olan Türk-Bulgar Dostluk Antlaşmasında Türkiye'deki Bulgarların azınlık sayılmaları kabul edilmiş ise de Türk Devletinin laik mevzuatı kabul etmesini takiben bu azınlıklar bu statülerinden kendiliklerinden vazgeçmişlerdir. İşte Türkiye'deki hukuk sistemi itibarıyla bu iki antlaşmayla tanınanların dışında bir azınlığın var olduğu kabul ve iddia edilemez.

Elbette belirli bir büyüklükte toprağa sahip olan devletlerde din, mezhep, ırk, dil gibi unsurlar bakımından farklı insan toplulukları yani millet olgusuna oranla alt-topluluk olarak adlandırılacak kesimler var olabilir. Ancak, bu kesimlerin her birine azınlık hakkının tanınması devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesiyle çelişir. Üstelik bunlara mensup olanlar ortak geçmişten gelen tarihsel ve kültürel beraberlik anlayışı içinde kendi kaderlerini o ulusun kaderiyle özdeşleştirme iradesini tereddütsüz açığa vurmuşlarsa onlara azınlık hakkı tanınmasına gerek kalmaz. Nitekim, yaklaşık bin yıldan beri Anadolu toprağında yaşamakta olan Türkler ve diğer unsurlar birlikte aynı devletlerin çatısı altında yer almışlar, çeşitli zorluklara birlikte göğüs germişler çeşitli acılara birlikte katlanmışlar ve bunlara karşı birlikte mücadele vermişler, sevinçli günlerde birlikte mutlu olmuşlar; diğer taraftan gerek birbiriyle gerekse çeşitli tarihsel, siyasal nedenlerle veya göç hareketleri sonucu başka insan topluluklarıyla karışıp kaynaşmışlardır. Böylece, ortak bir geçmişe, tarihe ve değer yargılarına dayanan tek bir ulusa mensup olma şuur ve iradesiyle "Türk ulusu"nu oluşturmuşlar ve Türkiye Cumhuriyetini kurmuşlardır. Bu bakımdan Türk ulusu çeşitli halklardan değil, kendi özgür iradesiyle ortak geçmişin oluşturduğu ortak kültürde birleşmeye karar veren tek halktan meydana gelmiştir. Gerçekten, Anayasamızın 66. maddesinin birinci fıkrasında, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu ifade edilmek suretiyle, Türk ulusundan sayılmanın tek şartının "vatandaşlık bağı" olduğu, bunun dışında kalan dil, din ve ırk farklılıklarının nazara alınmayacağı, "Türk ulusu"nun bu suretle vatandaş sayılan bireylerin bütünlüğünü ifade ettiği kabul edilmiştir. Bunun sonucu olarak, bugün ırk, dil, din ya da mezhep ayırımına yer vermeyen, bireyler arasında tam bir eşitliğe dayanan Türk vatandaşlığı sıfat ve ayrıcalığına sahip herkes toplum hayatı içinde saygın bir yere ve hukuk düzenince tanınmış her hakka mutlak biçimde sahiptir.

Maddenin (b) bendinde ise, siyasi partilerin Türk dili ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ya da yaymak yoluyla ülkede azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemeyecekleri belirtilmiş bulunmaktadır.

Bu açıklama ve tespitlerin ışığı altında davalı partinin genel başkanları, genel başkan vekili ve genel sekreterlerinin yapmış oldukları konuşmalar incelendiğinde,

işlenen temalar ve Siyasi Partiler Yasasına aykırılık halleri şu şekilde çıkmaktadır.

İncelenen konuşma ve demeçlerde;

- Türkiye Cumhuriyetinde sadece Türklerin varolduğunu kabul eden, buna karşı, Türklerin dışında bütün etnik yapıları reddeden bir politikanın ve bunun doğal sonucu olarak, baskıcı, otoriter ve asimilasyoncu bir uygulamanın benimsendiği, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesinin imzalanmasının durumunda bir değişiklik meydana getirmediği,

- Yetmiş yıldan beri uygulanan (resmi ideoloji olarak adlandırılan) red ve inkar politikasına rağmen Kürt halkının mevcut olduğu, sözkonusu resmi ideolojinin artık iflas ettiği, Kürt halkının dinamizminin yükseldiği, kendisini her alanda ifade eden bir döneme girdiği, (tabu olarak nitelendirilen), red ve inkar politikası bırakılmadıkça Türkiye'nin özgürleşemeyeceği,

- Demokrasinin önünde en büyük engelin Kürt sorunu olduğu, sorunun çözümünün barışçı ve demokratik bir ortamda tartışmak suretiyle olabileceği, bu sorunu Kürtler ile Türklerin omuz omuza ve kardeşçe çözecekleri, bu sorunu sadece Kürtlerin tartışmadığı, demokratik bir ortamda özgürce tartışılmadan çağa, akla, bilime uygun şekilde çözümlenmeden Türkiye'de gerçek bir demokrasiden söz edilemeyeceği ve Türk halkının özgür olamayacağı, çünkü Türk halkının da baskı altında tutulduğu, onların da halklar arasında eşit ve adil olmayan zora dayalı ilişkileri kabullenmeye zorlandıkları, Kürt sorunu çözülmeden Türk halkının da özgür olamayacağı, bu sorun çözümlenmediği sürece, Türkiye'de demokrasiyi kurmanın ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı sağlamanın mümkün olmadığı,

- Dış politikada ulusların eşit, özgür iradeye dayalı, yani ulusların kendi kaderlerini tayin edici bir politikadan yana oldukları, bu hakkın mutlaka ayrılma anlamına gelmediği, özgürlük ve eşit iradeye dayalı birlikte yaşama demek olduğu,

- Kendi kaderini belirleme hakkının, her halk için olduğu kadar, Kürt halkı için de, tartışılmaz, vazgeçilmez, doğal bir hak olduğu, Birleşmiş Milletler örgütünü oluşturan devletlerin Kürtlerin yaşadığı tüm parçalarda Kürt halkının yürüttüğü mücadeleye sessiz kalamayacakları, en kısa zamanda Birleşmiş Milletler kapsamında bir Kürt konferansı toplanarak soruna adil, uluslararası sözleşmelere uygun ve demokratik bir çözümün bulunması gerektiği,

- Yeni bir anayasa yapılarak bunun ışığında Kürt sorunu hakkında bir mutabakat çalışmasının başlatılması, herkesin katılacağı ortak bir çözümün bulunması, bu yeni anayasada Kürtlerin varlığı kabul edilerek Türkler ile Kürtlerin eşitliğine ve bir-

liğine dayalı bir toplum düzeninin öngörülmesi gerektiği,

Kürt gerçeğinin eğitim yoluyla Türklerin ve Kürtlerin eşit haklı birlik anlayışına uygun olarak benimsetilmesi gerektiği,

- Halkın Emek Partisi'nin programında Kürt sorununun demokratik ve siyasal yollarla çözümünü ilke olarak benimsedikleri; bütün halkların kardeşliğini, eşitliğini ve özgürlüğünü savunan, bunun Türkiye'nin tek kurtuluş yolu olduğunu düşünen ve politikasını üreten parti oldukları,

Beyan edilmek ve Türkiye Cumhuriyeti ülkesinin bir kısmı Kürdistan olarak nitelenip, adlandırılmak suretiyle yasanın 78. maddesinin (a) bendine aykırı olarak Türk ve Kürt halkları ve hatta diğer bazı etnik unsurlar ayırımı ısrarla işlenmek suretiyle aşağıda belirtilecek olan idari federasyon adlı modelden başlayıp, Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkını kullanmalarına kadar varan bir süreç içerisinde Kürtlerin Anayasadaki ulus bütünlüğünden ayrılmaları ve ayrı bir Kürt ulusunun oluşturulması esasının benimsendiği anlaşılmaktadır. Oysa Türkiye Cumhuriyeti devletinde birden fazla ulusun varlığı sözkonusu olamaz. Dili, dini, mezhebi, ırkı farklı da olsa Türk ulusu bütünlüğü içinde yer alan her birey Türk yurttaşdır. Tarihsel bir gerçeğin ifadesi olan "Türk Ulusu" olgusunun ortadan kaldırılması sonucunu doğuracak, ırkçılığa dayanan ayrımlar ve Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren iddialar ileri sürülemez.

Diğer taraftan yine bu konuşma ve demeçlerde;

- İlk defa içlerine sine sine içinde yer alabilecekleri, bizim diyebilecekleri bir partinin doğduğu, partinin en çok ezilen, en çok sömürülen, en çok baskı altında tutulanların partisi olduğu, sömürülen, baskı altında tutulan ve zulme uğrayan bir halk, Kürtler bu partiye sahip çıkıyorlarsa Halkın Emek Partisinin bundan onur duyacağı, bütün bunlara rağmen partiye Kürtlerin partisi deniyorsa demek ki en çok onların ezildiği, sömürüldüğü, zulmedildiği, Kürtlerin en çok ezildikleri söyleniyorsa, Kürtlerin de partisi olmaktan onur duydukları,

- Ekonomik ve etnik özelliklerinden dolayı Türkiye'de en fazla ezilenler Kürt halkı olduğundan, bunların ezilenlerin hakkını koruyan Halkın Emek Partisi'ni desteklemelerinden daha doğal bir şeyin olamayacağı,

- Türkiye'de bütün etnik yapıların partisi oldukları,

İfade edilmek suretiyle 2820 sayılı Yasanın 78. maddesinin (b) bendine aykırı olarak davalı partinin belli bir ırka mensup olanların ve hatta daha da ileri gidilip Türkiye Cumhuriyetinde yaşayan "etnik yapı" şeklinde ifade ettikleri değişik kökenli

bireylerin bu kökenleri vurgulanarak onların da partisi olduğu ileri sürülmekte ve böylece parti bir yönüyle de ırk esasına dayandırılmaktadır.

Genel Başkan Feridun Yazar tarafından verilen bir demeçte, üniter devlet kavramını Türkiye'nin sınırlarının değişmemesi anlamında aldıkları, ancak Türkiye Cumhuriyetinde üniter devletten kast edilenin inkarcı politika olduğu, bunun da katı bir merkezîyetçiliği beraberinde getirdiği, devletin bu inkarcı ve merkezîyetçi uygulamadan vazgeçerek bütün Türkiye'de halklarının eşitliğine ve gönüllü birliğine dayalı politikaların üretilmesi gerektiği belirtildiği gibi (1.6.1992 tarihli Milliyet Gazetesi) yerel yönetimlerin merkezi devletin denetiminden kurtarılarak mali ve idari özerkliğe kavuşturulması (5.2.1992 tarihli Sabah Gazetesi), daha sonra da aynı doğrultuda olmak üzere, Türkiye'de üniter devletin bugüne kadar uygulandığı biçimde sorunları çözemediği, bu nedenle merkezîyetçi devlet sisteminin otonom bölgeler veya federasyon, yahut idari federasyon denilen şekilde değişmesi gerektiği, uygulanmasından yana oldukları idari federasyon biçiminde o bölgenin yönetim şeklinin, kullanılacak dilin, yapılacak yayınların o yerde belirleneceği, o yerde vergi toplanıp, yine o yerde harcanacağı, ancak bir kısmının devlete gönderileceğinin ifade edilmesi (1.6.1992 tarihli Milliyet Gazetesi) suretiyle, sırf bazı hizmetlerin daha iyi görülebilmesinin ve sorunların çözümlenebilmesinin birden çok ili içine alan çevrede teşkilatlanmayı gerektirdiğini dikkate alan Anayasa'nın merkezi idareyi düzenleyen 126. maddesinin üçüncü fıkrasında sadece kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamaya yönelik olmak üzere birden çok ili içine alacak şekilde kurulabileceği öngörülen merkezi idare teşkilatı modeliyle 127. maddesinin son fıkrasında öngörülen ve yine münhasıran belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla yönelik olarak mahalli idarelerin kendi aralarında Bakanlar Kurulu'nun izniyle kurulabilecekleri birlik modelini aşan, vergi toplama ve toplanan vergilerin mahallinde harcanması, yönetim şeklinin ve Anayasanın değiştirilemeyecek olan 3. maddesindeki Türkiye Devletinin dilinin Türkçe olduğu hükmü de gözardı edilerek, kullanılacak dilin ve yapılacak yayınların mahallinde belirlenmesi gibi, parti programındaki yerel yönetim örneğini aşan, adeta siyasal amaçlı yerinden yönetim modeline yaklaşan, özerk bölge niteliğinde, giderek federalizme yol açabilecek "idari federasyon" adı verilen kuruluşların, artık yetersiz kalmaya başladığı belirtilen tekil devletin yerine oluşturulmasının önerildiği ve böyle bir modelin önerilmesiyle de 2820 sayılı yasanın 80. maddesine aykırı olarak devletin tekliği ilkesini değiştirme fikrine sahiplenilip bu yolda beyanda bulunulduğu çok açık biçimde ortaya çıkmaktadır.

Tamamı iddianameye alınmış olan konuşma ve demeçlerde;

- Halkların ve insanların kardeş oldukları ama birinin dövdüğü, birinin dövül-

düğü bir kardeşliğin değil, eşit bir kardeşliğin istendiği,

- Kürt ile Türkü omuz omuza birleştirip demokrasi mücadelesini verme gibi bir görevlerinin olduğu,

- Nevruz'un zulme karşı direniş, mücadele, başkaldırı, özgürlük talebinin yükseldiği, zulme, sömürüye, baskıya başkaldırışın sembolleştiği bir gün ve Kürt halkının özgürlük bayramı olduğu, sömürüye ve sömürgeciliğe karşı herkesin mücadele ve dayanışma azminin bilinerek kenetlendiği bir gün olduğu, Kürt halkının direnme ruhunu, mücadele geleneğini simgeleyen Nevruz'un yeniden doğuşu dile getirdiği, özgürlük ve demokrasi mücadelesi veren kendilerinin de yeniden doğdukları, zulme ve baskıya karşı mücadele azimlerini yükselttikleri, Kürt halkının özgürlük tutkusundan vazgeçmediği, daima onu kışkırdığı; Buradan (konuşma kürsüsünden) Kürt, Arap, Çerkez, Laz, Arnavut, Pomak herkese seslenilerek davalı partinin ezilen, sömürülen baskı altında tutulanların partisi olduğu,

- Halkların gönüllü birliğine, tam eşitliğe ve kardeşliğe dayalı bir demokratik düzenin kararlı savunucusu ve mücadelecisi olacakları,

- Kürt halkının yıllardan beri insanlık haklarını kullanamadığı, hiç bir haklarının bulunmadığı,

- Halkın Emek Partisi olarak halkların eşitliğinden ve kardeşliğinden yana oldukları, hedeflerinin eşitlik ilkesine dayalı, halkların gönüllü birliği olduğu, onun için mücadele ettikleri,

- Edirne'den Van'a kadar Kürt Türk ve diğer bütün azınlık halkların, emekçilerin ortak sesi oldukları,

- Kürt sorununun Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan beri mevcut olduğu, Cumhuriyetin Türk ve Kürt halkları tarafından birlikte kurulmuş olmasına rağmen daha sonra Kürt halkının tamamen dışlandığı,

- Kürt halkının kimliksiz olmak istemediği, özgür olmak istediği, Kürt halkının Türk halkıyla bir alıp veremediğinin bulunmadığı, Kürt halkının özgürlük ve kardeşlikten, siyasi çözümden yana olduğu,

Beyan edilmekte ve Ahmet Karataş'ın genel başkanvekili sıfatıyla 15.12.1991 tarihinde yapılan 1. Olağanüstü Büyük Kongrede yaptığı konuşmasına "Kürt, Türk, Laz, Çerkez, sıcak Türkiye halkı", genel sekreter sıfatıyla 1.3.1992 tarihinde İstanbul'da yapılan mitingdeki konuşmasına da "bu ülkenin Türk, Kürt, Arap, Çerkez, Laz bütün insanları" sözleriyle başlaması suretiyle 2820 sayılı yasanın 81. maddesinin (a) bendine aykırı olarak Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde dil ve ırk ayrılığı-

na dayanan azınlıklar bulunduğuna işaret edilmektedir.

Davalı parti sorumlularının konuşma ve demeçlerinde;

- Kürt halkının özgürlük tutkusundan hiç bir zaman vazgeçmediği, daima onu kışkırdığı, o yüzden de kültürünü ve ulusal değerlerini hep ayakta tutmasını bildiği,

- Kürtlere okumanın, yazmanın Kürt kültürünü araştırmanın yasak olduğu,

- Kürt halkının Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğü içinde kendi ulusal ve kültürel kimliğini korumak ve geliştirmek istediği, devleti ele geçirenlerin inkarcı politikalarla Kürtleri eritmek istedikleri,

- Kürt sorununun çözümü için öncelikle Kürt halkının kendi ulusal ve kültürel kimliğini ifade edebilmesinin önündeki engellerin kaldırılması ve geliştirilmesi olanaklarının yaratılması gerektiği,

- Yeniden yapılacak bir Anayasada Kürtlerin dil, inanç ve kültür özgürlükleriyle Kürtçe eğitimi, öğrenimi ve diğer haklarını kullanmalarına olanak verecek yeni yasal düzenlemelerin topluma ve devlete benimsetilmesi gerektiği,

Belirtilmek suretiyle de, 81. maddenin (b) bendine aykırı davranılmakta ve Türk dili ve kültüründen başka bir dili ve kültürü korumak, geliştirmek yoluyla azınlık yaratılarak ulus bütünlüğünün bozulması amacı güdülmektedir. Oysa şurası bir gerçektir ki; Anayasa ve yasalarda yurttaşlar arasında ne ırk, ne dil, ne de başka herhangi bir nedenle ayırım yapılmasını öngören bir hüküm bulunmaktadır. Devlet, bireylerin soy kökenlerine karşı tarafsız ve ilgisizdir. Hiç kimsenin ve bu arada Kürt kökenli olanların kendi kimliklerini ifade etmelerine bir engel yoktur. Ancak, burada önemli olan, bir azınlığa ya da bir ulusa mensup olmayı ileri sürmeksiniz, kimliğin Türk ulusu bütünlüğü ve bu bütüne mensup olduğu ruh ve bilinci içinde anlatılmasıdır. Aksine düşünceler bu bütünlüğü bozacağından ve devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşüreceğinden koruma göremez.

Bu durumda; davalı parti tüzel kişiliğini beyanlarıyla sorumlu kılacakları öngörülmesi olan genel başkan ve genel sekreter gibi görevlilerinin 2820 sayılı yasanın dördüncü kısmında yer alan 78. maddesinin (a) ve (b) bentleri, 80. maddesi ve 81. maddesinin (a) ve (b) bentleri hükümlerine aykırı konuşma ve açıklamalarda bulunmaları sebebiyle, davalı partinin aynı yasanın 101/b madde ve fıkrası uyarınca kapatılması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

B) Davalı parti yönünden söz konusu olan bir diğer kapatma sebebi ise 2820 sayılı yasanın 103. maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Anılan maddenin birinci fıkrasına göre, "Bir siyasi partinin kanununun 78 ila 88 ve 97. maddeleri hükümlerine

aykırı fiillerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin sübuta ermesi halinde o siyasi parti Anayasa Mahkemesi'nce kapatılır."

Kanuna aykırı siyasi faaliyetlerin mihrakı olma halinin nasıl anlaşılacağını, kanunun kullandığı deyimle nasıl sübuta ereceğini aynı maddenin ikinci fıkrası belirtmiştir. Şöyle ki; "Bir siyasi partinin yukarıda yazılı fiillerin mihrakı haline geldiği, 101. maddenin (d) fıkrasının uygulanması sonucunda bu fiillerin o partinin üyelerince kesif bir şekilde işlenmiş olduğunun ve bu fiillerin kesif olarak işlenmesinin o partinin büyük kongre, merkez karar ve yönetim kurulu veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu yahut bu grubun yönetim kurulunca zımnen veya sarahaten benimsendiğinin sübuta ermesi ile olur."

Şu halde, madde hükmüne göre, bir siyasi partinin kanunsuz siyasi faaliyetlerin mihrakı haline gelmesi sebebiyle kapatılabilmesi için, (1) yasanın dördüncü kısmında yer alan 78 ila 88 ve 97. maddelerindeki yasaklamalara aykırı fiillerin o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlenmesi, (2) bu fiillerin yoğun bir biçimde işlenmiş olduğunun o partinin büyük kongre, merkez karar ve yönetim kurulu veya parlamentodaki grup genel kurulu yahut grup yönetim kurulunca açıkça veya zımnen benimsendiğinin belirlenmesi gerekir.

Bu açıklamaların ışığı altında davalı partiye mensup üyelerin işledikleri fiiller ile haklarında yapılan adli işlemlere göz atıldığında aşağıdaki hususların ortaya çıktığı görülmektedir:

1. Halkın Emek Partisi Adana il başkanı (halen genel sekreter yardımcısı) Kemal Okutan ile il yönetim kurulu üyeleri Mehmet Ali Çakıcı, Ahmet Karatekin, Taccettin Bakır ve Yüreğir ilçe örgütü başkanı Nihat Türkmenoğlu'nun 19.3.1991 günü Adana Dağlıoğlu mahallesindeki bir kahvehanede toplanarak 20.3.1991 günü Nevruz Bayramıyla ilgili olarak yürüyüş yapılacağını söyledikleri ve mahalle içinde dolaşarak sakinleri yürüyüşe davet ettikleri, belirtilen günde adları geçenlerin de dahil oldukları bir grubun mahalledeki sağlık ocağı önünde toplanıp, kadın ve çocuklarla birleşerek şehir merkezine doğru kanunsuz olarak yürüyüşe geçtikleri, topluluk içinde bulunanlardan bazılarının ellerinde "biji nevroz", "Nevroz Ave Prozbe" yazılı pankartlar ile 1982 yılında ölen PKK örgütü militanı Mazlum Doğan'ın resmini taşıdıkları ve hep birlikte "yaşasın kürdistan", "kahrolsun faşist Türk devleti" "yaşasın nevroz ve PKK ve Apo", "haydi Kürt halkı el ele hep birlikte Kürdistanı kuralım" diye slogan attıkları, Mehmet Reşat Şimşek ve Mehmet Nur Şimşek isimli kişilerin hayali bir Kürdistan bayrağı taşıdıkları, daha sonra topluluğun, önünü kesen kolluk güçleriyle çatışmaya girdiği ve polis araçlarını tahrip ettiği iddiasıyla Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 15.4.1991 gün, 1991/51 sayılı iddia-

name ile o yer Devlet Güvenlik Mahkemesine 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8/1 ve T. Ceza Yasasının 516/ilk, 517, 522; 516/3, 517, 522; 258/2 maddeleri uyarınca kamu davası açıldığı ve davanın devam ettiği.

2. Halkın Emek Partisi İçel Merkez ilçe örgütü başkanı Ahmet Köse ile yönetim kurulu üyeleri Ali Aslan, Nesimi Erdem, Selami Turhan, Hülya Ayhan, M. Ali Coşkun, Vecdi Köylüoğlu, Ali Deniz ve İbrahim Bitkin'in "İrkçılıkla Mücadele Günü" ile ilgili olarak etkinlik kararı alıp, bu amaçla 21.3.1991 tarihinde Mersin'de düzenledikleri toplantıda 21 Mart'ın Nevruz'un Kürtlerin bağımsızlığına kavuştukları gün olarak her yıl kutlanacağını, bu günün kendileri için bir bayram günü olduğunu belirttikleri, toplantı sırasında yapılan konuşmaların içeriğinde yer alan beyanlarla sanıkların bölücülük propagandası yaptıkları iddiasıyla adları geçenler hakkında Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 19.3.1992 gün, 1992/51 sayılı iddianame ile o yer Devlet Güvenlik Mahkemesinde 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8/1 maddesi uyarınca kamu davası açıldığı ve davanın devam ettiği,

3. a) Halkın Emek Partisi Şişli ilçe örgütü tarafından 8.5.1991 tarihinde "Derim Gecesi" adı altında düzenlenen toplantıda yaptığı konuşmanın devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozucu nitelikte olduğundan bahisle İstanbul il örgütü başkanı Osman Özçelik hakkında,

b) Fatih ilçe örgütü tarafından 25.5.1991 tarihinde "Bahar ve Özgürlük" adıyla düzenlenen toplantıda yaptığı konuşması devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı görülerek, ilçe başkanı Hikmet Can Özdemir ile il başkanı Osman Özçelik hakkında 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8/1 maddesi uyarınca cezalandırılmaları için İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 13.8.1991 gün 1991/401 sayılı iddianame ile o yer Devlet Güvenlik Mahkemesince kamu davası açıldığı ve devam ettiği,

4. Halkın Emek Partisi Derik ilçe örgütü başkanı Mehmet Ata Zeren ile Osman Karakaş, Fatime Sayar, Cebrail Sayar ve Remzi Dağ'ın 31.5.1991 günü Derik ilçesinde bulunan parti binasında başlatılan açlık grevine katılarak hep birlikte Kürtçe olarak "meş'aleyi yaktık temeli attık", "Kürdistanı kuracağız", "biji biji Kürdistan", "PKK'nın partisinde toplanalım", "Kürtlerin Partisi", "duvarları yıkacağız, hedefe varacağız", "şehitlerimizin kanıyla zafere ulaşacağız", "ihtilal, ihtilal, ihtilal" gibi bölücü ve bölgeci sloganlar attıkları iddiasıyla adları geçenler hakkında Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 9.7.1991 gün ve 1991/435 sayılı iddianameyle 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8. maddesi uyarınca cezalandırılmaları için kamu davası açıldığı,

5. 5.7.1991 günü bilinmeyen kişilerce öldürülen Halkın Emek Partisi Diyarbakır il başkanı Vedat Aydın'ın 10.7.1991 tarihindeki cenaze töreninde toplanan ve İstasyon Meydanına doğru yürüyüşe geçen kimselerin toplu halde ve sık sık "yaşasın Kürdistan", "yaşasın PKK", "vur gerilla vur, Kürdistanı kur", "Kürdistan Türklere mezar olacak", "kürdistan faşizme mezar olacak", "kahrolsun Türkiye Cumhuriyeti", "faşist T.C. ordusundan hesap soracağız" ve benzeri şekilde devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhine sloganlar attıkları, güvenlik güçlerine saldırıp taşladıkları, polis karakollarına ateş ettikleri, polis otomobillerini tahrip ettikleri iddiasıyla Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 31.7.1991 gün, 1991/501 sayılı iddianame ile o yer Devlet Güvenlik Mahkemesinde başta Şanlıurfa il başkanı Abdülmuhsin Melik ve 38 parti üyesi olmak üzere toplam 328 kişi hakkında 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8/1, 2911 sayılı Yasanın 33/c, T. Ceza Yasasının 258/2, 516, 517, 522. maddeleri uyarınca kamu davası açıldığı ve davanın devam ettiği,

6. Halkın Emek Partisi Manisa Merkez ilçe örgütü başkanı Celal Bedikanlı'nın 21.7.1991 tarihinde partinin Turgutlu ilçe binasının açılış törenindeki konuşmasında, üniter bir devlet olan Türkiye Cumhuriyetini sömürgeci olarak nitelendirdiği, Kürtlerin sömürülmekte olduğunu, Kürtlerin ayrı bir halk olup, bağımsızlıkları için mücadele ettiklerini söylemek suretiyle tekil devletin parçalanmasını ve Kürtlerin özgürlüğe ve bağımsızlığa kavuşmalarını amaçladığı gerekçesiyle adı geçenin İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesince 10.12.1991 gün, 1991/133-133 esas ve karar sayılı kararıyla 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8, T. Ceza Yasasının 59/2 maddeleri uyarınca bir yıl sekiz ay ağır hapis, 41.666.666.- lira ağır para cezasına mahkum edildiği, hükmün Yargıtay Dokuzuncu Ceza Dairesinin 11.2.1992 gün, 1992/421-635 esas ve karar sayılı ilamıyla onanarak kesinleştiği, Cumhuriyet Başsavcılığımızca yapılan uyarı üzerine Celal Bedikanlı'nın davalı partideki üyeliğine parti genel başkanlığına son verildiği,

7. Halkın Emek Partisi'nin 15.12.1991 tarihinde yapılan 1. Olağanüstü Büyük Kongresinde yapmış oldukları ve özetlerine yukarıda yer verilmiş bulunan konuşmalarında bölücü propaganda yaptıkları iddiasıyla Antalya Merkez İlçe örgütü üyesi ve kongre divan başkanı Güven Özatay, Adana il başkanı halen genel sekreter yardımcısı Kemal Okutan, İstanbul il sekreteri Cabbar Gezici, Diyarbakır il örgütü başkanı Hüseyin Turhallı, Şanlıurfa il örgütü başkanı Abdülmuhsin Melik ve Salih Şahin hakkında 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8. maddeleri uyarınca cezalandırılmaları için Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 24.2.1992 gün, 1992/9 sayılı iddianameyle Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesinde kamu dava-

sı açıldığı ve davanın devam ettiği,

8. Halkın Emek Partisi Aydın il örgütü başkanı Lazgin Çulduz, yönetim kurulu üyeleri İsmet Dağ, Hamdullah Kıran, Sabri Tör, Ethem Kışkır, Şakir Sula, Hüseyin Erdemir, Mehmet Duyar, Abdülkerim Babat, Mehmet Muhti Ürün'ün kararıyla partinin tanıtımı ve maddi katkı sağlama amacıyla basurulan ve ayrıntılarını yukarıda yer verilmiş olan duvar takviminin içeriğinin halkı ırk ve bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik edici olduğundan ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliğini bozmayı hedef aldığından bahisle İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 16.3.1992 gün, 1992/15 sayılı iddianameyle T. Ceza Yasasının 312/2, 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8/1 maddeleri uyarınca adları geçenler hakkında o yer Devlet Güvenlik Mahkemesinde kamu davası açıldığı ve davanın devam ettiği,

9. Davalı partinin Aydın il örgütü başkanı Lazgin Çulduz'un 18.2.1992 tarihinde Nazilli ilçe örgütünün kuruluş gecesinde yapmış olduğu ve yukarıda özetlenmiş bulunan konuşması içeriğinin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozucu nitelikte olduğundan bahisle İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 22.4.1992 gün, 1992/29 sayılı iddianame ile o yer Devlet Güvenlik Mahkemesinde 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8/1 maddesi uyarınca cezalandırılması için kamu davası açıldığı ve davanın devam ettiği,

10. Halkın Emek Partisi İstanbul il örgütünce 1.3.1992 günü İstanbul'da düzenlenen "Bütün halklar kardeştir, katliama son" adlı mitingde yapılan konuşmaların devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün bozulmasına yönelik olduğundan bahisle İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 29.5.1992 gün, 1992/388 sayılı iddianameyle parti genel sekreteri Ahmet Karataş, İstanbul il sekreteri Orhan Tural ve Diğer parti üyeleri Ahmet Kulaksız ve Salih Turan dahil olmak üzere dokuz kişi hakkında 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8/1 maddesi uyarınca İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesinde kamu davası açıldığı ve davanın devam ettiği,

11. Halkın Emek Partisi Adapazarı il yönetim kurulu başkanı olan Ahmet Gözcan'ın başvurusunu takiben 20.7.1992 günü yapılan açılış şenliğinde yasadışı örgüt olan PKK ve onun lideri Abdullah Öcalan'ın ve faaliyetlerinin övüldüğü, propagandasının yapıldığı, geceye katılanların "biji Kürdistan", "biji Apo", "vur gerilla vur Kürdistanı kur", "şehitlerimiz onurumuzdur", "yeni kürdistan", "gençler vatana" şeklinde slogan attıkları, sol ellerini havaya kaldırdıkları, zafer işareti yaptıkları, yönetim kurulu üyelerinden Zülküf Ateş'in topluluğu yönlendirdiği slogan atılmasına öncelik ettiği iddiasıyla Ahmet Gözcan ve yönetim kurulunu oluşturan Abdülkadir

Tekin, Mehmet Emin Eroğlu, Hizni Aydın, Mehmet Ali Yıldız, Rifat Gözcü, Zülküf Ateş ve Fethi Doğan da dahil olmak üzere toplam 10 kişi hakkında İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 2.6.1992 gün, 1992/499 sayılı iddia-name ile İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesinde 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8/1 maddesi uyarınca kamu davası açıldığı ve davanın devam ettiği,

Anlaşılmıştır.

Görüldüğü gibi; adları geçen parti üyeleri hakkında 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8. maddesiyle bireysel olarak yaptırma bağlanan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü hedef alan propaganda yapma eyleminden dolayı yurdun çeşitli yerlerinde kamu davaları açılmış bulunması, 2820 sayılı yasanın siyasi partiler bakımından bu bütünlüğe uygun hareketi esas almış olan ve davanın konusunu teşkil eden 78. 80 ve 81. maddelerine aykırı fiillerin parti üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği olgusunu ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan, davalı partinin merkez karar ve yönetim kurulu, parti üyelerince yoğun bir şekilde işlenen bu fiilleri açıkça reddetmiş veya kınamış da değildir. Bu, parti merkez karar ve yönetim kurulunun, parti üyelerinin sözü edilen fiillerini susma veya engelleyici bir harekette bulunmama suretiyle zımnen benimsediğini göstermekte ve böylece davalı partinin kanunsuz siyasi faaliyetlere mihrak olduğu sonucunu doğurmaktadır.

V- Sonuç ve İstem

Yukarıda yasal dayanakları ve gerekçeleriyle birlikte açıklandığı üzere davalı Halkın Emek Partisinin genel başkanları, genel başkan vekili ve genel sekreterlerinin çeşitli yerlerde ve tarihlerde yapmış oldukları konuşmalarda Anayasanın başlangıç kısmı ile 2, 3, 14 ve 68. maddelerine ve Siyasi Partiler Yasasının 78. maddesinin (a), (b) bentleri, 80. maddesi, 81. maddesinin (a), (b) bentlerine aykırı beyanlarda buldukları,

Davalı partinin Siyasi Partiler Yasasının 103. maddesinde öngörüldüğü şekilde kanunsuz siyasi faaliyetlerin mihrakı haline geldiği anlaşıldığından,

Halkın Emek Partisi'nin Siyasi Partiler Yasasının 101/b ve 103/1 madde ve fıkraları gereğince kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim." denilmektedir.

II- DAVALI SİYASİ PARTİNİN ÖN SAVUNMASI

Halkın Emek Partisinin 3.9.1992 günlü ön savunmasında aynen:

"I- Siyasi Partiler Yasası Anayasa'ya aykırıdır.

Anayasa'nın 69. maddesi, siyasi partilerin uyacakları esasları ve kapatma nedenlerini düzenlemektedir. Bu hükme göre; "siyasi partiler tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır". Böylece Anayasa siyasi partilerin kapatılma nedenlerini sınırlamıştır. Anayasa'nın parti kapatma nedenlerindeki sınırlamanın amacı, demokratik toplumun vazgeçilmez unsurları olan siyasi partilerin, anayasal güvence altında faaliyet yürütmelerini sağlamaktır. Kapatma nedenleri sayma yoluyla sınırlandırıldığına göre, yasayla yeni yasak veya sınırlamaların getirilmesi mümkün değildir.

Buna göre Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesi, Anayasa'nın "Başlangıç Kısmı"nı, 1., 2., 3., 4., 5. ve 66. maddelerini yasak kapsamına aldığından Anayasa'ya aykırıdır.

Siyasi Partiler Yasası'nın 81. maddesi de, "mezhep, ırk veya dil farklılığı"nu yasak kapsamına aldığından, Anayasa'ya aykırıdır.

Öte yandan bu maddeler, sosyoloji bilimine ve toplumsal oyaşmaya aykırıdır. Çünkü, toplumda, farklı kültür, dil, mezhep veya ırkın varlığı veya yokluğu sorunu, yasayla düzenlenecek bir olgu değildir. Düzenleme bu yönüyle de "ölü hüküm" niteliğindedir.

Ayrıca iktidar ortağı olan Sosyal Demokrat Halkçı Parti, Anayasa'nın başlangıç kısmını ". . . . 12 Eylül hareketini meşrulaştırmakla kalmayıp, 'kutsal devlet' gibi çağdışı anlayışlara. . . ." diyerek bu kısmın kaldırılacağını savunmaktadır. Bu nedenle de Başlangıç Kısmına aykırık iddiasıyla kapatma talebi meşru bir talep olamaz.

II- Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesi ihlal edilerek bu dava açılmıştır.

Halkın Emek Partisi'nin kapatılması nedenleri arasında "kanunsuz siyasi faaliyetlere mihrak haline geldiği" iddia edilmektedir. Bu iddiaya dayanılarak kapatılma talebinde bulunulması için, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre ihtarda bulunması gerekirdi. Böyle bir ihtarda bulunulmadığından, idianamenin Cumhuriyet Başsavcılığı'na iadesi ile davanın reddine karar verilmesi gerekir.

III- Duruşma İstemi

Bu dava özü itibariyle bir ceza davasıdır. Siyasi Partiler Yasası'nın 98. mad-

desinin ". . . dosya üzerinden inceleme yapılarak karara bağlanır. . ." hükmü, davanın duruşmalı yapılmasına engel değildir. Bu nedenle, bu davanın duruşmalı olarak görülmesini talep ediyoruz.

Ancak Anayasa Mahkemesi, uygulamada hukuk mahkemelerinde öngörülen isticvap benzeri bir uygulamayla yetinmektedir. Bu ise niteliği itibariyle bir sorgudur. Sorgu ise hiçbir zaman duruşma yapılmasının yerine geçemez. Duruşmalı yapılmayan bir ceza yargılaması ise, savunma hakkını kısıtlayacağından yargılama adil olmayacaktır. Açıklanan nedenlerle yargılamanın duruşmalı olarak yapılması gerekmektedir.

IV- İddianamedeki "mantık" ve buna dayanak teşkil ettirilen belgelerin "kanıt" değeri.

a. Belgeler bütünlük içinde incelenmemiş; suçlamaların temeli yapılan Genel Başkan ve Genel Sekreterlerin konuşmaları; bazan içindeki bir paragraf, cümle ve hatta bir sözcük bile çıkarılarak suçlama konusu yapılmıştır. Bu tutum ise ancak "suç yaratabilme" mantığıyla açıklanabilir.

b. Dosyaya kanıt olarak konulan ve çözümleri görevilerce yapıldığı belirtilen kasetlerdeki metinler; eksik, hatalı ve bütünlüğü bozacak niteliktedir. Gerekli titizliğin gösterilmediği ilk bakışta anlaşılmaktadır. Örneğin: HEP Eski Genel Başkanı Fehmi IŞIKLAR'ın 22.03.1991 tarihli konuşması.

c. İddianamenin dayandığı "suçlama mantığı" gereği, her Kürt sözcüğünün geçtiği paragraf, cümle ve sözcük suçlama konusu yapılmıştır. Bunu görmek için iddianameye göz atmak yeterlidir.

d. Dosyaya kanıt olarak sunulan video kasetleri eksik ve çözümleri de yanlıştır. İbraz edilen kasetlerden üçü Halkın Emek Partisi'nin katledilen Diyarbakır İl Başkanı Vedat AYDIN'ın cenaze törenine aittir. Diğer kaset ise Partinin Olağanüstü Kurultayına aittir.

Vedat AYDIN'ın cenaze törenine ait kasetler incelendiğinde; özellikle yer yer taş atan küçük çocuklar öne çıkarılarak, taş atılma bahanesiyle halkın üzerine ateş açan güvenlik güçlerine ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Kasetin ve çözümünün kanıt değeri taşıyabilmesi için eksiksiz olması gerekir. Cenaze töreninde atılan taşların dava ile bir ilgisi yoktur. Bu ilginin kurulması çabası hukuki olmayıp, siyasi-sidir. Kaldığı cenaze töreninin parti aleyhine suçlayıcı bir delil sayılması, herşeyden önce insani değerlere aykırıdır. Halkın başına bastığı İl Başkanının cenaze törenine her kesimden geniş katılımlar olmuştur. Bu itibarla asıl suçlanması gerekenler, İl

Başkanı katledenler ile halkın üzerine fütursuzca ateş açıp birçok insanın ölmesine ve yaralanmasına neden olanlardır. İddianamenin ve eklerinin pek çok yerinde cenazede meydana gelen olaylarda "polisimize saldırılmıştır", "polise taş atılmıştır" denilmektedir. Taş atana kurşun sıkmak nerede görülmüştür. . . ? Böylesi bir yargı mantığının hukuk, adalet ve kardeşlikle ilgisi yoktur.

Cenaze törenine ait kaset ve belgelerin dava ile ilgileri bulunmadığından dosyadan çıkarılması gerekmektedir.

e. İddianamede parti tüzelkişiliğini temsil etmeyen kişi ve kurullara ait beyan ve kararları esas alınmıştır. Oysaki 2820 Sayılı Yasa'nın 101/b maddesinde, Parti tüzelkişiliğini bağlayacak kişiler ile kurullar sayılmıştır. Bu yasa ve yasaya uygun olarak hazırlanmış bulunan tüzüğe göre, yetkili kişi ve kurullar; Genel Başkan, Genel Sekreter, Parti Meclisi ile Parti Kurultayıdır. Nitekim bu husus iddianamede açıkça kabul edilmektedir. Buna rağmen iddianamenin ileriki bölümlerinde bu kabul ile çelişkiye düşürülerek ". . . bu davalı partiyi doğrudan ilzam edeceği kabülü gerekir. ." denilerek yasa, tüzük ve kabullerine göre, partiyi bağlamayan kişi ve kurulların beyan ve kararları bağlayıcı kabul edilmiştir.

f. Deliller arasında sayılan "16.04.1992 tarihli Birleşmiş Milletler ve Tüm Uluslararası Kurum ve Kuruluşlara deklarasyondur" başlıklı metnin Partiyle bir ilgisi yoktur. Metnin hazırlanmasında, imzaya açılmasında ve sunulmasında partinin herhangi bir rolü yoktur. İmzalayan partililer kişisel inisiyatifi ile hareket etmişlerdir. Genel Sekreter de metni şahsı adına imzalamıştır. Kaldı ki savaşın bitmesini isteyen ve bunu deklere edenleri cezalandırmaya kalkan anlayışların günümüz dünyasında yerinin olmadığına inanıyoruz.

g. İddianamede kanıt olarak aleyhte değerlendirilmek üzere Kürdistan İşçi Partisi (PKK) hakkında bilgiler sunulmuştur. Halkın Emek Partisi ile Kürdistan İşçi Partisi arasında illiyet bağının nasıl kurulduğunu ve bu bağ kurulmaya çalışılırken, hangi ölçütlere başvurulduğunu anlayamamaktayız. Çünkü Halkın Emek Partisi ile Kürdistan İşçi Partisi arasında ilk bakışta da görüleceği üzere; örgütlenme, amaç ve kullanılan araçlar bakımından herhangi bir ilgi yoktur. Ayrıca Partinin mevcut yasalara uygun olarak kurulup tüzelkişilik kandiği da açıktır. İlkeleri de buna uygundur. Oysa Kürdistan İşçi Partisi her bakımdan farklı bir oluşumdur. İddianamedeki bu tutum, iddia makamının İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün verdiği ve Kürdistan İşçi Partisi hakkındaki bilgilere davayı oturtma çabasıdır. Haksızdır, yersizdir ve dayanaksızdır.

V- Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirme

Anayasa'nın 90. maddesi "Usulüne uygun olarak yürürlüğe konmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir" demek suretiyle, Türkiye Cumhuriyeti'nin bu antlaşmaları onaylamakla hem ilgili konularda egemenlik haklarından feragat etmekte, hem de bu antlaşmaları birer iç hukuk kuralı haline getirmektedir.

Bu itibarla iddia makamının ilgili uluslararası antlaşmaları dikkate almadan dava açması hem iç hukuka, hem de uluslararası hukuka aykırıdır. Bu bakımdan iddianame içerik itibarıyla, Türkiye'nin imza koyduğu "Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildiri", "Avrupa Konseyi İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi", "Helsinki Nihai Senedi", "Paris Şartı" gibi uluslararası sözleşmelere aykırıdır. Keza iddia makamının "Halkın Emek Partisi azınlık yaratmaya çalışmıştır" savı da yerinde değildir.

Halkın Emek Partisi, azınlık yaratmaya çalışmamıştır. Resmi İdeolojice inkar edilen "Kürt Halk gerçekliği"ni dile getirmiştir. Azınlık ya da ulus olma sosyolojik bir realitedir. Yasalarla azınlık ya da ulus yaratmak mümkün olmadığı gibi, yok da edilemezler. Türkiye'nin en son imzaladığı "21.11.1990 tarihli AGİK Sözleşmesi" azınlık haklarını dahi garanti altına almaktadır. Kaldı ki halk gerçeği azınlık haklarını aşar.

Anayasa Mahkemesi, öncelikle hukukun genel ilkelerine ve uluslararası sözleşmelere Hukukun genel ilkelerine ve yukarıda sözü edilen uluslararası sözleşmelere göre Halkın Emek Partisi, "Kürt Halkı" deyimini kullanıldığı için kapatılamaz.

VI- Bekletici Sorun.

a. Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'nın değiştirilmesi hakkında 25 Kasım 1991 tarihli "Hükümet Programı'nda; ". . . Ülkemizin günümüz siyasal sosyal ve ekonomik koşullarını dikkate alan; çağdaş, katılımcı ve tam demokratik bir anayasaya gereksinimi vardır.

Türkiye'nin ihtiyacı olan anayasa, hukukun üstünlüğünü vazgeçilmez bir ilke sayan, tam demokratik ve çoğulcu sistemi öngören çağdaş bir anayasadır. Böyle bir anayasa, Paris Şartı'nın da öngördüğü katılımcı demokrasinin tüm koşullarını insan haklarını, kişi hak ve hürriyetleri ile sendikal hakların en ileri ülkelerde görülen oranda yer almasını sağlayacak ve Türkiye'nin uygar Dünya ile bütünleşmesine yönelik bir adım olacaktır. . ." denilmektedir.

19 Kasım 1991 tarihli ortak "Hükümet Protokolünde" Siyasi Partiler Yasası için ". . . 1982 Anayasası gibi Siyasi Partiler Yasası ve Seçim yasaları da 12 Eylül hukukunun önemli ürünleridir.

Yapımcılarının gerek konuya yaklaşım biçimleri, gerek demokrasi anlayışları ve gerekse yapım tarihindeki koşulları, bu iki temel yasanın mutlak anlamda yeni baştan ele alınmalarını zorunlu kılmaktadır.

Yasaklayıcı ve müdahaleci hükümler ile Siyasi Partiler Yasası partilerin çalışmasını değil, çalışmamasını temine yönelik hükümler içermektedir. İsim ve amblem yasağından başlayan, bağış ve üye yazım biçimine kadar uzanan yasaklar zinciri haktan çok ceza hükümleri ile dolu bir anlayış, tüzük hükümleri ile bile düzenlemesine gerek olmayan ayrıntılı düzenlemeler, çağdışı bir anlayışın ürünü olarak hukukumuzun içinde bulunmaktadır. . .

Bunların düzeltilmesi ve çok daha kısa ve özgürlükçü bir Siyasi Partiler Yasasının yapılması kaçınılmazdır.

Bu nedenle, bütün siyasi partilerin geniş bir mutabakatıyla bu kanunların yeni baştan ele alınarak ve adaletli bir temsil ile siyasi istikrarın, demokratik, ölçülere uygun bir denge içinde, birlikte sağlayacak düzenlemeler yapılacak ve böylelikle siyasi rejim kalıcı bir çözüme kavuşacaktır. . ." denilmektedir.

Görüldüğü gibi hükümet programında ve Hükümet Protokolünde, Anayasa'nın ve Siyasi Partiler Yasası'nın Türkiye toplumunun gerçeklerine uygun düşmediği ve acilen değiştirilmesi gerektiği öngörülmüştür. Hükümet ortakları olan Doğru Yol Partisi ve Sosyal Demokrat Halkçı Partisi dışında kalan diğer partilerde Anayasa'nın ve bu yasaların değiştirilmesi doğrultusunda düşünce belirtmişlerdir. Mahkemeniz de dahil olmak üzere bir çok kurum da Anayasa'nın değiştirilmesi doğrultusunda düşünce belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu konuda Türkiye toplumunda bir oydaşma oluşmuştur. Belirtilen konularda TBMM'nin ilgili komisyonları çalışmalara başlamıştır.

Görüldüğü üzere gerçekleşmesi kuvvetle muhtemel olan bu değişikliklerin gerçekleşmesi halinde, davanın esasın incelenmesi imkanı dahi kalmayacağından, bu gelişmelerin bekletici sorun yapılması gerekmektedir.

b. TBKP programında Kürt Sorununa yer verildiği için Mahkemenizce hakkında kapatma kararı verilmiştir. Bu partinin yetkili organlarınca kapatma kararına karşı, "Bireysel Başvuru hakkı" kullanılarak AİHK'nuna gidilmiştir. Başvuru, komisyon tarafından incelemeye alınmıştır. İnceleme sonucunda, AİHS'ne ve Ek Protokol hükümlerine aykırılık sonucuna varılırsa; bu kararın önemli boyutlarda hukuksal sınırlar yaratacağı açıktır. Halkın Emek Partisi'nin kapatılması durumunda aynı süreç yaşanacağından, TBKP'nin başvurusunun sonucunun beklenmesi hususunun bekletici sorun yapılması gerekmektedir.

VII- İddianamedeki Temel Olguların Değerlendirilmesi.

Siyasi Partiler demokratik hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Olmazsa olmaz koşuludur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri kurulan siyasi partilere bakıldığında, bu kurala pek de uyulmadığı, Türkiye'nin bir siyasi partiler mezarlığı haline getirildiği görülmektedir. Şimdiye kadar kapatılan siyasi partilere bakarsak; Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası-Serbest Cumhuriyet Fırkası-Türk Cumhuriyet Amele ve Cumhuriyet Partisi-Milli Kalkınma Partisi-Çiftçi Köylü Partisi-Türkiye Sosyalist Partisi-Türkiye Sosyalist İşçi Partisi-Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi-İslam Koruma Partisi-Millet Partisi-İslam Demokrat Partisi-Türkiye İşçi Çiftçi Partisi-Türkiye İleri Ülkü Partisi-Türkiye İşçi Partisi-Türkiye Emekçi Partisi-Huzur Partisi-Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Sosyalist Parti'nin kuruluşlarından kısa süre sonra siyasi hayatlarına son verilmiştir. Kapatılan bu partilerden henüz teşkilatlarını dahi kuramayanlar da olmuştur. Bir kısmının kapatılma nedenleri ise; zayıfta olsa resmi ideolojiyi veya uygulamayı eleştirmeleridir. Resmi İdeolojinin güdümünden çıkan siyasi partilere hiç yaşam hakkı tanınmazken, darbeler dönemlerinde resmi ideolojiden yana olan düzen partileri de kapatılmıştır. 1960 darbesinde dönemin iktidar partisi olan Demokrat Parti, 1980 darbesinde ise tüm siyasi partiler kapatılmıştır.

Türkiye siyasal tarihi açık olarak göstermiştir ki, parti kapatmak, sadece demokrasiye, çok partili rejimi ve çağdaşlaşmayı geciktirici etkisi vardır. Çünkü kapatılan hemen her partinin benzer düşünce ve eylemlilik çerçevesinde bir süre sonra yakın isimle ortaya çıktığının tanıkları durumundayız. Bu nedenle de davadan beklenen "kamu menfaati" gerçekleşmeyecektir.

İddianame, 70 yıllık resmi ideolojinin yansıması ve savunulmasıdır. Dogmatizm temel alarak, Anayasa'nın ideolojik bir belge olduğu vurgulanarak, ulus, dil ve kültür gibi sosyolojik gerçekler bu perspektifte sınırları çizilerek; buna aykırı düşünce suç sayılmıştır. Bu düşünce tarzının bariz kanıtı, tamamen ideolojik nitelikte bulunan Başlangıç Kısmı'na aykırılığın suç sayılmasıdır.

İddianamedeki dogmatizm genel olmayıp, Türk ırkı esasına dayanmaktadır. Bu dogmatizm ifade edilirken, ırk aleyhtarı kavramlar kullanılarak demokratik bir düşünce biçimi verilmeye çalışılmıştır. Esasen bu tutum iddiaya has değildir. Erkin temelini oluşturmaktadır. Erk, çifte standartlı, çift mantık taşımaktadır; gizlilik, hiyle-i şer, demogoji, gerçekleri çarpıtma, zayıfı ezme güdüsü, fiziksel ve düşünsel zor kullanma, zor ve şiddete karşıymış gibi görünme en yaygın yöntem olmaktadır. İddianamede belli bir otoriter-totaliterlik hakim olmakla birlikte, hukuk devleti olma iddiası da elden bırakılmamaktadır.

İddia makamı biryandan "ırkçılık esası"nı yasal temellere dayandırmaya çalışmakta, diğer yandan Halkın Emek Partisi'nin ırkçılık aleyhtarı sosyolojik gerçekleri dile getirmesini ırkçılıkla mahkum etmeye çalışmaktadır.

1982 Anayasası, militarist merkezîyetçi, bürokratik, otoriter bir toplum yaratmayı hedeflemiştir. Bu nedenle ideolojiye ağırlık verilmiştir. Türdeş bir toplum hedeflenerek, günümüz insanlık ailesinin temel değerleri kaale alınmamıştır. Bu ruh hali iddianamede de hakim olmuştur.

İddia makamı temel düşüncesini Anayasa'nın "başlangıç kısmına" dayandırmıştır. Bu kısım ise herkesin Türk'lüğün tarihi ve manevi değerlerine göre Dünyayı yorumlama zorunluluğu getirmektedir. Oysaki böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında, temel, Türk ve Kürt halkları tarafından atılmıştır. İddianamede ise Türk ırkından başka bir ırkın, dilin veya kültürün bulunduğunu söylemek suç olarak kabul edilmiştir. Bu ise toplum bireylerinin bir arada bulunmasının meşru temeline aykırıdır.

İddia makamı (devletin tekliği ilkesine aykırılık) konusunda Genel Başkanın "İdari federasyon tartışılmalıdır" düşüncesini esas almaktadır. İddia makamı Genel Başkanın tanımadığı idari federasyon modelini anlamamıştır. Zincirleme bir metod ile, basit bir yerinden yönetim değişikliğinin Anayasasının 127. maddesinin son fıkrasına göre mali idareler modelini açacağını, bu modelin giderek federasyona orandanda özerkliğe gideceğini ve böylelikle devletin bölünüp parçalanacağını ileri sürmek hukuk mantığıyla bağdaşmaz. Siyasi partilerin yönetim modelleri hakkında düşünce üretmeleri olağandır. Aksi halde farklı partilere gerek olmazdı.

Günümüzde parti kapatma girdapları hala aşılamamıştır. İktidar muhalifi olan, düzeni eleştiren ve kardeşliği savunan partiler kapatılabilmektedir. Kapatmaya gerekçe gösterilen sebepler, 70 yıllık resmi ideolojinin değişmeyen gerekçeleridir. Rejim ve ideolojisi güvensiz olduğundan muhalif olabilecek düşüncelere yaşama olanağı tanınmamaktadır.

İddia makamının "devlet'in ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhine faaliyette bulunma" savı bir slogandır. Resmi ideolojinin varolma koşullarını dikkate alarak hayat vereceği soyut ve Türkiye'de yaşayan halkların inkarı temelinde geliştirilmiş, yaşanan gerçekliğe aykırı bir kavramdır.

Kürtler, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda Türk'ler kadar kan vermişlerdir. Ancak Cumhuriyetin kuruluşundan Kürt'lere verilen sözler tutulmamıştır.

Bu nedenle birçok toplumsal başkaldırlar yaşanmıştır. Yakın süreçte ise, Kürt'lerin kimliklerinin tanınması yolunda ısrarlı istemleri karşısında devlet Kürt kimliğini tanıdığını, bu kimliğin tanınmasının Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayacağını belirtmiştir.

Başbakan Süleyman DEMİREL, 9 Aralık 1991 tarihli konuşmasında şunları söylemiştir: ". . . Bu devleti Türk ırkından gelen insanlar kurmuş. . . diğerleri ikinci sınıf vatandaş değildir. Beraber kurmuşuz. Kader birliğimizi rıza ile kurmuşuz. Biz-Siz diye bir şey yok, hepimiz varız. Hepimiz varsak buradaki insan Kürtçe konuşan Kürt asıllıym diyen insanada Kürt kimliği diyoruz. Artık buna karşı çıkmakta mümkün değildir. Hayır arkadaş sen Orta Asya'dan geldin, bizde ordan geldik ama yolda gelirken dillerimiz değişti diyemeyiz yani Kürt realitesini Türkiye tanıyacaksa ki tanımıştır ve bana göre son 1 senenin en önemli olayı budur. Kürt realitesini tanımak aslında Türkiye'nin birliğini muhafazaya mani değildir. . ."

Görüldüğü gibi Kürt gerçekliğinin bulunduğunu buna bağlı olarak Halkların bulunduğu herkes söylemektedir. Halkın Emek Partisi'nin Kürt gerçekliğini dile getirmesi gerçeklere uygun olup hukuka da aykırı değildir.

VIII. Mıhrak Olma İddiası.

İddianamede parti üyeleri hakkında 3713 sayılı terörle mücadele yasası'nın 8. maddesi uyarınca yurdun çeşitli yerlerinde 11 kadar kamu davası açıldığı, Siyasi Partiler Yasası'nın 78, 80 ve 81. maddelerine aykırı fiillerin parti üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği, davalı partinin Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun üyelerce işlenen bu fiilleri açıkça red etmediği veya kınamadığı için parti üyelerinin sözü edilen fiillerini zımnen benimsediği, belirtilmektedir.

Daha öncede belirttiğimiz gibi 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 101. maddesinin (b) bendinde partileri bağlayıcı beyanda bulunacak kişiler ile bağlayıcı karar alacak kurullar tek tek sayılmış olup, davalı parti açısından bunlar: Genel Başkan, Genel Sekreter, Parti Meclisi ve Parti Büyük Kongresidir.

Aynı maddenin (d) bendinde ise, "(b) bendinde sayılanlar dışında kalan parti organı, merci veya kurulu tarafından bu kanunun 4. kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiilin işlenmesi halinde, fiilin işlendiği tarihten başlayarak 2 yılı geçmemiş ise, Cumhuriyet Başsavcılığı söz konusu organ, merci veya kurulun işten el çektilmesini yazı ile o partiden ister. Parti üyeleri 4. kısımda yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiil ve konuşmalarından dolayı hüküm giyerler ise, Cumhuriyet Başsavcılığı bu üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmasını o partiden ister.

Siyasi parti, tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesinde o siyasi partinin kapatılması hakkında dava açar. . ." Hükmü yer almaktadır.

İddianamenin bu bölümünde Cumhuriyet Başsavcılığı Siyasi Partiler Yasası'nın 101/d maddesini hiç nazara almamıştır. Yasa üyeler yönünden hüküm giyme şartını öngördüğü halde, iddianamede henüz karara bağlanmamış derdest davalar delil olarak gösterilmiştir.

Bugüne değin bir kez Celil BEDİKANLI adlı üyenin ihracı Cumhuriyet Başsavcılığınca istenmiş olup, istem davalı parti tarafından derhal yerine getirilmiştir bunun dışında herhangi bir istem vaki olmamıştır.

Belirtilen maddenin açık metni karşısında iddianamedeki mihrak olma iddiası hukuki mesnetten yoksundur. Davalı partinin il ilçe örgütlerince veya üyelerince 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 4. kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiil işlenmiş ise, öncelikle Cumhuriyet Başsavcılığı yasa ile kendisine verilen görevi yerine getirmeliydi. Davalı partiden istemde bulunup istemini yerine getirmemesi halinde iddianamede yer alan bu konuya yer verilmeliydi. Bu yapılmadığı için iddianamedeki mihrak olma iddiasının incelemeye almaksızın reddi gerekir.

IX. Özet olarak Halkın Emek Partisi, Sosyal Hukuk Devletinin ve Demokratik sivil bir refah toplumunun gerçekleşmesini amaçlayan, bunun da Türk ve Kürt halklarının eşitliği, kardeşliği ve gönüllü birliği ile mümkün olacağına inanan ve çalışmalarında hukuki çerçeveye içinde kalmaya özen gösteren bir siyasi partidir.

İddianamede Halkın Emek Partisi hakkında ileri sürülen iddiaların tamamı hukuki dayanaktan yoksundur. Anlaşılan odur ki, Halkın Emek Partisi düzenin çizdiği sınırları zorladığı, düzenin güdümüne girmediği için hukuki mesnetten yoksun, siyasi yönü ağırlıklı bir karar sonucu olan bu kapatılma davası ile karşı karşıya kalmıştır.

Sayın Mahkemenizin, Siyasi Partilerin kapatılmasının Demokratikleşme sürecini uzatmaktan başka bir şeye yaramadığı gerçeğini göz önünde tutarak, özellikle hukukun genel ilkelerine, demokrasinin evrensel kurallarına ve Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmelere dayanarak, hukuki mesnetten yoksun işbu davayı red edeceği inancındayız.

Sonuç ve İstem : Yukarıda Anlatılan Nedenlerle;

- 1- İddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığı'na iadesine,
- 2- İlgisi bulunmayan kanıtların dosyadan çıkarılmasına,
- 3- "Bekletici Sorun Yapma" kararının verilmesine,

- 4- Duruşma istemimizin kabulüne,
- 5- Anayasa'ya aykırılık iddiamızın incelenerek, Siyasi Partiler Yasası'nın IPTALINE
- 6- Davanın REDDİNE karar verilmesini davalı parti adına vekaletten dileriz." denilmektedir.

III - YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCLILIĞININ ESAS HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ

22.10.1992 günlü SP.31.HZ.1992/59 sayılı esas hakkındaki görüşünde aynen:

"Davalı Halkın Emek Partisi hakkında 3.7.1992 tarihli iddianamemizle açtığımız dava dolayısıyla Yüksek Mahkemenizce istenilen esas hakkındaki görüşümüz aşağıda sunulmuştur.

Ancak, öncelikle savunmada belirtilen bazı hususlara cevap verme ve açıklık kazandırmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

Davalı siyasi partinin ön savunmasında iddianamenin dayanağı olan Siyasi Partiler Yasasının (bundan sonra "SPY" şeklinde belirtilecektir.) Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle tümünün iptal edilmesi isteğinde bulunulmuştur.

Anayasanın geçici 15. maddesinin son fıkrasında; 12.9.1980 tarihinden ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya kadar geçecek süre içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmündeki kararnamelemler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar tasarruflarının Anayasaya aykırılığının ileri sürülemeyeceği belirtilmiş ve böylece yetkili organca kaldırıluncaya veya değiştirilinceye kadar Anayasaya uygunluk denetimi yoluyla bu hükümlerin tartışılması önlenmek istenmiştir.

İptali istenen yasanın, 6.11.1983 tarihinde yapılan genel seçimler sonucu toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk Başkanlık Divanının oluştuğu tarihten önce, 22.4.1983 tarihinde kabul edilmiş olması karşısında geçici 15. maddenin son fıkrası hükmüne göre Anayasaya aykırılığı iddia edilemeyeceğinden isteğin reddi gereklidir.

Davalı siyasi partinin bir diğer savunması, kapatma davasının sebeplerinden biri olan "kanunsuz faaliyetlere mihrak olma" iddiası bakımından, öncelikle SPY'nin 9. maddesine göre ihtarında bulunulması gerekmesine rağmen bu ihtarın yapılmamış olmasıdır. Anılan yasanın sistematığına göre 9. maddenin siyasi partilerin teşki-

latlanması başlıklı ikinci kısmının kuruluş aşamasını düzenleyen birinci bölümünde yer aldığı ve "Cumhuriyet Başsavcılığının partilerin kuruluşunu denetlemesi" matla- bını taşıdığı görülmektedir. Bu madde hükmüne göre, Cumhuriyet Başsavcılığı kuru- lan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuki durumlarını Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunu ve belgelerinin tamam olup olmadığını inceler. Bunlarda herhangi bir eksikliğin tespiti halinde giderilmesini, ayrıca ek bilgi veya belgeye lüzum görürse gönderilmesini ister. Eksikliğin belirli süre içinde giderilme- mesi veya istenen ek bilgi ve belgelerin gönderilmemesi halinde, siyasi partilerin ka- patılmasına ilişkin hükümler uygulanır. Bu madde hükmünden açıkça anlaşıldığı üze- re, ön savunmada "ihtar" olarak adlandırılmış bulunan Cumhuriyet Başsavcılığının yazılı istemi, eksik görülen hususların giderilmesi veya gerekli görülen ek bilgi ve belgelerin gönderilmesine ilişkindir ve partinin kuruluş evresini takip eden inceleme evresinde sözkonusu olabilecek bir işlemdir.

Bu durum karşısında, Cumhuriyet Başsavcılığımızca davalı parti aleyhine açıl- mış olan kapatma davası partinin kuruluş evresinde tespit edilen eksikliğin gideril- memesi ya da gerekli görülen ek belge ve bilgilerin gönderilmemesine dayanmadı- ğından SPY. nın 9. maddesinin burada uygulanma yeri yoktur.

Ön savunma dilekçesinde yer alan hususlardan birisi de duruşma yapılması is- teğidir.

Anayasanın, Anayasa Mahkemesinin çalışma ve yargılama usullerini düzenle- yen 149. maddesinin son fıkrasında, mahkemenin Yüce Divan sıfatıyla baktığı dava- lar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceleyeceği hükmü getirilmiştir. Aynı husus SPY. nın 98. maddesinin ilk fıkrasında kapatma davasında açıkça söz edilmek sure- tiyle tekrarlanmış, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usul- leri Hakkında Yasanın 33. maddesinde de Anayasadaki hükme paralel olarak siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davaların Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hüküm- leri uygulanmak suretiyle dosya üzerinde incelenip karara bağlanacağı esası getiril- miş, ancak gerek SPY. nın, gerekse 2949 sayılı yasanın anılan maddelerinde, Anaya- sa Mahkemesi'ne, gerek gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek için ilgilileri ve konu hakkında bilgisi olanları çağırma yetkisi tanınmış bulunmaktadır. Birer özel yargılama hukuku hükmü niteliğinde olan ve kamu düzenini ilgilendiren bu yasal düzenleme karşısında, yüksek mahkemenize tanınan dinleme yetkisini kullanma bakı- mından taktir hakkı saklı kalmak üzere, parti kapatma davalarında duruşma açılması mümkün değildir. Şimdiye kadarki uygulama da bu şekilde olmuştur.

Ön savunmada yer alan bir diğer husus, beyan ve kararları partiyi bağlama- yan kişi ve kurulların beyan ve kararlarının da bağlayıcılığının kabul edilmiş olması-

dır.

İddianamede, partili görevlilerin sıfatlarına göre parti tüzel kişiliğini sorumlu kılacak kişiler ile böyle olmayanlar arasında beyanlarına yapılan göndermeler bakımından bir ayırım yapılmış ve herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermeme ve bütünüyle değerlendirmelerine imkan sağlama amacıyla parti tüzel kişiliğini sorumlu kılan parti görevlilerinin beyanlarının tamamı iddianameye aktarılmış, diğer partililerin beyanları ise davanın konusu ile ilgili olduğu ölçüde belirtilmiştir. Parti tüzel kişiliğini sorumlu kılan partili görevlilerin konuşmalarındaki davanın konusu itibarıyla önemli ve gerekli görülen kısımların bütünlüğü bozmadan ayrıca ve vurgulanarak ifade edilmesi doğaldır. Partinin tüzel kişiliğini bağlayıcı olmayan beyan ve eylemlere iddianamede yer verilmesinin sebebi, 115. sayfada açıklandığı üzere, bu kimselerin beyan ve eylemleriyle davalı partinin genel başkan ve genel sekreterlerinin dava-ya esas alınan beyanları arasındaki ayniyeti ve partide işlenmekte bulunan ana fikrin etki alanı ve biçimini göstermeye yönelik olmasıdır. Kuşkusuz davanın dayanaklarından birisini oluşturan beyanlar sadece SPY. ve parti tüzüğü hükümlerine göre parti tüzel kişiliğini sorumlu kılan genel başkan ve genel sekreterlerin beyanlarıdır. Bu husus iddianamenin 7 ve 131 inci sayfalarında belirtilmiştir. İddianamenin hiçbir yerinde parti tüzel kişiliğini bağlayıcı yetkisi bulunmayan kişi ve kurulların beyanlarının partiyi doğrudan sorumlu kılacağına ilişkin bir açıklama ve kabul bulunmamaktadır Sadece, 131. sayfada SPY. nın 101/b maddesindeki genel başkan ve genel sekretere sorumluluk yükleyen hüküm bulunmamış olsa dahi, anılan kimselerin beyanlarının yine de parti tüzel kişiliğini bağlayıcı nitelikte sayılması gerekeceği bir görüş olarak belirtilmiştir. Bu itibarla iddianamede partiyi bağlamayan kişi ve kurulların beyan ve kararlarının bağlayıcılığının kabul edildiğine dair savunmada da isabet bulunmamaktadır.

Ön savunmada bir başka husus olarak, Türkiye'nin imzaladığı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Helsinki Nihai Senedi ve Paris Şartı gibi uluslararası sözleşmeler dikkate alınmadan dava açılmış olduğu ve bunun iç hukuka ve uluslararası hukuka aykırılık oluşturduğu ileri sürülmüş, ancak davanın bu uluslararası belgelerin hangi hükümlerine aykırı olduğu belirtilmemiştir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi bir uluslararası sözleşme olmayıp, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10.12.1948 tarihinde kabul ettiği bir metindir. Türkiye de buna olumlu oy vermiş ve Bakanlar Kurulu Kararıyla 27.5.1949 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Kendiliğinden bağlayıcı niteliği bulunmamaktadır.

Gerek bu bildiriye, gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde davanın açılmasına ve görülmesine engel teşkil edecek bir hüküm mevcut değildir.

1990 tarihli "Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı" ise, 1975 yılında imzalanan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansının başlangıç belgesi olarak imzalanan Helsinki Nihai Senedi doğrultusunda tanzim ve imza edilmiş olup, uluslararası sözleşme niteliği taşımamaktadır. TBMM'den de geçmemiştir. İmzacı devletlere bazı hedefler gösterir. Irkçı davranışları, etnik düşmanlığı ve terörizmi kınayan hükümler içermekte, ülke bütünlüğü ve demokratik düzeni yıkmaya girişimlerine karşı uluslararası koruma çağrısı öngörmektedir. Bu belgede de davanın açılmasına ve görülmesine engel bir hüküm bulunmamaktadır.

I- Giriş

SPY. nın 3. maddesi siyasi partileri, "Anayasa ve kanunlara uygun olarak, milletvekili seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmalarını ve açık propagandalarını ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar" olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamadan çıkan ilk sonuç, siyasi partilerin tüzük ve programlarıyla çalışmalarının Anayasa ile yasalara uygun olması şartıdır.

Anayasanın 68. maddesinde ifadesini bulan, siyasi partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olduğu yolundaki anlayış doğal olarak onlar için bir güvence niteliğinde ise de, bu koruyucu düzenlemenin mutlak olmadığı, siyasi partilerin toplum yararını sağlama amacıyla Anayasa ve yasalar tarafından öngörülmuş sınırlamalar içinde hareket ettikleri ölçüde işlerlik kazanacağı, aksine davranış içinde bulunan siyasi partilerin bu güvenceden yararlanamayacakları ve kapatılma yaptırımını ile karşılaşacakları bilinen bir gerçektir.

Anayasanın 68. maddesinin beşinci fıkrası ile SPY. nın 102. maddesinin Cumhuriyet Başsavcılığımıza yüklemiş olduğu siyasi partilerin faaliyetlerinin takibi görevi çerçevesinde, davalı partinin faaliyetleri, diğer partilerle birlikte, davanın açılmasından önce olduğu gibi açılmasından sonra da izlenegelmiştir.

II- Konuyla İlgili Yasal Düzenlemeler

Bu hususta iddianamenin 3-7. sayfalarında açıklama yapıldığından, tekrardan kaçınma amacıyla burada yeniden belirtilmemiştir. Bu bakımdan iddianamenin anılan sayfalarına gönderme yapmakla yetiniyoruz.

III- Açıklamalar

İddianamenin 7. sayfasında, SPY. nın 106. maddesi gereğince yerel idari mer-

ciler ve Cumhuriyet Savcılıkları tarafından Cumhuriyet Başsavcılığımıza intikal ettirilen bir kısım bilgi ve belgelerin incelenmesinde beyanlarıyla parti tüzel kişiliğini sorumlu kılan genel başkan ve genel sekreter gibi görevlilerin muhtelif yer ve tarihlerdeki konuşmalarında, iddianame ile esas hakkındaki görüşümüzün (II) no.lu bölümünde belirtilmiş bulunan yasaklamalara aykırı nitelikte beyanlarda buldukları tespit edilmiş ve bunların tamamı aşağıdaki sistematik dahilinde iddianameye aktarılmış bulunmaktadır:

A- Genel Başkanların Beyanları

1- Eski Genel Başkan Fehmi Işıklar'ın beyanları

- a) 26.1.1991 tarihli konuşması (s. 7-16)
- b) 23.2.1991 tarihli konuşması (s. 16-18)
- c) 21.3.1991 tarihli konuşması (s. 18-21)
- d) 22.3.1991 tarihli konuşması (s. 22-27)
- e) 26.3.1991 tarihli konuşması (s. 27-29)
- f) 8.5.1991 tarihli konuşması (s. 29-31)
- g) 10.7.1991 tarihli konuşması (s. 31-33)
- h) 7.9.1991 tarihli konuşması (s. 33-36)

2- Genel Başkan Vekili Ahmet Karataş'ın beyanları:

- a) 15.12.1991 tarihli konuşması (s. 36-43)

3- Eski Genel Başkan Feridun Yazar'ın beyanları:

- a) Sabah Gazetesi'nin 1-5 Şubat 1992 tarihli nüshalarında yayımlanan beyanları (s. 43-60)
- b) 20.4.1992 tarihli konuşması (s.60-65)
- c) Milliyet Gazetesi'nin 1.6.1992 tarihli nüshasındaki beyanları, (s. 65)
- d) 19.9.1992 tarihinde yapılan 2. Olağanüstü Kongredeki konuşması: (Davanın açılış tarihinden sonra yapıldığı için tamamı aşağıya alınmıştır)

"Sayın basın mensupları, birazcık geriye doğru giderseniz herkesin fotoğraf çekme veya videoya alma hakkını kısıtlamamış olursunuz. Rica edeyim. Sayın basın mensupları, saygıdeğer konuklar çilekeş delegeler ve sayın seyirciler HEP'in ikinci Olağan (olağanüstü olmalı) kuruluna hoşgeldiniz. Dünyada siyasi gelişmeleri izlerken Ortadoğu'da oluşan olaylar ve Türkiye'deki siyasi gelişmeler bizim ikinci olağan

(olağanüstü olmalı) genel kurulumuzu yapmayı gerekli kıldı. Bizi (Sizi olmalı) ikinci defa buralara kadar yordüğümüz için ve bu sıcak havayı sizinle paylaştığımız için gerçekten mutluluk duyuyorum. Sanırım tahminen 9-10 ay önce yine bu salonda birlikteydik ve o zaman sizin değerli oylarınızla seçildiğim bu onurlu görevi bugüne kadar imkanlarım ölçüsünde, gücümün yettiği kadar, size layık olacak (olabilecek) bir biçimde yerine getirmeye çalıştım. Eksiklerim mutlaka vardır, yanlışlarım mutlaka vardır. Ama bunların yapabildiğim kadarını, size layık olabilecek kadar olanını yaptım ve bundan da gerçekten mutluluk duyuyorum. Bu onuru yaşamımın sonuna kadar taşıyacağım. Her yerde söylediğim gibi şöyle bir giriş yapmak istiyorum. Halkın Emek Partisi bir insana benzetilecek olursa bebekçik (bebeklik) çağı vardır, çocukluk çağı vardır, delikanlılık çağı vardır. Bir partinin bir insana benzetildiği zaman ama artık HEP'i bebekliği aşmış, çocukluğu aşmış, delikanlılık dönemini bile aşmış, askerliğini yapmış, evlilik sorumluluğu altına giren bir olgunluğa erişmiş durumdadır. 1 Kasım'da seçimlere katılarak bu olgunluğu taşımak istiyoruz artık. Divan başkanımızın da belirttiği gibi dünyada herkesin gönlünden geçen sloganlara sonsuz saygımız vardır. Ancak bu dönemi aşmış durumda bulunuyoruz artık. Türkiye'de halka gip (gidip) bize oy verin sizi yönetmeye talibiz diyoruz. Türkiye'nin düzenini değiştirmeye talibiz diyoruz. İnsanların hak ve demokratik özgürlüklerinin yılmaz savunucusuyuz diyoruz. Bunu sloganlarla yapamayız. Birlikte yapmalıyız. El ele vermeliyiz. Omuz omuza vermeliyiz. Ve kendimizi çok ciddi bir görev karşısında kamuoyuna ispat etmeyi istiyoruz. Hepinizin bildiği gibi dünyanın gelişmelerinde Sovyetler Birliği sol grubun dağılmasıyla birlikte yeni gelişmeler yeni politika (politika) gelişmeleri ortaya çıkmış bulunuyor. Tek başına dünyada hakimiyeti kuran sağ grup ve onun en büyük temsilcisi bulunan ABD'nin kurmak istediği yeni düzen elbetteki istesek de, istemesek de, beğensek de, beğenmesek de içinde yaşadığımız Ortadoğu koşullarında bizi çok yakından ilgilendirmektedir. Ortadoğu'da gelişen olaylar Kürt halkının direk (direkt) özgürlük mücadelesi ile ilgili olaylardır. Uzun yıllardan bu yana, belki bin yıl, belki de daha fazla, bu Ortadoğu'da bir Kürt halkı yaşıyordu. Zaman zaman belki uluslaştı, belki uluslaşmadı ama daha sonra aralarına konulmuş bulunan sun'i sınırlarla dört parçaya bölünerek kimliğinden yoksun bırakılmak istendi, dilinden yoksun bırakılmak istendi ve bazı tezgahlarla bu dört parçada yaşayan halk paramparça edilerek zaman zaman birbirine düşman edilerek, bir birine kırdırılarak üzerlerindeki hakimiyet bugüne kadar devam edilerek geldi. İçinde bulunduğumuz koşullar Ortadoğudaki koşullar son derece önemli koşulları arz etmektedir. Giderek Türkiye'nin bütünlüğünü etkileyen bir iç savaşa sürükleyen ve kardeşi kardeşe boğazlatacak olan bir konuma getirilmiş bulunmaktadır. İşte Halkın Emek Partisi dünyada Azerilere tanınan özgür-

lüğün, Bosna-Hersek'de haklı olarak müsleteman (müslüman) Boşnaklara tanınan özgürlüğün, Kuzey Kafkasya'da üç milyon vatandaşı Abazalılara yapılan saldırıları ve soykırımı lanetliyerek, onların da özgür olmasını isteyerek Türkiye'de ve dünyada Ortadoğu'da özgür kalmayan bir tek halkın kalmasını istemiyoruz ve diyoruz ki her halkın hakkı olan özgürlük Kürtlerin de hakkıdır. Ama bir şey daha söylüyoruz, diyoruz ki biz bunu barışçı demokratik ve siyasi çözümlerle çözelim, daha fazla kan dökülmesine meydan vermiyelim. Birbirimizi suçlamakla, birbirimizi (birbirimize) yapıştırmalar (Yakıştırmalar) yapmakla hiç kimsenin faydası yoktur, ve (ne) Türkün Kürdü katletmeye ne de Kürdün Türkü kötümeye hakkı yoktur. Bunları ortadan kaldırmak şölenizmi (şovenizmi) kurabilmek, herkesi kendi kimliği ile, özgürce kültür ve diliyle yaşayabileceği bir Türkiye yaratalım istiyoruz. Huçkümsinin (hiçkimsenin) hakkı bir başkasının teminatı altında olmasını kimse kimsenin kimliğini inkar etmesin herkes kendi kimliği ile yaşasın diyoruz. Birlikte kurduk bu Cumhuriyeti diyoruz. Birlikte kurduk. Geliniz diyoruz 2000 yılına doğru giderken ikinci defa bu Cumhuriyeti kuralım diyoruz. Ama Cumhuriyeti kurarken herkesin kendi kimliği ve özgürlükleri ile yaşayabileceği, Kürdün Kürt gibi yaşayacağı, Türkün Türk gibi yaşayacağı, Çerkezin Çerkez gibi yaşayacağı bir dünyayı oluşturalım, kardeşliği sağlayalım. Dökülen kanları önlüyelim. Başvurduk, çok başvurduk, uğraştık on ay görevim süresince bu iş için sürekli çalıştık, bundan sonra da hayatım boyunca da çalışacağım. Siyasi baş liderlere başvurduk. Sırasıyla Başbakan yardımcısı SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'yle görüştük. ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'la görüştük. Sayın Ecevit'le görüştük. Sayın Türkeş'le görüştük. Sayın Erbakan'la görüştük. Avrupa'nın bütün Büyükelçileriyle görüştük, bütün basın mensuplarıyla görüştük. Türkiye'deki bu kanı birlikte durduralım dedik. Gelin bir çözüm getirelim, kardeş kardeşi vurmasın, bizim içimiz kan ağlıyor, ölen PKK. liye de üzülüyorum, Ölen polisede üzülüyorum, ölen halka da üzülüyorum. Hiç bir damla kanın akmasını istemiyoruz dedik. Bu kanı durduralım, bu bizim elimizdedir dedim. Türkiye Büyük Millet Meclisinde çözelim dedik. Eğer TBMM. Türkiye'nin sorunlarını çözemiyorsa, eğer orada söz sahibi değilse, eğer onun üstünde kurullar var ise bu insanlar bu parlamentoda halkın sırtından niçin maaş alıyorlar, çekip gitsinler diyoruz. Ne dediysek bize falan falanın uzantısı siz dediler, haksız suçlamalarda bulundular. Her yerde her zaman söyledim PKK. ler bu memlekete aydan gelmediler dedim. Aydan gelmediler bunlar. Bu ülkenin çocuklarıdır. Bu halkın çocuklarıdır. Bunları red edemezsiniz. Aydan gelmiş gibi gösteremezsiniz başka bir devlet tahrik ediyor gibi gösteremezsiniz. Akıllı olun, bunun nedenlerini koyalım niçin böyle bir mücadele yöntemine başvurmuşlar dedim. Bunu tartışalım ortaya koyalım dedim. İlişkiniz nedir dediler.

Şunu söyleyeyim dedim. Şimdi yine burada söylüyorum. Bizim organik hiç bir bağı-mız yok. Ne biz onların uzantısıyız. Ne de onlar bizim uzantımızdır dedim. Ama biz akrabayız dedim. Akrabayız. Niçin akrabayız, nasıl akrabayız? Bir köydeki insanın, bir köydeki ailelerin gençlerinin bir kısmı orda, bir kısmı burda, bir kısmı başka par-tilerde yalnız biz mi akrabayız. O bölgedeki yaşayanlar politika yapanlar hepsi akra-badır. SHP'de akrabadır. ANAP'da akrabadır, DYP'de akrabadır. Çünkü onların da akrabaları orada. İşte milletvekili çocukları dağa gidip karışıyor, mücadele veriyor. Peki şimdi o akraba değilmi, kendi çocuğuyla. İşte bu anlamda akrabayız diyoruz ve bir olay daha var. Biz de bir Kürt partisi olmamakla birlikte Türkiye partisi ol-makla birlikte Türkiye'deki Kürt sorunu çözülmedikçe başka sorunların çözül-mesine imkan olmadığına inanıyoruz. Onlar da kendi yöntemleriyle kendilerine seçtikleri bir yöntemle Kürt sorununu çözmeye çalışıyorlar. Zaman zaman söy-lediklerimiz birbirine benzeyebilir. Ama bu hangi parti olduğumuzu göstermez. Ve dedik ki buyurun gelin Milliyet Gazetesi'nde izlediniz, olayı çözebilmek için ka-nı durdurabilmek için gidelim Abdullah Öcalan'la görüşelim, buyurun gelin herkesi davet ediyorum. Bu kanı durduralım, ben hazırım. Bu işe yeni yönetici arkadaşlarım da hazırır bu işe. Biz bu kanı durdurabilmek için Türkiye'deki barışı sağlayabilmek için insanları mutlu bir ülkede yaşatabilmek el ele birlikte özgürce yaşayabilmek için her türlü yola başvururuz. Bize haber geldi kabul ediyorum dedi Abdullah Öca-lan. Yakında gideceğiz herhalde ama huzurunuzda davet ediyorum. Sloganı bırakı-lım arkadaşlar, huzurunuzda herkesi davet ediyorum. Bütün siyasi temsilcilerini Tür-kiye akan kanın sorumluluğunu taşıyan ve durmak isteyen tüm Türkiye demokrasiyetlerini (demokratlarını), basın mensuplarını gidelim tarafsızca görüşelim ne istiyor, ne istemiyor bu Türkiye'den onu kamuoyuna aktaralım. Bana diyorlar ki bu şeydir efendim, bu fiili bir diyalogdur. Diyalog kurmanın kötülüğünü dünyanın hiç bir yerinde görmedim. Diyalog insanlara mutluluk getiren anlaşma yollarını geti-ren, çözümler getiren bir olaydır. Bu diyalogu her zaman kurmak lazımdır ve kurul-masına gerektirdiğine inanıyorum değerli arkadaşlar. Partimiz hakkında kapatma ka-rarı verilmek üzere dava açıldı. Henüz bitmedi. Olay şudur : Bizim hakkımızda açılan davada suçlanan olay şu, Kürt halkı vardır dediğimiz için bu parti Anayasaya aykındır. Diyorum ki federasyonu Cumhurbaşkanı bile tartışalım diyor. Başbakan Kürt kimliğini tanıyorum diyor. Başbakan yardımcısı tanıyorum diyor. Sayın Tür-keş'le görüştüğümüz zaman bin yıllık kardeşimizder (kardeşlerimizle) birlikte yaşa-dık diyor. Kürtleri kabul ediyor. Peki bu kabul yalnız bize yasaktır mı, yani olra (on-lara) serbest bizemi yasaktır. Kürt halkı vardır. Senin Anayasanda olmasada vardır. Önemli değildir o, senin Anayasana çağdışı kalmışsa suç benimmidir? Ben mi senin Anayasana çağdışı bıraktım. Bu Anayasayı çağdışı bırakanlar bu ihtilalden sonra

Anayasayı elinde tutanlar değildir hala on yıllık Anayasa çağdışı kalmış bu Anayasayla bu memlekette Kürt vardır yoktur gibi tartışmalar açılıyor, biz Kürt halkının artık inkâr eden bir zihniyeti zaten tanımıyoruz ve bu zihniyetlerin de bizim Urfa Birecik'de kelaynak kuşları vardır aynı onlar gibi nesli tükenmek üzeredir zaten. Değerli arkadaşlar, Türkiye'de politika izlenmesi sözkonusudur. Bu politika ne olmalı? İşçiye, esnafa yönelik dar gelirliye yönelik politikalar oluşturabiliriz. Ama ben şuna inanıyorum ki Türkiye öyle bir içsavaşın içine sürüklenmektedir ve halkımız o kadar bunun bilici (bilinci) içindedir ki artık kendi aldığı maaşı düşünmüyor, yarın çocuğunun askerdeki (askerde) ne olacağını düşünüyor. Evine giderken can güvenliği var mı yok mu onu düşünüyor. Bizim esas görevimiz önce bu sorunu temelinden çözmektir. Türkiye'deki bütün insanların etnik kökeni ne olursa olsun, elbetteki bizden beklentisi size Kürt partisi diyorlar, peki siz bu Kürt partisini nasıl çözmek istiyorsunuz, bunu bir an önce durdurun. Oğul şehit ve analar oğlu ölen analar, bilmem kimler, her taraftan bizlere müracaatlar var. Bu kanı durdurun diyor. Bu artık yeter diyor. Kardeş kanı akmasın diyor. İşte bizim temel politikamız elbetteki işçi sınıfının yanındayız. Elbetteki esnafın sorunu bizim sorunumuzdur. Elbetteki dargelirlerinin (dargelirinin) sorunu bizim sorunumuzdur. Ama herşeyden önce bizim tek sorunumuz en önemlisidir o da akan kanı durdurmaktır. Kürt sorununa insanca demokratik bir çözüm getirmektir. Bu bizim asli görevimizdir. Bu Türklerin de görevidir. Kürtlerin de görevidir. Türkiye'de yaşayan herkesin görevidir. Herkesi bu göreve davet ediyorum. Bir devlet bütçesinde yüzde yetmişinin (yetmişine) yakını Doğu ve Güneydoğu'da terörü yok edeceğim diye polise, köy korucusuna, benzine, tanka, mermiye verirse, orada lojmanlar yaptırmaya kalkarsa enflasyonu durdurmak değildir. Sayın Demirel, sen bu kafayla değil enflasyonu düşürmek, düşürsen ancak kendini düşürürsün. Enflasyonu düşüremezsin. Bunu çok iyi bil, Doğu ve Güneydoğu'da yaptırımlar (yaptırımlar) yok. Zaten zamanında yatırım yapılmamıştı ki, bugün de çalışsın. Bir sürü kredilerle bazı binalar yapıldı. Onların da kredileri kesildi. Bomboş duruyor. Böyle şey olmaz ülke bu Türkiye Hakkari'den Edirne'ye kadar bizindir. Bunda hakkımız vardır. Çünkü atalarımız Çanakkale'de can verdi. Sakarya'da can verdi. Bir karış toprağından vazgeçmiyoruz. Kanımızın pahasına vazgeçmiyeceğiz. Ama bir hakkımız daha var. Her karış toprağında Kürt kimliğimizle özgürce yaşama hakkımız da var. Bunu sağlamaya çalışacağız ve bunun mücadelesini veriyoruz. Herkesi bu göreve davet ediyorum. Dün Kürt kimliği vardır diyen hükümet tavrını değiştir, askeri çözümle bir yere gidemezsiniz. İki defa şapkanı aldın gittin Demirel, üçüncüsü gitmesin diye bu işe karşı olanlara teslimi oldun diyorum. Zaten geçen gün bir gazetecimizin de dediği gibi sayın Erdal İnönü herhalde bu işi anlamamış, Türkiye'deki bu olan bitenleri bilmiyor dediler, farkında değil anlamıyor.

Anlamadığı için de birileri ne diyorsa aynısını tekrarlıyor. Bu hükümetten umut ke-sildi. Dış temsilciliktekilere de söyledik, gittik görüştük. Avrupa Parlamentosu ile de görüştük. Hollandayla görüştük, Almanya ile Fransa ile de görüştük, Belçika ile gö-rüştük, İsveç ve İngiltere ile de görüştük, görüşmeye devam edeceğiz. Türkiye iki yüzlü politikasını değiştirmedikçe (değiştirmedikçe) iki yüzlü politikasını terketme-dikçe, iç hukukunu ve iç siyasal yapısını uluslararası sözleşmelere uymadıkça (uydurmadıkça) evrensel hukuk değerlerine sahip çıkmadıkça biz bu görüşmele-re ve bu diplomasiye sonuna kadar devam edeceğiz. Onların hakkı ise bizim de hakkımızdır. Demirel'in ne kadar hakkı ise benim de o kadar hakkımdır. Kimse bu-nu engelleyemez. Bir olay daha, aydınlanasınız diye söylüyorum. NivYorkta, Vaş-hingtonda veya ABD'nin herhangi bir yerinde önümüze yeni bir model çıksa Türki-ye hemen bunu uygulamaya kalkar. Çünkü Amerika'nın izlediği politikanın izindedir, yolundadır. Onun dışına çıkamaz. ABD çok spikilasyon (spekülasyon) olduğu için anlatıyorum. Belki temsilcileri de burdadır. ABD büyükelçiliklerini ziyaret ettik. Bir hafta sonra randevu istediler, görüşmek istiyoruz. Buyursunlar dedik. Geldiler ağırla-dık. Dediler ki biz HEP ten de bir heyeti Amerika devlet sistemini tanımak üzere herkese, her kuruma, her siyasi partiye kültürel alanda bir gezi düzenliyoruz. Size de böyle bir gezi düzenlemek istiyoruz. Ben o zaman yetkili kişilere söyledim. Kabul ediyoruz dedi. Ancak basına intikal ettirelim mi, hiç bir sakıncası gizlisi yok dedi. Biz de onun üzerine basına açıklama yaptık. Kıyamet koptu. Kıyamet koptu, kıyamet. Amerikanın çekiç gücünü Ortadoğu'da durdurabilmek için canını verenler, siz nasıl Amerika'ya gidirsiniz. Kimdir bunlar, gidiyor, gideceğiz. Ama geçici olarak ertelendi. Amerika'ya gideceğiz diyalog kuracağız. Bütün dünyanın, bütün görüşleriyle diyalog kuracağız, kimseden endişemiz yok. Çinle de diyalog kurarız, Fransa ile de diyalog kurarız, Suriyeyle de kurarız. Amerika ile de kurarız, İngiltere ile de kurarız. Bizim kimsenin diyalogundan (diyalogundan) korkumuz yok. Yaşadığımız dünya giderek si-yasi ve ekonomik entegrasyona uğruyor. Dünyanın düzeninde hakimiyet sahibi olan bu devletlerde (devletlerle) görüşebilmek en tabii hakkımız. Çünkü şu anda Türkler (Kürtlerden) başka dili, kültürü ve kimliği yasaklanmış bir halk kalmadığı. Bu hakkımızı almak için herkesle diyalog kuracağız. Kanı durdurmak için herkesle di-yalog kuracağız. Bundan kimsenin endişesi olmasın. Türkiye'yi bölmek için gidiyor-muş. Türkiye'yi biz değil Halkın Emek Partisi değil, Halkın Emek Partisi'nin dışında kalmış Meclis'de temsil edilen siyasi politika bölecektir. Çünkü, barıştan yana ateşkes-ten yana ve diyalogdan yana olan tek parti Halkın Emek Partisidir. Onun dışındaki olan bütün siyasi partiler şiddeti ve askeri çözümü önermektedirler. İşte onların bu tu-tumu devam ederse korkarım Türkiye o zaman bölünecektir. Askeri çözümlerle hiç bir zaman bir halkı hak ve demokratik özgürlüklerin talepleri bastırılamaz. Bize Kürt

partisimi diyorsunuz. Bize PKK. ılı diyorsunuz. Ne dersiniz deyin ama biz ne olduğumuzu çok iyi biliyoruz, biz demokratik, yasal, meşru zeminler temelinde herkesi eşit olarak değerlendirip, kanların dökülmesini istemeden, demokratik hak ve taleplerin yerine getirilmesi için çalışıyoruz. Kokuyorsanız (korkuyorsanız) diyorum. Silahlı şeylerden olmamasını istiyorsanız, yasallaştırın PKK. yı gelsin mücadelesini versin, gelsin siyasi mücadele versin, bıraksın silahları gelsin, siyasi mücadele versin, çıkarın bir genel af iki yüzlü hukuk politikası izlemeyin diyorum hükümette. 125. maddeden hepsi Kürt kökenlidir. Onlar meşru salıvermeden şartla salıvermeden, infazdan istifade edemiyorlar. Öbürlerinin tümü ediyor. Şimdi yasalar önünde Türkiye Devletinde herkes eşit deniliyor. Bunu Avrupadaki hukukçulara devlet yöneticilerine, politikacılara anlatma hakkı yommu (yokmu). Hollanda Büyükelçisi şunu söyledi. Bana parlamentodaki Dışişleri Komisyon Başkanı bir bakan geldi. Dedi ki, ben Kürtüm işte bütün Kürtler benim kadar hak sahibidir. Bu Dışişleri Bakanymış, dedim ki doğrudur. Ama o hak yalnız ona aittir. Yalnız o hak ona tanınmıştır. Bize tanınmıyor. Biz onun kullandığı hakkı kendi kimliğimizle kullanmak istiyoruz. O Türk olarak bakan olmak istiyor. Ben Kürt olarak bakan olmak istiyorum. Aramızdaki fark bu değerli arkadaşlar. Zamanımız bir hayli kısa bugün kurtulmayı bitirmek zorundayız. Kafanıza (kafanızda) hiç bir soru belirmesin onun için konuşmamı şununla bağlamak istiyorum. Hürriyet Gazetesi bir şeyler yazdı, başka gazeteler de vardı. HEP bölündü, yok HEP şu idi. HEP bölünmez arkadaşlar, HEP bölünmez. Bazı köprüleri geçebilmek için dar zamanlarımızı, dar zamanlarımızı geçirebilmek için birbirimize özveride bulunabiliriz. Hiç kimse demokratik hakkının elinden alındığını veya başka bir arkadaşının elinden alındığını düşünmesin. Biz kendi isteğimizle özveride bulunmuşuz. Ahmet Türk hepimizin adaydır. Benim de adayım, bunu bilin. Bu bir nöbet değişimidir. Bu bir özveridir. Bir parlamentor olması gerektiğinde genel bir eğilim belirlendi. Başım gözüm üstüne ve ben seçilmediğim için de hiç bir zaman üzülmeyeceğim. Şunu çok iyi bilin. Ahmet Türk bu partiyi bir adım daha ileriye götürebilmesi için yanında bir asker gibi çalışacağım. Bundan hiç kimsenin kuşkusu olmasın. Böyle spekülasyonlara, böyle nedenlere kimse meydan vermesin. Gün gelir yine bu onurlu görevi verirsiniz. O nöbet bana düşerse, o nöbetten kaçmam, yine büyük bir onurla yaparım. Dünyanın sonu gelmedi. Bir espri (espri) daha anlatayım. Ben 70 yılına kadar politika yapmaya kararlıyım. Yetmiş yaşına kadar tabii sağ kalırsak. Evet bu spekülasyonlara meydan vermemek için bu açıklamayı yaptım. Öğle falan filan geniş tabanlıdır. Dar tabanlıdır falan, gine espirisini yapayım. Mahmut Alınak'a söyledim, sana geniş tabanlı diyorlar kaç numara giyiyorsun dedim. Bana dedi 41 numara dedi. Ben 42 giyiyorum Benimki daha geniş tabanlı espirisini yaptık güldük. Bizde geniş tabanlı şu kılık, bu kılık yok bizde.

Halkın Emek Partisi'nin Türkiye'de yaşayan etkin (etnik) kökeni ne olursa olsun, yapısı ne olursa olsun, dili kültürü ne olursa olsun, inancı ne olursa olsun herkesin kendisini ifade edebileceği kimliğiyle, diliyle kendini temsil edebileceği hür demokratik bir toplum yaratmak istiyoruz. Demin söylediğim gibi öyle bir toplumu yaratmak için buluşmak üzere Kürtün Kürt gibi yaşayacağı, Türkün Türk gibi yaşayacağı Çerkezin Çerkez gibi, Arapın Arap gibi, hangi etnik yapı varsa tümünün kendi özgürlüklerini, kendisini ifade edebileceği bir biçimde eşit koşullarda ve gönül birliğine dayanak kuracağımız bir Türkiye'de buluşmak üzere şimdilik Allahısmarladık diyorum. Kurultaya başarılar diliyorum."

B- Genel Sekreterin Beyanları

1- İbrahim Aksoy'un Beyanları :

- a) 21.3.1991 tarihli konuşması (s. 65-68)
- b) 25.5.1991 tarihli konuşması (s. 68-69)
- c) 18.5.1991 tarihli konuşması (s. 69-72)

2- Ahmet Karataş'ın Beyanları :

- a) 1.3.1992 tarihli konuşması (s. 72-76)
- b) 2.4.1992 tarihli konuşması (s. 76-78)

Ön savunmada adı geçenin bu bildirgeyi şahsı adına imzaladığı belirtilmiş de Mahmut Özgür, Ahmet Kulaksız, Serap Mutlu, Niyazi İletmiş, Felemez Başbuğa, Süleyman Bilici, Mehmet Ali Durmaz, Nevzat Altındağ gibi imzacıların Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığındaki ifadelerine göre bildirgenin partinin İstanbul İl merkezinde hazırlanması, burada ve parti genel merkezinde imzaya açılmış olması ve Ahmet Karataş'ın imza tarihinde partideki görev ve sıfatı nazara alındığında adı geçenin bildirgeyi şahsı adına imzaladığına ilişkin savunma yerinde görülmemiştir.

C- İddianamede genel başkan, genel sekreter sıfatlarını taşıyanların dışında kalan veya partinin taşra örgütlerinde görev almış partililerin beyanlarından alıntılara ve kongre veya eğlence gibi toplantılarda sergilenen söz ve davranış biçimlerine, salt parti tüzel kişiliğini bağlayıcı beyanda bulunmaya yetkili olanların davaya esas alınan beyanlarıyla aralarında mevcut ayniyeti ve nedensellik bağını belirtmek amacıyla yer verilmişti (s. 78-102).

Bunlara ek olarak iddianamenin hazırlık çalışmalarının son aşamasında veya dava açıldıktan sonra muhtelif makamlardan ve Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi

Cumhuriyet Savcılığından Başsavcılığımıza gönderilmiş bulunan çeşitli belgelerin incelenmesi sonucunda yukarıdaki paragrafta ifade edilen amaca uygun olarak, yapılan konuşmalardaki aşağıda belirtilen hususları da işaret edilmesi yararlı ve gerekli görülmüştür.

1- Genel sekreter yardımcısı Kemal Okutan'ın konuşmaları :

a) Davalı partinin Bursa il örgütüne 28.6.1992 tarihinde düzenlenen "Halk Şenliği"ndeki konuşmasından :

". . . Dersim'de, Palu'da, Genç'te ve Kürdistan'ın dört bir tarafında canlarını tanklara, toplara siper ederek şehit düşen insanların anlarına saygı duyarak konuşmama başlamak istiyorum. . . Kurtuluş Savaşından sonra Kürt halkını yok etmek ve tarihe gömmek için, Kürt halkının özgürlüğü için her başkaldırdığı gün Dersim'de, Palu'da, Genç'de ve Şeyh Sait isyanında Diyarbakır'da binlerce, onbinlerce insan katledildi. Ama görüldüğü Kürt halkı katledilerek, Kürt halkı kurşunlanarak bitmiyor... 1940'la 1960 yılları arasında göreceli olarak da olsa bir suskunluk dönemi yaşanır. Ama 1960'dan sonra bu ülkede yaşayan Kürt halkı artık kendisinin bir ulus olduğunun bilincine varmağa başlar. . . O güne kadar hiç bir partiye girmemiş insanlarımız bir araya gelerek bugüne kadar resmi ideolojiyi savunan partilerin dışında Halkın Emek Partisi diye bir parti kurduk. . . Halkın Emek Partisi'ni seçimlere sokmadılar ve zannettiler ki parlamentonun kapısını Kürt halkının ulusal taleplerine kapadık. . . Siz parlamentonun kapısını bize kapatırsanız, biz parlamentonun penceresinden gireriz. Özgürlük mücadelesini orada veririz. . . Kürt sorununa demokratik ve siyasi çözüm bulunmadıkça Türkiye'de demokrasi gerçekleşmez ve öneriyoruz, diyoruz ki Kürt halkının önüne sandık koyunuz, sorunuz siz ne istiyorsunuz, istekleriniz nelerdir, bir referandum yapınız ve Kürt sorununa siyasi çözüm bulunması için adım atınız. . ."

b) 19.9.1992 tarihinde yapılan 2. Olağanüstü Kongre'deki konuşmasından :

". . . Bu kez de Halkın Emek Partisi'ni kapatmak için bir dava açmış bulunuyorlar. Ama şunu söylemek istiyorum. Partileri kapatmakla mücadeleler önlenemez. Hele Kürt halkının mücadelesini hiç önleyemezsiniz. Çünkü Kürt halkının mücadelesi HEP'le başlamadı. HEP'le de bitmeyecektir. . . Biz kurulduğumuz günden bugüne kadar halkların kardeşliğini savunduk. Biz halkların kardeşliğine ve hak eşitliğine dayalı özgürce kendilerinin belirleyeceği sistemin kurulmasından yanayız. Biz ne Kürtlerin, ne Türklerin, ne de Lazların kimliğinin inkar edilmesinden, hor görülmesinden ve sömürülmelerinden yana değiliz. . ."

Adı geçenin önceki konuşmalarından alıntılar iddianamenin 92-95. sayfalarında

dadır.

2- Halkın Emek Partisi parti meclisi üyesi Abdülcabbar Gezici'nin 19.9.1992 tarihli 2. Olağanüstü Kongre'deki konuşmasından:

". . . Düne kadar cesaret edilmeyen, dile getirilmesinden korkulan, hatta bugün mevcut yasalara göre Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre suç kabul edilebilecek bir çok gerçeğin artık yasalar korku dinlenmeden burdan haykırıldığını görmek Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesinin yenilmezliğini, geriye dönülmezliğini ve sonuçlanmak üzere olduğunu göstermektedir. . . Biz neyi isteyeceğiz, şunu açıkça isteyebilmeyiz, kurultay kararı olarak, kurultayımızın bir çağrısı olarak kurultaydan çıkacak parti meclisinin önüne bir kurultay emri olarak koymak üzere şunu isteyebilmeyiz, Kürt halkının açık özgür seçimleri diyebilmeyiz, bence bunu demek gerekir. Kürdistan'da en kısa zamanda uluslararası gözlemcilerin kontrolünde açık referandum, iki Kürdistan'da bir savaş var. Bütün çalışmalarımıza bu savaşın iki tarafı bellidir arkadaşlarım dile getirdi. Nasıl bir tarafı açıksa Türkiye Cumhuriyeti ise, bir tarafı da Kürdistan İşçi Partisi ve onun öncülüğündeki gerilladır. . . Şu çağrını yapabiliyoruz, bence yapmalıyız. Kurultay kararı olarak sonuç bildirgesine eklemeliyiz. Bu savaşın iki tarafı en kısa zamanda bir araya gelerek bir masa etrafında oturarak bu savaşı çözmelidirler. . . Kürt halkı için şunu isteyebilmeyiz, Türkiye Cumhuriyeti Devleti eğer mevcut parlamentoyu işletmiyorsa bize bir parlamenterlerimize bir parlamenter sahip olması gereken haklar tanımıyorsa o zaman bıraksın Kürt halkı kendi parlamentosunu oluştursun, bu Kürt halkının en doğal ve meşru hakkıdır. Kurultay kararı olarak bunu istemeliyiz. Diğer bir şey uluslararası platformlarda artık Kürdistan'da yürütülen savaşın temsilcileri yani onların Türkiye Cumhuriyeti yetkililerinin terörist dediği, bölücü dediği, bizim ve dünyanın ise ulusal kurtuluş mücadelecileri olarak kabul ettiği Kürdistan'daki savaşın bir taftı (tarafı) T.C. Devleti bunu açıkça meşruluk kazandırmasa da biz şunu söyleyebilmeyiz, PKK ve diğer birçok devrimci örgüt bizim nezdimizde meşrudur, yasalıdır. Kurultayımız birçok ulusal kurtuluş mücadelesini yürüten başka ülkelerdeki güçleri ve bu arada da PKK. yı da T.C.nin nitelediği gibi terörist olarak görmediğini, Kürt halkının meşru temsilcisi olarak gördüğünü söylemelidir. . . Literatürümüze şunu açıkça koymalıyız. Sizin terörist dediğiniz insanlar yasal olmasa da meşru hakları olan kendilerini güçleriyle döktükleri kanlarla meşrulaştırmış olan güçlerin biz bu insanların mücadelesini destekliyoruz, çünkü haklıdır dememiz gerekiyor. . . Biz doğuşumuzda söylediğimiz gibi resmi ideolojiye karşı bayrak açmış ve varlığımızı ancak onun değiştirilmesi, bu ideolojinin yok edilmesine bağlı olduğunu bildiğimiz için mücadelemiz buna dönük, bu sevindiricidir. O zaman bu mücadeleyi kurallarına göre yürütelim. Yani T.C. Hü-

kümeti Devletinin yasaları Kürt halkının varlığını yok sayan yasaları bizi bağlamalıdır. . . Bu kurultayda ayrıca şunu da talep edebilmeliyiz. Mevcut yasaları tanımadığımızı, kapatma gerekçesi olan yasaları tanımadığımızı ve onun için bugüne aynı şeyleri tekrar tekrar söylediğimizi ve yarın kapatılırsak da söyleyeceğimizi, burada açıkça kurultay kararı olarak belirtmeli, karar altına almalıyız. . .”

Adı geçenin önceki konuşmalarından alıntılar iddianamenin 93-94. sayfalarındadır.

3- Halkın Emek Partisi Genel Sekreter Yardımcısı (kongre öncesi) Harun Çakmak'ın 19.9.1992 tarihli 2. Olağanüstü Kongredeki konuşmasından:

“ . . . Kendimizi işçilerin, köylülerin, emekçilerin, Kürtlerin, Çerkeslerin partisi ilan etmiş isek, bunların bugünkü nokta ne olursa olsun biz o temelden ayrılmamalıyız. Biz ona rağmen ısrarla ısrarla ısrarla bunların peşinden koşmalıyız. . . Önümüzdeki süreçte HEP bir Kürt halkının sorunları üzerinde Kürt halkının mücadelesi üzerine daha kitlesel gidecektir. . . HEP yasal demokratik zeminde Türkiye halklarının gerçekten bugüne kadar 70 yıllık tarih boyunca varolmuş en ileri, en demokrat, en halkçı partidir. . . Kendi bağımsız kişiliği ile, kendi özgür kişiliği ile Kürt halkının uğradığı mezalimi, Kürt halkının özgürlük mücadelesini, Kürt halkının istem ve taleplerini bütün örgütleriyle, bütün politikalarıyla, Türk emekçilerinin ve diğer halkların emekçilerinin istem ve taleplerini mutlaka ve mutlaka kendi başına yarattığı ya da bu dinamelerin (dinamiklerin) katılımı ile ya da bu dinamiklerin katılımıyla yarattığı ona açık bir parti halinde örgütlemek zorundadır. . . Eğer Halkın Emek Partisi önümüzdeki süreçte yaşasın HEP demeyi öğrenirse, bunu yerleştirir ise gerçekten partileşme sürecini de tamamlar, gerçekten Türkiye halklarına umut vaat eden, Türkiye halklarının istem ve taleplerini politik bir organizasyon olarak sunan bir parti haline gelebilir. . .”

4- Halkın Emek Partisi Bakırköy (İstanbul) ilçe örgütü üyesi Mustafa Kemal Öztürk (Kemal Saruhan)'ın 19.9.1992 tarihli 2. Olağanüstü Kongredeki konuşmasından:

“ . . . Kürt ulusal hareketi devletin ve düzenin çözümsüzlüklerini güçlendiriyor. . . Devletin 70 yıllık Kemalist politika dayanakları sarsıntı geçiriyor, ulusal kuruluş ve toplumsal özgürlük ihtiyacı şiddetleniyor. . . Ayağa kaldırılmış bir halkın kucaklayabilen bir parti Kürdistan'daki politik canlılığı, büyük kentlerin emekçilerine taşıyabilmekte yetersiz kalmıştır. . .”

5- Halkın Emek Partisi milletvekili Mahmut Alınak'ın 19.9.1992 tarihli 2. Olağanüstü Kongredeki konuşmasından:

". . . Buradan bütün analara, bütün babalara, bütün kardeşlere bir çağrıda bulunmak istiyorum. Çocuklarını ölümün üzerine göndermesinler. Doğuya ve Güneydoğuya asker olarak göndermesinler. Değerli arkadaşlarım, anaların yüreği yansın istemiyoruz, gözyaşı dursun istiyoruz. Bu vahşice akıtılan kan dursun istiyoruz ve bu kanı durdurmak Abdullah Öcalan'ın görevi değil, devletin görevidir. Çünkü sorun çözümlendiği zaman şiddetin gerekçeleri de ortadan kalkmış olacaktır. . . Türk halkı kurtulmak istiyor ise, Türk halkı mutlu olmak istiyor ise, üretken ve kalkınmış bir Türk halkı yaratmak istiyor ise, Türk halkı söz ve karar sahibi olduğu bir düzen kurmak istiyor ise, demokratik halk iktidarını kurmak istiyor ise Kürt halkının acılarını kendi acıları, sıkıntıları olarak kabul etmeli ve Türk Kürt halkının özgürlükler uğruna mücadele vermelidir. Çünkü, Kürdün özgürlüğü Türkün özgürlüğüdür. Bu nedenle değerli arkadaşlarım Kürdün davası yalnız Kürdün değil, yalnız bizim değil, Türkün, Arabın, Kızılderilinin, bütün ezilenlerin kutsal davasıdır. . . Bunlar içindir ki Kürt halkı özgürlük ve eşitlik temelinde Türk halkıyla aynı coğrafyayı birlikte yaşamak istemektedir. . . Gelecek toplumu, özgür toplumu Kürt ve Türk halkının birlikte oluşturacakları, eşit oldukları özgür toplumu nasıl yaratabiliriz, bu konuda görüş, düşünce ve projeler de ortaya koymak zorundayız. . . Acil olarak yapılması gereken nedir? Bir Kürt halkı kendi kaderini özgürce belirleme hakkına kavuşmalıdır. Bu demokratik bir hakdır. Bu siyasal bir haktır. . ."

Adı geçenin önceki konuşmalarından alıntılar iddianamenin 97-101. sayfalarında.

6- Halkın Emek Partisi Milletvekili Hatip Dicle'nin 19.9.1992 tarihli 2. Olağanüstü Kongrede yaptığı konuşmadan:

". . . Halkımızın ulusal onurunu ve özgürlüğü için mücadele ederken, özgürlük ağacını kanlarıyla sulayan Vedat Aydın ve tüm şehitlerimizin aziz hatıraları önünde saygıyla, minnetle eğildiğimi ifade etmek istiyorum. Onların anıları halkımızın binbir fedakarlıkla yazdığı tarihinin kendi yazdığını şeref sayfalarıdır. Onların anıları yollarımızı aydınlatan güçlü ışıldaklardır. Onlar onurumuzdur, övünç kaynağımızdır. Dağlarda, serhnlarda, zindanlarda, işkence tezgahlarında direnen insanlarımızın, kadınlarımızın, çocuklarımızın, gençlerimizin, yaşlılarımızın, diğer marhum partimizin enerji kaynağı, esin kaynağıdır. . . Şu dört noktada vurgu yapmak istiyorum. Birincisi devletin kürt halkının ulusal kimliğini ve ulusal haklarını red eden resmi ideolojisi Kemalizm iflas etmiştir. Hiç bir inandırıcılığı kalmamıştır. İkincisi devletin 70 yıldır Kürt halkının haklı özgürlük talepleri(ni) basturmakla kullandığı şiddet politikası bugün halkımızın fedakarlığı ile hayatının her alanında, üçüncüsü Kürt halkı Türk halkına karşı beslediği kardeşlik duygularını asla terk etmediler. Gasp edilen

bütün ulusal haklarını kendi geleceğini özgürce belirleme hakkını ve dünya uluslar ailesinin eşit haklı bir üyesi olma azim ve kararlılığındadır. Kürt halkı gemileri yakmıştır, dönüş yoktur. . . Eğer Kürtler ulussa ki biz ulus olduğunu söylüyoruz, onun siyasal hakları da vardır. Bu siyasal hakları otonomi, federasyon ve bağımsızlık çerçevesinde tartışılacaktır. Şimdi düşünün devlet katında da böyle bir belirleme yoktur. Peki böyle bir curcuna içerisinde sorunun bir tarafı olan devlet bu soruna nasıl çözüm bulacaktır. Bu da aydınlatılmamıştır. Kısacası devletin programlarının ve projelerinin netleşmesi zorunludur. Üçüncüsü devletin Kürt halkı açısından muhatapı bugün geniş halk kitlelerinde de destek bulan, taban bulan hatta bunu sayın Cumhurbaşkanı'nın, Başbakanın da ifade ettiği şekilde taban bulması olgusu aslında bir itiraf ve muhatap Kürdistan İşçi Partisidir. Devlet eğer ben PKK ile oturmam diyorsa o zaman ona bir çözüm daha önerelim, gelin özgür bir ortamda yapılacak seçimle oluşacak Kürdistan Ulusal Meclisi'ni muhatap alınız. . . Evet dördüncüsü devlet PKK. hakkındaki o terörist nitelemesine son vermelidir. Bir Güney Afrika Cumhuriyeti Afrika Ulusal Kongresini terörist nitelemekle ne kadar haklı ise, bir İsrail Devleti Filistin Kurtuluş Örgütünü terörist nitelemesinde ne kadar haklı ise bugün Türkiye Cumhuriyeti o kadar haklıdır dostlar. PKK. Cenevre Sözleşmelerine göre savaşıyor. . . Kürdistan'da ilan edilmemiş bir savaş vardır. Bu savaşın bir tarafı Türkiye Cumhuriyeti, bir tarafı da Kürdistan İşçi Partisidir. . . Biz ateşkesi öneriyoruz. Savaşın tarafında ateşkes olmalıdır diyoruz. . . Tabii ateşkes görüşmeleri isterseniz Türkiye'nin içerisinde belli unsurlar tarafından arabuluculuk edilsin. İsterse uluslararası kurumlar tarafından arabuluculuk edilsin. Ateşkes siyasal çözümün yolunu açacaktır. Diyalog başlayacaktır. Anarşi duracaktır. Tabii bu ateşkes koşullarında olağanüstü halin kaldırılması, köy koruyucu sisteminin lağvedilmesi, özel timin bölgeden çekilmesi, koşulsuz bir genel af ve Kürtleri kültürel de olsa haklarının tanınması gerekir. . . Ondan sonra karar Kürt halkınıdır. Kürt halkı birliktimi yaşayacağına, nasıl yaşayacağına kendisi karar verecektir ve ondan sonraki çözüm özgür bir ortamda hiç bir silahlı gücün, gerek PKK. nın gerek devlet güçlerinin halkı zorlamadığı ama özgürce propaganda yapıldığı bir ortamda yapılacak referandumdur. Ben inanıyorum ki biz bu yöntemlerimiz dikkate alınırsa Kürt ve Türk halkı arasında düşmanlık tohumları daha fazla itilmezse Kürt halkı birlikte yaşamadan yanadır... Ve bunun yöntemlerine de yine Kürt halkı otonominin Kürt Halkı Federasyonu ile olacağına da yine Kürt halkı karar verir. . . Bizim bir şiarımız var. O şiarımız özgürlük şehitlerinin kanla yazdığı bir şiardır. O şiar halkımızın mücadele ruhundan kaynaklanmıştır. O şiar şiarımızdır. Direnmek yaşamaktır. . ."

7- Halkın Emek Partisi Milletvekili Ali Yiğit'in 19.9.1992 tarihli 2. Olağanüstü Kongredeki konuşmasından:

". . . Cumhuriyetin kuruluşundan beri bu vahşet vardır. Günümüze doğru dozunu artmış ve bugün gelip son sınırına dayanmıştır. Vahşetin mayasında Kemalizm, kafatasçılık ve halkların kardeşliğinin canına kasıt vardır. Bir kanlı savaşın içindeyiz. . . Bu savaşın bir yakasında T.C. Devleti öbür yakasında ise Kürt halkı vardır. Daha önemli, daha belirleyici ve kesin gerçek, gerçek de şu, kişisel yetenek ve tecrübe olumlu ve avantajlı kişisel özellikler Kürt halkının ulusal ve toplumsal çıkarları ile onun bağrından çıkardığı kurtuluşçu güçlerle uyum içinde ancak sonuca gidilebilir..."

Bunlara ek olarak;

Bursa il örgütünce düzenlenen "Halk Şenliği"nde görevlilerce tutulan 29.6.1992 tarihli tutanağına göre, "Yaşasın Türk-Kürt Halklarının Kardeşliği", "Kürdistan Faşizme Mezar Olacak", "Yaşasın Halkların Kardeşliği", "Yaşasın Kürdistan" sloganlarının atıldığı,

Fatih (İstanbul) ilçe örgütünce 19.7.1992 tarihinde düzenlenen salon toplantısında görevlilerce tutulan 20.7.1992 tarihli tutanağına göre, "Gençler Botana", "Biji Sero(k) Apo", "Gençler PKK safına", "Kürdistan Faşizme Mezar Olacak", "Yaşasın Halkların Kardeşliği", "Vur Gerilla Vur Kürdistanı Kur", "Gerilla Vuruyor Kürdistanı Kuruyor", "Biji Partiya Karkeran Kürdistan" gibi sloganların atıldığı,

Davalı partinin 19.9.1992 tarihinde yapılan 2. olağanüstü kongresinde görevlilerce düzenlenen aynı tarihli bir tutanağına göre kongrenin yapıldığı salonda Türk Bayrağı ve Atatürk resminin asılmadığı, İstiklal Marşının söylenmediği, misafir ve delegelerin toplu halde "Serok Apo", "Biji PKK" "Vur Gerilla Vur Kürdistanı Kur", "PKK Geliyor Kürdistanı Kuruyor", "Biji Sero(k) Apo", "Gençler Serbata", "Kürdistan Faşizme Mezar Olacak", "Kahrolsun Sömürgecilik", "Yaşasın PKK", "Gençler Botana", "PKK Halkın PKK Halkın", "Gerilla Halkın", "PKK Cihame (Anamız)", "İşçi, Botan Elele Devrimci İktidara", "Gerilla Vuruyor, Kürdistanı Kuruyor", "Başkan Öcalan", "En Büyük Kürdistan Hükümet Kuracak", "Kurtuluş PKK" gibi sloganları söyledikleri "Tüm Halklar Kardeştir", "Yaşasın Halkların Kardeşliği", "Vedat Aydın Ölmedi, Mücadelemizde Yaşıyor" gibi dövizlerin yazılı olduğu pankartların asılı bulunduğu; kongreyi izleyen hükümet komiserlerince düzenlenen 20.9.1992 tarihli tutanakta da yukarıdaki hususlar doğrulandığı gibi, ayrıca toplantının açılışından önce Kürdistan Ulusal Marşı olduğu iddia edilen ve "Kimse demesin Kürtler öldü diye / Kürt yaşıyor, yaşayacaktır / yaşıyor özgür olacak bayraklarıyla / özgür olarak yaşayacaklar / Biz genciz, biz delikanlıyız / Biz bu toprakların genç bekçileriyiz / Biz bu toprakların daimi öncü gençleriyiz / Kimse demesin Kürtler öldü diye / Kürt yaşıyor yaşayacaklar / Yaşıyor özgür olacak bayraklarıyla / özgür olarak yaşayacaklar / Can feda olsun bu topraklarda, can feda can feda / Her can feda olsun her zaman /

Kimse demesin Kürtler öldü diye / Kürt yaşıyor yaşayacak / Yaşıyor özgür olacak bayraklarıyla / özgür olarak yaşayacaklar" dizelerinden oluşan marşın Kürtçe olarak söylendiği ve söyleyiş sırasında ellerle zafer işareti yapıldığı, bazı konuşmaların Kürtçe olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Sözü edilen kongreye ilişkin olarak Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığından, Başsavcılığımıza gönderilen evrak ve ekindeki görüntü ve ses kasetleriyle gazetelerde bu konuda yayınlanmış olan haber yazıları ve fotoğrafların fotokopileri daha önce 9.10.1992 tarihinde yazımızla Yüksek Mahkemenize sunulmuştu.

Gerek iddianamede ve gerekse esas hakkındaki düşüncemizde belirtilmiş olan bu ve benzeri beyanların ve eylemlerin sahipleri her ne kadar parti tüzel kişiliğini doğrudan doğruya sorumlu kılabilecek parti üyeleri değilse de bu beyan ve eylemler ile davalı partinin genel başkan ve genel sekreter gibi yöneticilerinin davaya esas alınan beyanları arasında mevcut ayniyati, nedensellik bağınu ve işlenmekte olan ana fikrin etki alanını ve biçimini göstermesi bakımından zikre değer bulunmuştur.

D- Beyanlarıyla parti tüzel kişiliğini sorumlu kılacakları SPY. nın 101. maddesinde öngörölmüş olan genel başkan ve genel sekreter gibi parti görevlilerinin kronolojik sıraya göre tamamı aktarılan konuşmalarındaki temalar bir arada mütalaa edildiğinde birbiriyle çelişmeyen, aksine biri diğerini doğrulayan ve tamamlayan verilerin meydana getirdiği bütünlük içinde, değişmez biçimde ve ısrarla işlenen ana fikrin ne olduğu kolayca ortaya çıkmaktadır.

Nitekim, bu beyanlardan; II. Dünya Savaşından sonra oluşan uluslararası siyasal statükonun Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra parçalanması ile içinde bulunan sürecin sonuçlarının belli olmadığı, meydana gelebilecek değişmelerden en fazla Ortadoğu halklarının etkilenebileceği,

Bu halkların başında Filistinlilerin ve Kürtlerin geldiği, bunların ulusal ve sosyal sorunlarının kendilerini dayatmağa başladığı, bu sorunlara çözümün dışarıdan empoze edilecek çarelerle değil, sözkonusu halkların kendi öz güçlerini ve dinamiklerini yoğunlaştırarak yine kendi öz iradeleriyle gerçekleştirilmesinin doğru olduğu,

Ortadoğuda gelişen olayların doğrudan Kürt halkının özgürlük mücadelesiyle ilgili olduğu, belki bin yıl veya daha fazla zamandan beri Ortadoğuda yaşayan Kürt halkının aralarına konulan yapay sınırlarla dört parçaya bölünüp, kimliğinden ve dilinden yoksun bırakılmak istendiği,

Bu tablo içinde yer alan Türkiye'de yaşamakta olan Kürtlerin yetmiş yıldan beri egemen olan resmi ideolojinin bir sonucu olarak red ve inkâr edildikleri, en şiddetli bir şekilde zulme, sömürüye, baskıya maruz bırakıldıkları, hiç bir haklarının

bulunmadığı, ulusal demokratik haklarının gaspedilmiş olduğu, özgür olmadıkları, uluslararası sözleşmelerden doğan haklarını kullanamadıkları,

Ancak, resmi ideolojinin artık geçerli olmadığı, iflas ettiği ve Kürt halkının dinamizminin yükselerek kendisini her alanda ifade edebilecek duruma geldiği, özgürlük ve demokrasi mücadelesi verdiği,

Bütün bunların Kürt sorunu adı verilen bir sorun oluşturduğu, bu sorunun demokrasi önünde en büyük engel olduğu, bu sorun çözümlenmedikçe Türkiye'de demokrasi sorununun da çözümlenemeyeceği, bu bakımdan sorunun Türk Halkını da ilgilendirdiği, ulusal nitelikteki Kürt sorununun barışçı ve demokratik bir ortamda tartışılarak çözülmesi ve bu ortamın da hemen oluşturulması gerektiği,

Kürtlerin bu ulusal sorununa, yürüttükleri mücadeleye Birleşmiş Milletleri oluşturan devletlerin sessiz kalamayacakları, en kısa zamanda Birleşmiş Milletler gözetiminde bir konferans toplanarak adil, uluslararası hukuka uygun bir çözüme ulaştırılması gerektiği,

Diğer taraftan, Kürt sorununu Türklerle Kürtlerin birlikte eşitlik ve kardeşlik esaslarına göre çözecekleri, parti olarak halkların gönüllü birliğine, tam eşitliğe ve kardeşliğe dayalı bir demokratik düzeni savundukları, Türk, Kürt ve diğer bütün azınlık halkların, emekçilerinin ortak sesi ve Kürt halkının devrimci, demokrat dinamizmiyle Türkiye emekçi sınıfının bileşkesi oldukları, partinin en çok ezilen, sömürülen baskı altında tutulan kimselerin partisi olduğu, en çok ezilen, sömürülen ve baskı altında tutulanlar Kürtler olduğuna göre, partinin esas itibariyle Kürtlere ağırlık verdiği, bundan da onur duydukları, Halkın Emek Partisi'nin Türkiye'de yaşayan bütün etnik yapıların partisi, Türkiye'de yaşayanların partisi olduğu, bu yaşayanlar içinde kim en çok eziliyorsa onların partisi olduğu, Kürt sorununun demokratik ve siyasal yollarla çözümünü ilke olarak benimsedikleri, partinin Kürdü, Türkü, Abazası, Çerkezi, Boşnağı ile Türkiye'nin mutluluğunu, kardeşliğini, özgürlüğünü, eşitliğini savunduğu, devletin resmi politikasına karşı çıktığı ve onu değiştirmek istediği,

Sorunun diğer cephesinin Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkı olduğu, her halk gibi Kürtlerin de vazgeçilmez ve doğal nitelikte kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip oldukları, parti olarak da ulusların eşit, özgür iradeye dayalı, yani ulusların kendi kaderlerini tayin edici bir politikadan yana oldukları, ancak bu hakkın mutlaka ayrılma şeklinde anlaşılmasının gerekmediği, özgür ve eşit iradeye dayalı birlikte yaşama hakkı olduğu; ancak dünyada demokrasi ve özgürlük konusunda önemli adımlar atılırken, halklar kendi kaderlerini tayin etmek isterlerken Türkiye'de bu gelişmelerin etkilerinin görülmediği, Türkiye'de yaşayan etnik kökeni dili ve kül-

türü ne olursa olsun bütün unsurların kendilerini kendi dil ve kültürleriyle ifade edebilecekleri, eşit koşullara ve gönül birliğine dayalı bir toplum yaratmak istedikleri;

2600 yıl öncesine dayanan Kawa Efsanesinde olduğu gibi, bugün de Kürtlerin baskı ve zulme başkaldırdıkları, özgürlük isteklerini yükselttikleri, Kürt halkında direnme ruhu ve mücadele geleneğinin mevcut olduğu, Newrozun bütün bu özellikleri yansıtan ve zulme karşı direniş, mücadele, başkaldırı ve özgürlük talebinin yükseldiği, sömürüye ve sömürgeciliğe karşı herkesin mücadele ve dayanışma azminin bilerek kenetlendiği, Kürt halkının direnme ruhunun, mücadele geleneğini simgeleyen, yeniden doğuşu dile getiren bir gün olduğu hususlarının ana fikir olarak parti adına savunulduğu anlaşılmaktadır.

Davalı partiyi doğrudan doğruya bağlayıcı nitelikteki bu beyanların dışında çeşitli partili kimselerin yukarıda bütünlüğü bozmayacak biçimde özetlenerek kronolojik sıra içinde aktarılmış bulunan beyanlarında aynı temaların çoğunlukla aynı terminoloji ve anlatım biçimi kullanılmak suretiyle sistematik olarak işlendiği de gözlenmiştir.

Burada davalı partinin Partiya Karkeran Kurdistan (PKK) isimli yasa dışı örgüte yaklaşım biçimine temas etmek de yerinde olacaktır. Eski genel başkan Feridun Yazar'ın PKK örgütüne bakışı hiç de eleştirisel görülmemekte, hatta eleştirmekten özenle kaçındığı izlenimi edinilmektedir. Nitekim, adı geçenin Sabah Gazetesindeki açıklamalarında PKK hareketine kendince objektif bir bakış açısıyla yaklaştığı ve bu cümleden olarak, "hareketin doğruluğu veya yanlışlığından ziyade, devletin şiddet politikası sonucu ve 12 Eylül sonrası Türkiye'de demokratik yöntemlerin tükendiği ve tek yöntemin silahlı mücadele olarak kaldığı gerekçesiyle PKK'nın ortaya çıktığını, bu örgütün Türkiye'de yaşayan Kürt halkının haklarını (vurgulama bizim) silahlı yöntemle çözülmeyi hedef aldığını, ön savunmada belirtildiğinin tersine, aynı şeyi savunmakla birlikte (vurgulama bizim) HEP ile PKK. arasında kuruluş ve yöntem farklarının bulunduğunu, çözümün şiddeti yaratan sebepleri ortadan kaldırmakla başlayacağını, PKK. nın devletin zoruna karşı zor kullandığını, demokratikleşme başlayıp devlet şiddetten arındırıldığı takdirde örgütün de bu yöntemden vazgeçeceğini ve elinde gerekçesinin kalmayacağını" söylemekte; sonuç olarak devletin bütünlüğüne kasteden, özü itibarıyla ayrılıkçı bir silahlı hareketin yok edilmesi amacıyla yönelik asayiş operasyonlarını ifade ederek, bir ülkenin kendi topraklarını bombalamasının savaş durumu demek olduğunu, Türkiye Devletinin de bu nedenle iç hukuku açısından taraflı savaşı kabullendiği görüşünü ileri sürmektedir.

Eski genel başkan Feridun Yazar'ın, partisinin onunla aynı amacı savunduğunu belirttiği Partiya Karkeran Kurdistan (PKK) adlı yasa dışı örgütün kuruluşu, ge-

lişmesi, stratejisi ve örgütsel yapısı konusunda iddianamenin 118-125. sayfalarında açıklama yapılmış, örgütün değinilen amacını ve niteliğini yargısal planda kabul ve teyit eden Yargıtay kararlarından söz edilmiş bulunmaktadır.

Feridun Yazar'ın yukarıda işaret edilen görüşlerine paralel olarak, bazı partilerin konuşmalarında; sıcak mücadele (vurgulama bizim) ortamına girmiş ulusal hareketlerin bir yanının cephe gerisi güçler olduğu belirtilerek kendilerinin cephe gerisindeki görevleri yerine getirmek durumunda olduklarının ifade edilmesi, bu cümleden olarak, "halkı için cezaevlerinde ömür çürütenlere, şehit olanlara" selam gönderilmesi, "şehitlerin saygıyla anılması, özgürlük mücadelesi verenlerin" saygıyla selamlanması, "gerillaların kendilerinin çocukları, kanları, canları oldukları"nın ifade edilmesi, partinin 1. Olağanüstü Büyük Kongresine PKK. örgütünün lideri Abdullah Öcalan'ın annesi Ema Öcalan'ın davet edilip, hepimizin anası, anaların simgesi" niteliğiyle topluluğa takdim edilmesi, yine davalı partinin Aydın İl örgütüne bastırılmış olan 1992 yılına ait duvar takviminde silahlı mücadeleyi simgeleyen otomatik silahlı insan figürleriyle PKK. örgütünün eylem kolu olan ARGK. ye ait olduğu bildirilen bayrakların duygusal bir kompozisyon halinde resmedilmesi, 2. Olağanüstü Büyük Kongrede Kürt ulusal marşı olduğu söylenen ve Kürtçe dizelerden oluşan marşın zafer işareti yaparak okunması, davalı parti tarafından 21.3.1991 tarihinde İstanbul'da tertiplenmiş olan gecede üzerlerinde "Hiçbir Şey Bağımsızlık ve Özgürlükten Daha Değerli Olamaz", "Sömürgeciliğe Karşı Mücadeleyi Yükseltelim", "Kürdistan Özgürlük" gibi dövizler yazılı afişlerin asılması ve yine davalı partinin merkez ve taşra örgütlerince düzenlenen kongre vesair toplantılarında atılan sloganlarla bu örgütün ve onun "Apo" olarak bilinen lideri Abdullah Öcalan'ın övülmesi suretiyle PKK. örgütü mensuplarının ve eylemlerinin parti örgütleri içinde onaylandığı ve yüceltildiği görülmektedir. Nitekim, Meydan Gazetesi'nin 16.2.1992 tarihli nüshasının 5. sayfasında yayınlanan bir habere göre, "Kürt Sorunu İçin Barış İnisiyatifi" konulu bir toplantıda konuşan Feridun Yazar'ın, "PKK. yı yasallaştırın, gelip burada konuşsun" demek suretiyle anılan örgütün legalize edilmesi dileğini dile getirdiği anlaşılmaktadır. Davanın açılmasından sonra, 19.9.1992 tarihinde yapılan 2. Olağanüstü Büyük Kongrede ise Feridun Yazar bir adım daha ileri giderek, daha önceden açıkladığı düşüncesini tekrarlayıp, bu örgütün lideriyle görüşmeye gideceğini, sanki bilinmiyormuş gibi, ne isteyip ne istemediğini kamuoyuna aktaracağını söylemiş ve bütün siyasi temsilcileri de kendisi ile birlikte gitmeye davet etmiş, silahlı eylemlerin olmaması için PKK. örgütünün yasallaştırılması ve genel af çıkartılması önerisinde bulunmuştur. Adı geçen yukarıda ifade edilen, geniş tabanlı bir siyasetçi heyetiyle birlikte örgüt lideriyle görüşmeye gidilmesi ve genel af çıkartılması önerileri örgütün yasallaştırılması ve ona siyasal kimlik kazandırılması dileğinin diğer bir bi-

çimde dile getirilmesinden başka bir şey değildir.

Davalı partinin eski genel sekreteri Ahmet Karataş'ın Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığındaki 16.4.1992 tarihli anlatımına göre, İstanbul'da bir grup tarafından hazırlanıp, parti genel merkezine faksla gönderilen "Birleşmiş Milletler Tüm Uluslararası Kurum ve Kuruluşlara Deklarasyondur" başlıklı ve tamamına iddianamenin 76-78. sayfalarında yer verilmiş olan bildirgenin incelenmesinde, güvenlik güçlerinin PKK. örgütü mensuplarına karşı mücadele ettiklerinin herkesçe bilinen bir keyfiyet olmasına ve bildirmede güvenlik güçlerine karşı savaştıklarından söz edilen ve "gerilla" deyimiiyle anılanlardan amacın bu örgüt mensupları olduğunun anlaşılmasına göre, anılan metnin partinin İstanbul il örgütünde hazırlanıp bu yerde ve parti genel merkezinde başkalarının imzalamasına arz edilmesi ve başta davalı partinin eski genel sekreteri Ahmet Karataş olmak üzere isim ve sıfatları iddianamenin 127-128. sayfalarında belirtilmiş pek çok parti üyesi tarafından imzalanması suretiyle uluslararası siyasal kuruluşlar ve uluslararası kamuoyu nezdinde, hedefi Türkiye Cumhuriyeti Devletinin hakimiyeti altındaki topraklardan bir kısmını silahlı mücadele yoluyla devlet idaresinden ayırarak ayrı bir devlet kurmak olan PKK. örgütü lehine eski genel başkan Feridun Yazar'ın yukarıda ifade edilen dileğine paralel olarak, sempati yaratılması, ona destek sağlanması ve siyasi bir kimlik kazandırılması amacının güdüldüğü açıkça ortaya çıkmaktadır.

IV- Kapatma Sebepleri ve Değerlendirme

A) Siyasi partilerin uymadıkları taktirde kapatma sebebi olabilecek hususlar ile kapatma kararı verilebilecek haller SPY. da davayı ilgilendirdiği oranda aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

SPY. nın 78. maddesinin (a) ve (b) bentleri dava ile ilgili olarak şu hükümleri getirmiş bulunmaktadır:

"Siyasi partiler:

a- Türkiye Devletinin. . . Anayasanın başlangıç kısmında ve ikinci maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasanın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline. . . dair hükümlerini değiştirmek;

. . . Irk ayrımı yaratmak . . .

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

b- . . . Irk . . . esaslarına dayanamaz. . . lar

...."

80. maddesi ise şöyledir:

"Siyasi Partiler Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı devletin tekliği ilkesini de-
ğiştirme amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar."

81. maddesinin ilgili bölümünde şu hükümler yer almıştır:

"Siyasi Partiler:

a- Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli kültür. . . veya ırk veya dil fark-
lılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b- Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak veya yay-
mak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün
bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar.

...."

Siyasi Partilerin amaçları ve faaliyetleriyle ilgili bu yasal düzenleme serisi
içinde sözü edilen hükümlerin anayasal dayanaklarını Anayasanın 176. maddesi uya-
rınca metnine dahil olan başlangıç kısmı ile 2, 3, 14 ve 68. maddeleri teşkil etmek-
tedir.

Anayasanın, Cumhuriyetin ve dolayısıyla devletin niteliklerini belirleyen 2.
maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin diğer nitelikleri yanında Atatürk milliyetçiliği-
ne bağlı ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayandığı ifade edilmiştir.

Bu maddenin yollama yaptığı başlangıç kısmında ise, Anayasanın. . . "hiç bir
düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının devleti ve mille-
tiyle bölünmezliği esasının. . . Atatürk milliyetçiliği ilke ve inkılapları karşısında ko-
ruma göremeyeceği. . ." fikir, inanç ve kararıyla anlaşılması gerektiği belirtilmiştir.

2. maddenin gerekçesinde, Atatürk milliyetçiliği, bütün fertlerin kaderde, kı-
vançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün halinde, diğer bir deyişle milli dayanışma
ve adalet anlayışı içinde yaşamaları olarak tanımlanmıştır.

Başlangıç kısmında vurgulanan Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmez-
liği esası, Anayasanın 3. maddesinde yer alan, "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle
bölünmez bir bütündür, dili Türkçedir. . ." cümlesiyle tekrar ve teyit edilmiş; 14.
maddesinde ise Anayasadaki hak ve hürriyetlerden hiçbirinin devletin ülkesi ve mil-
letiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak. . . dil, ırk. . . ayırımı yaratmak. . . amacıyla
kullanılmıyacakları esası getirilmek suretiyle temel hak ve hürriyetlerin kötüye kul-
lanılması önlenmek istenmiştir.

Anayasa koyucunun bir tarihsel olgu ve hukuki temel niteliğindeki devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesine karşı gösterdiği duyarlılığa işaret etmesi bakımından bu ilkeye sadece başlangıç kısmında ve belirtilen maddelerde yer vermekle kalmayıp, aynı zamanda 5, 13, 28, 30, 33, 58, 68, 130, 133, 135, 143. maddeler de söz ettiği ve giderek bu ilkeyi 81. maddesinde milletvekili, 103. maddesinde Cumhurbaşkanı yemini metinlerinde yer verdiği görülmektedir. Yüksek Mahkemenizin 8.5.1980 gün, E.1979/1 (Parti Kapatılması), K.1980/1 sayılı kararında belirtildiği üzere, ". . . Gerçekten, Sevr Antlaşmasına kadar varan bir çöküşü, emperyalizme karşı ulusun bütün bireylerin varlıklarını ortaya koymaları pahasına kazanılan Kurtuluş Savaşı ile ulusal bir devletin kuruluşuna dönüştürmeyi başaran Türk Ulusunun, <<Devletin ülkesi ve ulusuyla bütünlüğü>> ilkesine büyük bir duyarlılıkla bağlı bulunması ve bu ilkeyi Anayasanın temel kurallarından biri durumuna getirmesi doğaldır. . ."

Bu ilkeyle doğrudan bağlantılı olarak Anayasa'nın duyarlılık gösterdiği bir diğer husus da dil konusudur. Nitekim 3. maddenin 1. fıkrasında Türkiye Devletinin dilinin Türkçe olduğu belirtilmiştir. Devlet dilinin Türkçe olması, bütün resmi işlerde Türkçenin kullanılması, resmi belgelerin Türkçe düzenlenmesi ve resmi yazışmaların Türkçe yapılması anlamına gelir. Madde gerekçesinde Türkçenin Türkiye'de yaşayanların resmi dili olduğu ifade edilmiş ise de, Türkçe'nin sadece resmi bir dil olduğu iddiasını önlemek amacıyla madde Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonunca bugünkü haline getirilmiştir. Anayasamızın 26. maddesinin üçüncü fıkrasında düşüncelerin açıklanması ve yayınlanmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilin kullanılmayacağı; eğitim ve öğretim hakkını düzenleyen 42. maddesinin son fıkrasında da uluslararası sözleşmeler saklı kalmak üzere, Türkçeden başka hiç bir dilin eğitim ve öğretim kurumunda Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulmayacağı esası öngörülmüştür.

Sözü edilen ilkelere gerekli güvenceyi sağlamak bakımından Anayasanın 4. maddesinde, Atatürk milliyetçiliği ve başlangıçta belirtilen temel ilkeleri de içeren 2. maddesi ile Türkiye Devletinin dilinin Türkçe olduğu hususunun da yer aldığı 3. maddesinin değiştirilemeyeceği ve değiştirilmesinin teklif edilemeyeceği kuralı getirilmiş, toplumu ilgilendiren faaliyetleri ve amaçları göz önüne alınarak siyasi partiler yönünden bir yaptırım olarak da 14. maddede öngörülen sınırlamaların dışına çıkan partilerin temelli kapatılması 69. maddede kabul edilmiştir.

11. maddesine göre, hükümleri yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri, bu cümleden olarak siyasi partileri ve davalı siyasi partileri ve davalı siyasi partiyi bağlayan temel hukuk kuralları olan Ana-

yasadan alınan ilhamla düzenlenmiş bulunan SPY. nın 5. maddesinin ikinci fıkrasında Anayasanın 14. maddesine benzer şekilde, "siyasi parti kurma hakkı Anayasanın başlangıç kısmında yer alan temel ilkelere aykırı olarak ve Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak. . . dil, ırk ayrımı yaratmak. . . amacıyla kullanılamaz." hükmü getirilmiş, dördüncü kısmında "Siyasi Partilerle ilgili Yasaklar" başlığı altında işbu davaya esas teşkil eden 78, 80 ve 81. maddeler de dahil olmak üzere birtakım yasaklayıcı hükümler sevk edilmiş; tüzük ve programlarındaki veya belirli kurullarının karar, genelge ya da bildirgelerindeki yahut seçim münasebetiyle partiyi temsilen yapılan radyo-televizyon konuşmalarındaki aykırılık hallerine ek olarak, 101. maddenin (b) bendinde genel başkan, genel başkan yardımcısı veya genel sekreterin dördüncü kısımdaki hükümlere aykırı nitelikte sözlü ya da yazılı beyanda bulunmaları halinde de o partinin Anayasa Mahkemesince kapatılması öngörülmüştür. Bunun da sebebi, bir partinin genel başkanının, genel başkan yardımcısının ya da genel sekreterinin beyanlarının partinin takip edeceği siyaseti anlatan açıklamalar demek olmasıdır. Bu açıklamalar parti üyesi olan kimselere olduğu kadar partili olmayan yurttaşlara ve kamuoyuna partinin belirli konularda gerçekleştireceği hedefleri bildirmek için yapılır. Bu hüküm ile, yasa da sayılan bu sıfatları taşıyan partili kişilerin bu tür beyanlarının bu yasa bakımından parti tüzel kişiliğini bağlayıcı nitelik taşıdığı ve beyanlarının öncelikle Anayasadaki ve daha sonra yasanın dördüncü kısmında yer alan hükümlere aykırı olması halinde, o partinin kapatılma yaptırımına maruz kalacağı açıkça belirlenmiştir.

SPY., dördüncü kısmının birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerinde yer alan esas ve değerlere Anayasaya paralel olarak büyük önem atfetmekte, bunlara karşı partiler tarafından yapılabilecek tecavüzlerin kapatılması yaptırımıyla karşılaşmasını öngörmüş bulunmaktadır.

Yasanın 78. maddesi siyasi partilere, davanın konusuyla sınırlı kalmak üzere, şu hususları yasaklamaktadır: (1) Türkiye Devletinin. . . Anayasasının başlangıç kısmında ve 2. maddesinde belirtilen esaslarını, (2) Anayasanın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline. . . dair hükümleri değiştirmek amacını gütmek veya bu amaca yönelik faaliyette bulunmak, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik etmek, (3) Irk esaslarına dayanmak,

Günümüzde sadece bir teşkilatlanma yasası olmaktan çıkarak aynı zamanda belirli bir siyasi, ekonomik ve sosyal felsefe anlamında birer ideolojik belge niteliğini kazanan anayasalar devletin kuruluşuna egemen olan fikir ve düşünce sistemini ortaya koyar ve bu sistemi devletin siyasi ve hukuki temeli yapar. Anayasa kuralları bir taraftan devletin esas yapısını şekillendirirken diğer taraftan da onun oluşturduğu

fikir ve düşünce sistemi, şekillendirilen devlet yapısına öz ve içerik kazandırır.

Bu açıdan bakıldığında Anayasamızın 176. maddesinin birinci fıkrası, felsefesi, ideolojisi, fikir ve düşünce sistemi anlamında dayandığı temel görüş ve ilkelerin başlangıç kısmında belirtildiğini söylemektedir. Ancak başlangıç kısmının yanında 2 ve 3. maddelerdeki esasların da bu temel görüş ve ilkelere dahil olduğunu kabul etmek gerekir. Aksi takdirde, bu maddelerdeki esasların 4. maddedeki değiştirilmezlik kuralıyla koruma altına alınmasının bir anlamı kalmazdı.

Anayasanın sözü edilen başlangıç kısmına ve içerdiği ilkelere iddianamenin 132-134. sayfalarında yer verilmiş bulunmaktadır.

Anayasanın 2. maddesinde ise Cumhuriyetin nitelikleri açıklanarak, "Türkiye Cumhuriyetinin toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu", 3. maddenin birinci fıkrasında ise, "Türkiye Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu" ifade edilmiştir.

Anayasanın felsefesi, dünya görüşü, kendi deyimiyle temel görüş ve ilkeleri içinde davanın konusu itibarıyla üzerinde durulması gerekenler, Atatürk milliyetçiliği ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu ilkeleridir.

Hem başlangıçta, hem de 2. maddede sözü edilen Atatürk milliyetçiliği, 2. maddenin gerekçesinde, bütün fertlerin kaderde, kıvançta ve tasada ortak ve bölünmez bir bütün teşkil etmeleri olarak belirtilmiştir. Başlangıç'ın dokuzuncu paragrafında, Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduklarının ifade edilmesi de aynı niteliktedir.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren meydana getirilmiş olan bütün Anayasalarımızda yer alan ve bu bakımdan tarihsel ve geleneksel bir nitelik kazanmış bulunan ve 1961 Anayasasının "Türk milliyetçiliği" adını verdiği, 1982 Anayasasının ise "Atatürk milliyetçiliği" olarak adlandırmayı tercih ettiği bu milliyetçilik anlayışı modern milliyetçilik anlayışıdır. Buna göre, çeşitli kökenlerden gelseler bile, fertleri bir araya getiren, bir arada yaşatan şey onlardaki buna ait duygu, düşünce ve irade birliğidir. Sübjektif nitelikteki bu milliyetçilik anlayışında ana unsur ferdin kendi gibi olanlarla birlikte kaderde, kıvançta ve tasada ortak ve bölünmez bir bütün oldukları duygu ve düşüncesidir. Bu itibarla Atatürk milliyetçiliği sınırları belli olan ve bölünmez vatan esasına dayanır. Irkçılığı red eder. Irk düşüncesine ve kökence başka görünen toplulukların bütünden ayrı sayılması düşüncesine yer vermez. Kültür

milliyetçiliğidir. Yani, kökenleri ne olursa olsun fertleri ortak bir kültüre mensup oldukları bilinci etrafında toplar, onları "tek ulus" yapısı içinde kaynaştırıp, bütünleştirir. Nitekim, Yüksek Mahkemeniz de, 20.7.1971 gün, E. 1971/3 (Parti Kapatılması), K.1971/3 sayılı kararında Türk milliyetçiliğinde ırk düşüncesi ve kökence başka görünen toplulukların ayrı tutulması düşüncesinin yer almadığını; 8.5.1980 gün, E.1979/1 (Parti Kapatılması), K.1980/1 sayılı kararında, geçmişte "panislamist" ve "panturanist" görüşlerin neden olduğu acı deneyimleri yaşamış olan "Türk Ulusunun din, dil, ırk ve mezhep gibi esaslara dayalı ayrılık çabalarına ödün vermeyen, birleştirici ve toplayıcı bir "milliyetçilik" anlayışına Anayasanın başlangıç hükümleri arasında yer vermesinin imparatorluktan ulusal devlete dönüşmüş bir toplumun bilinçli bir davranışı olduğunu, 27.11.1980 gün E.1979/31, K.1980/59 sayılı kararında, Anayasanın ırkçılık, turancılık, ya da din veya mezhep doğrultusunda bütünleşmeyi amaçlayan inanışları red eden, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan, birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışına sahip olduğunu; 18.2.1985 gün, E.1984/9, K.1985/4 sayılı kararında, Atatürk milliyetçiliğinin Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan dil, ırk ve din gibi düşüncelerle yapılacak her türlü ayırımı red eden birleştirici ve bütünleştirici bir anlayışı temsil ettiğini; 16.7.1991 gün, E.1990/1 (Siyasi Parti Kapatma), K.1991/1 sayılı kararında da, milliyetçiliğin büyük bir toplumsal gerçek ve "millet düşüncesi" üzerine kurulu olan çağın en etkin kültür ve politik anlayışı, Türkiye Cumhuriyetinin ve Türk Devriminin temel ve önde gelen ilkelerinden olduğunu, Cumhuriyet döneminde "millet" ile "milliyetçilik" kavramlarının, başta Yüce Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucuları ve onların temel ilkeler üzerinde Cumhuriyeti yöneten kuşaklarla yorumlanmış ve 1924, 1961, 1982 Anayasalarında yer almış olduklarını, . . . bunun ırkçı bir kavram değil, Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkını, kökeni ne olursa olsun devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini içeren çağdaş bir olgu olduğunu; ayrımcılığı dışlayıp, "ulus" yapısı içinde kaynaşmayı öngören bu kavramın, etnik kökenlerin kimliklerin bir tanıtım belirtisi olarak söylenmesini engellemediğini; dil ve din birliği yanında önemli toplumsal bağlar kurmuş olan toplulukların devletle olan hukuksal bağlarını koparacak bir girişimi kışkırtmanın Anayasanın ve Siyasi Partiler Yasasının hoşgöreceği bir tutum olmadığını; Türk Ulusu içinde "Kürt" kökenli yurttaşlarla değişik boylardan gelen "Türk"ler ve değişik kökenlilerin ayrımsız bir biçimde yer almakta ve devletin temel ögesi olan "tek ulus" olgusunun böylece somutlaşmakta olduğunu belirtirken aynı esaslara işaret etmiş bulunmaktadır.

Milli devlet olmanın bir sonucu olan devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesi ise iki anlam ifade eder. Devletin ülkesiyle bir bütün olması dışa karşı ba-

ğınmsızlığı ve ülke bütünlüğünün korunması; milletiyle bir bütün olması ise, azınlık yaratılmasının önlenmesi, bölgecilik ve ırkçılık yapılmaması ve eşitlik ilkesinin korunması ilkesidir.

Dil konusuna verilen önemi gösterir şekilde getirilmiş olan Anayasal düzenlemelerden daha önce söz edilmiş bulunmaktadır.

Birbirini tamamlayan modern Türk milliyetçiliği anlayışı ile devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesi bu şekilde Anayasa'nın dayandığı temel görüş ve ilkeler arasında yer almakta ve SPY. da Anayasa'nın bu konudaki duyarlılığını siyasi partiler bakımından devam ettirmektedir. Yüksek Mahkemenizin 20.7.1971 gün E.1971/3 (Parti Kapatılması), K.1971/3 sayılı kararında belirtildiği gibi, ". . . Siyasi partilerin çalışmalarında devletin ülkesi ve ulusu ile bölünmezliği temel hükmüne uymaları demek, ülkenin ya da ulusun bir bölümünün bugünkü bütünlüğünü bozarak ayrılması sonucunu doğrudan doğruya veya dolayısıyla doğurabilecek her türlü davranıştan, sözden ve yazıdan kaçınıp çalışmalarını bu bütünlüğü daha da pekiştirecek biçimde yürütmeleri demektir. Bu kuraldan çıkan sonuç da bütünlüğü zedeleyebilecek olan her türlü yazı, söz ve davranışın siyasi partiler için yasak olmasıdır."

SPY.nın 78. maddesinin (b) bendinde yasaklanan bir husus da siyasi partilerin ırk esasına dayanmalarıdır. Buna göre siyasi partiler belirli bir ırka mensup olanların toplandıkları, sırf onlara mahsus bir parti olduklarını iddia edemeyecekler veya bu amaçla örgütlenemeyeceklerdir. Aksine davranışa cevaz verilmesi halinde bundan öncelikle devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliğinin zarar göreceği muhakkaktır.

Siyasi partiler bakımından bir diğer yasaklama yasanın 80. maddesinde öngörülmüş olan Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı devletin tekliği ilkesini değiştirme amacını gütmek ve bu amaca yönelik faaliyette bulunmaktır. Maddenin gerekçesinde devletimizin federe ve konfedere devletler ve siyaseten özerk kuruluşlar gibi teklik ilkesine aykırı bir nitelik taşımadığı bu ve buna benzer ayrılmalar devletin ve milletin bütünlüğü ilkesine ve toplum yararına ters düşeceğinden bu yolda bir amaç güdülmesinin yasaklandığı belirtilmektedir. Gerçekten, Türkiye Devleti tekil (unitaire) bir devlettir. Federe devletlerden oluşmuş değildir. Milli devlet olmanın, yani bir milletin bağımsız devlet halinde örgütlenmesinin sonucu olan bu nitelik etnik, dinsel ya da başka herhangi bir düşünceyle ülkenin federe devletlere veya özerk bölgelere ayrılmasına izin vermez. Milli birliği kurmak ve devam ettirmek amacıyla devlet tekil biçimde oluşmuştur.

Yasanın 81. maddesinin (a) ve (b) bentleri de siyasi partilerin, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli. . . kültür veya . . . ırk veya dil farklılığına dayanan

azınlıklar bulunduğunu ileri sürmeyi; Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını gütmeyi ve bu yolda faaliyette bulunmayı yasaklamaktadır. Maddenin gerekçesine bakıldığında şu düşüncelerin yer aldığı görülmektedir:

"Ülkemizde Lozan Antlaşması ile kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmi dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her bir alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlatları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir.

". . .

"Bir memlekette resmi dilin her vatandaş tarafından bilinmesi, hangi alanda olursa olsun eşitlik ilkesinin hakkıyla uygulanabilmesi ve adli ya da idari işlerin çabukluk ve selamete yürütülmesi bakımından yararlı, hatta zorunludur. Bu itibarla resmi dili genç, ihtiyar, kadın, erkek her vatandaşın bilmesini sağlamak devletin görevidir."

Maddenin (a) bendinde siyasi partilerin milli. . . kültür. . . ırk ya da dil ayrılığına dayalı azınlıklar bulunduğunu ileri süremeyecekleri kabul edilmiştir. Gerekçe de de açıklandığı üzere, ülkemizde azınlıklar konusu 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşmasıyla düzenlenmiş ve sadece müslüman olmayanlar azınlık kapsamına dahil edilmişlerdir. Bu düzenlemenin amacı, müslüman olmayanlara da müslümanlara sağlanan medeni ve siyasi haklardan yararlanma imkanı verilerek yasalar önünde din ayrımı yapılmaksızın herkesin eşit olduğunu belirtmektir. Bundan ayrı olarak, 18 Ekim 1925 tarihinde imzalanmış olan Türk-Bulgar Dostluk Antlaşmasında Türkiye'deki Bulgarların azınlık sayılmaları kabul edilmiş ise de Türk Devletinin laik mevzuatı kabul etmesini takiben bu azınlıklar bu statülerinden kendiliklerinden vazgeçmişlerdir. Türkiye'deki hukuk sistemi itibarıyla bu iki antlaşmayla tanınanların dışında bir azınlığın varolduğu kabul ve iddia edilemez.

Elbette, belirli bir büyüklükte toprağa sahip olan devletlerde din, mezhep, ırk, dil gibi unsurlar bakımından farklı insan toplulukları, yani ulus olgusuna oranla ikincil nitelikte kesimler varolabilir. Yüksek Mahkemenizin 8.5.1980 gün E.1979/1 (Parti Kapatılması), K.1980/1 sayılı kararında da belirtildiği üzere, bu gibi toplulukların "dilinin ya da dininin toplumun öteki kesimlerinden ayrı olduğundan nesnel biçimde söz etmek tek başına bir <<azınlığın bulunduğunu ileri sürmek>> anlamına gelmez." SPY.nın 81. maddesine benzer hükmü içeren eski 648 sayılı yasanın 89. maddesinin

birinci fıkrasını yorumlayan Yüksek Mahkemeniz aynı kararında, <<azınlıklar bulunduğunun ileri sürüldüğünün>> kabul edilebilmesi için, "sözkonusu topluluğun toplumun öbür kesimlerinden ayrılan varlığını ve niteliklerini koruması ve sürdürmesi için kendisine özel bir hukuksal güvence tanınması gerektiğinin, yani bu kimselerin <<azınlık hukuku>>ndan yararlanmaya hak kazanmış olduklarının da açık ya da üstü örtülü biçimde ileri sürülmüş olması gerektiğini" ifade etmiş bulunmaktadır. Bu toplulukların herbirine azınlık hakkının tanınması devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesiyle çelişir. Üstelik bunlara mensup olanlar ortak geçmişten gelen tarihsel ve kültürel beraberlik anlayışı içinde kendi kaderlerini o ulusun kaderiyle özdeşleştirme iradesini tereddütsüz açığa vurmuşlarsa onlara azınlık hakkı tanınmasına gerek kalmaz. Nitekim yaklaşık bin yıldan beri Anadolu toprağında yaşamakta olan Türkler ve diğer unsurlar birlikte aynı devletlerin çatısı altında yer almışlar, çeşitli zorluklara birlikte göğüs germişler, çeşitli acılara birlikte katlanmışlar, sevinçli günlerde birlikte mutlu olmuşlar; gerek birbirleriyle, gerekse çeşitli tarihsel, siyasal nedenlerle veya göç hareketleri sonucu başka topluluklarla karışıp kaynaşmışlardır. Böylece, ortak bir geçmişe, tarihe ve değer yargılarına dayanan tek bir ulusa mensup olma şuur ve iradesiyle "Türk Ulusu"nu oluşturmuşlar ve Türkiye Cumhuriyetini kurmuşlardır. Yüksek Mahkemenizin 20.7.1971 gün, E.1971/3 (Parti Kapatılması), K.1971/3 sayılı kararında da belirtildiği gibi, Ulusal Kurtuluş Savaşına katılıp, omuz omuza döğüşerek bu ülkeyi düşmanlardan temizlemiş ve böylece alın yazısı ve gönül birliğini dosta düşmana açıkça göstermiş bulunan doğulu ve batılı yurttaşlar arasında Anayasanın başlangıç kurallarındaki düşüncelere temel tutulan ruhsal birlik ve bütünlük daha Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında perçinlenmiş, Türk ulusunun siyasal ve toplumsal bütünlüğü bir kez daha kimsenin anlamazlıktan gelemeyeceği biçimde duyurulmuştur. . . "Yine Mahkemenizin yukarıda anılan 8.5.1980 günlü kararında aynı konuda benimsenen görüşe göre, ". . . Kurtuluş savaşında ulusun bütün bireylerinin dil ve ırk ayrımı gözetmeksizin düşmana karşı omuz omuza çarpışmış bulunmaları, dili ya da ırkı ayrı olan kimi grupların bugün azınlık hukukundan yararlanmalarını gerektirecek bir durum sayılmaz. Tam tersine, bu durum söz konusu vatandaşlarımızın ırk ve dil ayırımına yer vermeyen Türk milliyetçiliğini daha o zaman benimsediklerini gösterir. . ." Bu bakımdan Türk Ulusu çeşitli halklardan değil, kendi özgür iradeleriyle ortak geçmişin oluşturduğu ortak kültürde birleşmeye karar veren tek halktan meydana gelmiştir. Gerçekten, Anayasanın 66. maddesinin birinci fıkrasında, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu ifade edilmek suretiyle, Türk Ulusundan sayılmanın tek şartının (vurgulama bizim) "vatandaşlık bağı" olduğu, bunun dışında kalan dil, din ve ırk farklılıklarının nazara alınmayacağı, "Türk Ulusu"nun bu şekilde vatandaş sayılan bireylerin bütünlüğünü

ifade ettiği kabul edilmiştir. Bunun sonucu olarak, bugün ırk, dil, din ya da mezhep ayrımına yer vermeyen, bireyler arasında tam bir eşitliğe dayanan Türk Vatandaşlığı sıfat ve ayrıcalığına sahip herkes toplum hayatı içinde saygın bir yere ve hukuk düzenince tanınmış her hakka ayrımsız ve mutlak biçimde sahiptir. Maddenin (b) bendinde ise, siyasi partilerin Türk dili ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ya da yaymak yoluyla ülkede azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemeyecekleri belirtilmiş bulunmaktadır. Yüksek Mahkemenizce yukarıda zikredilen 8.5.1980 günlü kararında bu madde ve bendin küçük farklılıklarla benzeri olan eski 648 sayılı yasanın 89. maddesinin ikinci fıkrasıyla ilgili olarak yaptığı yorumda şöyle denilmiştir: . . . bu hükümde de . . . <<azınlık yaratma>> deyiminin açıklığa kavuşturulması gerekmekte olup, söz konusu deyim de maddenin tümü içinde değerlendirilmesi ve birinci fıkradaki <<azınlıklar bulunduğu ile ilgili sürülmesi>> deyimine sıkı ilişkisi göz önünde tutularak, aynı doğrultuda yorumlanması zorunludur. Böyle bir yorumla varılacak sonuç ise, <<azınlık yaratma>> deyiminin, ancak, <<bir vatandaş topluluğunda azınlık hukukundan yararlanmaları gerektiği düşüncesini yaratma>> anlamına gelebileceğidir..." Aynı kararda, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde "azınlık yaratma" amacı güdüldüğünün ya tüzük ya da program metinlerinden veya partinin faaliyetlerinden yahut her ikisinden anlaşılacağı, bunun kesinlikle anlaşılmasının o partinin ulus bütünlüğünün bozulmasını da amaçladığını ortaya koyacağı kabul edilmiştir. Yine Yüksek Mahkemenizin yukarıda zikredilen 20.7.1971 günlü kararında belirtildiği üzere, ". . . bir siyasi partinin Türkiye ülkesi üzerinde Türkçeden başka dil konuşan azınlık bulunduğunu ileri sürerek ve o azınlığı erek edinerek onun için birtakım haklar ve yetkiler tanınmasını istemesi ulusal yapıda git gide kopmalara, bölünmelere yol açması demektir. Yine Türk yurttaşları arasında Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri koruma çabalarına girişmek Türkiye ülkesi üzerinde ulus bütünlüğünün bozulması sonucunu doğurmağa elverişli bir tutumdur. . ."

Bu açıklama ve tespitlerin ışığı altında davalı partinin genel başkanları, genel başkan vekili ve genel sekreterlerinin yapmış oldukları konuşmalar incelendiğinde işlenen temalar ve Siyasi Partiler Yasası'na aykırılık halleri şu şekilde çıkmaktadır.

İncelenen konuşma ve demeçlerde;

- Türkiye Cumhuriyetinde sadece Türklerin var olduğunu kabul eden, buna karşılık Türklerin dışında bütün etnik yapıları reddeden bir politikanın ve bunun doğal sonucu olarak baskıcı, otoriter ve asimilasyoncu bir uygulamanın benimsendiği, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesinin imzalanmasının durumunda bir değişiklik meydana getirmediği,

- Yetmiş yıldan beri uygulanan ve resmi ideoloji olarak adlandırılan red ve inkar politikasına rağmen Kürt halkının mevcut olduğu söz konusu resmi ideolojinin artık iflas ettiği, Kürt halkının dinamizminin yükseldiği, kendisini her alanda ifade eden bir döneme girdiği, red ve inkar politikası bırakılmadıkça Türkiye'nin özgürleşmeyeceği,

- Demokrasinin önündeki en büyük engelin Kürt sorunu olduğu, sorunun çözümü için barışçı ve demokratik ortamda tartışmak suretiyle olabileceği, bu sorunun Kürtler ile Türklerin omuz omuza ve kardeşçe çözecekleri, bu sorunu sadece Kürtlerin tartışmadığı, demokratik bir ortamda özgürce tartışılmadan çağa, akla bilime uygun şekilde çözümlenmeden Türkiye'de gerçek bir demokrasiden söz edilemeyeceği ve Türk halkının özgür olamayacağı, bu sorun çözümlenmediği sürece, Türkiye'de demokrasiyi kurmanın, ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmayı sağlamanın mümkün olmadığı,

- Dış politikada ulusların eşit, özgür iradeye dayalı, yani ulusların kendi kaderlerini tayin edici bir politikadan yana oldukları. Bu hakkın mutlaka ayrıma anlamına gelmediği, özgürlük ve eşit iradeye dayalı birlikte yaşama demek olduğu,

- Kendi kaderini belirleme hakkının, her halk için olduğu kadar, Kürt halkı için de tartışılmaz, vazgeçilmez, doğal bir hak olduğu, Birleşmiş Milletler Örgütünü oluşturan devletlerin Kürtlerin yaşadığı tüm parçalarda Kürt halkının yürüttüğü mücadeleye sessiz kalamayacakları, en kısa zamanda Birleşmiş Milletler kapsamında bir Kürt konferansı toplanarak soruna adil, uluslararası sözleşmelere uygun demokratik bir çözümün bulunması gerektiği,

- Yeni bir Anayasa yapılarak bunun ışığında Kürt sorunu hakkında bir mutabakat çalışmasının başlatılması, herkesin katılacağı ortak bir çözümün bulunması, bu yeni Anayasada Kürtlerin varlığı kabul edilerek Türkler ile Kürtlerin eşitliğine ve birliğine dayalı bir toplum düzeninin öngörülmesi gerektiği, Kürt gerçeğinin eğitim yoluyla Türklerin ve Kürtlerin eşit haklı birlik anlayışına uygun olarak benimsenmesi gerektiği,

- Halkın Emek Partisinin programında Kürt sorununun demokratik ve siyasal yollarla çözümünü ilke olarak benimsedikleri; bütün halkların kardeşliğini, eşitliğini ve özgürlüğünü savunan, onun Türkiye'nin tek kurtuluş yolu olduğunu düşünen ve politikasını üreten parti oldukları,

Beyan edilmek ve Türkiye Cumhuriyeti ülkesinin bir kısmı Kürdistan olarak nitelenip, adlandırılmak suretiyle öncelikle Anayasanın 69. maddesinin birinci fıkrası ve SPY. nın 78. maddesinin (a) bendine aykırı olarak Türk ve Kürt halkları ve hatta

diğer bazı etnik unsurlar ayırımı ısrarla işlenmek suretiyle aşağıda belirtilecek olan idari federasyon adlı modelden başlayıp, Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkını kullanmalarına varan bir süreç içerisinde Kürtlerin Anayasa'daki ulus ve bütünlüğünden ayrılmaları ve ayrı bir Kürt ulusunun oluşturulması esasının benimsendiği anlaşılmaktadır. Oysa Türkiye Cumhuriyeti Devletinde birden fazla ulusun varlığı söz konusu olamaz. Dili, dini, mezhebi, ırkı farklı da olsa Türk Ulusu bütünlüğü içerisinde yer alan her birey Türk yurttaşdır. Tarihsel bir gerçeğin ifadesi olan "Türk Ulusu" olgusunun ortadan kaldırılması sonucunu doğuracak, ırkçılığa dayanan ayrılıklar ve Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren iddialar ileri sürülemez. Türk milliyetçiliğinin hukukumuzdaki anlamına, öğretiyeye de uygun olarak, Yüksek Mahkemenin çeşitli vesilelerle getirilmiş yorum ve açıklamalara rağmen, ön savunmada olduğu gibi iddianamede dogmatizm esas alındığına, bunun Türk ırkı esasına, ırkçılık esasına, ırkçılık esasının da yasal temellere dayandırmaya çalışıldığına dair savunmanın kabulü olanaksızdır.

Diğer taraftan yine bu konuşma ve demeçlerde;

- İlk defa içlerine sine sine içinde yer alabilecekleri, bizim diyebilecekleri bir partinin doğduğu, partinin en çok ezilen, en çok sömürülen, en çok baskı altında tutulanların partisi olduğu, sömürülen, baskı altında tutulan ve zulme uğrayan bir halk, yani Kürtler bu partiye sahip çıkıyorlarsa Halkın Emek Partisinin bundan onur duyacağı, bütün bunlara rağmen partiye Kürtlerin partisi deniyorsa demek ki en çok onların ezildiği, sömürüldüğü, zulmedildiği, Kürtlerin en çok ezildikleri söyleniyorsa, Kürtlerinde partisi olmaktan onur duydukları,

- Ekonomik ve etnik özelliklerinden dolayı Türkiye'de en fazla ezilenler Kürt halkı olduğundan, bunların ezilenlerin hakkını koruyan Halkın Emek Partisi'ni desteklemelerinden daha doğal bir şeyin olamayacağı,

- Türkiye'deki bütün etnik yapıların partisi oldukları,

İfade edilmek suretiyle, SPY. nın 78. maddesinin (b) bendine aykırı olarak davalı partinin belli bir ırka mensup olanların ve hatta daha da ileri gidilip Türkiye Cumhuriyetinde yaşayan "etnik yapı" şeklinde ifade ettikleri değişik kökenli bireylerin bu kökenleri ısrarla ve her vesileyle vurgulanarak onların da partisi olduğu ileri sürülmekte ve böylece parti bir yönüyle de ırk esasına dayandırılmaktadır.

Eski genel başkan Feridun Yazar tarafından verilen bir demeçte üniter devlet kavramını Türkiye'nin sınırlarının değişmemesi anlamında aldıkları, ancak Türkiye Cumhuriyeti'nde üniter devletten kast edilenin inkarcı politika olduğu, bunun da katı bir merkezîyetçiliği beraberinde getirdiği Devletin bu inkarcı ve merkezîyetçi uygu-

lamadan vazgeçerek bütün Türkiye'de halkların eşitliğine ve gönüllü birliğine dayalı politikaların üretilmesi gerektiği belirtildiği gibi (1.6.1992 tarihli Milliyet Gazetesi) yerel yönetimlerin merkezi devletin denetiminden kurtarılarak mahalli ve idari özerkliğe kavuşturulması (5.2.1992 tarihli Sabah Gazetesi), daha sonra da aynı doğrultuda olmak üzere, Türkiye'de üniter devletin bugüne kadar uyguladığı biçimde sorunları çözemediği, bu nedenle merkezî devlet sisteminin otonom bölgeler veya federasyon, yahut idari federasyon denilen şekilde değişmesi gerektiği, uygulanmasından yana oldukları idari federasyon biçiminde o bölgenin yönetim şeklinin, kullanılacak dilin, yapılacak yayınların o yerde belirleneceği, o yerde vergi toplanıp, yine o yerde harcanacağı, ancak bir kısmının devlete gönderileceğinin ifade edilmesi (1.6.1992 tarihli Milliyet Gazetesi) suretiyle, sırf bazı hizmetlerin daha iyi görülebilmesinin ve sorunların çözümlenebilmesinin birden çok ili içine alan çevrede teşkilatlanmayı gerektirdiğini dikkate alan Anayasa'nın, merkezi idareyi düzenleyen 126. maddesinin üçüncü fıkrasında sadece kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlanmaya yönelik olmak üzere birden çok ili içine alacak şekilde kurulabileceği öngörülen merkezi idare teşkilatı modeliyle 127. maddesinin son fıkrasında öngörülen ve yine münhasıran belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla yönelik olarak mahalli idarelerin kendi aralarında Bakanlar Kurulu'nun izniyle kurabilecekleri birlik modelinin ötesinde vergi toplama ve toplanan vergilerin mahallinde harcanması, yönetim şeklinin ve Anayasa'nın değiştirilmeyecek olan 3. maddesindeki Türkiye Devletinin dilinin Türkçe olduğu hükmü de gözardı edilerek, kullanılacak dilin ve yapılacak yayınların mahallinde belirlenmesi gibi, parti programındaki yerel yönetim örneğini dahi aşan, adeta siyasal amaçlı yerinden yönetim modeline yaklaşan, özerk bölge niteliğinde giderek federalizme yol açabilecek "idari federasyon" adı verilen kuruluşların, artık yetersiz kalmaya başladığı belirtilen tekil devletin yerine oluşturulmasının önerildiği ve böyle bir modelin önerilmesiyle de SPY. nun 80. maddesine aykırı olarak devletin tekliği ilkesini değiştirme fikrine sahiplenip bu yolda beyanda bulunulduğu çok açık biçimde ortaya çıkmaktadır. Oysa, ülkemizde bölgelerin ulusal kimliğinden söz edilemez. Anayasa özerk ya da otonom bölge yahut federasyon gibi uygulamalara bilinçli olarak yer vermemiştir.

Tamamı iddianameye alınmış olan konuşma ve demeçlerde;

- Halkların ve insanların kardeş oldukları ama birbirinin dövdüğü, birbirinin dövdüğü bir kardeşliğin değil, eşit bir kardeşliğin istendiği,
- Kürt ile Türkü omuz omuza birleştirip demokrasi mücadelesi verme gibi bir görevlerinin olduğu,

- Nevruz'un zulme karşı direniş, mücadele, başkaldırı, özgürlük talebinin yükseldiği, zulme, sömürüye, baskıya başkaldırışın sembolleştiği bir gün ve Kürt halkının özgürlük bayramı olduğu, sömürüye ve sömürgeciliğe karşı herkesin mücadele ve dayanışma azminin bilenerak kenetlenildiği bir gün olduğu, Kürt halkının direnme ruhunu, mücadele geleneğini simgeleyen Nevruz'un yeniden doğuşu dile getirdiği, özgürlük ve demokrasi mücadelesi veren kendilerinin de yeniden doğdukları, zulme ve baskıya karşı mücadele azimlerini yükselttikleri, Kürt halkının özgürlük tutkusundan vazgeçmediği, daima onu kışkıandığı; buradan (konuşma kürsüsünden) Kürt, Arap, Çerkez, Laz, Arnavut, Pomak herkese seslenilerek davalı partinin ezilen, sömürülen, baskı altında tutulanların partisi olduğu,

- Halkların gönüllü birliğine, tam eşitliğe ve kardeşliğe dayalı bir demokratik düzenin kararlı savunucusu ve mücadelecisi olacakları,

- Kürt halkının yıllardan beri insanlık haklarını kullanamadığı, hiç bir haklarının bulunmadığı,

Halkın Emek Partisi olarak halkların eşitliğinden ve kardeşliğinden yana oldukları, hedeflerinin eşitlik ilkesine dayalı halkların gönüllü birliği olduğu, onun için mücadele ettikleri,

- Edirne'den Van'a kadar Kürt, Türk ve diğer bütün azınlık halkların, emekçilerin ortak sesi oldukları,

- Kürt sorununun Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan beri mevcut olduğu, Cumhuriyetin Türk ve Kürt halkları tarafından birlikte kurulmuş olmasına rağmen daha sonra Kürt halkının tamamen dışlandığı,

- Kürt halkının kimliksiz olmak istemediği, özgür olmak istediği, Kürt halkının Türk halkıyla bir aşıp veremediğinin bulunmadığı, Kürt halkının özgürlük ve kardeşlikten, siyasi çözümden yana olduğu,

Beyan edilmek ve Ahmet Karataş'ın genel başkanvekili sıfatıyla 15.12.1991 tarihinde yapılan 1. Olağanüstü Büyük Kongresinde yaptığı konuşmasına "Kürt, Türk, Laz, Çerkez, sıcak Türkiye halkı"; genel sekreter sıfatıyla 1.3.1992 tarihinde İstanbul'da yapılan mitingdeki konuşmasında da "bu ülkenin Türk, Kürt, Arap, Çerkez, Laz bütün insanları" sözleriyle başlaması suretiyle SPY. nın 81. maddesinin (a) bendine aykırı olarak Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde dil ve ırk ayrılığına dayanan azınlıklar bulunduğuna işaret edilmektedir.

Davalı parti sorumlularının konuşma ve demeçlerinde;

- Kürt halkının özgürlük tutkusundan hiç bir zaman vazgeçmediği, daima onu

kıskandığı, o yüzden de kültürünü ve ulusal değerlerini hep ayakta tutmasını bildiği,

- Kürtlere okumanın, yazmanın, Kürt kültürünü araştırmanın yasak olduğu,

- Kürt halkının Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğü içinde kendi ulusal ve kültürel kimliğini korumak ve geliştirmek istediği, devleti ele geçirenlerin inkarcı politikalarla Kürtleri eritmek istedikleri,

- Kürt sorununun çözümü için öncelikle Kürt halkının kendi ulusal ve kültürel kimliğini ifade edebilmesinin önündeki engellerin kaldırılması ve geliştirilmesi olanaklarının yaratılması gerektiği,

- Yeniden yapılacak bir Anayasada Kürtlerin dil, inanç ve kültür özgürlükleriyle Kürtçe eğitimi, öğrenimi ve diğer haklarını kullanmalarına olanak verecek yeni yasal düzenlemelerin topluma ve devlete benimsetilmesi gerektiği,

- Türkiye'de yaşayan etnik kökeni, dili ve kültürü ne olursa olsun bütün insanların kendilerini, kendi dil ve kültürleriyle ifade edebilecekleri, eşit koşullara ve gönül birliğine dayalı bir toplum yaratmak istedikleri,

Belirtilmek suretiyle de, 81. maddenin (b) bendine aykırı davranılmakta ve Türk dili ve kültüründen başka bir dili ve kültürü korumak, geliştirmek yoluyla azınlık yaratılarak ulus bütünlüğünün bozulması amacı güdülmektedir. Oysa şurası bir gerçektir ki; Anayasa ve yasalarda yurttaşlar arasında ne ırk, ne dil, ne de başka herhangi bir nedenle ayırım yapılmasını öngören bir hüküm bulunmaktadır. Devlet, bireylerin soy kökenlerine karşı tarafsız ve ilgisizdir. Hiç kimsenin ve bu arada Kürt kökenli olanların kendi kimliklerini ifade etmelerine bir engel yoktur. Ancak burada önemli olan, bir azınlığa ya da ayrı bir ulusa mensup olmayı ileri sürmeksizin, kimliğin Türk ulusu bütünlüğü ve bu bütüne mensup olma ruh ve bilinci içinde anlatılmasıdır. Aksine düşünceler bu bütünlüğü bozacağından ve devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşüreceğinden koruma görevi. Nitekim Yüksek Mahkemeniz de 16.7.1991 gün E.1990/1 (Siyasi Parti Kapatılması), K.1991/1 sayılı kararında, kimi siyasal nedenlerle dış etkilerden kaynaklanan, kimi varsayım, yorum ve bahanelere dayanan, insan hakları ve özgürlük savlarıyla yoğunlaştırılan sakıncalı amaçlara geçerlilik tanınmayacağı ifade edildikten sonra, ". . . devlet "TEK"tir, ülke "TÜM"dür, ulus "BİR"dir. Ulusal birlik, devleti kuran, ulusu oluşturan toplulukların, ya da bireylerin etnik kökeni ne olursa olsun (vurgulama bizim), yurttaşlık kurumu içinde ayırimsız birliktelikleriyle gerçekleşir. Anayasa'da ve yasalarda yurttaşlar arasında ayırımı öngören hiç bir kural bulunmadığı gibi, kimsenin soy kökeninin yadsınması ya da kabul edilebilecek yeni bir savı yoktur. . ." denilerek ulusal birliğimizin anlamı ve niteliği bir kez daha gözler önüne serilmiştir.

Bu durumda; davalı parti tüzel kişiliğini beyanlarıyla bağlayacakları öngörül-
müş olan genel başkan ve genel sekreter gibi görevlilerinin Anayasanın 14. madde-
sindeki Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiç birinin devletin ülkesi ve mil-
letiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak amacıyla kullanılmıyacağı biçimindeki
sınırlamaya, SPY. nın dördüncü kısmında yer alan 78. maddesinin (a) ve (b) bentle-
ri, 80. maddesi ve 81. maddesinin (a) ve (b) bentleri hükümlerine aykırı konuşma ve
açıklamalarda bulunmaları sebebiyle davalı partinin Anayasanın 69. maddesinin bi-
rinci fıkrası ve SPY. nın 101/b madde ve fıkrası uyarınca kapatılması gerektiği so-
nucuna varılmaktadır.

B) Davalı parti yönünden söz konusu olan bir diğer kapatma sebebi ise
SPY.nın 103. maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Anılan maddenin birinci fık-
rasına göre, "Bir siyasi partinin kanununun 78 ila 88 ve 97. maddeleri hükümlerine ay-
kırı fiillerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin sübuta ermesi halinde o siyasi par-
ti Anayasa Mahkemesince kapatılır."

Kanuna aykırı siyasi faaliyetlerin mihrakı olma halinin nasıl anlaşılacağını,
kanunun kullandığı deyimle nasıl sübuta ereceğini aynı maddenin ikinci fıkrası be-
lirtmiştir. Şöyle ki; "Bir siyasi partinin yukarıda yazılı fiillerin mihrakı haline geldi-
ği, 101. maddenin (d) fıkrasının uygulanması sonucunda bu fiillerin o partinin üyele-
rince kesif bir şekilde işlenmiş olduğunun ve bu fiillerin kesif olarak işlenmesinin o
partinin büyük kongre, merkez karar ve yönetim kurulu veya Türkiye Büyük Millet
Meclisindeki grup genel kurulu yahut bu grubun yönetim kurulunca zımnen veya sa-
rahaten benimsendiğinin sübuta ermesi ile olur."

Şu halde, madde hükmüne göre, bir siyasi partinin kanunsuz siyasi faaliyetle-
rin mihrakı haline gelmesi sebebiyle kapatılabilmesi için, (1) yasanın dördüncü kıs-
mında yer alan 78 ila 88 ve 97. maddelerindeki yasaklamalara aykırı fiillerin yoğun
bir biçimde işlenmiş olduğunun o partinin büyük kongre, merkez karar ve yönetim
kurulu veya parlamentodaki grup genel kurulu yahut grup yönetim kurulunca açıkça
veya zımnen benimsendiğinin belirlenmesi gerekir.

Bu açıklamaların ışığı altında davalı partiye mensup üyelerin işledikleri fiiller
ile haklarında yapılan adli işlemlerin neler olduğuna iddianamenin 145-149. sayfala-
rında işaret edilmişti.

Bunlara ek olarak, iddianamenin hazırlık çalışmalarının son aşamasında veya
dava açıldıktan sonra Başsavcılığımıza intikal etmiş bulunan diğer belgelerin incelen-
mesinden;

1- Aralarında Halkın Emek Partisi üyelerinden Yavuz Binbay, Sadun Acar,

Naif Yaşar, Halil Yacan, Kenan Özdemir (Ödemiş), Hakim Burgu, Arif Acar, Faik Şimşek, Yahya Arslan ve Ali Kalçık'ın da dahil olduğu 94 kişiden oluşan bir topluluğun 21.3.1992 tarihinde Van il merkezinde kanunsuz gösteri yürüyüşüne katıldığı, bütün sanıkların yürüyüş sırasında devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği aleyhinde sloganlar söyledikleri, dağılmaları sırasında bazı kimselere ait işyerlerinin cam ve çerçevelerini kırmaları sonucu 1.991.926.000 TL.- tutarında zarara sebebiyet verdiklerinden bahisle Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 30.4.1992 gün, 1992/349 sayılı iddianame ile diğer yasa maddeleri ile birlikte 3713 sayılı yasanın 8/1 maddesi uyarınca o yer Devlet Güvenlik Mahkemesinde dava açıldığı,

2- Halkın Emek Partisi Muğla il örgütü başkanı Mehmet Nuri Ermiş, il sekreteri Zülküf Atay ve yönetim kurulu üyeleri Mehmet Salih Hekimoğlu, Mehmet Okur, İhsan Şahin'in 21 Mart 1992 tarihinde Nevruz nedeniyle meydana gelen olaylarda Kürtlere karşı girişilen katliamı protesto için açlık grevinin Muğla il binasında yapılmasına, yerel ve genel basına bilgi verilmesine karar verdikleri, hazırladıkları bildiriye basına ve muhtelif yerlere dağıttıkları, söz konusu bildiriye "Kürt ve Ortadoğu halklarının bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinin ilk tohumu olan 21 Mart Nevruz Bayramı kutlamalarında Kürtlere karşı girişilen provakasyon eylemlerle kitle katliamlarına girişilmiştir. Bu olayları protesto edip, nefretle kınıyoruz. Bu sebeple Halkın Emek Partisi il binasında devrimci yurtseverler tarafından açlık grevi başlatılmıştır. Bu olayları kınayan tüm insanların manevi desteklerini bekleriz." ifadesinin yer aldığı, adları geçenlerin parti binasına yeşil, sarı, kırmızı kartonlara "Faşizm Döktüğü Kanda Boğulacaktır. - Devrimci Gençlik", "Nevroz Pirozbe - HEP", "Devrim Şehitleri Ölümsüzdür, Yaşamın Çağdaş Kawalar - Yurtsever Gençlik", "Me Berxuda, Emi Berxudidin, Emi Berxubidin, Direndik, Direniyoruz, Direneceğiz - Yurtsever Gençlik", "Dün Dersim, Ağrı, Zilan. . . Bugün Cizre, Silopi, Şırnak, Nusaybin... - HEP", "Kürdistan'da Katliama Son-HEP", "Kürdistan'daki Katliamları Protesto Amacıyla Açlık Grevi Başlamıştır-HEP" dövizlerini yazarak astıklarından bahisle İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 3.6.1992 gün, 1992/49 sayılı iddianame ile 3713 sayılı yasanın 8/1 maddesi uyarınca o yer Devlet Güvenlik Mahkemesine dava açıldığı,

3- Halkın Emek Partisi Karşıyaka (İzmir) ilçe örgütü başkanı Abdurrahman Dayan'ın kardeşinin kızının 13.6.1992 tarihinde yapılan düğünü için Grup Zozan isimli müzik topluluğunu oluşturan Abdülgafur Aksoy, Mehmet Dursun, Azat Kurt ve Şeyhmus. . . isimli kişilerle anlaştığı, bu kişilerin Abdurrahman Dayan'ın talimatı doğrultusunda düğünde, "Biz Kürdüz, yaşamın PKK., yaşamın Kürdistan, Apo lideri-

miz, Apo başımız, Ya hatın peşmerge sakıp salvar servan, evin roniyaya gula sor bıdın destivan Apoye serokeme" sözleriyle PKK. örgütünü övdükleri, bölücü slogan attıkları ve attırdıkları, düğün evindeki Türk bayrağını indirip, Kürt bayrağı olduğu ileri sürülen bir kumaş parçasını astıklarından bahisle İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 24.6.1992 gün, 1992/58 sayılı iddianame ile 3713 sayılı yasanın 8/1 maddesi uyarınca cezalandırılması için o yer Devlet Güvenlik Mahkemesine dava açıldığı,

4- Halkın Emek Partisi İzmir il yönetim kurulunu oluşturan Enver Yüzen, Vefa Çabuk, Mehmet Zeynettin Unay, Kasım Öztürk, Abdülaziz Aktaş, Mehmet Tekin, Hasan Akdemir, Zeki Karatay ve İbrahim İncal'ın 1.7.1992 tarihinde toplanarak gecekondularıyla ilgili olarak "Yurtsever Demokrat Kamuoyuna" başlıklı bildirisinin İzmir İli sınırları içinde dağıtılmasına karar verdikleri, işbu bildiriye, "Son günlerde İzmir'de Kürt halkına yönelik Valilik, Emniyet ve Belediye üçlüsü tarafından uygulamaya konulan "Metropoller Kürtleştirme" temeline bir kampanya başlatıldığı. . . Metropoller Kürtlerden arındırma senaryosu uygulamaya konulmadan önce karanlık güçlerce İzmir'de haftalarca yoğun bir biçimde dağıtılan "Yurtsever İzmirli" imzalı bildiriyle bu uygulamanın maddi zemini, psikolojik zemini zaten yaratılmıştı. Bu bildiriye özellikle Kürt halkına karşı düşmanlık körükleniyor, Kürtlere karşı tahrik amaçlanıyordu. Kürde iş ve ev verme, selamı kes, kız alıp verme, Kürde karşı şiddet kullan biçimindeki propagandayla Kürtlere karşı ırkçı-şoven hava yaratıldı. . . Valilik, Emniyet ve Belediye üçlüsü tarafından gecekondularına başlandı. . . Seçimler öncesinde düzen partilerince potansiyel oy deposu olarak görülen gecekondular semileri ki çoğunluğu Kürttür, "Oyunu Ver, Konudunu Yap" aldatmacasıyla gecekondulaşmaya davetiye çıkaranlar bu kez de Kürtleri yıldıztırarak, terörize ederek geri göçe zorlama senaryosu gereği bu kondulara vahşice yıkılmaya çalıştılar. . . Yapılanlar Türk ve Kürt emekçilerine karşı uygulanan devlet terörüdür. . . "metropoller Kürtlerden Arındırma Politikası" Bugün ülkede Kürt halkına karşı sürdürülen ÖZEL SAVAŞ'ın bir parçasıdır. . . ülkede kontrgerilla, özel tim, köy koruculuğu, SS karnamesi ve her türlü devlet terörü ile halk bastırılmak, susturulmak istenirken, İzmir'de halkımızın elinden ekmeği, aşı alınarak en son evi başına yıkılarak bu amaç gerçekleştirilmek isteniyor. . . Metropollere yönelik bu saldırıları boşa çıkarabilmenin yolu HALKIN ÖZ GÜCÜNE DAYALI MAHALLE KOMİSYONLARI oluşturmaktır. Tüm Kürt ve Türk demokrat yurtseverlerini emekçi halka dayatılan bu özel savaşa karşı durmaya, sorumluluğunu yerine getirmeye davet ediyoruz. . . şeklindeki sözlerle ırk mülahazasıyla halkın kin ve düşmanlığa tahrik edildiğinden bahisle İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 27.7.1992 gün, 1992/68 sayılı iddianame ile T. Ceza Yasasının 312/2-3, 3713

Sayılı Yasanın 5, 5680 sayılı yasanın ek 4. maddeleri uyarınca o yer Devlet Güvenlik Mahkemesine dava açıldığı,

5- Halkın Emek Partisi Aydın il başkanı Lazgin Çulduz'un Aydın ili ve çevresinde PKK. örgütünün dağ kadrosuna militan gönderme çalışmalarında bulunduğu, 1991 yılı Aralık ayında Bilal Ülkü, Bayram Yılmaz, Bayram Pişkin, Faruk Ceylan, Yunus Tutuş, Ebedin Duyar, Murat Tilki isimli şahısları parti binasına çağırarak PKK. örgütünün her gün geliştiğini, Kürdistan'ın kurulacağını, kendilerinin büyük adamlar olacağını söyleyip, örgütün propagandasını yaptığı, bu kişileri İzmir'e getirerek PKK. kamplarına götürülmek üzere kimliği belirlenemeyen kişilere teslim ettiği, Lazgin Çulduz'un örgüt kampına gönderdiği kişilerden Bilal Ülkü'nün Irak'daki Şehit Mahir kampında eğitim görüp 6.6.1992 tarihinde silahlı çatışmada yakalandığı, il yönetim kurulu üyeleri olan İsmet Dağ, Şakir Sula'nın Aydın çevresinde PKK. örgütüne eleman temini için örgütün propagandasını yaptıklarından bahisle İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca 12.8.1992 gün, 1992/78 sayılı iddia-name ile T. Ceza Yasasının 169, 3713 sayılı yasanın 5, 7/2 maddeleri uyarınca o yer Devlet Güvenlik Mahkemesinde dava açıldığı,

anlaşılmıştır.

Görüldüğü gibi; adları geçen parti üyeleri hakkında 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 8. maddesiyle bireysel olarak yaptırma bağlanan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü hedef alan propaganda yapma eyleminden dolayı yurdun çeşitli yerlerinde kamu davaları açılmış bulunması, SPY. nın siyasi partiler bakımından bu bütünlüğe uygunluğu esas almış olan ve davanın konusunu teşkil eden 78, 80 ve 81. maddelerine aykırı fiillerin parti üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği olgusunu ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan, davalı partinin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, parti üyelerince yoğun bir şekilde işlenen bu fiilleri açıkça reddetmiş veya kınamış da değildir. Bu hal, parti merkez karar ve yönetim kurulunun, parti üyelerinin sözü edilen fiillerini susma ve engelleyici bir harekette bulunmama suretiyle zımnen benimsediğini göstermekte ve böylece davalı partinin kanunsuz siyasi faaliyetlere mihrak olduğu sonucunu doğurmaktadır.

V- Sonuç ve İstem

Yukarıda yasal dayanakları ve gerekçeleriyle açıklandığı üzere, davalı Halkın Emek Partisi'nin genel başkanları, genel başkan vekili ve genel sekreterlerinin çeşitli yerlerde ve tarihlerde yaptıkları konuşmalarda Anayasa'nın başlangıç kısmı ile 2, 3, 14, 68 ve 69. maddelerine ve SPY. nın 78. maddesinin (a), (b) bentleri, 80. madde-

si, 81. maddesinin (a), (b) bentlerine aykırı nitelikte beyanlarda buldukları,

Davalı partinin SPY. nın 103. maddesinde öngörüldüğü şekilde kanunsuz siyasi faaliyetlerin mihrakı haline geldiği anlaşıldığından,

Halkın Emek Partisi'nin SPY. nın 101/b ve 103/1 madde ve fıkraları gereğince kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim." denilmektedir.

IV. DAVALI SİYASİ PARTİNİN ESAS HAKKINDAKİ SAVUNMASI

Halkın Emek Partisinin 22.1.1993 günlü esas hakkındaki savunmasında aynen:

"Tekrardan kaçınmak amacıyla ön savunmada belirtilen ancak bu savunmamıza almadığımız hususları aynen tekrar ettiğimizi belirterek esas hakkındaki savunmamızı sunuyoruz.

1- Siyasi Partiler Yasası Anayasa'ya aykırıdır.

Cumhuriyet Başsavcılığı, Siyasi Partiler Yasası'nın Anayasa'ya aykırılığı doğrultusundaki savunmamıza karşı Anayasa'nın geçici 15. maddesini, iptal istemini incelemeye engel olduğunu belirterek karşı çıkmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı şekli savunma yapmış, işin esası hakkında bir şey söylememiştir. Siyasi Partiler Yasası'nın Anayasaya aykırı olduğunda zımnen kabul etmiştir.

Anayasa'nın 69. maddesi, Siyasi Partilerin uyacakları esasları ve kapatma nedenlerini düzenlemektedir. Bu maddeye göre; "Siyasi Partiler Tüzük ve Programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasanın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır." Anayasa, Siyasi Partilerin kapatılma nedenlerini sınırlamıştır. Bu sınırlamanın amacı demokratik toplumun vazgeçilmez unsurları olan Siyasi Partilerin, Anayasal güvence altında faaliyet yürütmelerini sağlamaktır. Kapatma nedenleri sayma yolu ile sınırlandırıldığına göre, yeni yasalarla getirilmesi mümkün değildir.

Buna göre, Siyasi Partiler Yasasının 78. maddesi Anayasa'nın "Başlangıç Kısmı'nı, 1, 2, 3, 4, 5 ve 66. maddelerini yasak kapsamına aldığından Anayasa'ya aykırıdır.

Siyasi Partiler Yasası'nın 81. maddesinde, yasak kapsamına "Mezhep, Irk veya Dil farklılığı"nın aldığından Anayasa'ya aykırıdır.

Cumhuriyet Başsavcılığı, Siyasi Partiler Yasası'nın Anayasa'ya aykırı olduğu

konusundaki savunmamızın, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin son fıkrası hükmüne göre, iddia edilemeyeceği yolundaki görüşüne gelince;

a- Anayasa'nın geçici 15. maddesi, geçici bir maddedir. Bu madde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık divanının oluştuğu 6.12.1983 tarihinde kendiliğinden ortadan kalkmıştır. Geçici maddeler süreklilik arz etmez, belirli bir zaman dilimini kapsarlar. Bu zaman dilimi ise 12.09.1980-6.12.1983 tarihleri arasındaki dönemdir. Geçici madde olma özelliği de budur. Geçici bir maddeye süreklilik kazandırmak hukuk devleti niteliği ile bağdaşmaz. Kaldı ki bu dönemde, bu geçici maddenin korumasından yararlanan 838 yasama işlemi çıkarılmıştır. Bu kadar çok sayıdaki, geçici döneme ait, olağanüstü dönemin sancılarını içeren ve aksaklıkları uygulama ile birlikte giderebilecek olan yasama işlemine dokunulmazlık tanımak hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu gibi, geçici maddelerin konuluş amacına da aykırıdır. Zira, geçici maddeler olağanüstü bir dönemde, olağan bir döneme geçişi sağlamayı amaçlarlar. Olağanüstü dönemi yasama işlemlerine sürekli dokunulmazlık tanımak olağan dönemlerin hiç gelmemesini, olağanüstü dönemlerin sürekliliğini beraberinde getirir. Geçici 15. maddenin lafzi yorumu ile yetinmek olağanüstü dönemi süreklileştirmektedir. Bu ise hukuk devleti ilkesinin açık ihlaline yol açar. Bu nedenlerle Anayasa'nın geçici 15. maddesinin ortadan kalktığı kanısındayız.

b- 22.04.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası, yürürlüğe girdiği tarihten bu yana bir çok kez değişikliğe uğramıştır. Dolayısıyla yasa Millî Güvenlik Kurulu Konseyi dönemindeki orjinal halini kaybetmiştir. Bu nedenle Anayasa'nın geçici 15. maddesinin korumasından yararlanamaz. Anayasa'nın geçici 15. maddesi ile koruma altına alınan Millî Güvenlik Konseyi döneminde yürürlüğe konulan yasaların orjinal halidir. Yürürlüğe girdiğindeki orjinal hali bugüne değin yaklaşık 10 kez değiştirilen Siyasi Partiler Yasasının hala ilk orjinalliğini koruduğunu düşünmek doğru değildir.

II- Anayasa'ya aykırı olan Siyasi Partiler Yasası "İhmal tekniği" yolu ile uygulama dışı bırakılmalıdır.

Anayasa'nın 138. maddesine göre hakimler ". . . hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler." Cumhuriyet Başsavcılığı Siyasi Partiler Yasası'nın Anayasa'ya aykırılığını reddetmeyip, zımnen kabul dahi etmektedir. Ancak Anayasa'nın geçici 15. maddesi hükmü nedeniyle aykırılığın ileri sürülemeyeceğini belirtmektedir. Anayasa Mahkemesi de konuya ilişkin kararlarında Anayasa'nın geçici 15. maddesinin lafzi yorumuyla yetinip, esastan incelemeye girmemiştir. Evrensel hukuk kurallarına uygun olmayan bir yasayı uygulamak durumu ile karşı karşıya kalan ha-

kim, hukuka uygun olmayan bu yasayı vicdani kanaatini kullanarak ihmal tekniği yolu ile uygulamaktan sarfınazar edebilir.

Diğer taraftan, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin kaldırılması için bizzat hükümet tarafından başlatılmış ve kamuoyuna yansıtılmış bir çalışma mevcuttur. Anayasa'nın geçici 15. maddesinin kaldırılması konusunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsilci bulunduran tüm Siyasi Partiler hemfikir olduğu gibi, bu maddenin kaldırılması gerektiği yönünde oluşan kamuoyunun ortak görüşü karşısında, Anayasa'nın geçici 15. maddesini Anayasa'ya konulmasını sağlayan ve bizzat kendileride geçici 15. maddenin korunmasından istifade eden dönemin Milli Güvenlik Konseyi üyeleri dahi, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin kaldırılmasının gerektiği konusunda görüş belirtmişlerdir. Kaldırılması an meselesi olan bir geçici madde nedeniyle Anayasa'ya aykırı olan 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın yukarıda belirttiğimiz ve Anayasa'ya aykırılığını iddia ettiğimiz maddelerinin bu davada uygulanmaması gerekir. Bu gelişme karşısında ciddi boyutta bir hukuki sıkıntı doğmuştur. Bu sıkıntının ihmal tekniği yolu ile giderilmesi mümkündür ve bunun yapılması gerektiği kanısındayız.

III- Duruşma İstemi

Ön savunmamızda belirttiğimiz gibi Siyasi Parti kapatma davaları özü itibarıyla bir ceza davasıdır. Sağlıklı bir karara varabilmek için yargılamanın duruşmalı yapılması gerektiği kanısındayız. Duruşma yapılmasını engelleyen herhangi bir yasal hüküm de bulunmamaktadır. Bu nedenle öncelikle duruşma istemimizin kabulüne karar verilmesini talep etmekteyiz.

Duruşma istemimizin kabul edilmemesi halinde, Parti yetkililerinin çağrılarak sözlü açıklamalarda bulunmalarına olanak verilmelidir.

Kaldı ki Mahkemenizin daha önceki uygulamalarında bu yöndedir.

Cumhuriyet Başsavcılığı iddianamedeki suçlamalarını Eski Genel Başkan Fehmi İŞIKLAR'ın,

- a- 26.01.1991 Tarihli konuşmasına,
- b- 23.02.1991 Tarihli konuşmasına,
- c - 21.03.1991 Tarihli konuşmasına,
- d- 22.03.1991 Tarihli konuşmasına,
- e- 26.03.1991 Tarihli konuşmasına,

f- 08.05.1991 Tarihli konuşmasına,

g- 10.07.1991 Tarihli konuşmasına,

h- 07.09.1991 Tarihli konuşmasına,

İkinci Eski Genel Başkan Feridun YAZAR'ın

a- Sabah Gazetesinin 1-5 Şubat 1992 tarihli nüshalarında yayınlanan beyanlarında,

b- 20.04.1992 Tarihli konuşmasına,

c- Milliyet Gazetesinin 01.06.1992 tarihli nüshasındaki beyanına,

d- 10.09.1992 Tarihli konuşmasına,

Genel Başkan vekili Ahmet KARATAŞ'ın 15.12.1991 tarihli konuşmasına,

Eski Genel Sekreter İbrahim AKSOY'un 21.03.1991, 21.05.1991 ve 18.05.1991 tarihli konuşmalarına,

Genel Sekreter Ahmet KARATAŞ'ın 01.03.1992 ve 02.04.1992 tarihli konuşmalarına dayandırmaktadır.

Toplam 18 konuşma ve beyanın Sekizi Eski ve ilk kurucu Genel Başkan olan Fehmi İŞIKLAR'a, dört tanesi de ikinci Eski Genel Başkan Feridun YAZAR'a aittir. Bu kişiler Parti adına bağlayıcı beyanda bulunma hakkına geçmişte sahip olmuş olan kişilerdir. İddianamede de bu şahısların beyanları esas alınarak dava açılmıştır. Konuşma ve beyanlar bant çözümleri ile basında çıkan yazılara dayanmaktadır. Ön savunmamızda bant çözümlerinin ve basına çıkan beyanların eksik ve yanlış olduğunu, beyan sahiplerinin söyledikleri şeyler olmadığını itiraz olarak ileri sürmüştük. Bu itibarla da müvekkil Partinin şu anki Genel Başkanı Ahmet TÜRK ile birlikte ilgili olmaları nedeniyle eski Genel Başkanlar Fehmi İŞIKLAR ve Feridun YAZAR'ında sözlü açıklamalarda bulunmaları için çağrılmalarını talep ediyoruz.

IV- İddianamede ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nın esasa ilişkin mütalaasında ileri sürülen mihrak olma iddiası hukuki dayanaktan yoksundur.

Ön savunmamızda ayrıntılı olarak açıklamamıza rağmen Cumhuriyet Başsavcılığı esas hakkındaki mütalaasında bu konudaki itirazlarımıza hiç değinmemiş, sadece Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesi hakkında görüş belirterek esas itibarıyla, ileri sürdüğümüz Siyasi Partiler Yasası'nın 101. maddesi hükmüne uyulmadığı yolundaki savunmamızı adeta örtbas etmeye çalışmıştır. Önemine binaen bu konuya ilişkin savunmamızı yeniden açıklanması gerektiği kanısındayız.

İddianamede, parti üyeleri hakkında 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca yurdun çeşitli yerlerinde 11 kadar kamu davası açıldığı, Siyasi Partiler Yasası'nın 78, 80 ve 81. maddelerine aykırı fiillerin parti üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği, davalı partinin Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun üyelerce işlenen bu fiilleri açıkça red etmediği veya kınamadığı için parti, üyelerinin söz edilen fiillerini zımnen benimsediği, belirtilmektedir.

Daha öncede belirttiğimiz gibi 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 101. maddesinin (b) bendinde partileri bağlayıcı beyanda bulunacak kişiler ile bağlayıcı karar alacak kurullar tek tek sayılmış olup, davalı parti açısından bunlar: Genel Başkan, Genel Sekreter, Parti Meclisi ve Parti Büyük Kongresidir.

Aynı maddenin (d) bendinde ise, "(b) bendinde sayılanlar dışında kalan parti organı, merci veya kurulu tarafından bu kanunun 4. kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiilin işlenmesi halinde, fiilin işlendiği tarihten başlayarak 2 yılı geçmemiş ise, Cumhuriyet Başsavcılığı söz konusu organ, merci veya kurulun işten el çektilmesini yazı ile o partiden ister. Parti üyeleri 4. kısımda yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiil ve konuşmalarından dolayı hüküm giyerler ise, Cumhuriyet Başsavcılığı bu üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmasını o partiden ister.

Siyasi Parti, tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesinde o siyasi partinin kapatılması hakkında dava açar. . ." Hükmü yer almaktadır.

İddianamenin bu bölümünde Cumhuriyet Başsavcılığı Siyasi Partiler Yasası'nın 101/d maddesini hiç nazara almamıştır. Yasa üyeler yönünden hüküm giyme şartını ön gördüğü halde, İddianamede henüz karara bağlanmamış derdest davalar delil olarak gösterilmiştir.

Bugüne değin bir kez Celil BEDİKANLI adlı üyenin ihracı Cumhuriyet Başsavcılığınca istenmiş olup, istem davalı parti tarafından derhal yerine getirilmiştir. Bunun dışında herhangi bir istem vaki olmamıştır.

Belirtilen maddenin açık metni karşısında iddianamedeki mihrak olma iddiası hukuki mesnetten yoksundur. Davalı partinin il ilçe örgütlerince veya üyelerince 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 4. kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiil işlenmiş ise, öncelikle Cumhuriyet Başsavcılığı yasa ile kendisine verilen görevi yerine getirmeliydi. Davalı partiden istem de bulunup, istemini yerine getirmemesi halinde iddianamede yer alan bu konuya yer verilmeliydi. Bu yapılmadığı için iddianamedeki mihrak olma iddiasının incelemeye almaksızın reddi gerekir.

V- Cumhuriyet Başsavcılığı iddianame ve esas hakkındaki mütalaasında Siyasi Partiler Yasası'nın Partiyi bağlayıcı beyanda bulunmak yetkisi olan kişi ve kurullar ayrımına girmeksizin, Parti aleyhine olabilecek ve bulabildiği herşeyi suçlama konusu yapıp delil olarak sunmuştur.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 101/b maddesinde, Parti tüzel kişiliğini bağlayıcı beyanda bulunma yetkisi olan kişiler ile kurullar tek tek sayılmıştır. Bu yasa ve yasaya uygun olarak hazırlanan Parti tüzüğüne göre yetkili kişi ve kurullar; Genel Başkan, Genel Sekreter, Parti Meclisi ile Parti Kurultayıdır. Bu husus iddianame ve esas hakkındaki mütalaada da açıkça kabul edilmiştir. Ancak Cumhuriyet Başsavcılığının bu açık kabullerine rağmen iddianame ve esas hakkındaki mütalaada Partiyi bağlamayacak kişilerin beyanlarına bolca yer verilmesinin nedeni, kanımızca Parti aleyhinde yeterli delilin bulunmamasının verdiği sıkıntıdır. Bu sıkıntıdan dolayı suni ve zorlama bir çaba gösterilmiştir.

Parti tüzüğü ve programı dava konusu değildir. Partinin yetkili kurullarının herhangi bir kararında dava konusu edilmemiştir. İşbu dava Parti Genel Başkanları, Genel Başkan Vekili ve Genel Sekreterlerinin konuşma ve demeçlerine dayanılarak açılmıştır.

Partinin kuruluşundan dava tarihine kadar, Fehmi IŞIKLAR, Feridun YAZAR Genel Başkanlık, Ahmet KARATAŞ Genel Başkan Vekilliği, İbrahim AKSOY, İsmail Hakkı ÖNAL ve Ahmet KARATAŞ Genel Sekreterlik görevlerini üstlenmişlerdir. Bu şahısların aşağıdaki konuşma ve beyanları suçlama konusu yapılmıştır;

1- Fehmi IŞIKLAR'ın (Eski Genel Başkan);

a- 26.01.1991 Tarihli Konuşması,

b- 23.02.1991 Tarihli Konuşması,

c- 21.03.1991 Tarihli Konuşması,

d- 22.03.1991 Tarihli Konuşması,

e- 26.03.1991 Tarihli Konuşması,

f- 08.05.1991 Tarihli Konuşması,

g- 10.07.1991 Tarihli Konuşması,

h- 07.09.1991 Tarihli Konuşması,

2- Eski Genel Başkan Feridun YAZAR'ın;

a- Sabah Gazetesi'nin 01-05 Şubat 1992 Tarihli nüshalarında yayınlanan beyanları;

- b- 20.04.1992 Tarihli Konuşması,
- c- Milliyet Gazetesi'nin 01.06.1992 Tarihli nüshasındaki beyanı,
- d- 19.09.1992 Tarihli Konuşması,
- 3- Genel Başkan Vekili Ahmet KARATAŞ'ın; 15.12.1991 Tarihli Konuşması.
- 4- Eski Genel Sekreter İbrahim AKSOY'un;
  - a- 21.03.1991 Tarihli Konuşması,
  - b- 21.05.1991 Tarihli Konuşması,
  - c- 18.05.1991 Tarihli Konuşması,
- 5- Genel Sekreter Ahmet KARATAŞ'ın,
  - a- 01.03.1992 Tarihli Konuşması,
  - b- 02.04.1992 Tarihli Konuşması.

Belirtilen bu konuşmalar tek tek incelendiğinde içerik olarak aynı mahiyette oldukları aynı şeylerin ifade edildiği öz itibariyle aynı temanın işlendiği görülmektedir. Benzer olmalarından dolayı hepsini ayrı ayrı incelemekten ziyade suçlama konusu yapılan bu konuşmaların Cumhuriyet Başsavcılığı'nca iddia edildiği gibi müvekkil Siyasi Partinin kapatılmasını gerektirir düzeyde olmadıklarının tespiti açısından eski Genel Başkan Fehmi İŞIKLAR'ın iddianamede yer verilen ilk iki konuşması ile eski Genel Başkan Feridun YAZAR'ın Sabah Gazetesi'nde yayınlanan beyanlarını özetlemekte yarar olduğu kanısındayız:

1- Eski Genel Başkan Fehmi İŞIKLAR'ın 26.01.1991 Tarihli Konuşması : Konuşmacı, Varşova Paketi'nin dağıldığını NATO'nun işlevsiz kalmak üzere olduğunu, dünyada silahsızlanma ve barışa doğru bir yönelişin başladığını, ancak bunun Türkiye ve Ortadoğu'ya yansımadağını, Amerika Birleşik Devletleri'nin Körfez Savaşını çıkarmasındaki faydacı yaklaşımını vurguladıktan sonra bu savaşın bölgede yaşayan Türk-Kürt ve Arap halklarının yararına olmadığını, Türkiye'nin bu savaşta bir çıkarının olamayacağını, savaşlar nedeniyle silahlara verilen paraların aç insanlar için, ülkelerin kalkınması için harcanmasının daha yararlı olduğunu, barış istediklerini, barıştan yana oldukları için savaşa hayır kampanyası başlattıklarını belirtip dönemin hükümetinin savaş ile ilgili politikalarını eleştirmiştir. Ayrıca Türkiye'deki memurların, işçilerin içinde buldukları sıkıntıya değinmiş, Partilerinin demokrasiyi kurma insan haklarını savunma iddiasında olduğunu, demokrasinin önünde en büyük engelin Kürt sorunu olduğunu, bu sorunun demokratik barışçıl bir ortamda özgürce

tartışılarak çözümlenmesi gerektiğini, halkların kardeş olduğunu, eşit olduğunu, Kürt sorununun süngü ile çözülemeyeceğini, Kürt yurttaşlarımız için sürgün kararlarının çıkarıldığını vurguladıktan sonra, bölgede insanlara yapılan haksızlıklara örnekler vererek diğer partileri eleştirip ilk defa bizim diyebilecekleri bir Partinin kurulduğunu, partilerinin sevgi ve saygı temelinde oluştuğunu ve hızla örgütlendiğini, partilerine Kürtlerin ve Alevilerin partisi denildiğini, bunun doğru olmadığını, partilerinin en çok ezilen sömürülen ve baskı altında tutulan insanların partisi olduğunu, bütün Türkiye'nin desteğini ve sempatisini almak istediklerini, Zonguldak'taki işçilerin kurtuluşunun Türkiye'de gerçek anlamda bir demokrasinin gerçekleşmesine bağlı olduğunu, halkı birleştireceklerini, dini, inancı, mezhebi, kökeni ne olursa olsun, ezilen, sömürülen, yoksul olan halkı birleştirmeye kararlı olduklarını belirtmiştir.

b- Aynı şabıs 23.02.1991 Tarihli Konuşmasında

Özet olarak; Körfez savaşına girilmediği halde Türkiye'de işçilerin büyük zarar gördüğünü, savaşın yanlışlığına değindikten sonra, Türkiye'de demokrasinin önündeki en büyük sorunun Kürt sorunu olduğunu, sorunun özgür bir ortamda barışçıl yollarla tartışılmasının gerektiğini, Kürt sorununun dikey olarak çözülemeyeceğini, sorunun Türkler tarafından Kürtlerle eşit ve kardeşçe omuz omuza çözeceklerini, halkın birbiriyle bir çelişkisinin olmadığını, gençlerin işsiz, hastaların hastane kapılarında beklediğini, partilerine bölücü diyenlerin kendilerinin bölücülük yaptığını, partilerinin en çok ezilen, sömürülen ve baskı altında tutulanların partisi olduğunu, halkı birleştireceklerini Edirne'li Hakkari'li, Hanifi ile Şafi'yi, Sunni ile Alevi'yi, Kürt ile Türk'ü omuz omuza birleştirip demokrasi mücadelesi vereceklerini belirterek dönemin iktidarını eleştirmiştir.

c- Eski Genel Başkan Feridun YAZAR'ın Sabah Gazetesi'nin 01-05 Şubat 1992 tarihli nüshalarında yayınlanan beyanları:

Bu beyanlarında özet olarak; Osmanlı Devletinin uzun süre bir Cihan devleti olarak ayakta kalmasının nedeninin çok uluslu ve çok inançlı bir toplumu ayırın yapmadan bünyesinde bulundurmasından kaynaklandığını, bir tek etnik yapının dili ve kültürü değil, bünyesinde bulunan her etnik yapının dilini ve kültürünü birleştirdiğini, herkesin kendi kimliği ile yaşadığını, Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalan tüm etnik yapıların katılımı ile bugünkü devlet sınırlarının belirlendiğini, ancak daha sonra inkarcı bir politika izlendiğini, bunun sonucunda çeşitli isyanların çıktığını, asimilasyon politikasının hayata geçirildiğini, devletin kuruluş yıllarında Mustafa Kemal Atatürk'ün Kürt gerçeğini benimsediğini, Türkiye'nin 1948'de imzaladığı Evren-

sel İnsan Hakları Beyannamesinin gereklerini yerine getiremediğini, Türkiye'nin sürekli olarak kendisiyle çelişen bir devlet politikası izlediğini, çok Partili dönemden sonra kurulan birçok partinin kapatıldığını, Türkiye'deki demokratik kazanımların kalıcı olmamasının nedeninin merkezîyetçi devlet anlayışına bağlı asker ve bürokrasinin her türlü değişime kapalı olmasından ileri geldiğini, Türkiye'de inkarcı, asimilasyoncu, toplumsal gelişmelere kapalı yenileşmemek için direnen resmi bir devlet politikası bulunduğunu, Türkiye'de yaşayan etnik grupların kendi kimlik yapılarını ortaya koyamadıklarını, demokratikleşmenin sağlanamadığını, işçi sınıfının haklarını elde edemediğini, inanç özgürlüğünün bulunmadığını, bunlara karşı çıkıldığında askeri darbelerin kendini dayattığını, Türkiye'de insan haklarının yoğun bir biçimde ihlal edildiğini, çocukluğunda gözleri önünde babasına işkence yapılan çocuklara gençliklerinde kendilerine işkence yapıldığını, işkence sonucu birçok insanın sakat bırakıldığını, öldürüldüğünü, demokratik kanalların tıkanıp noktalarda insanların başka arayışlara yöneldiğini, 12 Eylül'de tüm partilerin kapatıldığını, 12 Eylül'den sonra kurulan birçok partinin kendilerini şoven milliyetçi anlayışlardan kurtaramadıklarını, özellikle SHP'nin beklenenini veremediğini, HEP'nin nasıl doğduğunu belirttikten sonra partisinin demokrasi, insan haklarını evrensel nitelik kazanan tüm demokratik gelişmeleri kendisine hedef seçtiğini, sorunların barış içinde çözülmesini savunduğunu belirttiği, Türkiye'nin bir üçüncü dünya ülkesi olduğunu ve bu ülkelerin sorunlarını yaşadığını, enflasyon ve işsizliğin had safhaya ulaştığını, Türkiye'de hukukun genel ilkelerine aykırı bir Anayasa'nın, bu Anayasa'ya aykırı yasaların, bu yasalara kendilerini bağlı hissetmeyen bir yönetici kadronun olduğunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin halkı tam olarak temsil etmekten uzak olduğunu, mecliste devletin resmi görüşü dışında herhangi bir görüşün ifade edilemediğini, Doğu ve Güneydoğuda baskı ve asimilasyon politikasının uygulandığını, olağanüstü halin süreklileştirildiğini, mal ve can güvenliğinin kalmadığını, faili meçhul cinayetlerin arttığını, bölgenin hukukun genel ilkelerine aykırı kararnamele ile yönetildiğini, kararnamelelerin yargı denetimi dışında tutulduğunu, partilerinin amacının devleti ve toplumu demokratikleştirmek, demokratik sivil bir toplum yaratmak olduğunu ve ayrıca Parti Programından örnekler vererek Partisinin amacını açıklamaya çalışmış, sonuç itibarıyla eşitlik ve kardeşliğe dayalı özgür ve demokratik bir refah toplumu kurmak istediklerini vurgulamış, 1982 Anayasa'sını eleştirip, Demokratik yeni bir Anayasa'nın hazırlanması gerektiğini belirtmiş, daha sonra çarpık kentleşmenin ve iç göçün ülkenin önemli bir sorunu olduğunu, işsizliğin arttığını, sosyal sorunların arttığını, göçü önlemenin başlıca yolunun sanayileşme ve sanayinin dezentrealizasyonu ile büyük kentler dışındaki yerleşim birimlerinde çağdaş yaşam için gerekli koşulların yaratılması olduğunu, değişik görüşlerin kendilerini ifade edebilme olanağı bul-

malarının gerektiğini, din ve vicdan özgürlüğünden yana olduklarını ancak laiklikten taviz veremeyeceklerini, Türkiye'de demokrasiyi tüm kurum ve kuruluşlarıyla yerleştirmek isteyen demokratik bir parti olduklarını, Türkiye'nin tüm sorunlarını demokrasi ve hukuk devleti kuralları içerisinde çözmek istediklerini, özellikle basın tarafından kendilerinin kamuoyuna yanlış tanıtıldığını, bölgesel bir parti olmadıklarını, bütün Türkiye'nin partisi olduklarını, Edirne'den Hakkari'ye, Rize'den Antalya'ya uzanan ülkenin partisi olduklarını, Edirne'li işçinin, Trabzon'lu balıkçının, Manisa'lı halkın, Adana'lı ırgatın, Şırnak'lı yoksul köylünün, Hakkari'deki işsiz gencin, kısacası bu ülkede yaşayan herkesin partisi olduklarını, Türkiye'yi bölmek değil tam tersine herkesin eşit yaşadığı bir ülke haline getirmek istediklerini, Kürt sorununun Türkiye'nin en önemli sorunu olduğunu, bu sorun barışçıl ve demokratik yöntemlerle çözülmeyeceği Türkiye'de demokrasinin kurulmasının ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın sağlanmasının mümkün olmadığını, enflasyonun önlenemeyeceğini, insan hakları ihlallerinin önlenemeyeceğini, Kürt partisi olmadıklarını, ancak Kürtlerin ezici bir çoğunluğunun partilerinin üyesi veya destekçisi olduklarını, emekten yana olduklarını, baskı ve asimilasyona karşı olduklarını, asimilasyonu insanlık suçu olarak gördüklerini, Kürt Halkının Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğü içerisinde kendi ulusal ve kültürel kimliğini korumak ve geliştirmek istediğini, devletin kullandığı şiddet ortamı ve demokratik yolların tıkanması yüzünden Kürdistan İşçi Partisi'nin yani zora karşı zor mantığının ortaya çıktığını, hareketin devletin şiddet politikasının sonucu olduğunu, partilerinin legal bir parti olduğunu hiç bir illegal hareketle ilişkilerinin bulunmadığını, her türlü şiddete karşı olduklarını, kardeşlikten yana olduklarını, belirttikten sonra, Türkiye'de kalıcı bir demokrasinin yerleşmesi için başta Anayasa olmak üzere bir çok yasanın yeniden ele alınarak değiştirilmesi gerektiğini, yeni yasaların toplumsal gerçeklere uygun bir biçimde düzenlenmesi gerektiğini, belirtmiştir.

Diğer konuşma ve beyanları da benzer mahiyettedir. Yanlız 01.06.1992 tarihli Milliyet gazetesindeki beyanında merkezîyetçi sistemin aksaklıklarını giderme açısından idari federasyon önerisinde bulunmuştur.

Suçlama konusu yapılan bu konuşmalar ile yukarıya almadığımız parti adına beyanda bulunma, yetkisine sahip diğer şahısların tamamı içerik itibarıyla aynıdır. Bu konuşmalarda işlenen ana tema Türkiye'de gerçek anlamda bir demokrasinin bulunmadığı bunun yanında enflasyon, işsizlik, işçi hakları, sendikal haklar, çarpık kentleşme, çevre kirliliği, insan hakları gibi çağdaş demokratik toplumların çok gerisinde kalan sorunların bulunduğu, demokrasinin önündeki en büyük engelin Kürt sorunu olduğu, bu sorunun aynı zamanda diğer bir çok sorununda ana nedeni olduğu, Kürt sorununun öncelikle demokratik, barışçıl bir ortamda özgürce tartışılarak çözü-

mesi gerektiği biçimindedir.

Konuşmaların tamamında tüm konuşmacılar birlik ve beraberlik fikrini özellikle işlemişlerdir. Konuşma metinlerinde de bu durum açıkça yer almıştır. Örneğin; Edirne'li ile Hakkari'liyi, Suni ile Alevi'yi omuz omuza birleştirmek istediklerini, halkların kardeşliğini savunduklarını açıkça beyan etmişlerdir. Konuşmaların tamamı bütünlük içerisinde incelendiğinde bölücülük amacının güdülmediği açıkça anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet Başsavcılığı iddianame ve esas hakkındaki mütalaasında Kürt sözcüğünün geçtiği her satır ve cümlenin altını çizerek vurgulama yapmıştır. İddianame ve esas hakkındaki mütalaada "Kürt-Kürt Halkı" sözcükleri bölücülükle ülkeyi bölmekle eş anlamda görülmüştür. Müvekkil parti aleyhindeki tüm suçlamaların temelinde bu iki sözcük yani "Kürt-Kürt Halkı" sözcükleri oluşturmaktadır. Suçlama budur. Müvekkil Parti adına bağlayıcı beyanda bulunma hakkı olan kişilerin bu sözcükler dışında söyledikleri bir şey yoktur. Bu sözcüklerin tek başına ele alınarak suçlama konusu yapılması hukuk mantığıyla bağdaşmaz. Bu sözcükler suç teşkil etmediği gibi, sözcüklerin geçtiği konuşmalar bir bütün olarak ele alınıp değerlendirildiklerinde ülke bütünlüğü aleyhinde kullanılmadıkları açık ve net olarak anlaşılmaktadır.

Bu iki sözcüğün dışında eski Genel Başkan Feridun YAZAR'ın Milliyet gazetesinde yayımlanan beyanında öne sürdüğü "İdari Federasyon" önerisi Cumhuriyet Başsavcılığı'nca çarpıtılmaktadır. Öneri Federasyon veya Bağımsız devletçiler biçiminde değildir. Önerilen mevcut mahalli idarelerin daha etkili, söz ve karar sahibi olabilecekleri, mahalli bir idari yönetim şeklindedir. Devletin Bağımsızlığını, mahalli idareler üzerindeki hükümler hakkını bertaraf edici özellikte değildir.

Siyasi Partilerin devletin işleyişi ve şekillenmesi hakkında değişik öneriler sunması, doğaldır. Siyasi Partiler mecliste gerekli çoğunluğu edindiklerinde veya önerilerine yeterince çoğunluk bulduklarında Anayasa ve yasaları değiştirme hakkına sahiptirler. Mahalli idareler yasasının değiştirilmesi bu yolla mümkündür. Bu hakka sahip olabilecek olan bir Siyasi Partinin değişmesi mümkün olan Mahalli idareler yasasının alabileceği yeni şekli hakkında öneride bulunması doğaldır.

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın suçlama konusu yaptığı ve yukarıda belirtilen sözcükler ile öneriler Cumhuriyet Başsavcısının müvekkil siyasi Partinin kapatılması konusundaki aşırı istemini, ancak yeterli delilin elde bulunmamasının yarattığı çaresizliği göstermektedir. Müvekkil Parti "Kürt" ve "Kürt Halkı" deyimleri kullanıldığı için iş bu kapatma davası ile karşı karşıyadır. Dünyada demokrasi barış ve insan

hakları konusunda büyük gelişmeler olmaktadır. Dünyada esen barış ve demokrasi rüzgarlarına Türkiye'nin kayıtsız kalması mümkün değildir. Nitekim şimdiden bu esintiler kendini hissettirmeye başlamış, Türkiye'de de kalıcı bir barış ortamının, gerçek bir demokrasinin yerleşmesini ve insan hakları ihlallerine son verilmesi için birçok kişi ve kuruluş ses vermeye başlamıştır. Bunun sonucunda, özde kendilerini mevcut düzeni korumakla görevli hisseden birçok siyasi kişi bu konulara eğilmek zorunda kalmıştır. En tepe noktasında Cumhurbaşkanı, Kürt sorununun tartışılması gerektiğini Federasyonun da tartışabileceğini belirtmiş, Başbakan Kürt realitesini kabul ettiğini beyan etmiş, başta koalisyon ortağı SHP olmak üzere, birçok siyasi partide Kürt sorunu ve çözümü konusunda raporlar hazırlamışlardır.

Türkiye'de politika yapan ve sorumluluk hisseden müvekkil Siyasi Partinin Kürt sorunu konusunda görüş ve düşünce açıklaması varlığının gereğidir. Aynı sorun müvekkil partinin beyanlarını aşan bir boyutta başkalarınca tartışılırken onlar hakkında herhangi bir işlemin yapılmaması, "ki doğru olan da budur" müvekkil parti hakkında kapatılma davasının açılması çifte standarttır. Birine yasak diğerine serbest mantığı bir hukuk ayıbıdır.

Siyasi Partiler, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Ülke sorunları hakkında düşüncelerini ve önerilerini özgürce açıklayıp gereğini yapabilmelidirler. Bunu yapabildikleri sürece görevlerini yerine getirmiş olurlar. Siyasi Partilerin savundukları görüşleri kamuoyuna açıkça ve çekinmeden sunmaları bu düşüncelerine ve görüşlerine taraftar kazandırarak kendilerine iktidar yolunu açmaları demokrasinin gereğidir. Siyasi Partiler bu işlevlerini zor ve baskıya dayandırmadıkça ya da ihtilal yoluyla iktidara gelmeyi amaçlamadıkça Anayasal ve hukuksal korunmadan yararlanmalıdırlar.

Mevcut, antidemokratik ve toplumsal gerçekliğe ters düşen yasalara dahi aykırı olmayan beyanlar nedeniyle müvekkil parti hakkında iş bu kapatılma davasının açılmasının esas nedeni iddianamenin dayandığı mantuktur. İddianame, yetmiş yıllık resmi ideolojinin yansıması ve savunulmasıdır. Dogmatizm temel alınarak Anayasa'nın ideolojik bir belge olduğu vurgulanarak ulus, dil ve kültür gibi sosyolojik gerçekler bu perspektif ile sınırları çizilerek buna aykırı düşünce yasak sayılmıştır. Bu düşünce tarzının bariz kanıtı suçlamanın dayandığı olguların zayıflığıdır. İddianamedeki Dogmatizm genel olmayıp "Türk Irkı" esasına dayanmaktadır. Bu dogmatizm ifade edilirken ırk aleyhtarı kavramlar kullanılarak demokratik bir düşünce biçimi verilmeye çalışılmıştır. Oysa sosyolojik gerçekliğin yok sayılması ırkçılığın en ilkel biçimidir. Esasen bu tutum iddiaya has değildir. Erkin temelini oluşturmaktadır. Erk, çiftstandartlı ve çift mantık taşımaktadır. Gizlilik, hiyle-i şer, demogoji gerçekleri

saptırma, zayıfı ezme, kuvvetliye hoş görünme güdüsü, fiziksel ve düşünsel zor kullanma, zor ve şiddete karşıymış gibi görünme ey yaygın yöntem olmaktadır. İddianamede belli bir otoriter-totaliterlik hakim olmakla birlikte, hukuk devleti olma iddiası da elden bırakılmamaktadır. İddia makamı bir yandan ırkçılık esasını yasal temellere dayandırmaya çalışmakta diğer yandan müvekkil partinin ırkçılık aleyhtarı sosyolojik gerçekleri dile getirmesini ırkçılıkla mahkum etmeye çalışmaktadır.

VI- Cumhuriyet Başsavcılığı esas hakkındaki mütalaasında yeni beyan ve konuşmaları Mahkemeye delil olarak sunmuştur. Mahkemeye sunulan bu yeni beyan ve konuşmaların hiçbiri Müvekkil partiyi bağlayıcı beyanda bulunma yetkisine sahip kişilere ait değildir. Bunlardan biri de delil olarak ibraz edilen eski Genel Başkan Feridun YAZAR'ın Müvekkil partinin 19.09.1992 tarihinde yapılan 2. olağanüstü kurultayındaki konuşmasıdır.

Eski Genel Başkan Feridun YAZAR'ın bu konuşmasını kurultayda, Kurultay Divan Başkanlığı'nın oluşumundan sonra yapmıştır. Kurultayda Başkanlık divanı olduğu anda Genel Başkanlığı son bulmuştur. Zira seçimli bir kurultay yapılmıştır. Başkanlık divanının oluşumundan sonra kurultayda parti adına karar verme hakkı sadece ve sadece Kurultaya aittir. Partinin Büyük Kurultayından başka yetkili hiç bir organı kalmaz. Parti adına karar alma hakkı Başkanlık divanı oluşumundan itibaren Kongre sonucuna kadar sadece Kurultaya aittir. Başkanlık divanı oluşmadan önce konuşmuş olsa idi, Genel Başkan sıfatı ile konuşmuş olacaktı oysa konuşma, Başkanlık divanının oluşumundan sonra yapılmıştır. Bu konuşmayı Genel Başkan sıfatıyla değil, doğal delege olarak yapmıştır. Bu açıdan da konuşmasının partiyi bağlayıcı yönü yoktur. Bu nedenle de Parti aleyhine suçlayıcı bir delil olarak değerlendirilemez.

VII- İddianamede Müvekkil parti Genel Merkezinde imzaya açıldığı belirtilen 16.04.1992 tarihli "Birleşmiş Milletler ve tüm uluslararası kurum ve kuruluşlara Deklarasyondur" başlıklı metnin parti Genel Merkeziyle bir ilgisi yoktur. İddia edildiği gibi Genel Sekreter Ahmet KARATAŞ bu bildiriye Genel Sekreter olarak imza koymamıştır. Kendi adına imzalamıştır. Nitekim imzalarken de Halkın Emek Partisi Genel Sekreteri ibaresi de yer almamıştır. Bunun partiyi bağlayıcı bir yanı yoktur.

VIII- Cumhuriyet Başsavcılığı ön savunmamızda belirttiğimiz uluslararası sözleşmelerin dikkate alınmadan davanın açıldığı yolundaki savunmamıza karşı bu sözleşmelerin işbu davanın açılmasına ve görülmesine engel olmadığı gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığınca bu yoldaki savunmamız "dava engeli" biçiminde algılanmıştır. Oysa savunmamızda belirtmek istediğimiz husus, Cumhuriyet

Başsavcılığın suçlama konusu yaptığı konuşma ve beyanların uluslararası sözleşmeler ve hukukun genel ilkeleri karşısında "Suçlama Konusu" yapılamayacağına ilişkindir. Konuşma ve beyanların suç teşkil edip etmediğinin partiyi kapatma nedeni sayılıp sayılamayacağına değerlendirilmesinde uluslararası hukuk kuralları ile sözleşmelerin göz önünde bulundurulmadığı yolundadır.

Cumhuriyet Başsavcılığı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin kendiliğinden bağlayıcı nitelikte bulunmadığını belirtmektedir. Başsavcılığın bu beyanını talihsizlik sayıyoruz. Zira, bu bildirme kendiliğinden bağlayıcıdır ve imza koyan tüm ülkeler buna uymak durumundadırlar. Aksi takdirde ciddi prestij sorunları ve imzacı devletlerin saygınlığı sorunu ortaya çıkar.

Cumhuriyet Başsavcılığı'nca ihmal edilen bu hususun Anayasa Mahkemesince göz önünde bulundurulması giderileceği inancındayız.

IX- Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararların kesin olması sebebiyle Anayasa Mahkemesi'nin ilk derece Mahkemelerinden farklı bir yorumla, hukukun genel ilkelerini, uluslararası sözleşmeleri gözönünde bulundurarak yasaları uygulamak durumundadır. Hukukun genel kuralları Anayasa Kurallarının da önünde gelir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi uluslararası hukuk kurallarını, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Mahkemesinin vermiş olduğu kararları ve İnsan Haklarının ortak değer olarak korunması gerektiğini, kararlarında gözönünde tutmak durumundadır.

Anayasa Mahkemesi kararı ile Türkiye'de tıkanma noktasında bulunan Demokratik düzenin önünü açmalıdır. Siyasi Partiler Demokrasilerin vazgeçilmez unsurlarıdır. Siyasi Partilerin kapatılmasına karar vermekle, Anayasa Mahkemesi demokratik düzeni bizzati kendisi tıkamış olur. Oysa Anayasa Mahkemesinden beklenen Çağdaş yorumlarla tıkanan demokratik düzenin önünü açmaktır.

X- Özet olarak Halkın Emek Partisi, Sosyal hukuk devletinin ve demokratik sivil bir refah toplumunun gerçekleşmesini amaçlayan, bununda Türk ve Kürt halklarının eşitliği, kardeşliği, gönüllü birliği ile mümkün olacağına inanan ve çalışmalarında hukuki çerçeve içinde kalmaya özen gösteren bir siyasi partidir.

Halkın Emek Partisi hakkında ileri sürülen iddiaların tamamı hukuki dayanaktan yoksundur. Halkın Emek Partisi düzenin çizdiği sınırları zorladığı için, düzenin güdümüne girmediği için hukuki mesnetten yoksun, siyasi yönü ağırlıklı bir karar sonucu olan bu kapatılma davası ile karşı karşıya kalmıştır.

Hukukun genel ilkelerine ve uluslararası sözleşmelere göre müvekkil parti, "Kürt Halkı" deyimini kullandığı için kapatılamaz.

Sayın Mahkemenizin, Siyasi Partilerin kapatılmasının demokratikleşme sürecini uzatmaktan başka bir işe yaramadığı gerçeğini gözönünde tutarak, özellikle hukukun genel ilkelerine, demokrasinin evrensel kurallarına ve Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmelere dayanarak, hukuki mesnetten yoksun işbu davayı reddedeceği inancındayız.

Sonuç ve İstem

: Yukarıda anlatılan nedenlerle;

- 1- İddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığı'na iadesine,
  - 2- İlgili bulunmayan kanıtların dosyadan çıkarılmasına
  - 3- "Bekletici Sorun Yapma" kararının verilmesine,
  - 4- Duruşma istemimizin kabulüne,
  - 5- Duruşma isteminin uygun görülmesi halinde ilgileri nedeniyle Genel Başkan Ahmet TÜRK ile eski Genel Başkanlar Fehmi İŞIKLAR ve Feridun YAZAR'ın sözlü açıklamalarda bulunmaları için çağrılarak dinlenmelerine,
  - 6- Anayasa'ya aykırılık iddiamızın incelenerek, Siyasi Partiler Yasası'nın iptaline,
  - 7- Davanın reddine karar verilmesini davalı parti adına vekaleten dileriz."
- denilmektedir.

V- DAVALI PARTİ TEMSİLCİLERİNİN SÖZLÜ AÇIKLAMALARI

1.3.1993 günü yapılan sözlü açıklamada, Davanın Evreleri Bölümünde belirtildiği üzere Partiyi temsile yetkili olarak Parti Genel Başkanı Ahmet TÜRK ile Eski Genel Başkan ve şimdiki davalı parti üyesi olan Feridun YAZAR dinlenilmiş, eski

Genel Başkan ve bugün için Davalı Partiyle bir hukuksal bağlantısı olmayan Fehmi IŞIKLAR'ın salonda bulunduğu sırada Başkan tarafından söyleyecekleri varsa, elinde belgeleri ve bilgileri varsa onları adı geçen temsilcilerin kendi sunuşları içinde Mahkeme'ye sunabilecekleri bildirilmiştir ve bu husus sözlü açıklama tamamlandığında da yinelenmiştir.

Sözlü Açıklamada :

1- HEP Genel Başkanı Ahmet TÜRK, aynen: "Bugün üçüncü yılını doldurmuş olan Halkın Emek Partisiyle ilgili dava nedeniyle huzurunuzdayız. Halkın Emek Partisi, kurulduğu günden beri Büyük bir Türkiye partisi olarak ortaya çıktı. Amacı, Türkiye'deki sorunları irdelenmek, amacı Türkiye'nin birliği ve bütünlüğü içinde sorunları ortaya koyarak, bugün olumsuzlukları ortadan kaldırmaktır. Böyle bir anlayışla Halkın Emek Partisi yola çıktı. Ve bugünkü Parti söylevlerimizde yaptığımız bütün konuşmalarımızda, barışçıl yöntemleri öne çıkararak, olayı Türkiye kamuoyuna yansıtmaya çalıştım.

Bir siyasi parti, elbette ki düşüncelerini kamuoyuna yansıtmak için uğraşır, özlediği bir düzeni, bir anlayışın egemen olması için özlediği bir anlayışın Türkiye'de egemen olması isteminde bulunur ve bu şekilde de Hükümet olmayı, iktidar olmayı ve düşlediği, hayal ettiği bir anlayışı gerçekleştirmek için yola koyulur. Bunu yaparken, elbette ki bugünkü yasalara uygun bir çalışma içinde olmayı da hedefler ve bugüne kadar yapılan çalışmalar da bunu göstermektedir.

Bazı söylemlerimizde, suç sayıldığı iddia edilen bir iki noktaya değinmek istiyorum. Biz, Türkiye'de Türkiye'nin bölünmez bütünlüğü içinde ve anlayışı içinde olayları gündeme getirdik, sorunları getirdik, tartıştık. Bugün Türkiye'de birçok sorun var. Bu sorunların başında bir Kürt sorunu var. Bu, bir Türkiye'nin gerçeğidir. Kürt sorununu, Halkın Emek Partisi yaratmadı, böyle bir sorunu bir yerden alıp işlemedi. Var olan bir gerçeği ortaya koydu ve bu sorunun çözümü için barışçıl yöntemleri öne çıkardı; böyle bir anlayışla Kürt sorununu aldık.

Bu Kürt sorunu, sadece Halkın Emek Partisi de ele alıp işlemiş, bir sorun değil. Sayın Başbakan, Doğru Yol Partisi Genel Başkanı", Türkiye'de bir Kürt realitesi vardır" diyor. Sayın Cumhurbaşkanı Özal, "federasyon dahi tartışılmalıdır" diyor. Sosyaldemokrat Halkçı Parti, "Kürt sorunuyla ilgili geniş bir rapor hazırlıyor. Yine ANAP milletvekili rahmetli Kahveci de, Kürt sorunuyla ilgili bir rapor hazırlıyor. Yani, ortada bir Kürt sorununun olduğunu herkes söylüyor. Ki, Halkın Emek Partisi de bunu söylemiş ve bu sorunu, Türkiye'nin birliği, bütünlüğü içinde insanların eşit, özgür bir temelde ele alıp irdelenmesini istemiş sadece. Sorunlar ancak bu şekilde

çözümlebilir inancıyla yola çıkmış. Bugün yaşanan kan ve gözyaşı, olayları açarsak, tartışarsak, hoşgörü ortamını yarattıysak, bütün bu olumsuzluklar ortadan kalkar inancıyla olayları ele almış, yorumlamış ve bu şekilde de düşüncelerini ortaya koymuş.

Şimdi, Sayın Özal, "federasyon dahi tartışılmalıdır", Sayın Başbakan, "Kürt realitesini ve Kürt gerçeği üzerinde "söylemleri vardır, raporlar hazırlanıyor. Peki, o zaman bir Kürt olayı var ve Kürt halkı denildiği zaman da suç olunuyor Anayasamıza göre. O zaman, Kürt realitesi demekle, bir Kürt halkının varlığını Sayın Demirel'de, Sayın Özal'da, diğer siyasi partiler de söylüyor; o zaman bütün siyasi partileri kapatmamız gerekiyor, yani olaya böyle bakmak. . .

Şimdi ben şunu sormak istiyorum: Sayın Başbakana sorarsam, inanıyorum ki, benim ailemden veyahut ailemle bütünleşmiş akrabalasmış birisinin de Kürtlüğü var ve sayın üyelere sorarsam, birçoğunun ailesinde bir Kürt kökeni gibi bir şey bulunur bir çoğumuzda. O zaman benim ailemde var, "ben Kürt'üm diyorsam, bir başkasının ailesinde varsa, onbinlerce insan oluyorsa, bu bir halktır. Bu bir gerçektir. Biz sadece bu gerçeği ortaya koyduk; ama Türkiye'de insanların birlikte yaşamasını da önemsedik ve bu konuda da bütün açıklamalarımızda sorunları ortaya koyduk, ama Türkiye'nin birliği ve bütünlüğü içinde, herkesin özgür ve eşit olacağı bir temelde olayları ele aldık, yorumladık ve böyle bir anlayışla, bir siyasi partinin çalışmalarına önayak olduk.

Şimdi ben, ikinci bölüme geçmek istiyorum: 1982 Anayasası ve 1982 Anayasası'nda bazı kelimelerin, söylemlerin suç olduğu söylenmekte; kabul ediyorum, doğrudur.

Ancak, 1982 Anayasası'na baktığımızda, bugün 10 siyasi parti liderinin yaptığı bir toplantıdaki zaatlar var. Başlangıç kısmında ve Anayasanın tamamının değişmesi gerekir bir anlayış egemen Türkiye'de. Ve hepsi diyor: "Bu Anayasa değişmelidir". Başlangıç bölümünde, halkın çağrısı üzerine 1980 12 Eylül'ünü yaratan silahlı kuvvetler, halkın çağrısı üzerine 12 Eylül darbesini gerçekleştirmiş ve oluşmuş olan Danışma Meclisi çalışmalarını sonucunda, yine Milli Güvenlik Konseyinin onayıyla bir Anayasa oluşmuş ve bugün ülkedeki 10 siyasi parti böyle bir anlayış olmaz. . . Ne zaman halk böyle bir çağrı yapıldı, böyle bir Anayasa yapıldı ve bu Anayasanın halkımıza, insanımıza yetmediğini ortaya koymuş, çok açık bir şekilde bunu dile getirmişlerdir.

Sayın Başkan, sendikalarla ilgili 52. maddeye bakalım. İşçi sendikaları siyaset yapamazlar, üretmezler, siyasi çalışma içinde olamazlar deniyor. Fakat bakıyoruz bugün; siyasi toplantılar da yapıyor, düşüncelerini de ortaya koyuyor, siyasi parti ge-

nel başkanları gidiyor, toplantılarına katılıyor, hatta Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı gidiyor, orada konuşmalar yapıyor, anlayışlarını ortaya koyuyor ve onlardan sempati bekliyor, destek arıyor. O zaman bütün siyasi partiler, bugün bir Anayasa suçu işlemektedir.

Şunu söylemek istiyorum: Bu Anayasa, Cumhurbaşkanı'nun siyasi partilerin davranışlarıyla, söylemleriyle delik deşik edilmiş. Şimdi bir elek olarak ele alalım, bunun içine su koyuyoruz, altı delik, bütün su süzülüyor, dökülüyor yere, Halkın Emek Partisiyle ilgili eleğin içinde o suyu tatalım deniliyor.

Eğer, bugün 1982 Anayasasına göre Halkın Emek Partisi suç işlemişse ve kapatılması gerekiyorsa, inanın ki diğer siyasi partiler de aynı davranış içinde olmuşlardır. O zaman bu olay, sadece bir hukuki sorun olmaktan çıkıyor, bir siyasal sorun olarak önümüzde duruyor. Ben özellikle bunu ifade etmek istiyorum.

Sayın Başkan, zaten yaptığımız savunmada, konuşmalarla ilgili birçok söylem var. Başta da ifade ettiğim gibi, arz ettiğim gibi, sorunlar ortaya koyuluyor, ama bütün konuşmaların özünde ve içeriğinde Türkiye'nin birliği ve bütünlüğü içinde olayları ele alın, yorumladığımızı ifade ettik. Ancak, zaman zaman, birçok siyasi partinin toplantılarında merkezin ve yönetimin anlayışı dışında bazı sloganların atıldığı, bazı durumların geliştiği bir gerçektir.

Ben Dördüncü Dönem milletvekiliyim; daha önce CHP içinde bulundum, SHP içinde bulundum, onların toplantılarında kurultaylarında da, işte, "halklara özgürlük" buna benzer birçok slogan atıldı. Halkın Emek Partisinde de bu yaşandı.

Şimdi elinizde bir bant var; dikkatle izlendiği zaman burada 250 kişilik bir delegasyon var, 250 kişilik delegasyon bölümünden en ufak bir şey yok; ama, 6 bin insan salonda ve bugün 6 bin insan gelip izleyen insanlar arasında zaman zaman slogan atıldığı doğrudur ve divan, her zaman uyarısını yapmış, uyarıda bulunmuş ve slogan atılmamasını istemiştir.

Şimdi bir kurultayda, bir partinin toplantısında 7 bin insanın katıldığı bir toplantıda "neden slogan atıldı?" gibi bir anlayışla bir siyasi parti kapatılıyorsa, bence bu da çok büyük yanlışlık olur.

Yine iddianın zaman zaman Halkın Emek Partisinin başka illegal bir anlayışla organik bağı olduğu iddiası var. Biz bütün açıklamalarımızda şunu çok açık bir şekilde ifade ettik; Halkın Emek Partisi özgür iradesiyle kurulmuş olan bir parti, kimseyle hiçbir organik bağı yoktur ve biz bugün bu demokrasi mücadelesini bu alanda yararlı olacağına, halkımıza yarar getireceğine inanmasaydık bugün burda olmazdık,

Parlamentoda olmazdık, siyasi parti oluşturmazdık. Zaten siyasi parti oluşturduğumuz zaman biraz tarihi dayatmalar, gerçekler bizi bu noktaya getirdi. Bir konferansa katıldık, ihraç edildik ve bir arayış içinde, kendiliğinden gelişen bir siyasi parti olayı; şimdi burada başka bir zeminle veyahut başka bir anlayışla bütünleştirerek Halkın Emek Partisi başka bir partinin yan kolu gibi gösterme iddiaları gerçek dışıdır. Ama, bazı gerçekler var; bugün özellikle Doğu ve Güneydoğuda bir olağanüstü hal var, uygulamalar var, haksız baskıcı bir anlayış var, egemendir.

Eğer, izin verirsiniz birçok örneğiyle bunu ortaya koymak istiyorum ki, çok kısa bir zamanda bundan bir hafta önce benim ilçemde, Derik'in Dumanlı köyünde 9 kişi öldürüldü ve TRT'den açıklama yapıldı, işte "silahlı çatışma sonucunda 9 PKK militanı öldürüldü" diye bir açıklama çıktı. Benim ilçem ve tanıdığım köy olduğu için sordum; ölenlerin 5'i bir aileden, bir baba, kızı, iki oğlu ve yeğeni; köyde oturan sakinler. Şimdi ben bir milletvekili olarak bir insan olarak bunun yanlış olduğunu söylüyorsam, "Bu yanlıştır, bu, böyle değildir" dediğim zaman, PKK'lı oluyorsam o zaman yapacağım hiçbir şey yok. Bir haksızlık olduğu zaman köyler yakılıyor, insanlar göçe zorlanıyor, ben bu gerçekleri söylediğim zaman eğer, birileri beni PKK'lı gösteriyorsa, bu da yanlıştır.

Şimdi, Halkın Emek Partisi'nin PKK ile olan organik bağının nedeni, kurulmak istenen bağın nedeni buradandır. Çünkü, orada olumsuzluklar var, orada hukuk dışı uygulamalar var. Bakınız, bir yıl içinde 620 faili meçhul cinayet; ben, bunlar karşısında suskun kalamam; insanların yaşamına son veriliyor, bir siyasi parti olarak bir insan olarak bunları ortaya koymaya çalışıyorum, ama Sayın İçişleri Bakanı veya Hükümet veyahut siyasal anlayışlar veya birileri, "efendim zaten siz bellisiniz, siz bunun için savunuyorsunuz" diyorsa, o zaman yapacak bir şey kalmıyor.

Şunu söylemek istiyorum; biz, gerçekleri bu olumsuzlukları dile getirdiğimiz için rahatsızlık duyuluyor ve bilinçli olarak bir başka siyasi partiyle bağımızın olduğu iddia ediliyor; kesinlikle bunu reddediyoruz ve bugüne kadar bütün çalışmalarımızda gerçekten Halkın Emek Partisi insanları özgür iradesiyle politika üretmiş Türkiye'nin gerçeklerini ortaya koymuş bir parti. Bunu, bütün samimiyetimizle söylüyoruz ve her zaman söyledik; "Türkiye'nin tamamı bizimdir" demişiz, Hakkari'den Edirne'ye kadar binlerce yıl bir arada yaşamışız, binlerce yıl bir arada yaşayabiliriz; ama, insan onuruna yakışır bir anlayışla. Bizim yaptığımız bu çalışmalar Türkiye'yi bölme değil, bütünleştirmedir; bu ayrışma politikası değil, bütünleşme politikasıdır. Aslında burada hizmeti veren biziz; çünkü, gerçekleri görüyoruz.

Sayın Başkanım, şimdi ben başka bir konuya değinmek istiyorum. Bugün

Türkiye birçok uluslararası sözleşmeleri imzalamış, bir taahhüt altına girmiş. Bakan, Paris Şartının 11. maddesi, "Bir ülke, kendi ülkesinde yaşayan halkların kültürlerini geliştirmeye mecburdur, yardım eder" diyor. Yine İnsan Hakları Uluslararası Sözleşmesi ve buna benzer birçok sözleşmelerde bazı taahhütler altına girmiş.

Şimdi biz ne istiyoruz; biz gerçekten Türkiye'nin uluslararası imzaladığı sözleşmelere uygun bir anlayışı geliştirsin ve bütün insanlarına hoşgörü içinde sevgiyle yaklaşım diyoruz; bizim isteğimiz budur.

Burada Atatürk'ün bazı söylemleri var, bakınız burada 30. sayfada ne diyor; "Hududu milli olmak üzere tespit edilmiştir, fakat, bu hudut dahilinde taahhüt edilmesin ki, anasırı islamiyede yalnız bir cins millet vardır. Bu hududu dahilinde Türk vardır, Çerkez vardır, Kürt vardır, bu anasırı saire islamiye vardır; işte bu hudut menzuc bir halde yaşayan bütün maksatlarını, bütün manasıyla tevhit etmiş olan kardeş milletlerin bir bütünüdür."

Bizim anlayışımız bu; bunu ortaya koymak istiyoruz. Yine söylemlerde 196. sayfaya bakıyoruz; "Sureti umumiyede prensip şudurki, hududu milli olarak çizdiğimiz daire dahilinde yaşayan anası muhtelefi islamiye yek değerine karşı ırkı, muhiti, ahlakı bütün hukukunu riayetkar öz kardeşdir. Binaenaleyh, onların arzuları hilafında bir şey yapmaya biz de razı olmayız. Bizce kati olarak muayyen olan bir şey varsa o da hududu milli dahilinde Kürt, Türk, Laz, Çerkez vesair bütün bu islam unsurlar müşterekül menfaattir" diyor. "Beraber çalışmaya karar vermişlerdir. Yoksa hiçbir vakit başka bir noktayı nazarı yoktur, arzui vicdani ile uhudvetkarane ve dindarane bir vahdet vardır. Yani birbirine karşı saygıyı, temelinde bir birlik vardı, bu kimse nin inkarı anlamına gelmez.

Şimdi, Anayasada bir gerçeği inkar ediyorsa, bir Kürt olayını inkar ediyorsa, bir Kürt olayını inkar ediyorsa, bunu inkar etmekle Kürtler yok olmaz, "vardır" demekle de Kürtler var olmaz. Şimdi burada yargılandığımız zaman zaman işte "Kürtler vardır, Kürt halkı vardır" dediğimiz içindir. Yani, bugün Türkiye bir ırk devleti değildir, böyle görmüyoruz kabul etmiyoruz. Bu bir anlayıştır; ama, bu insanlar birlikte bir hedefe doğru yönelmişler ve birlikte yaşamayı kararlaştırmışlar.

Bugün Almanya'ya bakıyoruz, bir ırk devleti; ama, bir federal yapı vardır, tek ırktan olmasına rağmen bir federal yapı vardır, sorunlarını 100 milyonluk Almanya'yı bu şekilde yöneteceklerine inanmışlardır.

Bir üniter yapı içinde olan bir Belçika'ya bakalım Sayın Başkanım; bir üniter devlettir, ama, orada Flemenkler vardır, Volenler vardır; onun da dili kullanılıyor, Flemenklerin de, Volenlerin de. Ama, bir üniter devlettir. Kimse, "Belçika bölüne-

cek; Flemenk var, Volen var" diye bir kaygısı yok. Bugün birlikte Belçika'nın büyümesi, yaşaması için her insan kendi görevini yapıyor. Biz böyle bir Türkiye düşlüyoruz, böyle bir Türkiye istiyoruz" demiştir.

2- Feridun YAZAR (Eski Parti Genel Başkanı ve Halen Parti üyesi aynen), "- Sayın Başkanım, gerçekten Türkiye tarihinde çok önemli olan bir davanın görülmesinde sizlerle birlikte bu davada katkımız olabilirse, ışık tutabilirsek kendimizi mutlu hissedeceğiz. Ben hukukçu olduğum için olaya daha çok hukuk açısından bakmaya çalışacağım ve siyasi anlamda da Sayın Genel Başkanım Ahmet Türk'ün açık bıraktığı veyahut da benim değinmediği diye tespit ettiğim konulara değinmeye çalışacağım.

İddianameye baktığımda şunları görüyorum; iki esas nedenden dolayı davanın açıldığını tespit ettim. Biri, yasa dışı mihrakların merkezi haline dönüştüğü iddiası var. Halkın Emek Partisinin; biri de, "Kürt halkı vardır" diyerek milli birliği bozucu bir politika izlediği iddiası nedeniyle dava açılmış bulunuyor.

Sayın Türk de, açıkladılar; ben önce Kürt halkı açısından bakmaya çalışacağım, "Kürt halkı vardır, yoktur." Yazılı savunmamda da açıklamıştım, tarihi çok uzundur oraya girmek istemiyorum; ancak, Meclis gizli zabıtlarına baktığımızda Şubat 1922 tarihinde Atatürk Elcezire Komutanına bir telgraf çekerek, bir talimatname göndererek orada bir Kürdistan eyaleti otonomisinin oluşturulması talimatını verir halen şu andaki mevcut zabıtlarda hazır, bulunuyor. Onun dışında, 1922 yılında Lozan antlaşmaları görüşmeleri devam ederken, yine-gizli zabıtlarda rastlamadık ama bir tarihçi araştırmanın kitabında yakaladık onu, 19 veya 18 maddelik bir Kürdistan eyaleti ve meclisinin araştırılması, kurulması için talimatlar verir.

Bunları şunun için söylemek istiyorum; Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı çok önemlidir bizim açımızdan. Türkiye'de bunun anlaşılması gerekir. Gerçekten Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı Türk halkının dışındaki bütün halkları inkar etmek midir, yoksa daha sonradan mı böyle dönüştürülmüştür? 1921 Anayasasına bakıyoruz; orada hiçbir "Türk" kelimesine rastlamıyoruz, bir "Kürt" kelimesine de rastlamıyoruz, bir Türkiye Cumhuriyeti Devleti vardır ve çok kısa ana hatlarıyla belirlenmiştir. Ancak, 1924 Anayasasına geldiğimiz zaman; 1924 Anayasasında ilk defa şuna rastlıyoruz: Türkiye'de yalnız Türklerin yaşadığını ve diğer halkların artık kabul edilmez tavır, bir anlayış içerisine girildiğini görüyoruz.

İşte, 1924 Anayasasındaki bence bir anlayışın sonucudur ki, bir Şeyh Sait isyanı çıkmıştır, 1927-1930 yıllarına kadar Ağrı isyanları çıkmış, 1937/1938'de Dersim Olayları olmuştur ve bunların hepsi tarihimizde insanlarımızın Türkiye'de yaşayan

bütün toplumun tüm insanların acı günleridir ve biz bu acı günlerin bir daha Türkiye toplumunda yaşanmasından yana değiliz.

Uzun yıllar politika yaptım ben de 1980 öncesi Urfa Belediye Başkanı idim ve Cumhuriyet Halk Partisinde idim. Ancak, öyle bir anlayış Türkiye'de egemen idi ki 1979'da, "ben Kürdüm" dediğim için silahlı saldırıya uğrayarak hayatımı kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya geldim; fakat, hala beni vuran kişiler tespit edilemedi.

Bunu niçin anlatmaya çalıştığımı söyleyeyim; o gün de Türk milliyetçiliği, Türk ırkçılığının ileriye çıkışı vardı, ülkü ocakları vardı, işte onlar tarafından işlenen bir eylemdi; ama bunun sonrasında 12 Eylül geldi. Etki-tepki meselesidir; bu bir doğa kanunudur; bir şeye etki edildiği zaman tepkisinin çıkacağı gayet doğaldır. Bir asimilasyon hareketi, Kürtleri inkar eden bir politika 1930'lu yıllardan sonra, 24'den sonra çok büyük bir şekilde işletilmeye çalıştı. Tek parti döneminde çalışıldı, 1950'den sonra çalışıldı, Ben, çocukluğumda ilkokulda okurken hatırlıyorum "Vatandaş Türkçe konuş" gibi resmi dairelere ve Urfa'da caddelerin her tarafında asılan pankartlarla karşılaştık. Ama bunun yanında, devlet, herhangi bir varlık da bu asimilasyonu başarıya götürecek bir varlık da gösteremedi; çünkü, bu, doğanın yasasına ters bir olaydı. Yani, insanlar eğer bir dil öğrenmişlerse, bir halktan geliyorsa, bir kökenden geliyorsa, bunun dilinin de olması gayet doğaldır. Bu nedenle, bu asimilasyon hareketiyle de Kürt sorununun çözülemediği ve bugün geldiğimiz bu noktada bunu bu yüksek mahkemede tartışmanın da açıkça ifade ettiğini belirtmek istiyorum.

1961 yılından sonra dünya giderek gelişmeye başladı ve 1961 Anayasası'da gerçekten çağdaş dünyaya daha açık bir Anayasaydı ve sol, dünyadaki solun gelişmesiyle birlikte birçok milliyetçi hareketlerin Ortadoğu ve Afrika'da gelişmesi elbetteki Kürt insanının da kendi kimliğini, kendi onurunu yaşama ve arama gibi bir eğilimin içerisine sokmuş oldu. İşte o yıllarda üniversitede öğrenciydik. Ben hayatım boyunca hiçbir zaman, -kişisel yargılama yapmıyorum, ama kişisel düşüncemi de söylemekten vazgeçmiyeceğim- silah ve şiddete taraftar olmadım ve partimde bir tek kişinin de buna taraftar olduğuna inanmıyorum. Olabilir, her siyasi partinin içinde çok çeşitli unsurlar olabilir. Bugün PKK eğer Türkiye'nin içerisinden çıkmışsa, bunun suçunu o zaman devlette aramak lazım. Eğer PKK veya başka şiddet, silah kullanan, yöntemini kullanan örgütte bir başka partinin içerisine girmişse, bunu devletin temelinde olan bozukluktan veya düzen değişikliğinden, hangi düzende yeşerdiğine bakmak lazım. Yoksa, onu tutup bir siyasi partinin içerisine sıkıştırmak ve onu bu parti yaptı gibi göstermek mümkün değildir.

Demeçlerimiz ortada Sayın iddianameyi hazırlayan cumhuriyet savcısı da çok açık şekilde belirlemiş. Biz hiçbir zaman Türkiye'de bir bölünme istemedik. Son kurultay konuşmamda açıkça şunu söyledim; Türkiye'nin her karış toprağı bizindir. Çünkü, bu Cumhuriyetin kuruluşunda atalarımız kan dökmüşlerdir. Benim bizzat babam dedem de çarpışmıştır ve sanırım burada babası dedesi çarpışmayan hiç kimse yoktur; ama bir şey vardı, burada kendi kimliğimizle yaşamak istiyoruz., kendi kültürümüzle; Kürtlerin, Türklerin, Çerkezlerin de kim olursa olsun herkesin kendisini kimliğiyle ifade edebileceğı, ama bunu silah zoruyla değil, bunu anlayışlı, hukuk normlarına, anlaşmalara ve politik dayanışmalara, yeni fikirler, yeni düzenler üretmeye bağlı olduğuna inanıyoruz.

Bakıyoruz dünyanın hiçbir yerinde bu şekilde şiddet eylemleriyle sonuca gidilmiş değildir. Sonuçta böyle şeyler her iki tarafa da zarar vermiştir. Biz, bağımsızlık isteyen insanlar da olabilir, başka türlü düşünenler de olabilir; ama bu , Halkın Emek Partisinin dışındaki görüşlerdir. Halkın Emek Partisi, Türkiye'yi bölmeden, Türkiye'deki kendi etnik yapısıyla, kendi kimliğiyle yaşayan insanların özgürce yaşamaya ortamını sağlamaya çalışıyor ve bunun da kendisine en büyük destek ve esasını da şuna dayandırıyor; doğa hukukuna, doğa hukukundan sonra uluslararası ortak hukuk kurallarına ve bunlara göre düzenlenmiş bulunan iç hukuka göredir. Bugünkü Anayasaya baktığımızda, elbetteki Türkiye'de Kürt vardır demek, Çerkez vardır demek, başka şeyler de söylemek belki ilk bakışta görünüşte somut bir şekilde hemen ters gelebiliyor; ama bugün, Sayın Başkanın da belirttiğı gibi, bir Anayasanın artık çağdaşlaşması söz konusu, bir anayasanın değişmesi söz konusu ve bir Avrupa Topluluğı kuruluyor, Avrupa'da devletler üstü bir hukuk sistemi oluşuyor, ulusal devletler üstünde devletler sistemi oluşuyor ve dünyanın siyasi ve ekonomik entegrasyona uğradığı bir dönemde Türkiye hâlâ içinde bir Kürt sorununu tartışarak, bir Kürt sorununu çözümlenemeyerek bunlara ayak uydurması çok zor olacaktır ve ayak uydurmadığı zaman bu çağdaşlaşan, durmadan gelişen dünyaya yaklaşmadığı sürece de sürekli olarak insanlarına arzu ettiği düzeni vermesi mümkün değildir.

Biz, bu nedenle, bu partide sürekli olarak bunu tartıştık ve bunu insanlarımıza anlatmaya çalıştık; ama bu ara kurultaylarımızda gelip slogan atanlar da oldu; kurultaylarımızda, bizim düşüncelerimize, partimizin programına, düşüncelerimize uygun olmayan sloganlar da atılmıştır, tavırlar da olmuştur; ama bunu bize mal etmek, bunu biz yapıyoruz ve onları bizim düşüncemizmiş gibi gösterilmesi, yasa tarafından bağlılığı ayrı bir konu, bağlayıp bağlamaması, ayrıca Türkiye'deki gelişen olaylar açısından da bizim gerçekten böyle bir düşünceye sahip olmamız söz konusu değildir. Çünkü, biz, Türkiye'deki toplumunun tümünün partisi olmaya gayret ettik ve

şimdi de iddia ediyorum, diyorum ki, biz, Türkiye'de 60 milyon insan varsa, 60 milyon insanın partisiyiz. Hiçbir zaman 60 milyon insandan bir tane insanın ne hakkına bir hanel gelmesini istiyoruz, ne de herhangi bir ezikliğine izin vermek istiyoruz ve bunun için bir düzen kurmaya çalışıyoruz. Bu düzeni kurarken, siyasi partilerin görevlerinin de bilincinde olarak hareket etmeye çalışıyoruz.

Siyasi partiler açık ve hepimiz tarafından benden çok daha iyi taktir edilir ki, bir devletin düzenini kendi düşüncesi doğrultusunda iktidara geldiğinde değiştirmek üzere programlar yapar. Ama bunu yaparken, ana kurallara da bağlı kalır. Bu ana kurallar, işte entegrasyona uğrayan Avrupa ve uluslararası hukuk normlarına uygun olanlardır, çünkü doğal olarak da bu Anayasanın, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın da onlara uygun olması gerektiğini görüşünü savunuyor. Ben, Türkiye'deki Anayasa'nın şu andaki yapısını şöyle benzetiyorum; 15 yaşında veya 17-10 yaşındaki bir genç delikanlının giydiği ceketini 40 yaşındaki bir insana giydirmeye benzetiyorum; yani, toplumun gelişmesine ayak uyduracak bir Anayasa değil, toplumun ihtiyaçlarına, bugünkü Türkiye sorunlarına cevap verebilecek ve onu tümüyle çözebilecek bir anlayışın içinde de değildir. Bu nedenle de değiştirilmesi isteniyor ve biz, bu değiştirilirken de bu düşüncelerimizin de bu Anayasada yer alabilmesi için Parlamento düzeyinde, politika düzeyinde de gerekli mücadeleyi vermeye çalışıyoruz.

Sayın Başkanım, değerli üyeler; gerçekten tarihi bir görevle karşı karşıya bulunuyoruz. Halkın Emek Partisi'nin kapatılması hukuk açısından Anayasaya ve Siyasi Partiler Yasası'na uygunluğu açısından belki çok büyük bir problem yaratmayabilir. Bir partidir taktir edersiniz buna aykırıdır der kapatırsınız veya onu yorumlayarak da gelişecek olan dünya ve Türkiye koşullarına değişmesi gereken Anayasa koşullarına göre de yorumlayarak Türkiye'nin gerçekleri ışığında değerlendirilebilir. Bu da Sayın Heyetin taktirindedir.

Ancak, daha önce şunu gördük; Türkiye'de çok parti kapatıldı 4 tane parti kapatıldı; Hatırladığım kadarıyla Türkiye Emek Partisi, İşçi Partisi, Sosyalist Parti ve Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve hepsi de Kürt sorununa yer verdiği için kapatılmış oldu Ama görüyoruz ki, bunların kapatılmasından sonra Türkiye'de Kürt sorunu yine yok olmuyor, çözülemiyor da. Bir partinin bundan bahsetmesi gerekiyor. Bir kesim insanların buna çözüm getirmesi gerekiyor. Bu da siyasi partiler olabilir, demokratik kuruluşlar olabilir ve başka kurum ve kuruluşlar, kendini sorumlu hisseden kurum ve kuruluşlar olabilir. Biz, bu sorumluluğun bilincinde olan bir siyasi partiyiz ve Türkiye'deki bu sorunun demokratik yollarla çözülmesi, Türkiye bütünlüğü içerisinde çözülmesinden yanayız. Bu nasıl bir sistemle olur? Herkes birşey söyleyebilir, bizim dışımızda bazı insanlar çıkıp bağımsız bir Kürdistan devletinin kurulmasını da

isteyebilirler, federasyon isteyebilirler, otonomi isteyebilirler; ama, biz, bütün bunların dışında önce bu meselenin detaylarıyla tartışılmasından yanayız ve sürekli olarak topluma bunu vermeye çalıştım.

Bizim Kürt sorunu şöyle çözülsün diye net bir öneri bugüne kadar partimizde ileri sürülmemiştir. Niçin sürülmemiştir? Yasalar müsait olmadığı için sürülmemiştir. Belki de henüz toplum bu konuda netleşmediği için ileriye sürülemedi. Çünkü, çok kişi Kürt sorununu değişik açılardan görüyor; dış kaynaklıdır, şudur, budur, Avrupa destekliyor, Amerika destekliyor; herkesin kendine göre görüşleri olabilir, doğruluğu yanlışlığı bizi ilgilendirmiyor, onu herkes taktir eder; ancak, bizi ilgilendiren çok önemli sorun, bu devletin toprakları içerisinde, ülkenin içerisinde yaşayan insanların bir kısmının Kürt olduğu, Kürtçe konuştuğu, bir dile sahip olduğu ve bunu da bu devletin kurucuları tarafından da açıkça ifade edildiğidir. Öyle toplum birbirine karışmıştır ki, bugün doğu ve güneydoğu bölgesinde yaşayan 5 milyon insan - ben tahmini rakamlar söylüyorum, bunlar araştırılmış değil, sadece beylik rakam olsun diye söylüyorum - eğer orada Kürt diye yaşıyorsa, bana öyle geliyor ki 10 milyona yakın insanı da batıda yaşıyor. Bu insanları belki birbirinden ayırmak ne kadar mümkündür, herkesin kendi anlayışına göre değişebilir; ama, ben, insanlarımızın bir ayrılma duygusu içinde olduğuna da inanmıyorum; ne Kürtün Türkten ayrılmaya, ne de Türkün Kürtten ayrılmaya herhangi bir niyet ve görüşüne ben rastlamadım; ama Kürtlerin de bu çağdaşlaşan dünyada çağdaş konumda artık kendi kimlik ve kültürleriyle bu devletin içinde ifade edebileceklerini ve yaşamak istediklerini de açıkça ortadadır.

Örnek bir anı olsun diye söyleyeyim; Sayın Türkeş ile ben genel başkanlık sırasında siyasi görüşmeye gittiğimde bana şunu söylemiştir; "Türkiye'de Türk milliyetçiliğinin en sert insanı olarak bilinen Sayın Türkeş dedi ki; "Benim kızkardeşimin beyi de eniştem de Kürttür ve benim yeğenlerim Kürttür. Biz, onun için Kürtlerle kardeş gibi yaşıyoruz. Bu silahlı mücadele farklıdır, ama demokratik yönden bazı şeyler düşünülmesi gerekir."

Türkiye'nin bütün toplumunda, her alanda bu sorun artık tartışılmaya başlıyor ve Sayın Başkanım, benim, Sayın Mahkeme Heyetinden özellikle sadece arzu ve istem olabilir, istirham olabilir, lütfen bu yolun, bu sorunun kapısının açılması için gayret sarfedilmesinden yanayım. İnsanların ölmeyeceği, Türkiye'deki bütün insanların artık sokakta rahat yürüyebileceği insanların fikir ve düşüncelerinin çok rahat söylenebileceği ve herkesin hiçbir sopya bir yumruğa bile başvurmayacağı bir düzene açık ve net bir biçimde kurabilmenin yolu, Kürt sorunun, Kürt olayının demokratik yollarla çözümüne bağlıdır. Bu da Kürt halkının varlığının kabulünden geçer.

Kürt halkının varlığının kabulü, çözümünü tartışmaya getirecektir. Bu kabul edilmedikçe, bu insanlar tarafından benimsenmedikçe, bunun çözümü tartışılmadığı zaman, demokratik yollar tıkanacağı zaman başvurulacak metodun silahlı ve insanlara acı çektiren, insanların ölümüne neden olan yöntemler olduğu da bütün dünyada açıkça ortadadır.

Halkın Emek Partisinin kapatılması, Kürt sorununa ve Türkiye'de Kürt sorununun çözümüne katkı değil, katkısızlık ve çözümsüzlük getireceği inancındayım. Bunun için, Halkın Emek Partisinin bu sorununun kamuoyunda tartışılmasına izin verilmelidir. Bunun tartışılmasına müsaade edilmelidir. Anayasa Mahkemesi, diğer normal mahkemelerimizin ötesinde bir göreve sahiptir. Vereceği kararlar Anayasadaki maddeler kadar geçerlidir, onlar kadar toplum tarafından benimsenen bir karar organı olarak düşünülür ve beni af ederseniz, kişisel görüşüm olarak söylüyorum; biraz da çok hukuktan hukukçu hukuku uyguladığı kadar, biraz da dünyanın ve Türkiye'nin gelişen siyasi durumuna göre de karar vermesi gereken bir organ olduğu düşüncesindeyim, bir mahkeme olduğu düşüncesindeyim. Çünkü, yargılanan şey Anayasayla olan bağlantıdır ve anayasalar zaten siyasi bir belirlemedir. Onun için, kararın, salt hukuk açısından değil, bütün bu gelişmeler göz önüne alınarak, Türkiye'nin yarımı düşünülerek, dünyanın geleceği düşünülerek, Türkiye'nin imza attığı Avrupa Sözleşmeleri düşünülerek, AGİK süreci düşünülerek, biz her fırsatta söylemişiz. Helsinki'nin nihayi senedi Türkiye'de iç hukuka uygulanmalıdır. Çünkü Türkiye bunu taahhüt etmiştir. Devlet bunu taahhüt etmiştir. Avrupa bir çok görüşmelerimizde karşımıza çıkan sorun budur; ama Helsinki nihayi senedine baktığımız zaman, Sayın Başkanım, çok iyi taktir edersiniz ki, 10 maddeden ibarettir ve 2 maddesi, 3 maddesi bizim için çok önemlidir. Birisi toprak bütünlüğü, birisi sınırların değişmezliğidir, biri de halkların kendi kaderini tayin hakkıdır. Bu üç maddenin iç hukuka uygulanması, bazı kişiler şöyle değerlendirebilir. Halkların kendi kaderini tayin hakkı Kürt halkı acaba bağımsızlığa mı gider? Hayır öyle bir durum söz konusu değildir. Sayın Ahmet Türk'te örnek verdi, Belçika'da üç tane resmi dil vardır. Fransızca var, Almanca var, Flemenkçe vardır. İsviçrede ise yine böyle bir yığın dil vardır. İspanya'da böyle uygulamalar vardır. Dünyanın daha birçok yerinde, Kanada'da böyle uygulamalar vardır.

Ben Kürtlere Türklerin gerçekten birlikte yaşama duygusundan yana olduklarına inanıyorum; ama artık gelişen dünyada bu birlikte yaşamanın herkesin kendi özgürlüğünü de, kendi kültürünü ve kimliğini de kullanması gerektiğine inanıyorum. Bu olmadığı sürece demokratik yollar tıkanıp insani yollarla bu işin kapısı açılmadığı sürece de bizi hergün üzen olayların devam edeceği ve daha ne gibi vahim olayların

bizi beklediğini de gerçekten bilemiyoruz. Şu anda hiçbirimiz kendi yaşamımıza sahip değiliz. Ben Genel Başkanlıktan ayrıldıktan sonra, çok samimi bir şekilde söyleyeyim, Urfa'ya gidip tekrar avukatlığa dönmekte endişe ediyorum. Can güvenliği açısından endişe ediyorum. Çünkü birçok arkadaşım bu şekilde failimeçhul cinayete kurban gitmişlerdir. Bunun sebebi de kapalı kutulardır. Bir sorunun açık ve net biçimde tartışılmamasından kaynaklanmaktadır. Her konuşmamızda bunu belirttik.

Tekrar çok fazla daha zamanınızı almadan soracak sorularınız olursa onu da saygıyla cevaplamaya çalışacağız.

Kürt sorununun demokratik bir biçimde Türkiye'de tartışılması gerektiğine inanıyorum. Artık siyasi partilerin, geçmişte kapanan siyasi partilerin dahi açıldığı bir dönemde, sadece ve sadece düşünce bazında düşüncelerini söylemeye söylemekten başka hiçbir suçu olmayan, bu düşüncelerini de Türkiye toplumunun tümüyle gerçekleştirmeye çalışan bir siyasi partinin kapatılmaması gerektiği görüşündeyim" demiştir.

Sorular üzerine de,

Feridun YAZAR - "Benim bu sözleşmelerdeki halkların kendi kaderini tayin hakkı çok genel bir çizgidir. Yani uluslararası kabul edilen bir çizgidir. Yoksa Türkiye'de Kürtlerin ayrı bir biçimde yaşamlarını öneren bir çağrışım olarak düşünülmemelidir. Bu da üye Sayın Haşim Kılıç beyin söylediği gibi, bir tartışmanın açılmasıdır. Yani Kürtlerin Türkiye'deki yaşama biçimi ne olmalıdır, nasıl olmalıdır, ne gibi hukuki veya insani, insan haklarından kendilerine göre kültürel mi? Biz bir Kürt partisi olmadığımızı her fırsatta açıkladık. Bu nedenle de Kürt halkı adına konuşma, Kürtlerin adına bu böyle olsun deme, bir yetkimiz de sözkonusu değildir. Biz Türkiye toplumunda Kürt sorununu en önemli bir sorun olarak değerlendirmişiz ve diyoruz ki, bu sorunu da uluslararası bu hukuk kuralları normlarını ışık tutucu özelliklerini gözönünde bulundurarak tartışalım, nasıl çözülmesi gerekiyorsa hep birlikte karar verelim ve Türkiye toplumuyla birlikte çözelim diyoruz.",

Ahmet TÜRK - "Kürt olayı ve Kürt sorunu ile ilgili duyarsız olmadığımızı çok açık bir şekilde ortaya koyduk. Bir sorunun olması ayrı şeydir, bir de bu soruna özüm getirme, önerme ayrı şeydir. Halkın Emek Partisi bu sorunu ortaya koyuyor, bu sorunun tartışılmasını istiyor, ancak insanlar özgürce birşeyi tartıştığı zaman en doğruyu, en iyiyi, en güzelini ortaya koyacağına inanıyor. Biz bu nedenle bütün yaptığımız konuşmalarda, çalışmalarımızda hiç bir zaman için bir çözüm şekli önermiş değiliz. Böyle bir önerimiz de yoktur. Bizim bugün üzerinde durduğumuz nokta, Türkiye'de yasaklar kalksın, bir olay, bir tabu yapmanın yararı yoktur. Tartışsın,

tartışıldığı takdirde inanıyorum ki sevgi ve hoşgörü ortamı daha da gelişecek, o zaman birlikteliği daha kalıcı bir şekle dönüştürmüş olacağız.

Halkın Emek Partisi Kürt olayına ve Kürt halkına böyle bir anlayışla yaklaşmış, bakmış. Biz baştanberi söyledik. Türkiye'de insanların özgür ve eşit temelde birlikte yaşama istemini dile getiriyoruz. Biz böyle bir politikanın ayrışımı engelleyeceğine inanıyoruz.

Anayasa olarak evet, biliyoruz, zaman zaman bazı kelimelerden dolayı bir suç olduğu ifadesi var. Şimdi ben Sayın Başkana söylersem, söyledikleriniz doğru, ama ben 1982 Anayasasına göre davranırım diyorum. Ben de diyorum 1982 Anayasasına göre eğer o kalıplara bağlı kalırsanız bütün siyasi partileri kapatmanız gerekir diyorum; ama Anayasa Mahkemesi yüksek bir mahkemedir. Siyasal, toplumsal gelişmeleri ve değişimleri ele alarak yorumlayan bir mahkemedir. Türkiye'nin en üst konumlu bir mahkemesidir.

Şimdi bazı gerçekler var, bazı gelişmeler var, Toplumun vicdanında siyasi partilerin vicdanında meşrulaşiyor. Şimdi toplumun vicdanında, siyasi partilerin vicdanında meşrulaşmış olan bazı şeyleri Anayasa Mahkemesi görmemezlikten gelemmez. Bugün sendikalarla ilgili örnekler verdim. Bugün 1982 Anayasasına göre suç olan ama siyasi partilerin bunu bile bile söylemleri ortaya koymak istedim.

Şimdi Halkın Emek Partisi de bir Türkiye Partisidir. Bu Türkiye Partisi, Türkiye'deki bu gerçekleri dile getiriyor. Türkiye'nin birliği, bütünlüğü içinde olayları ortaya koymak istiyor. Bu bir siyasi partinin görevidir. Siyasi parti olarak ben bu Anayasayı beğenmiyebilirim, bunun değişmesini isteyebilirim bunun değişmesi için çalışmalar yaparım, iktidara geldiğim zamanda bu Anayasayı kökten değiştiririm diyorum.

Bugüne kadar Halkın Emek Partisi'nin düşünsel bazda, düşünce bazında onlar ortadadır; ama hiçbir zaman bu Anayasayı ben tanımıyorum, bu Anayasa benim için geçerli değildir bir anlayışın içinde olmadı; ama bir siyasi partinin hakkıdır. Bu Anayasayı eleştirmek, bu Anayasanın sınırlarını zorlamak, toplumun vicdanında meşru olmuş olan bazı şeyleri ortaya koyma, benim bir siyasi parti olarak görevimdir.

Bugün Türkiye'de bir Siyasi partinin kapatılması halinde birçok insanın artık ben bu alanın dışına itiliyorum, ben ikinci sınıf vatandaş muamelesi görüyorum gibi bir düşünce de gelişebilir. Bu da tehlikelidir.

Biz bugün sadece Halkın Emek Partisi kapatılmasının gibi bir anlayışla konuşmuyoruz. Gerçekten bu ortamın oluşması, siyasi partilerin varolması, insanların bu-

gün parlamentoda siyasi parti olarak Türkiye'nin içinde var olmasında büyük yarar görüyoruz; ama insanlar kendilerini dışlanmış gibi görürse, kabul ederse, o zaman ayrışım, o zaman bölücülük yapmış oluyoruz.

Bugün bizim yaptığımız gerçekten insanları bütünleştirmek için bir çabadır, bir çalışmadır."

demişlerdir.

VI- DAVANIN EVRELERİ

A- Dava, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 3.7.1992 günlü, SP. 31.Hz.1992/59 sayılı iddianamesi ile açılmış ve aynı gün 1058 sayı ile Anayasa Mahkemesi kaydına geçirilerek 1992/1 (Siyasi Parti Kapatma) esas sayısını almıştır.

B- Anayasa Mahkemesi'nce 7.7.1992 gününde alınan karar aynen şöyledir:

" 1- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca düzenlenen, Halkın Emek Partisi'nin kapatılması istemli 3.7.1992 günlü, SP.31.Hz.1992/59 sayılı İddianame'nin Onanlı bir örneğinin, almalarından başlayarak ve iddianame ve eklerinin kapsamı gözetilerek saptanan, altmış günlük süre içinde, gerekli görülürse dosyayı da inceleyip hazırlayacakları ön savunmayı yazılı olarak Anayasa Mahkemesi'ne göndermeleri için adı geçen Parti Genel Başkanlığına tebliğine,

2- Verilen süre içinde ön savunma gönderilmediği takdirde savunma yapmaktan kaçınmış sayılacaklarının yazılacak tezkerede belirtilmesine,

3- Ön savunma geldiğinde esas hakkındaki düşüncelerini bildirmek üzere onanlı bir örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

4- Esas hakkındaki düşüncenin onanlı bir örneğinin, ilgili partiye tebliğiyle yine altmış gün içinde inceleyip hazırlayacakları savunmalarının istenmesine,

5- Verilen süre içinde savunma gönderilmediği takdirde savunma yapmaktan kaçınmış sayılacaklarının yazılacak tezkerede belirtilmesine,

6- Tebligatların, 7201 sayılı Tebligat Yasası'nın 2. maddesi gereğince memur eliyle yapılmasına,

OYBİRLİĞİYLE karar verildi."

C- İddianamenin onanlı örneği ve Anayasa Mahkemesi'nin 8.7.1992 günlü, 937 sayılı: "Ön savunmanın altmış gün içinde yapılmasına ilişkin" yazısı, karar gereğince 8.7.1992 tarihinde Halkın Emek Partisi Genel Başkanlığı'na, -Genel Sekreter

Ahmet Karataş imzasına- memur eliyle tebliğ edilmiştir.

D- Davalı Siyasi Parti'nin vekili eliyle verdiği 18.8.1992 günlü ve "Savunma için Mahkeme'nin taktir edeceği ek süre verilmesi" içerikli dilekçesindeki istemi henüz Anayasa Mahkemesince karara bağlanmadan, 3.9.1992 günlü "Ön Savunma" Mahkemeye ulaştırılmıştır.

E- 3.3.1992 günlü, ön savunmanın onanlı örnekleri, 7.7.1992 ve 8.9.1992 günlü kararlar uyarınca, davaya ilişkin esas hakkındaki düşüncelerini bildirmesi için 10.9.1992 gün ve 1241 sayılı yazı ekinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir.

F- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 22.10.1992 gün ve SP.31.Muh.1992/232 sayılı yazısı ekinde, "Davanın Esası Hakkında Görüş"ünü bildirmiş, karar gereğince bu yazı ve eklerinin onanlı örnekleri, 23.10.1992 gün ve 1505 sayılı yazı ekinde davalı Siyasi Parti Genel Başkanlığına, 26.10.1992 tarihinde memur eliyle tebliğ edilmiştir.

G- Davalı Parti'nin Savunma için ek süre verilmesi istemi üzerine, 22.10.1992 günlü kararlar Partiye "25.12.1992 gününden başlayarak 30 günlük ek süre" verilmiş ve bu karar 23.12.1992 tarihinde bildirilmiştir.

H- Davalı Siyasi Parti'nin "Esas Hakkındaki Savunması" 22.1.1993 gününde süresi içinde, Anayasa Mahkemesi'ne ulaştırılmıştır.

Bu savunmada yer alan istemler üzerine Anayasa Mahkemesi'nin verdiği karar aynen şöyledir:

"1. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Halkın Emek Partisi'nin kapatılması istemiyle açılan davada davalı Parti tarafından verilen esas hakkındaki savunmada istenilen duruşma isteminin anayasal ve yasal olanaksızlık nedeniyle REDDİNE,

2. Anayasa'nın 149. maddesinin dördüncü fıkrasıyla, Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 2949 sayılı Yasa'nın 33. maddesi uyarınca Halkın Emek Partisi Genel Başkanı ile iki yetkiliden oluşacak üç kişinin dava konusunda sözlü açıklamalarının dinlenmesine,

3. Sözlü açıklamada bulunacak temsilcilerin Anayasa Mahkemesi'nde hazır bulundurulmaları için Halkın Emek Partisi Genel Başkanlığı'na 2949 sayılı Yasa'nın 30. maddesi uyarınca yazı yazılmasına,

4. Bu yazıda dinlenmeleri öngörülen Parti temsilcilerinin gelmemesi durumunda incelemenin dosya üzerinden sürdürüleceği hususunun yine 2949 sayılı Yasa'nın

30. ve 31. maddeleri uyarınca belirtilmesine,

5. Sözlü açıklamanın 1 Mart 1993 Pazartesi günü saat 14.30'da Anayasa Mahkemesi salonunda yapılmasına,

6. Adı geçen Parti'ye gerekli tebliğ işlemlerinin yaptırılması için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

9.2.1993 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi."

1- Karar gereğince 1.3.1993 gününde toplanan Anayasa Mahkemesi, davalı Siyasi Parti'nin sözlü açıklama için bildirildiği isimler üzerine şu karara varmıştır:

"A. Halkın Emek Partisi Genel Sekreteri'nin imzasını taşıyan 1.3.1993 günlü, 1993/449 sayılı yetki belgesinde, sözlü açıklama yapmak için adları verilenler arasında bulunan Fehmi İŞIKLAR'ın eski genel başkanı olup HEP'le üyelik ilişkisi kalmadığının saptanması üzerine konu görüşülüp gereği düşünüldü:

1. Anayasa'nın 149. maddesinin dördüncü fıkrasında öngörülen ve 2949 sayılı Yasa'nın 30. maddesinin birinci fıkrasında yinelenen "Anayasa Mahkemesi. . . gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir." kuralı gereğince 9.2.1993 günlü kararla parti temsilcisi olarak sözlü açıklamada bulunmak üzere genel başkan ve iki yetkili çağırılmıştır. Buna göre sözlü açıklama yapması istenen kişiler, parti yetkilileri, partiyle hukuksal ilişkileri devam eden ve temsil görevi olanlardır. Kapatma isteminde Fehmi İŞIKLAR'ın konuşmalarına dayanılması onun yetkili sıfatıyla dinlenilmesini gerektirmez. Kaldı ki sözlü açıklama mahkemenin gerekli gördüğü durumlarda uygulanan bir yöntem olup isteğe bağlı değildir. Bu nedenle Fehmi İŞIKLAR'ın yetkili sıfatıyla DİNLENEMEYECEĞİNE, Yılmaz ALİFENDİOĞLU'nun "Anayasa Mahkemesi'nin "Parti Başkanı ile iki yetkilinin" dinlenmesine ilişkin kararının, Anayasa'da, 2949 sayılı Yasa ve Siyasi Partiler Yasası'nda yer alan "Anayasa Mahkemesi gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu hakkında bilgisi olanları çağırabilir" kuralı karşısında, ancak bu kapsam içinde olduğu düşünülebilir. Eski genel başkanın, olayların bir kesiminin kendi başkanlığı zamanında cereyan etmesi nedeniyle ilgili ve konu hakkında bilgili olduğu kuşkusuzdur. Kaldı ki, kendisi, Anayasa Mahkemesi'nin kararı uyarınca parti tarafından "Yetkili" olarak görevlendirildiğine göre, Anayasa'nın öngördüğü "ilgili ya da konu hakkında bilgisi olan" kapsamındadır. Duruşma ve sorgulama yapılmadığına, savunma alınmadığına göre bu kişinin dinlenme anında parti üyesi olması ya da partiyi temsile yetkili bulunması zorunlu değildir; sözlerinin de partiyi bağlayıcı bir yanı yoktur. Anayasa'nın ve yasaların öngördüğü, Anayasa Mahkemesi'nin, gerekli görmesi halinde ilgili ya da konu

hakkında bilgili olanı çağırıp dinleyebilmesidir. Anayasa Mahkemesi bu gerekliliği hissedip, bir başkan ile iki yetkiliyi dinlemek üzere çağırdığına göre, yetkili kişilerin seçimini de partiye bırakmış demektir. Bu nedenle dinlenmesi gerekir", Mustafa ŞAHİN ile Haşim KILIÇ'ın ise "kararda sözü edilen Anayasa ve yasa maddelerinin kapsamı ve açıklığı karşısında, üstelik kişisel olarak onun sözleri kapatma nedenleri arasında bulunduğundan, geniş yorum ve amaca uygun değerlendirme yapılarak dinlenmesi gerekir" yolundaki karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Fehmi İŞIKLAR'ın ilgili ve konu üzerinde bilgisi bulunan biri sıfatıyla DİNLENMESİNE GEREK OLMADIĞINA, Yılmaz ALİFENDİOĞLU ile Haşim KILIÇ'ın "Konu hakkında bilgisi olan sıfatıyla dinlenebileceği", Servet TÜZÜN ile Mustafa ŞAHİN'in "Konu hakkında bilgisi olması nedeniyle dinlenebileceği", Mustafa BUMİN'in ise "Dinlenmesinde yarar bulunduğu" yolundaki karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Bu doğrultuda sözlü açıklamaları dinlenen Halkın Emek Partisi Genel Başkanı Ahmet TÜRK ile Genel Yönetim Kurulu üyesi Feridun YAZAR'ın sözlü açıklamalarına ilişkin bantların ve stenograflarca düzenlenen tutanakların çözümlenip üyelere dağıtılmasından sonra incelemenin Başkanlıkça belirlenecek bir günde sürdürülmesine, OYBİRLİĞİYLE,

1.3.1993 gününde karar verildi."

Anayasa'nın 149. maddesinin dördüncü fıkrasında Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinden inceleyeceği, ancak gerekli görüldüğü durumlarda sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabileceği öngörülmektedir. Anayasa Mahkemesi, gereksinim duyarak sorular yöneltip bilgi almak ve ayrıntılarla teknik konularda daha çok açıklık kazanmak için 9.2.1993 günlü kararıyla, kendiliğinden 2949 sayılı Yasa'nın 33. maddesini gözeterek HEP'in Genel Başkanı ile iki yetkiliden oluşacak üç kişiyi çağırmıştır. Sözlü açıklamada bulunacak temsilcilerin hazır bulundurulmalarını sağlamak üzere HEP Genel Başkanlığı'na yine aynı kararın 3. bendi gereğince bildirimde bulunulmuştur. Sözlü açıklama bu karara göre yapılacağından HEP'le hukuksal bağı olmayan bir kimsenin HEP yetkilisi ve temsilcisi sayılıp dinlenmesi olanaksızdır. Çağırma kararı "yetkili temsilci" sıfatlarını açıkça içerdiğinden bu nitelikte olmayan kimsenin dinlenmesi hem Anayasa'nın 149. maddesinin Dördüncü fıkrasıyla, 2949 sayılı Yasa'nın 30. maddelerine, hem de bu maddelere dayanılarak alınmış karara aykırı düşer. Mahkeme, önceden "ilgili" ya da "bilgisi" olan, aransa ve istense idi dosyada kapatma nedeni sayılan sözlerin sahiplerinden birini çağırabilirdi. Ge-

nelde "ilgisi" ve "bilgisi" olan, ceza yargılaması yönteminin ağırlıklı biçimde uygulandığı bu davada esas alınmaz. Tanık ya da bilir kişi dinleme niteliğinde uygulama da olamaz. Kaldı ki sözlü açıklama tutanağının 3. sayfasında açıkça yazılı olduğu üzere Mahkeme Başkanı'nca Fehmi IŞIKLAR'ın yüzüne karşı ". . . Ancak, Sayın Türk ile Sayın Yazar, konuşmalarında Fehmi IŞIKLAR'ın söyleyecekleri varsa, elinde belgeleri, bilgileri varsa kendi sunuşları içinde onları mahkememiz dosyasına sunabilirler. Buyurun Fehmi Bey, Sizi dışarıya alalım konuk olarak" denilmiştir. Tutanağın 25. sayfasında da "bir kere daha hatırlatıyorum, Sizi burada dinledik; ama IŞIKLAR'ın konuşma metnini, IŞIKLAR'ın konuşması olarak değil, siz bize kitap ta verebilirsiniz, bant ta verebilirsiniz, dergi de verebilirsiniz. O anlamda veriyorsanız alabiliriz, dosyaya koyarız, vermiyorsanız bir diyeceğimiz yoktur. Hatırlatılmadı, bir başka konuşma, bir başka savunma, olanağının kapısı kapatıldı gibi bir anlayış olmasın." uyarısı da yapılmıştır. Siyasi Parti Kapatma davalarında Sözlü açıklama (savunma toplantısı olmayıp davalı parti tarafından savunma yazılı olarak verilmekte), sorular yanıtlanarak yapılmaktadır.

VII. GEREKÇE

A. ÖN SORUNLAR YÖNÜNDEN

Davalı Halkın Emek Partisi'nin savunmalarında ele alınmasını istediği ön sorunlar üzerinde öncelikle durulması gerekmektedir.

1. Siyasi Partiler Yasası'nın Kimi Maddelerinin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu

Gerek 3.9.1992 günlü "Ön Savunma"da, gerekse 22.1.1993 günlü "Esas Hakkındaki Savunma"da bu konuda:

<<Anayasa'nın 69. maddesinde kapatma nedenleri sayılarak sınırlandırıldığına göre, yasayla yeni yasak ya da sınırlamaların getirilmesi olanaksızdır. Aslında bu sınırlamanın amacı, demokratik toplumun vazgeçilmez öğeleri olan siyasi partilerin, anayasal güvence altında çalışmalarını sağlamaktır.

Buna göre, Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesi, Anayasa'nın "Başlangıç"ıyla 1., 2., 3., 4., 5. ve 66. maddelerini; 81. maddesi de, "mezhep, ırk veya dil farklılığını" yasak kapsamına aldığından Anayasa'ya aykırıdır.

Geçici bir maddeye süreklilik kazandırmak hukuk devleti niteliği ile bağdaşmaz. Olağanüstü bir dönemden, olağan bir döneme geçişi sağlamayı amaçlayan Anayasa'nın Geçici 15. maddesi, 12.9.1980 ile 6.12.1983 tarihlerini kapsamaktadır ve TBMM'nin Başkanlık Divanının oluştuğu bu tarihte kendiliğinden ortadan kalkmıştır.

Kaldı ki, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası, yürürlüğe girdiği 22.4.1983 tari-

hinden bu yana bir çok kez değişikliğe uğramış olup ilk biçimini yitirmiştir. Bu durumyla Anayasa'nın Geçici 15. maddesindeki korumadan yararlanamaz.

Açıklanan nedenlerle uygulama konusu olan ve Anayasa'ya aykırılıkları açık bulunan kuralların iptaline karar verilmelidir.>> denilmektedir.

Bu savunmalara karşılık Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 22.10.1992 günlü Esas Hakkındaki Görüş yazısında, "22.4.1983 günlü 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın Milli Güvenlik Konseyi döneminde çıkarılmış yasalardan olduğu ve Anayasa'nın Geçici 15. maddesi kapsamında bulunduğundan, Anayasa'ya aykırılık savının ciddi görülmeyerek reddi gerekeceği," belirtilmiştir.

Anayasa'nın diğer maddelerinde de Anayasa Mahkemesi'nce yapılacak denetimi kısıtlayan ve engelleyen benzer hükümler vardır. Örneğin 90. maddenin son fıkrası, yöntemince yürürlüğe konulmuş uluslararası andlaşmalar hakkında; 148. madde, olağanüstü durumlarda, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde karnamelerin biçim ve öz bakımından; 152. madde, red kararlarının yayımlanmasından sonra 10 yıl geçmedikçe aynı yasa hükmünün Anayasa'ya aykırılığı savıyla yeniden; 105. madde, Cumhurbaşkanı'nın resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamayacağını öngörmüştür. Bunlara karşılık Anayasa'nın Geçici 15. maddesi, ". . . Anayasa'ya aykırılığı iddia edilemez", devrim yasalarının korunmasıyla ilgili 174. maddesi ise ". . . Anayasa'ya aykırı olduğu şeklinde anlaşılabilir ve yorumlanamaz." biçiminde kesin anlamları yeğlemiştir.

Anayasa'nın geçici 15. maddesinin son fıkrası ile birinci fıkrası, arasında, belirli bir dönemde çıkarılan yasalar hakkında Anayasa'ya aykırılıklarının iddia edilememesi yönünden bir bağ vardır. Son fıkra, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürememe yönünden bir zaman sınırlaması yapmamış, fıkradaki "bu dönem" sözcükleri birinci fıkrada açıklanmıştır. Böylece, belirli bir dönemde çıkarılan yasalar için Anayasa'ya aykırılık savında bulunulamayacağı öngörülmüştür. Nitekim, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın "Anayasa'ya aykırılığı iddia edilemeyecek diğer metinler." başlıklı 25. maddesi Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin son fıkrasındaki "Bu dönem" deyişini aynı biçimde yorumlamış, geçici maddenin birinci fıkrasındaki belirli bir dönemi açıklayan sözcükler ile son fıkrayı birleştirip düzenlemeye açıklık kazandırmıştır.

Davalının savunmasında ayrıca, Geçici 15. maddenin, geçici bir madde olması nedeniyle artık hükmünü doldurduğu ve geçerliliğini yitirdiği, Anayasa'nın diğer kuralları ile uyum içinde bulunmadığı ileri sürülmüştür.

Geçici maddelerin geçerliliği, uygulama süreleriyle değil, geçici olarak düzen-

ledikleri hukuksal ilişki ve kurumlarla kendisi ve bağlı olduğu temel metinlerin içerikleri ve anlamları ile değerlendirilir. Geçici maddeler, değişik hukuksal düzenlemeler arasında bağlantı kurar, kazanılmış hakların saklı tutulmasını, uygulamanın daha geniş bir zaman dilimine yayılarak yapılmasını sağlarlar. Bu yönden de geçici maddeler ile temel hükümler arasında, farklılıklar bulunması doğaldır. Geçici maddelerin taşıdıkları hukuksal değer, diğer maddelerden farklı değildir. Hatta temel düzenlemelerden ayrıntı hükümler getirmesi yönünden uygulama önceliğine ve etkinliğine sahiptirler. Anayasa'nın açık olarak düzenlediği bir kuralın Anayasa yargısı tarafından uygulanmaması düşünülemez. Anayasa'nın geçici 15. maddesinin son fıkrasında hakkında Anayasa'ya aykırılık savında bulunulamayacağı belirtilen düzenlemeler, zamanı birinci fıkrada belli edilen "Bu dönem içinde. . ." sözcükleriyle sınırlanmıştır. 12 Eylül 1980 ile 6 Aralık 1983 tarihleri arasında başvurma yapılmaması değil, bu tarihler arasında yürürlüğe konulan metinler hakkında aykırılık savıyla başvurulamayacağı öngörülmüştür. Kimilerince, kimi nedenlerle Anayasa'nın öbür maddelerine ve hukuka aykırı olduğu ileri sürülse, siyasal eleştirilere konu yapılsa ve çağdaş bir Anayasa özlemiyle böyle bir maddenin göz ardı edilmesi istense de yasama organınca yürürlükten kaldırılmadıkça Geçici 15. maddenin Anayasa Mahkemesi'nce "yok" sayılması olanaksızdır. Anayasa kuralları arasında üstünlük ve öncelik ayrımı yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi, Anayasakoyucu ve Yasakoyucu yerine geçecek tutumlardan özenle kaçınır. Bu konuyla ilgili önceki kararlarda vurgulandığı gibi yürürlükteki bir Anayasa kuralını tanımazlık "geçici" adına bakıp savaştırmak hukuksal anlayış ve işlev özelliğiyle bağdaşmaz. Sonuç olarak, Anayasa'nın Geçici 15. maddesinde, 12 Eylül 1980'den ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı'nı oluşturuncaya kadar geçen süre içinde çıkarılacak yasaların Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemediğinden bu ara dönemde çıkarılan 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78 ve 81. maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamaz.

Güven DİNÇER, Yılmaz ALİFENDİOĞLU ve Mustafa GÖNÜL bu görüşe katılmamışlardır.

2. Siyasi Partiler Yasası'nın İlgili Kurallarının "İhmal Tekniği" Yolu ile Davada Uygulama Dışı Bırakılması Sorunu

Davalı Siyasi Parti adına yapılan savunmalarda, Anayasa'nın 138. maddesine göre, yargıçların ". . . hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verecekleri. . ." Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin sözel yorumuyla yetinilse bile, evrensel hukuk kurallarına uygun olmayan bir yasayı uygulamak durumu ile karşı karşıya kalan yargıcın, hukuka uygun olmayan bu yasayı vicdani kanaatini kullanarak

ihmal tekniği yolu ile uygulamaktan geri kalabileceği;

Öbür yandan Anayasa'nın geçici 15. maddesinin kaldırılması için çalışmaların başlatıldığı ileri sürülerek, Anayasa'ya aykırı olan Siyasi Partiler Yasası'nın belirtilen kurallarının, davada uygulanmasıyla doğabilecek sıkıntıların, ihmal tekniği yoluyla giderilmesi gereği belirtilmektedir.

22.4.1983 günlü Siyasi Partiler Yasası, Anayasa'nın Geçici 15. maddesi öngörülen dönemde çıkarılmış olduğundan, Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamayacak yasalar arasına girmektedir.

Geçici 15. madde 1961 Anayasası'nın geçici 4. maddesine benzer bir koruma düzenlemesidir. Söz konusu geçici maddenin kapsamında olan ve böylece anayasal korunma altında bulunan yasa kurallarının geçici maddeyle korunmaları nedeniyle Anayasa'ya aykırı oldukları ileri sürülmeyeceği gibi, bunların Anayasa Mahkemesi'nce ihmal edilmesinden de söz edilemez. Bu durumdaki hükümlerin ancak Anayasa'nın temel ilkelerine ve bu ilkelere egemen olan hukukun ana kurallarına olabildiğince uygun düşecek biçimde yorumlanması düşünülmelidir.

Öte yandan, Anayasa yargısında bir yasa kuralının ihmal edilebilmesi için aynı konuyu düzenleyen ve birbiriyle çelişen bir yasa ile Anayasa kuralının bulunması ve yasa kuralının iptal edilebilir nitelikte olması gerekir. Geçici 15. madde nedeniyle iptali istenilemeyen kuralın ihmali de söz konusu olamaz. Bu durumda çözümün Anayasa kuralları yönünden aranması doğaldır. Anayasa'nın geçici 15. maddesinin varlığı, Anayasa'nın tümlüğü içinde bir çelişkiyi değil ayrı bir durumu yansıtmaktadır. Geçici 15. maddenin içeriği, konuyu açık biçimde ortaya koymuştur. Anayasa Mahkemesi'nin bu kuralı "yok" sayması olanaksızdır.

Kaldı ki, Siyasi Partiler Yasası'nın getirdiği yasaklar, Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde yer alan kapatılma nedenlerini somutlaştırmaktadır. Bu kurallar, tekil ve ulusal devlet niteliğinin korunması ilkesinin yaptırımlarıdır. Çünkü Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında "Siyasi Partilerin kuruluş ve faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir." denilmektedir. Yukarıda değinildiği gibi Anayasa Mahkemesi'nce bir yasa kuralın ihmali, ancak hakkında iptal davası açılmamış durumlarda o kuralın Anayasa'ya aykırılık nedeniyle iptal edilebilecek nitelikte olması koşuluna bağlıdır.

Yasakoyucu, Anayasa'da öngörülen bir düzenlemeyi gerçekleştirmiştir.

Bu nedenlerle Siyasi Partiler Yasası'nın kimi kurallarının ihmal edilmesi yolundaki savunma yerinde değildir.

Yılmaz ALİEFENDİOĞLU ve Mustafa GÖNÜL bu görüşlere katılmamışlardır.

3. Yargılama'nın "Duruşmalı" Olarak Yapılması, Bu Yerinde Görülmezse Parti Yetkililerinin Çağrılarak Sözlü Açıklamalarda Bulunmalarına Olanak Verilmesi İstemi

Davalı Siyasi Parti'nin bu istemi konusunda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Esas Hakkındaki görüşünde özetle;

Anayasa'nın 149. maddesinin dördüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 30. ve 33. maddelerindeki "Yüce Divan sıfatıyla bakılan davalar dışında kalan işlerin dosya üzerinde inceleneceği" açıklığı ve Siyasi Partiler Yasası'nın 98. maddesinin bu kurala koşut içeriği karşısında kapatma davalarının Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası uygulanarak dosya üzerinden incelenip karara bağlanmasının gerekeceğini, sözlü açıklama konusunda ise taktirin Anayasa Mahkemesi'nde olduğunu belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nce 9.2.1993 günlü ara kararı ile, "Anayasal ve Yasal olanaksızlık" bulunduğu gerekçesi ile duruşma istemi reddedilmiş ve Mahkeme, kendiliğinden sözlü açıklama için davalı parti temsilcilerini çağırarak, yetkili temsilci olarak gelen Ahmet TÜRK ve Feridun YAZAR'ın açıklamaları dinlenmiştir.

4. Davanın Siyasi Partiler Yasası'nın 9. Maddesine Aykırı Olarak Açılıp Açılmadığı Sorunu

Davalı Siyasi Parti, ön savunmasında kapatma nedenleri arasında gösterilen "Kanunsuz siyasi faaliyetlere mihrak olma" iddiasının incelenebilmesi için, Cumhuriyet Başsavcılığının Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre partiye ihtarda bulunması gerekeceği, bu yapılmadığına göre iddianamenin geri çevrilmesi ile davanın reddine karar verilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, esas hakkındaki görüşünde 2820 sayılı Yasa'nın 9. maddesi gereğince partiye uyarıda bulunmasına gerek olmadığını, davanın Cumhuriyet Başsavcılığı'nın partilerin faaliyetini izleyeceğini öngören Siyasi Partiler Yasası Hükmüne dayandırıldığını bildirmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, kurulan partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa'ya ve yasa hükümlerine uygunluğunu ve ayrıca, verilmesi gerekli bilgi ve belgelerin tamam olup olmadığını kuruluşlarından sonra öncelikle ve ivedilikle incelemek durumundadır. Cumhuriyet Başsavcılığı, aynı maddeye dayanarak saptadığı noksanlıkların giderilmesini, gerekli göreceği ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini yazı ile isteyebilecektir. Bu isteğe uyulmamasının yaptırımı da, siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin hükümlerin uygulanmasıdır. Böylece Cumhuriyet Başsavcılığı'nun partileri denetleme görevinin içeriği ve sınırı belirlenmiş olmaktadır. Anılan

maddede, kurulan partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine aykırı olması ya da bunlarda noksanlıklar saptanması durumları birbirinden ayrılarak değişik hukuksal sonuçlara bağlanmıştır. Şöyle ki: Cumhuriyet Başsavcılığı saptanan noksanlıkların giderilmesi, gerekli görülen ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini belirten yazının tebliğinden başlayarak 30 gün içinde noksanlık giderilmediği ya da istenen ek bilgi ve belgeler gönderilmediği takdirde siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin kuralların uygulanmasına karşı partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa'ya ve yasa hükümlerine aykırı olması nedeniyle kapatılmaları için dava açılması 104. maddeyle düzenlenmiştir. Başka bir koşul öngörülmemiştir.

2820 sayılı Yasa'nın 103. maddesine aykırılık nedeniyle açılan kapatma davaları için 9. madde uyarınca ihtarda bulunmak zorunluluğu da yoktur. Bu nedenle davanın, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca uyarı yapılmadan açılmış bulunduğu yolundaki davalı Parti savunması, davanın 2820 sayılı Yasa'nın 4. kısmında yasaklanan parti faaliyetlerinden kaynaklanması nedeniyle yerinde değildir.

5. Siyasi Partiler Yasası'nda ve Anayasa'da Değişiklik Çalışmaları Yapılmakta Olduğundan ve Türkiye Birleşik Komünist Partisi hakkında Anayasa Mahkemesi'nce Verilen Kapatma Kararı Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda İncelenmekte Bulduğundan, Davayı Etkileyecek Bu İki Hususun Bekletici Neden Sayılıp Sayılmaması Sorunu

Davalı Siyasi Parti bu konudaki savunmalarını Türkiye'nin de imza koyduğu, "Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi", "Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerini Koruma Sözleşmesi", "Helsinki Nihai Senedi", "Paris Şartı" gibi uluslararası sözleşmelere aykırı olarak dava açıldığı görüşüne dayandırarak yinelemekte, Anayasa ve yasa değişiklikleri çalışmaları ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna yapılmış başvuru sonuçlarının beklenmesini istemektedir.

Hukukta bekletici neden, bir davanın sonuçlandırılması kimi zaman o mahkemenin yetkisi dışında kalan bir sorunun çözümlenmesine bağlı olduğu durumlarda ortaya çıkar. Bu bakımdan ancak konunun o mahkemenin görev ve yetkisi dışında fakat davanın esastan çözümüne etkisi olan uyuşmazlıktır. Bakılmakta olan bir dava sırasında, ileri sürülen Anayasa'ya aykırılık savları, bekletici neden olarak kabul edilmiştir. Yargılama makamlarınca çözümleneceğinden, ortada yine yargılanacak bir uyuşmazlık söz konusudur ve her iki uyuşmazlık nedeniyle yapılan yargılamalar arasında bağlantı bulunmaktadır.

Oysa, bekletici nedenle Siyasi Partiler Yasası'nda değişiklik çalışmalarının ya-

pılmakta olması ve Türkiye Birleşik Komünist Partisi hakkında verilen kapatma kararının Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda incelenmekte bulunması, birbirinden farklı durumlardır. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun vereceği karar ile Siyasi Partiler Yasası'nın değiştirilmesi konusu bu dava için bekletici neden sayılmaz.

B. ESAS YÖNÜNDEN İNCELEME

1. Genel Açıklama

Demokrasilerde genel ve eşit oy hakkı, vatandaşların devlet yönetiminde etkili olmalarını sağlarsa da, bu etkileme tek tek kendi güçleriyle tam olarak gerçekleşemez. Bu nedenle bireysel iradeleri biraraya getiren, onlara yön veren ve ağırlık kazandıran kuruluşlara gereksinim duyulmuştur. Bu kuruluşlar, dağınık siyasal tercihlerin açıklık ve kesinlik kazanması, aynı zamanda devlet gücünün sınırlanması, kişilere özgürlük ve güvenlik sağlanması yönünden vazgeçilmez öneme sahip olan siyasal partilerdir.

Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasında "Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır." ilkesine yer verildikten sonra üçüncü fıkrasında da "Siyasi Partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler." denilmektedir.

Siyasal Partilere ilişkin Anayasa kuralları gözden geçirilirse Anayasakoyucunun bu konuya özel bir önem ve değer vermiş olduğu görülür.

Siyasal partilerin kuruluş ve çalışmalarının özgürlük içinde olması temel ilkedir. Siyasal partiler, belli siyasal düşünce ve erekler çerçevesinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları kuruluşlardır. Kamuoyunun oluşumunda önemli etkinliği olan siyasi partiler, yurttaşların istem ve özlemlerinin gerçekleşmesine çalışan ve siyasal katılımları somutlaştıran hukuksal yapılardır.

Demokrasinin simgesi sayılan olmazsa olmaz koşulu olarak nitelenen, özgürlük ve hukuksallığın ulusal araçları durumunda bulunan siyasi partilerin, devlet yönetimindeki etkinlikleri ve ulusal istencin gerçekleşmesindeki rolleri nedeniyle, Anayasakoyucu, onları öteki tüzelkişilerden farklı görerek, kurulmalarından başlayıp çalışmalarında uyacakları esasları ve kapatılmalarında izlenecek yöntem ve kuralları özel olarak belirlemede kalmamış, Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında çalışma, denetleme ve kapatılmalarının Anayasa'da belirlenen ilkeler çerçevesinde çıkarılacak bir yasayla düzenleneceğini öngörmüştür.

Anayasa'nın anılan buyurucu kuralı uyarınca 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası çıkarılmış; siyasi partilerin kuruluşlarından başlayarak çalışmaları, denetimleri, kapa-

tlmaları konularında, belirli bir sistem içerisinde, çok ayrıntılı kurallar getirmiştir. Getirilen sistemde, Anayasa'da da yer alan yasaklara uymayan siyasal partilerin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca izleneceği ve gerektiğinde kapatılmaları için Anayasa Mahkemesi'nde dava açılacağı öngörülmüştür.

Siyasal Partilerin, demokratik yaşamın vazgeçilmez öğeleri olmaları, devlet örgütü ve kamu hizmetleriyle yoğun ilişki içinde bulunmaları, onların her istediklerini yapabilecekleri anlamına gelmez. Siyasal partilerin baskı ve engellerden uzak kalmalarını sağlamaya yönelik kurulma ve çalışma özgürlüğü, Anayasa ve bu alanı düzenleyen yasalarla sınırlıdır. Bu belirleme aynı zamanda demokratik hukuk devleti olmanın da bir gereğidir. Nitekim Anayasa'nın 2. maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti . . . demokratik. . . bir hukuk devletidir." denilmektedir.

Hukuk devleti, Anayasa Mahkemesi'nin bir çok kararında yinelenip vurgulandığı üzere insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kurarak bu düzeni sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, tüm davranışlarında hukuk kurallarına ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine açık olan devlet demektir.

Varlığı ve etkisi işlevleriyle ortaya çıkan devlet belirli topraklar üzerinde yerleşmiş, bağımsız ve egemen aynı üstün güce bağlı örgütlü insanlar topluluğu olarak tanımlanır. Bu tanıma göre, ülke ve ulus bütünlüğüyle egemenlik, yasalara dayanan bir otoriteye bağlı örgütlenme ve eşitlik ilkesi bir devlet için vazgeçilmez öğeler demektir. Her canlının ve insanların kendilerini koruma içgüdüsünde olduğu gibi, devletlerin de saldırı ve ondan doğacak tehlikelerden kendi varlığını koruması, uluslararası hukuk düzeninde kabul edilmiş temel bir haktır.

Devletler hukukunda, genellikle, "devletin varlığını güçlendirerek sürdürmek, bağımsızlığına ve geçerli yapısına yönelik tehlikelere karşı önlemler alıp uygulamak" yetkisi biçiminde tanımlanan kendini koruma hakkı, insan hak ve özgürlüklerinden başlayarak demokratik toplum düzenini bozucu, devletin öğelerini yıkıcı eylemleri karşılayacak her tür çabayı kapsar. Bunların başında, bireylerin ve devletin varlığını koruma hakkının bulunduğu tartışmasızdır. Devletin temel dayanaklarını, sürekliliğini ve demokrasiyi yok edici sakıncaları gidermek için yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hukuk devleti için en doğal davranıştır. Bu bakımdan Siyasi Partiler Yasası'nda yer alan konuyla ilgili düzenlemeler, devletler hukukunda öngörülen devletin kendini ve halkını koruma hakkının kapsamı içinde kalmaktadır. Durumun demokrasi ilkeleriyle çatışan bir yönü yoktur. Dayandığı temelleri korumak amacıyla hukuk içinde aldığı önlemler nedeniyle bir devletin kusurlu bulunup suçlanması düşünülemez.

Konuya açıklık kazandırmak için, devletin temel öğelerini belirlemek ve bunları korumak amacıyla Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'ndaki kimi düzenlemelerin kaynağı Anayasa'nın aşağıdaki maddeleridir. Bunlar, toplumsal uzlaşmanın temelini oluşturan, Anayasa'nın özünü ve ereğini de ortaya koymaktadır. Şöyle ki:

"MADDE 1. - Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir."

"MADDE 2. - Türkiye Cumhuriyeti toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik laik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

"MADDE 3. - Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Milli Marşı "İstiklal Marşı"dır.

Başkenti Ankara'dır."

"MADDE 4. - Anayasa'nın 1. maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2. maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3. maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez."

Görüldüğü gibi Anayasakoyucu, yukarıdaki düzenlemelerle ulusal birliğimizin değişmez ilkelerini ve devletin tekil yapısını ortaya koymuştur. Bu ilkeler arasındaki öncelikli olanların ülke-ulus bütünlüğüyle Atatürk milliyetçiliği olduğu görülmektedir.

Vatana ve ulusa bağlılığın, sevgi ve kardeşliğin içte ve dışta barışın simgesi sayılan ve herkesi olduğu gibi kabul eden, eşitlik ve adalete dayalı, çağdaş evrensel değerlerle birleşen bu ilkeler, ulusal yaşamın her alanda çağdaşlaşmasına ve demokratikleşmesine kaynak ve dayanak olacak güçtedir.

2. Anayasa'nın ve Siyasi Partiler Yasası'nın İlgili Kurallarının Bağlantısı

a. Anayasa Kuralları

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, davalı Siyasi Parti'nin, Anayasa'nın Başlangıç'ta 2., 3., 14. ve 68. maddelerine aykırı davrandığını ileri sürmektedir. Bu konuda Anayasa'nın 69. maddesi de önemli bir dayanaktır.

b. Yasa Kuralları

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, dayanakları ve gerekçeleri ilgili bölümlerde

açıklandığı üzere davalı Halkın Emek Partisi'nin, Genel Başkan, Genel Başkanvekili ve Genel Sekreterlerinin değişik yerlerde ve günlerde yapmış oldukları konuşmalarda gazetelerde yayımlanan açıklamalarında ve imzaladıkları bildirimlerde Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a), (b) bentleri ile 80. maddesi ve 81. maddesinin (a), (b) bentlerine aykırı davrandıkları, ayrıca davalı Parti'nin, Siyasi Partiler Yasası'nın 103. maddesinde belirtildiği biçimde kanunsuz siyasi faaliyetlerin mihrakı durumuna geldiği savıyla Siyasi Partiler Yasası'nın 101/b ve 103/1 maddeleri gereğince kapatılmasını istemiştir. 2820 sayılı Yasa'nın 78., 80. ve 81. maddeleri kimi eylemleri yasaklamakta, 101/b ve 103. maddelerinde ise, bu yasak eylemlerin belli kişi veya kurullarca işlenmesi durumunda ya da kimi koşullar gerçekleştiğinde siyasal partinin kapatılacağı öngörülmektedir. Başka bir anlatımla 78., 80. ve 81. maddelerde eylem, 101. ve 103. maddelerde bunun yaptırımı yer almaktadır. Öte yandan 2820 sayılı Yasa'nın 117. maddesinde, içinde 78., 80. ve 81. maddelerin bulunduğu Dördüncü Kısımda yazılı yasak eylemleri işleyenlerin eylemleri daha ağır cezayı gerektirmediği taktirde altı aydan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılacakları da belirtilmiştir. Ayrıca, hem 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 98. ve hem de Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 2949 sayılı Yasa'nın 33. maddeleri, siyasal partilerin kapatılmasına ilişkin davaların Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası hükümleri uygulanmak suretiyle dosya üzerinde inceleme yapılarak karara bağlanacağını öngörmektedir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78/a, b, 80. ve 81/a,b madde ve bentlerinde, devletin tekliği ile ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünden söz edilmektedir. Bu maddeler, Anayasa'da yazılı soyut "Bölünmez bütünlük" ve "tekil devlet" kavramlarını açıklayarak somutlaştırmaktadırlar. Eş anlatımla, Siyasi Partiler Yasası, devletin tekliği, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü korumak amacıyla, ayrılıkçı akımların bir parti durumunda örgütlenmesini yasaklamakta ve yine siyasi partilerin federal bir sistemi savunamayacaklarını, azınlık yaratamayacaklarını (özendirip kışkırtamayacaklarını), bölgecilik, ırkçılık yapamayacaklarını ve eşitlik ilkesini korumak zorunda olduklarını vurgulamaktadır. Böylece Anayasal ilkeler Siyasi Partiler Yasası'yla yaşama geçirilip yaptırımlara bağlanmıştır.

3. Sav ve Savunmanın Kanıtları

a. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Savının Kanıtları

Sava dayanak olan Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası, yanında kanıtlar, Parti'nin her kademesindeki görevlilerin değişik yer ve zamanlarda yapmış oldukları konuşmaları içeren bant çözüm tutanakları, gazete kupürleri, izleme raporları, görüntülü ses kayıtları, açılmış kamu davalarına ilişkin iddianamelerle mahkeme kararları ve il-

gililerce imzalanmış bildirilerdir.

İddianamedeki sırası da gözetilerek, kanıtların ilgili bölümleri şöyledir:

aa) Eski Genel Başkan Fehmi IŞIKLAR'ın Sözleri:

(1) HEP Van il örgütünce 26.1.1991 gününde düzenlenen açılış konuşması.

(2) HEP Zeytinburnu ilçe örgütünce düzenlenen 23.2.1991 günlü "Barış ve Özgürlük" toplantısındaki konuşması.

(3) HEP tarafından 21.3.1991 gününde İstanbul'da düzenlenen "Nevruz Şenlikleri"ndeki konuşması.

(4) HEP İzmir il örgütünce 22.3.1991 gününde düzenlenen eğlence gecesindeki konuşması.

(5) HEP Siirt il örgütünce 26.3.1991 gününde düzenlenen toplantıdaki konuşması.

(6) HEP Şişli ilçe örgütünce 8.5.1991 gününde düzenlenen "Dersim Gece-si"ndeki konuşması.

(7) HEP Diyarbakır il örgütü Başkanı Vedat AYDIN'ın 10.7.1991 günü yapılan Cenaze törenindeki konuşması.

(8) HEP Bursa il örgütünce 7.9.1991 gününde düzenlenen eğlence gecesindeki konuşması.

Konuşmaların genel içeriği :

- Kürt halkının özgürlük, demokrasi ve meşruiyet mücadeleleri verdiği üzerinde durulup 2600 yıl önce Dehhak'ın zulmüne karşı ayaklanan Kawa efsanesiyle paralellik kurularak Kawaların çoğaldığı,

- İlk defa kendilerinin diyebileceği partinin doğduğu, bu partinin en çok sömürülen, baskı altında tutulanların partisi olduğu,

- Nevruz mücadele, başkaldırı özgürlük yükselme günü,

- Demokrasinin önünde en büyük sorun olan Kürt sorunu çözülmeden Türk halkının özgür olamayacağı, Türkiye'de demokrasiden söz edilemeyeceği,

- Dünyada çok güzel olaylar gelişirken . . . halklar kendi kaderlerini tayin etmek isterken ne yazık ki Türkiye'nin yeteri kadar etkilenmediği,

- Birleşmiş Milletler ve onu oluşturan devletlere seslenerek en kısa zamanda Birleşmiş Milletler Örgütünde bir Kürt Konferansı toplanması,

- Kürt halkının verdiği mücadeleyle, işçi sınıfının güçlenen mücadelesinin birleştirilmesi,

Yönündedir. Bu konuşmalarında açıkça "Kürt halkı (Ulus anlamında) vardır.", "Demokrasinin önündeki en büyük sorun Kürt sorunudur.", "Bize Kürt partisi diyorlar biz ezilen sömürülen horlananların partisiyiz. Kürtler en çok eziliyor sömürülüyorsa, biz Kürtlerin de partisiyiz.", "Halklar. Kürt halkı da, kendi kaderlerini belirleme hakkına sahiptir. . ." Konuları işlenmektedir.

bb) Genel Başkanvekili Ahmet KARATAŞ'ın 15.12.1991 günlü konuşmasının içeriği şöyledir:

Dünya ve Ortadoğudaki konumun değiştiği, kutuplaşmanın kalktığı, NATO'nun gereği kalmadığı, yeni süreç içinde kurtuluş hareketleri tabir edilen yeni bir dengeğin gelişeceğinin kuvvetle muhtemel görüldüğü,

Ortadoğudaki halklarla, özellikle, Filistin halkı ile paralellik kurulmaya çalışıldığı,

Kürt halkının tarihin mahkum ettiği yöntemlerle her uygulamanın mübah sayıldığı bir özel savaş tarzı ile evinden yurdundan edildiği, vurgulanmış Kürt ve diğer azınlık halklarının varlığından söz edilmiştir.

cc) Genel Başkan Feridun Yazar'ın Sözleri:

(1) 1-5 Şubat 1992 günlü Sabah Gazetelerinde yayımlanan, açıklanma

(2) HEP Sakarya İl Örgütü'nün açılış sırasında 20.4.1992 günü yapılan konuşma

(3) 1.6.1992 günlü Milliyet Gazetesi'ndeki açıklama

Konuşma ve gazetelerde çıkan açıklamaların genel içeriği şöyledir:

- Cumhuriyet döneminde bütün etnik gruplara karşı otoriter devlet ile asimilasyon politikası uyguladığı,

- HEP'in Bütün etnik grupların Partisi olduğu savına karşın Cumhuriyet'in Türk ve Kürt halkları tarafından kurulduğu, buradan kalkılarak diğer etnik grupları dışlayan Türklerle Kürtlerin eşitliğine ve ırka dayalı toplum düzeni kurulmasının gerekliliği,

- Devletin kullandığı şiddet ortamı ve demokratik yolların tıkanmasından (PKK) Kürdistan İşçi Partisi'nin zora karşı zor mantığıyla ortaya çıktığı,

- Türkiye'de yaşayan vatandaşların değil, halkların eşitliğine dayalı bir sistem

arayışı,

- Demokratikleşmenin önünde en büyük engelin Kürt sorunu olduğu,
- Üniter Devlet biçiminin değiştirilmesi,

tizerinde durulmuştur.

dd) Genel Sekreter İbrahim AKSOY'un beyanları:

(1) HEP Van il örgütünce 21.3.1991 günü düzenlenen "İrkçılıkla Mücadele Günü"nde,

(2) HEP Fatih ilçe örgütünce 25.5.1991 günü düzenlenen "Bahar ve Özgürlük" Toplantısında,

(3) HEP Konya İl Kongresinde 18.5.1991 günü yaptığı konuşmalarda,

Konuşmaların genel içeriği şöyledir;

- Kürt halkının uluslararası anlaşmalardan doğan hiç bir hakkı kullanamadığı,
- Kürtlerin okuma, yazma ve ilerleme hakkının olmadığı,
- Güneydoğu'daki Devlet gücünün teröristlere karşı değil ulusal taleplerine sahip çıkan Kürt halkına karşı oluşturulduğu,
- Doğu sorununun ekonomik sorun olmadığı, Kürt halkının sorununun ulusal olduğu üzerinde durulmakta ve Sovyetler Birliği'ndeki gelişmelerle Türk Ulusu içinde yeralan Kürt kökeninden gelen vatandaşlarımızın durumu arasında ilgi kurulması, görüşlerine yer verilmiştir.

ee) Ahmet Karataş'ın Genel Sekreter olarak sözleri:

1) HEP İstanbul il örgütünce düzenlenen 21.3.1992 günlü "Bütün Halklar Kardeşdir. Katliama Son" mitingindeki konuşmasıyla,

2) İmzalamak suretiyle içeriğine katıldığını Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi, Cumhuriyet Savcılığı'ndaki 16.4.1992 günlü ifadesinde belirttiği ve böylece yazılı beyanı durumuna gelmiş olan 2.4.1992 günlü "Birleşmiş Milletler, Tüm Uluslararası Kurum ve Kuruluşlarına Deklarasyondur." başlıklı bildirmede:

Kürt halkının özgür olmak istediği, - Kürdistan'daki katliama engel olunması, Teröristlerle mücadele görüntüsü ile Devlet tarafından Kürt halkına karşı silah kullanıldığı,

- Kemalist çizgilerin yıkılması, aşılması gereği,

- Terör örgütüne karşı alınan yasal önlemlerin ve uygulamaların uluslararası bir savaş ve bu savaşın taraflarından birinin PKK terör örgütü olduğu,

- Bu örgüte mensup teröristlerin özgürlük savaşçısı gerillalar oldukları ve haklarında uluslararası savaş hukukunun uygulanması gerektiği, ancak Türk Hükümeti'nin bu kurallara kat'i surette uymadığı,

TC Ordusu ve Güvenlik Kuvvetlerinin Kürt gerillalardan çok onlara kaynaklık eden Kürt halk yığınlarını fiziki olarak ve büyük kitleler halinde yok etme peşinde oldukları,

Belirtilerek bu davranışın izlenmesi uluslararası kuruluşlardan istenilmektedir.

ff) Partinin taşra teşkilatı görevlilerinin beyan, yayın ve eylemlerinin sıralaması da aşağıdaki gibidir:

Konuşmalar:

(1) İstanbul İl Başkanı Osman Özçelik:

- Zeytinburnu "Barış ve Özgürlük toplantısı 23.2.1991,

- İstanbul - Nevruz, 21.3.1991,

- Fatih, 25.5.1991,

(2) Yaşar Kilerci - Küçükçekmece İlçe Bşk. 8.3.1991,

(3) Tunceli Merkez İlçe Bşk. Mehmet Gülmez "Değişim Gecesi" 8.5.1991 -

İst.

(4) Fatih İlçe Bşk. Hikmet Can Özdemir, 25.5.1991,

(5) İzmir İl Başkanı Bayram Özcan, 22.3.1991,

(6) Van Merkez İlçe Sekreteri İsmail Aydın, 24.3.1991,

(7) Van İl Başkanı Remzi Kartal Milletvekili, 24.3.1991,

(8) Siirt İl Başkanı Abdurrahim Deli, 20.4.1992,

(9) Muş İl Başkanı Adayı (Milletvekili) Sırrı Sakık, 12.5.1991,

(10) Ağrı İl Başkanı Kemal Adıgüzel, 18.5.1991,

(11) Ağrı İl Örgütü üyesi Eyüp Duman, 18.5.1991,

(12) Feridun Yazar Genel Sekreter Yardımcısı iken Urfa'da - 19.2.1991,

(13) Manisa eski İlçe Başkanı Celil Bedikanlı, Turgutlu - 21.7.1991

- (14) Bursa İl Başkanı Murat Dağdelen, 7.9.1991,
- (15) Bursa İl Yönetimi K.üyesi Abdülkadir Gedik, 7.9.1991,
- (16) 15.12.1991 de, 1. Olağanüstü Büyük Kongre'deki Partililerin konuşmaları:
- (a) Güven Özata - Divan Başkanı Antaiya Merkez İlçe Üyesi,
- (b) Kemal Okutan - Adana İl Başkanı,
- (c) Abdulmuhsin Melih - Urfa İl Başkanı,
- (d) Cabbar Gezici - İstanbul İl Sekreteri,
- (17) Genel Sekreter Yardımcısı Kemal Okutan - Nazilli 28.2.92,
- Adana, 12.4.1992
- (18) Bursa İl Örgütü Bşk. Murat Dağdelen - Sakarya 20.4.1992,
- (19) İstanbul İl Başkanı Felemez Başboğa İstanbul - 1.3.1992,
- (20) Partili Milletvekillerinin Konuşmaları:
- (a) Mahmut Almak Eminönü - 16.3.1991,
- Muş - 12.5.1991
- Ağrı - 13.5.1991
- (b) Kenan Dönmez İstanbul (Milletvekili) Üsküdar - 17.3.1991,
- (21) HEP İzmir İl Yönetim Kurulu'nun 3.1.1991 günlü kararıyla yayımlanan "Yurtsever Demokratik Kamuoyuna" başlıklı bildiri,
- (22) HEP Aydın İl Yönetim Kurulu'nun 1.1.1992 günlü kararıyla, tanıtım ve gelir amacıyla bastırılan (1060 adet) duvar takvimi,
- (23) Mardin ve Derik örgüt binalarında yapılan partili partisiz kişilerin katıldığı, 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nı protesto etmeyi amaçlayan açlık grevleri:
- Mardin 31.5.1991 - 5.6.1991 arası (sloganlar v.s. - izleme tutanakları),
- Derik - 31.5.1991 - 3.6.1991 arası.
- Ayrıca, İddianamenin 106-115. sayfalarına gerek parti kongrelerinde, gerekse taşra örgütlerinin "şölen", "gece" gibi adlarla düzenledikleri toplantılarda parti adına görev aldıkları anlaşılan sunucuların beyanları, atılan sloganlar, yapılan eylemler, asılan afiş ve pankartlar üzerindeki yazıların içerikleri üzerinde durulmuştur.

Bunlar; çeşitli yer ve günlerdeki çok çeşitli sunuşlar, kırtçe şarkılar, sloganlar, pankartlardaki sözler, sarı-kırmızı-yeşil renklerden oluşmuş eşarplarla eylemler, aynı renkteki bayraklarla eylemler, Türk Bayrağının indirilmesi eylemi, kışkırtıcı konuşmalar, Vedat Aydın'ın cenaze törenindeki olaylar (pankart, slogan, karakola ateş edilmesi gibi), Terör örgütü PKK lideri Apo'nun anasının, "hepimizin anası" olarak sunulduğu gibi eylemlerdir.

Ancak ilgili görülen bölümleri almış olan konuşmalar ve diğer kanıtların nitelikleri için İddianamenin 115. sayfasında aynen şöyle denilmektedir:

"Bu beyanların ve eylemlerin sahipleri her ne kadar parti tüzel kişiliğini doğrudan doğruya sorumlu kılabilecek parti üyeleri değilse de, bu beyan ve eylemler ile davalı partinin genel merkez yöneticilerinin davaya esas alınan beyanları arasındaki ayniyeti ve işlenmekte olan ana fikrin etki alanını biçimini gösterdiği cihetle zikre değer bulunmuştur."

Yargıtay Başsavcılığı'nın "esas hakkındaki görüşünde" de aynı sav yinelenmektedir.

Davalı Siyasi Parti ise tüm savunmalarında, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 101/b, d maddelerindeki açıklık karşısında partinin, ancak sorumlu kişilerinin beyanları ile suçlanabileceğini, bunların dışındaki örgüt üyelerinin beyan ve eylemlerinin doğrudan doğruya kapatma sebebi yapılamıyacağını, bu gibi durumlarda uyulacak yöntemin Siyasi Partiler Yasası'nın 101/d maddesinde gösterilmiş bulunduğunu ve buna uyulmamış olduğundan anılan kanıtların değerlendirme dışı bırakılmasını istemiştir.

Yukarıda belirtilen bu kanıtların esas yönünden partiyi sorumlu tutabilecek görevlilerinin yaptıkları konuşmalardan bir farkı bulunmamakta, sorunlara ve çözümlerine koşut bir yaklaşım sergilediği gözlenmekte, çoğunda ise yasa dışı bir örgüt olan PKK'nın övülüp ve desteklendiği görülmektedir.

Konuya, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın getirdiği sistem yönünden yaklaşmak gerekmektedir. Bu Yasa'nın 101. maddesinin (b) bendindeki koşulların gerçekleşmesi durumunda doğrudan doğruya kapatma davası açılabilmekte, bu bentte sayılanlar dışında kalan parti organ mercii veya kurulu tarafından 4. Kısım'daki yasaklara aykırı davranılması durumunda ise maddenin (d) bendinin uygulanması gerekmektedir. Bu bent gereğince kapatma davası açılabilmesi kimi ön koşullara bağlanmıştır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, Siyasi Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (b) bendinde sayılanlar dışındaki organ, merci ya da kurullarının 4. Kısım'daki yasaklara aykırı davrandıklarını saptadığında eylem tarihinden itibaren iki

yıl geçmemişse, organ, merci veya kurulların işten el çektilmesini, yasak eylemlerden hüküm giyen parti üyelerinin ise kesin olarak çıkarılmasını isteyip 30 gün içinde yerine getirilmediği takdirde kapatma davası açma olanağı vardır.

gg) Diğer Kanıtlar

Davalı Halkın Emek Partisi'nin, Adana, İçel, Şişli, Fatih, Derik, Şanlıurfa, Manisa, Antalya, Aydın, İstanbul, Adapazarı il ve ilçe örgütlerinin çeşitli kademedeki yöneticileri ve parti üyeleri hakkında bölücü eylemlerinden dolayı, 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1. maddesi uyarınca açılmış ve sürmekte bulunan 11 kamu davasına ilişkin iddianameler ve bunlara ilişkin hazırlık soruşturmaları evrakı.

İddianamenin 145-149. sayfalarında geniş özeti alınan bu belgeler -ki yalnızca HEP Manisa Merkez İlçe Örgütü Başkanı Celal Bedikanlı hakkında açılmış olan davanın 3713 sayılı Yasanın 8/1 maddesi uyarınca mahkumiyetle sonuçlandığı, Yargıtay'ca onanarak kesinleşen bu karar üzerine Partiye uyarıda bulunulması sonucun da adı geçen kişinin davalı partideki üyeliğine son verildiği, diğer kamu davalarının henüz devam etmekte olduğu bildirilmektedir- davalı siyasi partinin "kanunsuz siyasi faaliyetlerin mihrakı" olduğuna ve bu nedenle de, 2820 sayılı Yasa'nın 103. maddesi uyarınca kapatılması istemine kanıt olarak gösterilmektedir. Aynı kapatma nedenine kanıt olarak "Esas hakkındaki görüş" yazısının 50-53 sayfalarında özetlenen ve partinin çeşitli örgüt yöneticileri ve üyeleri hakkında açılmış ve henüz sonuçlanmamış 5 ayrı kamu davasından daha söz edilmektedir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 3.7.1992'de açmış olduğu kapatma davasına ilişkin olarak düzenlediği iddianamenin sunulmasından sonra, 9.10.1992 gün ve SP.Muh.1992/229 sayılı yazısı ekinde, değişik makamlardan, bu arada, Ankara, Diyarbakır, İzmir ve İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemeleri Savcılıklarından gönderilen belgeler, "Açılmış olan davayla bağlantılı görüldüğünden" kanıt olarak sunmuş bulunmaktadır.

Yine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 22.10.1992 günlü "Esas Hakkındaki Görüşünde" öncekilere ek olarak:

(1) Genel Sekreter Yardımcısı Kemal Okutan'ın Bursa'daki 28.6.1992 ile 2. Olağanüstü Kongredeki 19.9.1992 günlü,

(2) Parti Meclisi üyesi Abdülcabbar Gezici'nin yine 2. Olağanüstü Kongre'deki 19.9.1992 günlü,

(3) Genel Sekreter Yardımcısı Harun Çakmak'ın aynı yer ve günlü,

(4) HEP Bakırköy ilçe örgütü üyesi Mustafa Kemal Öztürk'ün aynı yer ve

günlü,

(5) HEP Milletvekili Mahmut Alnak'ın aynı yer ve günlü,

(6) HEP Milletvekili Hatip Dicle'nin aynı yer ve günlü,

(7) HEP Milletvekili Ali Yiğit'in aynı yer ve günlü, konuşmalarından yaptığı alıntılar yeni kanıt olarak sunmuş ve davalı Partinin Bursa ile Fatih örgütlerince düzenlenen toplantılarda atılan sloganlarla 2. Olağanüstü Kongrede yaşanan olayları tesbit eden tutanaklara da dayanmış bulunmaktadır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın dayandığı kanıtlardan biri de, 7.1.1993 günlü ve SP.31.Muh.1993/2 sayılı yazıları ekinde gönderilen belgelerdir. Bunlar:

- İddianamenin 148. sayfasında (8) no da belirtilen Aydın İl Örgütü Yönetim Kurulu Başkan ve Üyelerinden oluşan 10 kişi hakkında 3713 sayılı Yasa'nın 8/1 maddesi uyarınca verilen mahkumiyet kararının onanmasına ilişkin Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin 4.12.1992 günlü, 1992/9988-10833 sayılı kararı,

- İddianamenin 69. sayfasında özetlenen 18.5.1991 günlü beyanı nedeniyle eski genel sekreter İbrahim Aksoy hakkında, Konya DGM Savcılığı tarafından düzenlenen 14.12.1992 günlü iddianame,

- 22.10.1992 günlü Esas Hakkındaki Görüş'ün 24. sayfasında belirtilen, davalı partinin 19.9.1992'de gerçekleştirdiği 2. Olağanüstü Kongreyle ilgili olarak, kimi parti görevlileri ve üyeleri hakkında Ankara DGM Savcılığı'nca düzenlenen 13.11.1992 günlü iddianamedir.

Bu başlık altında sıralanan ve tümü dosyaya sonradan sunulan kanıtların çoğunluğu kapatma davasının açılmasından (3.7.1992) sonraki günlerde gerçekleştiği öne sürülen olaylara ilişkindir. Eş anlatımla, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 3.7.1992 gününe kadar toplamış olduğu kanıtlara göre kapatma davasını açmış ancak iddianamesini, hatta esas hakkındaki görüşünü verdikten sonra bile, davalı Siyasi Parti hakkında yürütülen her türlü soruşturma evrakını, gazete kupürlerini, "açılmış olan dava ile ilgisi nedeniyle" kanıt olarak değerlendirmek üzere göndermiş bulunmaktadır.

b) Savunmanın Kanıtları

Davalı parti kanıt olarak bilgi ve belge sunmamış, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın verdiği kanıtları çürütmeye yönelik 11 sayfalık, 3.9.1992 günlü "Ön Savunma"; 16 sayfalık, 22.1.1993 günlü "Esas Hakkındaki Savunma" ve 1.3.1993 günlü "Sözlü Açıklama" ile yetinmiştir. Savunmalarda öne sürülen usul sorunları daha

önce çözümlenmiş olup, esas, savunmaları değerlendirme bölümünde ele alınacaktır.

4. Kanıtların Değerlendirilmesi

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddianamesi ve aynı doğrultudaki Esas Hakkında Görüş yazısı incelendiğinde davalı Halkın Emek Partisi'yle ilgili kapatma isteminin başlıca iki nedene dayandırıldığı görülmektedir.

Bunlar:

- Irk esasına dayanmak, Devletin tekliği ilkesini değiştirme amacını gütmek, azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek ve Türk dili ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak geliştirmek veya yaymak yoluyla ülke üzerinde azınlıklar yaratarak "Devletin ülkesi ve Milletiyle bölünmez Bütünlüğünün bozulması" amacını taşımak ve bu yolda faaliyette bulunmak,

- Kanunsuz siyasi faaliyetlere mihrak olmak,

biçiminde özetlenebilir.

Davalı Siyasi Parti de, faaliyetlerinin suçlama konusu yapılamayacağını, eylemlerinin kapatma nedeni oluşturmayacağını savunmuştur.

a. Kanunsuz Siyasi Faaliyetlere Mihrak Olma Nedeniyle Kapatma İstemi

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın "Kanunsuz Siyasi faaliyetlere mihrak olma sebebiyle kapatma" başlıklı, 3270 sayılı Yasa ile değişik 103. maddesinde:

" Bir siyasi partinin, bu kanunun 78-88 ve 97. maddeleri hükümlerine aykırı fiillerin işlendiği bir mihrak haline geldiğinin sübuta ermesi halinde, o siyasi parti Anayasa Mahkemesi'nce kapatılır.

Bir siyasi partinin yukarıdaki fıkrada yazılı fiillerin mihrak haline geldiği, 101. maddenin (d) bendinin uygulanması sonucunda bu fiillerin o partinin üyelerince kesif bir şekilde işlenmiş olduğunun ve bu fiillerin kesif olarak işlenmesinin o partinin büyük Kongre, merkez karar ve yönetim kurulu veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki grup genel kurulu yahut bu grubun yönetim kurulunca zımnen veya sarahaten benimsendiğinin sübuta ermesiyle olur" denilmektedir.

Maddenin ikinci fıkrasında sözü edilen aynı yasanın, 3270 sayılı yasa ile değişik 101. maddesinin (d) bendinin ilgili bölümü de aynen şöyledir:

"d) 1. (b) bendinde sayılanlar dışında kalan parti organı mercii veya kurulu tarafından bu kanunun 4. kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiilin işlenmesi halinde, fiilin işlendiği tarihten başlayarak iki yıl geçmemiş ise, Cumhuriyet

Başsavcılığı sözkonusu organ, merci veya kurulun işten el çektirilmesini yazı ile o partiden ister. Parti üyeleri 4. kısımda yer alan maddeler hükümlerine aykırı fiil ve konuşmalarından dolayı hüküm giyerler ise, Cumhuriyet Başsavcılığı bu üyelerin kesin olarak çıkarılmasını o partiden ister.

Siyasi parti, tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmedeği takdirde, Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesi'nde o siyasi partinin kapatılması hakkında dava açar. . ."

2820 sayılı Yasa'nın getirdiği bu düzenlemeye göre, Siyasi Partilerin, 101. maddenin (b) bendinde sayılan organ ve görevlilerinin, Dördüncü Kısım'da yazılı yasaklara aykırı davranışlarının saptanması durumunda doğrudan doğruya kapatma davası açılabilmesine karşın, aynı yasak eylemlerin (d) bendinde sayılan organ, merci ya da kurullar, veya parti üyeleri tarafından işlenmesi durumunda kapatma davasının açılabilmesi kimi koşullara bağlanmıştır. Bunlar, parti üyeleri bakımından "hüküm giyme" ve bunun sonucunda üyelikten çıkarılması için yasa metninde belirlenen "tebliğat" ve buna karşın "üyelikten çıkarma" koşuludur.

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, Yasa'nın 103. maddesinin en önemli ögesi olan "101. maddenin (d) bendinin uygulanmasını" gözetmediği, eş anlatımla, parti üyelerinin Dördüncü Kısım'da yer alan hükümlere aykırı eylem ve konuşmalarından dolayı "hüküm giyme" ile tebligatta bulunma ve buna karşın üyelikten çıkarma koşulunu aramadığı ve parti üyeleri hakkında açılmış ve devam etmekte olan kamu davalarının varlığını yeterli görerek davalı siyasi partinin kapatılmasını istediği görülmektedir.

Bu durumda, Siyasi Partiler Yasası'nın 103. maddesinde yazılı kapatma nedeninin öğeler yönünden gerçekleşmediği açıktır. Buna dayalı kapatma isteminin reddi gerekir.

b) "Devletin Ülkesi ve Milletiyle Bölünmez Bütünlüğünün Bozulması" Amacını Taşımak ve Bu Yolda Faaliyette Bulunmak, Nedenleriyle Kapatma İstemi

Halkın Emek Partisi'nin eski Genel Başkanları Fehmi IŞIKLAR ve Feridun YAZAR ile Genel Sekreter İbrahim AKSOY ve bir süre Başkanvekilliği de yapan Eski Genel Sekreteri Ahmet KARATAŞ'ın iddianameye aktarılmış bulunan konuşmalarıyla gazetelerde yayımlanan açıklama ve imzaladıkları bildirimlerin 2820 sayılı Yasa'nın Dördüncü Kısım'ında yazılı yasaklara aykırılık oluşturup oluşturmadığının değerlendirmesinde gözönünde bulundurulmak üzere konu ile ilgili kimi kavramların açıklanmasına yer verilecek ve bu amaçla öncelikle devletin ülkesi ve milletiyile bölünmez bütünlüğü ve Atatürk Milliyetçiliği kavramları ele alınacaktır.

"Bütünlük" ilkesi ilk olarak Misak-ı Milli'nin birinci maddesinde ". . . İslam çoğunluğu bulunan yerleşik toprak parçalarının tamamı hakikaten veya hükmen hiçbir sebeple ayırma kabul etmez küldür." biçiminde yer almıştır.

İsmet İnönü, Lozan Barış Andlaşması görüşmelerinde, bütünlük ilkesini "Büyük Millet Meclisi Hükümeti; Türk Yurdu'nun birliğine ve bölünmezliğine en büyük önemi vermekte, hakların ve ödevlerin, çıkarların ve yükümlülüklerin yurttaşlarca eşit olarak paylaşılması gerektiğine inanmaktadır." biçiminde açıklamıştır.

Devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesi Anayasa'nın birçok maddesinde özellikle vurgulanmış, Türk Milleti'nin bağımsızlığı ve bütünlüğüyle, ülkenin bölünmezliğini korumak devletin temel amaç ve görevleri arasında gösterilmiştir. (Madde 5). Ülke ve ulus bütünlüğünü korumak için temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanabileceği de kabul edilmiş, (Madde 13 ve 14) aynı amaçla basın ve dernek kurma özgürlüklerine özel sınırlamalar getirilmiş (Madde 28, 30, 33), gençlerin bu anlayış doğrultusunda yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı önlemler alınması devlete özel görev olarak verilmiş (Madde 58), bilimsel araştırma ve yayında bulunma yetkisinin Devletin varlığı ve bağımsızlığıyla ulusun ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliğine karşı kullanılmıyacağı belirtilmiş (Madde 130), kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına bu nedenlerle yönetimin müdahalesi uygun bulunmuş (Madde 135), birlik ve bütünlük konusunda işlenecek suçlar için özel mahkemelerin kurulması öngörülmüş (Madde 143), aynı konu, TBMM üyeleri ve Cumhurbaşkanı yeminlerinin temel öğelerinden birini oluşturmuş (Madde 81 ve 103), siyasi partilerin uyacakları esasların başlıcaları arasında yine "bölünmez bütünlük" ilkesi yer almıştır. (Madde 69)

2820 sayılı Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendi, siyasi partilerin, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü yanında, devletin resmi dilinin Türkçe olduğuna ilişkin kuralı da değiştirmek amacını güdemeyecekleri açıklığını taşımaktadır.

Gerçekte, bin yıldan beri birlikte yaşayan, vatanın her yerinde içiçe kaynaşan çeşitli soy ve kökenden gelen bireyler arasında Türkçe en yaygın dildir. Sadece resmi işlerde değil, ailede, günlük yaşamda ve eğitimde kısacası toplumsal ilişkilerin her alanında kullanılan ortak bir dil olmuştur. Türkçeyi bilmeyen ve kullanmayan çok az kişi vardır.

Ayrıca kapalı ve açık özel ortamlarda, ev ve işyerinde, basın ve sanat alanında ana dilin kullanılması da yasak değildir. Tersine savlar gerçek dışıdır.

Ulus bütünlüğü içinde yer alan kimi etnik grupların kendi aralarında kullandıkları yerel dillerin resmi dil yerine ortak iletişim ve çağdaş eğitim aracı olarak ta-

nınması olanaklı değildir. Özgün bir Kürt dili yoktur.

Anayasa'nın 26. maddesinin üçüncü fıkrasında "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" denilmektedir. Türkiye'de özellikle yasaklanan bir dil kalmadığı gibi özel yaşamda bir çok dil kullanılmaktadır. Anayasa'nın 42. maddesinin son fıkrasında, Türkçe'den başka hiçbir dilin eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulup öğretilmeyeceği, uluslararası anlaşmalar saklı tutularak kurala bağlanmıştır. Bu anayasal gerek, öğretim ve eğitim birliği ile ilköğretimin zorunlu olmasının ve bu yolla ulusal bütünlük ve dayanışmanın taşıdığı öneme bağlanmalıdır.

Dil konusunu kapsayan bir başka düzenleme de Anayasa'nın 14. maddesinin ilk fıkrasındaki Anayasa'da yer alan, "hak ve hürriyetlerden hiçbirinin dil ayrımı yaratma amacıyla kullanılmıyacağı" kuralıdır.

Devletin bölünmez bütünlüğü ile dili konusundaki kurallar, yaptırımsız değildir. Herşeyden önce Anayasa'nın 4. maddesine göre bu konularda genel ilkeyi koyan Anayasa'nın 3. maddesi, "Değiştirilemez ve değiştirilmesi, teklif edilemez". Öte yandan, Anayasa'nın 69. maddesi, bu sınırlamalara uymayan devlet düzeni kurma yasasını içeren 14. maddeye aykırı davranan siyasi partilerin temelli kapatılacağını öngörmektedir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bu anayasal çerçevede değerlendirilmelidir. Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendi, Anayasa'nın 4. maddesi doğrultusunda bir kural koymuş, siyasi partilerin, diğer yasaklar yanında devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüyle diline ilişkin yukarıda değinilen Anayasa'nın 3. maddesini değiştirmek amacını da güdemeyeceklerini belirlemiştir.

Uluslar, varlıklarını tarihsel gelişmeler ve gerçeklerle kazanırlar. Ortak kültürün, sosyal dayanışmanın ve birlikte yaşama duygusunun doğuşu, gelişip güçlenmesi tarihe dayanır. Tek vücut durumunda ve tam ulus yapısı içinde bütünleşerek Kurtuluş Savaşı'nı yapmış halkın vatani, Türk Vatani; Milleti, Türk Milleti; Devleti de Türk Devleti'dir. Dünya, 11. yüzyıldan bu yana çağlar boyu Anadolu için "Türkiye" ve burada yaşayanlar için "Türkler" adını kullanmıştır. Bu durum, ulus bütünlüğü içinde yer alan farklı etnik grupları görmeme anlamına gelmez.

Türk Ulusu'nu oluşturan, binlerce yıl birarada yaşamış, kaynaşmış, ortak kültüre, ahlaka ve dine sahip insanların tarihleri birdir. Vatani üzerinde yaşamış bütün geçmiş kuşaklar, ülkenin ve ulusun bütünlüğünü ve onurunu sürdüreceği kuşkusuz olan, gelecek kuşaklarla birlikte düşünülmelidir. Her ulusun olduğu gibi tarihsel gerçeklere dayanan Türk Ulusu'nun ortak kimliği ve kültürü de savunmasız bırakılamaz.

Herşeyden önce Türk Devleti'nin bağımsızlığına, kimliğine ve özbenliğine, ulusal bütünlüğüne düşman olan tüm karşıtıklarla uğraşmak uluslararası hukuksal belgelerin benimsediği temel bir görev ve haktır.

Türkiye Cumhuriyeti son yıllarda dışardan desteklenen silahlı bölücü terörün tehdidi altındadır. Halkın Emek Partisi'nin dava konusu faaliyetleriyle, teröristlerin gerçek istek ve savları başka bir biçimde belirtilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünleştirici ve tekil devlet esaslarından vazgeçilmesini, gerçekleştirilmesi olanaksız değişiklikleri savunan ve eşit haklara sahip Türk Ulusu bütünlüğü içinde yer alan vatandaşların bir kısmında azınlık ve ayrılık duygusu yaratamaya yönelik kışkırtıcı ve yıkıcı çabaları demokrasinin ve çağın bir gereği sayılamaz. Kaldığı, kendileri ayrı bir ırk ve ulus kimliğiyle devlet çatısı altına sokulmak istenen vatandaşların Türk Ulusu ortak kimliğine ve bütünlüğüne sağduyuyla ve kesin biçimde sahip çıktıkları belirgindir.

Yüzyıllardan beri süregelen tarihsel ve manevi birliğe ek olarak, bütün yıkıcı ve bölücü faaliyetlere karşı birlikte Ulusal Kurtuluş Savaşı'na katılıp Cumhuriyeti kuran ve böylece kader ve gönül birliğini kanıtlamış bulunan; ülkenin her yöresindeki vatandaşlar arasında ulusal bütünlük perçinlenerek, Türk Ulusu'nun siyasal ve toplumsal birliği kurulmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, ortak tarihsel değerlere ve kültüre sahip, aynı ulusal kimlik taşıyan ve tek vücut olan Türk Ulusu'nun bireyleridir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu, yöneticisi ve koruyucusu olan bu ulus, bölünmenin kendisine yarar getirmeyeceği bilinciyle özenli ve duyarlı davranmaktadır.

Gerek Anayasa'ya gerek Siyasi Partiler Yasası'na göre ülke ve ulus bütünlüğü, devletin bölünmezliğinin temel öğeleridir. Faaliyet, ister ülke, ister ulus bütünlüğüne yönelik olsun, sonuçta devletin bölünmez bütünlüğünün tehlikeye girmesi söz konusudur. Ülke bütünlüğünün hedef alınmasının, ulus bütünlüğünü; ulus bütünlüğünün hedef alınmasının ülke bütünlüğünü bozacağı kuşkusuzdur. Anayasa ve Yasa, bu değerleri birlikte ve ödünsüz, mutlak olarak korumayı amaçlamıştır.

"Millet" kavramı; insanlığın gelişme süreci sonucunda vardığı en ilerlemiş birlikteliği oluşturan toplumsal yapıyı anlatır. "Ulus" ve yerine göre "Halk" sözcükle riyle de anlatılan bu yapı, bir gelişme düzeyini, bilinçli ve kişilikli bireyler olgusunu gösterir. "Milliyetçilik" ise, büyük bir toplumsal gerçek ve "millet düşüncesi"nin üzerine kurulu olan çağın en etkin kültür ve politik anlayışıdır. Milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Devrimi'nin temel ve önde gelen ilkelerinden biridir. Cumhuriyet döneminde "millet" ve "milliyetçilik" kavramları, başta, teokrasiden demokra-

siye geçişi sağlayan Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucularıyla, onların koyduğu temel ilkeler üzerinde Cumhuriyeti yöneten kuşaklarca yorumlanmış ve 1924, 1961, 1982 Anayasa'larında yer almıştır. 1982 Anayasası'nın Başlangıcı'nda ". . . Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı . . . ", 2. maddesinde ". . . Atatürk milliyetçiliği . . .", 42. maddesinde ". . . Atatürk ilkeleri . . ." ve 134. maddesinde "Atatürkçü düşünce . . ." sözcükleriyle Atatürk milliyetçiliği güçlü biçimde yer almaktadır. Atatürk Milliyetçiliği, ayrımcı ve ırkçı bir kavram değil, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkının, kökeni ne olursa olsun, devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini içeren çağdaş bir olgudur. Ayrımcılığı dışlayıp "ulus" yapısı içinde kaynaşmayı öngören bu kavram; etnik kökenleriyle kimliklerin ayrımcılığa varan resmi bir tanıtım belirtisi olarak söylenmesini engellemektedir. Dil ve din birliği yanında önemli başka toplumsal bağlar kurmuş toplulukların devletle olan hukuksal bağlarını koparacak bir girişim, kısırtma, toplumsal gerçeklere Anayasa'ya ve Siyasi Partiler Yasası'na uygun bir tutum değildir. Türk Ulusu içinde "Kürt" kökenli yurttaşlarla değişik boylardan gelen "Türkler" ve diğer değişik kökenliler ayrımsız biçimde yer almakta Devletin temel ögesi olan "tek ulus" olgusu böylece somutlaşmaktadır. Etnik kökeni açıklamanın yasak olduğu savı da gerçek dışıdır.

Ulus, tarihsel ve sosyolojik yönden belirli aşamaları geçmiş ve belirli nitelikleri kazanmış bir topluluktur. Türk Ulusu, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla sınırları çizilmiş "vatan" kavramına dayanır. Ulus; vatan üzerinde yaşayan, geçmişten geleceğe doğru bir zaman akışı içinde ortak yaşam istek ve amacına bağlanan kültür ve ülkü birliğine dayanır. "Ulus" kavramı, dar çerçeveli topluluk ve dinden başka toplumsal bir bağı olmayan ve başka öge aramayan ümmet kavramlarından çok farklıdır. Ulus, tarihsel ve sosyal gelişmenin yarattığı birlikte yaşama olgusudur. İrk gibi antropolojik ve filolojik niteliklere dayanan dar bir kavram da değildir. Ulus, ortak bir tarih bilinci yaratmamış göçebe, yerli dil ve soy gruplarından oluşan sosyolojik bir yapı olan kavim de değildir.

Bu esaslar içinde "Türk Ulusu" ve "Atatürk milliyetçiliği" kavramlarında aşağıdaki tarihsel ve toplumsal gerçekler vardır:

"Misak-ı Milli" sınırları içinde Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerinde kurulduğu topraklar, bin yılı aşan uzun bir tarihsel gelişme sonunda üzerinde yaşayan ortak geçmişe, tarihe, ahlaka, hukuka ve eşit haklara sahip değişik kökenden gelen insanlarla birlikte bir vatan ve ulus oluşturmuştur.

Onuncu yüzyılda yoğunlaşan Türk göçü ile öncelikle Anadolu'daki insanlar, birlikte, çeşitli devletlerin siyasal çatısı altında yaşamışlar ve Osmanlı İmparatorlu-

ğu'nun kuruluşundan sonra ise Kafkaslar, Balkanlar ve Arap ülkelerine uzanan büyük bir birlik yaratmışlardır. Daha sonra, diğer imparatorluklar gibi Osmanlı İmparatorluğu da parçalanarak Trakya ve Anadolu'ya çekilmiştir. Siyasal hükümlerlik, Balkan, Kafkas ve Arap halkıyla uzun yıllar birlikte yaşama, Anadolu insanını yeni yeni kültür ve insanlarla birleştirip kaynaştırmıştır. Bugün, Türkiye Cumhuriyeti içinde yaşayan insanlar değişik kaynaklardan gelse bile ortak kültürleriyle tek bir yapı oluşturmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nde dil ve kültürün bugünkü düzeye gelmesinde ülkenin her karış toprağında, her kökenden ve soydan gelen vatandaşların payı vardır. Bu nedenle de Türkiye'de etnik ayrılığa dayanan çoğunluk ya da azınlık düşüncesiyle görüşler geliştirmenin tarihsel ve bilimsel temelleri yoktur. Ülkenin her yeri her yurttaşındır. Kurtuluş Savaşı'ndan önce, Anadolu'nun yer yer işgal edildiği, bütün güç ve olanaklarına el konulduğu bilinmektedir. Bu çok kötü koşullar içinde Anadolu'nun bir kısım topraklarının parçalanması için yoğun çabaların sürdürüldüğü sıralarda, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan Atatürk'ün 18.6.1919 günü, 1. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Paşa'ya çektiği telgrafta:

"Bütün Anadolu halkının milli bağımsızlığı kurtarmak için baştan aşağı tek bir vücut gibi birleşmiş olduğu" belirtilmektedir.

Anadolu'da yaşayanlar tarihin geçmiş günlerinde olduğu gibi, o karanlık günlerinde bölücü propaganda ve desteklere kapılmadan, kendi özgür istençleriyle ve ortak istekleriyle, çağların yarattığı ortak kültürde birleşmeyi ve Türk Ulusu'nu oluşturmayı sağlamışlardır. Bu olgu, bugün de Ulusça bağlı olunan bir tür ulusal ant ve toplumsal bir uzlaşmadır. Yasama, yürütme ve yargı organlarıyla yönetim görevlerinde, yerleşimde, çalışma yaşamında, temel hak ve özgürlüklerde, her konuda ve her yerde eşitliği kabul eden bu tarihsel dayanışma, kaynaşma ve oluşum, Kurtuluş Savaşında zafere ulaşmayı, ülkesi ve ulusuyla bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurmayı başarmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşları arasında etnik ya da diğer herhangi bir nedenle siyasal veya hukuksal ayrılık söz konusu değildir. Bireysel düzeyde toplumun bütün kesimlerinde gerçekleşen bu kutsal, tarihsel mirasın korunmasına yönelik önlemler, toplumun huzur ve refahı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin güvenliği ve varlığı ile ilgilidir. Nitekim, Türk Ulusu içinde yer alan her kökenden vatandaş, hiçbir ayırım gözetilmeksizin istek ve başarılarına göre her görev ve işte çalışmış, Türkiye'nin her yerinde, köyünde, kentinde yaşama, yerleşme, okuma, evlenme, gelişme ve yükselme ile Türk dili ve kültüründen faydalanma ve katkıda bulunma olanağına kavuşmuştur. Bu tarihsel oluşum; "Ülke ve Millet'in bölünmez bütünlüğü", Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana her Anayasa'da vazgeçilmez ve ödün verilmez temel ku-

ral olarak yer almıştır. Tarihin çok uzun bir gelişme süreci içinde gerçekleşen bu kaynaşma ve bütünleşmeye dayanan "Türk Ulusu" gerçeğine ve insan haklarını üstün tutan olgusuna karşı, ayrıcalığa, bölücülüğe ve sonuçta yok olmaya yol açacak davranışları insan hakları kapsamında görmek olanaksızdır.

Türkiye'de; Türk Ulusu'nun dengeli, tutarlı yaşamı ile hoşgörüsü, insan sevgisi ve değerbilirliği, ulusal bütünlüğü adaletili biçimde sağlanmıştır. Ulusal bütünlüğün temeli, ortak kültüre, laiklik ilkesiyle akla, bilime ve özgür sağduyuya, adalete dayanan "Atatürk Milliyetçiliği'dir. Anayasa'da yer alan bu ilke, Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi resmîyette Türk adıyla tanıtan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışına sahiptir. Devletin, ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğü, bu çağdaş milliyetçilik anlayışının belirgin niteliklerinden birini oluşturmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin siyasal partilere ilişkin 20.7.1971 günlü, Esas 1971/3, Karar 1971/3 sayılı kararında değinildiği gibi:

1921 Anayasası'ndan 1961 Anayasası'na değin sürekli olarak üzerinde durulmuş bir ilke olan (Türk Devleti'nin ulusu ve ülkesi ile bölünmezliği) ilkesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde saptanan biçimi ile Misak-ı Milli'nin gösterdiği sınırlar içinde birbiriyle kaynaşmış olarak yaşayanların gerçekten ve hukukça ayrılık kabul etmez bir bütün oldukları kesinlikle belirlenmiş ve bu bütünlük içinde Kürt halkından hiçbir zaman söz edilmemiş olduğu gibi, Lozan Barış Andlaşması görüşme ve kararlarında da, Misak-ı Milli'nin çizdiği sınırlar içindeki azınlıklar sayılırken "Kürt" ayrımına yer verilmemiştir.

Bu durum yalnızca bir olayın değil, doğrudan doğruya bir gerçeğin de anlatımı olmaktadır. Bu gerçeği de en çağdaş anlamıyla Atatürk'ün ulus anlayışında bulmaktayız. Atatürk'ün kendi el yazısı ile düzenlediği notlarında: "Bugünkü Türk Milleti, siyasi ve içtimai camiası içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hatta Lazlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş yurttaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat mazinin istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış göstermeler hiçbir millet ferdi üzerinde üzüntü ve kınamadan başka bir tesir hasıl etmemiştir. Çünkü bu millet efradı da umum Türk Camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe, ahlaka ve hukuka sahip bulunuyorlar" demiş ve "Ulus"u Türkiye Cumhuriyeti kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir." biçiminde tanımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin 27.11.1980 günlü, Esas 1979/31, Karar 1980/59 sayılı kararında ". . . Anayasa'da ırkçılık, turancılık ya da din veya mezhep doğrultusunda bütünleşmeyi amaçlayan inanışları reddeden, Türk devletine vatandaşlık bağı ile

bağlı olan herkesi Türk sayan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışının" benimsendiği vurgulanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti, milliyetçiliğe büyük önem vermiş ve bu kuram Anayasalarda temel ilke olarak yer almıştır. Atatürk Milliyetçiliği, ülke ve ulus bütünlüğünü koruyan temel ilkedir. Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk Milliyetçiliğine içtenlikle bağlıdır. Eşitlikçi ve birleştirici içeriğiyle çağdaş anlayışı yansıtan Atatürk Milliyetçiliği toplumsal dayanışmanın güvencesidir. Atatürk Milliyetçiliği, yaşamsal ve bilimsel gerçek olarak benimsenmiştir. Bu tarihsel ilke aynı zamanda ulusal varlığın korunmasına ve yücelmesine hizmet edecek yaşam anlayışı ve biçimidir. İnsancıl, uygar ve barışçıdır. Kardeşliği, sevgiyi, dayanışmayı ve çağdaş evrensel değerleri kucaklar.

2820 sayılı Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendi, siyasi partilerin Anayasa'nın 3. maddesiyle konulan devletin bütünlüğüne ve diline ilişkin ilkeyi değiştirme amacını güdemeyeceklerini öngörmektedir. Bu Yasa'nın 81. maddesinin (a) bendine, siyasi partilerin dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremeyecekleri kuralı konularak, Anayasa ilkeleri çerçevesinde devlet yapısının, ülke ve ulus bütünlüğünün korunması için azınlık yaratmama yolundaki duyarlılığının siyasi partilerce de paylaşılmasının sağlanması amaçlanmıştır. Aynı maddenin (b) bendi ise, siyasi partilerin, Türk dili ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ya da yaymak yoluyla ülkede azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemeyeceklerini belirtmiştir. Bu kurallar "yaratarak" sözcüğüyle, yapay oluşum çabalarının önlenmesine yöneliktir.

81. maddenin gerekçesinde:

"Ülkemizde Lozan Andlaşması ile kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmi dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasi sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlatları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir." denilmektedir.

Bu maddenin (a) bendinde, siyasi partilerin ulusal ya da dini kültür, mezhep, ırk ya da dil ayrılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremeyecekleri öngörülmektedir. Lozan Andlaşması ile kabul edilen azınlıklar kuşkusuz, bu bendin kapsamı dışındadır. Nitekim, bu husus gerekçede de belirtilmiştir. Özellikle belli büyüklükteki ülkelerin hemen tümünde, dil, din ve mezhepleri farklı toplulukların bulunması doğaldır. Bu farklılık, kimi ülkelerde büyük boyutlara ulaşabilir. Bunların

herbirine azınlık statüsü tanımak ülke ve ulus bütünlüğü kavramıyla bağdaşmaz. Öte yandan, başlangıçta kabul edilebilir istekler gibi görünen ve "kültürel kimliğin tanınması istemleri" adı altında geliştirilen bu bölücü çabalar, zamanla azınlık yaratma ve bütünden kopma eğilimine girer. Bu nedenle yasakoyucu konuya özel bir özen göstermiştir.

Gerçekten "Lozan Barış Andlaşması" ve 18 Ekim 1925 günlü, "Türkiye ve Bulgaristan arasındaki Dostluk Antlaşması"nda sayılanlar dışında Türkiye'de "azınlık" ya da "ulusal azınlık" bulunmamaktadır. Diğer kökenli yurttaşlar gibi Kürt kökenli yurttaşların da kimliklerini belirtmeleri yasaklanmamış, azınlık ve ayrı ulus olmadıkları, Türk Ulusu dışında düşünilemeyecekleri devlet bütünlüğü içinde anlatılmıştır. Lozan Barış Andlaşması'na göre, ancak müslüman olmayanlar azınlık olarak kabul edilmiştir. Müslüman olmayanlara da müslümanların yararlandıkları medeni ve siyasi haklardan yararlanma olanağı sağlanıp yasalar önünde din ayrımı yapmaksızın herkesin eşit olduğu belirtilmiştir. Bir ülkede dinsel ya da etnik yönden farklı topluluklar yaşayabilir. Nüfus ağırlıkları da farklı olabilir. Bu farklılıklar herhangi bir hak ya da azınlık sayılma savına dayanak yapılamaz. Türkiye'de sosyolojik yapısı bakımından özgün nitelikli bir toplum yoktur. Birlikte çok, ayrılıklar azdır. Kürt kökenlilerin toprağı sayılacak, yalnız onların yerleştiğı, belli, doğal ya da yönetsel sınırları olan bölge ve kent yoktur. Birlikte girilip yerleşilen, birlikte savaşılıp kurtarılan, birlikte yaşanan, her yöresinde devletin egemenliğı tartışmasız bir ülke vardır. Kentsel dokulaşmalarda etnik farklılık gözetilmemiştir. Ülkenin her yerinde her kökenden, değişik sayıda yurttaş yaşamaktadır. Bilimsel yönden azınlık sayılmaya yeterli özellikler ve öğeler yoktur.

Müslüman topluluklar arasındaki değişik gruplara azınlık statüsü tanınmadığı kuşku ve duraksamaya yer bırakmayacak bir açıklıkta Lozan Barış Konferansı tutanaklarında birçok kez vurgulanmıştır.

Alt komisyon, önce, etnik azınlıkların, başka bir deyimle, müslüman olmayan azınlıklar gibi müslüman azınlıkların da örneğın; Kürtlerin, Çerkezlerin ve Arapların tasarıdaki koruma tedbirlerinden yararlanmalarında direnmiştir. Türk temsilci heyeti, bu azınlıkların korunmaya ihtiyaçları olmadığını ve Türk yönetimi altında bulunmaktan tamamiyle memnun olduklarını söylemiştir. Alt komisyon, bu inandırıcı sözler üzerine koruma tedbirlerini yalnız, müslüman olmayan azınlıklarla sınırlamayı kabul etmiştir.

Barış görüşmeleri sırasında Komisyonda söz alan İsmet İnönü:

"Türkiye'de hiçbir Müslüman nüfusun çeşitli unsurları arasında hiçbir ayırım

gözetilmemektedir" demiştir. Aynı Konferans'ın 20 Kasım 1922 günlü, oturumunda, Rıza Nur Bey tarafından okunan bildiri de şu görüşler yer almıştır: "Müttefiklerin tasarısı Müslüman azınlıklardan söz etmektedir; oysa Türkiye'de bu gibi azınlıklar söz konusu olamaz; çünkü, tarihsel gelenekler, moral düşünceler, görenekler, yapılagelişler, Türkiye'de yaşayan Müslümanlar arasında en tam bir birlik yaratmaktadır."

Türk Delegasyonu'nun bu görüşleri Konferans'ca benimsenmiş ve "Müttefik Temsilci Heyetlerince Sunulan Azınlıkların Korunmasına İlişkin" 15 Aralık 1922 günlü tasarının 4., 6., 7. ve 8. maddelerinde geçen "Din ya da dil", "soy, din ya da dil azınlıkları" sözcükleri yerini "gayrimüslim ekalliyetler" sözcüklerine bırakmıştır. Böylece Türkiye'de değişik bir dil kullanmanın ya da soy unsurunun bir grubun azınlık sayılmasında ölçü olarak kabul edilemeyeceği Lozan Barış Andlaşması'yla kabul edilmiştir. Aynı Konferans'ta, Kürt azınlığın yaratılması yönünde, özellikle Lord Curzon tarafından gösterilen çabalar, Türk Delegasyonu'nun, "Kürtler, kaderlerinin Türklerin kaderleriyle ortak olduğu görüşündedirler; azınlık haklarından yararlanmak istememektedirler" gerçeğini bildirmeleri karşısında kabul görmemiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (a) ve (b) bendleri, kimi küçük değişikliklerle önceki 648 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 89. maddesinin tekrarından ibarettir. Anayasa Mankemesi'nin 648 sayılı Yasa'nın yürürlükte olduğu dönemde bu maddeye dayanarak verdiği 20.07.1971 günlü, Esas 1971/3, Karar 1971/3 sayılı kararında aynen:

". . . Türkiye'nin her bölgesinde gelişmiş ve gelişmemiş yerlere rastlandığına göre, geri kalmışlığın doğuya özgü ve oradaki birtakım yurttaşların Türkçe'den başka bir dil konuşmalarıyla bağlantılı bir siyasanın sonucu olarak halka sunulması, bu yurttaşların bütünden soğutulması ve ayrılması gereğine yönelmiş bir tutumdan başka nitelik göstermez." denilmektedir.

Türkiye Emekçi Partisi'nin kapatılmasına ilişkin 8.5.1980 günlü, Esas 1979/1, Karar 1980/1 sayılı kararda da; adı geçen partinin programında yer alan "Ana dili Türkçe olmayan okul çağındaki Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarına Millî Eğitim Bakanlığı yönetiminde anadil ve kültür eğitiminin sağlanması" tümcesine ilişkin olarak:

". . . Bir kesim vatandaşta kendilerinin azınlık oldukları düşüncesini yaratmaya çalışmak. . ." devletin ülkesi ve ulusuyla bütünlüğü temel ilkesine kesinlikle aykırı düşüğüünden, böylece azınlık yaratma amacı güden bir siyasal partinin ulus bütünlüğüne ters düşmeyebileceği hele bu yoldan ulus bütünlüğünü sağlamayı amaçlayabileceği biçimindeki savların, Anayasamızın belirtilen yapısı içinde kabulü-

ne olanak yoktur.

Bu bakımdan 89. maddenin ikinci fıkrasında geçen ". . . millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler." sözcüklerinin, davada ulus bütünlüğünün bozulması amacının ayrıca kanıtlanması zorunluluğunu belirtmek için değil, yalnızca azınlık yaratmayı amaçlamanın Anayasa'nın 57. maddesindeki anlamda "ulus bütünlüğünün bozulması" sonucunu doğuracağını kesin biçimde göstermek için maddeye konuldukları kuşkusuzdur."

denilmektedir.

İrk ve dil farklılıklarına göre azınlık statüsü tanımak, ülke ve millet bütünlüğü kavramıyla bağdaşmaz. Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk Ulusu denir. Türk Ulusu'nu oluşturan etnik gruplar arasında çoğunluk ya da azınlık biçiminde bir ayırımı yer verilmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi "Türk" sayan birleştirici ve bütünlleştirici milliyetçilik anlayışı kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin hangi etnik gruptan olursa olsun "Türk" sayılması, onun etnik kimliğini inkar anlamında değil; Dünyaca, Devleti'ne "Türkiye Cumhuriyeti Devleti", Ulusuna "Türk Ulusu" ve Vatanına "Türk Vatanı" denen ve toplum yapısında çeşitli etnik gruplar bulunan ülkede bütün vatandaşlar arasında eşitliğin sağlanması ve hepsi çoğunluk içinde bulunan etnik grupların azınlığa düşmesini önleme amacına yöneliktir.

Diğer kökenli yurttaşlar gibi Kürt kökenli yurttaşların da kimliklerini belirtmeleri yasaklanmamış; ancak azınlık ve ayrı ulus olmadıkları, Türk Ulusu dışında düşünülmecekleri, devlet bütünlüğü içinde yer aldıkları ortaya konmuştur. Azınlığın sosyolojik ve hukuksal tanımlarına uygun bir nitelik, Kürt kökenli yurttaşlarda bulunmadığı gibi, onları öbür yurttaşlardan ayıran her hangi bir kural yoktur. Türkiye'nin her yerinde her yurttaş hangi kurala bağlı ise onlar da aynı kurala bağlıdır. Azınlıkların bağlı olduğu kuralların kaynağını andlaşmalar oluşturmakta, Kürt kökenli yurttaşlarla öbür yurttaşlar arasında hiçbir ayırım yapılmamakta, hak ve özgürlüklerden sınırsız biçimde yararlanmaktadırlar. Esirgenen, yoksun kılınan, dar tutulan bir hak yoktur. İşçi, işveren, hekim, avukat, memur, subay, yargıç, milletvekili, Bakan Cumhurbaşkanı her şey olabilmektedirler. Kimi yerel ve etnik köken özellikleri dışında, dil birliği, din birliği, tarihsel birlik vardır. Evlilikler nedeniyle kan bağılılığı oluşmuştur. Aynı yörede birlikte yıllardır yaşamaktadırlar. Sınırsız hakları, sınırlı haklara, ulusun kendisi olmayı azınlık olmaya dönüştürmenin anlamsızlığı açıktır. Amacın, bölünmeyi gerçekleştirmek olduğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki, hangi demokratik hakkın verilmediği açıklanmamakta, üstü kapalı konuşmalarla, her yurttaşın her zaman yakınacağı güncel, ekonomik, genel yaşam sorunlarına ve esasta ayrı bir ulus

olmanın gerektirdiği ulusal haklara değinilmektedir. Bu durum sorunun demokratik haklarla ilgili olmadığını göstermektedir.

Anayasa'daki ulus bütünlüğü, ilkesinden uzaklaşıp, Türk ve Kürt ulusları ayrımına gidilemez. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde, bir devlet ve bir ulus vardır. Bir devlette, birden çok ulus olamaz. Türk ulusu içinde değişik kökenli bireyler olsa da hepsi Türk yurttaşdır. Tarihsel bir gerçek olan "Türk Ulusu" olgusu yerine ırkçılığa dayanan ayrılıklar ve Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren savlar geçersizdir. Anayasa, bölgeler için özerklik ve özyönetim yöntemlerine-biçimlerine kapalıdır.

Kimi siyasal nedenlerle dış etkenlerden kaynaklanan, kimi varsayım, yorum ve bahanelere dayanan, insan hakları ve özgürlük savlarıyla yoğunlaştırılan sakıncalı amaçlara geçerlik tanımamaz. Devlet "TEK"dir, ülke "TÜM"dür, ulus "BİR"dir. Ulusal birlik; devleti kuran, ulusu oluşturan toplulukların ya da bireylerin, etnik kökeni ne olursa olsun, yurttaşlık kurumu içinde ayrımsız birliktelikleriyle gerçekleşir. Anayasa'da ve yasalarda yurttaşlar arasında ayrımı öngören hiçbir kural bulunmadığı gibi, kimsenin soy kökeninin yadsınması ya da kabul edilebilecek yeni bir savı da yoktur. Ulusal ve tekil devlet etnik ayrılıklarla tartışılmaz. Herkesin, her zaman karşılaşılabileceği ve giderek hukuk devletinde giderilip karşılığı istenebilecek aykırılık, çelişki, haksızlık ve yanlışlıklar, insan hakları alanında sömürü nedeni yapılarak, gerçekler sapıtılıp çarpıtılarak, üstü kapalı biçimde, ayrı ulus yoluyla ayrı devlet amaçlanamaz. Tartışılmaz kavramlar ve değerlerle, ödün verilmesi olanaksız ilke ve niteliklerin kaynağı Türkiye Cumhuriyeti'dir. Çağımızda da farklı etnik grupların birlikte uluslaşması ve devletleşmesi uluslararası düzeyde hukuksallığını korumaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti için farklı düşünmenin haklı bir nedeni yoktur. Ulus birliğini bölmek; belli toprak parçasını bir ırktan gelenlere maletmek, etnik arındırma yapmak anlamına gelir ki, bunun çağdaş, insancıl değerlerle bağdaştırılması olanaksızdır. Ülkenin her köşesinde her vatandaş aynı koşullar içinde yaşamaktadır. Vatandaşlık, bölge özelliklerini ve etnik farklılığı aşan, bütünleştirici çağdaş bir olgudur. Bu konuda bir kimsenin diğerinden farklı olmasına; din, kültür ve etnik kökene ilişkin ayrıcalıklara yer yoktur. İnsan haklarının sadece bir kişiye, sınıfa ve zümreye değil ayrımsız olarak bütün vatandaşlara eşit olarak uygulanması esastır. Siyasal açıdan önemli olan soy değil, ulusal topluluktan olmaktır. Eğer bir soy, vatandaşlık bağlamındaki insan hakları dışında özel haklara sahip olmak isterse bu, onun ulus bütünlüğü içinde yalnız bir köken değil, aynı zamanda ayrı ulusal bir topluluk olması anlamına gelir. Bu ise, ulus bütünlüğü ilkesiyle bağdaşmaz.

Devlet, ülke, ulus konuları, her devlette farklılık gösteren, tarihsel süreçle ulaşılan, yeniden değiştirilip biçimlendirilmesi olanaksız olgulardır. Ulusal ve uluslara-

rası hukuk düzeninde insanlığın mutluluğu için bu temel olguları korumak üzere getirilen düzenlemelere siyasi partilerin uyma zorunluluğu tartışılmaz.

Üzerinde durulması gereken diğer bir husus da bölünmez bütünlük ilkesinin, egemenlik kavramı ile yakın ilişkisidir. Türkiye Cumhuriyeti tekil devlet esaslarına göre kurulmuş, bütünlüğe dayanan devlettir. Bir devletin içte ve dışta özgür davranma yetkisi olan "Egemenlik" başlıklı Anayasa'nın 6. maddesinde "Egemenlik kayıtsız şartsız Milletindir.

Türk Milleti, egemenliğini, Anayasa'nın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması hiçbir surette, hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. . ." hükümleri yer almıştır. Bu kurala göre, egemenlik ulus bilincinde birleşenlere aittir. Ulus, Yasama Organı'nı özgür iradesiyle belirleyecektir. Hangi köken ya da soydan gelirse gelsin herkes ulus kapsamındadır. Böylece, ülke, ulus ve egemenlik, bir bütünlük ve uyum içinde gözetilmesi gereken kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Bölünmez bütünlük ilkesi, devletin bağımsızlığını ülke ve ulus bütünlüğünün korunmasını da kapsar. Kuruluşundan beri tekil devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin, bu tarihsel niteliği Anayasa'lara yansımış olup korunması konusunda güçlü yaptırımlar getirilmiştir. Özen ve duyarlıkla sürdürülen yapı, ulusun varlık nedeni olup başka ülkelerin koşulları ile bir tutulamaz. Bu temel ilkedен ödün verilemez. Gerçekte olmayan bir insan hakkı sorunu ileri sürülerek, devleti parçalamaya yönelik girişime, azınlık bulunduğu bahanesi dayanak yapılamaz. Tekil devlet esasına göre düzenlenen Anayasa'da federatif devlet sistemi benimsememiştir. Bu nedenle siyasi partiler, Türkiye'de federal sistem kurulmasını savunamazlar. Devlet yapısında "bölünmez bütünlük" ilkesi; egemenliğin ulus ve ülke bütünlüğünden oluşan tek bir devlet yapısıyla bütünleşmesini gerektirir. Ulusal devlet ilkesi, çok uluslu devlet anlayışına olanak vermediği gibi böyle düzende federatif yapıya da olanak yoktur. Federatif sistemde federe devletler tarafından kullanılan egemenlikler söz konusudur. Tekil devlet sisteminde ise, birden çok egemenlik yoktur. "Devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğü" kuralı azınlık yaratılmamasını, bölgencilik ve ırkçılık yapılmamasını ve eşitlik ilkesinin korunmasını içermektedir. "Egemenlik" ve "devlet" kavramlarının, "ulus" kavramıyla bütünleşmesi, devletin herhangi bir etnik kökenden gelenlerle ya da herhangi bir toplumsal sınıfla özdeşleştirilmesine engeldir. Bunun nedeni; ulusun çeşitli toplumsal sınıflardan oluşmasına karşın sınıflarüstü bir kavram olmasıdır. Bunun için, egemenliğin kullanılmasını tek bir toplumsal sınıfa bırakan ya da bir toplumsal sınıfı egemenliğin kullanılmasından alıkoyan veya egemenliği bölen düzenle-

meler bölünmez bütünlük ve tekil devlet ilkesine ters düşer. Anayasa'daki "Türk Milleti" tanımı içinde dinsel inanç ve etnik kökeni ne olursa olsun her yurttaş tam eşitlikle yer almakta, bu tanım köken özelliklerinin açıklanıp kullanılmasını asla yasaklamamaktadır. Tersine savlar, yapay halk-ulus nitelendirmeleri, bölücülük ve ayrımcılık özendirilmeleri olmaktan öteye geçemez. Bu bağlamda kendi varlığını korumak ve güçlendirmek en doğal görevi olan Devleti, düzen sağlayıcı, terör bastırıcı, tüm yıkıcılığı ve hukuk dışı kalkışmaları önleyici olağan çabaları nedeniyle zulüm, baskı, kirli savaş suçlamalarıyla kötümek terörü ve teröristi savunmakla birdir. Demokrasi, demokrasiyi yıkararak savunulamıyacağı gibi Demokrasi, demokrasiye karşı ve onu yoketmek için kullanılamaz. Demokratik haklar, despotizme araç yapılamaz. Herkes için bağlayıcı olan Anayasa, siyasal partileri ve milletvekillerini öncelikle bağlar.

Son yıllar içinde kimi devletlerin yapısal değişime uğramasından esinlenilerek, kimilerince Türkiye'de aynı değişikliğin olması gereğinin ortaya konulması, Anayasa'da değiştirilmesi yasaklanan maddeler arasında bulunan devlet, ulus ve ülke kavramlarının tartışmaya açılarak bu konularda olabirlik umutlarının yaratılması gerçeklerle çatışan tarihsel ve hukuksal yanılgılar olmuştur. Diğer ülkelerde son yıllarda izlenen ve yeniden bağımsızlığı kazandıran yapısal değişiklik, Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması ile daha önce yapılmış ve tamamlanmıştır. Cumhuriyetin tarihsel süreci bunun kanıtıdır.

Siyasi Partiler Yasası, siyasal partilerle ilgili konuları düzenlemektedir. Bu Yasa'nın 2. maddesinde, "Bu Kanun, siyasal partilerin kurulmaları, teşkilatlanmaları, faaliyetleri, görev, yetki ve sorumlulukları, gelir ve giderleri, denetlenmeleri, kapanma ve kapatılmalarıyla ilgili hükümleri kapsar." denilmektedir.

Anayasa'da partiler diğer tüzel kişilerden ayrı düşünülmüş ve toplumsal önemlerinden ötürü özel hükümler getirilmiş, partilerin kapatılması davalarına bakma görevi Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir.

Devletin, ülke bütünlüğünü, ulus birliğini koruma hakkı; yalnız devletin varlığıyla sınırlı olmayıp demokratik ülkelerde, özellikle bir hukuk devleti niteliğine uygun tutumla, insan haklarını ve özgürlüklerini korumayı da içerir. Demokratik yaşamı tehdit eden, ondan yoksun kalmaya yolaçacak eylemlere girişen, bu tür amaçları taşıyan siyasal partilere yaptırım uygulanması zorunluluğu doğal karşılanmalıdır. Tersine düşünce, kargaşa getirebileceği gibi başka biçim ve adla gerçekleştirilmesi olanaksız sakıncalı amaçların siyasal parti kimliğiyle gerçekleştirilmesi çelişkinini açıklar. Demokratik düzenin, yıkıcı söz ve faaliyetlere karşı kendini savunma hakkının varlığı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 30. maddesinde belirtilmiştir. Siyasal partiler konusunda bu önlem, durdurulup giderilmesi olanaksız durumlarda "kapa-

ülma" olarak öngörölmüştür.

Yukarıda isim ve görevleri yazılı parti sorumlularının konuşmalarının, bu açıklamalara göre değerlendirilmelerine gelince:

Davalı Siyasi Parti, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın savlarında geçen konuşma, bildiri ve açıklamaların varlığını ve içeriklerinin doğru olduğunu kabul etmiştir. İddianame ve Esas Hakkındaki Görüş yazısında irdeleme bu doğrultuda yapılmış, savunma da aynı görüşten hareket etmiştir. Ancak, davalı Siyasi Parti kendi amacına göre değerlendirme yaptığıında farklı sonuçlara varmaktadır.

Tüm konuşmalarda belirli görüşlerin partililere ve kamuoyuna sistemli biçimde aktarılmaya çalışıldığı, işlenen konuların aynı olduğu açıktır. Kanıt yönünden sorun yoktur. İzleme tutanakları, ses ve görüntü kayıtlarının çözümü, basında yer alan demeçler, çeşitli soruşturmalar kaynak gösterilerek tümü iddianameye alınan konuşmaların yapılmadığı ya da gerçeğe uygun olmadığı yolunda bir savunma ile karşılanmamıştır. Genel Sekreter Ahmet Karataş'ın 2.4.1992 günlü, "Birleşmiş Milletler, Tüm Uluslararası Kurum ve Kuruluşlara Deklarasyondur" başlıklı metni, kendi adına imzaladığı savunulmakta ise de, o tarihte Genel Sekreter olduğundan sözü edilen yazılı beyanın partiyi bağladığında duraksanamaz.

İncelemelerde, konuşmaların ve yazılı metinlerin Yasaya aykırılıkları bölümler üzerinde durulmuş davalı Siyasi Parti ise savunmalarında konuşmaların böyle nitelenebileceği yinelenmiştir. Böylece dolaylı biçimde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın savları doğrulanmıştır. Burada önemli olan inceleme konusu söz ve beyanların özü ve amacıdır. İddianameye tamamen aktarılan delillerin birbiriyle çelişmediği, tersine birbirini doğrulayan ve tamamlayan bütünlük içinde olduğu görölmektedir.

Konuşma, açıklama ve bildirilerde genelde:

- Türkiye'de zulüm altında ezilen kültürü, dili ayrı olan Kürt halkının olduğu
- Kürtlerin okuma, yazma, ilerleme haklarının olmadığı ve kültürlerini geliştiremedikleri,
- Kürt halkının özgürlük, demokrasi mücadelesi verdiği üzerinde durularak ve 2600 yıl önce Dehhak'ın zulmüne ayaklanan Kawa efsanesi ile paralellik kurularak, Kawaların çoğaldığı,
- Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkının olduğu,
- Kürt halkının uluslararası anlaşmalardan doğan hiçbir hakkı kullanamadığı,
- Doğu sorununun ekonomik olmadığı,

- Terör örgütüne karşı alınan yasal önlemlerin ve uygulamaların uluslararası bir savaş ve bu savaşın taraflarından birinin PKK terör örgütü olduğu,

- Bu örgüte mensup teröristlerin özgürlük savaşçısı gerillalar oldukları ve haklarında uluslararası savaş hukukunun uygulanması gerektiği, ancak Türk Hükümeti'nin bu kurallara kati surette uymadığı,

- TC ordusu ve güvenlik kuvvetlerinin, Kürt gerillalardan çok onlara kaynaklık eden Kürt halk yığınlarını fiziki olarak ve büyük kitleler halinde yok etme peşinde oldukları.

- SSCB'nin dağılmasından sonraki gelişmelerle Türk Ulusu içindeki Kürt kökenli vatandaşlar arasında ilgi ve Filistin halkının durumu ile paralellik kurulduğu,

- Cumhuriyetin, Türk ve Kürt halkları tarafından kurulduğu, buradan hareketle diğer etnik grupları dışlayan Türklerle Kürtlerin eşitliğine ve ırka dayalı bir toplum düzeninin kurulmasının gerekliliği,

- Güneydoğu'daki Devlet gücünün teröristlere karşı değil, ulusal haklarına sahip çıkan Kürt halkına karşı oluşturulduğu,

- Türkiye'de ezilen Kürtlerin, işçilerin, sömürülen, ezilen diğer etnik grupların Arap, Çerkez, Laz ve Arnavutların da partisi oldukları,

- En kısa zamanda Birleşmiş Milletler Örgütü'nde bir Kürt Konferansı toplanması gerektiği,

- Kürt halkı sorununun demokrasi önünde en büyük engeli oluşturduğu, bu sorun çözülmedikçe Türkiye'de demokrasi sorununun çözülemeyeceği,

üzerinde durulmuş ve bunlar yinelenmiştir.

Bu özetlemelerde, Devleti yıkmaya demokratik olanaklardan yararlanıp demokrasiyi yozlaştırmaya yönelik yazılı beyanlar ve sözlü eylemler saptanmıştır. Savunmalarda yasaya aykırılıkları örtme ve bu aykırılıkların yaptırımlarından kurtulma amaçlı sözcük oyunları gerçek durumu gizliyememiştir. Teröre dayanak yapılan tutumlar belirgin biçimde yinelenmiştir. Özetle iddianamede yer alan konuşmalarda ve bildirilerde, Terör örgütü PKK lehine sempati oluşması, ona destek sağlanması ve bir siyasi kimlik kazandırılması amacı belirgin olarak görülmektedir. HEP yetkilileri yaptıkları konuşmalarıyla bildiri ve açıklamalarında PKK ile tabanlarının aynı olduğunu ortaya koymuşlardır. PKK'ya karşı sürdürülen savaşın halkla Devlet arasındaki köprünün yıkılmasına neden olduğu vurgulanmış ve güvenlik güçlerinin halkın üzerine saldırdığı, soykırım ve katliam yaptığı, gerçek teröristin devlet olduğu, vergi ile

alınan kurşunları kendilerine sıkmaya hakkı olmadığı sözleriyle terörist hareketler halk hareketi olarak gösterilmiştir.

Devlete, demokrasiye, hukuka, kardeşlik ve barışa, özellikle ülkenin ve ulusun bütünlüğüne saygı ve özen çağrısı yerine, kışkırtma izlenmektedir. Demokrasi, sınırsızlık, yıkıcılık ve yapay ayrılık yaratıcılarının araç ve ortamı değildir. Dünya barışı, ülke barışının ve demokratik yapının korunmasına bağlıdır. İnsan hak ve özgürlüklerine dayanan çağdaş hukuk devleti, demokrasinin güncel adıdır. Devleti ve Demokrasiyi koruma doğrultusundaki çabaların anti demokratiklikle eleştirilmesi, demokrasiden yana olmayanların haksız suçlamalarıdır. Her yönden eşit yurttaşları "Türk-Kürt-Laz" diye ırka dayalı olarak ayırdıktan, böylece "vatandaşlık" kavramını tanımazlıktan gelerek ulusu parçalamayı eyleme dönüştürdükten sonra "İrkçılık değil, sosyolojik gerçektir." savunmasının, kardeşlikten ve bütünlükten söz etmenin geçerli yanı yoktur. Anayasal kavram olan Türk Ulusu ortak kimliğine karşıt tavır alınmaması kaydıyla esasen serbest olan, toplumsal renklilik ve zenginlik biçiminde ulusca mutluluk, gurur ve saygınlık duyulan yerel dil, folklor ve kültürün yasak olduğunu ileri sürmek gerçeklerle bağdaşmayan ulusal birliği bozucu yanılıdır.

Kürt halkının yaşama, hak arama özgürlüğünün, olmadığını ileri sürmek, teröre "özgürlük mücadelesi" demek; ülkenin ekonomik, sosyal kimi sorunlarının içindeki durumları "Kürt Sorunu" diye siyasal alana çekmek, "Kürt Partisi" diye ırk esasına dayalı terör özgürlüğüne geçerlilik istemek, "Türk'üm diyen yaşar" sözüyle Kürt kökenlileri ayırıp kışkırtmak, ayrı bir ulus varmışcasına "geleceğini belirleme" önerisi altında ulusal birliği parçalamak, devleti "zorba-zalim" tanıtmak, halk kitlelerini ayaklandırmayla başlayıp ölüm olaylarıyla süren Nevruz ve saptırılan etkinliklerini coşkuyla kutlayıp selamlamak, bu acı olayları "Kürt halkının dinamizmi" olarak tanımlamak ve "Kürt ulusal sorunu" diye yapay bir sorunla ülkede çalkantı yaratmak; "asimilasyon", "eritme" ve "dışlama" gibi gerçek dışı anlatımları yinelenmek; eşitlik olmadığı kanısını uyandırmak için "Kürtlerin ve Türklerin eşitliğinden" söz etmek ve bu amaçları yeni bir Anayasa isteyip "ulus"u "uluslar"a dönüştürmek; Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'na aykırı eylemlerdendir. Dil, inanç, kültür özgürlüğünü yadsıyıp Anayasa'ya karşı devlet yapısı içinde resmi dil dışında başka dil ve eğitim isteği de böyledir. Yalnız Kürt kökenlileri değil, uyum ve huzur içinde yaşayan değişik kökenlileri de kışkırtan sözler kapatma nedenidir. "Kürtlere okuma ve yazma yasağı" uygulandığı savı gerçek değildir. Gasbedilmiş hiç bir hak yokken bu söylentileri genişleterek yinelenmek, devletin terörle mücadelesini "Kürtlere karşı savaş" diye saptırıp yaymak, devleti "halk düşmanı" olarak suçlamak, "Kürdistan" diye yurdu ayırmak, Cumhuriyetin temeli olan ilkeleri yıkmaya uğraşmak, siyasal içerikli, iyi niyetli

düşünce açıklaması, çözüm üretimi ve demokratik öneri niteliğinde algılanamaz. "Hükümetin Kürt halkına karşı silah kullandığını, sivil halkın katledildiğini" söyleyerek Cenevre Sözleşmesi'yle savaş hukuku uygulanmasını istemek, savunmayla çelişen ve onu geçersiz kılan sözlü eylemlerdir.

Davalı Parti, iddianamenin içerik yönünden Türkiye'nin imza koyduğu "Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi", "Avrupa Konseyi İnsan Haklarını ve Temel Özgürlüklerini Koruma Sözleşmesi", "Helsinki Nihai Senedi", "Paris Şartı" gibi uluslararası sözleşmelere aykırılığını ileri sürmüştür.

Ulusal ve tekil devletin, etnik farklılıklara göre tartışılmasına uluslararası hukuksal belgeler olarak tanımamıştır. Anayasa Mahkemesi bir çok kararında, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve Avrupa Sosyal Haklar Temel Yasası'na yollamada bulunmuştur. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme kapsamındaki hak ve özgürlükler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da güvence altına alınmıştır.

HEP'in kapatma nedeni sayılan dava konusu etkinliklerinin bu sözleşmede belirlenen kurallara da aykırı olduğu kuşkusuzdur. Anılan Sözleşme'nin örgütlenme hak ve özgürlüğüyle ilgili 11. maddesinin ikinci fıkrası aynen şöyledir:

"Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplulukta, zaruri tedbirler mahiyetinde olarak milli güvenliği, amme emniyetinin, nizamı muhafazanın, suçun önlenmesinin, sağlığın ve ahlakın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için ve ancak kanunla tahdide tabi tutulur.

Bu madde, bu hakların kullanılmasında idare, silahlı kuvvetler veya zabıta mensuplarının muhik tahditler koymasına mani değildir."

HEP, kardeşlik ve birlik istediği görünümü vererek destek aramış, insan haklarından, işçi haklarından ve diğer etnik grupların haklarından söz etmiş ise de gerçekte vatandaşlar arasında ırk esasına dayalı kin ve husumet duyguları yaratmaya çalışmış, Türk Ulusu'nun bütünlüğünü ırka dayalı bir görüşle Türk ve Kürt olarak ikiye ayırıp ayrı devletler kurmayı öngörmüştür. Bu çabalarının ülke ve millet bütünlüğünü yıkmayı amaçladığı açıktır.

HEP, yukarda ilgili bölümlerde açıklandığı üzere İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin 11. maddesinin ikinci fıkrasıyla 17. maddesinde yer alan kurallarla bağdaşmayacak biçimde çabalarda bulunmuştur.

Sözleşme'nin 17. maddesi aynen şöyledir:

"Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri bir devlete, topluluğa veya ferde, işbu

Sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya mezkûr sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tabditlere tabi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya matuf herhangi bir hak sağlandığı şeklinde tefsir olunamaz."

Özellikle, araçları farklı olmakla birlikte HEP'nin amacının teröristlerin amacı ile benzerlik gösterdiği de dikkat çekicidir. HEP, Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde yaşayan ayrı dili ve kültürü olan ve özellikle de "Kendi kaderini tayin hakkına sahip, ezilen bir Kürt Halkı'nın varlığını ileri sürmekte bu konuda Atatürk'ün konuşmaları da dayanak gösterilmektedir. Ancak,

Atatürk, konuşmalarında Kurtuluş Savaşı'nın tüm bir ulus birliğine dayandığını, herhangi bir etnik yapılaşmanın söz konusu olmadığını dile getirmiştir. Halkın Emek Partisi'nin savunmalarında üzerinde durulduğu üzere ulusu oluşturan etnik gruplardan zaman zaman söz edişi onlara bir ayrıcalık tanınmasını düşündüğü ya da dışladığı anlamına gelmez.

Bu durumda, üzerinde durulması gereken önemli bir konu da, yazılı ve sözlü savunmalarda Kürt Ulusu'nun kendi kaderini tayin hakkının, ileri sürülmesidir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, Türkiye'de tek bir ulus vardır. O da Türk Ulusu'dur. Kürt kökeninden gelen vatandaşlar, diğer etnik kökenden gelen vatandaşlarla "ulus" bütünlüğünü oluşturmuştur. Ayrı bir ulus, ayrı bir halk ya da bir azınlık varmış gibi bölünmeyi amaçlayan öneri, üstelik terörle desteklenip gündemde tutulmaktadır. "Kendi kaderini tayin hakkı" yeni bir kavram değildir. Uluslararası hukuk düzeninde devam edegelen bir olgudur. Türk Ulusu, bu konuyu Lozan Barış Andlaşması'yla gündeminden çıkarmıştır. Ülke ve ulus bütünlüğünü koruma hakkı, Lozan Barış Andlaşmasında olduğu gibi bugün de uluslararası hukuk düzeninde geçerlidir.

Nitekim, dayanak gösterilen Helsinki Nihai Senedi'nin ilkeleri arasında;

- 1- Devletin egemen eşitliği ve egemenliğin üzerindeki haklara saygı,
- 2- Sınırların dokunulmazlığı,
- 3- Devletlerin toprak bütünlüğüne saygı,
- 4- İçişlerine karışmama,

ilkeleri de yer almıştır.

Hukuksal yönden bağlayıcılığı olmayan Paris Şartı'nda da:

"Tüm ilkeler, herbiri diğerleri dikkate alınmak suretiyle yorumlanarak, kayıtsız şartsız ve aynı derecede uygulanır. Bu ilkeler ilişkilerimizin temelini oluşturur."

.....

"Tarağ devletlerin bağımsızlığını, egemen eşitliğini ya da toprak bütünlüğünü ihlal eden faaliyetlere karşı demokratik grupları savunmak hususunda işbirliği yapmaya kararlıyız. Dışarıdan yapılan baskı, zora başvurma ve yıkıcılık gibi yasadışı faaliyetler burada söz konusu olan özelliklerdir."

.....

"Her türlü terörist eylemleri, yöntemleri ve uygulamaları açıkça suç olarak kıymıyor ve bunların ikili olduğu kadar çok taraflı işbirliği ile ortadan kaldırılması için çalışmaya kararlı olduğumuzu ifade ediyoruz."

.....

"Tarağ devletler, halkın iradesiyle özgürce kurulmuş olan demokratik düzeni, kendi yasaları uyarınca ve yükledikleri uluslararası insan hakları görevleri ve uluslararası taahhütleri uyarınca, bu düzeni ya da başka bir tarağ devletin düzenini yıkmayı amaçlayan terörizm ya da şiddete başvuran ya da terörizmden veya şiddetten vazgeçmeyi reddeden kişilerin, grupların ve teşkilatların faaliyetlerine karşı savunmak ve korumak sorumluluğunu taşıdıklarını kabul ederler." kuralları da yer almaktadır.

O halde devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez tümlüğünü bozmaya yönelik girişimlere olanak vermeyen Helsinki Nihai Senedi ile Paris Şartı'nın dayanak gösterilmesi bu belgelerin hukuksal niteliklerinin içerik tümlüğü ile amaçlarının gözardı edilmesi doğru değildir.

Görülmektedir ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin de tarağ olduğu "Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı", ırkçılığı, etnik düşmanlığı ve terörizmi kınamış, ülke bütünlüğünü ve demokratik düzeni yıkmayı amaçlayan hareketlere girişen kişi, grup ve örgütlere karşı koruma ve kollama sorumluluğunu uluslararası bir çağrı olarak kabul etmiştir. Devleti yıkmaya yönelik faaliyetlerin demokratik haklar kapsamında ve bir özgürlük olarak değerlendirilmesi olanaksızdır. Demokrasi, hak ve özgürlüklerin güvenceye bağlandığı, demokratik işlerliğin her alanda yaşandığı, çoğulcu, katılımcı bir kurallar ve kurumlar düzenidir. Her türlü baskı, adaletsizlik, sömürü ve kargaşaya karşı olup toplumsal barışı ve refahı amaçlar. Demokratik istemler, demokratik yol ve yöntemlerle açıklanır. Ayaklanmaya, silahla sonuç almaya yönelik faaliyetlerle, ırk ayrımcılığı bu kapsamda düşünülemez. Kışkırtma, kavgaya, kargaşaya, yaralayıp öldürme, yakma-yıkma, gözdağı ve devlete karşı silahlı eylemlerle demokratik çözüm isteklerini bağdaştırmak olanaksızdır. Demokrasiden söz ederek demokrasiyi ortadan kaldırma, barış içinde yaşayan ulusu acıyla izlenen olaylarla bölme çabaları, dış destekli sınır

olaylarıyla da ülkeyi parçalama boyutunda sürmektedir. Demokrasiyle bağdaşmayan eylemlerle kışkırtma çabalarındaki HEP sorumlularının sık sık yineledikleri konuların gerçek dışı savlara dayanması; suçlama ve saldırı ağırlığıyla kışkırtıcı içeriği, teröre hoşgörü yanında terörü haklı bulma ve hızlandırma niteliğindedir.

Demokrasilerde, Irk ayrımcılığı, bir siyasal partinin ve Milletvekilinin dayanağı, amacı ve ereği olamaz. Irk ayrımcılığının aracı durumuna düşen partinin varlığını sürdürmesi yasalar karşısında olanaksızdır. Devletin ülkesi ve ulusuyla birlikte bütünlüğünü koruması en doğal hakkı olup, kamu düzenini ve insan haklarını koruma yönünden de savsaklanmayacak görevidir.

Burada üzerinde özenle durulması gereken bir diğer husus; ülkedeki etnik farklılıkların ve bunların dil ve kültürünün yasaklanması değildir. Çeşitli kökenden gelen yurttaşlarımız kendi dil ve kültürüne sahip bulunmakta, onları geliştirmektedir. Günlük yaşamda bu açıkça görülmekte, ülke ve ulus bütünlüğü içinde onurlu yerini almakta ve saygı görmektedir. Bin yıldır birlikte yaşamış tarihi, dini, gelenek ve görenekleri aynı olan, birbirinden ayrılması ve koparılması olanaksız kültürleri güçlü biçimde ulusal kültürde yerini alan bir topluluğun bireyleri arasında ayrılığı gerektirecek düzeyde kültür ayrılığı olduğunu ileri sürmek ve ortak ulusal kültürü yadsıyıp dışlamak gerçeklerle bağdaşmaz. Kürt kökenli Türk yurttaşı ile başka kökenli Türk yurttaşı arasında temel hak ve özgürlüklerden yararlanma açısından hiçbir fark yoktur. Türk vatandaşlığı, ayrımları önleyen ve herkesi insan hak ve özgürlüklerde birleştiren bir kurumdur. "Kürtlerin kültürel ve ulusal hakları" sözleri azınlık yaratmaya ve buna bağlı olarak somut ayrımları gündeme getirmeye yöneliktir. Kürt kökenli yurttaşların dillerini, gelenek ve göreneklerini özel yaşamlarında sürdürmelerine hiçbir engel yoktur. Davalı Parti'nin amacının Devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü yıkarak devlet yapısını değiştirmek ve ırk esasına dayanan oluşumları gerçekleştirmek olduğu anlaşılmaktadır. Buna Anayasa olur vermemektedir. Türkçe'nin çeşitli etnik soydan gelen vatandaşlar arasında resmi dil olması yanında ortak iletişim aracı, kültür ve eğitim dili olduğu, bu olgunun tarihi ve sosyolojik gerçeklere dayandığı gözardı edilmemelidir.

Yukarıda belirtildiği gibi, yasaklanan, farklılıkların açıklanması değil, bunların Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde olmayan azınlıklara özendirerek, zorla azınlık yaratmaya çalışarak ulus bütünlüğünün bozulması ve buna dayalı yeni bir devlet düzeni kurma amacını gütmektir. Bunun hiçbir ulusal ve bireysel yararı yoktur. İstekler, insan haklarına dayalı vatandaşlık hakları ile ilgili değildir. İstenilen kültürel haklar da, etnik bir grup haklarının üstünde ulusal varlığının temeli olarak ileri sürülmekte ve ulusal özgürlük olarak ortaya konmaktadır. Oysa, haklar ve özgürlükler

yönünden yurttaşlar arasında ayırım ve bir yurttaşa eksik ya da fazla verilen bir hak yoktur.

Siyasi partileri kapatma diğer çağdaş demokratik ülkelerde de vardır. Anayasa'nın temel ilkesi, hak ve özgürlükleriyle, çoğulculuğun korunması için Anayasal hakları yok edecek bir siyasi rejim kurulmasının önlenmesidir. Demokratik toplum düzeninde, siyasi parti faaliyetlerinin güvence altına alınması, Anayasa'ya uygun kurulan ve faaliyet gösteren siyasi partilerin Anayasa'ya dayalı hukuk devletinin sağladığı tüm hak ve ayrıcalıklarından faydalanmaları anlamına gelir. Siyasi partiler Anayasa'da değiştirilmesi yasaklanan uluslararası üstün hukuk kurallarına da uygun olan devletin tekliği, ülkenin bütünlüğü ile ulusun birliğini değiştirmeyi amaçlayan çalışmalarda bulunamazlar. Bunların siyasal tercih kapsamına alınması olanağı yoktur. Anayasa'nın 81. maddesi uyarınca bu konuda and içmiş milletvekillerinin de bu yasakla bağımlı oldukları tartışılmaz. Anayasa'nın 84. maddesindeki yaptırımın dayanağı budur. Siyasi partiler ve milletvekilleri devletin temel ilkelerine karşı olamaz.

Etnik grupların kültürel kimliklerinin korunması ve gelişmesine bağlı haklar, Uluslararası Avrupa hukuk düzeninde demokratik toplum düzenine aykırı siyasal kimliğe bağlı ulusal haklara dönüştürülmemesi kaydına bağlanmıştır. Yine ırka dayalı milliyetçilikler ve uluslaşmalar Avrupa hukuk düzeninde reddedilmiştir.

Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi de Federal Cumhuriyetin varlığını tehlikeye atan veya temel demokratik düzeni yok etmeye yönelik faaliyetlerde bulunan siyasal partileri kapatma ve benzer örgütlerin kurulmasını engelleme yetkisine sahiptir.

Fransız Anayasa Konseyi Korsika'ya özel statü tanıyan Yasa'nın iptali ile ilgili kararında bütün Fransız vatandaşlarından oluşan "Fransız Halkı" kavramının değiştirilmesine olanak vermemiş, hatta "Fransız Halkı"nın mütemmim cüzü (tamamlayıcısı) olan "Korsika Halkı" kavramını reddederek, söylenmesi gereken şeyin "kanunen bölünmesi mümkün olmayan Fransız Halkı" olduğunu vurgulamıştır.

Kararın VII. Bölümünde yer alan GEREKÇE'den başlayarak yapılan açıklamalar, sav ve savunmalar bir arada gözetilerek yapılan değerlendirmede:

Kararın VII. B, 3. a. (ff) ve (gg) bendlerinde yer alan kanıtlar için 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesinin (d) bendinde belirtilen koşulların yerine getirilmediği görülmüştür.

Bu kanıtların bir bölümü bu davanın açıklanmasından (3.7.1992) sonraki günlerde gerçekleştiği ileri sürülen olaylara ilişkindir. Bunların davada kanıt olarak değerlendirilmesi öncelikle 2820 sayılı Yasa'nın 98. ve 2949 sayılı Yasa'nın 33. ve

CMUK'un 257. maddeleri karşısında olanaksızdır.

Bu nedenlerle söz konusu kanıtlar dikkate alınmıştır.

Böylece, Halkın Emek Partisi'nin eski Genel Başkanları Fehmi IŞIKLAR ile Ferudun YAZAR, eski Genel Başkanvekili ve Genel Sekreteri Ahmet KARATAŞ ile Genel Sekreter İbrahim AKSOY tarafından aynı amaca yönelik olarak; düzenlenen toplantılarda yapılan konuşmalarla, imzalanan bildiri ve gazetelerde çıkan yazılarda geçen kimi sözlerin, kararın ilgili bölümlerinde yer alan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddianamesi ve Esas Hakkındaki Görüşü'nde belirlendiği üzere Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'na aykırılık oluşturduğu saptanmıştır.

Şöyle ki:

a) Türkiye Cumhuriyeti'nde sadece Türklerin varlığı kabul edilip diğer bütün etnik yapıların reddedildiği, "baskıcı otoriter bir asimilasyon" uygulandığı; resmi ideolojinin iflas ettiği; Kürt halkının dinamizminin yükseldiği; Türk Halkı ile Kürt Halkı'nın eşitliğine dayanan bir düzenin kurulmasının gerektiği, Kürt halkının özgürlük mücadelesi verdiği;

- Terör örgütüne karşı alınan yasal önlemlerin ve uygulamaların uluslararası bir savaş ve bu savaşın taraflarından birinin PKK terör örgütü olduğu;

- Bu örgüte mensup teröristlerin özgürlük savaşçısı gerillalar oldukları ve haklarında uluslararası savaş hukukunun uygulanması gerektiği ancak Türk Hükümeti'nin bu kurallara kati surette uymadığı,

- TC ordusu ve güvenlik kuvvetlerinin Kürt gerillalardan çok onlara kaynaklık eden Kürt halk yığınlarını fiziki olarak ve büyük kitleler halinde yok etme peşinde oldukları,

Kürt halkının uluslararası anlaşmalardan doğan hiç bir ulusal hakkı kullanmadığı; Doğu sorununun ekonomik değil Kürt Halkının ulusal sorunu olduğu üzerinde durularak etnik grupları ulus olarak gösterip ısrarla ayrımın işlediği ve "idari federasyon" adı verilen modelden başlayıp Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkını kullanmalarına varan bir süreç içerisinde Kürtlerin, Anayasa'ca benimsenmiş ulus bütünlüğünden ayrılmaları ve ayrı bir Kürt Ulusu'nun oluşturulmasıyla bu amaçla kaderlerini belirleme esasının benimsendiği görülmektedir.

Oysa, tarihsel bir gerçeğin ifadesi olan "Türk Ulusu" bütünlüğü olgusunun ortadan kaldırılması sonucunu doğuracak ırkçılığa dayanan ayrılıklar ve Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren iddialar ileri sürülemez. Aksine davranış, 2820 sayılı Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendine aykırılık oluşturmuştur.

b) İlk kez "İçlerine sine sine içinde yer alabilecekleri, bizim" diyebilecekleri bir partinin doğduğunu, partinin en çok ezilen, sömürülen, baskı altında tutulan ve zulme uğrayan halk Kürtler ise onların da partisi olduklarını, bundan onur duyduklarını, gerçekte ekonomik ve etnik özelliklerinden dolayı en fazla ezilenlerin Kürt halkı olduğunu, Türkiye'deki bütün etnik yapıları da halk olarak gösterip onların da partisi olduklarını söylemişlerdir. Böylece Türk Ulusu içinde yer alan vatandaşların değil, etnik grupların kendi görüşleriyle yaratılan ayrı halkların (ulusların) eşitliğine dayalı bir düzen arayışını ortaya koymak suretiyle ırk esasına dayanılmış ve Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (b) bendine aykırı davranılmıştır.

c) Halkların eşitliğine dayalı bir düzen istenilmesi, Kemalist çizgilerin yıkılıp aşılması, Türkiye'de bugüne kadar uygulanan üniter devletin sorunları çözmediği, bu nedenle merkezî devlet sisteminin otonom bölgeler veya federasyon yabut idari federasyon biçiminde değişmesi gerektiği, bu durumda o bölgenin yönetim biçiminin, kullanılacak dilin, yapılacak yayınların o yerde belirleneceği, vergilerin toplandığı yerde harcanacağı, ancak bir kısmının devlete gönderileceğinin söylendiği, bununla da, 2820 sayılı Yasa'nın 78/b ve 80. maddelerine aykırı olarak Devletin teklifi ilkesinin değiştirilmesi amacının güdüldüğü açıkça anlaşılmıştır.

d) Türk ile Kürt'ü omuz omuza birleştirip demokrasi mücadelesi verme gibi bir görevlerinin olduğu; Nevruz'un Kürt halkının özgürlük bayramı olup direnme ruhunu, mücadele geleneğini simgeleyerek yeniden doğuşu dile getirdiğini; HEP'nin Kürt, Arap, Çerkez, Laz, Arnavut, Pomak gibi, ezilen sömürülen, baskı altında tutulanların partisi olduğunu, Kürt halkının yıllardan beri insanlık haklarını kullanmadığını; Kürt, Türk ve diğer bütün azınlık halklarının ortak sesi olduklarını Kürt sorunu'nun baştan beri var olduğunu; Cumhuriyetin Türk ve Kürt halkları tarafından birlikte kurulmuş olmasına karşın daha sonra Kürt halkının tamamen dışlandığını, ifade etmek suretiyle, Siyasi Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (a) bendine aykırı biçimde T.C. ülkesi üzerinde dil ve ırk ayrılığına dayanan azınlıklar bulunduğu ileri sürülmüştür.

e) Kürt halkının özgürlük tutkusundan hiç bir zaman vazgeçmediği, kültürünü ve ulusal değerlerini hep ayakta tutmasını bildiği, Kürtlere okumanın, yazmanın, Kürt kültürünü araştırmanın, yasak olduğu, Kürt halkının kendi ulusal ve kültürel kimliğini korumak ve geliştirmek istemesine karşın inkarcı politikalarla Kürtlerin eritilmek istendiği; Kürt sorununun çözümü için öncelikle Kürt halkının kendi ulusal ve kültürel kimliğini ifade edebilmesinin önündeki engellerin kaldırılmasının gerektiği; yeniden yapılacak bir Anayasa'da Kürtlerin dil, inanç ve kültür özgürlükleriyle Kürtçe eğitimi, öğrenimi ve diğer haklarını kullanmalarına olanak verecek yeni yasal

düzenlemelerin topluma ve devlete benimsetilmesi gerektiği; etnik kökeni, dili ve kültürü farklı da olsa, tüm insanların kendilerini, kendi dil ve kültürleriyle ifade edebilecekleri, belirtilmek suretiyle de Türk dili ve kültüründen başka bir dili ve kültürü korumak, geliştirmek yoluyla azınlık yaratılarak ulus bütünlüğünün bozulması amacı güdülmüş ve 2820 sayılı Yasa'nın 81. maddesinin (b) bendine aykırı davranılmıştır.

Halkın Emek Partisi'nin Türk Ulusu'nu ırk esasına dayalı olarak "Türk ve Kürt Ulusları" biçiminde ikiye böldüğü, böylece Kürt kökenli yurttaşları gerçek dışı biçimde "ezilen bir ulus" olarak nitelendirerek, devlete karşı kışkırtarak zulme karşı özgürlük mücadelesi veriyor gösterdiği, "kendi kaderini tayin hakkının tanınması" önerisiyle ve öbür çalışmalarıyla da Anayasa'ya ve Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olarak bölücülük yaptığı anlaşılmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın Dördüncü Kısmı'nda yer alan yasaklara aykırı davranılmasının yaptırımını, aynı Yasa'nın 101. maddesinin (b) bendiyle belirlenmiştir.

Buna göre davalı Halkın Emek Partisi'nin kapatılmasına karar verilmesi gerekmektedir.

Yılmaz ALİEFENDİOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

5. Kapatma Kararının Sonuçları

Eylem ve sözleriyle Parti'nin kapatılmasına neden olan davalı Siyasi Parti'nin eski Genel Başkanları Fehmi İŞIKLAR ile Feridun YAZAR, eski Genel Başkanvekili ve Genel Sekreteri Ahmet KARATAŞ ile eski Genel Sekreter İbrahim AKSOY'dur.

Anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrasında aynen şöyle denilmektedir:

"Anayasa Mahkemesi'nin kararında partinin kapatılmasına eylem ve sözleri ile sebebiyet verdiği belirtilen milletvekilinin üyeliği ile temelli olarak kapatılan siyasi partinin, kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliği, kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na tebliğ edildiği tarihte sona erer"

Bu yaptırım, Anayasa'nın 81. maddesi uyarınca Devletin varlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü koruyacağına and içen milletvekillerini, Anayasa'nın değiştirilmeyecek kuralları arasında bulunan dava konusu konularda çok dikkatli olmaya çağırılmaktadır. Kararda bu konuya yer verilmesi, sözleri ve eylemleriyle Parti'nin kapatılmasına neden olanlardan Fehmi İŞIKLAR'ın milletvekili bulunması karşısında, ilgili ve yetkili TBMM'nin Anayasa gereği durumdan bilgi edinmesini

sağlamaya yöneliktir. Anayasa'nın 84. maddesinin birinci fıkrasındaki "üyeliğin düşmesi" ile üçüncü fıkrasındaki "üyeliğin sona ermesi" birbirinden ayrı durumlardır. Düşme kararını TBMM verir. Anayasa Mahkemesi böyle bir karar veremez. Ancak, bir siyasal parti kapatılınca, sözleri ve eylemleriyle buna neden olan milletvekilinin üyeliği, Anayasa Mahkemesi'nin partiyi kapatma kararını TBMM'ne tebliğ etmesiyle kendiliğinden sona erer. Bunun için Anayasa Mahkemesi'nin ya da TBMM'nin ayrı bir kararına ve işlemine gerek yoktur. Anayasa Mahkemesi'nin açıklayıcı belirlemesi, karar tümlüğünün, doğal sonucudur.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa maddelerini bukuksal yönden irdeler, eleştirir ama ona uyar ve onu uygular. Yürürlükteki Anayasa kuralını savsaklayamaz. Birini öbürüne yeğleyerek maddeleri sıralayıp seçemez. Kurallar dizininde Anayasa Maddelerinin önceliği-sonralığı değil, olayı ilgilendirenin uygulanması söz konusudur. Anayasa maddelerinin birbirine karşılığı, tersliği ve çelişkisi düşünülemez. Hukuk devleti yönünden somutlaşan sonuç, Anayasa'nın amacı ve gereğidir.

VIII. SONUÇ :

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 3.7.1992 günlü, SP.31.Hz.1992/59 sayılı İddianamesi'nde Halkın Emek Partisi'nin, Anayasa'nın Başlangıç'ına ve 2., 3., 14., 68. maddeleriyle 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78., 80. ve 81. maddelerine aykırı olarak, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı amaçladığı ve Yasa'ya aykırı siyasi faaliyetlerin mihrakı olduğu savıyla Siyasi Partiler Yasası'nın 101/b ve 103. maddeleri gereğince kapatılmasına karar verilmesi istenmekle gereği düşünüldü:

1- Davalı Siyasi Parti'nin 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 103. maddesi gereğince kapatılması isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

2- Halkın Emek Partisi'nin faaliyetlerinin Anayasa ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olduğuna ve 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesinin (b) bendi uyarınca davalı Parti'nin KAPATILMASINA, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

3- Anayasa'nın 84. maddesi gereğince:

Eylemleri ve sözleriyle Parti'nin kapatılmasına neden olan Fehmi İŞIKLAR, Feridun YAZAR, Ahmet KARATAŞ ve İbrahim AKSOY'dan halen Milletvekili bulunanlarla, kapatma davasının açıldığı 3.7.1992 gününde Parti üyesi diğer milletvekillerinin milletvekilliklerinin de, kapatma kararının TBMM Başkanlığı'na tebliğ edil-

diği tarihte sona ereceğine, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU'nun "Bu maddenin uygulamaya ilişkin bulunduğu ve bu konuda bir karar verilmesine yer olmadığı"; Mustafa GÖNÜL'ün ise "Cezaların kişiselliği ilkesiyle bağdaşmaması nedeniyle Parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliklerinin sona ermeyeceği" yolundaki karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

4- Davalı Parti'nin tüm mallarının 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesi uyarınca Hazine'ye geçmesine, OYBİRLİĞİYLE,

5- Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin, Milletvekilleri yönünden TBMM Başkanlığı'na, yasal işlemler yönünden, 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesine göre Başbakanlığa ve ayrıca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

14.7.1993 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Yılmaz ALİEFENDİOĞLU
Üye	Üye	Üye
Mustafa GÖNÜL	Oğuz AKDOĞANLI	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	
Mustafa BUMİN	Sacit ADALI	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1992/1 (Siyasi Parti Kapatma)

Karar Sayısı : 1993/1

I. GENEL AÇIKLAMA:

Bir ülkedeki bireylerin siyasal örgütlenmesi sonucunda oluşan Devlet'in, en önemli amacı o ülkedeki insanların huzur ve mutluluğunu, refah ve güvenliğini sağlamaktır. Başka bir deyişle Devlet, toplum ve birey içindir. Anayasamız, Başlangıç'ında ". . . her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu. . . "ndan söz ederek bu hususu açıklamış; 2. maddesinde Cumhuriyeti, insan haklarına saygılı, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti nitelikleriyle belirlemiş; 5. maddesinde de "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır." kuralını getirerek, Devletin temel amaç ve görevinin, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumanın yanında kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlayıp, kişinin temel hak ve özgürlüklerini sınırlayan engelleri kaldırmak olduğunu açıkça hükme bağlamıştır. Anayasa, böylece, devlet yetkilileri ile kişilerin refah, huzur ve mutluluğuyla doğrudan ilgili olan temel hak ve özgürlükler arasında hassas bir denge kurulmasını öngörmüştür. Devletin, ulusun bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü, cumhuriyet ve demokrasiyi koruma işlevlerini yerine getirirken de, gerçekte kişilerin ve toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak amacını güttüğü kuşkusuzdur.

Anayasaların, temel hak ve özgürlükleri koruyan şemsiyeleri üst norm niteliğindeki kurallarla oluşur. Ancak bu şemsiyeyi, genel hukuk kurallarını özel durumlara uygulayarak (somutlaştırarak), getirdiği yorumlarla onlara ruh ve anlam kazandırarak kullanacak olan yargı yerleridir. Kuralın sözlü anlatımından çok, onun mahkemelerce anlaşılma biçimi önemlidir. Özellikle Anayasa Mahkemesi, Anayasa ilkelerini yorumlarken, insan hak ve özgürlüklerinin eriştiği çağdaş anlayışı ve insan haklarına saygıyı sürekli göz önünde tutmak, Anayasanın öngördüğü devlet yetkileriyle temel hak ve özgürlükler arasındaki dengenin korunmasına özen göstermek durumundadır. Anayasa Mahkemesinin bir görevi de, Anayasadaki kavramlara, yaşamın değişen koşullarına uygun içerik kazandırmaktır.

II. KARŞI OY GEREKÇESİ :

Yukarıdaki genel açıklamanın ışığında karşıoyumuz aşağıya çıkarılmıştır.

A. Geçici 15. Madde Yönünden:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının temel esprisi, Başlangıç'ta belirtildiği gibi, ulus iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Ulusuna ait olması ve bunu ulus adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamamasıdır.

Bu fıkradan anlaşıldığı üzere ulusal iradenin mutlak üstünlüğü egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Ulusuna ait olmasını ve Türk Ulusu adına egemenliği kullanan kişi ve organların, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bu demokrasinin bağlı olduğu hukuk düzeninin içinde kalmalarını gerektirir. Bu fıkra, aynı zamanda Türk Milleti adına egemenliği kullanan kişi ve organların Anayasal yetki alanlarını belirler. Bu alan, "Anayasada gösterilen özgürlükçü demokrasi ve bu demokrasinin, bağlı olduğu hukuk düzenidir." Bu kural, Anayasanın ikinci maddesinde belirtildiği biçimde, "Devletin" dayandığı temel ilkelere birisidir.

Bir döneme ait kimi yasama işlemlerinin Anayasal denetimin dışında kalması ve bu denetim yasağına zamanla bir sınır getirilmemesi, Cumhuriyetin hukuk devleti olma niteliğini zedeler ve Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenen hukuk düzeninin dışına çıkılması sonucunu doğurur.

Anayasanın 2. maddesinde, "Hukuk Devleti"; Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılmıştır. Anayasa'nın 2. maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri, Anayasanın 4. maddesinde sayılan değiştirilemeyen, değiştirilmesi teklif edilemeyen hükümler arasında yer almıştır. Böylece Anayasa'nın, kendilerine değişmezlik özelliği tanıdığı, 1., 2. ve 3. maddeleri, Anayasa'nın öteki kurallarına göre "üst norm" niteliğindedir. Bir dönemde çıkarılan yasama işlemleri yönünden de olsa, Anayasal yargı denetimine yer vermeyen, üstelik bu denetimsizliğe zamanla bir sınırlama getirilmeden, Anayasa'nın geçici maddesini temel kural kabul ederek yapılan uygulama Cumhuriyetin hukuk devleti niteliği ile bağdaşmaz. Kaldı ki, bu dönemde çıkarılan yasama işlemleri küçümsenmeyecek bir sayıya ulaşmıştır.

Anayasa'nın 11. maddesinde, Anayasanın üstünlüğü, "kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." biçimindeki bir kuralla belirlenmiş, 148. maddeye göre ise, Anayasa Mahkemesi yasaların KHK'lerin ve TBMM İç tüzüğü'nün Anayasaya uygunluğunu denetlemekle görevlendirilmiştir.

Anayasa'nın Geçici 15. maddesinde, 12 Eylül 1980 tarihinden ilçe genel seçim sonucunda toplanacak TBMM Başkanlık Divanı oluşturuluncaya kadar geçecek süre (12.9.1980-6.12.1983) içinde çıkarılan yasaların, KHK'ler ile 2324 sayılı Anaya-

sa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarruflarının Anayasaya aykırılığı iddia edilemez, denilmektedir. Bu dönem içerisinde 669 yasa, 90 adet KHK ve 2324 sayılı yasa uyarınca 76 adet Milli Güvenlik Konseyi kararı ve 3 adet Milli Güvenlik Konseyi bildirisini olmak üzere toplam 838 yasama işlemi çıkarılmıştır.

Geçici 15. madde, Anayasanın yukarıda sözü edilen temel maddeleriyle çatışmaktadır. Bu geçici maddenin, sürekli bir kural olarak kabulü durumunda, Anayasanın öngördüğü hukuk devleti, Anayasanın üstünlüğü ve Anayasal denetimle ilgili temel kurallar, bu dönemde çıkan yasalar ve KHK'ler yönünden, işlerliği kaybetmekte, söz konusu yasama işlemleri "hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzenin" dışında kalmaktadır.

Geçici bir maddenin, Anayasanın temel kurallarını süresiz işlemez hale getirmesi Anayasal sistemle bağdaşmayacağı gibi, maddenin geçicilik özelliğine de uygun düşmez. Doğaldır ki, geçici maddenin hükmü de geçici olmalıdır.

Öte yandan Anayasa'nın 138. maddesi, hakimleri, önce Anayasa, yasaya ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre karar vermekle görevli kılınmıştır. Geçici maddeye süreklilik kazandırılır ve bu maddeyle bir dönemde çıkarılan yasama işlemlerinin Anayasaya uygunluk denetimi önlenir ise, hakim Anayasaya ve vicdani kanısına göre nasıl karar verecektir? Hakim, Anayasaya aykırı olduğuna inandığı ya da aykırılık savını ciddi bulduğu bir yasayı uygulamak durumunda kalırsa kararını Anayasaya ve hukuka uygun biçimde vicdani kanaatine göre vermiş sayılabilecek midir? Bu durumda, Anayasa'nın temel kuralları bir yana bırakılmış, Anayasanın geçici 15. maddesinin anayasal denetimi yasaklayan kuralına öncelik tanınmış olur. Anayasa geçici bir maddesiyle, bir dönemde çıkan yasama işlemleri yönünden kendisini yok kabul edemez. Anayasanın uygulanmasını önleyen geçici maddenin, ancak, geçici bir süre için askeri yönetimden özgürlükçü demokrasiye ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzenine geçişte uyum sağlama amacıyla getirilmiş bir kural olarak kabulü, nitelikleri Anayasanın 2. maddesinde belirlenen Türkiye Cumhuriyetinin, hukuk devleti olması koşulunun gereğidir. Kaldı ki, Anayasa Başlangıç sekizinci fıkrada, "Her Türk vatandaşının, bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;" belirtilmiş iken, haklarında bu dönemde çıkan yasa ve KHK'lerin uygulanması söz konusu olan vatandaşlar, Anayasal güvenceden ve doğuştan sahip oldukları maddi ve manevi varlıklarını Anayasal düzen içinde geliştirmekten, sırf geçici madde nedeniyle, yoksul kılınmış olurlar. Geçici maddenin getirdiği yasağın, 12 Eylül 1980'den TBMM Başkanlık Divanının oluşturulduğu

6.12.1983 tarihine kadar ki süre için geçerli olduğu kabul edilirse, madde geçiciliğine uygun anayasal bir anlam kazanır. Geçici maddenin ve getirdiği yasağın, sürekli bir kural niteliğinde anlaşılması, geçici hükmün, Anayasanın kimi temel kurallarının önüne geçmesi sonucunu doğurur. Bu durum, Anayasaya dayalı demokratik hukuk devleti niteliğiyle bağdaşmadığı gibi, Anayasanın sözüne ve özüne de uygun düşmez.

Öte yandan, sadece söze bakıp, Anayasanın geçici 15. maddesine süreklilik kazandıracak biçimde yapılacak yorum, Anayasanın yürürlüğe girişiyle ilgili 177. maddesiyle de bağdaşmaz. Çünkü, böyle bir yorum, Anayasanın, sözü geçen dönemde çıkan yasa ve KHK'ler yönünden hiç bir zaman yürürlüğe girmemesine neden olacaktır. Halbuki Geçici 15. madde, Anayasanın 177. maddesinde sayılan istisnalar arasında yer almamıştır. Ayrıca, bu maddenin (e) fıkrasında, ". . . mevcut kanunların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri ve doğrudan Anayasa hükümleri, Anayasanın 11. maddeleri gereğince uygulanır." denilmekle, Anayasa, yasaların, Anayasanın yayımlandığı tarihteki durumlarına göre değerlendirilmesini, Anayasaya aykırı görülen hükümler yerine, Anayasa kurallarının doğrudan uygulanmasını Anayasanın üstünlüğü ilkesinin gereği saymıştır. Böylece, Anayasanın yürürlüğe girmesiyle ilgili 177. maddesi de, geçici 15. maddenin getirdiği Anayasal denetim yasağının TBMM Başkanlık Divanı'nın oluşturduğu 6.12.1983 dönemiyle sınırlı olması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Her ne kadar, Geçici 3. maddede "2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun'un TBMM toplanıp Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar yürürlükte kalacağını belirtilmesine karşın, Geçici 15. maddenin, bu tür bir açıklık içermemesi karşısında uygulanmasının geçici bir süreyle bağlı tutulamayacağı ileri sürülebilirse de, bu görüş öncelikle maddenin geçiciliğiyle bağdaşmaz. Kaldı ki, yürürlüğe girişiyle ilgili 177. maddede bu yönde ayrık kural bulunmamaktadır. Bu durum Anayasada kurallar arasındaki çelişkiyi gösterir. Çelişkili kuralları esas alıp, temel kuralları bir yana iten görüş, kanımca, Anayasanın temel esprisiyle bağdaşmaz. İyi bir sistematığe dayanmayan 1982 Anayasasında, sistematik (bütün içinde aldığı yere göre) ve gramatik (yazılışa göre) yoruma gidilerek amaçsal (teleolojik) yorumun bir yana bırakılması hatalı sonuçlar doğurabilir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, geçici 15. maddedeki "Anayasaya aykırılığın iddia edilemeyeceğine" ilişkin kuralın 6.12.1983 tarihine kadar geçerli olduğunu düşünmekteyim.

Anayasa Mahkemesi, bu konuda değişik kararlar vermiş olmakla beraber, kimi kararlarında, 1961 Anayasasının geçici 4. maddesine karşın, işin esasına girerek,

Anayasaya aykırı kuralın ihmal edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Özellikle, ispat haklarıyla ilgili 6.5.1982 günlü, E.1981/8, K.1982/3 sayılı kararında "Yasakoyununun, geçici 7. maddesindeki buyruğu yerine getirmemesi ve Türk Ceza Kanunu'nun 481. maddesindeki anayasaya aykırılığı giderecek yasayı çıkarmaması ve iptal ile itiraz yollarının da geçici 4. maddenin üçüncü fıkrasına göre tıkanmış olması karşısında, kısıtlı kalan anayasal ispat hakkının bu içeriği ile uygulanmasının sürüp gitmesi artık düşünülmiyeceğinden, mahkemelerce, Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcı niteliğini açıklayan 8. maddenin ikinci fıkrasına dayanarak, 481. maddenin birinci fıkrasındaki ispat hakkını sınırlayıcı hükümlerin bir yana bırakılması ve kurallar kademesinde en üst düzeyde bulunan Anayasanın 34. maddesindeki hükmün doğrudan uygulanması gerekmektedir." denilerek bu görüş çok açık biçimde ifade edilmiştir.

Anayasaya uygunluğu sağlamakla görevli Anayasa Mahkemesi'nin işlevi, anayasal yargıdaki tikanıklığı aşmayı, Anayasanın temel hak ve özgürlükleri koruyan bir çok maddesinin uygulanamaz hale gelmesine neden olan Geçici 15. maddenin yarattığı sorunu çağdaş yorumla çözümlenmeyi gerektirir. Anayasa Mahkemesi Anayasaya açıkça aykırı olan kuralları, Anayasanın geçici bir maddesi nedeniyle de olsa, korur duruma girmemelidir.

Açıklanan nedenlerle bu dönemde yayımlanan 24.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78. ve 81. maddelerine karşı yöneltilen Anayasaya aykırılık savının incelenmesi, bu maddelerin Anayasaya aykırı bulunması durumunda iptal ya da en azından ihmal edilmesi gerekir.

B. İşin Esası Yönünden:

Siyasi parti kapatma davalarında, işin hukuksal görünümü yanında; ülkenin ve karar verme durumunda bulunan mahkemenin saygınlığını etkileyen siyasal yön, partiye gönül verenlerin temsil ettiği sosyal konum, ülkenin içinde bulunduğu ulusal ve uluslararası etkenler önem kazanır. Bu çok yönlü boyut, bu davaların, genelde, siyasal ve demokratik yaşama Anayasanın temel ilkeleri doğrultusunda yön verici, temel hak ve özgürlükleri koruyucu işlevi ağır basan Anayasa Mahkemelerince görülmesinin en önemli nedenidir.

Nitekim 1961 ve 1982 Anayasaları siyasi partilerin kapatılması, Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine, Anayasa Mahkemesince karara bağlanır kuralını getirmiştir. Anayasa Mahkemesi bu işlevini yerine getirirken, ilk derece mahkemesinden farklı olarak, Anayasanın ya da Siyasi Partiler Yasası'nın belirli bir kuralının belirli bir eyleme uygulanmasından çok Anayasanın temel ilkelerini, uluslararası söz-

leşmeleri ve bu davaların yukarıda açıklanan özelliklerini gözönünde tutularak karar vermesi gerekir.

Anayasa Mahkemesi kimi kararlarında hukukun genel kurallarının Anayasa kurallarından da önde geldiğini belirlemiştir. Bunun yanında uluslararası sözleşmelere dayalı ulusalüstü bir hukukun ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Mahkemesi gibi kimi ulusalüstü (supra national) organların verdiği kararların bağlayıcılığı ve insan haklarının ortak değer olarak korunması anlayışı, Anayasa Mahkemesinin getireceği yorumlardaki çağdaş niteliği belirleyen ölçütler haline dönüşmüştür. Türkiye yönünden 10.3.1954 günlü ve 6366 sayılı yasayla onaylanarak yürürlüğe giren ve yasa hükmünde bulunan İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmenin kişi özgürlüğü ve güvenliğine, düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne ilişkin kuralları yanında; Türkiye tarafından da imzalanarak kabul edilen güvenlik, ekonomik ve insan haklarına ilişkin konularda ilkeler belirleyen, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) süreci kapsamındaki 1975 tarihli Helsinki Nihai Senedi (Helsinki final Act) ve bunu izleyen toplantılarda alınan kararlar ve 1990 tarihli "yeni bir Avrupa için Paris Yasası (şartı) iç hukuku, uluslararası hukukla bütünleşmeye zorlayan belgeler konumuna girmiştir. Bu durumda, Türkiye açısından, dünya uluslar ailesinin onurlu bir üyesi sıfatının devamlılığının sağlanması için iç hukukun sözleşmelerle yükümlendiğimiz dış hukuk kurallarına uydurulması gerekmektedir. Mahkemelerin, özellikle Anayasa Mahkemesinin, getireceği çağdaş (amaçsal) Yorumla bu akımın öncülüğü yapması işlevine uygun bir davranıştır. Helsinki Nihai Senedi'nin VII. ilkesi düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlüklerini de kapsamak üzere, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı esasını öngörmektedir. VIII. ilke "Halkların Haklarının Eşitliği ve Kaderlerini Kendilerinin Saptamaları Hakkı" ile ilgilidir.

Paris Yasası'na (Şartına) göre ise, "İnsan hakları ve temel özgürlükler, tüm insanların doğumlarıyla birlikte iktisap ettikleri vazgeçilmez haklardır ve yasalarla garanti altına alınmıştır. Bunların korunması ve geliştirilmesi devletin başta gelen görevidir. . . Demokratik yönetim, düzenli olarak yapılan hür ve adil seçimlerle ifadesini bulan hak iradesine dayanır. Demokrasinin temelinde insana saygı ve hukukun üstünlüğü yatar. Demokrasi, anlatım özgürlüğünün, toplumun her kesimine karşı hoşgörünün ve herkes için fırsat eşitliğinin en iyi güvencesidir."

Bu sözleşmeyi imzalayan devletler, "Ayrım gözetmeksizin herkesin düşünce, vicdan, din ya da inanç ve anlatım özgürlüğüne, örgütlenme ve toplantı düzenleme özgürlüğüne. . . sahip olduğunu"; ulusal azınlıkların etnik, kültürel dil ve dini kimliklerinin korunacağını, ulusal azınlıklara mensup kişilerin bu kimliklerini ayırma tabii tutmaksızın ve yasa önünde tam bir eşitlikle hür olarak beyan etmeye, korumaya

ve geliştirmeye hakları olduğunu"; doğrulamaktadırlar.

Paris Yasası ile, Helsinki Nihai Senedi'nin on ilkesine tam bir sadakatle uyulacağı ayrıca taahhüt edilmiştir.

Anayasa, Başlangıç'ta ve 174. maddesinde Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırılması ya da bu seviyenin üstüne çıkarılması azmini belirlerken; 2. maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri arasında "demokratik" olmayı hukuk devletinin temel özellikleri arasında saymıştır.

Çoğulculuk, katılımcılık ve düşünce özgürlüğü demokrasinin vazgeçilemeyen öğeleridir.

Çoğulculuk, (plüralizm) başka bir deyişle "çok seslilik", çeşitli görüş ve eğilimde olan parti veya kuruluşlara söz hakkı tanınmasıdır. Siyasi partiler, örgütsel yapılarıyla çoğulculuk ilkesini yaşama geçirmenin aracıdırlar. Anayasanın 68. maddesindeki "Siyasi Partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır." denilmekle bu husus vurgulanmıştır.

Katılımcılık, kişilerin, karar alma sürecinin her aşamasına oylarıyla ve düşünceleriyle katılmaları; demokratik yapıdaki örgütlerde yer alarak kamuoyunu etkilemeleri yoluyla gerçekteşir. Siyasi partiler, bu konuda da en önemli görevi yüklenirler.

Düşünce özgürlüğü, duymak istemediğimizi de dinlemeyi ve karşı düşünceye hoşgörüyü gerektirir. Görüşlerini paylaşmadığımız, söylediklerini beğenmediğimiz ve onaylamadığımız kişilerin bu görüşlerini açıkça bildirebilme özlüklerine saygı duyulması ve olanak sağlanması çoğulcu demokrasinin vazgeçilemeyen öğesidir. Demokrasi demek düşünceye saygı, karşı görüşe hoşgörü demektir. Düşünce özgürlüğüyle güdülen amaç, toplum huzurunu sağlamanın yanında siyasi partiler tarafından temsil edilen çeşitli görüşlerin toplumdaki yansımaları görmek ve en iyi çözüme ulaşmaktır. Demokratik siyasi yaşamın vazgeçilmez unsurunu oluşturan siyasi partiler, sorunlar karşısında çözüm üreterek bu işlevi yerine getirirler. Siyasi partilerin beğensek de, beğenmesek de, buldukları çözümleri ya da savundukları görüşleri, topluma açıkça ve çekinmeden sunarak çoğunluğa mal etmeye çalışmaları, çoğunluğu elde ettiklerinde de iktidar olmaları demokrasinin gereğidir.

Siyasi partiler bu işlevlerini baskı ve teröre dönüştürmedikçe, ülkenin bölünmez bütünlüğünü bozmadan yana tavır almadıkça, belirli gruplara dayanarak iktidale gelmeyi amaçlamadıkça Anayasal ve hukuksal korumadan yararlanmalıdırlar.

Siyasi partilerin görüşleri aynı zamanda düşünsel ürünleridir. Kaynağını akıldan alan düşünce, yeni görüşlerle beslenerek ya da karşıt görüşlerle çatışarak gelişe-

bilir ya da değişebilir. Bu oluşum ve akış tam bir anlatım özgürlüğü içinde gerçekleşmelidir. Yasaklanan düşünce çekici gelebilir. Yeterince tartışılmadan büyüyüp gelişebilir. Terörist uygulamada bulunmayan, ülkeyi bölmeyi ya da ihtilal yoluyla iktidar olmayı amaçlamıyan bir partinin kapatılması, o partinin görüşlerinin yaygınlaşmasına neden olabileceği gibi, ayrıca, ülke içi ve dışı pek çok soruna yol açabilir.

Anayasanın 69. maddesinde "Siyasi partilerin kuruluş ve faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir." denilmektedir. O halde siyasi partiler, anayasadaki esaslar dairesinde ve ancak- Anayasada sayılan nedenlerle kapatılabilir. Siyasi Partiler Yasası, siyasi partilerin kapatılmalarına ilişkin yeni nedenler getirmemelidir.

Olayda kapatma, Halkın Emek Partisi (HEP)'nin genel başkanları, genel başkan vekili ve genel sekreterinin çeşitli yerlerde ve değişik tarihlerde yaptıkları konuşmalarda "Devletin ülkesiyle ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozdukları savına dayandırılmıştır.

Anayasa'nın 69. maddesinde, siyasi partiler, . . . Anayasanın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkarlar temelli kapatılır." denilmektedir. Anayasanın 14. maddesinde de, Anayasada yer alan hak ve özgürlüklerden hiçbirinin, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, amacıyla kullanılmıyacağı açıkça belirtilmiştir. Maddede, ayrıca, ırk ayırımı yaratılması ve bu esasa dayanılması yasaklanmıştır.

Bu durumda, kapatma davasının muhatabı olan partiyi yargılarken, parti başkanları ve genel sekreterinin konuşmalarında, "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak" amacını güdüp, gütmediklerinin ve "ırk ayırımı esasına dayanıp dayanmadıklarının" araştırılması gerekmektedir.

Mahkemenizin kapatma kararı, eski ve yeni genel başkanlarının, eski ve yeni genel sekreterlerinin değişik tarihlerde ve çeşitli yerlerde yaptıkları konuşmaları içeren bant çözüm tutanaklarına ve genel başkanın bir gazeteye verdiği yazılı beyanata dayanmaktadır.

Eski genel başkan Fehmi Işıklar'ın iddianamede yer alan ve altı çizilerek belirtilen konuşmalarından yapılan kimi alıntılar aşağıdaki gibidir:

26.1.1991 tarihli konuşmadan:

". . . bu parti en çok sömürülen, baskı altında tutulanların partisi. . . "

". . . bugün demokrasinin yanında en büyük sorun Kürt sorunudur. . . ", ". . .

Kürt sorununu Kürtler Türkler çözecektir. Kürtlerle eşit ve kardeşçe omuz omuza çözeceklerdir. . . ", ". . . Kürt'le Türk'ü omuz omuza birleştirip, demokrasi mücadelesi verme görevimiz vardır. . ."

23.2.1992 tarihli konuşmadan :

". . . bugün demokrasimizin yanında en büyük sorun Kürt sorunudur, özgür bir ortamda barışçı yollarla demokratik bir ortamda tartışılmalı. . .", ". . . Kürt sorununu Türkler çözecektir. Kürtlerle eşit ve kardeşçe omuz omuza çözeceklerdir."

"Kürt halkının direnme onuru ve mücadele geleneği Nevruz'un kelime anlamı..." ". . . Kürt halkı için elbette kutsal bir bayramdır. . ."

". . . demokrasinin önünde en büyük engel Kürt sorunudur. . ."

". . . Kürt halkı kendi kaderini tayin hakkını kullanırken, altını çiziyorum, harcında benim de gözyaşım, kanım var dediği bu devlet için bana çok zulüm yaptı, çok işkence yaptı, beni kan ağlatı diyeceği düşünülüyor ve ona göre bir karar verileceği hesaplanıyorsa, Birleşmiş Milletler'in bir temel ilkesi olan uluslararası sözleşmelerin özünü oluşturan halkların kendi haklarını tayin hakkına kürt halkı açısından karşı çıkacaklarına, bugüne kadar kürt halkına baskı yapan, işkence yapan, zulüm yapan politikacılara ve devlet resmi ideolojisine karşı çıksınlar. Çok iyi bilinmelidir ki, kürt sorunu demokratik ortamda özgürce tartışılmadan, çağa akla ve bilime uygun çözümlenmeden, Türkiye'de gerçek demokrasiden söz edilemeyecek ve Kürt-Türk halkı da özgür olamayacaktır. . ."

8.5.1991 tarihli konuşmadan :

". . . Her halkın kendi kaderini tayin hakkı vardır. . . ", "halkların gönüllü birliğine dayalı, tam eşitliği ve kardeşliğe dayalı bir demokratik düzenin kararlı savunucusu olacağız."

Genel Başkan Vekili Ahmet Karakaş'ın, 15.12.1991 günlü konuşmasından :

"Kürt, Türk, Laz, Çerkez sıcak Türkiye halkı. . ."

". . . biz dış politikada ulusların eşit, özgür iradeye dayalı, kısacası ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin edici bir politikadan yanayız. Ulusların kendi kaderlerini tayin etmeleri mutlak ayrılma hakkı olarak algılanmamalıdır. Bu hak özgürlük ve eşit iradeye dayalı birlikte yaşamak hakkı. . ."

". . . Bu dönemde Kürt halkının dinamizminin yükseldiği, kendisini her alanda ifade edebilecek bir döneme girmiştir."

"Biz Türk halkı ile Kürt halkının ortak değerlere sahip olduğunu, çıkarlarının

da ortak olduğunu söylüyoruz."

Genel Sekreter İbrahim Aksoy'un konuşmasından" (21.3.1991 günlü)

". . . Ne yazık ki, Kürt halkının yaşama hakkı bile yok. . . "

". . . Kürt halkı vardır. Kürt Halkının sorunları vardır. . . "

Genel Başkan Feridun Yazar'ın 5 Şubat 1992 tarihli Sabah Gazetesi'nde Yayımlanan Beyanı :

". . . Bugün kendisini ister sağda ister solda tanımlasın, Türkiye'deki bütün siyasal partiler ve siyasal kadrolar, ittihat ve terakki geleneğini ve anlayışını sürdürmektedirler. Şoven milliyetçiliği anlayışından kurtulamadıkları için çağdaş gelişmeleri derinliğine kavrayamadılar. . . "

"Biz Kürt partisi değiliz ama Kürtlerin ezici bir çoğunluğu ya partimizin üyesi veya destekçisidir."

"Devletin kuruluşundan sonra Kürt halkı tamamen dışlandı. Oysa Kürt halkı Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğü içinde kendi ulusal, kültürel kimliğini koruma ve geliştirmek istiyordu. . . "

"PKK, 12 Eylül sonrası Türkiye'de demokratik yöntemlerin tıkandığı ve tek yönetimin silahlı mücadele olarak kaldığı gerekçesiyle ortaya çıkmıştır."

". . . Üniter devlet, şayet Türkiye'nin sınırlarının değişmemesi anlamında kullanılıyorsa kuşkusuz biz de bu görüşü paylaşırız. . . Devlet, . . . bütün Türkiye'de insanların halkların eşit, barış içerisinde ve gönüllü birliğine dayalı politikalar üretip halka sunmalıdır."

". . . Yerel yönetimler merkezi devletin yönetiminden kurtarılarak mali ve idari özerkliğe kavuşturulmalı. . . "

"Türklerin ve kürtlerin eşit haklı birliğine dayalı Kürt gerçeğinin benimsenmesine, kürtçe programlar yapılmasına olanak sağlayacak yeni düzenlemeler yapılmalıdır."

". . . bütün halkların kardeşliğini, eşitliğini ve özgürlüğünü savunan, bunun Türkiye'de tek kurtuluş yolu olduğunu ve tek çare olduğunu düşünen ve bunun siyasetini ve politikasını üreten partiyiz."

Yukarıdaki ahınlarda, kürt halkından, kürt sorunundan, kürt halkının kendi kaderini tayin hakkından söz edilirken; kürt sorununun demokratik özgür bir ortamda Türk'lerle Kürt'ler arasında birlikte ve kardeşçe çözümlenmesi, ulusların kendi kader-

lerinin tayin hakkının özgürlük ve eşit iradeye dayalı birlikte yaşama hakkı şeklinde algılanması gerektiği biçimde belirtilmiştir.

Halk, ulus sözcüğünden daha geniş bir anlatımı ifade etmektedir. Halk aynı ülkede yaşayan, aynı uyrukta olan insan topluluğu kadar; aynı soydan gelen, aynı ülkelerin uyuğu olarak yaşayan insan toplulukları anlamına da gelmektedir. Bir ülkede yaşayan değişik soylardan gelen insan topluluklarının her biri de kendi kültürel özellikleriyle halk diye adlandırılabilir. Bir ülkede ayrı halkların olması mutlaka ülkenin bütünlüğünün bu halklar tarafından bozulmasını ve bir paylaşımı gerektirmez. Ortak çıkar, çok halde, bütünleşmede ve bütünlük içinde dayanışmadır. Öteyandan, her devletin ülke bütünlüğünün bozulmasına ve paylaşımına dönük eylem ve davranışlar karşısında, hukuk devleti anlayışı içinde kendi varlığını koruma ve kollama hakkının bulunması doğaldır.

Konuya bu yönden bakıldığında, yukarıda sözü edilen konuşmaların, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak; dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak amacını güttükleri sonucuna varılmamıştır.

C. Anayasa'nın 84. maddesi açısından :

Anayasanın 84. maddesinin son fıkrasında "Anayasa Mahkemesinin kararında partinin kapatılmasına eylem ve sözleri ile sebebiyet verdiği belirtilen milletvekilinin üyeliği ile, temelli olarak kapatılan siyasi partinin, kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliği, kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına tebliğ edildiği tarihte sona erer." denilmektedir.

Anayasanın, bu konuda, Anayasa Mahkemesine verdiği yetki, koşullar oluşmuşsa partinin kapatılmasına karar vermek ve varsa, eylem ve sözleriyle partinin kapatılmasına neden olan milletvekillerini belirlemektir. Bunların ve partinin kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte parti üyesi olan milletvekillerinin üyeliklerinin sona ermesi, ikincil ve uygulamayla ilgili ayrı bir işlemi gerektirir.

Gerekli saptamayı yaparak işlem tesis etmek, kanımca, TBMM Başkanlığına ilişkin bir yetkidir. Bu işleme karşı yönetsel yargı yolu açık olacaktır.

Kaldı ki Anayasanın 84. maddesinin bu fıkrası bütünüyle, ceza hukukunun genel ilkesi durumunda olan "ceza sorumluluğu şahsidir." kuralı ile çatışmaktadır. Çünkü, parti tüzel kişiliği ile parti üyesi olan ve partinin kapatılmasına eylem ve sözleriyle neden olan veya olmayan milletvekillerinin kişilikleri ayrıdır ve ayrı sorumluluk alanına girer. Partinin kapatılması nedeniyle onların cezalandırılmamaları

gerekir. Eylem ve davranışlarıyla partinin kapatılmasına neden olan milletvekillerinin konuşmaları ya da beyanları suç oluşturuyor ise normal olarak, Anayasanın 83. maddesine göre yasama dokunulmazlıkları kaldırılarak kişisel sorumlulukları nedeniyle ceza kovuşturması yapılmalıdır. Özellikle parti üyesi olan ve partinin kapatılmasına eylem ve sözleriyle neden olmayan milletvekilleri yönünden "ceza sorumluluğunun kişiselliği" ilkesine aykırılık çok açıktır.

Ayrıca seçimle gelen bir milletvekilinin, milletvekilliğinin, Anayasa Mahkemesi kararıyla ya da TBMM Başkanlığınca tesis edilecek yönetsel bir işlemle (Tespitle) sona ermesinin "kuvvetler ayırımı" ve "ulusal iradenin üstünlüğü" ilkeleriyle ne denli bağdaştığı düşünülecek bir başka konudur. Bu arada, kapatılan partinin eski başkanının, daha sonra başka bir partiye geçerek yeni partide milletvekili seçilmesi, böylece başka bir parti programının içerdiği statü içindeyken, eski partisinin kapatılması nedeniyle milletvekilliğinin son bulması konuyu daha ilginç kılmaktadır.

III. SONUÇ

Anayasa Mahkemesi Kararının:

1. Anayasanın Geçici 15. maddesine;
2. Halkın Emek Partisi'nin kapatılmasına;
3. Eylemleri ve sözleriyle Parti'nin kapatılmasına neden olanlardan halen milletvekili bulunanlarla, kapatma davasının açıldığı tarihte parti üyesi olan milletvekillerinin milletvekilliğinin sona ereceğine;

İlişkin bölümlerine yukarıda açıklanan nedenlerle karşıyım.

Üye

Yılmaz ALİEFENDİOĞLU

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1992/1 (Siyasi Parti Kapatma)

Karar Sayısı : 1993/1

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından davalı Halkın Emek Partisi'nin (HEP);

- 1) Genel Başkanları, Genel Başkanvekili ve Genel Sekreterlerinin çeşitli yer-

lerde ve tarihlerde yapmış oldukları konuşmalarla Anayasa'nın Başlangıç Kısmı ile 2., 3., 14. ve 68. maddelerine ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) ve (b) bentlerine, 80. maddesine, 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırı açıklama ve eylemlerde buldukları,

2) 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 103. maddesinde belirtilen siyasal eylemlerin mihrakı haline geldiği. . . ileri sürülerek, anılan partinin kapatılması iste miyle 3.7.1992 günlü ve SP. 31.Hz.1992/59 sayılı İDDİANAME ile Anayasa Mah kemesi'nde dava açılmıştır.

Davalı Halkın Emek Partisi, kapatma istemine dayanak olarak gösterilen 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın Anayasa'ya aykırı olduğunu, Anayasa'nın GEÇİCİ 15. maddesindeki korumadan yararlanamayacağını iptal edilmesi gerektiğini 3.9.1992 günlü ön Savunmasında ve 22.1.1993 günlü Esas Hakkında Savunmasında ileri sür müştür.

Anayasa'nın GEÇİCİ 15. maddesine ve 84. maddesinin son fıkrasındaki ". . . temelli olarak kapatılan siyasi partinin, kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliği kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına tebliğ edildiği tarihte sona erer." kuralına ilişkin karşıoy gerekçelerimizi aşağıda açıklamaya çalışacağız.

A. GEÇİCİ 15. MADDESİNE YÖNELİK KARŞIOY GEREKÇEMİZ:

Sağlıklı bir irdeleme için, maddenin tam metnini aşağıya alıyoruz.

"GEÇİCİ MADDE 15.- 12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Milli Güvenlik Konseyi'nin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında ce zai, mali veya hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görev lilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

Bu dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anaya sa'ya aykırılığı iddia edilemez."

Anayasa Mahkemesi'ne soyut ya da somut norm denetimi yoluyla gelen iptal istemlerinde olduğu kadar siyasi parti kapatma davalarında da, sözü edilen GEÇİCİ MADDE 15'in amaçladığı yasak kuralların, "12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek" süreyi kapsadığını, bu dönemden sonra, aynı maddenin üçüncü fıkrasının uygulama olanağının kalmadığı sık sık ileri sürülmüştür. Bu tür savlar karşısında Anayasa Mahkemesi her defasında, maddenin birinci fıkrasında belirlenmiş "bu dönem" içinde çıkarılmış bulunan yasa ya da yasa gücünde karnamelerin Anayasa'ya aykırılıklarının ileri sürülemeyeceğini, oyçokluğuyla da olsa, karara bağlamıştır (Esas: 1990/1-SP. Kapatma, Karar: 1991/1, Resmi Gazete, 28.1.1992, Sayı: 21125, S. 57). Yine Anayasa Mahkemesi'ne göre "geçici maddelerin geçerliliği uygulama süreleriyle değil, geçici olarak düzenledikleri hukuksal ilişki ve kurumlarla kendisi ve bağlı olduğu temel metinlerin içerikleri ve verdikleri anlam ile değerlendirilmelidir. Geçici maddeler değişik hukuksal düzenlemeler arasında bağlantı kurar, kazanılmış hakların saklı tutulmasını sağlar ve uygulamanın geniş bir zaman dilimine yayılmasını gerçekleştirir. Geçici maddelerle temel hükümler arasındaki farklılık da burada yatmaktadır. Hukuksal değer bakımından ise geçici maddelerle temel hükümler arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Anayasa'nın açık olarak düzenlediği bir kanunun haklı nedenler olsa dahi Anayasa Mahkemesi tarafından uygulanmaması düşünülemez" (Aynı karar, S. 57; ayrıca bkz. E: 1990/2-SP. Kapatma, K: 1991/2, Resmi Gazete 24.4.1992, Sayı. 21208, S. 23-24).

Oysa, Anayasa Mahkemesi, yine bir siyasal parti (Doğru Yol Partisi) kapatma davasında, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın Anayasa'ya aykırılık savı dolayısıyla Geçici 15. madde metnindeki ". . .Anayasaya aykırılığı iddia edilemez."liği, Anayasa'nın bağlayıcılığını ve üstünlüğünü vurgulayan 11. maddedeki "**Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.**" kuralıyla birlikte irdelemiş ve çözümsüzlükleri dışlayan hukuksal esneklikle çağdaş bir yorumun yolunu açık tutmuştur:

"Anayasanın bütününe egemen olan bu temel ilke ve buyruğa rağmen Geçici 15. madde ile Anayasaya giren bu yasakla güdülen amacın, Milli Güvenlik Konseyi'nin yasama yetkisini elinde tuttuğu dönemlerde kabul edilerek yürürlüğe konulan kanunların değiştirilmelerinin mümkün olmadığı ve bunların temelli olarak Anayasa Mahkemesi'nin denetimi dışında tutulmasının istendiği biçimde anlaşılmasına olanak yoktur. Tam tersine, Geçici 15. maddenin bütünü dikkatli olarak incelendiği taktirde yapılan düzenleme ile bu dönemde çıkarılan yasalar için mutlak bir dokunulmazlığın tesisi ve böylece Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesinin ihlalinin değil, bu madde kapsamındaki kanunların değiştirilmelerine veya yürürlükten

kaldırılmalarına değin, Anayasaya uygunluk denetimi yoluyla bu hükümlerin tartışma konusu yapılmalarını ve bu yoldan yararlanılarak 12 Eylül hareketini zedelemeye yönelecek girişimlere fırsat verilmeyip, onları önleme ereğinin güdüldüğünde kuşku duyulmamalıdır.

Bu açıklamaların ışığı altında, sözü edilen Geçici 15. maddenin, Anayasa'ya aykırı hükümlerin sığınabileceği bir yer olarak değil, 12 Eylül hareketının zedelenmesine imkan verilmemesi için ve tıpkı 1961 Anayasası'nın Geçici 4. maddesindeki gibi bir düzenlemeden ibaret olduğu kabul edilmelidir. . ." (Esas: 1984/1-Siyasi Parti Kapatma, Karar: 1984/1, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi C. 20, s. 503-504).

Kanımızca pek çok devletin anayasasında ortaya konmuş nedenleriyle uyumlu, geçiş dönemlerinin zorunluluklarıyla sınırlı "geçici" maddelerin bulunması doğaldır. Bunlar kendilerini doğuran neden ve koşulların ortadan kalkmasıyla yürürlük güçlerini yitirirler. Oysa, Türk Anayasa Mahkemesi, Geçici 15. maddenin süre ve konu öğelerini "GEÇİCİ"likten "KALICI"lığa dönüştürmüş, etki alanını genişleterek kurumsallaştırmıştır. Anayasa koyucunun öngördüğü çerçeveyi de aşmıştır. Çünkü:

1. Anayasa koyucu, 12 Eylül 1980 tarihinde yeni kurucu bir iktidarın yolunu açarken, bu uğurda yaşamlarını ortaya koyan lider kadrosunu, aynı dönemdeki hükümetlere ve başlıca görevi bugünkü Anayasa'yı hazırlamak olan Danışma Meclisini her türlü karar ve tasarruflarından dolayı cezai, mali, veya hukuki sorumluluk dışına çıkarmış, bu amaçla herhangi bir yargı merciine başvurulmasını önlemiştir. Geçici 15. maddenin zaman ögesi, başlangıç ve bitiş tarihleriyle "dönem" olarak belirlenmiştir. "Muhatap" ögesini, Milli Güvenlik Konseyinin başkan ve üyeleri, bu dönemde kurulan hükümetler ile Danışma Meclisinin üyeleri, bunların karar ve tasarruflarına dayalı olarak o dönemlerdeki yönetimce ya da yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar oluşturmaktadır. **Konu ögesi de, muhatap ögesinin kararları, işlemleri ve uygulamalarıdır.**

2. Anayasal korumanın muhataplarının, belirlenen dönemdeki karar, işlem ve uygulamalarının dayanağı olan yasa ya da yasa gücündeki kararnamelerin Anayasa'ya aykırılığı iddia edilmeyecektir.

3. Bu anayasal koruma, muhatap ögesinin kapsamındaki kamu görevlileri için yaşamları boyunca ya da bu maddenin bir Anayasa değişikliğiyle yürürlükten kaldırılmasına kadar geçerlidir. Ölüm hali, doğaldır ki, bu koruma mekanizmasının işlevini de ilgilisi için sona erdirecektir.

4. Geçici 15. maddenin belirlediği dönem sonrasındaki karar, eylem ve işlemlerin dayanağı olan yasa ya da yasa hükmünde kararnameler, anılan dönemde çıka-

rılmış olsalar da, Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi olmaları gerekir. Bir başka anlatımla bu koruyucu kural, her zaman, her konuda ve herkes için uygulanamaz. Maddenin GEÇİCİ niteliği, ancak bu yolla kendi mantığı içinde tutarlılık ve uyum kazanabilir.

5. Anayasa koyucu, Geçici 15. maddeyi, Anayasa Mahkemesi kararında nitelenen çerçevede kalıcı, sürekli ve temel bir ilke olarak kabul etseydi, geçici maddeler arasında değil, asıl metni oluşturan kuralları içine alırdı. Örneğin; usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmelerin (madde 90/5), olağanüstü hallerde sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan yasa gücündeki karamamelerin (madde 148/1) Anayasa'ya aykırılık savıyla Anayasa Mahkemesi'nde dava konusu yapılamayacakları, kalıcı ve sürekli birer kural olarak düzenlenmiştir.

6. Anayasa Mahkemesi'nin artık yerleşik hale gelmeye başlayan yorumları karşısında Geçici 15. maddeyle koruma altına alınan yasa kuralları, Anayasa'nun temel ilkeleriyle çeliştiği izlenimini vermektedir. Bu durumda başvurulabilecek iki yol vardır: Birinci ve öncelikli yol, Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında da belirtildiği gibi; ". . . Anayasa'nın temel ilkelerine ve bu ilkelere egemen olan hukukun ana kurallarına olabildiğince uygun düşecek biçimde yorum. . ." tekniğini kullanmaktır (Esas: 1984/1-SP. Kapatma, Karar: 1984/1, AMKD. Sayı: 20, S. 504). İkinci yol ise "ihmal" tekniğidir. Örneğin; 1961 Anayasası döneminde Anayasa Mahkemesi, Türk Ceza Kanunu'nun 481. maddesinin birinci fıkrasına ilişkin olarak "ihmal" tekniğini uygulamış ve kararını şu gerekçeye dayandırmıştır: "481. maddenin birinci fıkrasındaki ispat hakkını sınırlayıcı hükümlerinin bir yana bırakılması ve kurallar kademeleşmesinde en üst düzeyde bulunan Anayasa'nın 34. maddesindeki hükmün doğrudan doğruya uygulanması gerekir." (Esas: 1981/8, Karar: 1982/3, AMKD., Sayı: 20, S.8).

Bu durumda davalı Halkın Emek Partisi'nin kapatılması istemine dayanak gösterilen ve Geçici 15. maddenin koruması altındaki konu ve kişiler dışında kalan, ancak aynı maddenin üçüncü fıkrasının belirlediği dönemde çıkarılmış 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, ya doğrudan Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulmalı ya da ihmal tekniğiyle uygulama dışı bırakılmalıdır.

Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin öngördüğü sürede çıkarılmış olması nedeniyle 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın aynı maddenin üçüncü fıkrası uyarınca Anayasa'ya uygunluk denetimi dışında bırakan çoğunluk kararının bu bölümüne karşıyım.

**B- ANAYASA'NIN 84. MADDESİNE YÖNELİK KARŞIY GEREKÇE-
MİZ:**

Halkın Emek Partisi'nin kapatılmasına ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 14.7.1993 günlü ve Esas: 1992/1 (SP-Kapatma), Karar: 1993/1 sayılı kararının SONUÇ bölümünün 3. fıkrasında ". . . kapatma davasının açıldığı 3.7.1992 gününde Parti üyesi diğer milletvekillerinin milletvekilliklerinin de, kapatma kararının TBMM Başkanlığı'na tebliğ edildiği tarihte sona ereceğine, . . . " hükmedilmiştir. Bu hükmü, Anayasa Mahkemesi içtihadından kaynaklanan yeni ve "kurucu" nitelikte bir karar değil bir "durum saptaması"dır. Bu da, Anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrasındaki ". . . temelli olarak kapatılan siyasi partinin, kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliği, kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına tebliğ edildiği tarihte sona erer." biçimindeki buyurucu kurala dayanmaktadır.

84. maddenin anılan fıkrasının tümce başlangıcında "Anayasa Mahkemesinin kararında partinin kapatılmasına eylem ve sözleriyle sebebiyet verdiği belirtilen milletvekilinin üyeliği . . ."nin düşmesiyle yetinilmemiştir. Ayrıca, partinin kapatılmasına neden olabilecek "eylem ve sözler"in dışında kalmış, yani hiç bir biçimde suçlanmamış, ama sadece kapatılma davasının açıldığı tarihte parti üyesi bulunan milletvekillerinin TBMM üyeliğinin düşmesi de öngörülmüştür. Bir bakıma başkasının suçuyla suçsuzlar da cezalandırılmaktadır. Bu bir Anayasa kuralıdır.

Öte yandan Anayasa'nın 38. maddesinin altıncı fıkrasında "Ceza sorumluluğu şahsidir." kuralı yer almıştır. Anayasa'nın İKİNCİ BÖLÜM'ünde, "Kişinin Hakları ve Ödevleri" kategorisindeki bu evrensel nitelikli temel hukuk ilkesi de bir Anayasa kuralıdır. Her iki kural da, Anayasa'nın 11. maddesine göre bağlayıcıdır. Ama aynı zamanda birbirlerine karşı çelişkili konumdadırlar.

Uygulama gereksinimi belirince hangisinin yeğleneceği ya da ihmal edileceği son derece önemli bir anayasa hukuku sorunudur. Tutarlı bir çözüm için "Ceza sorumluluğunun şahsiliği" ilkesini kısaca açıklamak gerekmektedir.

MEYDAN LAROUSSE şu açıklamayı yapmaktadır:

"Cezanın şahsiliği (veya ferdiliği), cezanın, diğer hukuk müeyyidelerinden farklı olarak sadece suçu işleyen kimseye uygulanması, cezanın etki ve sonuçlarının suçludan başkasına aksettirilmemesi, bir suçtan dolayı bağımsız olarak veya şerik sıfatıyla sorumlu bulunmayan kimsenin cezalandırılmaması yolundaki modern görüş." (MEYDAN LAROUSSE, cilt: 2, S. 879-880).

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkın-

daki Kanun'un 33. maddesi uyarınca ". . . siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalar, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümleri uygulanmak suretiyle dosya üzerinden. . ." incelenip karara bağlandığına göre, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın "Ceza sorumluluğunun şahsiliği" ilkesiyle ilgili tanımını aktarmada yarar vardır:

"Madde 150.- Tahkikat ve hüküm, yalnız iddianamede beyan olunan suç ve zan altına alınan şahıslara hasredilir. . . "

Anayasa'nın 38. maddesinin altıncı fıkrasındaki "Ceza sorumluluğu şahsidir." ilkesi, şu gerekçeye dayandırılmıştır.

"Beşinci fıkra, ceza sorumluluğunun "şahsi" olduğu; yani failden gayri kişilerin bir suç sebebiyle cezalandırılmıyacağı hükmünü getirmektedir. Bu ilke dahi ceza hukukunun yerleşmiş ve "kusura dayanan ceza sorumluluğu" ilkesine dahil, terki mümkün olmayan bir kuraldır.

Konuyu bir de Anayasa Mahkemesi kararlarıyla saptayalım:

". . . ceza sorumluluğunun şahsiliği prensibinin kavramı, kişinin ancak kendi fiil ve ihmalden sorumlu tutulabileceğidir. Bu da kişinin başkalarının fiilinden dolayı cezalandırılmasına kalkışılmasını önlemeyi sağlar." (Esas: 1963/298, Karar: 1963/283, AMKD C: 1, S. 528).

"Anayasa'nın suç ve ceza konularında, . . . ceza sorumluluğunun şahsiliği (Madde 33) . . . gibi başlıca bir kaç ceza ilkesini belirtmekle yetinerek, bunların dışında kalan konularının . . . saptanmasını yasa koyucuya bırakmış bulunmaktadır . . ." (Esas: 1971/2, Karar: 1971/36, AMKD C: 9, S. 407-408).

Buraya kadar yaptığımız açıklamalardan ve verdiğimiz karar örneklerinde anlaşılmaktadır ki, hem Anayasa'nın bir temel kuralı, hem de bir üstün ve evrensel hukuk ilkesi olan "Ceza sorumluluğunun şahsiliği", vazgeçilemez, savsaklanamaz, ertelenemez konumdadır. Anayasa Kuralları arasında çelişkinin olamayacağı yolunda öğretilen kimi görüşlere karşın, Anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrasındaki ". . . partinin kapatılmasına eylem ve sözleri ile . . ." neden olanlar dışında kalan ve herhangi bir yolla suçlanmamış partili milletvekillerinin milletvekilliklerinin düşürülmesini de öngören kural, Anayasa'nın 38. maddesinin altıncı fıkrasındaki "Ceza sorumluluğu şahsidir." ilkesiyle açık-seçik çelişmektedir.

Bir başka çelişki de, Anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrasındaki sözü edilen suçsuzluğa rağmen milletvekilliğini düşüren kural ile "Yasama dokunulmazlığı"nı düzenleyen 83. madde arasında görülmektedir. Gerçekten 83. madde, seçimden önce

ya da sonra bir suç işlediği ileri sürülen milletvekili hakkındaki soruşturma yöntemi- ni, hatta seçimden önce ya da sonra bir milletvekili hakkında verilmiş ceza hükmü- nün yerine getirilmesini, yasama dönemi sonuna erteleyen "özel koruma statüsü"nü benimserken, 84. maddenin son fıkrası, suçsuzluğa rağmen, dokunulmazlığı kaldır- manın ötesinde, çok daha ağır ve haksız sonuçlar doğuran milletvekilliğinin otomatik olarak düşmesini kabul etmiştir.

Anayasa'nın çelişen hükmünü (Madde 84/son) iptal olanağı bulunmadığına gö- re, yapılacak iş, "sisteme bağlı yorum" tekniğiyle, bir başka deyimle "uygun yorum" yöntemiyle sorunu çözmek olacaktır. Buna göre, 84. maddenin son fıkrasını, Anaya- sa'nın temel kurallarından biri olan, üstün ve evrensel hukuk buyruğu niteliğindeki 36. maddenin altıncı fıkrasındaki "Ceza sorumluluğu şahsidir." ilkesine olabildiğince uygun yorum yapmaktır. Kısacası, 84. maddenin anılan fıkrasındaki ibareyi bu yo- rum içinde işlevsiz bırakmaktır. (Esas: 1984/1-SP. Kapatma, Karar: 1984/1, AMKD C: 20, S. 504).

Çelişkinin sürdürülmesi ısrarı, insan onurunu zedeleyici bir tutumdur. Demok- ratik, genel ve özgür seçim mekanizmalarıyla oluşan ulusal iradenen temsil işlevine haksızlıktır. İnsan hakları ve özgürlüklerine karşı beslenen saygı ölçüsünde yücelen, çok yönlü evrensel değerlerle güçlenerek yaygınlaşan "çoğulcu adalet" ülküsünün çağdaş boyutlarını, eşliğinde bulunduğumuz 21. Yüzyıla yabancı bir ilkelik konu- mundaki kısır ölçekli "tekil adalet" anlayışına tutsak etmemeliyiz. Alman hukukçu Prof. Dr. Bernd Rüthers'in "Adaletin Ne Olduğunu Neden Tam Olarak Bilmiyoruz?" adlı incelemesinde dediği gibi, "Adaletin çoğulculuğu özgürlüğü gerçekleştirir. Ada- letin tekilliği dogmatizmin egemenliğine, dogmatizm de totaliterizme kadar gidebi- lir." (Warum wir nicht genau wissen, was "Gerechtigkeit" İst. in: Festschrift für Wolfgang Zeidler I. Walter de Gruyter-Berlin-New York 1987, S.26).

Anayasa'nın BAŞLANGIÇ kısmındaki "Dünya Milletler ailesinin eşit haklara sahip şerefli, bir üyesi olarak; Türkiye Cumhuriyetinin . . . çağdaş medeniyet düze- yine ulaşma azmi yönünde; . . ." temel beklentilerinden biri de, hiç kuşkusuz çeliş- kilerden arınmış, akılla vicdanın kesişme noktasındaki hem bireysel hem de toplum- sal tatminlerle zenginleşen adalet anlayışıdır. Çoğulcu adalet, bu alanı gün ışığına çıkarmaktadır. Ona sahip çıkmak ve yaşatmak, içtikleri antla yükümlülük altına gi- ren yasama ve yargı yetkililerinin görevidir.

Açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 84. maddesinin sonuncu fıkrasına ilişkin "... kapatma davasının açıldığı 3.7.1992 gününde parti üyesi diğer milletvekillerinin mil- letvekilliklerinin de, kapatma kararının TBMM Başkanlığına tebliğ edildiği tarihte sona ereceğine, . . ." biçimindeki çoğunluk kararına da karşıyım.

Üye

Mustafa GÖNÜL

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLAR DERGİSİ'NİN
29. SAYISININ 2. CİLDİNDE YER ALAN KARARLAR

Karar Sayısı	Esas Sayısı	Kararın Yayımlandığı Resmi Gazete'nin		Dergideki Sayfa Numarası
		Günü	Sayısı	
1991/47	1991/23	13.09.1992	21344	605
1993/45	1993/44	21.12.1993	21795	616
1993/46	1993/43	14.12.1993	21788	628
1993/47	1993/45	22.12.1993	21796	647
1993/48	1993/46	23.12.1993	21797	686
1993/49	1993/47	24.12.1993	21798	718
1993/50	1993/48	25.12.1993	21799	757
1993/51	1993/49	26.12.1993	21800	778
1993/52	1993/50	27.12.1993	21801	808
1993/53	1993/51	28.12.1993	21802	838
1993/54	1993/52	30.12.1993	21804	860

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLAR DERGİSİ'NİN
29. SAYISININ 2. CİLDİNDE YER ALAN KARARLAR

Karar Sayısı	Esas Sayısı	Kararın Yayımlandığı Resmi Gazete'nin		Dergideki Sayfa Numarası
		Günü	Sayısı	
Siyasi Partilerle İlgili Davalar				
1993/1	1993/1 (S.P.İhtar)	17.07.1993	21640	883
1993/1	1992/3 (S.P.M.D)	28.02.1993	21510	890
1993/2	1987/1 (S.P.M.D)	26.02.1993	21508	895
1993/3	1992/12 (S.P.M.D)	15.04.1993	21553	902
1993/4	1992/8 (S.P.M.D)	08.07.1993	21631	907
1993/5	1988/2 (S.P.M.D)	10.07.1993	21633	913
1993/6	1988/1 (S.P.M.D)	04.01.1994	21808	920
1993/1	1992/1 (S.P.Kapatma)	18.08.1993	21672	924

ALFABETİK ARAMA CETVELİ

<u>Karar Sayısı</u>	<u>Iptale ve İtiraza Konu Kanun</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
-A-		
1993/54	15.9.1993 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 517 sayılı "Arsa Ofisi Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın temel ilkelerine, 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	860
1993/53	16.9.1993 günlü, Resmi Gazete'nin Mükerrer sayısında yayımlanan 519 sayılı "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	838
-B-		
1993/48	16.9.1993 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 512 sayılı "Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	686
-D-		
1993/52	16.9.1993 günlü Resmi Gazete'nin Mükerrer sayısında yayımlanan 511 sayılı "Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	808

<u>Karar</u>	<u>İptale ve İtiraza Konu Kanun</u>	<u>Sayfa</u>
<u>Sayısı</u>		<u>Numarası</u>
-G-		
1993/50	16.9.1993 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 521 sayılı "Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	757
-M-		
1993/49	16.9.1993 günlü Resmi Gazete'nin Mükerrer sayısında yayımlanan 516 sayılı "Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	718
-S-		
1993/47	15.9.1993 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 510 Sayılı "Sigorta Murakabe Kanunu'nun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	647
1991/47	17.7.1964 günlü, 506 sayılı "Sosyal Sigortalar Kanunu"nun 110. maddesinin, Anayasa'nın Başlangıç Bölümü'nün sekizinci fıkrası ile Anayasa'nın 2., 5., 41., 60. ve 61. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptali istemidir.	605

Karar
Sayısı

İptale ve İtiraza Konu Kanun

Sayfa
Numarası

-T-

1993/45 13.9.1993 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 513 sayılı "1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 7.11.1985 Tarihli ve 3238 Sayılı Kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 Sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanuna Ek Maddeler Eklenmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

616

1993/51 16.9.1993 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 518 sayılı "Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

778

-Y-

1993/46 4.9.1993 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 515 sayılı "Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın 2., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

628

- V -

<u>Karar Sayısı</u>	<u>Kapatma, İhtar ve Mali Denetime Konu Olan Siyasi Parti Davaları</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
İHTAR		
-D-		
1993/1	7.1.1946 gününde, kurulan ve Ankara Asliye 4. Hukuk Mahkemesinin 29.5.1960 günlü, Esas 1960/570, Karar 1960/784 sayılı kararıyla kapatılan ve 3821 sayılı Yasayla yeniden açılan "Demokrat Parti" adının 1834 sayılı Yasa'dan yararlanılarak kurulan ve 16.10.1981 günlü, 2533 sayılı Yasa gereğince feshedilen "Demokrat Parti" tarafından kullanılması nedeniyle bu Partiye 2820 sayılı Siyasal Partiler Yasası'nın 104. maddesi uyarınca ihtar verilmesi istemidir.	883
MALİ DENETİM		
-D-		
1993/5	Demokratik Sol Parti'nin Genel Merkezi ile 64 il ve bunlara bağlı ilçe örgütlerine ait 1987 yılı kesin hesabının incelenmesidir.	913
1993/3	Doğru Yol Partisi Genel Merkezi ile 74 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1991 yılı kesin hesabının incelenmesidir.	902
-H-		
1993/4	Halkın Emek Partisi Genel Merkezi ile 36 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1991 yılı kesin hesabının incelenmesidir.	907
-M-		
1993/1	Milliyetçi Çalışma Partisi Genel Merkezi ile 70 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1991 yılı kesin hesabının incelenmesidir.	890
-S-		
1993/2	Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi ile 67 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1986 yılı kesin hesabının incelenmesidir.	895
1993/6	Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi ile 67 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1987 yılı kesin hesabının incelenmesidir.	920

<u>Karar</u> <u>Sayısı</u>	<u>Kapatma, İhtar ve Mali Denetime</u> <u>Konu Olan Siyasi Parti Davaları</u>	<u>Sayfa</u> <u>Numarası</u>
-------------------------------	--	---------------------------------

KAPATMA

-H-

1993/1	<p>a) Halkın Emek Partisi'nin Genel Başkanları, Genel Başkanvekili ve Genel Sekreterlerinin çeşitli yerlerde ve tarihlerde yapmış oldukları konuşmalarla, kimi gazetelerde çıkan açıklama ve bildirimlerle; Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 3., 14. ve 68. maddelerine ve Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a), (b) bentleri, 80. maddesi, 81. maddesinin (a), (b) bentlerine aykırı açıklamalarda buldukları,</p> <p>b) Bu Parti'nin Siyasi Partiler Yasası'nın 103. maddesinde öngörüldüğü biçimde aynı Yasa'nın 77-88. ile 97. maddeleri hükümlerine aykırı eylem işlendiği bir mihrak durumuna geldiği ileri sürülerek 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 101/b ve 103/1 madde ve fıkraları gereğince kapatılmasına karar verilmesi istemidir.</p>	924
--------	---	-----

